

**T.C.
FATİH ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**RASİM ÖZDENÖREN
- HAYATI, SANATI, ESERLERİ-
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Sezai Coşkun**

**Hazırlayan
Mehmet Nezir ERYARSOY**

İstanbul – 2008

ONAYLAMA SAYFASI

Öğrenci : Mehmet Nezir ERYARSOY
Enstitüsü : Sosyal Bilimler
Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Tez Konusu : Rasim Özdenören- Hayatı, Sanatı, Eserleri-
Tez Tarihi : Temmuz - 2008

Bu tezin şekil ve içerik açısından Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Yazım Kılavuzunda belirtilen kurallara uygun formatta yazıldığını onaylıyorum.

Doç. Dr. Mehmet GÜMÜŞKILIÇ
Anabilim Dalı Başkanı

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı 51070632 numaralı öğrencisi Mehmet Nezir ERYARSOY tarafından hazırlanan bu tezin Yüksek Lisans Tezinde bulunması gereken yeterliliğe, kapsama ve niteliğe sahip olduğunu onaylıyorum.

Yrd. Doç. Dr. Sezai COŞKUN
Tez Danışmanı

Tez Sınavı Jüri Üyeleri

Yrd. Doç. Dr. Sezai COŞKUN

.....

Yrd. Doç. Dr. Ali YILDIZ

.....

Doç Dr. Yusuf ÇETİNDAG

.....

Bu tezin Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Yazım Kılavuzunda belirtilen kurallara uygun formatta yazıldığını onaylıyorum.

Doç. Dr. Mehmet ORHAN
Müdür

ÖZET

Bu çalışma Rasim Özdenören'in hayatını, sanatını, eserlerini ve yazılarının bibliyografyasını kapsayan monografik bir çalışmadır. Kendisi hakkında bugüne kadar yapılan çalışmalar, öykülerinin tema bakımından incelenmesi olup hayatı, tüm eserleri ve yazılarının bibliyografyasıyla ilgili henüz hiçbir çalışma yapılmamıştır.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde yazarın hayatı, ikinci bölümde öykülerinin tema yönünden incelenmesi, bugüne kadar yayınlanmış tek romanının tahlili ile bütün deneme kitaplarının genel bir değerlendirmesi yer alır. Üçüncü bölüm yazarın sanat ve edebiyat telakkilerini kapsamaktadır. Çalışmanın dördüncü bölümü ise Özdenören'in bugüne kadar yayınlanmış öykülerinin ve edebi yazılarının bibliyografyasını ihtiva etmektedir.

Türk edebiyat ve sanatının son elli yılında öykü ve denemeleriyle mühim bir yeri olduğunu düşündüğümüz Rasim Özdenören üzerine hazırlanan bu çalışmanın yazarla ilgili bir boşluğu dolduracağını umuyoruz.

Anahtar Kelimeler:

Rasim Özdenören, Türk Hikâyesi, Türk Edebiyatı, Mavera Dergisi

SUMMARY

This monographic study aims at giving an insight on the life, art, works and writing bibliography of Rasim Özdenören. The studies conducted about him so far mainly concentrate on the analysis of short stories in terms of thema; however, no study has been made about his life, works and bibliography of his writings up to date.

The present study consists of four parts. The first part gives a brief summary about the author's life while the second part analyzes his stories in terms of thema, scrutinizes his only novel that is published and continues with a general evaluation of his essays. The third part elaborates his viewpoint about literature while the fourth part contains the bibliography of Özdenören's short stories and literary writings that are published up to now.

We do hope to cover a niche about Rasim Özdenören with this study, who holds an important position in Turkish literature and arts in the last fifty years with his short stories and essays.

Key Words

Rasim Özdenören, Turkish Story, Turkish Literature, Mavera Journal

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
SUMMARY	II
İÇİNDEKİLER.....	III
KISALTMALAR.....	X
ÖNSÖZ	XI
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM: HAYATI	6
I.1.ÖYKÜYLE, DÜŞÜNCEYLE VE DOSTLUKLA DOLU BİR HAYAT	7
I.1.1.Maraş'ta Bir Ev	7
I.1.2.Çocukluk Dönemi	10
I.1.3.Lise Yılları ve İlk Öykü	21
I.1.4.Fikrî Arayışlar	27
I.1.5.Gençlik Gazetesi ve Nuri Pakdil İle Tanışma	31
I.1.6.Üniversite Yılları ve Dostoyevski Okumaları	37
I.1.7.Sezai Karakoç ve Necip Fazıl İle Tanışma	42
I.1.8.Edebiyat Dergisi.....	51
I.1.9.Amerika Günleri.....	60
I.1.10.Evlenmesi ve Askerliği.....	65
I.1.11.DPT'den İstifa ve Nuri Pakdil'den Kopuş	70
I.1.12.Mavera Dergisi.....	77
I.1.13.Köşe Yazarlığı.....	87
I.1.14.Yazılarını Kitaplaştırması	99
I.1.15.Yazarlığının 50. Yılı	107
I.1.16.Hayat Kronolojisi	109
II. BÖLÜM:ESERLERİ	111
II.1.RASİM ÖZDENÖREN'İN ÖYKÜ KİTAPLARI	113
II.1.1.Hastalar ve Işıklar	113

II.1.2.Çözülme	115
II.1.3.Çok Sesli Bir Ölüm.....	116
II.1.4.Çarpılmışlar	117
II.1.5.Denize Açılan Kapı.....	119
II.1.6.Kuyu.....	121
II.1.7.Ansızın Yola Çıkmak.....	123
II.1.8.Hışırta	124
II.1.9.Toz	125
II.2.RASİM ÖZDENÖREN'İN ÖYKÜLERİ ÜZERİNE TEMA VE YAPI ÇÖZÜMLEMESİ	127
II.2.1.TEMA	127
II.2.1.1.Toplumsal Çözülme	127
II.2.1.2.Yabancılaşma ve Başkaldırı	133
II.2.1.3.Aile.....	139
II.2.1.4.Ev	152
II.2.1.5.Ölüm İnancı ve Ahiret Düşüncesi.....	156
II.2.1.6.Tasavvuf	165
II.2.1.7.Modern Dünyada Kadın ve Aşk.....	178
II.2.2.ÖYKÜLERİNİN YAPISI	185
II.2.2.1..Kurgu.....	185
II.2.2.2.Tipler	188
II.2.2.3.Mekân.....	198
II.2.2.4. Zaman	206
II.2.2.5.Dil ve Üslûp	210
II.3.RASİM ÖZDENÖREN'İN ROMANI: GÜL YETİŞTİREN ADAM.....	218
II.3.1.Romanın Kimliği	218
II.3.2. Konu.....	218
II.3.3.Özet.....	219
II.3.4.Olay Örgüsü.....	220
II.3.5.Şahıs Kadrosu	225
II.3.6.Bakış Açısı.....	227
II.3.7.Zaman.....	229

II.3.8.Mekân.....	231
II.3.9.Leit Motif	233
II.3.10.Fikir/ Konu Arka Planı	233
II.3.11. Teknik.....	234
II.4.RASİM ÖZDENÖREN'İN DENEME KİTAPLARI.....	236
II.4.1.SANAT VE EDEBİYAT KURAMIYLA İLGİLİ DENEME KİTAPLARI	236
II.4.1.1.Ruhun Malzemeleri	236
II.4.1.2.Köpekçe Düşünceler.....	237
II.4.1.3.Yazı, İmge ve Gerçeklik	238
II.4.2. ÇAĞDAŞ DÜNYAYLA VE SİYASETLE İLGİLİ DENEME KİTAPLARI	240
II.4.2.1.İki Dünya	240
II.4.2.2.Çapraz İlişkiler	241
II.4.2.3.Yeni Dünya Düzeninin Sefaleti.....	242
II.4.3.MÜSLÜMANCA DÜŞÜNME VE YAŞAMAYLA İLGİLİ DENEME KİTAPLARI	244
II.4.3.1.Müslümanca Düşünme Üzerine Denemeler.....	244
II.4.3.2.Yaşadığımız Günler	245
II.4.3.3.Yumurtayı Hangi Ucundan Kırmalı?.....	247
II.4.3.4.Yeniden İnanmak.....	248
II.4.3.5..Kafa Karıştıran Kelimeler	249
II.4.3.6.Müslümanca Yaşamak.....	250
II.4.3.7.Red Yazıları	251
II.4.3.8.Eşikte Duran İnsan.....	252
II.4.3.9.Düşünsel Duruş	252
II.4.4. KENDİNİ, İNSANLARI VE HAYATI ANLATTIĞI DENEME KİTAPLARI	254
II.4.4.1.Ben ve Hayat Ve Ölüm	254
II.4.4.2.İpin Ucu	255
II.4.4.3.Acemi Yolcu	256
II.4.4.4.Kent İlişkileri	257

II.4.4.5. Yüzler	257
II.4.4.6. Aşkın Diyalektiği.....	259
III. BÖLÜM:FİKİRLERİ	261
III.1.SANAT-EDEBİYAT HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ	264
III.1.1.Sanat/ Sanat Eseri	264
III.1.2.Sanatçı.....	265
III.1.3.Sanat Ne İşe Yarar?	266
III.1.4.Sanatın Toplumsal İşlevi	267
III.1.5.Yerli Bir Sanat İçin	267
III.1.6.Edebiyat Nedir?/ Aşkın Edebiyat	268
III.1.7.İyi Edebiyat- Kötü Edebiyat.....	269
III.1.8.Edebiyatın Gücü	270
III.1.9.Edebiyat Ne İşe Yarar?	270
III.1.10.Yalın Edebiyat Olur Mu?	271
III.1.11.Edebiyat ve Aktüalite	272
III.1.12.Güdümlü Eser- Tezli Eser	272
III.1.13.Edebiyatta Evrensellik	273
III.1.14.İslamî Edebiyat	274
III.1.15.Çocuk Edebiyatı.....	276
III.1.16.Teknoloji Edebiyatı Yok Eder Mi?.....	276
III.2.ÖYKÜYLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ.....	278
III.2.1.Öykü Nedir, Hikâye Midir?.....	278
III.2.2.Öykü Anlayışı (Poetikası)	279
III.2.3.Öykücü Neyi Anlatır?	281
III.2.4.Öykünün Kuralları Nelerdir?.....	283
III.2.5.Öykülerini Nasıl Yazıyor?.....	283
III.2.6.Neden Öykü Yazıyor?.....	284
III.2.7.Öykülerinin Gerçek Hayatla İlişkisi	285
III.2.8.Öykü ve Tasavvuf.....	287
III.3.ROMAN	288
III.3.1.Metafizik Roman	289

III.3.2.Romanın Çıkması	290
III.3.3.Ruhun Romanı Ya Da Evrensellik İçin.....	291
III.3.4.Romanın İç Meseleleri	293
III.3.5.Roman Kahramanı Denetlenebilir Mi?	293
III.3.6.Roman ve Hayat	294
III.3.7.Roman Niçin Çok Okunuyor?	295
III.4.ŞİİR	297
III.4.1.Şiir Ne İşe Yarar?.....	297
III.4.2.Şiirde Anlam	298
III.4.3. Şiirin Sahnelenmesi	298
III.5.YAZI	299
III.5.1. Yazının İşlevi	299
III.5.2.Nasıl Yazıyor?	299
III.5.3.Niçin Yazıyor?	301
III.5.4.Kısa Yazı.....	301
III.5.5.Günlük Yazılar	302
III.5.6.İyi Bir Yazının Özellikleri.....	302
III.5.7.Yazının İnanırcılığı	303
III.5.8.Yazı ve İmge	304
III.5.9.Metalaşan Yazı	304
III.5.10.Yazı Kendini Savunuyor	305
III.5.11.Yazı Gerçeği Saptırır	305
III.6.ELEŞTİRİ	307
III.6.1.Eleştiri Nedir?.....	307
III.6.2.Eleştiriye Yöntem	307
III.6.3.Eleştiri ve Nesnellik	308
III.7.DİĞER KONULAR	311
III.7.1.Deneme	311
III.7.2.Okumak- Okur Olmak	312
III.7.3.Nasıl Okumalı?/ Neler Okumalı?	312
III.7.4.Okunmaya Değer Eserler	313
III.7.5.Adlandırma.....	313

III.7.6.Gazetecilik/ Yazarlık.....	314
III.7.7.Yazarlık Zenaati/ Yazar Düşünüre Karşı	314
III.7.8.Yazarın Sorumluluğu	315
III.7.9.İslam ve Trajedi	316
III.7.10.Üslûp.....	319
III.8.SANAT- EDEBİYAT DÜNYASINDAN TANIDIKLARI	320
III.8.1.“YEDİ GÜZEL ADAM” YA DA ARKADAŞLARI	321
III.8.1.1.Alâeddin Özdenören	321
III.8.1.2.Erdem Bayazıt	324
III.8.1.3.Cahit Zarifoğlu.....	326
III.8.1.4.Mehmet Akif İnan.....	327
III.8.1.5.Ali Kutlay	329
III.8.1.6.Hasan Seyithanoğlu.....	331
III.8.1.7.Nazif Gürdoğan	331
III.8.1.8.Remzi Matur.....	332
III.8.2.ÖNCÜLER.....	333
III.8.2.1.Nuri Pakdil	333
III.8.2.2.Sezai Karakoç	334
III.8.2.3.Necip Fazıl Kısakürek.....	338
III.8.2.4.Fethi Gemuhluoğlu	340
III.9.BAZI SANATÇILARA DAİR GÖRÜŞLERİ	342
III.9.1.Dostoyevski.....	342
III.9.2.Faulkner	344
III.9.3.Tolstoy	345
III.9.4.Çehov	345
III.9.5.Ömer Seyfettin.....	346
III.9.6.Sait Faik Abasıyanık.....	346
III.9.7.Peyami Safa.....	347
III.9.8.Kemal Tahir.....	348
III.9.9.Yaşar Kemal.....	348
III.9.10.Bilge Karasu	349
III.9.11.Adalet Ağaoğlu.....	349

III.9.12.Selim İleri.....	350
III.9.13.Orhan Pamuk.....	350
III.9.14.Ali Haydar Haksal	351
III.9.15.Faruk Duman.....	351
SONUÇ	352
IV. BÖLÜM: RASİM ÖZDENÖREN BİBLİYOGRAFYASI	355
KAYNAKÇA	513

KISALTMALAR

a.g.d.: Adı geçen dergi

a.g.e.: Adı geçen eser

a.g.g.: Adı geçen gazete

a.g.m.: Adı geçen mülakat

a.g.p.: Adı geçen program

a.g.r.t.: Adı geçen radyo programı

a.g.t.: Adı geçen tez

b.k.z.: Bakımız

HI: Hastalar ve Işıklar

İst.:İstanbul

KD: Köpekçe Düşünceler

nu: Numara

RÖMY: Rasim Özdenören'le Maveria Yolculuğu

RM: Ruhun Malzemeleri

s. : Sayfa

Yay.: Yayınları

YİM: Yazı İmge ve Gerçeklik

ÖNSÖZ

Monografik çalışmalar ele alınan kişiyle birlikte, onun dönemini, temsil ettiği topluluğun çeşitli yönlerini de ortaya koymaktadırlar. Bu tür çalışmaların bahsedilen özellikleri nedeniyle edebiyat tarihimiz açısından önem arz ettikleri edebiyat dünyasındaki herkesin malumudur.

Bu anlayıştan hareketle, günümüzün yaşayan hikâyeci ve fikir adamlarından biri olan Rasim Özdenören'in, hayatını, sanatını, eserlerini ve edebiyatımıza bakışını incelemeye çalıştık. Henüz hayattaki bir sanatçıyı seçmemizdeki ana etken, onun hikâye ve düşünce dünyamızın önemli bir ismi olmasıdır. Özdenören'in sanat anlayışının bütün yönleriyle ortaya konması, hem kendi döneminin hikâye ve sanat anlayışının ortaya konmasına katkı sağlayacak, hem de özellikle öyküde temsil ettiği sanat anlayışının ilk temsilcilerinden birisi olması nedeniyle kendisini izleyen/izleyecek kişilere de ilham kaynağı olacaktır.

Rasim Özdenören, çok yönlü bir sanatçı olduğundan bütün yönleriyle incelemek kolay değildir. Gerek sanatta ulaştığı yer, gerekse kişilik özellikleri nedeniyle kendisine layık bir şekilde anlatılması icap etmektedir. Bu bakımdan yanlış anlama ve anlatma endişesini, çalışmamızın hemen her aşamasında hissettik. Elli yılı aşan bir sanat yaşamını, olabildiğince genişçe araştırmayı ve incelemeyi gerekli kılan çalışmamızda bilimsel araştırmaların temelini oluşturan doğrulara itibar etmeye çalıştık.

“Rasim Özdenören-Hayati, Sanati, Eserleri-” adlı dört bölümden müteşekkil bu çalışmada “Hayati” başlıklı birinci bölümü yazarken, büyük ölçüde yazarın kendi anlattıklarından faydalandık. Yazarın eserleri, kitaplarına girmemiş yazıları,

mülakatları ve konuşmaları bizim hareket noktamızı teşkil etti. Metni oluştururken hatıraları esas aldığımız için yazarın yer yer subjektif olabilecek ifadelerine müdahale etmedik. Hatıralardan hiç değiştirmeden alıntıladiğımız ifadeleri tırnak işareti içinde verip kaynağını dipnotlarla gösterdik. Zaman zaman da hatıralardan yola çıkarak oluşturduğumuz ifadeleri kendi dilimizle anlatmaya çalıştık. Kendi kelimelerimizle ifade ettiğimiz alıntuların sonunda yine dipnot kullandık. Anlatımdaki tekdüzeliği yok etmek, bahsedilen sahneleri canlı ve daha belirgin hale getirmek için yer yer yazarla veya yazarın çok yakın arkadaşlarıyla ilgili anekdotlara yer verdik.

Özdenören'in biyografisini yazarken amacım, yazarın sanat ve iş hayatında, basın dünyasında başladığı yer ile geldiği yeri ortaya koymak; bu çalışmalarını yaptığı esnada yanında bulunan dostlarının, kendilerinden etkilendiği "öncüler"ın Özdenören'e neler kazandırdıklarını tesbit etmekti.

Çalışmamızda yazarı her yönüyle incelemeye, anlatmaya çalıştık. Yazarın hayatını yazarken, yazarın yer yer politik görüşlerine, arkadaşlarıyla ve özellikle "öncüler"le yaşadığı fikir aykırılıklarına da yer verdik.

Tezin ikinci bölümünde Özdenören'in eserlerini incelemeye çalıştık. Öncelikle yazarın öykülerini tema ve yapı bakımından iki ana başlıkta tahlil ettik. Daha sonra yazarın şu ana kadar yayımlanmış tek romanı olan Gül Yetiştiren Adam'ı tahlil ettik. İkinci bölümün sonunda ise yazarın deneme kitaplarını, önce konusuna göre bir sınıflamaya tabi tuttuk, ardından tek tek tanıtarak, eserlerin yayım serüvenlerini anlatmaya gayret ettik.

Tezin "Fikirleri" adını taşıyan üçüncü bölümünde, yazarın sanat edebiyat hakkındaki mülahazalarına yer verdik. Özdenören, uzun yıllardır yazı yazan, dergi

çıkaran ve birçok sanatçıyla dostluk kuran, bunlarla ve başka sanatçılarla alakalı değerlendirmeler yapmış bir sanatçıdır. Yazarın sanat anlayışının daha iyi bir şekilde ortaya konmasına yardım edeceği düşüncesiyle tezin bu bölümünde bazı sanatçılarla alakalı görüşlerine de yer verdik.

“Sonuç” kısmında çalışmamızda ulaştığımız verileri ve değerlendirmeleri söz konusu ettik. Böylece Rasim Özdenören’in sanat ve edebiyat hayatımızdaki yeri ortaya konulmaya çalışıldı.

Dipnotları kullanırken, kaynak kitapların tam kimliklerini bibliyografyada verdiğimiz için sayfa altlarındaki dipnotlarda elden geldiğince anlaşılabilirliği bozmadan künyeleri kısaltmaya çalıştık.

Tezin dördüncü bölümünde “Rasim Özdenören Bibliyografyası”nı oluşturmaya çalıştık. 1956 yılından beri dolu dolu yazan, üretken bir yazarın bibliyografyasını hakıyla oluşturmak elbette kolay değildir. Biz de böyle bir iddiada bulunmuyoruz. Ancak çok yoğun bir mesaiyle ve gayretle bu bibliyografyayı hazırlamaya çalıştığımızı belirtmek isteriz. Bibliyografyada yazarın bütün eserlerinin tam künyesini ve 2007 yılının sonuna kadar yazdığı öykülerinin ve denemelerinin kronolojik listesini çıkarmaya çalıştık. Bibliyografyada ayrıca, yazarın katıldığı panellere, soruşturmalara, oturumlara, kendisiyle yapılmış röportajlara, kendisinin yaptığı röportajlara, yaptığı çevirilere ve aldığı ödüllere de yer verdik. Bibliyografyanın “Hakkında Yazılanlar” kısmında ise yazarla alakalı hazırlanan tezlere, yazılan kitaplara, kendisi için hazırlanmış özel dergi sayılarına/dosyalara ve yazarı konu edinen önemli yazıların ve haberlerin künyelerine yer verdik.

Rasim Özdenören’in şu ana kadar kitaplaşan 9 öykü ve 21 deneme kitabının; 1 romanının derli toplu bir değerlendirmeye tabi tutulmasının zorluğu edebiyat

araştırmacılarının malumudur. Böyle bir çalışma için tarafımızdan takip edilen metodun ve yapılan tasniflerin bu güçlük dikkate alınarak hoşgörüyle karşılanacağını umuyoruz.

Bu çalışmam süresince değerli yardımlarını gördüğüm, bana kıymetli vakitlerini ayıran, mesajlarıma lutfedip cevap yazan ve bibliyografyayı gözden geçiren Sayın Rasim Özdenören Bey'e; ayrıca başlangıcından bitişine kadar bu çalışmayı sabır, dikkat ve özveriyle yöneten, rehberliklerini esirgemeyen muhterem hocam Yrd. Doç. Dr. Sezai Coşkun Bey'e minnet ve şükranlarımı arz ediyorum.

GİRİŞ

Rasim Özdenören, sanat, edebiyat ve düşünce dünyamızın önemli isimlerindedir. Deneme türünde yazdığı yetkin ürünlere rağmen bir öykücü olarak anılmayı isteyen Özdenören, elbette ki önce öykücüdür.

Rasim Özdenören'i anlatmadan önce onu hazırlayan dönemlerden, kendisinden önce bu yolda emek vermiş şahsiyetlerden söz etmek yerinde olacaktır.

Kimi edebiyat tarihlerimiz, kimi tarihçilerimiz, Türk edebiyatının ilk hikâyelerini 'batılı tarzda' kaydını düşerek Tanzimat döneminde başlamış gibi gösterirler. Hikâyeciliğimizin Tanzimat ile birlikte başlatılması doğru bir tutum olmasa gerektir. Türk hikâyeciliğini Tanzimat döneminden başlatmak, bizde hemen her alanda görülen geleneğin kopuşunun bir sonucudur. Tarihimiz nasıl ki 19. yüzyılda başlamamışsa edebiyatımız da 19. yüzyılda başlamamıştır. "Destan devrinden itibaren verilen eserler arasında kendine has özellikleri ile geniş anlamda hikâyeye kavramı içine alınabilecek edebi eserlerimiz mevcuttur."¹ Binbir Gece Masalları, Hz. Ali Cenklere, Dede Korkut Hikâyeleri, Kesikbaş Hikâyeleri, Evliya Çelebi'ye ait bazı metinler, Köroğlu Destanı, Kerem ile Aslı, Tahir ile Zühre, mesneviler ve meddah hikâyeleri günümüz anlayışına göre bazı farklılıklar arz etse de hikâyeye geleneğimizi oluşturan ve hikâyemizi bugünkü noktaya getiren metinlerdir.

Hikâyemize bütüncül bir bakış açısıyla bakmak gerektiğine dair inancımızı dile getirdikten sonra Tanzimatla devam edebiliriz. Tanzimat döneminde hikâyeye geleneğimizi devam ettiren ilk sanatçı Ahmet Mithat Efendi olarak kabul edilmektedir. Nabizâde Nâzım ve Emin Nihad Bey kendisini takip etmişlerdir.

¹ KAPLAN, Mehmet, "Hikâyeye Tahlilleri", Dergâh Yay., Ekim 2005 İstanbul

Hikâyeciliğimiz, Samipaşazâde Sezai'nin yazdığı “Küçük Şeyler” adlı eserle, yeni bir yöne kanalizasyon başlanmış; modernleşmeyle başlayan Batı tarzı hikâyeciliğin dünyasına adım atmıştır.

Türk hikâyesi, Servet-i Fünûn döneminde de Samipaşazâde Sezai'nin açtığı yoldan ilerlemeye devam edecektir. Bu dönemde Halit Ziya Uşaklıgil önemli bir isim olarak anılmalıdır. Ayrıca bu dönemden itibaren günümüz anlayışına daha yakın hikâyeler yazılmaya başlanmıştır.

Servet-i Fünûn'u takip eden yıllarda ise Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Refik Halit Karay, Ömer Seyfettin, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Nuri Güntekin ve Memduh Şevket Esendal Avrupai tarzındaki hikâyeciliği devam ettiren sanatçılardır. Burada Ömer Seyfettin'in adı üzerinde ayrıca durmak ve Batı tarzı hikâyeciliğin mimarlarından birisi olduğunu söylemek gerekir.

Tanzimatı takip eden dönemlerden itibaren adı kayıtlara geçen çok sayıda başarılı hikâyecimiz olmasına rağmen Türk edebiyatında modernleşmenin mihenk taşı sayılabilecek hikâyeci, Sait Faik Abasıyanık'tır. Sait Faik, yaygın hikâye anlayışından farklı bir anlatım tekniği ile Memduh Şevket Esendal'ın ilk örneklerini verdiği, Çehov tarzı hikâyeleriyle okuyucunun karşısına çıkar. Hikâyelerini güçlü bir gözlem ve gerçekçilik anlayışıyla yazan Sait Faik, hikâyeyi meslek edinmiş belki de ilk yazarımızdır.

Cumhuriyet döneminde, Anadolu gerçekçiliği anlayışıyla yazan, köyü hikâyeye taşıyan Sabahattin Ali de hikâyeciliğimizde dikkat çeken bir simadır. Bu arada Orhan Kemal ve Yaşar Kemal de köy öykücülüğünün isimleri arasında zikredilebilir. Yoksul halk ve onun yanındaki aydının bir tarafta, zengin kesim ve siyasal iktidarın öte tarafta olduğu bir mücadeleyi dile getiren bu sanatçılar,

toplumsal gerçekçiliği tam olarak yansıtamadıkları gerekçesiyle zaman zaman ağır eleştiriler alsalar da bir döneme damga vurmuşlardır.

1950’li yıllarda bireydeki ve ailedeki çözülmeyi anlatan Haldun Taner ve kasaba yaşantısını, orta sınıf insanların ev ve aile yaşantısını anlatan Tarık Buğra ile şairliğinin ve roman yazarlığının yanında Doğu ile Batı, geçmiş ile gelecek arasında köprü kurmaya çalışan Ahmet Hamdi Tanpınar da hikâyemizin diğer aşamalarıdır.

1960’lı yıllar hikâyeciliğimizde gerek teknik bakımdan gerekse içerik bakımından çeşitliliğin arttığı yıllardır. Bu yıllarda eser veren sanatçılardan bir kısmı köylüyü aydınlatmak için eser vermeyi tercih etmiştir. Mahmut Makal, Fakir Baykurt ve Talip Apaydın bu anlayışın en çok tanınan temsilcileridir. Yine bu yıllarda Leyla Erbil, Nezihe Meriç, Füzûzan gibi kadın öykücüler ile Ferit Edgü, Orhan Duru ve Erdal Öz gibi varoluşçu olarak bilinen bazı yazarlar da kendilerinden söz ettirmişlerdir.

1960’lı yıllar, aslında hikâyeciliğimizin kendisine yeni bir mecra bulmaya başladığı yıllar olması nedeniyle de önem arz etmektedir. İşte bu yıllarda ürünlerini kitaplaştırmaya başlayan Rasim Özdenören, hikâyeciliğimize metafizik bir boyut kazandırarak yepyeni bir açılım getirir. Özdenören köyü, kasabayı da anlatır. Ancak o, karton tipler yaratmak yerine, güçlü gözlem yeteneğiyle yaşayan Anadolu insanını anlatmaya başlar.

İşte biz çalışmamızın bundan sonraki bölümlerinde Rasim Özdenören’in hikâyeciliğini ve edebiyatımıza getirdiği farklı ve özgün açılımı anlatmaya çalışırken, I. bölümde hayatını ve bu vesileyle yazarın Maraş’ta başlayıp Malatya ve Tunceli’de devam eden çocukluk yıllarını, yine Maraş’ta devam eden lise yıllarını, edebî çalışmalara başladığı yılları söz konusu ettik. Özdenören’in daha sonra Nuri

Pakdil, Sezai Karakoç, Necip Fazıl ile tanışmasından sonra ivme kazanan fikri ve edebî yönden gelişimini ele alırken üniversiteyi bitirdikten sonra DPT’de işe başlamasını ve Amerika’ya gidişini ele aldık. Yazarın Amerika’yı ve dolayısıyla çağdaş dünyayı yakından tanınmasını, bunun eserlerine olan yansımalarını inceledik. Özdenören’in Amerika’dan sonra *Edebiyat* dergisi vesilesiyle artık adını iyice duyurmaya başladığı görülmektedir. Yazarın *Edebiyat* dergisindeki faaliyetlerini ve bu faaliyetlerin sonrasında Maraş’tan birlikte yola çıktığı Erdem Bayazıt, Cahit Zarifoğlu, Mehmet Akif İnan, Alâeddin Özdenören, Hasan Seyithanoğlu ve daha sonra tanıştığı Nazif Gürdoğan ile birlikte *Mavera* dergisini çıkarmalarını söz konusu ettik. Özdenören’in gazetelerde köşe yazarlığı yapması, eserlerini yayımlaması ve 2006 yılında 50. sanat yılını kutlaması I. bölümde incelenen başlıkları teşkil etti. Bu bölümü yazarken, Özdenören’in iki yıla yakın bir süredir devam eden radyo konuşmaları, mülakatları, eserleri, kendisiyle yaptığımız görüşmeler bizim hareket noktamızı teşkil etti.

Çalışmamızın II. bölümünde ise Özdenören’in öykü ve denemelerini inceledik. Önce, öykülerin yayım serüvenlerini anlattık. Sonra yazar, öykücü kimliğiyle tanındığı için öykülerinin tematik yönden incelemesini yaptık. Öykülerin tematik incelemesini yaparken eserlerin bazı temalar çerçevesinde incelenebileceğini gördüğümüz için eserleri tek tek değil de bir bütün olarak tahlil etmeye çalıştık. Özdenören’in öykülerini “Tolumsal Çözülme, Yabancılaşma ve Başkaldırı, Aile, Ev, Ölüm ve Ahiret Düşüncesi, Tasavvuf, Modern Dünyada Kadın ve Aşk” başlıklarıyla tematik yönden inceledikten sonra deneme türündeki eserlerinin kısa tanıtımlarını ve yayım serüvenlerini anlattık.

Fikirlerini konu alan III. bölümde ise yazarın sanat- edebiyat hakkındaki düşüncelerini ortaya koymaya çalıştık. Özdenören, elli yılı aşkın bir süre edebiyat dünyasında yer alan bir isim olduğu için, onun bu konudaki görüşleri önem arz etmektedir. Bu bölümde ayrıca yazarın edebiyat dünyasında tanınan yerli ve yabancı

bazı sanatçılarla ilgili değerlendirmelerine ve sanat edebiyat anlayışını ortaya koyan çeşitli konularla ilgili mülâhazalarına yer verdik.

Çalışmanın son bölümü olan Bibliyografya'da ise yazarın 2007 yılının sonuna kadar yayımlanmış fikri ve edebî mahsüllerinin tümünün künyesini vermeye çalıştık. Özdenören gibi hem çok, hem de çeşitli yerlerde yazan bir yazarın bibliyografyasını oluşturmanın kolay olmadığını bilincindeyiz. Ancak yoğun bir emeğin sonunda ortaya çıkan bu bibliyografyada olabilecek eksikliklerin bu tür çalışmaların zorluğunu bilenler tarafından anlayışla karşılanacağını umuyoruz.

I.BÖLÜM:
HAYATI

I.1.ÖYKÜYLE, DÜŞÜNCEYLE VE DOSTLUKLA DOLU BİR HAYAT

I.1.1.Maraş'ta Bir Ev

Rasim Özdenören, ikinci dünya savaşının olduğu yıllarda Anadolu'da memurluk yaparak geçimini temin eden bir ailenin ikiz çocuğu olarak doğmuştur. Annesi ev hanımıdır ve kendisinden önce yine ikiz çocuk dünyaya getirmiştir. Ailesi, Anadolu'da yaşayan herhangi bir aileden farksızdır.

Ailenin şeceresi kaybolmuştur. Yazarın babasının anne tarafı Çankırı, babasının baba tarafı ise Gönenlidir. Yazarın anlattığına göre dedeleri 350-400 yıl önce İstanbul'a, Eyüp'e göç etmiştir.²

Yazarın dedesinin adı, Rasim; dedesinin babasının adı ise Necip'tir. Babasının sülalesi Eyüp'te Kahveciler veya Kahvecioğulları olarak bilinmektedir. Ancak 1934 yılında soyadı kanunu çıktığında nüfus memuru "oğulları" olmaz der. Bunun üzerine yazarın babası Ören soyadını almak ister. Bu soyadı da daha önce alındığı için yazarın dayısı bizimki de "Özdenören olsun" der. Dayısı kardeşlerine, ailesine bu soyadını almaları için telgraf çeker. Ancak telgraf oraya gittiğinde her nasıl olduysa Özdenören soyadı Özdengil'e dönüşür. Bu nedenle sülalenin bir kısmı Özdengil soyadını kullanmaktadır.³

² Buradaki bilgiler, Rasim Özdenören'le yaptığımız mülakata dayanılarak yazılmıştır.

³ a.g.m.

Yazarın anne tarafı ise Maraşlıdır. Annesi, anne tarafından Necip fazıl Kısakürek ile akrabadır. Annesiyle babası, babasının memuriyeti nedeniyle Maraş'ta çalıştığı sırada evlenirler.

Özdenören, çocukluğunun ilk yıllarını dede (annesinin babası) sevgisiyle dolu dolu geçirmiştir. Dedesi Hacı Nuri Beyi, 2,5 yaşından itibaren hatırlayan yazar, dedesinin kendisini ve kardeşini çok sevdiğini belirtir. Dedesi vefat ettikten sonra bu kez ninesinin, (annesinin annesi) Hatice Hanımın sevgisi ve ilgisini görür. Ninesi kişiliğinin oluşumunda önemli bir rol üstlenir. Ninesinin anlattığı masallar, masal kahramanlarını canlandırarak anlatması, söylediği türküler yazarın çocukluğundan unutamadığı en güzel hatıralardır.⁴

Yazarın babası Hakkı Bey, inşaat mühendisi olup çeşitli illerde fen memuru olarak çalışmıştır. Hakkı Bey, Maraş'a memuriyet münasebetiyle 1920'li yılların sonlarında veya otuzlu yılların başlarında geliyor. Yazarın, anne- babası 1937 yılında evlenmişlerdir. Anne- babasının arasındaki yaş farkı 20-25 yıldır.⁵

Dönemin siyasi anlayışına muhalif birisi olan Hakkı Bey, Malatya'da çalıştığı yıllarda *Ulus* gazetesi okuduğu için Tunceli'ye sürgün gönderilir. Hakkı Bey hayatının büyük çoğunluğunu Maraş'ta geçirmesine rağmen hiçbir zaman Maraşlı gibi olmamış, onlar gibi yaşamamıştır. Maraş'ın yemeklerini hiç sevmemiştir. Bulgurla yapılan Maraş yemeklerinin hiç birini yemez, “bunlar ancak devlet gücüyle yenir” dermiş. Sadece hanımını ve çocuklarını kırmamak için zaman zaman yemeklerin tadına bakmıştır. Bu nedenle yemeklerini bazen kendisi yapmıştır.⁶ Yazar, sahip olduğu büyük gözlem yeteneğini babasından almıştır. Hakkı Bey, yeri geldikçe Maraş ve Maraşlılarla ilgili gözlemlerini çocuklarına anlatmış bazen de bu

⁴ KAHRAMAN, Âlim, “*Rasim Özdenören’le Maveria Yolculuğu*”, 18. Bölüm, Burç FM

⁵ HAKSAL, Ali Haydar, “*Rasim Özdenören’le Öyküsü ve Sanatı Üzerine Bir Konuşma*”, *Yedi İklim*, s.62, nu:107-108, Şubat- Mart 1999

⁶ RÖMY, 68. bölüm

gözlemlerini dramatize etmiştir.⁷ Hakkı Bey, çocuklarının okumasını teşvik etmiş, hanımının istemesine rağmen, “paranın tadını alırlarsa okuma hevesleri gider.” diyerek çocuklarını yaz tatillerinde hiçbir zaman çalıştırmamıştır.⁸

Özdenören’in öykülerinde genellikle otoriter bir baba portresi çizilmesi akıllara kendi babası da böyle miydi, sorusunu getirmektedir. Bu soruya yazar, “hayır” der, ben sadece öykü anlatıyorum, anlattıklarım insani olarak tanık olduğum şeylerdir, bunlar bu şekilde öykülerimde yer almaktadır.⁹ Yazarın ikiz kardeşi de babasını şöyle anlatmaktadır:

“Biz baba otoritesi de gördük sayılmaz. Babam, görevi gereği yola çıkardı; yani keşfe. Bayındırlık fen memuru idi. O zaman yol yolak olmadığı için keşif yerlerine dağ yollarından katır sırtlarında gidilirdi. (1945-1950 yılları arası) babamın günlerce eve gelemediği olurdu. Evde tek otorite annemdi.”¹⁰

1895 (1311) yılında Eyüp’te doğmuş olan Hakkı Bey, uzun süre Rasim Özdenören’le aynı evde yaşar. Hakkı Bey, 25 Mayıs 1982 tarihinde vefat etmiştir.¹¹

Yazarın annesi Ayşe Hanımdır. Aile arasında ise Nezahat diye bilinir. Çünkü annesinin ninesinin adı Ayşe’dir. Akranları da onu kızdırmak için ona nine diye hitap

⁷RÖMY, 18. bölüm

⁸RÖMY, 68. bölüm

⁹ABİBULAYEVA, Lemara, “Rasim Özdenören’le Hikâyesi Üzerine- I”, *Edebiyat Otağı*, nu:13, Ekim 2006

¹⁰AKKANAT, Cevat, “Ahrır Dağı ile Maraş, Rasim ile Alâeddin”, *BİLDİR Bülteni*, nu:3 Temmuz-Ağustos-Eylül 2004

¹¹Buradaki bilgiler, Rasim Özdenören’le yaptığımız mülakata dayanılarak yazılmıştır.

etmektedirler. Annesi, durumu babası Hacı Nuri Beye şikâyet edince babası, ismini değiştirir ve o andan itibaren ona Ayşe veya nine diyene para cezası uygular.¹²

Yazarın annesi aynı zamanda anne tarafından Kısakürek sülalesine mensuptur. Aile, 1700'lü yıllara kadar Dulkadiroğlu diye bilinmektedir. Ancak o yüzyılda bir kıtlık olur. Maddi durumu iyi olduğu için dedeleri kıtlık yılında yardım isteyenlerin çuvallarını kürekle doldururlar. Dedelerinin yardım dağıttıkları küreğin sapı kırıktır. Dağıtılan küreğin sapı kırık olduğu için de ailenin adı bir süre sonra Kısakürek olarak anılmaya başlar. Necip Fazıl Kısakürek'in dedesi, mecelle komisyonu üyesi, hukukçu Hilmi Bey ile Rasim Beyin annesinin dedesi kardeşidir.

Bütün çocuklar gibi Özdenören de annesini büyük bir sevgi ve saygıyla yâd etmektedir. Annesini dindar, kimseyi kırmayan, kimseye kötü söz etmeyen birisi olarak anlatan yazar, annesinin kendisine her zaman için sevgi gösterdiğini anlatmaktadır.¹³ Yazarın annesi Ayşe Hanım, 5 Şubat 2002 tarihinde 87 yaşında oğlu Rasim Özdenören'le aynı evde yaşarken hayata gözlerini yumar.¹⁴

I.1.2.Çocukluk Dönemi

Rasim Özdenören, 20 Mayıs 1940 tarihinde Maraş'ta doğmuştur. Yazarın, üç kardeşi vardır. Bunlardan birisi kendisinden bir saat önce doğmuş olan ikizi Alâeddin, diğer iki kardeşi ise kendi doğumundan yirmi ay önce doğan ikiz ablaları Necibe ve Nedime'dir. Ablalarından birisi olan Necibe, henüz dokuz aylıkken ishalden ölmüş, diğer ablası Nedime ise halen hayattadır.¹⁵

¹² a.g.m.

¹³ a.g.m.

¹⁴ *Yeni Şafak*, 7 Şubat 2002

¹⁵ Alâeddin Özdenören'e göre ablaları Necibe iki yaşındayken ölmüştür. Bkz: *Unutulmuşluklar*, s.19, İz Yay., İstanbul, 1999

Yazarın babası, annesiyle nişanlı olduğu dönemde bir hastalık, ruhi bir sıkıntı geçirir. Fransız Hastanesinde tedavi olan babası, hastaneden taburcu olacağı esnada ilginç bir olay yaşanır. Hastanenin bir Rum hemşiresi kendisini taburcu etmeye gelen kardeşi Basri Bey ve yengesi Rukiye Hanıma, Hakkı Beyin bekâr olup olmadığını sorar. Yengesi Rukiye Hanım, nişanlı olduğunu, iyileşince evleneceğini söyler. Rum hemşire bunun üzerine ‘eğer Hakkı Bey evlenirse çocukları hep ikiz olur’ demiş. Neye dayanarak bunu söylediği belli olmayan Rum hemşirenin ilginçtir ki dedikleri doğru çıkacaktır.¹⁶

Yazarın babasının daha nişanlıyken yaşadığı bu ilginç olaydan sonra, annesi de ilginç olaylar yaşayacaktır. Bu olayların ilki yazarın doğumundan önce yaşanacaktır. Ayşe Hanım, doğum yapmasına az bir süre kaldığı günlerde bir gün rüyasında Dulkadiroğulları Sultanı Alaüddeve’yi görür. Alaüddeve, annesine bir çift oğlu olacağını, ilk doğan çocuğa kendi adını koymasını ister. Annesi, çocuklar doğuncaya kadar gördüğü bu rüyadan ‘daha önce ikiz çocuk doğurmuştu canı yine ikiz çocuk doğurmak istiyor’ denmemesi için kimseye söz etmez. Ancak Ayşe Hanım, ikizler doğduktan sonra, doğumun hemen sonrasında, yanındakilere ilk doğan çocuğun adını Alaüddeve’ye nispetle “Alâeddin koyun.” der. Çocuklardan birisinin adı böylece konduktan sonra bu kez diğer çocuğa bir isim aranır. İlk doğanın adı, anne tarafından konulduğuna göre diğerinin adı baba tarafından konmalı düşüncesiyle ikizlerin diğerine Hakkı Beyin babasının adı olan Rasim konmuştur.¹⁷

Yazarın annesinin yaşadığı diğer ilginç olay ise doğum esnasında gerçekleşmiştir. İlk ikizlerinin doğumunda çok zor günler yaşayan Ayşe Hanım, ikinci kez ikiz çocuk dünyaya getireceği dönemlerde, oldukça zor günler geçirmiştir. Bu yetmezmiş gibi doğum da Ayşe Hanıma çok zor gelmiştir. Çeşitli zorluklarla doğumu gerçekleştiren Ayşe Hanıma doğum esnasında çocuklarından birisinin ölü doğmuş olduğu söylenir. Gerçekten de bebeklerden birisi doğarken ağlamamış ve ölü

¹⁶ RÖMY, 18. bölüm,

¹⁷ a.g.r.p.

doğduğuna kanaat getirilmiştir. Çocuklarından birisinin ölü doğduğunu duyan Ayşe Hanım, ‘aman aman onu hemen çöpe atın’ der. Fakat orada doğuma yardım etmek için bulunan yazarın dayılarından birinin eşi, Makbule Hanım vardır. Makbule Hanım, bu olaydan yaklaşık 10-12 sene önce bir erkek çocuk dünyaya getirmiş; ancak bu çocuk, ikizlerden birisinde gerçekleştiği gibi ölü doğmuştur. Makbule Hanım, o anda çocuğunun ölü doğduğu haber alınca doğumla uğraşan hekimlere ‘o çocuğun ayağının altına temiz bir jiletle kesin, o canlanır’ der. Fakat doktorlar onun dediğini yerine getirmemişler. Makbule Hanımın bebeği bu nedenle doğumda ölür. Aynı şey yine söz konusu olunca Makbule Hanım gene aynı şeyi söylemiş. ‘Bebeğin ayağına bir jilet atalım bebek canlanır’ demiş. Fakat bu işi yapmaya yine kimsenin yanaşmadığını görünce bir jilet bularak kendisi bebeğin ayağının altına bir jilet atmış ve ayaktan çıkan siyah kan; bebeği, yani Rasim Özdenören’i hayata döndürmüştür.¹⁸

Hakkı Beyle Ayşe Hanımın tekrar ikiz çocuklarının olması hiç çocuğu olmayan daha önce de bahsi geçmiş olan amca Basri Bey ile yenge Rukiye Hanımın çocuklardan birini, Rasim Özdenören’i, evlatlık istemelerine neden olur. Yazarın annesi Ayşe Hanım, çocuğunun ölü doğmuş olduğu zannıyla başlangıçta her ne kadar ‘onu çöpe atın’ demişe de böyle bir teklifi kabul etmez.

Çocukların ikiz olarak doğmuş olması hem bakımlarını zorlaştırmış hem de yazarın annesinin sütü iki çocuğa yetmemiştir. İkizlerin doğduğu yıllar, 1939 yılında gerçekleşmiş olan Erzincan depreminin sonrasına denk düşmektedir. O yıllarda Erzincan’dan Türkiye’nin her tarafına göçler olduğu gibi 3-5 aile de Maraş’a gelmiştir. Onlardan birisi, Maraş’a geldikten sonra ikizlerin doğumuna yakın günlerde çocuk doğurmuş olan Döndü Hanımdır. Ayşe Hanımın sütü ikizlere yetmediği için bebeklerden birisini, Alâeddin’i, Erzincan’dan gelen Döndü Hanım emzirir. Diğerini Rasim’i ise, annesi emzirmiştir. O yıllarda Maraş’ta mayıs ayından

¹⁸ a.g.r.p.

başlamak üzere bağlara gitmek âdeti olduğu için Alâeddin, sütanesiyle birlikte o mevsimi ninesinin yanında bağlarda geçirir.¹⁹

Özdenören, annesinin anlattıklarına dayanarak kendisinin altı aylıkken yürümeye, dokuz aylıkken de konuşmaya başladığını söyler. İkizi Alâeddin ise, doğum esnasında ebenin ayağını kırması nedeniyle bir buçuk yaşına geldiğinde yürümeye, daha sonra da konuşmaya başlamıştır.²⁰

Yazarın çocukluk yılları, aynı zamanda Erzincan depremin sonrasına ve 2. Dünya Savaşı yıllarına denk düştüğü için toplumun kıtlık yaşadığı, deyim yerindeyse un, şeker, yağ gibi temel tüketim maddelerinin olmadığı yıllarda geçmiştir. Bu dönemlerde Özdenören'lerin "Yürükselim Mahallesi"ndeki evleri maddi sıkıntı yaşayan akraba ve komşuların uğrak yeri olur. Çünkü devlet, memurlara yardım ettiği için Özdenören ailesi herhangi bir maddi sıkıntı yaşamamıştır. Aile de imkânları ölçüsünce tanıdıklara yardım eder.²¹

Yazarın çocukluk günlerinden hatırladığı en eski olay, dedesinin (annesinin babası) ölümüdür. Dedesi Hacı Nuri Bey, 1943 yılının Mart ayında öldüğünde kendisi henüz üç yaşını tamamlamamıştır. Dedesinin öldüğü günü, bugün gibi hatırladığını söyleyen Özdenören, dedesinin kendilerini çok sevdiğini söyler. Yazar dedesinin, son bir yılını hasta olarak geçirmiş olmasına rağmen kendisini ve kardeşini bazen sırtında taşıdığını, bazen de karnına oturtarak oyunlar oynadığını çocukluk yıllarının en güzel anıları olarak hatırladığını söyler.²²

Yazarın üç yaşındayken hatırladığı diğer olay ise kardeşiyle çektiydikleri bir fotoğraf vesilesiyledir. Entari giyinmiş olarak çektiydikleri bu fotoğrafta kendisinin

¹⁹ a.g.r.p.

²⁰ Alâeddin Özdenören, *Unutulmuşluklar* adlı eserinde iki yaşını doldurduğu gün yürüdüğünü yazmaktadır. b.k.z., *Unutulmuşluklar*, s.19,

²¹ ÖZDENÖREN, Alâeddin, *Unutulmuşluklar*, s.21

²² RÖMY, 18. bölüm

kaşları çatık ve asık bir yüzle çıktığını, kardeşinin ise sarı saçlarıyla daha sempatik olduğunu anlatır. Kardeşinin bu sempatikliği sonucu ailede daha çok sevildiğini, elden ele, kucaktan kucağa dolaştırıldığını, kendisinin ise ‘herkes Alâeddin’i seviyor bari bu da benim çocuğum olsun’ diyen annesi tarafından sevildiğini anlatır.²³

Özdenören, dedesinin ölümünden sonra, zamanının hemen hemen tümünü kendileriyle geçirmeye başlayan ninesi Hatice Hanımın (annesinin annesi) kendileri için özel bir anlam taşıdığını söylerken “Aklımız erene kadar onu yeri bambaşkaydı.” der. Ninesinin devamlı olarak namaz kılan çok dindar birisi olduğunu, kendilerine de oruç tuttuğunu söyleyen yazar, oruç ve namazı kendilerine ninesinin sevdirdiğini söylemektedir. Ninesinin kendisi ve kardeşine anlattığı heyketlerin (masalların), söylediği ninnilerin çocukluk yıllarının en unutulmaz anlarını oluşturduğunu belirtir.²⁴

Özdenören, ninesinden bahsederken bebekliğinin bir dönemini ninesinin yanında geçirmiş olmasının da etkisiyle ikizi Alâeddin’in ninesi tarafından daha çok sevildiğini, ninesinin kardeşine adeta oğlu gibi davrandığını; ancak kardeşi kadar olmasa da kendisini de çok sevdiğini söyler. Özdenören, ninesini şu şekilde anlatmaktadır:

“Şimdi ninemin gerçekten bazı özellikleri vardı. Babamla özdeşleşen özellikleri vardı ninemin. Mesela babam da mukallit bir insandı ninem de... Bu mukallitliği şu anlamda almamak lazım yani başkalarını taklit edip onunla istihza anlamında değil. Ama konuşma taklitleri yapabiliyordu. Çok zengin bir masal hazinesi vardı ninemin. Hala onun anlattığı masallardan hatırımda olanlar vardır. O masallardaki

²³ a.g.r.p.

²⁴ a.g.r.p.

kahramanları konuşurken onların ağzıyla konuşurdu. Ayrıca bu masalların dışında halk hikâyeleri de bilirdi. Karacaoğlan'ın hikâyesini bilirdi veya destanını efsanesini ne diyeceksek, Kerem ile Aslı'yı bilirdi, Tahir ile Zühre, Ferhat ile Şirin bu tür halk masallarını bilirdi. O masalların içinde halk türküleri geçerdi. Mesela Karacaoğlan'ın macerasını anlatırken onun macerasının içine halk türküleri serpiştirirdi. Karacaoğlan'ın bizzat kendi türkülerini serpiştirir onları ahengine göre okurdu. Biz de zevkle dinlerdik. Mesela benim kendi şarkı türkü repertuarımın layıkıyla geniş olduğunu söyleyemem ama bestelerinden güftelerinden bir kısmını ninemden tevarüs ettiğimiz zengin bir repertuarım olduğunu söyleyebilirim. Onların önemli bir kısmı ninem kaynaklı olmasa bile ninemin zevkinden tevarüs ettiğimiz şeyler. Alâeddin'in sonradan yazılarından okuyoruz ki bu *Unutulmuşluklar* diye kitabı yayınlandı, o da ninemden bu tür şeyleri öğrendiğini söylerken örnekler bile veriyor. Şu türküleri ninem söylerdi kabilinden. Ninem türküleri beste anlamında değil lâfzen söyler, telaffuz ederdi. Hâlbuki beste olarak da söyleyebilirdi. Şöyle şeyler hatırlarım, radyoda herhangi bir Karacaoğlan türküsü söylendiği zaman türkü eğer doğru okunmazsa ninem hemen müdahale eder, bu öyle söylenmez, bunu uydurmuşlar derdi.”²⁵

Rasim Özdenören, ninesinin anlattığı masallardan hala hatırında kalanlardan örnekler de verir. Masallardan bir tanesi şöyledir:

²⁵RÖMY, 18. bölüm

“Ninem, ‘ecik bir gözüm açıldı’ diye bir masal anlatırdı. Ecik, şu anki ‘ce yapmak’ (sürpriz yapmak) yerine geçiyor. Biraz durur, ‘ecik, öteki gözüm de açıldı’ derdi. Bu, taş haline gelmiş bir çocuktur herhalde. Yanında bir ateş yakılırsa o ateşin yanmasıyla o taş erir veya her nasıl oluyorsa çocuğun, o ateşin ısıyla bir gözü açılınca ‘cee bir gözüm açıldı.’ İşte ecik şeklinde telaffuz ediyor. Bunları bize kendi taklitleriyle anlatırdı.”²⁶

Özdenören, ninesinin anlattığı masalların kişiliklerinin oluşması, hayal dünyalarının genişlemesi ve edebiyat zevki kazanmalarında büyük etkileri olduğundan söz etmektedir. Kardeşiyle, ninelerinden dinledikleri masalların da etkisiyle daha okullar açılmadan ders kitaplarının okuma parçalarını ezberlercesine, yutarcasına okuduklarını anlatmaktadır.

Özdenören; 1945 yılında, daha sonra kendisi için büyük bir tutkuya dönüşecek olan sinemayla tanışır. Kendisini ve kardeşini sinemaya ilk kez götüren, komşularının oğludur. Seyrettikleri filmin kum çölünde cereyan eden bir savaş filmi olduğunu söyleyen yazar, evdekiler “film güzel miydi?” diye sorduklarında kardeşiyle “çok güzeldi” cevabını verirler. “Filmi anlat” dediklerinde ise “Alâeddin’le siz benim arkamda durun, onlar gibi yürüyelim.” der ve askerler gibi ellerini sallayarak ‘rap rap’ diye yürür. Maraş kışlasının evlerine yakın olması nedeniyle askerlerin yürüyüşünün kendisini her zaman etkilediğini belirten yazar, askerlerin söylediği marşlar vesilesiyle ortaya çıkan ritmin de kendisi için hoş bir anı olarak kaldığını anlatır.²⁷

²⁶a.g.r.p.

²⁷a.g.r.p., 1. bölüm

Yazar, 1946 yılında ilk kez Maraş dışına çıkarak İstanbul'a, baba ocağı, Eyüp'e gider. Seyahatin nedeni daha önce adı geçen amcası Basri Beyin vefatıdır. O yıllarda İstanbul'a gitmek için karayolu henüz yapılmamış olduğu için seyahat, trenle yapılır.

Yazar, ilkokula ikiz kardeşiyle 1947-1948 öğretim yılında Maraş'ta "Sakarya İlkokulu"nda başlar. Ancak Maraş'taki ilkokul öğrenimi sadece iki yıl ile sınırlı kalacaktır. Özdenören, 1949-1950 öğretim yılında ikinci sınıftan üçüncü sınıfa geçtiği yıl, babasının tayini çıkınca Malatya'ya taşınırlar. Malatya'da "Sıtma Pınarı"na yakın bir yerde, cadde üstünde bir ev kiralayan aile, çocuklarını 1949-1950 öğretim yılında Cumhuriyet İlkokulu'na kaydettirir. O yıllarda aynı okulun başka şubesinde Yusuf Bozkurt Özal da öğrenim görmektedir. Özdenörenler beş yıl bu şehirde kalacaktır. Malatya'da okulun yanı sıra her çocuk gibi oyun da oynayan Özdenören'in buradaki en büyük zevki bisiklete binmektir. 9-10 yaşlarında olduğu dönemlerde babasının kendisi ve kardeşine 26 lira gibi o zamanlar için büyük bir paraya satın aldığı üç tekerlekli bisiklet onun için büyük bir eğlence olur.

Bu yıllar aynı zamanda yazar ve kardeşinin okuma zevki kazanacakları yıllardır. Yine İlkokul üçüncü sınıfta iken okudukları, "Deniz Suyu Neden Tuzludur?" ve "Kırmızı Şapkalı Kız" adlı masallar ilk okudukları kitaplardan akıllarında kalan masallardır. İlkokulun beşinci sınıfındayken kardeşi Alâeddin'le beraber bir kitapçıdan kiraladıkları A.Ziya Kozanoğlu ile F. Fazıl Tülbentçi'nin romanları ve Hazreti Ali Cenkleri başta olmak üzere buldukları kitapları büyük bir şevkle okurlar. Öyle ki, kitabın bir sayfası kardeşinin, diğer sayfası kendi dizinin üzerinde durmaktadır. Alâeddin daha hızlı okuduğundan sayfayı çabuk çevirmesi için onu sıkıştırılmaktadır. İki kardeşin ilişkileri, kitap okuma olayından da anlaşılacağı gibi son derece sıcaktır. Aslında kişisel özellikleri bakımından iki kardeş, taban taban zıt özellikler göstermektedir. Yazar çekingen ve sessiz bir yapı arz ederken, kardeşi dışa daha açık, insanlarla hemen ilişki kurabilen bir yapıdadır. (Belki de bu özelliği nedeniyle ailede daha fazla sevilmiştir.) Kardeşi, eline geçirdiği harçlığı aynı anda bitirirken, yazar ise daha tutumludur. (Nitekim yazar, sözcükleri

de tutumlu kullanmaktadır.) Ancak cimri de değildir, harcamadığı parayı kardeşiyle paylaşmayı bilir. Kardeşi, el şakalarından hoşlanırken yazar ise nefret etmektedir. Kardeşi, sevgisini kolaylıkla gösterirken; yazar anne babasına bile bu sevgiyi onun gibi gösterememiştir. İki kardeş, bütün kardeşler gibi zaman zaman kavga da eder. Ancak kavga, birbirlerinin canlarını acıtacak yere vardığında kendiliğinden sona ermiştir. Birbirlerini hiç kıskanmayan ve birbirlerine hiç küsmeyen iki kardeş, en önemlisi dost olmayı başarmışlardır.²⁸ Özdenören, kardeşini sadece bir kez kıskandığını belirtir:

“Alâeddin’i, bir, o son günde kıskandım: yıkanmak üzere teneşire uzatılmış gördüğümde. Vakur ve muhteşem bir duruşu vardı orda. 63 yıllık hayatımız esnasında, onu, yalnızca, o teneşirin üstünde uzanmış yatarken görünce kıskandım, niye ben de orada değilim diye için için yanarak...”²⁹

Malatya’da beş yıl kalıp ilkokulu orada bitiren, ortaokula da Malatya Ortaokulu’nda başlayan Özdenören, ortaokul üçüncü sınıfa geçtiği 1954 yılının Haziran ayında babasının tayini Tunceli’ye çıkınca ortaokulu orada bitirmek durumunda kalacaktır. Tayinin nedeni ilginçtir. Bütün bürokratların *Cumhuriyet* gazetesi okuduğu bu yıllarda yazarın babası Hakkı Bey, *Ulus* gazetesi okumaktadır. Bu gazeteyi okuduğu için dönemin valisi Ahmet Tekelioğlu’na şikâyet edilir. Vali, Hakkı Beyi hemen çağırarak “Sen *Ulus* gazetesi okuyormuşsun” diye azarlar. Hakkı Bey her ne kadar, “Muhliflerimiz bakalım bizim için neler söylüyor, onun için takip ediyorum” demişse de bu, Vali Tekelioğlu’na inandırıcı gelmez. Yazarın babası, Tunceli’ye bayındırlık (nafia) müdürü olarak sürgün gönderilir.³⁰

²⁸ a.g.r.p., 18- 19 ve 68. bölümler

²⁹ ÖZDENÖREN, Rasim, *Yeni Şafak*, 6 Temmuz 2003

³⁰ Buradaki bilgiler, yazarın 7 Nisan 2007 tarihinde *Araştırma Kültür Vakfı*’nda gerçekleştirdiği ve bizim de katıldığımız “Geçmişten Geleceğe Ko(nu)şanlar” adlı sohbet programında verdiği bilgilere dayanılarak yazılmıştır.

Yazar, kardeşiyle beraber başladığı okul hayatına ortaokul ikinci sınıfa kadar birlikte devam eder. Ancak kardeşi bu sınıftayken haylazlık yaparak okuldan kaçmaya başlayınca aynı yıl sınıfta kalır. Bundan sonra iki kardeş okul hayatlarına ayrı sınıflarda devam edeceklerdir. Ortaokul üçüncü sınıfa gelindiğinde, okulun son günleri Hakkı Bey emekli olur. Aile, Hakkı Bey emekli olunca hemen Maraş'a taşınır. Ne var ki emeklilik günleri tam da o günlerde yapılmakta olan ortaokul bitirme sınavlarının başlayacağı günlere denk düşmüştür. Aile, Maraş'a geri döner; ancak Özdenören, ortaokul bitirme sınavlarını verip diplomasını alıncaya kadar Tunceli'de kalacaktır.

Tunceli, yazarın 14-15 yaşlarını geçirdiği bir yer olup, burada sadece bir yıl ikamet etmişlerdir. Fakat yazar, bu bir yılı birkaç nedenden dolayı önemsemekte ve kazanç olarak addetmektedir. Özdenören, Tunceli'de öncelikle gazete okuma alışkanlığı edinmiştir. O yıllarda Tunceli'ye gazeteler, günlük olarak gelmez, bazen bir gün sonra, bazen de 3-4 gün gecikmeyle gelir. Buna rağmen yazar, gecikmiş de olsa bu gazeteleri bir şekilde bulup okumuştur. Yine kendisiyle aynı sınıfta okuyan bir arkadaşı vasıtasıyla tanıştığı İstanbullu olan öğretmen bir komşusuna gelen gazetelerin, özellikle *Yeni Sabah* gazetesinin edebiyat sayfalarını ve bu arada değişik kitapları da bu bir yıl içinde okumuştur. Kitap okumayı sevmeyen arkadaşına gelen kitapların tümünü de kendisi okumuştur. Mesela, Ömer Seyfettin'in bütün külliyatını bitirme sınavlarına gireceği dönemde okuyup bitirmiştir. O dönemde, 16-24 sayfa arası olan tarihle alakalı bazı broşürler yayınlanmaktadır. Osmanlı tarihinde önem taşıyan Viyana kuşatması, Tiryaki Hasan Paşanın Kanije müdafaası, İstanbul'un fethi ve Yavuz Sultan Selim'in seferleriyle ilgili olan bu broşürleri de bu bir yılda okumuştur.³¹

Yazarın Tunceli'deki diğer bir kazanımı ise, orada folklor öğrenmiş olmasıdır. Önceleri küçümsediği halaya, öğrendikten sonra farklı bir gözle bakmaya

³¹ RÖMY, 1. bölüm

başlar. Halayda yapılan hareketlerin gelişi güzel yapılmadığını bir ahenk sonucu yapıldığını anlayan yazar, sonraki hayatında bu ahenk meselesini düşündüğünü ve bunun bazı teorik temellendirmeler yapmasına vesile olduğunu nakleder.³²

Yukarıda bahsedilen kazançları dışında Tunceli, yazar için sıkıcı bir yerdir. Aslında Tunceli’de kaldıkları ev Munzur suyunun kıyısında olup nehre sadece elli-altmış metre kadar uzaklıkta bir yerdir. Yazar, her sabah kalktığında kendini vahşi; ancak bir o kadar da sevimli ve şen bir tabiatın içinde bulmuş olmasına rağmen burada sıkılmıştır. Bu sıkıcılık belki de Maraş’a duyduğu özlemin bir sonucudur. Nitekim bu can sıkıntısını yoğun olarak yaşadığı günlerden birisinde öğretmenin ödev vermesi üzerine Türkçe defterine Maraş’la ilgili bir kompozisyon yazacaktır. Bu kompozisyon ilk yazı denemesi olarak Tunceli’deki kazanımlardan birisi olur. Yazar, bu kompozisyon sonrası yaşadıklarını şöyle anlatmaktadır:

“İki sene geçmiş ben bu defterimi kaybetmemiştim. İki sene sonra bize lisedeyken, Maraş’a döndüğümüzde Adıyamanlı bir edebiyat öğretmenimiz kompozisyon dersinde bir Maraş tasviri yapmamızı istedi. Ben iki sene önce Tunceli de yazdığım o kompozisyonu temize çektim ve ödev olarak öğretmene verdim. Uslu bir çocuk değildim, nasıl söyleyeyim latifeden, şaka yapmaktan hoşlanan bir çocuktum. Şu anda da o tabiatımın devam ettiğini düşünüyorum. Adıyamanlı edebiyat öğretmeniz kulakları çınlasın Yusuf Bey o gün aynı zamanda nöbetçi öğretmenmiş, aniden sınıfa girdi ve benim adımlı sordu ‘Rasim Özdenören kim?’ Ben, herhalde bir yaramazlığımızı yakaladı onun için soruyor diye düşündüm. Ben olduğumu söyledim. Bunu dedi ‘sen mi yazdın’ elinde benim kompozisyon ödevim duruyordu. Ben bir azar

³² a.g.r.p.

işiteceğimi düşünürken, öğretmenimiz “seni tebrik ederim en yüksek not olduğu için sana 10 veriyorum, aslında kâğıdın, 15 olsa 15 verilmesi gereken bir kâğıttır der.”³³

I.1.3.Lise Yılları ve İlk Öykü

1955 yılı, aynı zamanda yazarın liseye başladığı yıldır. Maraş Lisesi’ne kayıt yaptırdığı sırada müdür yardımcısı her öğrenciye 50 kuruşa satılan dergiyi ona da uzatır. *Hamle* adındaki bu öğrenci dergisinin kapağındaki elle yapılmış bir portre dikkatini çeker. Portrenin altında şöyle yazmaktadır: ‘Sait Faik’e Saygı’ Yazar, o gün için, Sait Faik hakkında bir bilgi sahibi değildir. Onun okula hizmetleri geçmiş vefat eden önceki okul müdürü olabileceğini düşünür.³⁴ Bu derginin lisenin yayın organı olarak edebiyat öğretmenlerinin gözetiminde Nuri Pakdil adındaki mezun olmuş bir öğrenci tarafından çıkarıldığını da okul başladıktan sonradan öğrenir.³⁵

Yazar, böylece liseye başlamış olur. Yazarın okuduğu sınıf 60-70 kişiliktir ve “Hababam Sınıfı”nın adeta canlı bir örneği gibidir. Bütün haylazlar, yaramazlar, muzipler sanki bu sınıfta seçilip toplanmıştır. Sınıf öğrencilerinin arasında çok zeki olanlar olduğu gibi okumayı henüz doğru dürüst sökemeyenler de vardır. Haylazlarla dolu olan sınıfın öğrencileri arasında, yazarın yanı sıra Cahit Zarifoğlu ve ağabeyi Sait, Erdem Bayazıt, Ali Kutlay, Hasan Seyithanoğlu, Özcan Tamer ve İhsan Özkan gibi sonradan adlarını Türkiye’nin duyacağı kişiler de vardır.³⁶

³³ a.g.r.p.

³⁴ RÖMY, 14. bölüm

³⁵ ÖZDENÖREN, Rasim, “Kuşbakışı”, *Hece*, nu:126/127/128, s. 14, Haziran-Temmuz-Ağustos 2007

³⁶ b.k.z: a.g.d.,s.14-15

Özdenören, Tunceli'den edindiği alışkanlıkların da etkisiyle sınıfta varlığını hemen hissettirir. Tunceli'de 13 kişilik bir sınıfta okuyan yazar, 60-70 kişilik sınıfın en aktif öğrencilerindendir. Öğretmenlerin sorduğu hemen her soruya cevap vermektedir. Ancak bu durum arkadaşlarının hoşuna gitmez. Her derste, her soruyu cevaplamaması konusunda onu uyarırlar. Buna rağmen bir süre sonra sınıfın başka öğrencileri de kendilerini göstereceklerdir. Özcan Tamer, resim ve müziğe olan kabiliyeti, Sait ve Cahit Zarifoğlu kardeşler ise matematik ve fen derslerindeki yetenekleriyle temayüz edeceklerdir.³⁷

Fakat henüz aynı sınıfı paylaşmanın, aynı yaramazlıklara katılmanın dışında sınıf arkadaşlarının arasında ortak bir ilgi alanı oluşmamıştır. Sınıfı birbirine yaklaştıracak, özel bir dostluğun gelişmesine yol açacak ve onu perçinleyecek bir ortak uğraş merkezi söz konusu değildir.

Böylece aylar geçip gider. Ders yılının ortasına gelinmiştir. 1956 kışının ilkbaharına düşen günlerinden birinde, ders arasında yazarın arka sırasında oturan Erdem Bayazıt, yazara “Ali bir hikâye yazmış” der. Yazar, “Ya öyle mi görebilir miyim?” diye sorar. Ancak Ali Kutlay, hikâyesini göstermek istemez. Yazar, görmek, okumak için ısrar eder. Bu arada öyküyü nasıl yazdığını da sorar. Ali, hikâyeyi vermemekte kararlıdır. Özdenören, Erdem Bayazıt'tın anlattıklarından Ali ile Erdem'in birkaç yıldan beri öykü, şiir gibi şeyler yazdıklarını hatta bunlardan bazılarının mahalli bir gazetenin çocuk sayfasında yayınlandığını öğrenir. Yazarın ikiz kardeşi de daha ilkokuldayken şiire başlamıştır. Ancak yazar, o güne kadar kendiliğinden bir şey yazmamıştır. Ev ödevleri dışında tek yazdığı şey daha önce de bahsi geçen, Maraş'ı anlattığı bir kompozisyonudur. Yazar, gün boyu, Kutlay'ın hikâyesini okumak için ısrar eder. Fakat Kutlay, nazlanır ve hikâyeyi vermez. Özdenören, bunca ısrarına rağmen, “hikâyeyi okumak için yanıp tutuştuğum sanılmasın. İçimden Ali'nin bu hikâyesini okutmak, beğenilmek, takdir edilmek,

³⁷ b.k.z: a.g.d.

istediğini düşünüyor, asıl bu yüzden hikâyeyi okumak istiyordum.”³⁸ diye anlatır. Özdenören’in asıl amacı arkadaşını motive ederek onun hikâye yazmaya devam etmesini sağlamak, motive etmektir. Hikâyeyi bir türlü okuyamayan yazar, ders bitiminde de Kutlay’ın peşini bırakmaz. Hikâyeyi isteyip durur. Kutlay, bir şartla hikâyesini verebileceğini söyler. Şartı: Özdenören’in de bir hikâye yazmasıdır. “Sen de bir hikâye yaz, ben seninkini okuyayım, sen de benimkini okursun”³⁹ der. İki arkadaş böylece anlaşmış olur. O güne kadar sadece bir kompozisyon yazmış olan yazar, “hikâye yazmaya başladığımda anlatacak başka birçok hikâyelerim olduğunu da fark etmişim”⁴⁰ demektedir. Özdenören, verdiği sözü tutarak bir hikâye yazar. Ertesi gün bu hikâyeyi Kutlay’a verir ve onun hikâyesini okur. Özdenören, bir an için şaşakalır. Çünkü Kutlay’ın hikâyesi manzumdur. Kutlay, yüksek bir tepeden, belki de Maraş Kalesi’nden uçarak gökyüzüne açılan bir çocuğun hikâyesini anlatmaktadır. Hikâyenin sonunda ise bu olağanüstü olayın bir düş olduğu anlaşılır. Hikâye, basit görünmesine rağmen Özdenören, arkadaşının yazmaya devam etmesini istediği için, öykünün harika olduğunu söyler. Okuma sırası Kutlay’a geldiğinde ise o, Özdenören’in hikâyesini beğenmez. Yazarın ifadesiyle “haşin” eleştirilerde bulunur. Hikâyenin kahramanı olan çocuğun sonunda ölmesi hâlinde hikâyenin dahi etkili olabileceğini söyler. Özdenören, bunun yeni bir hikâye olacağını, hikâyenin yapısını değiştirmek gerekeceğini, fakat böyle bir hikâyenin de olabileceğini, kendisi yeni bir hikâye yazarsa böyle bir hikâyeyi de yazabileceğini belirtir. İki arkadaş, yeni bir hikâye yazmak konusunda anlaşır ve vedalaşırlar. Bu tatlı rekabet, hiç aksamadan aylarca aynı şekilde, devam edecektir.⁴¹

Özdenören, en az “yüz öykü”nün yazılmasıyla biten “ Sen de söz verirsen, ben de öykümü okuturum.” diyerek başlayan süreci, ailesinde özendirilmeyecek olması nedeniyle gizlice yürüttüğünü söylemektedir.⁴² Yazar, aynı zamanda bu sürecin öncesinde hikâyeye ilgili bildiklerinin de çok sınırlı olduğunu söyler. O güne kadar,

³⁸ a.g.d.

³⁹ a.g.d.

⁴⁰ a.g.d.

⁴¹ a.g.d.

⁴² a.g.d.

ders kitaplarının dışında okuduğu kitaplar, daha önce de kısmen bahsedildiği gibi Malatya'dayken okuduğu *Hazreti Ali'nin Cenkleri* adı altında yayımlanan bir dizi kitap ile Abdullah Ziya Kozanoğlu'nun, Feridun Fazıl Tülbentçi'nin, Esat Mahmut Karakurt'un, Kerime Nadir'in, Muazzez Tahsin Berkant'ın kitapları ile bir yıl önce Tunceli'deyken bir arkadaşından alıp okuduğu Ömer Seyfettin'in külliyatından ibarettir.⁴³

Yazı yazmaya o dönem, birlikte okuduğu bütün arkadaşlarının aksine şiirle değil de öyküyle başlayan yazar, bir iddia üzerine arkadaşıyla yüzden fazla öykü yazmış olmasına rağmen edebiyat yayınlarından ve edebiyattaki yeni gelişmelerden habersizdir. Ali Kutlay sinemaya beraber gittikleri bir gün, Özdenören'i İmam Hatip'te okuyan bir arkadaşıyla tanışır. Bu arkadaşın elinde *Varlık* dergisi vardır. Dergiyi incelemeye başlayan Özdenören, *Hamle*'nin kapağındaki resmi Nesrin Mavi adlı yazarın "Sait Faik'le Bir Yılbaşı" adlı yazısında tekrar görür. Dergiyi ödünç alarak eve götüren Özdenören, bir çırpıda baştan sona okur. Dergide bir şey daha dikkatini çeker. *Hamle*'de resmini gördüğü kişiye, yani Sait Faik'e bir de hikâye armağanı var olup o yıl bu armağanı kendisiyle bir mülakat da yapılmış olan Tahsin Yücel kazanmıştır. Tahsin Yücel bu ödülü aldığı anda 23, yazar ise 15 yaşındadır. 16'sına mayısta girecektir. Tahsin Yücel'in genç yaşında ödül almış olması yazarın gözlerini açacaktır. Dergiye hemen bir mektup yazar. Mektuba "genç hikâyeciler de hikâyelerini gönderseler dergi bunları basar mıydı?", bunu öğrenmek ve aynı zamanda dergiye abone olma isteğini yazar. Ertesi gün mektubu Kutlay'a da gösterip postaya verir. Zaten yazdıkları öyküleri ciddiye alıp bunların yerel gazetelerde yayımlanması ve sonra kitap haline getirilmesi fikri Kutlay'a aittir. Bir ay sonra, derginin 1 Haziran 1956 tarihli sayısında yazara verilen cevap hayal kırıcıdır. Ellerine daha iki yıl, yeni bir hikâye geçmese bile kendilerine yetecek kadar hikâyeleri olduğu yazmaktadır. Hayal kırıklığına rağmen yazar, yine de cevapsız bırakılmadığı için sevinir.⁴⁴

⁴³ a.g.d.

⁴⁴ a.g.d.

Yazarın sorusuna iki ay sonra, Türk Dili (Temmuz 1956) dergisinde Nurullah Ataç'tan bir tepki gelir. Ataç: “*Varlık* dergisine de böyle bir soru gönderilebileceğini sanmazdım, bize en çok öykücü tanıtmış dergidir o, gençlere önderlik ediyor, yazılarının beğenilmemiş olabileceğini uslarına getirmiyorlar.” demektedir.⁴⁵

Yazı yazmayı ve yayınlamayı kafasına takmış olan Ali Kutlay, verilen olumsuz cevaplardan etkilenmeyecektir. Maraş'taki *Hizmet* gazetesine gidip sahibiyile konuşur. Böylece iki arkadaş, yine Kutlay'ın vesile olmasıyla gazetede sürekli ve düzenli olmamakla birlikte yazı yazmaya başlar. Gazete için yazdıkları yazılar haftada, on günde bir yayımlanır. Yazıların içeriği ya belediye sorunları ya da ülkenin genel konularıyla ilgilidir. İki arkadaş bu yerel gazetede öykü yayınlamazlar. Nitekim sonraki dönemlerde yerel gazeteler için sanat-edebiyat sayfaları hazırladıkları zamanlarda bile, öykülerinin bir eleştiri süzgecinden geçmesi gerektiğine inandıkları için yine yayımlamaktan kaçınacaklardır.⁴⁶

İki arkadaş böylece gazeteciliğe adım atmış olur. Ancak yöresel gazeteleri isimlerini duyurmak için sadece bir fırsat gören iki arkadaştan Ali Kutlay, yazdıkları öyküleri kitaplaştırma düşüncesinden vazgeçmemiştir. Bu amacını gerçekleştirmek için aklına gelen fikirlerden biri de bu gazetelere röportajlar, mülakatlar hazırlamaktır. İlk mülakat, Maraş'ın, Kurtuluş Savaşı'nda milis komutanı olarak görev yapmış, savaşta hizmetleri geçmiş Ata Bey ile gerçekleştirilecektir. İki arkadaş randevu alıp Ata Beyin evine giderler. Ancak daha önceden soru hazırlamamışlardır. Üstelik Ata Beyin anlattıklarını da kaydedememişlerdir. Böylece ilk mülakat denemesi başarısızlıkla sonuçlanacaktır.⁴⁷

⁴⁵ a.g.d.

⁴⁶ a.g.d.

⁴⁷ a.g.d.

Mülakat denemesinde gösterilen başarısızlığa rağmen yerel gazetelerdeki yazılar devam etmektedir. *Varlık* dergisi de iki arkadaşa değişik açılımlar kazandırmaya başlamıştır. Başka edebiyat dergileri de tanınmaya ve İstanbul'dan ödemeli olarak kitaplar istenmeye başlanmıştır. Bir gün Ali Kutlay'ın aklına bir fikir gelir: *Varlık*'ta o sıralar "Köyden Sesler" başlığı altında kısa öyküler, anekdotlar yayımlanmaktadır. Kutlay, öyküleri o sayfada yer alacak biçimde yazarlarsa, yayımlanabileceğini söyler. Özdenören, Kutlay'ın "Köyden Sesler"e öykü gönderme önerisine destek olur. 1956 yılının yaz sonlarında ya da sonbaharda, orada Kutlay'ın birkaç öyküsü yayımlanır. Yine o yaz, Özdenören'in gönderdiği "Akarsu"⁴⁸ adlı öykü, 1 Ocak 1957 tarihinde, derginin 445. sayısında yer alır.⁴⁹ Bu olayla bir anda Maraş'taki eğitim camiasının ve edebiyat çevresinin gözdesi haline gelen Özdenören, kendi deyimi ile bir anlamda "yazarlık pasaportu"nu eline alır. Zira o yıllarda *Varlık*'ta şiiri yayımlanan şair, öyküsü yayımlanan öykücü, denemesi yayımlanan kişi de denemeci kabul edilmektedir. Sonraki aylarda dergide iki öyküsü daha yayımlanır. Daha önce, okuyup değerlendirmeleri için hocalarına verdiği; ancak hak ettiği karşılığı göremeyen öykülerinin kıymeti de böylece anlaşılır.⁵⁰ Bir öyküsünün *Varlık*'ta yayımlanmasından sonra hocalarından daha önce görmediği bir ilgi görmeye başlayan yazar, bu duruma şaşıracaktır. Öyküsünün yayımlanmasından birkaç gün önce yazarın daha önce okuması için kendisine öyküsünü verdiği ancak o ana kadar ilgisini görmediği hocalardan birisi olan Edebiyat dersinin yanında Psikoloji dersine de giren, aynı zamanda Haldun Taner'in de öğrencisi olan Handan Hanım, kendisine "Kusura bakma. Senin yazılarını aldım, bir taraflara atmıştım. Fakat akşam eve dönünce, ilk işim onları okumak olacak." der. Yazarın o ana kadar hocasında birikmiş beş, on yazısı/öyküsü vardır ve hocası o güne kadar bunları değerlendirmemiştir. O günden sonra yazara değer vermeye başlayan ve adeta kendisiyle arkadaş Handan Hanım, bir derste Özdenören'in Haldun Taner hakkındaki görüşlerini öğrenmek ister. Yazar, bir öğrenci olarak Haldun Taner hakkındaki fikrini söylemeye başlayınca öğretmenlerin bile zorlukla hâkimiyet kurdukları sınıfın

⁴⁸Yazarın yayımlanan ilk öyküsü budur. Behçet Necatigil'in *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*'nde yazarın hakkında verilen, ilk öyküsünün Maraş'ta çıkan *Gençlik* gazetesinde yayımlandığına ilişkin bilgi yanlıştır. Yazarın yöresel gazetelerde hiçbir öyküsü yayımlanmamıştır.

⁴⁹ a.g.d

⁵⁰ Buradaki bilgiler, yazarın 14 Nisan 2007 tarihinde AKV'de gerçekleştirdiği "Geçmişten Geleceğe Ko(nu)şanlar" adlı sohbet programında söylediklerine dayanılarak yazılmıştır.

gürültüsü daha da artar. Sınıfa sinirlenen Handan Hanım “Arkadaşlar! Rasim Özdenören konuşuyor, susun ve dinleyin.” diyerek sınıfı susturur ve yazarın Haldun Taner hakkındaki mülahazalarını dinlemelerini sağlar.⁵¹

I.1.4.Fikrî Arayışlar

Varlık dergisinde öyküsünün yayımlanması Rasim Özdenören’in yazarlık hayatında yeni bir dönemin başlangıcını teşkil ederken kısa süre sonra fikir hayatı için de bir dönemecin, başlangıcı olacaktır.

Yıl, 1957’dir. Özdenören, bir gün gazete bayisinde bir kitap görür. Kitabın adı: *Nereye Gidiyoruz?* Yazarı ise, *Varlık* dergisinden aşına olduğu, yazılarını devamlı okuduğu, aynı zamanda derginin başyazarı olan Yaşar Nabi Nayır’dır. 1.baskısı 1948 yılında yapılmış olan kitabı hemen alarak okumaya başlar. O güne kadar Atatürkçü kişiliği ile tanıdığı Nayır’ın Atatürk hakkında kitapta yer alan şu anlamdaki ifadeleri dikkatini çeker:

“Mustafa Kemal, gerçi diktatördü ama iyi bir diktatördü. Şayet o, gerçekte diktatörlüğünü tam manasıyla yapacak olsaydı anayasayı ilga ederdi ve diktatörlüğünü devam ettirirdi. Fakat hedefi diktatörlük olmadığı, demokrasi olduğu için anayasayı ibka etti anayasayı yürürlükte bıraktı; fakat kendisi maharetini kullanmak suretiyle bu devrimleri gerçekleştirdi ve devam ettirdi. Şayet, gerçek anlamıyla

⁵¹ a.g.p.

diktatör olsaydı, bu işleri yapamazdı. Hedefi de demokrasiydi.”⁵²

Kitapta yer alan bazı düşüncelerle ilgili kafasında soru işaretleri oluşmaya başlayan Özdenören, okumaya devam ettiği kitabın 3-5 sayfa sonrasında “Bugün hala baldırı çıplak bir çöl bedevinin arkasından mı gideceğiz?” şeklindeki tanımlamaları okuyunca, kendi ifadesiyle ‘beyninden kaynar sular dökülmüş’ gibi olur. Yaşar Nabi’nin, ‘çöl bedevisi’ dediği kişi, Hz. Muhammed’tir. Böyle bir düşüncenin dile getirilebildiğine inanamayan yazar, “Evimizde, çevremizde, annemizden, ninemizden Efendimizin adının salâvatsız anılmaması gerektiği öğrenmiştik. Bir yazar, bizim öylesine hürmetle andığımız bir isme nasıl olur da ‘baldırı çıplak çöl bedevisi’ diyebilir.” diye adeta isyan ederek kitabı kapatır. Yazar, bir yandan da bu sözleri kullanan bir insanın mutlaka helak olmuş veya çarpılmış olması gerektiğini düşünür. Aradan beş- on gün geçer. Abonesi olduğu *Varlık*’ın yeni sayısı eline geçen Özdenören, Yaşar Nabi’nin adıyla derginin daha ilk sayfasında tekrar karşılaşıncı onun hala helak olmamış, çarpılmamış ve yaşıyor olmasına hayret eder. Kafasındaki soru yumakları artmaya devam eden Özdenören, buna rağmen aboneliğini devam ettirmekte ve dergiyi okumaktadır.⁵³

Yazar, bir gün, kendi tabiriyle, gerçek anlamda bir şeytan fısıltısı işitir: “Bu adam Peygamberimiz hakkında böyle konuştuğuna ve çarpılmadığına göre, o zaman Peygamberimizin daveti ve bunun sıhhati üzerinde de düşünmek lazım.” Özdenören, sanki farklı bir mecraya doğru sürüklenmektedir. Zira o aralar okuduğu Batı klasiklerinde Hıristiyan inancının yansımalarından ateist düşüncelere kadar birçok düşünceyle muhatap olmakta ve adeta sarsılmaktadır. Yine bir “şeytan dürtüklemesi” sonucu zihninde bir soru daha belirir ve yazı hayatına birlikte başladığı arkadaşına şu

⁵² Buradaki alıntı, yazarın 14 Nisan 2007 tarihinde *AKV*’de gerçekleştirdiği sohbet programında dile getirdiği ifadelerdir. Yazarın bir anlamda alıntı yaptığı bu ifadeler için Yaşar Nabi Nayır’ın *Varlık Yayınları* arasında çıkmış olan *Nereye Gidiyoruz?* Adlı eserinin 3-52. sayfaları arasında yer alan “Biz de Açık Konuşalım” adlı birinci bölümüne bakılabilir.

⁵³ a.g.p

soruyu sorar: “Sen Allah’a inanıyor musun?” Arkadaşının “evet” demesini beklerken, o, birden “hayır, inanmıyorum” der. Zihni büsbütün allak bullak olan Özdenören, “acaba gerçekten inanmak mı lazım, yoksa inanmamak mı?” diye geçirir. Tam bir arayış içine giren yazar, o günleri “Zihnimde bu suallere cevap ararken bir yandan da abdestimi ihmal etmiyorum, elhamdülillah” diye özetler. Fakat çevresinde abdest aldığı görünce “Sen hâlâ abdest mi alıyorsun.” diye kendisiyle alay eden arkadaşları da vardır. Bu arayış sürecinde, bir gün ikiz kardeşi Alâeddin Özdenören’e “Allah’la aran nasıl?” diye sorar. Kardeşi, “Gayet iyi” cevabını verir. Bu, yazarın da gönlünden geçen bir cevaptır. Kardeşinden beklediği cevabı alan yazar, “İyi, benim de aram iyidir.” dedikten sonra “demek ki inanmak lazım” diye düşünür.⁵⁴

Özdenören’in fikrî arayışlarının başladığı bu yıllarda, “Varlık, Yeditepe, Yenilik, Seçilmiş Hikâyeler” gibi dergiler yayınlanmaktadır. Yazarın ifadesiyle bu dergilerin ortak paydası, hepsinin Kemalist dergiler olmasıdır. Zaten o yıllar, memur bürokrat sınıfın ve öğretmenlerin *Cumhuriyet* gazetesi okuduğu ve gazetenin ‘Cumhuriyet’ başlığı dıştan okunacak şekilde katlanıp ceplerde gezdirildiği zamanlardır. Yine o yıllar, farklı bakış açılarına sahip dergilerin fazla olmadığı dönemlerdir. Olanlardan da zaten yazarın haberi yoktur.

Bir gün Erdem Bayazıt’ın amcasının oğlu olan Mehmet Bayazıt, genellikle Özdenören’in bazen de başka arkadaşlarının evlerinde mutad olarak yapılan edebiyat sohbetlerinden birisine katılır. Sehpanın üzerinde az önce adı geçen dergileri gören Bayazıt, “bu komünist” der bir kenara bırakır, “bu mason” der, öbür kenara atar, “bu Siyonist, bu solcu...” böylece devam edip gider. Bu sözleri duyan Özdenören, şaşkınlıkla, “Eğer bu dediklerin doğruysa, şu sorunun cevabını vermen lazım: Bunlar dediğin gibi iseler, hepsinin birbirini tutması lazım, hâlbuki bunlar basit bir ödül için birbirlerine girmiş durumdalar.” der. Zira o günlerde bu dergiler arasında şiddetli bir tartışma yaşanmaktadır. Tartışmanın sebebi de Necati Cumalı’nın *Değişik*

⁵⁴ a.g.p.

Gözle isimli hikâye kitabına “Sait Faik Hikâye Armağanı”nın verilmesidir. Kimi dergiler, Cumalı’nın bu ödülü hak etmediğini, Nezihe Meriç, Özcan Ergüder gibi isimlerin bu ödülü alması gerektiğini yazmaktadırlar. Mehmet Bayazıt, Özdenören’in bu tartışmayı kastederek sorduğu soruyu “Bu menfaat kavgasıdır, bu tür meseleleri onlar her zaman tartışır boğuşup dururlar. Onlara aldırış etme sen” gibi sözlerle geçiştirir. Yapılan izahlardan tatmin olmayan Özdenören, ertesi gün Mehmet Bayazıt’ı çalıştığı bankanın iş çıkış saatinde yakalar ve “Bana dünkü sorunun cevabını vereceksin. Ya söylediğin sözü geri al yahut da bu sözünün hesabını ver. Dünkü sorunun cevabını öğrenmek istiyorum.” diyerek tatmin edici bir cevap ister. Mehmet Beyle bir çay bahçesinde oturup uzun uzun sohbet ederler; ama konu bir türlü sorduğu sorunun cevabına gelmez. Bayazıt, başka meseleler etrafında konuşup durur. Özdenören, soru üzerinde bu kadar ısrarlı durmasının nedenini açıklarken, “Şimdilerde ‘komünist’ nitelemesi fazla bir anlam ifade etmeyebilir ama o yıllarda ‘komünist’ nitelemesinden kendisinden her türlü kötülük sadır olacak adam anlaşılmaktadır. Yine o günlerde birini komünistlikle itham etmek çok ciddi bir suçlama olarak kabul edilmektedir. Eğer bu itham ispatlanacak olursa adamı 141-142. maddeden hapse atarlardı.” demektedir.⁵⁵

Mehmet Beyin, okudukları dergilerle ilgili sarf ettiği sözleri çok ağır bulan Özdenören, sohbet esnasında tekrar, iddialarını ispat etmesini ister. Bu ısrarın arkasında, aslında yazarın söz konusu kavramların ne olduğunu öğrenme merakı da vardır. Mehmet Bayazıt bakar ki, bu delikanlıdan kurtuluş yok, “Gel bizim eve gidelim, orada sana bazı dergiler vereceğim. O dergiler sana sorduğun sorunun cevabını verecektir.” der. Eve gittiklerinde Özdenören’e *Serdengeçti* mecmuasını verir. *Serdengeçti* ismi pek hoşuna gitmez Özdenören’in. Buna neden olarak yazar, “Biz o yıllar *Varlık* dergisinin, *Cumhuriyet* gazetesinin söylemine alışmışız; bu tür kelimeler itici geliyordu bize.” demektedir. Her neyse diyerek dergiyi açar ve “Gülünç Hakikatler” başlığı altında bir Köy Enstitüsünde bir kız öğrencinin okul tuvaletinde doğum yaptığından bahseden haberi okur. Bu haber ona pek ciddi

⁵⁵ a.g.p.

gelmez, dolayısıyla dergiyi de kâle almaz. “Ağabey, ben bunları okumam, bana daha ciddi bir dergi varsa onu ver.” der. Bayazıt, bunun üzerine ona *Büyük Doğu*’yu uzatır. Özdenören, bu dergiyi açtığı da, olacak bu ya, “Dedektif X 1’in İfşaatı” başlıklı bir yazı görür. Bu yazı da ona çok basit gelir. ”Ciddi bir şey varsa ver, yoksa sözünü geri alsan da almasan da ben senin değerini anladım. Bana müsaade...” diyerek evden ayrılır. Oysa o yazının yazarı olan Necip Fazıl’ın ismini daha önceden bilmektedir. Nitekim 1954-55 yılında Tunceli’de okurken bir arkadaşının “Durun kalabalıklar, bu cadde çıkmaz sokak / Haykırsam, kollarımı makas gibi açarak...” mısralarıyla başlayan “Destan” adlı şiiri okuması esnasında adeta çarpılmış ve hemen arkadaşından şiiri rica ederek alıp ezberlemiştir. Hatta daha önceki yıllardan Necip Fazıl’ın “Geçen Dakikalarım” isimli şiirini bir ders kitabında görmüş ve o şiire de hayran kalmıştır. Ardından “Sonsuzluk Kervanı” isimli şiir kitabını alıp onu da okumuştur. Ancak Mehmet Bayazıt’la bir araya geldikleri gün, Necip Fazıl’ın eserleriyle daha ileri bir tanışma gerçekleşmez. Necip Fazıl’ın gerek kendisi gerekse eserleriyle olan asıl tanışma daha sonraki yıllarda gerçekleşecektir. Nitekim Özdenören, *Nereye Gidiyoruz?* adlı eseri okumaya başladıktan sonra kafasında oluşan soru işaretlerinin ve Mehmet Bayazıt’a sorduğu soruların istediği gibi bir cevabını da sonraki yıllarda öğrenebilecektir.

I.1.5.Gençlik Gazetesi ve Nuri Pakdil ile Tanışma

Mehmet Bayazıt’la yaptığı görüşmeden sonra da öykü yazmaya ve dergi okumaya devam eden Özdenören, artık yazdıklarını özellikle *Türk Sanatı* adlı dergiye göndermektedir. Çünkü bu dergide, yayımlamasalar bile, arka sayfalarda gönderilen ürünler hakkında çeşitli eleştiriler yapılmaktadır. Bu dergiden teşvik edici görüşler alan yazar, derginin 1957 yılında yayınlanan Şubat- Mart sayısında öykülerinde yapısal bir değişikliğin gerçekleşmesine yol açacak bir uyarı alır. Özdenören, o sıralarda yazdığı öykülerde günün “moda”sına uyarak öykü kişilerini yöresel şive ile konuşturmaktadır. Kendisine yazılan cevapta “Şive taklidi daha önce

pek çok yazar tarafından denenmiş ve hiç birisine başarı kazandırmamıştır.” denmektedir.

Özdenören, öykülerine verilen cevaplardan sonra *Türk Sanatı* dergisini çıkartan Abidin Mümtaz Kısakürek’ten mektuplar da almaya başlar. Abidin Mümtaz Kısakürek, Maraşlıdır ve bir yıl önce 1957 yazında Maraş’a gelmiştir. Özdenören, başlangıçta kendisiyle gidip tanışmayı istediye de “Tanıyan bizi ürünlerimizle tanışın.” düşüncesiyle gidip tanışmaktan vazgeçecektir. Yazar, Abidin Mümtaz Beyle yıllar sonra, 1961 yılında 1 Mayıs pikniğinde tanışacak ve kendisinden dergiyle ilgili bazı teklifler alacaktır. Fakat bu teklifler, sonraki yıllarda gerçekleşeceği için bunlara sonra değinilecektir. Kısakürek, Özdenören’e gönderdiği mektuplarda hep özendirici bir üslûp kullanmakta ve bazı öykülerin adını anarak onların yayımlamayacağını belirtmektedir. Ne var ki adı verilen öykülerden hiçbiri yayımlanmaz. Fakat aradan uygun bir süre geçince, Özdenören’in aylar önce gönderdiği bir öykü (Yol Ötesi) bu derginin Şubat-Mart 1958 tarihli sayısında yayımlanacaktır. Özdenören, bu öyküyü gönderdiğini unutmuştur ve “Düşler Şöleni” başlığını taşıyan öykülerinin yayımlanmasını beklemektedir. Çünkü mektupların birinde bu öykülerin (aynı başlığı taşımakla birlikte birbirinden ayrı birkaç öyküdür onlar) yayımlanacağından söz açılmıştır. Özdenören, “Düşler Şöleni” başlığını taşıyan öykülerin yayımlanmamasına üzüldüğünü çünkü bu öykülerin sonradan yazacağı başka öykülerin de bir tür nebülözünü oluşturduğunu söyler.⁵⁶

Özdenören’in ve Kutlay’ın, 1957 yılında dergilerle olan gıyabî ilişkileri iyice ilerlemeye başlarken aynı yılın yaz başlarında Maraş’a Doğan Keçecioğlu gelir. Doğan Bey, *Cumhuriyet* gazetesinde muhabirlik yapmış, askerliğe gitmek üzere gazeteden ayrılmış, yeni askerliğini bitirmiş genç bir sanatseverdir. Maraş’ta matbaası vardır ve gazete çıkarmaya hazırlanmaktadır. Doğan Keçecioğlu’nu gençlerle yine bir süre önce askerliğini bitirip Maraş’a dönmüş olan *Hamle* dergisi

⁵⁶ ÖZDENÖREN, Rasim, “Kuşbakışı”, *Hece*, nu:126/127/128, s. 14, Haziran-Temmuz-Ağustos 2007

ekibinden, şiirler de yazan Şerif Turhan tanıtmış ve onlara bu gazete girişiminden söz etmiştir. Özdenören ve Kutlay, Doğan Bey'e, gazetede günlük yazı yazma, röportajlar yapma, haftada veya on beş günde bir sanat-edebiyat sayfası hazırlamayı teklif ederler. Keçecioğlu, önerilerini sıcak bir ilgiyle karşılar. Gazetenin hazırlık çalışmaları çabuk biter. Doğan Bey gazeteye *Gençlik* adını vermeyi düşünmektedir. Çünkü ona göre bunun dışındaki isimler, herkesin kolaylıkla bir kulp takabileceği isimlerdir. Nitekim o dönemlerde Ahmet Emin Beyin çıkardığı gazete için, “*Vatan*’ı on beş kuruşa satıyor” denmektedir. Ancak ona göre *Gençlik*’e kimse kulp takamaz. Doğan Beyin öne sürdüğü bu gerekçe o an gençlere de makul görünür. (Özdenören, sonradan akıllarına *Vatan* gazetesi için söylenen şeylerin aslında *Gençlik* için de söylenebileceğinin geldiğini söyler.⁵⁷

Gazete için el ilânları hazırlanır. Bunların dağıtılmasına Özdenören ile Kutlay da yardımcı olur. Bu ilânlarda iki arkadaşın yapacağı röportajlara da yer verilmiştir. İki arkadaş kolları sıvar. Röportajların konusu Maraş kalesi, Tabakane, Maraş’ın kenar semtleri, varoşları olacaktır. Adım adım bütün Maraş’ı dolaşan gençler, röportajlarını bitirerek gazeteye teslim ederler. Sıra edebiyat sayfasının hazırlanmasına geldiğinde ise iki arkadaş, Cahit Zarifoğlu’nun, Erdem Bayazit’in, Alâeddin Özdenören’in ve başka arkadaşların da yardımlarını isterler. Bu arkadaşlar da yazı ve şiirleriyle onlara destek olarak ellerinden gelen yardımı yaparlar. Özdenören, gazete için arkadaşıyla gerçekleştirdiği mülakatların dışında, önce “Özden” sonra “Kıyası” adını verdiği bir sütunda fıkra ve deneme de yazmaya başlar. Gençler, bu arada gazetenin sayılarını İstanbul’daki, Ankara’daki dergilere, yazarlara da gönderir ve oralardan zaman zaman olumlu eleştiriler alırlar. Nitekim Doğan Bey, bu ilgiyi görünce sayfa başlığı için yeni bir düzenleme yaptırır ve gazetenin klişesini İstanbul’a sipariş ettirir.⁵⁸

⁵⁷ a.g.d.

⁵⁸ a.g.d.

Bu çalışmalar yürütülürken Erdem Bayazıt ve Sait Zarifoğlu, *Engizek* adlı bir başka gazetede vazife almakta, Alâeddin Özdenören ve Cahit Zarifoğlu ise *Hizmet*'te yazılar yazmaktadır.

Sanat-edebiyat çalışmalarına bu derece merak salmış bu yetenekli gençler ders yılının başında kendilerinden önce Nuri Pakdil'in çıkardığı ve bir öğrenci dergisi olmasına rağmen Türkiye'deki bütün edebiyat çevrelerince tanınmış olan *Hamle*'yi tekrar çıkarmaya çalışmış; ancak okul idaresini ve öğretmenlerini bu işi başaracaklarına inandıramamışlardır. Bu genç kadro, lise ikiyi bitirip lise üçe başlayacakları yaz tatili döneminde, tatilini geçirmek üzere Maraş'a gelmiş olan *Hamle*'nin kurucusu Nuri Pakdil ile tanışma fırsatı bulurlar. Pakdil'i bir gün, *Gençlik* gazetesinin yönetim yerinde Doğan Keçecioğlu ile sohbet ederken gören gençler, onunla tanışma fırsatını kaçırmazlar. Pakdil de mütevazı kişiliğiyle gençlerle ilgilenerek hazırladıkları edebiyat sayfası için yazı verir.

Yaz geçer. Okullar açılır. 1957-1958 ders yılı... Gençler artık lise son sınıftalar. Sait ile Cahit Zarifoğlu kardeşler fen şubesini, arkadaş grubunun diğer üyeleriye edebiyatı seçer. Gençler bu yıl *Hamle* dergisini çıkarmaya karardır. Okul idaresini zorlamaya başlarlar. Öğretmenleri dergiyi eskisi gibi çıkarabileceklerine inanmadıkları için onları o güne kadar oyalamıştır. Ancak gençlerin yaz tatilindeki çalışmaları ve dergiyi çıkarmak için epeyce uğraş vermeleri neticesinde gerek okul idaresi gerekse öğretmenleri daha fazla direnemezler. Derginin Pakdil'den sonraki ilk sayısını Şubat 1958'de çıkarırlar. Mart ve Nisan sayıları da çıkarıldıktan sonra Mayıs sayısında derslerin yoğunlaşmasıyla (o yıllarda bitirme sınavları yapılmaktadır) dergi bir daha çıkarılamaz. Gençlerin dergiyi çıkardıkları zaman diliminde en önemli destekçilerinden birisi de Nuri Pakdil olur. Pakdil bu dönemde onlarla tecrübelerini paylaşmış verdiği öğütlerle de onlara yeni ufuklar açmıştır.

Özdenören ve arkadaş grubu için *Hamle*'nin çıkarılmasının yanında 1958 yılının dikkate değer bir olayı ise o yıl *Pazar Postası* dergisi vasıtasıyla “İkinci Yeni”den haberdar olmaları ve yazdıkları ürünlerin aslında bu akımla uyuştuğunu anlamalarıdır.⁵⁹ Şerif Turhan'ın elinde *Pazar Postası*'ını gören gençler, dergiyi okuduklarında biçim olarak kendi ürünlerinin bu dergiyle uyuştuğunu görürler. Böylece *Pazar Postası* da o günden sonra takip ettikleri bir dergi olur.

Özdenören için belki de 1958 yılının asıl ilginç olayı ise “İkinci Yeni”yle tanışmalarından sonra gerçekleşir. Yazar, “İkinci Yeni”nin kendileri arasında da popüler olduğu bu günlerde Ali Kutlay ile beraber “Berna Demirel” müstear adıyla bir şiir yazacaktır. Yazarın ifadesiyle ilk ve son olan bu şiir denemesi bugünden bakıldığında komik kalmaktadır.⁶⁰

Özdenören'in lise son sınıfa geçtiği 1958 senesinde aralarına Urfa Lisesi'nden bir arkadaş daha katılır. Öğretmenini dövdüğü için tasdiknameyle okuldan uzaklaştırılmış olan bu arkadaş, Mehmet Akif İnan'dan başkası değildir. Onu gıyabında Özdenören'e kendisiyle aynı sınıfta okuyacak olan kardeşi tanıtır: “Urfa'dan bir arkadaş geldi: Akif. Şiir yazıyor, müthiş şiirleri var, hem de aruzla...”⁶¹ Yazar, Akif İnan'la o yıl sadece birkaç kez karşılaşır. Artık lise son sınıfta olduğu ve aynı sınıfta da olmadıkları için onunla asıl dostlukları, okul bittikten sonra gelişecektir.

Özdenören, 1958 Haziran'ında lise bitirme sınavlarına girer. *Yeni İstiklal*'de çıkan yazıları nedeniyle artık öğretmenlerin de tanımaya başladığı Özdenören, o dönemde başka okullardaki öğretmenlerin de katılımıyla oluşturulan sınav komisyonunun karşısına çıktığında Özdenören'i karşılarında gören bazı üyeler,

⁵⁹ a.g.d.

⁶⁰ HAKSAL, Ali Haydar, “Rasim Özdenören'le Öyküsü ve Sanatı Üzerine bir Konuşma”, *Yedi İklim*, nu:107-108, Şubat-Mart 1999

⁶¹ a.g.d.

“Rasim’e herhangi bir şey sormamız gerekmez. Onunla sohbet edelim.” diyerek sınavını kolaylaştırırlar.⁶² Özdenören, zaten çalışkandır ve böyle bir yardıma ihtiyacı yoktur. Ancak gösterilen ilgiden de memnuniyet duyar. Arkadaşları arasında Haziran’da mezun olan sadece kendisi olur. Arkadaşlarının bir kısmı 1 veya 2 dersten bütünlemeye kalırken, bazıları ise okulu uzatır. Bu arkadaşlardan Erdem Bayazıt 1 yıl, Cahit Zarifoğlu ise 3 yıl sonra liseyi bitirecektir. Zarifoğlu ilginçtir en iyi olduğu derslerden, edebiyat ve matematikten okulu uzatır.⁶³ Erdem Bayazıt ise biri astronomiden toplam iki dersten bütünlemeye kalır.⁶⁴

Liseyi zamanında, bütünlemeye de kalmadan, başarıyla bitiren yazar, “Okuldan kaçtınız mı?” sorusunu “Okuldan hiç kaçmadım.” diyemem şeklinde cevaplandırmaktadır. Aslında derslerden kaçması için bir nedeni olmadığını söyleyen yazar, çalışkan bir öğrenci olduğunu çoğu kişiye zor gelen fen, fizik ve matematik gibi dersleri hiç çalışmadan, sadece dersleri dinleyerek, tekrar da yapmadan başardığını anlatır. Fakat bu kadar başarılı bir öğrenci olmasına rağmen öğretmenlerinin kendisini hiçbir zaman anlamadığını belirtmeden de duramaz. “Ben onları anlardım, onlar beni anlamazdı. Bugün şu anda karşıma gelse hocam niye böyle yaptın diye hala sorasım gelir.” diyerek hocalarına sitem etmektedir.⁶⁵

Özdenören, liseyi bitirdikten sonra üniversiteyi okumak ister. Ancak hangi bölümde okuyacağına önceleri karar veremez. Yazarın tek hedefi öğretmen olmamaktır. Çünkü lisedeki sınıfı yaramaz bir sınıftır ve bu sınıf, onu korkutmuştur. “Öğretmen olmayı göze alabilseydim İngiliz filolojisinde okumak isterdim.” diyen Özdenören, “O da olmazsa Sosyoloji, o da olmazsa arkasından Felsefe okumak

⁶² RÖMY, 41.bölüm

⁶³ a.g.d.

⁶⁴ TURNA, Murat, “*Erdem Bayazıt, Hayatı, Sanatı, Eserleri*”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fatih Ün., İstanbul 2004

⁶⁵ GÜLTEKİN, Asım, “Kırk Yaşına Ulaşabildiğimi Söyleyemiyorum”, *Kitap Postası*, nu:13, Nisan 2006

isterdim.” demektedir. Özdenören’in okumayı düşünmediği tek bölüm ilginçtir ki Edebiyattır. Öğretmenliği istemeyen yazar için tek seçenek kalır: Hukuk.⁶⁶

Özdenören, 1958 yılının Eylül ayında Hukuk Fakültesi’ne kaydolmak üzere İstanbul’a gider. Yazarın arkadaşlarından Cahit Zarifoğlu o ders yılı Maraş’ın Pazarcık ilçesinde vekil öğretmen olur, ders yılı sonundaysa Maraş’a geri dönerek *Hizmet* gazetesinin sanat-edebiyat sayfasını yönetir.⁶⁷ Erdem Bayazıt da *Gençlik* gazetesinde çalışır ve bir süreliğine *Cumhuriyet* gazetesinin muhabirliğini yapar.⁶⁸ Aynı yıl Ali Kutlay da yazar gibi İstanbul Hukuk’ta okumaya başlar. Alâeddin Özdenören ve Mehmet Akif İnan ise bir yıl geriden geldikleri için ertesi sene yine liseye devam ederler.

I.1.6.Üniversite Yılları ve Dostoyevski Okumaları

Özdenören, İstanbul’a, baba evine, gittiğinde “Bayıldım Çıkmaz Sokak”taki dededen kalma evde kalmaya başlar. Üniversitedeki ilk yılı yoğun okumalarla geçer. Mümtaz Turhan’ı, Peyami Safa’yı, “Türk İnkılâbına Bakışlar”ı okur. Mümtaz Turhan ve Peyami Safa yazarın lise yıllarından, bir kısmı Yaşar Nabi Nayır’dan kalma bulanık fikirlerinin bir düzene girmesine vesile olurlar. Yazar, birinci sınıfta aynı fakültenin son sınıfında beklemeli olan Nuri Pakdil’i de daha yakından tanıma fırsatı bulur. Sık sık okulun kafeteryasında ve çeşitli kıraathanelerde buluşup sohbet etme fırsatı bulurlar. Sınav zamanlarında Özdenören, daha iyi ders çalışabilmek için bazen Pakdil’in kaldığı yurttan, Namık Kemal Yurdu’nda kalır. Pakdil’le kıraathanelerde ve yurttan yaptıkları sohbetler ona yeni ufuklar açar. Özdenören, bu arada okulda Pakdil ile Necip Fazıl’ın çıkardığı *Büyük Doğu* dergisini de dağıtır.

⁶⁶ a.g.d.

⁶⁷ ÖZDENÖREN, Rasim, “Kuşbakışı”, *Hece*, nu:126/127/128, s. 14, Haziran-Temmuz-Ağustos 2007

⁶⁸ TURNA, Murat, a.g.t.

Nuri Pakdil, *Büyük Doğu*'nun çıktığı günler, on- on beş dergiyi alır, eğer öğrenciler henüz gelmemişse, masalara birer veya ikişer bırakır gider. Öğrenciler gelmişse unuttur gibi yaparak dergiyi yine bırakır. Bu dergiler böylece bir hafta boyunca oralarda okunmuş olur. Yazar, üniversitenin birinci yılında tüm bu işlerden arta kalan zamanlarında bol bol sinemaya gitmiştir.

Yazarın okul dışındaki işlerle hem ilk yıl hem de sonraki yıllarda bu derece yoğunlaşması, iki yılda bir sınıf geçmesine neden olacaktır. Dolayısıyla yazar, 1.sınıfta beklemeli duruma düşer.

Yazar, birinci sınıfı tamamlayıp tatilini geçirmek üzere memleketine döner. Dostlarıyla tekrar bir araya gelen yazar, tatilini bitirip de İstanbul'a döndüğünde yanında kardeşi Alâeddin de vardır. Kardeşi okulda öğretmenleriyle problem yaşamış ve tasdiknameyle okuldan uzaklaştırılmıştır. İki kardeş, Eyüp'teki dededen kalma ahşap evde birlikte kalırlar. Alâeddin Özdenören, daha sonra lise öğrenimine Eyüp Lisesi'nde devam edecektir. İki kardeşin İstanbul'a gelişinden kısa süre sonra yazarın anne babası da çocuklarının yanına Eyüp'e taşınır.

1959 yılında eski dostlardan birisi, Erdem Bayazıt da İstanbul'a gelir. Hukuk Fakültesi'ne kaydını yaptıran Bayazıt, o yıl ikinci sınıfta okuyan; ancak birkaç dersten de beklemeli olan Özdenören'le bazı dersleri ortak okur. Bayazıt'ın da gelmesiyle İstanbul'daki kadro yavaş yavaş tamamlanmaya başlar. Nitekim 1960 yılının güzünde Mehmet Akif İnan da kadroya katılır.⁶⁹ İstanbul'da kısa bir süre kalıp üniversite öğrenimi için Ankara'ya geçecek olan Akif İnan, liseye geç geldiği için kendisiyle kurulamayan dostluk bağı İstanbul'a geldiğinin ilk günü kurulacaktır. Akif İnan, İstanbul'a geldiğinde yazar, Erdem Bayazıt ve Akif İnan buluşarak Cağaloğlu'ndan Yeni Kapı'ya kadar yürürler, Yeni Kapı'da bir kıyı kahvesinin hasır

⁶⁹ Mehmet Akif İnan, İstanbul'da bir süre kaldıktan sonra Ankara'ya geçer. 1959 yılında Ankara DTCF'nin Türk Dili ve Edebiyatı bölümüne kayıt yaptırır ve 1972 yılında oradan mezun olur.

iskemlelerine oturan üç arkadaşın sohbet konusu edebiyat ve şiidir. Ahmet Haşim'i seven İnan, gür sesiyle Haşim'den şiirler okumaya başlar. O okudukça arkadaşları “Şunu da oku, bunu da oku!” demekte, o da isteklerini yerine getirmektedir. Anlaşılır ki Akif İnan, Haşim'in bütün şiirlerini ve daha nice şiirleri ezbere bilmektedir. Özdenören, biraz da hayret ve hayranlıkla İnan'a bu kadar şiiri nasıl ezberleyebildiğini sorar. İnan: “Aslında Haşim'in şiirleri sanıldığı kadar çok değil, bütün şiirleri 80 kadardır.” der. Akif İnan, aslında bu sayıyı Haşim'in şiirlerinin azlığından çok, kendi hıfzı hususundaki tevazuu vurgulamak için söylemiştir. Gerçekte kendisinin Haşim'in şiirleri dışında ezbere bildiği şiir sayısı o rakamdan çok daha fazladır. Yazar, o gün Akif İnan'ı daha çok sevecek, daha çok ısınacaktır.⁷⁰

1960-61 ders yılının yazar için kayda değer olaylarından birisi Alâeddin Özdenören'in İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Felsefe öğrenimine başlamasıdır. Bu yılın asıl önemli olayı ise yazarın Dostoyevski ile tanışması olacaktır. Yazar, bu yıl sınıf geçeyim diyerek ders çalışmaya başlamıştır. Ancak o arada, 1960 yılının sonbaharında, Erdem Bayazıt onu arar ve “Dostoyevski'nin ‘Beyaz Geceler’ romanından uyarlanmış bir film oynuyor.” der. Simone Signoret'in başrolünde oynadığı “Tepedeki Oda” adlı filmi tam sekiz kez izlemiş olan yazar, bazen de bir günde beş filme giden, adeta bir sinema delisi biridir. Erdem Bayazıt'tan daha ‘s’ harfini duyar duymaz dersi bir kenara bırakır, onunla filmi izlemeye gider. Çemberlitaş'taki Marmara Sinemasında filmi seyreden iki arkadaş, filmi çok beğenirler. O günden sonra yazarın hayatı yeni bir dönemece girmiş olur.⁷¹

Yazar, sinemadaki filminden birkaç gün sonra, Erdem Bayazıt ve Ali Kutlay'ın Bayazıt'ta birlikte kaldıkları yurda gider. Bayazıt'ın elinde Dostoyevski'nin *Suç ve Ceza* adlı romanı vardır ve Kutlay ile Bayazıt, Dostoyevski'nin doğulu mu yoksa batılı mı olduğunu müzakere etmektedirler. Bayazıt, Dostoyevski'nin doğulu olduğunu iddia etmekte, Kutlay Dostoyevski'nin çok iyi bir Hıristiyan olduğunu, bir

⁷⁰ RÖMY, 15. Bölüm,

⁷¹ a.g.r.p.

Hıristiyan'ın ise doğulu olamayacağını savunmaktadır. İki arkadaş fikrini sorduklarında Özdenören, *İnsancıklar* ve *Beyaz Geceler* gibi romanları okuduğunu fakat Dostoyevski'yi tam anlamıyla tanımadığını söyler. Bundan sonrasında yazarın değişik özelliklerinden birisi ortaya çıkacaktır. Özdenören, arkadaşlarının sorusuna cevap verebilmek için dersleri bir tarafa bırakarak Dostoyevski okumalarına başlar. Okumaya başladığı ilk roman *Suç ve Ceza*'dır.⁷² *Suç ve Ceza* yazarı çok etkiler. Hatta bu romanın etkisiyle okulda Kriminoloji dersini seçer. Özdenören, daha sonra sırasıyla *Ezilenler*, *Karamazof Kardeşler*, *Budala*, *Ecinniler* ve Dostoyevski'nin bulabildiği bütün romanlarını okur. Dostoyevski'yi bir şeyi araştırma maksadıyla okuduğu için büyük bir dikkatle okuyan Özdenören, Dostoyevski'nin romanlarındaki birçok okur için sıkıcı olabilecek felsefi mülahazalarını da zevkle takip etmektedir. Bu okumalar, belki bir yıla, 1961 yılının ders olarak kaybına mal olur; ancak yazar hiçbir zaman pişman olmayacaktır. Bugün hala, "keşke Dostoyevski'yi bir daha okuyabilsem" demektedir. Dostoyevski, Özdenören'in en çok etkilendiği yazarlardan olup yazara göre 20. yüzyıl romanını, felsefesini, psikolojisini etkilemiş bir yazardır. Dostoyevski, yazara göre Freud'tan önce bilinçaltının derinliklerine gitmiş bir yazardır. Özdenören, bu okumaların sonunda kendisi ve yakın arkadaşlarını Dostoyevski ile kıyaslayarak bazı değerlendirmelerde de bulunur:

"Erdem'le kendi aramda bir mukayese yapacak olsam, Erdem Tolstoy'u temsil ediyorsa ben Dostoyevski'yi temsil ederim. Cahit de Dostoyevski damarından gelen bir şair. Tolstoy değil. Ama Akif'le Erdemi mukayese edersek Akif de Erdem'le aynı çizgide yer alır."⁷³

Özdenören, Erdem Bayazıt ve Alâeddin Özdenören'le birlikte gittikleri 1961 yılının Mayıs ayında yapılan 1 Mayıs pikniği münasebetiyle daha önce mektuplaştığı Abidin Mümtaz Kısakürek'le yüz yüze gelme, tanışma imkânı bulur. Önceki yıllarda

⁷² ÖZDENÖREN, Rasim, "Kuşbakışı", *Hece*, nu:126/127/128, Haziran-Temmuz-Ağustos 2007

⁷³ RÖMY, 15. Bölüm

öykülerini yolladığı *Türk Sanatı* dergisi ise bu günlerde yayınına ara vermiştir. Özdenören, derginin niçin yayımlanmadığını sorar. Abidin Mümtaz Bey, “Şu anda dergiyi kendisine teslim edebileceğimiz herhangi birisi yok. Eğer, siz çıkartırsanız gelin görüşelim.” der. Fakat daha sonra Abidin Mümtaz Beyi ziyaret etmeleri bir türlü nasip olmayacaktır. Zaten yıl kayıpları da olduğu için dergi çıkarmak gibi zor bir işi o an işi üstlenmeyi göze alamazlar.

Yazar, 2. sınıftan 3. sınıfa geçtiği yılın yaz tatilini Maraş'ta geçirir. Erdem Bayazıt'la ders durumları birbirine benzeyen iki arkadaş, o yazın birçok haftasını Erdem Bayazıt'ın Güzlek'teki bağında ders çalışarak geçirirler. Maraş'ta Cahit Zarifoğlu ile de görüşen yazar, onun gazeteciliğe iyice kendini kaptırması olduğunu görür.

Maraş'ta kurulan dostluk ekibi, Cahit Zarifoğlu'nun 1961 Eylülünün sonlarında bütünleme sınavlarını verip İstanbul'a gelmesiyle tamamlanır. Zarifoğlu'nun üniversiteye kaydı, kendisinin İstanbul'a gelişinden önce Özdenören ve Bayazıt tarafından yapılmıştır. İlginç bir hikâyesi olan bu kayıt olayını ise daha sonra nakledeceğiz.

Kadro, Cahit Zarifoğlu'nun gelişiyile tam anlamıyla tamamlanmışken kadroda birden bire eksilme olur. Erdem Bayazıt, 1962 yılında, maddi imkânsızlıklar nedeniyle Ankara Hukuk Fakültesi'ne yatay geçiş yapar. Orada devam mecburiyeti olmaması, çalışmak zorunda olan Bayazıt'ın Ankara'ya gidişinin bir başka nedenidir.⁷⁴

⁷⁴ Erdem Bayazıt, Ankara'ya geçtikten sonra, Milli Eğitim Bakanlığı'nda basın müşavirliğinde memuriyete başlar. Daha sonra da askerliğini yapar. Askerliğini bitirdikten sonra Hukuk'a değil Ankara DTCF'de Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne girer ve orayı bitirir.

I.1.7.Sezai Karakoç ve Necip Fazıl İle Tanışma

1962 yılının Mart ayına geldiklerinde Nuri Pakdil, kıta hizmetini yapmak üzere Bitlis'e gitmiştir. Pakdil, sık sık yazdığı mektuplarda Özdenören'den Sezai Karakoç'la tanışmasını istemektedir, Özdenören ise biraz da çekingengliğinden olacak bir türlü Karakoç'la tanışmaya gitmez. Özdenören, Sezai Karakoç'un adını 1959 yılında Nuri Pakdil'in teşvikleriyle *Körfez* adlı kitabını arkadaşlarıyla Maraş'ta dağıtıp sattıkları yıl duymaya başlamıştır. Özdenören'in o ana kadar Karakoç'la ilgili bildiklerini şöyledir:

“Maraş'ta biz *Körfez* kitabının satışıyla meşgul olmuş, dağıtıp satmışız. O kitabın içinde de birçok şiiri ben daha önce Nuri Pakdil'in Maraş'ta çıkardığı *Hamle* dergisinde görmüşüm, Bir tek şiirini beğeniyorum, “Balkon” diye bir şiir. Sezai Karakoç hakkındaki mülahazalarımız da böyle flu, bulanık. İşte şiirler yazan, böyle denemeler yazan birisi diye tanıyoruz.”⁷⁵

Bir cumartesi günü, o tarihlerde cumartesi, sabahtan öğleye kadar yarım gün mesai var, Pakdil'den yine mektup gelir. Mektupta, “Tanıştınız mı? Mutlaka gidin tanışın.” diyerek tanışmaları için onları teşvik eder. Cahit Zarifoğlu, o sıralarda İstanbul'dadır ve Özdenören kardeşlerle aynı evde kalmaktadır. Rasim Özdenören, Alâeddin ve Cahit Beylere dönerek “Nuri ağabey gene soruyor, var mısınız, artık gidelim, Nuri Ağabeye de artık, gittik tanıştık, sana selamı var diye yazalım.” der. Onlar “varız” deyince Karaköy Vergi Dairesine Karakoç'un yanına giderler. Kapıyı vurduklarında karşılarında Sezai Karakoç vardır. İlk izlenimleri Rasim Özdenören şöyle anlatır: “Karşımızda mütevazı, boynunu içine çekmiş, ceketi ilikli, kravatı

⁷⁵ YILDIZ, Abdullah, “Geçmişten Geleceğe Ko(nu)şanlar” , AKV, 14 Nisan 2007

doğru düzgün bağlanmamış, düğmesi koptu kopacak gibi duran bir adam vardı.” Karakoç, duyulur duyulmaz bir sesle “hoş geldiniz” diyerek onları içeriye alır. Sıra tanışma faslına geldiğinde Karakoç, kendilerine isimlerini sorar. Onlar da isimlerini söyleyip kendisine Nuri Pakdil’in selamını iletirler. Karakoç, ben de ona “üstadın gazete kupürlerini gönderecektim” der. Üstad ise birkaç ay önce tahliye olmuş ve o sıralarda *Son Posta* gazetesinde yazmaktadır. Karakoç, Necip Fazıl’dan laf açılınca, onun neden mahkemeye düştüğünü anlatır, daha sonra 27 Mayıs ihtilalini değerlendirir. O ana kadar süklüm püklüm gibi görünen adam, o kadar ilginç şeyler söyler ki, anlattıkça devleşmekte, anlattıkça devleşmektedir. Karakoç, İkinci Yeni’yi, ikinci dünya harbinin Türkiye’ye getirdiği neticeleri, Sartre’ı eleştirmeye başlar. Ziyaretçilerinin o an kadar duymadıkları yorumlarla, yaklaşımlarla olaylara bakmaktadır. Yazar, gerçek bir düşünür ve bilge bir insanla karşı karşıya olduğunu anlar. Sohbet birden bire Özdenören’in kafasındaki Sezai Karakoç imajını allak bullak eder, onu devleştirir. Tüm bu konuşmalar yapılırken Cahit Zarifoğlu ise kendisini tanıyanların hiç de garipsemeyecekleri davranışlar sergilemektedir. Özdenören, Zarifoğlu’nun pozisyonunu şöyle anlatır:

“Cahit fosur fosur sigara içiyor. Ayağa kalkıyor, o Karaköy’deki, arka camdan bakıldığında Karaköy’ün trafiği işliyor orada. ‘Ya tüh arabalar çarpacak gibiydi’ falan diyor. İçeriye naklen yayın yapıyor.”⁷⁶

Karakoç’la yapılan uzun sohbet, mesainin bitiş saati olan 13’e kadar devam eder. Mesai bitiminde daireden beraber ayrılırlar. Merdivenden indikleri esnada Karakoç, “Keşke bir dergimiz olsaydı da burada konuştuklarımızı bu dergide yazsaydık” der. Bu sözü duyan Özdenören, bir yıl önce Abidin Kısakürek’in *Türk Sanatı* dergisini çıkarmaları için kendilerine yaptığı teklifi hatırlar. Karakoç’a, “Ağabey, Abidin Mümtaz Kısakürek, bize geçen sene *Türk Sanatı* dergisini siz

⁷⁶ a.g.p.

çıkartın diye bir teklifte bulunmuştu.” der. Bunu duyan Sezai Karakoç, bir an durarak “Ama biz Müslümanız!” der. Artık bu cümle ikinci bir şey söyleme, soru sorma ihtiyacı hissettirmez. Özdenören’in daha önce de bahsedilen arayışları, kafasındaki dağınıklıklar, soru yumakları bu cümleyle sona erer. Bu cümle, Özdenören’in hayatında bir dönem ve dönüşüm noktası başlatacaktır.⁷⁷

Karakoç’la tanışan Özdenören, artık ondan ayrılmayacaktır. Aralarındaki yaş farkına rağmen çok iyi dost olurlar. Hatta bu, dostluktan da öte bir yakınlıktır. Özdenören’e göre bu yakınlık, “Kelimenin isabetli anlamıyla bir şeyh-mürüt ilişkisidir.”⁷⁸ Erdem Bayazıt’a göre ise bu ilişki, Mevlâna ile Şems arasındaki ilişkiye benzer bir ilişkidir.⁷⁹ Karakoç, Özdenören’in fikri yapısını en çok etkileyen kişidir. Hatta bu etkileyiş öyle bir noktaya varır ki Özdenören, Karakoç’la tanıştıktan belli bir süre sonra yazı yazmayı bırakacaktır. Sezai Ağabey nasıl olsa benim yazdıklarımın ve yazacaklarımın daha iyisini yazıyor diye düşünen Özdenören, Karakoç’un yazdığı bir dönemde yazı yazmayı edebe aykırı bulur. Özdenören 1965 yılına kadar bir daha yazı yazmayacaktır. Bu tarihler arasında çeşitli dergilerde çıkan yazıları ise daha önceden yazılmış yazılardır.

Özdenören’in Karakoç’la olan dostluğuna, kendisi üzerindeki etkilerine “Öncüler” adlı bölümde yer verileceği için için burada o mevzuya daha fazla girilmeyecektir.

1962 yılında Karakoç’la tanışan Özdenören ve arkadaşları, bir gün ondan “Necip Fazıl’a, hiç gittiniz mi?” sorusunu duyunca “hayır” derler. Aslında ikizler, anne tarafından Necip Fazıl ile akrabadırlar. Bu akrabalıktan çocukluk günlerinden beri haberdar olan; ancak o ana kadar sadece şiirleriyle, kitaplarıyla tanıdıkları üstadla henüz şahsen tanışmamışlardır. Gençler, bu tanışmanın gerçekleşeceğine başlangıçta inanamazlar. Yeri gelmişken Özdenören’in, lisedeyken burun kıvrıdığı,

⁷⁷ a.g.p.

⁷⁸ ÖZDENÖREN, Rasim, “Kuşbakışı”, *Hece*, nu:126/127/128, Haziran-Temmuz-Ağustos 2007

⁷⁹ EŞİTGİN, Dinçer, “50. Sanat Yılında Erdem Bayazıt İle”, *Edebiyat Ortamı*, nu:1, Mart-Nisan 2008

basit bulup bir kenara attığı *Büyük Doğu* dergisinin neredeyse bütün sayılarını üniversiteye başladığı ilk yıl, Nuri Pakdil'in de etkisiyle kütüphanelere giderek bulup okuduğunu belirtmek yerinde olacaktır.

1960 darbesinden hemen sonra tevkif edilen Necip Fazıl, 18 Aralık 1961 tarihine kadar hapis yatmıştır. Sezai Karakoç, hem üstadı yalnız bırakmamak hem de gençlerin tanışmasını sağlamak için 1962 yılı Mart ayında bir gün ikizleri alıp Necip Fazıl'ın Kızıltoprak'taki evine götürür. Ancak tanışma hemen gerçekleşmez. Üstadın o an yanında Tekirdağ'dan gelmiş olan bir müftü ve bir imam vardır. Bu iki hoca Üstad'a dış dolgusunun şer'i hükmünü sormaktadırlar. Tanışma, bu görüşmeden, yaklaşık bir buçuk saatlik bir beklemeden sonra gerçekleşir.⁸⁰

Necip Fazıl, kısa tanışma faslından sonra “nerelisiniz” diye sorar; gençler, “Maraşlı” olduklarını annelerinin “Kısakürekler”den, babalarının ise İstanbullu, Eyüplü olduğunu onların da “Kahveciler” lakabıyla anıldıklarını söyler. Necip Fazıl, bir Maraşlıya daha çok benzettiği Alâeddin Özdenören'e bakarak “Kısaküreklerin şeceresini çıkarttım. Yavuz Sultan Selim'e kadar gidiyor, ondan öncesinde ise Dulkadiroğulları var. Şecerede kadınların ismi yazmaz. “Dayılarınız var mı? Belki onlar vardır.” der. Yazar, dayılarının adını söyleyince gerçekten de dayılarının isimlerinin şecerede olduğu görülür. Üstad, gençlere “Bir gün gelin ve onu alın.” der. Fakat bu şecereyi almaları hiç nasip olmayacaktır.⁸¹

Özdenören ve arkadaşları ilk ziyaretten sonra üstadı sık sık ziyaret etmeye başlarlar. Üstad, gençlere “gelmeden önce mutlaka telefon açıp öyle gelin” der. Randevusuna son derece sadık birisi olan Necip Fazıl, gerek gençlerin gerekse başka ziyaretçilerinin randevuya geç veya erken gelmelerine asla müsamaha etmemektedir. Üstad, randevuya erken gidene kapıdan kovmamakta; ancak randevu saatine kadar da

⁸⁰ RÖMY, 11. Bölüm

⁸¹ YILDIZ, Abdullah, “Geçmişten Geleceğe Ko(nu)şanlar II” , AKV, 8 Mart 2008 (Buradaki bilgiler, yazarın 8 Mart 2008 tarihinde *Araştırma Kültür Vakfı*'nda gerçekleştirdiği ve bizim de katıldığımız “Geçmişten Geleceğe Ko(nu)şanlar” adlı sohbet programının ikincisinde verdiği bilgilere dayanılarak yazılmıştır

onunla görüşmemektedir. Randevuya geç geleni ise “Sen şu saatte gelmeyecek miydin?” diyerek azarlamaktadır. Bu görüşmelerden ikincisinde Özdenören kardeşler, Cahit Zarifoğlu’nu, üstad ile tanışsın diyerek Kızıltoprak’taki eve götürürler. Bu tanışmanın iki büyük şairin ilk karşılaşması olması bakımından nakledilmesi faydalı olacaktır. Zarifoğlu’nu tanıtan yazar, laf arasında onun şiir de yazdığını söyler. Evde başka ziyaretçiler de vardır ve üstadın başı kalabalıktır. Üstad, ziyaretçilerle sohbet etmektedir. Bir an için canı sıkılan Zarifoğlu, odadaki kitaplığı görünce üstadın sözünü keserek “Efendim, kitaplarınıza bakabilir miyim, diye sorar.” Üstad, “Bak, ama orada pek fazla bir şey bulamazsın.” der. Zarifoğlu, kitapları karıştırmaya başlar, bu arada kitaplıkta bazı plaklar vardır. Bunlar Zarifoğlu’nun dikkatini daha çok çekmiştir. Bir süre sonra Zarifoğlu, yine üstad’ın sözünü keser: “Efendim plaklarınıza da bakabilir miyim?” diye sorar. Üstad, oralı olmadan “bak” der. Üstad, bu arada sohbetine devam etmektedir. Zarifoğlu, onun bir kez daha sözünü keser. Elinde büyük boy bir plak olan Zarifoğlu, üstada “Efendim hangi müzisyenleri seviyorsunuz?” diye sorar. Üstad, sohbetini keserek Zarifoğlu’na “Beethoven” dedikten sonra, biraz şaşkın, biraz öfkeli, biraz hoşgörülü bir tonla: “Yahu” der, “burada muhteşem bir konser icra ediliyor, sen orada notalarla meşgulsün.” Zarifoğlu, bu uyarıya çok fazla aldırış etmez; ancak sohbetin sonuna kadar da bir daha soru sormaz; kitap ve plaklarla meşgul olmaya devam eder.⁸²

Özdenören, Necip Fazıl ile tanıştıktan sonra yayınlandığı dönemlerde *Büyük Doğu* dergisine de gidip gelmeye başlar. Birçok yazar ve şair için okul vazifesi görmüş olan *Büyük Doğu* dergisinde üstadın kendisine verdiği görevleri yerine getiren yazar, Necip Fazıl’ın yanında bulunduğu sürece fikir ve sanat bakımından daha da olgunlaşır. *Büyük Doğu*’nun yazar için mühim katkılarından birisi ise neredeyse çocuk yaşlarında başladığı yayıncılığı, dergiciliği burada iyice öğrenmesine vesile olmasındır.

⁸² ÖZDENÖREN, Rasim, “Kuşbakışı”, *Hece*, nu:126/127/128, s. 14, Haziran-Temmuz-Ağustos 2007

Özdenören, 1962 yılında elindeki öykülerin önemli bir kısmını *Dost* dergisine gönderir. Öykülerinin çoğunu göndermesinin nedeni dergi yönetiminin ellerinde olan hiçbir yazıyı kaybetmedikleri, arşivledikleri şeklinde yazarlara garanti vermesidir. Öykülerinin kaybolmayacak olması düşüncesiyle yazar, ben saklayamıyorum, onlar ise kaybetmezler düşüncesiyle aldığı garantiye binaen öykülerinin önemli bir kısmını dergiye gönderir. Bu öykülerden olan “Düğüm”, 7-8 bölümlük bir öyküdür, aynı şekilde “Oda” adlı bir öyküsü de vardır yazarın. Bu da aynı şekilde 5-6 bölümdür. Bu öykülerden hiçbirisi yayımlanmayacaktır.⁸³ Bir süre derginin yönetimini Muzaffer Erdost üstlendiğinde yazar, Sezai Karakoç’un isteği üzerine yazdığı “Metafizik Roman” adlı yazısını verir.⁸⁴ Yazı 1962 yılının Aralık ayında yayımlanır. Özdenören, kendisini ciddiye almayacakları düşüncesiyle Sezai Karakoç’a mektup yazarak Erdost’a hikâyelerinin akıbetini sormasını ister. Karakoç, hikâyelerin arşivde olup olmadığını sorduğunda Muzaffer Erdost, “Gülerek ne arşivi, yayınlanan, yayınlanıyor; yayınlanmayan çöpe atılıyor.” der. Böylece Özdenören’in önemli sayıdaki öyküsünün de çöpe atılmış olduğu anlaşılır.⁸⁵

Özdenören, Hukuk Fakültesi’ne devam ederken 1962 yılında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi’ne bağlı Gazetecilik Enstitüsü’nün sınavını kazanarak oraya kayıt yaptırır ve iki fakülteyi aynı anda okumaya başlar. Fakat lisedeki öğrenciliğinin aksine dersten başka her şeyle ilgilenmektedir. Yazar, 1962-1963 yıllarında günlerinin çoğunu kitap okumanın yanı sıra Beyazıt’taki Marmara Kiraathanesi, Kapalıçarşı’daki Şark Kiraathanesi ve Eyüp’te Bostan İskelesinde bulunan Hüsrev Paşa Kütüphanesinin yanındaki bir kiraathanede arkadaşlarıyla ve Sezai Karakoç’la sohbet ederek ve yazı yazarak geçirmektedir. Kendi ifadesiyle tahsilini bu şekilde devam ettirmektedir.⁸⁶

⁸³ RÖMY, 25. bölüm

⁸⁴ RÖMY, 27. bölüm

“Metafizik Roman” adlı yazı Özdenören’in yazı yazmayı bıraktığı 1962-1965 yılları arasında yeni yazdığı iki yazıdan birisidir. Yeni yazdığı ikinci yazı ise Nuri Pakdil’in isteğiyle yazılmış olan ve Ağustos 1964’te *Yeni İstiklal*’de yayımlanan “Mutlakın Gerçekleştirimi” adlı yazıdır.

⁸⁵ a.g.r.p.

⁸⁶ a.g.r.p.

Sezai Karakoç'la tanıştıktan sonra yazı yazmayı bırakan Özdenören, 1964 yılında Karakoç'un da teşvikleriyle bu eyleminden biraz farklılık arz eden bir çalışmasıyla okurların karşısına çıkar. George Orwel'in ünlü eseri, *Hayvan Çiftliği*'ni Türkçeye çevirir. Kitap, *Bedir Yayınları* tarafından basılır. Özdenören, böylece ilk kez bir çeviri kitapla okurların karşısına çıkmış olur. Çeviri kitabından söz açılmışken, Özdenören'in İngilizce macerasının daha sonra anlatılacağını kaydetmekte fayda var.

Özdenören, 1964 yılında bir kitabı çevirmenin yanında 1962 yılında girdiği Gazetecilik Enstitüsü'nden de mezun olur. Derslerin yazar için kolay olması, okulun zamanında bitmesinin temel nedenidir. Yoksa yazar, okulu özel bir çalışmayla bitirmemiştir.

1964 yılında Nuri Pakdil, askerlik dönüşü Mehmet Şevket Eygi'nin sahibi olduğu, *Yeni İstiklal* gazetesinin editörlüğünü yürütmeye başlar. Pakdil, derginin tasarımında ve yayın anlayışında köklü değişiklikler yapar. Nuri Pakdil bu arada Özdenören'den dergi için öykü ve yazı ister. Ancak; Özdenören, yazı yazmayı bıraktığını söyleyemez. Elinde önceden kalmış olan birkaç öykü ile denemesini verir. Bu yazıların bir kısmı Celil Kahvecioğlu, bir tanesi ise Mahmut Çukuroba adıyla yayımlanır.⁸⁷

Yeni İstiklal'in yayın politikasında radikal değişiklikler yapan Pakdil'in anlayışı, Mehmet Şevket Eygi tarafından fazla kabul görmez. Nuri Pakdil, gazetenin editörlüğünü bırakır. Gazeteye destek çıkmak gerektiği anlayışıyla Sezai Karakoç, Eygi'ye gazetenin sanat-edebiyat sayfasını Özdenören'in hazırlamasını teklif eder. Eygi, teklifi kabul eder; böyle bir tekliften haberi olamayan Özdenören, arada Karakoç olduğundan hayır diyemez. Böylece 1964-1965 yılları arasında Ahmet

⁸⁷RÖMY, 27. bölüm

Kutlay adlı arkadaşıyla haftalık *Yeni İstiklâl* gazetesinin sanat-edebiyat sayfasını yönetimini üstlenmiş olur. Ancak gazetenin bünyesinde yer almaz, çalışmalarını dışarıdan yürütür. Yazar, gazetenin sanat- edebiyat sayfasını yönetirken asıl adını kullanmayarak Celil Kahvecioğlu, müstear adını kullanır; arkadaşı Ahmet Kutlay da Ufuk Tuna Kutlar adını kullanır. Yazar, bu sayfada daha önce *Dost* dergisine gönderdiği; ancak dergide kaybolan öykülerden kalan müsveddeleri tekrar yazarak yazmış olduğu on hikâyesini yayımlayacaktır.⁸⁸ Gazetede kendi yazılarını, arkadaşlarının yazılarını ve bu arada Picasso, Van Gogh gibi ressamların resimlerini ve çeşitli edebi eleştirileri yayınlarlar. Aslında bu durum gazetenin okur profiline çok uygun değildir. Çünkü gazetenin o dönemlerde 40 bini aşan bir tirajı vardır ve gazete köylere kadar dağıtılmaktadır. Doğal olarak sıradan gazete okuru için böyle bir sanat sayfası ağır gelecektir. Nitekim bir süre sonra Şevket Eygi, onlara çok yazı yazdıklarını, iktibaslara da yer vermelerinin iyi olacağını söyler.⁸⁹

1965 yılı, yazarın yazmama eyleminin sona ermesi yönüyle özel bir önem arz etmektedir. 1965 yılına gelindiğinde Sezai Karakoç, Özdenören'den yeni çıkmaya başlayan *Soyut* dergisi için öykü ister. Karakoç, *Soyut* dergisi için bir öykü yazmasını talep ettiğinde Özdenören, kendisiyle tanıştığı günden beri öykü yazmadığını, bunu zaid addettiğini söyler. Bunu duyan Karakoç, üzüntü ve şaşkınlıkla “Yahu desene biz sana bilmeden kötülük etmişiz.” der ve yazması gerektiğini anlatır. Özdenören bu sözleri bir emir telakki eder. Aynı gün Bostan İskelesindeki Kıraathaneye kapanarak sonradan *Hastalar ve Işıklar*'da da yer alacak “Çocuk” öyküsünü yazar.⁹⁰ Özdenören, öyküyü yazdıktan sonra uzun süredir yazmadığı için okuyup eleştirilerini almak amacıyla Cahit Zarifoğlu'nun yanına gider. Zarifoğlu, o günlerde Bostancı'da oturmaktadır. O günün koşullarında zorlukla Zarifoğlu'nun evine giden yazar, evde bir misafirin olduğunu görünce öyküyü okutmadan geri döner. Öykü, derginin

⁸⁸ a.g.r.p.

⁸⁹ a.g.r.p

⁹⁰ RÖMY, 26. bölüm

Temmuz sayısında yayımlanır. Yalnız bu öykünün bir özelliği daha vardır: Özdenören'in, bu öyküde soyadı yanlışlıkla Özdemir şeklinde çıkmıştır.⁹¹

1965 yılında *Soyut* dergisinde yazan ve kendileri daha önce dergi çıkarmış olan Refik Durbaş, Eser Günson, Süreyya Kanıpak (Berfe), Egemen Berköz gibi bazı yazarlar “Bizler aynı nesildeniz, kendi neslimize hitap eden bir dergi çıkaralım.” diyerek Cahit Zarifoğlu ve Özdenören'e birlikte dergi çıkarmayı teklif ederler. Bu amaçla daha çok sohbet havasında gerçekleşen birkaç toplantı da yapılır. Ancak Özdenören, sosyalist bir anlayışın temsilcisi olan bu yazarlarla birlikte dergi çıkarmayı doğru bulmaz. Kendilerine “Sizinle biz gerçi aynı yılların nesliyiz; fakat sizin dünya görüşünüz bizimkine uymuyor; siz sosyalist tarzı benimsemişsiniz biz ise İslam'ı kendi hayat tarzımız olarak seçmişiz.” der.⁹² Bu ifadelere başlangıçta kırılan teklifin sahipleri yıllar sonra Akif İnan'a Özdenören'in haklı olduğunu söyleyeceklerdir.⁹³

Bu dergi projesi gerçekleşmez. Ancak yazar ve Zarifoğlu için ilham kaynağı olur. İki arkadaş, siyasi ayrışmaların artmaya başladığı ve kendileri gibi düşünen insanlara “ötekiler” muamelesi yapılmaya başlandığı bir dönemde bir dergi çıkarmaya karar veririler. Derginin adı bile bulunmuştur: *Mağara*. Buldukları isimden Sezai Karakoç'a da bahsederler. İsmi beğenen Karakoç, bunun dergi için iyi bir isim olacağını söyler. *Mağara*'nın ana rahminden başlayarak çeşitli istiareleri hatırlattığını belirtir. Karakoç'tan da onay alan iki arkadaş dergi için hemen hazırlıklara başlar. İki arkadaş için sorun teşkil eden, hemen çözülmesi gereken ilk husus derginin finansman meselesidir. Zira ikisinin de bu dergiyi çıkaracak paraları yoktur. Zarifoğlu, derginin finansmanı için saat alım satımı yapan bir tanıdığından başlangıçta yetecek kadar borç alır. El ilanları, broşürler hazırlanarak dağıtılmaya başlanır. İki arkadaş, bu arada tanıdıkları yazarlara mektuplar yazarak onlardan yazı

⁹¹ a.g.r.p.

⁹² a.g.r.p.

⁹³ a.g.r.p.

isterler. Gerek dağıtılan broşürlerden gerekse yazarlardan alınan olumlu cevaplar doludizgin giden iki arkadaşta moral vermiştir. Artık derginin baskı aşamasına gelinmiştir. Karakoç bir gün iki arkadaşta, “Vazgeçin.” der. Karakoç’un bu teklifini duyan iki arkadaş, geldikleri aşamadan söz etme gereği bile duymadan, “neden” diye sormadan “baş üstüne” deyip dergiyi çıkarmaktan vazgeçerler. İki arkadaş aslında o ana kadar derginin yayın ilkelerini de belirlemişlerdir. Dergideki yazılar spotlu olacaktır. Dergi, aynı zamanda edebiyatın magazin yönüyle de ilgili olacaktır. Bu hususlar o günler için edebiyat dergilerinin alışık olmadığı özelliklerdir. Tüm bu hazırlıklara, Sezai Beyin teklifi üzerine son verilir ve *Mağara*’nın yayın hayatı başlamadan bitmiş olur.⁹⁴

I.1.8.Edebiyat Dergisi

Mart 1966, *Diriliş* dergisi 6 yıllık aradan sonra tekrar çıkmaya başlar. Dergi çıkmaya başlayınca Karakoç, Özdenören’in de katkılarını ister. Özdenören böylece *Mağara* dergisinin çıkmasını istemeyen Karakoç’a o gün sormadığı “neden” sorusunun cevabını da öğrenmiş olur. Karakoç, öncelikle Sultanahmet Camisinin müstemilatında yer alan bir büro kiralar. Karakoç’un, beğendiği bir harf karakteriyle derginin logosu hazırlandıktan sonra ilk sayının kapak rengi belirlenir. Derginin kapak rengi nefti olacaktır. Ancak bugünkü teknik imkânlar o gün için yoktur ve dergi açık yeşil olarak çıkar. Karakoç buna kızar; ancak dergi teknik sıkıntılara rağmen Türkiye çapında büyük bir ilgi görür. Özdenören, ilk sayısından itibaren öyküleriyle dergide yer almaya başlar. “Yıkıntı, Dönüş, Profil, Yankı, Kundak” gibi öykülerle, “Romanın Çıkmazı” adlı denemesi *Diriliş*’te yayımlanır. Özdenören, yazı ve tercümelerinin yanında derginin mutfağında da bulunarak Karakoç’a yardım eder.

⁹⁴ a.g.r.p.

Diriliş dergisi Özdenören için daha sonraki faaliyetlerinden iyi bir tecrübe olur. Dizgiyi, baskıyı, puntoyu *Diriliş*'te çalışırken öğrenir.⁹⁵

Yazarın kardeşi Alâeddin Özdenören, 1966 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe bölümünden mezun olur.

1967 yılı... Özdenören, ikinci tercüme kitabını yayımlar. Özdenören, Ebu'l A'la El- Mevdûdi'nin *İslam'da Devlet Nizamı* adlı eserini Hilal Yayınları'nın talebi üzerine Türkçeye kazandırır. Kitap, aynı yayınevi tarafından Ankara'da basılır.

Özdenören'in *Diriliş*'teki aktif görevi 1967 yılının Mart ayında dergi, yayımına ara verinceye kadar devam eder. Özdenören, aynı yıl Hukuk Fakültesi'nden mezun olur. 1967 yılının Temmuz ayında avukatlık yapmayı hiç düşünmemesine rağmen sadece avukatlık belgesi almak için avukatlık stajına başlar. Stajın birinci ayı dolduğunda Sezai Karakoç kendisine "Burada staj yapıp ne yapacaksın, Ankara'ya git, kendine bir iş bul. Orada sıkıldığın her defasında da çık gel, hafta sonlarını burada geçir." der. (Yazar da daha sonra haftalarca, aylarca hafta sonunu geçirmek üzere İstanbul'a gidecektir.) Özdenören, Karakoç'un tavsiyesine uyarak ağustosta Ankara'ya gider ve staja orada devam eder. Ankara'ya gittiği ilk günlerde Nuri Pakdil ve Erdem Bayazıt'la yaklaşık bir hafta aynı evde kalan Özdenören, daha sonra pansiyona, otele ve oradan da kiraladığı bir eve taşınır. Yazar, Ankara'ya geldikten sonra ilk iş olarak Sezai Karakoç'un tavsiyesiyle TÜBİTAK'a, Basın Yayın Genel Müdürlüğü'ne, Dışişleri Bakanlığı'na ve Devlet Planlama Teşkilatı'na iş başvuruları yapar. TÜBİTAK'taki yetkililer, kendisini arayacaklarını söylerler, Dışişleri ise kitap tavsiye ederek "Biz seni çağırırız." der. Basın Yayın Genel Müdürlüğü'ne dilekçe vermeye gittiğinde personel müdürü "Dayın var mı?" der. Cevap olarak: "Birisi öldü, diğeri hayatta" der. Personel müdürü kendisinin alaya alındığını anlamayarak

⁹⁵ a.g.r.p.,23. bölüm

⁹⁵ a.g.r.p., 26. bölüm

”Buralarda sözü geçer mi?” diye tekrar sorar. Nihayet dördüncü başvuruyu yaptığı Devlet Planlama Teşkilatı’ndan birkaç gün sonra cevap alır. Kendisini imtihana alırlar. Ahmet Remzi Hatip ve Selçuk Egemen’in yaptığı imtihanı kazanır. Böylece o dönem Turgut Özal’ın müsteşarlığını yaptığı Devlet Planlama Teşkilatı’nda ağustosun ikinci yarısında uzman yardımcısı olarak işe başlar.⁹⁶

Özdenören’in Ankara’ya yerleşmesiyle Nuri Pakdil, Erdem Bayazıt ve Akif İnan’la mesai bitiminde her gün birlikte olmaya başlarlar. Sohbetler o dönemlerde genellikle Akif İnan’ın müdürlüğünü yaptığı Türk Ocağı binasında veya Gençlik Parkındaki çay bahçelerinde yapılır.

Özdenören, Ankara’ya gidişinden bir süre sonra Karakoç’tan bir telefon alır. Karakoç, telefonda “Rasim, senin hikâyelerle ilgili olarak bir yayıneviyle görüştüm, basacaklar. Hikâyelerini acele bana gönder.” der. Özdenören, Karakoç’un isteğine uyarak elindeki öyküleri hemen gönderir. Fakat Özdenören’in bir öyküyle ilgili endişeleri vardır. Kitapta “Kan Otları” adlı öyküye yer verip vermeme konusunda kararsızdır. Hatta konulmaması taraftarıdır. Çünkü öykü, gerek isim gerekse konu olarak o günlerin öykü anlayışına göre “ultra modern, hatta postmodern” bir öyküdür.⁹⁷ Nitekim öykü, *Yeni İstiklal*’de yayımlandığında Şevket Eygi bile öyküyü kastederek “Sen akıllı bir adama benziyorsun, bırak bu deli saçması şeyleri” diyerek öyküyü eleştirmiştir.⁹⁸ Sezai Karakoç ise, “Yayımlayalım, ileride belki de en çok referans bu öyküye yapılacaktır.” der.⁹⁹ Böylece Özdenören’in ilk kitabı, *Hastalar ve Işıklar* adıyla *Fatih Yayınevi* tarafından basılmış olur. Özdenören’in bu ilk kitabıyla kendine ait bir hikâye dili kurmayı başardığı görülmektedir. *Hastalar ve Işıklar*’da bireyi merkeze alarak toplumsal bağlarından kopartılmış insanın trajedisini anlatan Özdenören, daha sonraki öykülerinde de kendine ve çevresine yabancılaşmış, kişilerin kendileriyle ve çevreleriyle yaşadıkları

⁹⁶Buradaki bilgiler, bizim Rasim Özdenören’le yaptığımız mülakata dayanılarak yazılmıştır.

⁹⁷RÖMY, 27. bölüm,

⁹⁸RÖMY, 26. bölüm

⁹⁹RÖMY, 27. bölüm

çatışma, sorunları anlatmaya devam edecektir. Yazar, ilk kitabından bin lira telif ücreti alır. Kitap, o yıllarda Özdenören'e göre hak ettiği ilgiyi görmez; ancak Karakoç'un tespiti daha en başta ortaya çıkar. Kitabı değerlendiren hiçbir eleştirmen, "Kan Otları"na değinmeden eleştirisini tamamlamayacaktır.

Kitabın yayımından sonra, 1967 yılının sonlarında Karakoç bir gün Ankara'ya gelir. Bu enteresan görüşmenin Özdenören'le Karakoç arasındaki dostluğun daha iyi ortaya konması açısından yazılması doğru olacaktır. Nitekim "Öncüler" bölümünde Karakoç'la ilgili başlıkta çok daha ilginç bir görüşmeyi nakledeceğiz. Ankara'da Pakdil, Özdenören, Bayazıt ve Akif İnan'la görüşmeler yapan Karakoç, Özdenören'in olmadığı bir anda, *Diriliş*'i tatil ettiğini belki de bir daha çıkarmayacağını söyler. Ziyaret tamamlanınca Erdem Bayazıt'la Özdenören, onu yolcu etmeye giderler. Karakoç, iki arkadaşın otobüsün kalkış saatini beklememelerini ister. Otobüs, saat 22.00'de kalkacaktır. Bayazıt, otobüsün kalkış saatine 10 dakika kaldığını söyleyerek, beklemelerini önerir. Karakoç, bir süre sonra tekrar beklememelerini ister. Bayazıt yine gitmemekte diretince, Karakoç'u daha iyi tanıyan Özdenören, Bayazıt'a artık gitmeleri gerektiğini söyler. Vedalaşarak ayrılırlar. O tarihte şehirlerarası otobüslerin her birinin kendilerine ait terminalleri vardır. Karakoç'un seyahat edeceği otobüsün terminali Rüzgârlı Sokak'tadır. Özdenören, Bayazıt'ı eski meclis binasının önünden dolmuş durağına götürüp yolcu ettikten sonra kaldığı otele yönelir. Fakat birden, Karakoç'un kendisini beklemekte olduğuna dair bir sezgiye kapılır. Otobüsün kalkış saatinden ise neredeyse on beş dakika geçmiştir. Yazar, buna rağmen otele gitmekten vazgeçerek otobüs terminaline yönelir. Otobüs, gerçekten de çoktan kalkmış, terminalin ışıkları seyrelemiştir. Fakat Sezai Bey, orada, bir kanepede oturmuş beklemektedir. Özdenören'i görünce, gülümser, gözleri parlar ve "Geleceğini biliyordum." der. İki dost, orada bir sabahçı kahvesinde sohbet ederek sabahlarlar. Karakoç ise sabahleyin İstanbul'a gider.¹⁰⁰

Diriliş dergisinin uzun süre çıkmayacağını anlaşılmaması başta Pakdil ve Özdenören olmak üzere Ankara'daki ekibi üzer. Çünkü *Diriliş*'in kapanması sanat

¹⁰⁰ ÖZDENRÖEN, Rasim, "Sezai Karakoç", *Hece*, nu:73, Ocak 2003

edebiyat faaliyetleri açısından büyük bir boşluk doğurmuştur. Fikirlerini ve kendilerini ifade etmeleri gerektiğini düşünen Pakdil, Özdenören, Bayazıt ve İnan bir dergi faaliyetinin içinde olunması gerektiği düşüncesiyle çeşitli arayışların içine girerler. Maraş'tan birlikte yola çıkan bu arkadaş grubunun iki üyesi o günlerde Ankara'da değildir. Cahit Zarifoğlu İstanbul'da, Alâeddin Özdenören ise Mersin'de öğretmenlik yapmaktadırlar. Hemen hemen her gün mesai bitiminde yapılan sohbetlerde kendiliğinden oluşan bir sürecin neticesinde 1968 yılının sonlarına doğru bir dergi çıkarılması gerektiği kanaati hâsıl olur.¹⁰¹ Bu arada Sezai Karakoç'a *Diriliş*'in akıbetini sormak için *Edebiyat* ekibi iki kez İstanbul'a gider. Karakoç, ikisinde de *Diriliş*'i çıkarmayacağını beyan eder.¹⁰² Bunun üzerine derginin çıkarılması gerektiği kararı verilir. Özdenören, *Mavera* adını önerir. Pakdil bu adın çok eski, arkaik olduğunu söyler.¹⁰³ Nuri Pakdil, *Gökçeyazın* adını önerir. Bu ismi de Özdenören beğenmez. Bu adın alışılmadık olduğunu, onun yerine bir cins ismin özel isim olarak akılda daha iyi kalacağını söyleyerek *Gökçeyazın*'ın da anlamını karşılayan *Edebiyat* adını önerir. Bu adı Akif İnan da hem beğenir hem de destek olur.¹⁰⁴ Böylece derginin adı belirlenmiş olur. İlk sayının aralık ayında çıkarılması fikri ağırlık kazanır. Ancak dergi aralık ayına yetişmez. Ocak ayına yetişecektir, fakat bu sefer de Hazreti Muhammed'in (SAV) gayri müslimlere benzememe hususundaki hassasiyeti gereği Hıristiyanların yılbaşına denk düşen bir ayda dergiyi çıkartmayı uygun görmezler. Böylece derginin Şubat 1969'da çıkarılması kararlaştırılır.¹⁰⁵ Nuri Pakdil, daha sonra, *Edebiyat* dergisinin çıkış amacını şöyle anlatır:

“1969'da M. Akif İnan, Rasim Özdenören, Erdem Bayazıt'la birlikte *Edebiyat* dergisini çıkarmaya karar verdiğimizde, bizi bu girişime zorlayan etken aslında tekti: Ülkü olarak Batıcılığı seçmediğimizi, yalnızca yerli

¹⁰¹ÖZDENRÖEN, Rasim, “Nuri Pakdil: Eylemin Arka Yüzü”, *Hece*, nu,85, Ocak 2004

¹⁰²RÖMY, 23.bölüm

¹⁰³ RÖMY, 40.bölüm

¹⁰⁴Mehmet Akif İnan'ın resmi sitesinde *Edebiyat* isminin fikir babasının M. Akif İnan olduğu yazılmaktadır.

¹⁰⁵RÖMY, 37.bölüm

düşünceye ve bunun tüm değer yargılarına bağlı olduğumuzu söylemek. Bir ulusu, olumlu ya da olumsuz yönde oluşturan gücün, o ulusun edebiyatı olduğuna inanıyoruz. (...) Çağdaş Türk edebiyatı, yerli düşüncenin kaynaklarına yönelinmeden, özgün eserler koyamamıştır ortaya. Son elli yılın özgün eserleri, yerli düşünceyle canlı bir alışverişe giren sanatçıların eserleridir. M. Akif İnan'ın denemeleri, Rasim Özdenören'in hikâyeleri, denemeleri, Erdem Bayazıt'ın şiirleri; benim yazdıklarım, arkadaşlarımızın şiirleri, hikâyeleri, denemeleri; yani edebiyat dergisi bütüncük, bu yaklaşım içinde değerlendirilmelidir. Birbirimize ters düşmek yok, bütüncüleme var birbirimizi.”¹⁰⁶

Nuri Pakdil, bu yazısında her ne kadar “birbirimize ters düşmek yok” dese de böyle bir derginin çıkarılması Sezai Karakoç'u çok üzecektir. Derginin çıkışını kendisine karşı yapılmış bir hareket olarak algılar. Büyük tepki gösterir. Karakoç, o günden sonra *Edebiyat* dergisinin kadrosuna bir daha dostluk göstermez. Özdenören, dışındaki ekiple ilişkisini keser. Hatta Özdenören'le de eski dostluğu kalmaz. *Edebiyat* dergisinin kuruluşunda yer alan bütün ekip çok sevdikleri, saydıkları Karakoç'un tepkisine bir anlam veremezler. Başta Erdem Bayazıt olmak üzere aradaki kırgınlığın giderilmesi için defalarca girişimlerde bulunurlar. Karakoç, bu teşebbüslere rağmen hiçbir zaman görüşme taleplerini kabul etmez.

Edebiyat, çıkmaya başladıktan sonra yavaş yavaş edebiyat dünyasındaki yerini almaya başlar. Fikir ve sanat anlayışı olarak bir anlamda *Büyük Doğu* ve *Diriliş* dergilerinin geleneğini tevarüs etmiş olan dergi yönetim anlamında da bu dergilerin anlayışını devam ettirmektedir. Yani *Edebiyat* amatör bir anlayışla yönetilmektedir. Dergi, para ve Nuri Pakdil'in hazırlığı varsa çıkmakta, aksi takdirde

¹⁰⁶ PAKDİL Nuri, *Biat*, Edebiyat dergisi Yay., s.105, Ankara 1973

tatile girmektedir. *Edebiyat*, önemli ölçüde Pakdil'in inisiyatifine bağlı bulunmaktadır. Pakdil, dergiyi eyleminin bir parçası olarak görür. *Edebiyat* adeta onun düşünsel silahıdır. Derginin, hem amatörce çıkması, yönetilmesi, hem de Pakdil'in dergiyi neredeyse tek başına sahiplenmesi, bir süre sonra diğer kurucular, Özdenören, Bayazıt ve İnan'ı rahatsız etmeye başlayacaktır.

Edebiyat dergisi yönetsel anlamdaki problemlere rağmen içeriğinin yanında, estetik anlayışı, kullandığı dil, harf karakterinin seçimi, sayfa düzeni gibi unsurlara çok önem vermesiyle edebiyat dünyasında farklı bir ses olur. Dergi, reklam anlayışı olarak da farklı bir düşüncede olur. Pakdil, "Reklamlara ayırdığımız yer, bir kibrit kutusu büyüklüğünü geçmemeli." demektedir. *Edebiyat* dergisinin farklılıkları bunlarla bitmemektedir. Pakdil, dergi sanki dünyanın her yerinde satılacakmış gibi jenerikte şöyle bir duyuruya yer vermiştir: "Orta Doğu, Asya, Avrupa, Afrika ülkeleri için yıllık 100 lira, Amerika için 150 lira." Gene aynı jenerikte şu duyuru yer almaktadır: "İlkelerimize uygun ilanların tek sütun santimi 100 liradır. Klişe konmaz. Banka ve içki reklamları alınmaz. Daha sonraki yıllarda dergi, istediği reklamı alamayınca tek sütun santimi 100 lira olan bu bedel, bu kez 12 trilyona çıkarılır. Böylece kimsenin reklam vermeye yanaşmadığı bir dergiye, kimsenin reklam vermeye gücünün yetmeyeceği anlatılmış olmaktadır.

Edebiyat dergisi yönetim anlayışındaki eksikliklere rağmen edebiyat camiasında önemli etkileri olan bir dergi olur. Özdenören'e göre o zaman yazılan şiirlerin önemli bir kısmı Yunus'un ve Fuzuli'nin taklidi olmaktan öteye gidememektedirler. *Edebiyat* dergisi belki profesyonel bir anlayışla çıkarılıp profesyonel bir anlayışla dağıtılmaz, belki tiraj olarak binlerce satmaz; ancak edebiyat camiasındaki insanları yeni üslup arayışlarına, bir şeyi edebi olarak söyleme, başkasını taklit etmeyi bırakma çabasına götürmesi bakımından edebiyat tarihi açısından önemli bir dergidir.¹⁰⁷

¹⁰⁷ RÖMY, 38.bölüm

Derginin her yeni sayısı *Edebiyat* ekibi için bir şenliğe dönüşür. Herkes kendine göre bir iş üstlenir, kimi dergiyi saracak kâğıtları hazırlar, kimi o kâğıtların üzerine adres yazar, kimileri pul yapıştırır, pulları ise Nuri Pakdil orijinal olsun diye tersinden baş aşağı yapıştırmaktadır. Ekip, bu işlerden büyük bir mutluluk duyar. Dergi ekibi işler bitmediğinde gece boyunca da imece usulü çalışır. Kimi adres yazar, kimi dergiyi kaplar, kimi dağıtılacak dergileri dağıtım yerlerine götürür. Bu günler, herkes için çok neşeli geçer. İşin en güzel yanlarından biri de Nuri Pakdil'in kendi eliyle demlediği çayları kendisinin servis yapmasıdır.¹⁰⁸

Edebiyat, 1969 yılının Şubat ayında çıkan ilk sayısından, son sayısını çıkardığı Aralık 1984'e kadar beş dönem olarak yayımlanır. Uzun soluklu dergilerden biri olarak edebiyatımızdaki yerini alan dergi, o günlerde her ne kadar bir kadro hareketi olarak görülmüşse de bugün "Pakdil'in dergisi" olarak anılmaktadır. Özellikle ilk dönemlerde derginin yeni sayısının çıkması Pakdil'in yazılarını yazmasına bağlıdır. Dergi, eğer Pakdil'in yazısı hazır değilse çıkarılamaz. Ne zaman ki Pakdil, "Yarın yazılarınızı getirin beyim" derse, o zaman çıkmaktadır.¹⁰⁹

Aylardan mayıs, mayısın sonları, yıl 1969'dur. Rasim Özdenören sözlenir. Bir gün yazarın annesi Ayşe Hanım, yazara "Maraş'ta bir kız var, seni onunla evlendirelim." der. Özdenören, "Anne, daha bu sabah Maraş'tan yeni geldim. Keşke orada söyleseydin. Hiç olmazsa birbirimizi görürdük. Emin misin bununla evlenmemize?" der; ancak annesini üzmemek için lafı daha fazla uzatmaz, annesinin rüyaya yatmasını ister. Annesi de Maraş'ın yakın olduğunu, rahatlıkla gidip göreceğini söyleyerek oğlunun isteği üzere o akşam rüyaya yatar. Sabahleyin kalktığında, rüyasında kızın babaannesini gördüğünü söyler. Rüyasında kızın babaannesi, "Bunlar zaten Kalubela'da birbirine yazılmışlar." demiştir. Rüwayı

¹⁰⁸ RÖMY, 38.bölüm

¹⁰⁹ ÖZDENRÖEN, Rasim, "Nuri Pakdil: Eylemin Arka Yüzü", *Hece*, nu,85, Ocak 2004

dinleyen Özdenören, “Madem öyle, gidin nişan yapın.” der.” Annesi ona “Böyle olmaz, git alıcı gözle bak” der.¹¹⁰

Özdenören, önce kardeşini arayarak gelin adayı ile ilgili bilgi almaya çalışır. Ancak daha sonra kendisi Maraş’a gitmeye karar verir. Gelin adayı, kız enstitüsünde öğrencidir. Kardeşine “Okulda görebilir miyiz?” diye sorar. O da nöbetçi öğretmenin kendi arkadaşı olduğunu, dolayısıyla görüştürebileceğini söyler. Nöbetçi öğretmenin yardımıyla kızı çağırıp ayaküstü kısa süren bir görüşme yaparlar. Özdenören, sonrasını ise şöyle anlatır:

“Ne ışık ne de moda tabirle elektriklenme olmadı. Doğrusu kız nasıl görülür, nesine dikkat edilir bildiğim yok, ama şundan kesin eminim hadisi şerifi hatırlıyorum: Bir kız üç şey için almır: serveti için, güzelliği için, dini için. Biz dini için tercih edenlerdeniz. Bunu hep aklımda tuttum. Aile de zaten yabancı bir aile değil, tanıdık. Öyle yarım yamalak görmeyle tercih ettik.”¹¹¹

Sözlendikleri sırada Ayşe Hanım 14, Özdenören ise 29 yaşındadır. Ayşe Hanım o gün Rasim Beyle yaptıkları görüşme için “Ben de bir şey hissetmedim. Okuyacaktım, evliliği düşünmüyordum.”¹¹² demektedir.

Nişan, ağustos ayında Maraş’ta yapılır. Fakat nişan Özdenören’in gıyabında yapılacaktır. Özdenören, DPT’den izin alamadığı için kendi nişanına gidemez. Yazarın anne babası gidip yüzük takarlar. Özdenören, daha evlenme hazırlıklarına

¹¹⁰ HAKSAL, Ali Haydar, “Rasim Özdenören’le Öyküsü ve Sanatı Üzerine Bir Konuşma”, *Yedi İklim*, nu:107-108, Şubat- Mart 1999

¹¹¹ BIYIKLI, Mahmut, “Kendi Nişanıma Gidemedim”, *Yeni Dünya*, nu:158, Aralık 2006

¹¹² a.g.d.

başlamadan ve nişanlandığı kızı doğru dürüst göremeden yaptığı burs talebi kabul görünce birkaç ay sonra yurt dışına, Amerika'ya gidecektir.

1969 yılının Ekim ayında *Diriliş* dergisi 3. yayın dönemini başlatarak tekrar çıkmaya başlar. *Diriliş*'in tekrar çıkması *Edebiyat* ekibinin beklemediği bir şeydir. Karakoç, *Edebiyat* ekibiyle ilişkilerini kestiği için dergiyi başka bir ekiple çıkarmaya başlar. Karakoç'un sadece Zarifoğlu ve Özdenören'le ilişkileri devam etmektedir.

I.1.9. Amerika Günleri

Rasim Özdenören, *Edebiyat* dergisinin ilk sayısından itibaren mesai saatlerinin dışında çok yoğun bir tempoda çalışacak, tıpkı diğer arkadaşları gibi derginin her sayısı için büyük bir çaba gösterecektir. Özdenören'in bu çabaları 1970 yılında Amerika'ya gidişine kadar devam eder. Özdenören, 1970 yılının Şubat ayında bir burs kazanarak Devlet Planlama Teşkilatı'ndan izinli olarak yüksek lisans yapmak üzere Amerika'ya gidecektir. Ancak yazar, Amerika'ya gitmeden evvel yapılacak İngilizce mülakatında başarılı olmak zorundadır. O güne kadar İngilizceden iki kitap tercüme etmiş olan yazar için bu imtihan çok enteresan olur. Özdenören, başvuru formunda İngilizceyi okuyamadığını, konuşamadığını, konuşulanı anlamadığını belirten yerleri işaretlemiştir. Buna karşılık mükemmel çeviri yapabileceğini bildiren en sondaki kısma da işaret koymuştur. Başvuru formunu değerlendiren komisyon buna çok şaşırır. Böyle bir şeyle daha önce hiç karşılaşmamıştır. Özdenören'le mülakat anında tanışan sınav komisyonu formda yazılanların gerçek olduğunu görür. Konuşamayan, okuyamayan, konuşulanı anlamayan biri, mükemmel derecede tercüme yapmaktadır. Özdenören, İngilizce bir kelimeyi yazıldığı gibi okumakta, yani doğru şekilde telaffuz edememekte; ancak aynı kelimenin sözlükte ne kadar anlamı varsa hepsini söylemektedir. Özdenören,

neticede sınavı kazanır. Fakat Amerika'ya gitmeden önce bir yanlışlık yaşanır. New Mexico Üniversitesi'nden gelen kabulde kendisinin “Kalkınma İktisadı” alanında yüksek lisans yapacağı yazmaktadır. Oysa kendisi İktisat bilimine uzaktır, Hukuk mezunu olarak İdare Hukuku veya Kamu Hukuku alanında eğitim görmek istemektedir. Yanlışlığı düzeltmek isteyen Özdenören'e başvuruyu değerlendiren EID yetkilileri kabulün öyle geldiğini kendilerinin değişiklik yapamayacaklarını; üniversiteyle yazışmasını, üniversitenin değişiklik yapmasının kendileri için sorun teşkil etmeyeceğini söylerler. Özdenören, aldığı bu cevaptan sonra üniversiteyle yazışmaz, çünkü kazandığı burs karşılıksızdır ve üniversitenin vereceği cevap belli değildir. Askerlik zamanı da geldiği için kazandığı bursu tehlikeye atmak istemeyen Özdenören, Amerika'ya gittikten sonra alan değişikliği için uğraşmanın daha doğru olacağını düşünür. Pakdil'e ve diğer arkadaşlarına da danışarak gitmenin daha iyi olacağı sonucuna varır.¹¹³

Amerika'ya giden Özdenören, ilk önce alan değişikliği için başvurur. Ancak fakülte yönetimi Türkiye'den bu amaçla gönderildiği için böyle bir değişikliğin yapılamayacağını bildirir. Özdenören, en azından yabancı dili mükemmel derecede öğrenmek ve başka programlara da devam etmek düşüncesiyle yüksek lisansa devam etmenin doğru olacağına karar verir.¹¹⁴

Dersler ilk dönemlerde çok zor geçecektir. Okul, yüksek matematik ve lisans düzeyinde iktisat istemektedir. Oysa Özdenören, fakültede sadece bir ders iktisat okumuş, matematikten ise lise yıllarından beri uzak kalmıştır. Yazarın Amerika'daki ilk ayları lisanını geliştirmekle ve Colorado'da bulunan Ekonomi Enstitüsündeki ekonomi seminerleriyle geçer. Özdenören, bir yandan da matematik dersleri almaya başlar. Danışmanları matematiğinin zayıf olduğunu görünce ona hızlı bir şekilde ilkökul düzeyinden başlayarak matematik dersi verdirirler. Özdenören, sekiz ay

¹¹³ RÖMY, 35.bölüm

¹¹⁴ a.g.r.p.

boyunca devam eden bu dersler sonunda yüksek matematiği iyi derecede öğrenerek programı tamamlar. Özdenören, zorunlu olmadığı halde matematiğin yanında iktisadın temeli olan makro ve mikro iktisat derslerini de alır. Yazarın bu performansını gören danışmanı Miss Fasler kendisini hayranlıkla takip etmektedir.¹¹⁵

Özdenören, yoğun ders programlarından arta kalan zamanlarını Amerika'yı tanıyarak değerlendirir. Özdenören, bu süre zarfında Washington, New York, Chicago, Oklahoma ve Saint Louis gibi şehirleri dolaşır. Özdenören'in Amerika'da kaldığı sürece en çok yaptığı şey ise kitapçı gezmeleridir. Faulkner'ın o an için Türkiye'de yayımlanmamış tüm kitaplarını temin eder. Alex Halley'in *Malcolm X* adlı kitabı da orada satın aldığı kitaplardandır.¹¹⁶ Özdenören'in Amerika'da yapamadığı şey ise yazı yazmaktır. Dersler çok yoğun geçtiği, arta kalan zamanlarda da Amerika'yı tanımak istediği için hiç yazı yazamaz.¹¹⁷

Özdenören, Amerika'da bulunduğu süre içinde hiç yazı yazamaz; ancak sık sık mektup yazar. Bu mektuplar en az 3-5 sayfadır. Mektuplaştığı kişiler, başta anne babası, Nuri Pakdil, Erdem Bayazıt, Akif İnan, Cahit Zarifoğlu ve kardeşidir.¹¹⁸ Özdenören, mektuplarında kendini anlatmaktan çok Amerika'da şahit olduğu, mektubu okuyan kişinin ilginç bulacağı şeyleri anlatmaktadır. Özdenören, Nuri Pakdil'e yazdığı mektuplardan birinde Amerika'yı şöyle anlatır: "Amerika; servet, israf ve fuhuş kelimelerinin çevresinde özetlenebilir."

Özdenören'in çok değer verdiği yazarlardan biri de Faulkner'dır. Amerika'ya gittiği sıralarda da bu büyük yazarı iyi tanımaktadır. Ancak, "Bilmediğim şeyler varsa onları da Amerikalılardan öğrenirim." diye düşünmektedir. İngilizce dersinde yapılan etkinliklerden biri de diksiyon çalışmalarıdır. Bu çalışmalar esnasında her

¹¹⁵ a.g.r.p.

¹¹⁶ RÖMY, 4.bölüm

¹¹⁷ a.g.r.p., 35.bölüm

¹¹⁸ a.g.r.p.

öğrenci devlet adamlarının, komutanların meşhur söylevlerinden birisini seçerek derste okumaktadır. Sıra Özdenören'e geldiğinde o, Faulkner'ın Nobel ödül töreninde yaptığı konuşmayı seçer. Konuşmayı bitirdiğinde İngilizce hocası "Bu metni nereden buldun?" diye sorar. Özdenören, "Bu, Amerikalı romancı William Faulkner'ın Nobel söylevi" diye cevap verir. Hoca tekrar " Bu da kimmiş?" der. Amerikalıların Faulkner'ı kendisi kadar bile tanımadıklarını görmesi Özdenören'i hayli şaşırtacak ve üzecektir.¹¹⁹

1970 yılında temel eğitimini tamamlayan Özdenören, 1971 yılında derslere gerekli bilgilerle donanmış vaziyette girmeye başlar. Kayıplarını telafi etmek için 1971 Haziran'ında yaz derslerine de devam eder. Ağustos ayında gireceği Kalkınma İktisadı sınavına hazırlanan ve artık mezuniyeti düşünmeye başlamış olan Özdenören, Türkiye'den gelen bir haberle bütün planlarını gözden geçirmek zorunda kalacaktır. Türkiye'de 12 Mart 1971'de Türk Silahlı Kuvvetleri'nin üst yönetimi hükümete bir muhtıra vermiştir. Muhtıra, Türk siyasi hayatında önemli gelişmelere yol açarken Özdenören'in yüksek lisans eğitiminin de yarıda kalmasına neden olur. Zira muhtıra verildikten sonra yeni gelen yönetim, 1971 Temmuz'unda yurt dışındaki bütün, öğrencileri, memurları Türkiye'ye geri çağırmıştır. Özdenören'in ise başlangıçta bundan haberi yoktur. Ders danışmanı Miss Fasler, Türk makamlarıyla, Özdenören'in bilgisi dışında, yaptığı yazışmalarda "Bu öğrenci başarılı bir öğrencidir, biz buna burs vermeye devam etmek istiyoruz. Göndermek istemiyoruz." der. Fakat bu yazışmalar yürütülürken bir talihsizlik olur: Miss Fasler vefat eder. Yerine gelen danışman ise Özdenören'i tanımamaktadır. Ağustostaki sınava 10-15 gün kalmışken Özdenören'i telefonla arayan yeni danışmanı "Seni Türkiye'den çağırıyorlar, acele gel." der. Muhtıradan haberi olan; ancak geri çağırıldığından habersiz olan Özdenören, 10-15 gün sonra bir sınavı olduğunu, sınavdan sonra gelebileceğini söyler. Danışmanı "Hayır, hiçbir mazeret dinlemiyorum. Önümde telgrafların duruyor, seni uzun süredir çağırıyorlarmış." der. Böylece o an Miss Fasler'ın kendisine gelen çağrıları erteleyip, görmezden geldiğini öğrenmiş olan

¹¹⁹ a.g.r.p., 4.bölüm

Özdenören, “Gelemem.” der. Danışmanı ise “Gelmezsen o zaman bursunu keserim” diye cevap verir. Özdenören, “Şu anda bir program takip ediyorum onu tamamlamadan ne Washington’a giderim ne de Türkiye’ye. İsterseniz bursu da kesebilirsiniz.” diyerek kestirip atar. Özdenören’in kararlılığı karşısında biraz yumuşayan danışman öğretmen, “Öyleyse sana bu ayın sonuna kadar süre veriyorum, fakat bu sürenin bitiminde seni Türkiye’ye göndeririz.” der. Özdenören, bu teklifi kabul ederek sınava girer ve başarıyla dersi geçerek Washington’a, üniversitenin idari birimine gider. Oraya vardığında idari danışmanı ile görüşür. İdari danışmanı “Sen başarılı bir öğrencisin, EID tarihi boyunca ilk defa senin gibi ilginç bir olayla karşılaşyoruz. Bugüne kadar öğrenciler hep başarısız olup kendi hükümetleri çağırır veya burs süresinin uzatılmasını isterdi. İlk defa biz, bir öğrencinin bursunun uzatılmasını talep ediyoruz. Fakat hükümetin, ısrarla seni çağırıyor, şayet istersen sana burada çalışacak yer bulabilirim. Burada çalışarak da eğitimini tamamlayabilirsin.” der.¹²⁰

İdari danışmanının kendisine yaptığı “Burada kal” teklifini düşünmeye başlayan Özdenören, bulabileceği işlerin bulaşıklık gibi oralarda küçük görülen işler olduğunu görünce teklifi daha fazla düşünmez. Danışmanına “Ben döneceğim.” der. Danışmanı “Öyleyse sana nüfusla ilgili bir seminer programı hazırlasam ona gider misin?” diye sorar. Özdenören, o seminere de katılıp 1971 yılının Eylül ortalarında yurdu dönmüş olur.¹²¹

Özdenören, Amerika’dan dönerken yanında daha çok Türkiye’de çevrilmesini istediği 3-5 koli kitap, radyofonik piyesler ve bir daktilo getirir. Fakat kolilerdeki kitapların tümü ve bazı şahsi eşyaları bir yolcunun yanında getirebileceği eşya limitini aştığı için, yurda sokulmaz, o günkü mevzuat gereği Amerika’ya gönderilir. Yazar, sadece kendi bavulundaki eşyalarla yurda giriş yapar.

¹²⁰ a.g.r.p.

¹²¹ a.g.r.p.

I.1.10. Evlenmesi ve Askerliği

Özdenören, Türkiye'ye geldiğinde kendisini iki Şey beklemektedir: Bunların birincisi Devlet Planlama Teşkilatı'ndaki işidir. Gelir gelmez işine başlar. Kendisini bekleyen ikinci mesele ise evliliktir. Ailesinin de isteğiyle evlenmeyi daha fazla geciktirmek istemez. Karşılıklı gürüŐmelerle düğün tarihi 28 Eylül 1971 olarak belirlenir. İki ailenin uygun görmesiyle Őatafatlı bir düğün yapılmaz. Düğün, resmi nikâhın kıyılması ve Maraş'tan gelin getirilmesinden ibarettir. Özdenören, aynı günün akŐamı eşi Ayşe Hanımla Ankara'ya döner. Ankara'da yeni bir ev kiralamıŐtır. Evde sadece bir telefon vardır, bunun dışında ev bomboŐtur. Evin perdeleri bile gazete kâğıdından yapılmıştır. Ayşe Hanım, böylece ilk Őoku yaşamış olur. Özdenören, eşiyle dışarı çıkıp yemek yiyecekleri sırada telefon alar. Bu telefon, Ayşe Hanım için ikinci bir Şok olacaktır. Arayan Akif İnan'dır. Özdenören'in o gün evlendiğini Nuri Pakdil'in dışında kimse bilmemektedir. İnan, "Rasim müsait misin? Üstad geldi. Akşama bizdeyiz." der. Özdenören, "Müsaidim, tamam akşama gelirim." diye karşılık verir. Dışarıda yemekler yenilip de saat 19.00 olduğunda Özdenören, Ayşe Hanıma "Ben seni eve bırakayım, benim biraz işim var. Evde yalnız kalmaktan korkar mısınız?" diye sorar. EŞi, "Korkmam." diye karşılık verir. Özdenören, "Bizim bir üstadımız var. Onun yanına gideceğim. Gecikirsem kusura bakma." der. Özdenören, böylece Akif İnan'ın evine gider. Üstadın sohbeti saat 01.00'e kadar devam eder. Saat 01.00 gibi Nuri Pakdil, birden bire Özdenören'in o gün evlenmiŐ olduğunu hatırlayarak "Üstadım Rasim bugün evlendi, nikâhı bugün oldu, müsaade eder misiniz?" diye sorar. Üstad, birden ayağa fırlar, "Ya, bugün senin düğünün var ve sen buradasın. Bilseydim böyle olduğunu gelmeni istemezdik" deyip Özdenören'i kucaklayıp tebrik eder. Özdenören de "Üstadım size her Şey feda olsun." diyerek üstada teşekkür eder.¹²² Tabii bu tür hadiseler, her biri ekol olmuş bu ekibin, dostluk ve fedakârlık anlayışını ortaya koyması ve ekibin en iyi Şekilde tanınması bakımından önem arz etmektedir.

¹²² YILDIZ, Abdullah, "Geçmişten Geleceğe Ko(nu)Şanlar II" , AKV, 8 Mart 2008

Yıllar sonra bugün Rasim Bey, eşi Ayşe Hanımla geçen yılları ve eşi için şunları söylemektedir:

Ayşe Hanım çok cömert ve fedakâr bir insan. Feragat sahibi. Kendi sağlığından önce, bizim sağlığımızı dert edinen fedakâr bir hanımefendi. Sırf benim için değil, komşular, akrabalar, annesi babası için de aynı fedakârlığı gösterir. Bizim ev, Ankara'da ama Maraş'tan gelen misafirlerle dolar, taşar. Bunların çoğu hastane ziyaretçileridir. Senenin dörtte biri bu tür hasta bakımıyla geçer. Onların hastaneye yatırılması, gelinip gidilmesi, ziyaret edilmesi. Ben telefonla gerekli irtibatları kurarım, Ayşe Hanım da onların bakımıyla ilgilenir. Onlara refakat etmek de Ayşe hanıma düşer. Sırf benim için katlandığı fedakârlığı söylemeye gerek yok zaten.¹²³

Rasim Beyin sözlerine karşılık eşi Ayşe Hanım da Rasim Bey'in, "çok cömert, çok fedakâr ve yufka yürekli, saygın bir insan" olduğunu söyler. Rasim Beyin günde 16 saate yakın, bazen sabahlara kadar, yazı yazıp kitap okuduğu için aile olarak onun bazı görevlerini üstlendiklerini dile getirir. Rasim Beyin kitaplarını okuyamadığını, daha çok Kur'an-ı Kerim ve dua kitapları okuduğunu söyleyen Ayşe Hanım, Rasim Bey'in dergi ve gazete yazılarını ise okuduğunu anlatır.¹²⁴

Özdenören, Amerika dönüşü kendini bekleyen meseleleri çözdükten sonra *Edebiyat* dergisindeki çalışmalarına tekrar başlar. Mesai saatlerinin ve 5-6 saatlik uykunun dışında kalan tüm zamanlarını dergide geçirmektedir. Bu arada

¹²³ BIYIKLI, Mahmut, "Kendi Nişanıma Gidemedim", *Yeni Dünya*, nu:158, Aralık 2006

¹²⁴ a.g.d.

Özdenören'in Amerika'da olduğu günlerde Cahit Zarifoğlu'nun da 1970 yılında Ankara'ya gelip yerleştiğini söylemek gerekmektedir.

Özdenören ve Zarifoğlu'nun da katılımıyla eski dostlar tekrar bir araya gelmişken ekipte yine bir eksilme olur. Yıl 1972'dir. Erdem Bayazıt, üniversiteyi bitirdikten bir yıl sonra 1972 yılında Ankara'dan ayrılır. Ayrılma nedeni görünürde evlenmek içindir. Bayazıt, Maraş'a gittikten sonra gerçekten de evlenir. Ancak Bayazıt, Ankara'dan giderken, nedeni iki tarafın dışındakilerce bilinmese de, Nuri Pakdil'e küserek gitmiştir.¹²⁵ İşin ilginç tarafı, Bayazıt'ın Ankara'yı terk etmesiyle Pakdil de kendisine kırılmış, onu cepheyi terk etmekle suçlamıştır. Nitekim bu olaydan sonra Nuri Pakdil, Erdem Bayazıt'la bir daha konuşmayacaktır.¹²⁶

Özdenören, 1972 yılında tercüme ettiği üçüncü kitabını yayımlar. *İslam Devletinde Mali Yapı* adıyla Prof. Dr. Selim A. Sıddıkî'den çevirdiği kitap, İstanbul'da Fikir Yayınları tarafından basılır.

Mehmet Akif İnan, 1959 yılında kayıt yaptırdığı Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden, sanat edebiyat faaliyetlerine daha fazla ağırlık vermesi nedeniyle 1972 yılında mezun olur.

Özdenören, tüm bu olan bitenin arasında 1972 yılının Ekim ayında askere gider. Bursa Personel Okulu'nda 6 ay yedek subay eğitimi görür. Özdenören, 1973 yılında Bursa Personel Okulu'nda yedek subaylık eğitimi aldığı günlerde Ankara'dan kendisine bir sürpriz yapılır. Nuri Pakdil, elindeki öyküleri toplayıp *Edebiyat* dergisi yayını olarak bir kitap haline getirmiş ve Özdenören'e ulaştırmıştır. Özdenören'e

¹²⁵ RÖMY, 37.bölüm

¹²⁶ TURNA, Murat, "Erdem Bayazıt, Hayatı, Sanatı, Eserleri", s.79, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fatih Ün., İstanbul 2004

ulaştırılan kitabın adı ise *Çözülme* olarak belirlenmiştir. Böylece yazarın ikinci telif eseri de yayımlanmış olur.¹²⁷ Özdenören, *Çözülme*'de günümüz insanının değerlerinden kopmuş olması nedeniyle içine düştüğü bunalımlar ve çözülmeye birlikte gelen sorunların aileye yansması üzerinde durmaktadır.

Yedek subay eğitimini tamamlayan Özdenören, 15 günlük iznini geçirmek üzere eşinin yanına Maraş'a gider. Maraş'ta kendisini bekleyenlerin arasında yeni doğmuş olan oğlu da vardır. Özdenören, 23 Şubat 1973 tarihinde doğmuş olan oğlunu gördüğünde, oğlu kırk günlük olmuştur.¹²⁸ Özdenören, başlangıçta oğlunun adını Hz Erkam'a izafeten Erkam koymak istediklerini; ancak askerdeki arkadaşlarının "O isim Erkam olmaktan çıkar, Erkan'a dönüşür." demeleri üzerine bu isimden vazgeçtiklerini söyler. Özdenören, daha sonra Nuri Pakdil'in teklifiyle Ömer adını, dayısının eşinin çok sevmesi nedeniyle de Ümran'ı seçerek oğlunun adını Ömer Ümran koyduklarını anlatır.¹²⁹

Özdenören, izni bittikten sonra eşini ve çocuğunu da alarak 1973 yılının Nisan ortalarında Kıta hizmetini tamamlamak üzere Şırnak'a gider. Görev yeri Şırnak Askerlik Şubesi'dir. Subay lojmanlarında yer olmadığı için ailesiyle jandarma lojmanlarına yerleşir. Bir süre sonra da subay lojmanlarında yer açılınca oraya taşınır. Bu taşınmanın yazar açısından önemli sonuçları olacaktır. Özdenören, Jandarma lojmanlarına yerleştikten sonra, mesai de saat 13'te bittiği için bir roman yazmaya başlar. Bu ilk roman çalışmasının adı, *Kefaret*'tir. Romanın tüm planlarını hazırlayan Özdenören, 32-33 bölüm olarak düşündüğü romanın bu süre zarfında 100 sayfasını yazar. Bu, yazarın planlarına göre romanın üçte biri demektir. Özdenören, subay lojmanlarında yer açılıp da oraya taşındıktan sonra romana kaldığı yerden devam etmek ister. Ancak roman kayıptır. Çöpe bakılır, Jandarma lojmanına bakılır, yeni evin her köşesi taranır, fakat roman kayıptır. Özdenören artık romandan ümidini

¹²⁷ HAKSAL, Ali Haydar, "Rasim Özdenören'le Öyküsü ve Sanatı Üzerine Bir Konuşma", *Yedi İklim*, nu:107-108, Şubat- Mart 1999

¹²⁸ Buradaki bilgi yazarın kendisinden alınmıştır.

¹²⁹ BIYIKLI, Mahmut, "Kendi Nişanıma Gidemedim", *Yeni Dünya*, nu:158, Aralık 2006

kesmeye başlamıştır. Özdenören, askerdeyken roman çalışmasının yanında öykü de yazar. “Çatışma” adlı bu öykü, kese kâğıdı yapılmış bir gazetede birkaç satırlık haberden doğmuştur.

Özdenören, 1974 yılı Mart ayında askerliğini tamamlar. Eşyalarını toparlayıp taşınma hazırlıklarına başlar. Bu hazırlıklar esnasında bir sürprizle karşılaşır. *Kefaret* adını verdiği kayıp romanını bulur. Roman, bir kilimin içinde çıkacaktır. Eşyaların toplanması biter, romanı da bulmanın sevinciyle Ankara’ya taşınırlar. Yazar, Ankara’ya gelip de romanı tamamlamak için kalemi eline alacağı bir sırada romanı yine bulamaz. Evin altı üstüne getirilir, yayımlanmış ve yayımlanacak tüm yazılar gözden geçirilir; fakat roman yine kayıptır. Özdenören, *Kefaret*’i uzun yıllar sonra 2006 yılında bir derginin özel sayısı için yazı hazırladığı esnada, tümüyle solmuş ve kâğıtların ucu yıpranmış halde, bir dosyanın arasında tekrar bulur. Bir daha kaybolmaması için romanı bilgisayar ortamına aktaran Özdenören’in bugünlerdeki planları arasında *Kefaret*’i tamamlamak da vardır.¹³⁰

1974 yılında yazar için kayda değer diğer bir olay ise yazarın ifadesiyle söylenecek olursa Nuri Pakdil’in ikinci hamlesiyle üçüncü öykü kitabının yayımlanmasıdır. *Çok Sesli Bir Ölüm* adını taşıyan eserde dört öykü olup bu öykülerden biri de Özdenören’in Şırnak’ta askerlik yaptığı günlerde bir gazete haberinden esinlenerek yazdığı “Çatışma” adlı öyküdür. *Çok Sesli Bir Ölüm*, Edebiyat Dergisi Yayınları tarafından basılır. Bireyin bilinçaltına, ruhsal sorunlarına ilişkin açılımlarıyla dikkat çeken *Çok Sesli Bir Ölüm*, insanın yaşadığı sorunları kültürel ve ekonomik temelleriyle anlatması bakımından dikkat çekici bir eser olur.

¹³⁰ RÖMY, 35.bölüm

14 Haziran 1974 tarihinde Özdenören, ikinci kez baba olur. Bu kez kızı olmuştur. Bebeğin adı Merve konur. Bebeğin adının Merve olmasının nedeni ise yazarın eşi Ayşe Hanımın babasının, rüyasında Merve adını görmesidir.¹³¹

I.1.11. DPT'den İstifa ve Nuri Pakdil'den Kopuş

Özdenören'in askerlik dönüşü DPT'deki işine dönerken, *Edebiyat* dergisindeki çalışmalarına da kaldığı yerden devam eder. Mesai sonrası dergi yine merkezine uğramakta, bazen gece yarısına kadar dergide çalışmaktadır.

1974 yılının son aylarında Sezai Karakoç, Özdenören'le yaptığı bir görüşme esnasında kendisinden *Diriliş* dergisi için yazı ister. Özdenören, *Edebiyat* dergisinin kurucu kadrosu içinde yer aldığını, Nuri Pakdil'in kendilerine bir ekip gözüyle baktığı için yazı verecek olursa Pakdil'in bunu kadro anlayışına aykırı bularak, kadroya dağılmış gözüyle bakacağını söyler. Karakoç ise “Bir şey olmaz, ekipten biri bir yazı verdiği için kadro dağılacaksa o zaten, kadro değildir.” der. Özdenören, Karakoç'u zaten kıracak değildir. Amacı Pakdil'i de böyle bir şeyden dolayı kırmamaktır. Kısa süre sonra “Ökçelerinin Üstünde” adlı denemeyi yazarak dergiye gönderir. Deneme *Diriliş*'in Ocak 1975 tarihli sayısında yayımlanır. Daha sonra “Işımamıştı Sabah Daha” adlı öyküyü yazarak Karakoç'a ulaştırır. Bu öykü de *Diriliş*'in mart sayısında yer alır. Özdenören'in yazıları *Diriliş*'te yayımlanmış; ancak Karakoç'un tahmin ettiği gibi Pakdil herhangi bir tepki göstermemiştir. Pakdil konuyla ilgili herhangi bir şey söylemez.¹³²

¹³¹ BIYIKLI, Mahmut, “Kendi Nişanıma Gidemedim”, *Yeni Dünya*, nu:158, Aralık 2006

¹³² RÖMY”, 38.bölüm

Nabi Avcı ve Ahmet Kot, Eskişehir’de Atasoy Müftüoğlu’nun çıkarmakta olduğu *Gelişme* dergisinin Güz sayısı için 1974 yılında Özdenören’le ilk mülakatı gerçekleştirirler. Nuri Pakdil, ilk mülakatı kendisi yapmak istediği için Özdenören’e üzüntülerini bildirir.

1975 yılının Mayıs ayına gelindiğinde Rasim Özdenören, Devlet Planlama Teşkilatı’ndaki görevinden istifa eder. Özdenören’in yeni görevi Kültür Bakanlığı’nda Bakanlık Müşavirliğidir. Özdenören’in hiç gündeminde yer almayan bu istifa, şöyle gerçekleşir: 1975 Mart’ında kurulan 1.Milliyetçi Cephe hükümetinin Kültür Bakanlığına Rıfki Danışman getirilmiştir. Rıfki Danışman, göreve gelir gelmez Rasim Özdenören’in de yakından tanıdığı, Sadettin Bilgiç’in ağabeyi olan, Necip Fazıl’a büyük saygı ve sevgi besleyen Prof. Dr. Emin Bilgiç’i bakanlık müsteşarlığına getirir. Özdenören, yeni müsteşarı tebrik için giderken, herkes nasılsa çiçek götürüyor, “Ben de bakanlıkta yapılabilecekler konusunda bir dosya hazırlayıp götüreyim.” diye düşünür. İki- üç sayfa olarak 15-20 maddelik başlıklar halinde hazırladığı dosyayla ziyarete giden Özdenören, Emin Bilgiç’in teşekkürleriyle karşılaşır. Emin Bilgiç, “Bunlar harika şeyler, bunlardan ben çok istifade edeceğim.” ancak der, “Bunda hiç teferruat yok. Bunları ben yapamam, bunları dosya sahibinin kendisinin yapması lazım. Bunu sen takip edeceksin.” der. Özdenören, “başüstüne” der. Emin Bilgiç, “Hayır, başüstüne olarak geçiştirilemez. Evet, sen burada görev alacaksın, bu bakanlıkta.” diye kendisine karşılık verir. Özdenören, “Ben her zaman gelir yardım ederim.” dese de Emin Bilgiç kararlıdır. “Gelip yanımda müsteşar yardımcısı olarak çalışacaksın.” der. Özdenören, çaresiz şekilde “O zaman müsaade ederseniz arkadaşlara da danışayım.” diyerek oradan ayrılır. Özdenören’in arkadaşlarının hepsi “uygundur” der. Özdenören, bir de İstanbul’dan Fethi Gemuhluoğlu’nun görüşünü almak ister. “Ağabey böyle bir teklif var, ne dersiniz?” diye sorar. Gemuhluoğlu’nun cevabı enteresandır: “Emin Bey bize müsteşar yardımcılığı değil, odacılık bile teklif etse bize düşen ona uymak, onu kabul etmektir.” Özdenören, herkesin ortak görüşünü yerine getirerek Emin Bilgiç’e teklifi kabul ettiğini bildirir. Fakat bu arada bakanlıkta yeni bir gelişme olmuştur. Emin Bey, yaptığı tekliften Bakan Rıfki Danışman’a bahsettiğinde “Ben maalesef müsteşar

yardımcılıkları için filancalara söz verdim. O arkadaşa da müşavirlik verelim.” diyecektir. Özdenören, kendisine vaat edilen makam değiştiği için tekrar istişare etmek ister. Fethi Gemuhluoğlu’nu arayıp durumu arz ettiğinde kendisinden aynı cevabı alır. Özdenören istifa eder; artık Kültür Bakanlığında müşavirdir.¹³³ Özdenören’in istifa edip hayatına yeni bir yön verirken arkadaşlarının ve büyüklerinin görüşlerine verdiği değere dikkat çekmek gerekiyor. Yazar, maddî olarak, makam olarak yeni görevi kendisi için daha cazip olmamasına rağmen özellikle Gemuhluoğlu’nun görüşlerine verdiği değer nedeniyle fazla düşünmeden istifa etmiştir.

Haziran 1975 tarihinde Cahit Zarifoğlu, Kıbrıs’ta yaptığı askerliğini bitirmiş ve Ankara’ya gelmiştir. Özdenören, kendisine Ankara’da kalmasını teklif eder. Zarifoğlu teklifi kabul eder. Böylece başta Özdenören olmak üzere Ankara’daki tüm dostları ona iş aramaya başlarlar.

1975 yılında Ankara’ya gelen ve yerleşen kişilerden biri de Alâeddin Özdenören’dir. Alâeddin Özdenören, İstanbul’da yaptığı öğretmenlikten sonra Maraş, Çorum ve Mersin’de öğretmenlik yapar. 1975 yılından itibaren ise Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü’nde çalışmaya başlar. Yeri gelmişken Maraş’ta oluşturulan ekibin sadece bir halkasının eksik kalmış olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Bu sıralarda Ankara’da olmayan tek kişi, hala Maraş’ta olan Erdem Bayazıt’tır.

Özdenören, ilk iş olarak Emin Bilgiç’e Zarifoğlu’nun özelliklerini anlatarak bakanlığa alınmasını teklif eder. Emin Bilgiç, teklifi kabul ederek, “Yapılması ne lazımsa yap ve bana imzaya getir.” der. Özdenören, durumu personel daire başkanına aktarır o da “olur” der. Resmi evrakları ister. İstenen evraklar arasında, devlette daha önce çalışıldığına dair bir belge de vardır. Zarifoğlu, o ana kadar devlette resmi

¹³³ RÖMY”, 37.bölüm

olarak çalışmamış sadece vekil öğretmenlik yapmıştır. Emin Bilgiç, durum kendisine arz edildiğinde memur olarak çalışmamış olması nedeniyle sonradan problem yaratabileceği endişesiyle sorumluluk üstlenmek istemez. Zarifoğlu'na başka yerde iş aramaya devam edilir. O dönemlerde Bahri Zengin, Makine Kimyada genel müdür yardımcısıdır. Onun inisiyatif kullanmasıyla Zarifoğlu, orada çalışmaya başlar. Zarifoğlu, bir süre sonra TRT'ye mütercim sekreter olarak geçecek ve orada uzun yıllar çalışacaktır.¹³⁴

Özdenören, bu koşuşturmacalar olurken ayın günlerde *Edebiyat* dergisinde kendisine düşen görevleri de yerine getirmeye devam etmektedir. *Edebiyat* dergisi ve Nuri Pakdil ile ilişkileri de iyi giden Özdenören, ancak o günlerde Nuri Pakdil'le ilgili gerek dost, gerekse edebiyat çevrelerinden, okurlardan bazı serzenişler duymaya başlar. Şikâyetlerin özü şudur: Nuri Pakdil, Anadolu'nun muhtelif illerinden gelen ziyaretçilere, *Edebiyat* dergisi için yaptıkları katkıları sormaktadır. Mesela, ziyaretçi ziraatla meşgul ise o senenin mahsulünü ve bu mahsulden *Edebiyat* dergisine düşen payın ne kadar olacağını sorgulamaktadır. Ziyaretçiler, Pakdil'e bir şey diyememekte fakat şikâyetlerini Özdenören ve Akif İnan'a ileterek rahatsızlıklarının Pakdil'e ulaştırılmasını istemektedirler. İki arkadaş neler yapmak gerektiğini istişare eder. Özdenören, böyle bir şeyi Pakdil'e kendisinin iletemeyeceğini söyler. Bu istişareler esnasında akıllarına "Acaba Nuri Pakdil derginin çıkartılması sürecinde büroya hiç uğramasa da dergideki kırıncılık ortadan kalksa olur mu? Pakdil'in evine gidip derginin çıkarılmasıyla ilgili müzakerelerimizi orada yapsak ve özel arzusu, talimatı varsa yerine biz getirsek" diye bir fikir gelir. Böyle durumlarda daha rahat konuşan Akif İnan'dır. Nuri Pakdil'e konuyu açtığında, Pakdil, "Aslında doğru söylüyorsunuz. Ben yazının, derginin hazırlanmasında hiç de bulunmayabilirim yeter ki benim yerime Rasim göreve gelsin." der. Akif İnan, Pakdil'in teklifini Özdenören'e iletir. Özdenören, mesai ve uyku saatleri dışındaki tüm mesaisini zaten dergi için harcadığını söyleyerek yapılan teklifi başlangıçta olumlu karşılamaz. "Yazı işleri müdürü olduğumu varsaydığımızda, benim

¹³⁴ a.g.r.p.

memuriyetten ayrılmam gerekiyor. O zaman çoluk çocuk ne olacak, babamla annem benimle yaşıyor, bunlar ne olacak? Yani benim geçimimi temin etmem gerekiyor.” der. Akif İnan, “Ayrılmam lazım geliyorsa ayrıl.” diye cevap verir. Bu karşılıklı diyalogların iki arkadaşın arasındaki dostluğun sınırlarını ortaya koyması bakımından dikkat çekici olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Özdenören, arkadaşıyla yaptığı görüşmenin neticesinde, dergiden herhangi bir gelir sağlama ümidi olmamasına rağmen yapılan teklifi kabul eder. İstifa dilekçesini hazırlamaya başlar. İnan, tekrar Pakdil ile görüşerek neticeyi ona da iletir. Pakdil, “Tamam, yarın Rasim’le buluşup üçümüz beraber notere gidelim. Noterde yapılacak işlemler var. Bu işlemleri yaparız. Ondan sonra da Rasim, memuriyetinden ayrılarak bu işlerin başına geçer.” der.¹³⁵

Özdenören, ertesi gün öğleden sonra birlikte notere gitmek için Akif İnan’dan haber beklemeye başlar. İnan, öğleden sonra söz verdiği saatte gelir. Ancak yüzünün şekli değişmiş, sararmıştır. Özdenören’i görür görmez, “Yahu kardeşim bu adamla ne konuş, ne de konuşur.” der. Özdenören, olayın mahiyetini anlatmasını ister. İnan, üstadla konuştuğunu, üstadın bir gün önce konuştukları yeni yapılanma planlarını kast ederek “Siz beni hacir altına almak istiyorsunuz.” dediğini söyler. Özdenören, o an Akif İnan’ın anlattıklarına inanamaz. Konu her ne kadar kendileri tarafından açılmışsa da teklifi yapan Pakdil’dir. Aralarındaki dostluğun hatırına maddi bir menfaat beklemeden istifa etmeyi göze alan da kendisi olmuştur. Özdenören’in anlatılanlara inanmadığını gören Akif İnan, olayı baştan anlatmaya başlar. İnan, Pakdil’in bürosuna gittiğinde tebessümle karşılandığını, bir süre muhabbet ettikten sonra da notere gitmek üzere Akay Caddesi’ndeki bürodan 100-150 metre ilerideki notere gitmek için yola çıktıklarını anlatır. İnan, “Yolda güzel güzel yürürken tam da seni almaya geleceğim sırada Pakdil bana birden bire yolun ortasında, “Siz beni hacir altına almak istiyorsunuz, ben gelmem.” diyerek caddenin karşı tarafına geçti ve bu sefer oradan seslenmeye başladı. Ben “Üstad, olay zannettiğiniz gibi değil, siz nasıl emrederseniz öyle olsun.” dedim; ancak o, yine caddenin karşı tarafından “Siz beni

¹³⁵ RÖMY, 38.bölüm

hacir altına almak istiyorsunuz.” demeye devam etti. O arada cadde kalabalık ve insanlar bizi seyrediyorlar. Bu şekilde birbirimize cevap vererek Milli Eğitim Bakanlığı’nın önüne geldiğimizde Pakdil, sol tarafa saparak araya yola girip uzaklaştı.” diyerek yaşadıklarını özetler. Pakdil’in ara yola saparak ayrılması, aynı zamanda Özdenören ve İnan’la da bir anlamda yollarını ayırması anlamına gelecektir.

O gün yaşananlar, Bahri Zengin’in daha önceden planladığı akşam yemeği davetinde tekrar gündeme gelir. Yemekte Cahit Zarifoğlu, Nazif Gürdoğan, Hasan Seyithanoğlu ve başka davetliler de vardır.¹³⁶ Yapılan istişareler neticesinde ertesi gün mesai bitiminde dergi bürosuna gidilmemesi, herkesin evine gitmesine karar verilir. Ertesi gün gerçekten de kimse dergiye uğramaz. Herkes evine gider. Bu, özellikle Özdenören ve İnan’ın yıllar sonra bir mesai çıkışı evlerine gittikleri ilk gün olur. Eve erken gitmeleri bir aileleri, çoluk çocukları olduğunu hatırlatması bakımından iki arkadaşa da güzel duygular yaşatır. Eve erken gitmek bambaşka bir duygu olarak görülecek; ancak günler birbirini kovalayacak ve iki arkadaşın dergi bürosuna uğramadıkları günler bir haftayı bulacaktır. Gidilmeyen günlerin sayısı arttıkça Nuri Pakdil’in de kendilerini beklediğini, özlemeye başladığını düşünmelerine rağmen iki arkadaş için dergiye gitmek daha zor gelmeye başlar. Bir haftanın sonunda “bu saatten sonra dergiye nasıl gideriz, ayıp olmaz mı, Nuri Pakdil sorsa ne deriz?” demeye başlarlar. Nitekim Pakdil, böyle durumlarda mazeret kabul etmemekte, insanın kişisel hayatının olamayacağını düşünmektedir.¹³⁷

Özdenören, arkadaşlarıyla gidip gitmemeyi istişare ederken günler su gibi geçmiş, Pakdil ile görüşmedikleri süre, iki ayı bulmuştur. O arada bir kandil günü Özdenören, Akif İnan ve Hasan Seyithanoğlu ile birlikte olduğu bir esnada “Nuri

¹³⁶ Özdenören, Zarifoğlu’nun o günkü yemekte olup olmadığından emin değildir.

¹³⁷ a.g.r.p.

Ağabeye gitsek, kandilini kutlasak.” diyerek arkadaşlarına bir teklif sunar. Arkadaşları “olur” deyince Büyük Millet Meclisi’nin arka tarafında Tirebolu Sokak’ta oturan Pakdil’i ziyarete giderler. Eve yaklaşıp da binanın elektriklerinin yandığını gördüklerinde Pakdil’in evde olduğunu anlayıp sevinirler. Pakdil, üvey annesi öldüğünden beri yalnız yaşamaktadır. Eve vardıklarında camın açık olduğunu gören Akif İnan “üstad” diye seslenir. Sesi duyan üstad, “hop” diyerek karşılık verir. Birinci kattaki evin zilini çalıp beklemeye başlarlar. Bekle bekle kapı açılmaz. 5 dakika, 15 beş dakika geçer kapı açılmaz. Geldiğimizi gördü diye düşünüp zili tekrar çalmayı edebe aykırı bulurlar. Bekledikleri süre 25 dakikaya çıkar, kapı hala açılmamıştır. Geçen süre, herhangi bir insanın bir kapının açılmasını bekleyeceği sürenin çok fazlasıdır. Ancak ziyaretçiler, Nuri Pakdil’i tanımaktadırlar. Pakdil, böyle durumlarda tepeden tırnağa hazırlanmadan misafirlerinin karşısına çıkmamaktadır. Bu nedenle kapının açılacağını biliyorlar; ancak Pakdil, hazırlanmaya devam etmektedir. Neticede 35-40 dakika sonra kapı açılır. Nuri Pakdil, çok şık bir takım elbisenin üzerine kravatını takmış, saçlarını taramış bir vaziyette “Buyurun beyler” der ve ziyaretçileri içeri alır. Pakdil, misafirleri daha önceki kabullerinin aksine biraz daha resmi karşılamıştır. Ancak her zamanki nezaketiyle özür dileyerek “Kapıyı geç açtım, sizi banyo yapmadan karşılayamazdım.” demeyi de ihmal etmez. Misafirler salona geçip otururlar. Fakat konuşan yoktur. Rahatlığıyla bilinen Akif İnan bile sükûtu tercih etmektedir. Beklenen hamle Hasan Seyithanoğlu’ndan gelir. Seyithanoğlu getirdikleri meyveleri kast ederek, “Ağabey müsaade ederseniz ben şu nevaleleri hazırlayayım.” der. Seyithanoğlu, servisi yapar. Ancak Pakdil, bir türlü yemeye başlamaz. O başlamayınca misafirler de başlamazlar. Neticede bu derin sessizlik bu kez Pakdil tarafından bozulur. Pakdil, “Bu yakınlarda Beethoven’in bir longplayini almıştım. Size onu dinleteyim.” der. Pikaba Beethoven’in 30 dakika süren plağını koyar. Plak çalmakta; ama kimse konuşmamaktadır. Plak bitince bir süre daha oturan misafirler aralarındaki meseleleri konuşmadan müsaade isteyerek ayrılırlar.¹³⁸

¹³⁸ a.g.r.p.

Bu ziyaretten sonra Özdenören ve Pakdil uzun yıllar görüşmezler. 1983'ten sonra birkaç kez görüşürler. Fakat bu görüşmeler, çarşı pazar gezmelerindeki ayaküstü sohbetlerden öteye gitmeyecektir.¹³⁹

I.1.12. Maveria Dergisi

Özdenören ve arkadaşlarının 1975 yılında *Edebiyat* dergisiyle bağlarının kopmasından sonra *Diriliş* dergisi de düzenli olarak çıkmadığı için artık yazdıklarını değerlendirecekleri bir dergi kalmamıştır. Yıllarını yazıp çizerek geçirmiş, liseden beri birbirlerinden ayrılmamış bu arkadaşların yazı ve şiir yazmadan duramamaları ne kadar doğalsa, bunları yayımlamadan duramamaları da o kadar doğaldır. Yaşanan doğal süreç, bu arkadaş grubunu ister istemez yeni arayış ve projelere iter. Yapılan istişareler neticesinde 1976 yılından itibaren yeni bir dergi çıkarılması gerektiği fikri ağırlık kazanmaya başlar.

Bu derginin çıkmasındaki etkenlerden ilki, bahsedildiği gibi yazılan ürünlerin değerlendirilmek istenmesidir. Diğer etken ise şahıs merkezli olmayan bir dergi çıkarma isteğidir. Öyle bir dergi çıkarılmalı ki bu dergi, bir şahsa göre değil, bir ekibe göre şekil almalıdır. Bu dergi bir ekip ruhuyla çıkarılmalıdır. Rasim Özdenören'in bir oturum vesilesiyle söylediği şu sözler, hem çıkarılacak derginin diğer dergilerden, *Büyük Doğu*, *Diriliş* ve *Edebiyat*'tan farkını ortaya koymakta hem de bu derginin çıkış nedenini ve yaşanan süreci özetlemektedir:

“Biz bir takım tecrübelerle yüklü olarak geldik. Kendi doğrudan eylemimizi *Maveria* dergisiyle ortaya koyduk. Bir *Büyük Doğu* bizim için tecrübeydi, bir *Diriliş* bizim için tecrübeydi.

¹³⁹ a.g.r.p.

Kuruluşunda hazır olduğumuz *Edebiyat* dergisi bizim için bir tecrübeydi. Bu tecrübelerden bizim müştereken öğrendiğimiz bir husus vardı, o da şu idi: Bu dergilerin her biri koro yapma iddiasıyla ve aynı zamanda iştiyakıyla ortaya çıkmasına rağmen hep solo olarak kaldılar. *Büyük Doğu* Necip Fazıl teşebbüs ettiği sürece çıkmıştır, onun teşebbüsü herhangi bir nedenden dolayı akim kaldığı anda dergi de tatile girmiştir. Bu kaderi *Diriliş* dergisi de paylaşmıştır. (...) Bizim doğrudan yaşadığımız tecrübelerin sonuncusu olan *Edebiyat* dergisinde ise yine Nuri Pakdil hazır olduğu zaman dergi çıkmıştır. (...) Bunun tipik örneği de şudur: Nuri Pakdil ‘in yazısı hazır olduğu zaman ‘Beyler, yarın derginin yazılarını matbaaya veriyorum, herkes yazısını getirsin’ der. Fakat bizlerin yazıları hazır olduğu zaman ‘Abi yazılarımız hazır, ne emredersiniz?’ diye sordüğümüzde ‘dahaca, dahaca’ derdi ve o kelimeyle ertelerdi, kendi yazısı hazır oluncaya kadar.

Bu dergiler kişisel olma kaderini parçalayamadılar. Biz *Mavera*’yı çıkartırken (...) derginin her şeyi herkes tarafından paylaşılırdı. Bu hareketin diğer öncülerimizden farklı özelliği buydu. Müşterek hareket etme, ittifak halinde hareket etme kabiliyetinin bütün arkadaşlar tarafından paylaşılmış olmasıydı.”¹⁴⁰

1976 yılının sonbaharında Cahit Zarifoğlu, “Rasim artık dergiyi çıkaralım.” demeye başlar. Böylece yavaş yavaş karar verilmiş olur. Akif İnan, Alâeddin Özdenören, Hasan Seyithanoğlu, Bahri Zengin de bu girişimi zaten yakından takip etmekte ve desteklemektedirler. Dergi projesi, ara ara Ankara’ya gidip gelen Erdem Bayazıt’a da anlatılmış ve onun desteği de alınmıştır. Nazif Gürdoğan da

¹⁴⁰ “M. Akif İnan Üzerine Bir Oturum”, *Yedi İklim*, nu:120, Mart 2000

Erzurum'dan Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne geçmiş o da arkadaşlarına destek vermektedir. Bunca desteğe ve hemen çıkaralım denmesine rağmen, Özdenören ayağını yere sağlam basan kişiliği ile “Dergiyi çıkarmamız için öncelikle bir büromuzun olması lazım... Bu iş daha önce olduğu gibi evden yürütülmemelidir... Bir de finans sorununu çözmeliyiz, hiçbirimizde dergiyi çıkarabilecek bir para yok... Herkes de en az altı aylık yazı hazırlamalıdır.” der. Büro sorunu, Zarifoğlu'nun girişimciliği sayesinde kısa sürede çözülür. Maraş'tan tanıdığı, halı tüccarı Saim Altunbaş, Bayındır Sokak'ta o an için faal olmayan dükkânını bu iş için tahsis edebileceğini söyler. Zarifoğlu, vakit kaybetmeden Akabe Kitap- Yayınevi levhasını yazdırarak büroyu faaliyete hazır hale getirir. Büro problemi çözüldükten sonra mesele gelip paraya dayanır. Kimsenin cebinde parası yoktur. Nazif Gürdoğan o an, cömert ve fedakâr kişiliği ile “İzmir'de bir kooperatife üyeyim. Oradaki hissemi satıp parayı buraya yatırırım.” der. O an için kimsenin beklemediği önemli bir katkıdır bu. Özdenören de “Benim Maraş'tan, kayınpederimden aldığım bazı eşyaların taksitleri var. Ben de bugünden itibaren ona hakkımı helal et diyeceğim. Benim de böyle bir katkı olabilir.” diyerek imkânları ölçüsünce Nazif Gürdoğan'ın fedakârlığına karşılık vermeye çalışır. Zarifoğlu'nun ise o an için yapabileceği maddi katkı yoktur; ancak yine girişimciliğini gösterecek ve o gün için önemli maddi katkı sağlayacaktır. Zarifoğlu, tanışık olduğu milletvekili Reşat Aksoy'la görüşerek dergiden bahsedecek ve onun da katkılarını isteyecektir. Reşat Aksoy, “Şu an için size 10 bin lira verebilirim.” der. 10 bin lira o an için derginin en az iki sayısını çıkarabilecek kadar önemli bir paradır.¹⁴¹

Büro ve para sorunu bir şekilde aşıldıktan sonra sıra, dergiye isim bulmaya gelir. Özdenören, *Edebiyat* dergisinde kullandıkları sloganlardan biri olan *Sözler* ismini teklif eder. Teklif kabul görür ve klişelerin hazırlanmasına karar verilir. Herkes yazısını getirmiş ve dergi baskı aşamasına gelmiştir. Bu arada kapak tasarımını hazırlama görevinin de Ahmet Kot'a verilmesi kararlaştırılır. Özdenören, tasarımla ilgili olarak konuşmaya gittiğinde Ahmet Kot, İstanbul'da *Sözler* adında bir

¹⁴¹ RÖMY, 40.bölüm

yayınevi olduğunu söyler. Bunu duyan Özdenören, derginin yurt çapında dağıtılacak olması nedeniyle bu durumun karışıklılara ve yanlış anlamlara yol açabileceğini söyler. Dergiyi baskıya yetiştirecek olmanın da acelesiyle hemen yeni bir isim aramaya başlar. Aslında Özdenören'in bulduğu ismi arkadaşlarına duyuracak ve onların görüşlerini alacak vakti olmayacaktır. Fakat biliyor ki bu, dostlar arasında mesele teşkil etmeyecektir. Birkaç dakika sonra Özdenören'in hatırına, Nuri Pakdil'e *Edebiyat* dergisi için isim aranırken önerdiği *Mavera* ismi gelir.¹⁴²

Mavera dergisi yaşanan bu süreçlerden sonra 1976 yılının Aralık ayında ilk sayısını yayımlayarak edebiyat dünyasındaki yerini almış olur. *Mavera*'nın ocak ayında değil de aralık ayında çıkmasının nedeni, *Edebiyat* dergisinin şubat ayında çıkmasıyla aynıdır. Yani *Mavera* da tıpkı *Edebiyat* dergisinde olduğu gibi Hıristiyanlara benzememek adına ocak ayında çıkmamıştır. Derginin çıkışına Sezai Karakoç belirgin bir tepki koymazken, Nuri Pakdil, *Mavera*'nın çıkışını Karakoç'un *Edebiyat* dergisinin çıkışına gösterdiği tepkiyle karşılar. Derginin çıkışını benimsemez ve bunun kendisine yapılmış kasıtlı bir davranış olduğuna inanır. *Mavera*'yı *Edebiyat* hareketinden bir kopuş olarak görür. Pakdil, *Mavera*'yı çıkaran ekiple, zaten daha önceden de zayıflamış olan ilişkilerini neredeyse tamamen keser. Pakdil, derginin çıkışından kısa süre sonra *Mavera* ekibinden *Edebiyat* Dergisi Yayınları arasında kitapları çıkmış yazarların kitaplarını toparlayarak, yazarlarına iade eder.

Mavera dergisinin çıkmaya başladığı yıllar, Türkiye'de sağcı, solcu ayrışmasının yoğun olarak yaşanmaya başladığı yıllardır. Bu ayrımlar, sadece siyasette değil, sanat edebiyat çevrelerinde de yapılmaktadır. İslami hassasiyetle yazan sanatçılar "öteki" olarak görülmekte yazdıkları ürünler görmezden gelinerek yok farz edilmektedir. *Mavera*, böyle bir dönemde Türkiye'de İslamî hassasiyeti olan sanatçıların da var olduğunu göstermesi bakımından önemli bir vazife ifa edecektir.

¹⁴² a.g.r.p.

Mavera, ilk sayısında Rasim Özdenören'in isimsiz olarak okuyucuya hitaben kaleme aldığı bir mektupla hem kendini tanıtmakta hem de bir anlamda yayın ilkelerini açıklamaktadır. Derginin çıkış duyurusu şöyledir:

“Sayın.....

Arkadaş,

MAVERA adında yeni bir aylık edebiyat dergisi çıkarmanın hazırlığı içindeyiz.

Önce adımızı açıklayalım: MAVERA. Yani öte, yani bir şeyin ötesinde bulunan, insan aklının ötesinde veya üstünde bulunan, Frenkçe deyiimiyle transandant (transcendent). Bu kelimenin türevi olan MAVERAÎ (transcendental) ise, öteye mensup, öteki âlemlle ilgili, deneyüstü, tabiattan üstün, fizik ötesi gibi anlamlara gelir. Bu kelime, ayrıca, bilginin deneysel (empirik) olmayıp sezgisel (intuitif) olduğunu ifade eden bir görüşü de kapsamına alır. Dolayısıyla, felsefî anlamda, bütün insan bilgilerinin kaynağının Allah olduğu görüşünü işaret eder. Bütün bu anlamlarıyla MAVERA, edebiyat anlayışımızı oldukça geniş boyutlar içinde özetleyen bir kelimedir.

Biz, edebiyatı, amacı kendinden ibaret kalan bir çalışma alanı olarak görmüyoruz. Tarihte hiç bir uygarlık, ilkin bir edebiyat hazırlığı geçirmeden, kelâm eğitimini tamamlamadan, yani düşünce söze, sözde eyleme dönüşmeden, var olma

ortamına kavuşmamıştır. Her uygarlık kendi değer yargılarının, erdem anlayışının ilkin yerleşmesini, sonra da yayılmasını ve yaygınlaşmasını edebiyatın aracılığına borçludur.

Bu gerçekten hareketle edebiyat çalışmalarımıza bir hız ve yoğunluk verme zorunluluğunu duymaktayız. MAVERA, bu zorunluluğun bir ifadesi olarak çıkıyor. Son bir kaç on yıldır, çok büyük aşamalardan geçerek bu gün reddi mümkün olmayan bir düzeye ulaşan yerli düşüncemizin edebiyatına yeni açılımlar getirmek dileğini taşıyor.

MAVERA, bir yaşam biçimi halinde öz uygarlığımızı yeniden yürürlüğe koyma davasını güdenlerin, edebiyat alanındaki bir buluşma yeridir.”¹⁴³

Mavera gerek dergicilik, gerekse basım dağıtım ve müessesleşme anlayışıyla kısa sürede kendinden önceki dergilerden ayrılarak farklı bir gelişme çizgisi gösterir. Aralık 1976 tarihinde Ankara’da yayımlanan ilk nüshayla başlayan bu yolculuk, derginin 1984 yılında İstanbul’a taşınmasına ve 1990 Ağustos’unda yayımlanan 164. sayıya kadar devam eder. *Mavera* ileriki yıllarda 7000 tirajlık bir rakama kadar çıkarak bir edebiyat dergisi için hiç de küçümsenmeyecek bir satış rakamına ulaşır.

Mavera, dergiciliğe getirdiği yeni anlayışlara rağmen, fikir ve kadro bakımından *Büyük Doğu*, *Diriliş*, *Edebiyat* dergilerinin takipçisidir. Ancak *Mavera* öncelikle bir kadro hareketi olması, “solo değil de bir koro olma” iştiağı taşıması yönüyle bu dergilerden ayrılan önemli bir özellik göstermektedir. Kendinden önceki dergilerin ismi telaffuz edildiğinde bir tane isim akla gelirken *Mavera* söylendiğinde

¹⁴³ *Mavera*, nu:1, Aralık 1976

ise derginin kurucuları olan Rasim Özdenören, Cahit Zarifoğlu, Erdem Beyazıt, Alâeddin Özdenören, M. Akif İnan ve Nazif Gürdoğan ve Hasan Seyithanoğlu akla gelmektedir. Bu da derginin bir ekip ruhuyla çıkarılmasından kaynaklanan önemli bir özelliğidir.

Mavera dergisi daha yayına başlamadan önce yayın ilkelerini ana hatlarıyla tespit eder. Dergi, çıkış duyurusunda da ifade edildiği gibi her şeyden önce bir yaşam biçimi halinde öz uygarlığımızı yeniden yürürlüğe koyma davasını güdenlerin, edebiyat alanındaki bir buluşma yeri olma hedefinde olacaktır. Derginin ne olursa olsun her ayın birinci günü bayide ve abonelerde olması, temel bir ilke olarak belirlenir. Dergide yer alacak edebi türlerin sayfa dağılımları da tespit edilerek; şiir, öykü ve denemeye, eşit sayıda sayfanın ayrılmasına karar verilir. Dergide bu türlerden bağımsız olarak yazarların kendilerini daha rahat hissedecekleri, kültür-sanat faaliyetlerine, haberlere, kitap tanıtımlarına, mülakatlara yer verilen “Çeşitlemeler” adlı bir bölüme de yer verilir. Sayfa yapısı türlere göre bu şekilde planlanırken dergide önce şiir, sonra deneme, ardından öykü en sonda ise çeşitlemelerin yer almasına da karar verilir. Dergi, prensip olarak çeviri yazılara yer vermeme kararı alır. Bu karara istisnalar dışında da son sayıya kadar uyulur. Yayın kurulu genç sanatçıların bir iki ürünle şöhreti yakalayıp daha sonra edebiyat dünyasından kaybolmamaları için, ilk kez yazı veya şiir gönderen bir sanatçının bu ürünü ne kadar değerli olursa olsun, sanatçıyla irtibat kurulmadan, arkasının geleceğine inanılmadan bu ürünün yayımlanmamasına karar verir. Yayın kurulunun genç sanatçılarla ilgili aldığı bu karar derginin kapandıktan sonra bir edebiyat mezarlığına dönüşmemesinin belki de en önemli nedenlerinden birisi olur. Dergide en çok ilgiyi, çeşitli vesilelerle çıkarılan, “Afganistan Özel Sayısı”, “Necip Fazıl Özel Sayısı” ve “Tasavvuf Özel Sayısı” gibi özel sayılar görecektir.¹⁴⁴

¹⁴⁴ RÖMY, 40. bölüm

Mavera'nın, bir edebiyat dergisini aşan yönü de vardır. Dergi kurulu, dünyadaki gelişmelere, Müslümanlara yapılan zulümlere hiçbir zaman duyarsız kalmayacaktır. O zamanlar Rusların işgali münasebetiyle gündemde olan Afganistan'daki Müslümanların durumunu yerinde görmek için Erdem Bayazıt'ın Şenol Demiröz ve Yücel Çakmaklı gibi arkadaşlarıyla Afganistan'a yaptığı gezi bunun en somut örneğidir.

Mavera'nın edebiyat dergilerinde az görülen diğer bir özelliği ise yayın hayatına hiç ara vermeyişidir. Kendilerini takip ettiği *Büyük Doğu*, *Diriliş* ve *Edebiyat* dergileri çeşitli nedenlerle yayınlarına sık sık ara vermelerine rağmen *Mavera*, müessesleşmesiyle de alakalı olarak, istikrarlı bir şekilde yayınına son verdiği 164. sayıya kadar çıkmaya devam etmiştir.

Mavera dergisi genç yazar ve şairler için bir okul vazifesi görür. *Mavera*'yla beraber bir yazar ve şairler topluluğu oluşmaya başlar. Cahit Zarifoğlu'nun "Okuyucularla" başlıklı hayli ilgi toplayan bölümde gençlerin ürünlerini titizlikle, inceleyip onlara yol göstermesi önemlidir. Yazı ve şiirlerini ilk kez *Mavera*'da yayımlayan birçok şair ve yazar, daha sonra kendileri bir grup oluşturarak dergi çıkarmışlardır. Bu dergileri çıkaran genç kadrolar, dergilerini çıkarma aşamalarında da *Mavera*'nın çekirdek kadrosundan destek görürler. *Yönelişler*, *Aylık Dergi* ve *Yedi İklim*, *Mavera* dergisinde boy gösteren gençlerin çıkardığı dergilerdir.

Mavera dergisi, Türkiye'de estetik ve entelektüel bir yozlaşmanın yaşandığı bir dönemde yayın hayatına başlar. *Mavera*'da adı sıkça görülen yazarlardan birinin şu açıklamaları önem arz etmektedir:

"Mavera dergisi kadrosu, estetik/entelektüel yeni bir açılımın, başlangıcın ve duyarlığın ufku olur. Mavera;

edebiyatçılar tarafından, edebiyatçılar için yayınlanan bir dergi yerine, edebiyatçılar tarafından genel okuyucu için yayınlanan bir dergi olmayı başardı. Her ürün, her eser daha çok yazıldığı dönemin ruhunu/özelliklerini yansıtır. Bir eserin/ürünün niteliği önemlidir; ancak, bu eseri okurken alacağımız estetik haz da önemlidir. *Mavera*, yayınlandığı dönemin sorumluluklarını yerine getirmeye çalıştığı gibi estetik beğeniden de ödün vermedi. *Mavera*; bilgiyle, anlam ve erdemlerle, değerler ve bigeliklerle bütünleşen bir edebiyat akımının ifadesi oldu.”¹⁴⁵

Mavera dergisinin önemini tam anlamıyla ortaya koymak açısından derginin kurucu kadrosunda yer alan Nazif Gürdoğan’ın şu tespitleri de dikkate değerdir:

“*Mavera* dergisi şiiri, sağ ve sol paradigmaların dışında, Anadolu insanının tarih, kültür ve sanatında arıyordu. Sağ ve sol çatışmalarının en yoğun olduğu yıllarda *Mavera* bir kuşağın üniversitesi oldu. Bir nesil sanatın değiştirici ve dönüştürücü gücünün bilincine *Mavera* dergisinin çevresinde oluşturulan düşünce ve eylem halkalarında vardı. *Mavera* Soğuk Savaş döneminde yayınlanan bir dergiydi. Ancak Türkiye’nin geleceğini Amerika ya da Rusya’da görmedi. *Mavera*’nın yönetim merkezi Ankara’daydı. Ancak Tokyo’dan Washington’a bütün dünyada dostları vardı... *Mavera* ‘yerel’ ancak ‘evrensel’ bir kültür ve sanat dergisiydi. ‘Çevre’den ‘ekonomi’ye, ‘mimari’den ‘sinema’ ve ‘televizyon’a, ‘şiir’den ‘deneme’ye her alana önem verildi. İnsanla ilgili

¹⁴⁵ MÜFTÜOĞLU, Atasoy, *Hece*, nu:126/127/128, Haziran-Temmuz-Ağustos 2007

hiçbir düşünce ve eyleme uzak durulmadı. *Mavera* İslam dünyasının Türkiye’de yayınlanan dergisiydi. Afganistan’ın Sovyetler Birliği tarafından işgalinden Amerika’nın Siyah Müslümanlarına kadar bütün dünya derginin ilgi alanındaydı.”¹⁴⁶

Yazı ve şiirlerinin yanında derginin müessesleşmesine en önemli katkılardan birini, derginin imtiyaz sahipliğine getirilen Erdem Bayazıt sağlar. Bayazıt, 1972 yılında adeta kaçarcasına gittiği Ankara’ya 1977 yılının Aralık ayında geri döner. Bayazıt, diğer arkadaşları gibi gece gündüz demeden dergiye önemli hizmetlerde bulunur.

Mavera’ya önemli katkı sağlayan kişilerden biri de hiç şüphesiz Özdenören’dir. Özdenören, dergi Ankara’da çıktığı sürece jenerikte yazmamasına rağmen derginin yayın yönetmenidir. Dergi, Ankara’da çıktığı yıllar boyunca *Mavera* imzasıyla çıkan başyazıların büyük çoğunluğu da Özdenören tarafından yazılmıştır. Özdenören, *Mavera*’da kendi imzasının yanında, okurun karşısına aynı isimle birden fazla yazıyla çıkmamak için Celil Kahvecioğlu ve Gaffar Taşkın müstear isimlerini de kullanır.

Mavera’nın adı duyuldukça derginin Ankara’daki bürosu yurdun her yerinden gelen edebiyatseverlerin uğrak yeri olmaya başlar. Dergi bu yönüyle sosyal bir işlev de üstlenmiş olur. Dergi bürosu, edebiyatseverlerin yoğun ilgisiyle karşılaşmaya başlayınca gelen misafirlere bir şeyler ikram etme arayışına gidilir. Özdenören, bir gün Riyâzü’s Sâlih’in’de şöyle bir hadisi şerifle karşılaşır: “Ya Ebu Zer, çorba pişirdiğinde suyunu bol koy ki, komşularınla paylaşasın.” Bu hadisi şerif, Özdenören’e ilham kaynağı olur. Çok etkilendiği bu hadisi şerifi hemen

¹⁴⁶ GÜRDOĞAN, Nazif, *Yeni Şafak*, 24 Temmuz 2002

Zarifoğlu'yla paylaşır. Hadisi şerifi duyan Zarifoğlu, meselenin varacağı noktayı anlamıştır. Bu hadisi duymadığını, ancak çorba pişirmeyi bildiğini söyler. Zarifoğlu, “hemen bu hadisi şerifi uygulayalım, memur, esnaf, öğrenci kim gelirse ona ikram edelim.” der. Tencerenin ebatları gittikçe büyümesine ve masraflar artmasına rağmen, Zarifoğlu Ankara’da olduğu müddetçe bu çorbayı pişirir ve misafirlere ikram eder. Özdenören, dergideki muhabbetin, bereketin başlıca kaynağının bu çorba olduğuna inanmaktadır. Nitekim dergiden ve yayınevinden bazılarının çok masraflı oluyor demelerine aldırış etmemiş, bu gibi kimselere, “Arkadaş bunun bereketi burada. Sen çorba işine hiç bulaşma, bu böyle devam etsin.” demiştir. Çorba ikramı, derginin anonim şirket olarak İstanbul’a taşınmasına kadar devam eder. Özdenören, çorbanın, yani bereketin yok olmasıyla derginin kapanması arasında bağlantı kurmaktadır.¹⁴⁷

Asıl görevi dergicilik olan Akabe Yayın Ticaret ve Sanayi Anonim Şirketi, *Mavera* dergisini çıkarmanın yanında 100 aşkın kitabı yayımlayarak bir yayınevi olarak da adından bahsettirir. Nitekim Özdenören’in, *Çarpılmışlar* adlı öykü kitabıyla *İki Dünya* adlı ilk deneme kitabı da 1977 yılında Akabe Yayınları arasında çıkacaktır. *Çarpılmışlar* biçimsel özellikleriyle dikkat çekecektir. Eserde yazar, noktalama işaretlerini kullanmaz. Özdenören böylelikle duygu ve düşüncelerin kesintisiz biçimde akışını amaçlayarak okurun eserden farklı anlam katmanlarına ulaşmasını da amaçlar.

I.1.13. Köşe Yazarlığı

1977 yılının Ocak ayında yayına başlayan *Yeni Devir* gazetesi, kısa süre sonra gazetede yazması için Özdenören’e teklif götürür. Gazete yönetiminden biri o zamanlar Kültür Bakanlığında çalışmaya devam eden Özdenören’e açtığı telefonla

¹⁴⁷ YILDIZ, Abdullah, “Geçmişten Geleceğe Ko(nu)şanlar” , AKV, 14 Nisan 2007

gazetede yazmasının kendilerini memnun edeceğini söyler. Hatta bazı arkadaşlarının da yazmasını teklif eder. Özdenören, 1956 yılında öykü yazarak başladığı yazı hayatında o güne kadar mahalli gazetelerde çalışmış ve öykünün yanında çeşitli vesilelerle deneme de yazmıştır. Yani bir gazetecilik ve gazete yazarlığı geçmişi vardır. Ancak Özdenören, “Ben bu işi yapabilir miyim, her gün yazabilir miyim?” diye kendine sormadan edemez. Gazeteden gelen ısrarlı telefonlar karşısında “Eğer yetkiliyseniz o zaman randevulaşip teklifinizin boyutlarını ve şartları yüz yüze konuşalım. Bu arada bana, başka arkadaşlar da yazsın diyorsunuz. Bunların adını söylemediniz, ben size sayayım. Akif İnan ve Alâeddin Özdenören’i mi kast ediyorsunuz?” der. Karşı taraf “evet” der ve randevulaşılır. Özdenören, bu teklifi aldığı esnada tirajı çok yüksek olmayan *Yeni Devir* gazetesini görüp okumuş değildir. Bu arada gazeteyi incelemeye başlar. Okuduğu nüshaların bazısında Necip Fazıl ile ilgili ağır eleştiriler yapıldığını gören Özdenören, bundan hoşlanmaz.¹⁴⁸

Randevuya o tarihlerde gazetenin yazı işleri müdürü olan Mehmet Dullu ve Abdurrahman Dilipak gelir. Özdenören’in yanında ise kardeşi Alâeddin Özdenören ve Akif İnan vardır. Görüşme, nisan ayının ilk haftasında yapılmaktadır. Gazetenin yetkilileri, konuşmaya başlarken Özdenören’den haftanın yedi günü yazmasını isterler. Özdenören, o güne kadar günlük yazılar yazmadığını, bu işe kolay kolay cesaret edemeyeceğini söyler. Mehmet Dullu, “O zaman haftada bir veya iki gün yazınız.” der. Özdenören, prensip olarak bu teklifi kabul eder, “Tamam, o zaman diğer şartları konuşalım.” der. Öncelikle Necip Fazıl’ın aleyhindeki yazıları gündeme getirir. İlk şart olarak, “Necip Fazıl’ın aleyhinde en azından okuyucunun zihninde, kafasında nahoş sorular uyandırabilecek hiçbir şey yazılmayacak. Hatta onun lehine olabilecek şeyler de yazılmasın, bu tip konuları bizimle istişare edin.” der. Özdenören, gazetenin muhtevası ilgili birkaç hususu da gündeme getirir. Mehmet Dullu “Peki telif ücreti olarak ne istersiniz.” diye sorar. Özdenören, o günlerde müşavirlikten müfettişliğe geçmiş ve maddi olarak bir sıkıntısı yoktur. “Benim şu anda aldığım maaş bana yetiyor. Telif ücretiyle ilgili bir talebim yok. Siz o konuyu

¹⁴⁸ RÖMY, 41. ve 42. bölüm

Akif ile ve Alâeddin ile görüşürsünüz.” der. Dullu, bunun adının konmasının gerektiğini çünkü böyle şeylerin ileride ihtilaflara yol açtığını söyler. Bunun üzerine Özdenören, “O zaman gelin şöyle yapalım, benim şu anda sizden herhangi bir talebim yok. Ama siz bana öyle bir ücret tayin edin ki herhangi bir şekilde memuriyetten ayrıldığımda şu anda aldığım maaşın bir miktar üzerinde olsun, o bana yeter.” karşılığını verir. “Peki, böyle bir şey olduğunda biz size üç bin lira veririz ve İstanbul’a gider gitmez de size bunun sözleşmesini ulaştırırız.” derler. Bu rakam üzerinden diğer yazarlarla da anlaşma yapılır. Özdenören, görüşmenin sonunda haftanın yedi günü yazmaya da ikna olmuştur. Ancak yazılarına başlamak için 10-15 günlük süre isteyerek bu süre zarfında yazabileceği konuları tasarlamak ister. Aklına, “Edebiyat nedir, yazar kimdir, yazı nedir, şiir nedir?” gibi konular gelir. Mümkün olduğunca güncel ve politik olaylarla alakalı yazılar yazmamaya karar verir. Çünkü bu tür yazılar gelip ve geçicidir ve gazetenin mutfağında bulunmayı gerektirmektedir. Kendisinin ise böyle bir düşüncesi yoktur. O, gazetecilik değil yazarlık yapmak istemektedir. Zaten birkaç yıl önce bir siyasi parti liderinin “Gel gazetemizin başyazarlarını yaz.” şeklindeki teklifini de bu nedenle reddetmiştir.¹⁴⁹

Özdenören, 25 Nisan 1977 tarihinde *Yeni Devir* gazetesinde yazmaya başlar. Köşesinin adını Akif İnan’ın önerisiyle “Notlar” koymuştur. Özdenören, tasarladığı şekilde güncel olaylardan uzak bir tarzla yazmaya başlamıştır. Okuyucular başlangıçta bu tarzı benimsemezler. O yıllarda ülkede siyasi kargaşa ve terör vardır. Okuyucu asıl bu konuları merak etmektedir. Açtıkları telefonlarda ve yazdıkları mektuplarda “Ülkede kıyamet kopuyor, sen aydan mı geldin, hala yazıdan, edebiyattan söz ediyorsun.” diyerek kendisini eleştirirler. Özdenören, gelen tepkilere aldırmaz, olayların kökenine inmeye, çıkış noktasıyla, temel nedenleriyle ilgilenmeye ve kendini olayların akışına bırakmamaya kararlıdır.¹⁵⁰

¹⁴⁹ RÖMY, 42.bölüm

¹⁵⁰ a.g.r.p.

Köşe yazarlığı devam ederken, 1977 yılında Özdenören, alınan bir ödül nedeniyle büyük bir gurur duyacaktır. Özdenören'in *Çok Sesli Bir Ölüm* adlı öyküsünden Yücel Çakmaklı ve Tuncay Öztürk'ün yönetiminde TRT adına çekilen televizyon filmi, Uluslararası Prag TV Filmleri yarışmasında jüri özel ödülü alır. Özdenören'in bu öyküsünün filme aktarılmasından 5-6 ay sonra bu kez *Çözülme* adlı öyküsü yine TRT adına Yücel Çakmaklı tarafından sinemaya uyarlanacaktır.

Gazete yazarlığının yanında asıl işi olan Kültür Bakanlığındaki müfettişlik görevini de yerine getirmeye devam eden Özdenören, 5 Haziran 1977 tarihinde yapılan seçimler sonrasında Kültür Bakanlığının Milli Eğitim Bakanlığıyla birleştirilmesi sonrasında, bakan Mustafa Üstündağ'ın yaptığı bir konuşmadan rahatsız olur. Üstündağ, bakan olduktan yaklaşık olarak bir yıl sonra 1978 yılının Mayıs ayında bakanlıktaki personeli toplayarak “Ben bakanım, sizler de memursunuz. Bakan emreder, memurlar yapar. Bu şartlar altında bizimle çalışmak isteyen varsa çalışabilir, eğer çalışmak istemeyen varsa ayrılır.” şeklinde bir konuşma yapar. Bu üslûptaki bir konuşma, Özdenören'i çok rahatsız eder. Hemen toplantıyı terk ederek bakanlıktaki görevinden ve memuriyetten istifa eder.¹⁵¹ Bu istifa arkadaşlarıyla istişare etmeden aldığı belki de ilk karar olur.

Memuriyetten istifa eden Özdenören'in yasalara göre en az bir yıl memurluğa dönme şansı yoktur. Özdenören, bir anda işsiz kalmış olur. *Yeni Devir* gazetesinin yöneticilerini arayarak yaptıkları sözleşmeyi hatırlatır. Sözleşme metnini “Hemen göndeririz.” demelerine rağmen göndermemiş olan Mehmet Dullu ve Abdurrahman Dilipak, kendilerine yaptıkları sözleşmedeki ücretle ilgili maddeyi hatırlatan Özdenören'e “Evet, doğru söylüyorsun. Biz öyle bir şeyi konuşmuştuk; ama şu anda onu imzalayacak eleman el atında değil.” derler. Bu cevap doğal olarak Özdenören'i tatmin etmez. “O sizin probleminiz. Bizimle muhatap olan sizsiniz. Ben size daha o zaman telefonda söyledim. Ankara'ya geldiğinizde, konuşmaya başlamadan önce

¹⁵¹a.g.r.p.

dedim ki “siz gazete adına gerçekten görüşmeye yetkili misiniz?” Biriniz dedi ki, “Ben gazetenin yazı işleri müdürüyüm, öteki ise ben de gazetenin genel yayın yönetmeninin yeğeniyim. Ben şimdi bana vaat edilen ücreti talep ediyorum.”¹⁵² diyerek onlara karşılık verir. Mehmet Dullu, bu hususu gazetenin patronuyla görüşmeleri gerektiğini söyleyerek Özdenören’den bir süre daha beklemesini ister. Mehmet Dullu, birkaç gün sonra Özdenören’i arayarak kendisinin uhdesinde para olduğunu; ancak bu parayı verebilmesi için harcama kalemleri arasında göstermesi gerektiğini, günlük yazılarının dışında başka yazılar da yazması durumunda, telif ücretini tahakkuk ettirebileceğini söyler. Özdenören, ekstradan istenen yazıların ayrı bir ücret gerektireceğini söyler; ancak sorun çıkarmak istemediği için teklifi kabul eder. Böylece 26 Mayıs 1978 tarihinden itibaren, henüz yazmaya başlamış olduğu *Gül Yetiştiren Adam* adlı romanını gazetede tefrika etmeye başlar.¹⁵³ Romanın bir bölümünü tefrika eden yazar, daha sonra gazete için Seyyid Hüseyin Nasr’ın “Batı ile Hesaplaşırken” adlı uzun konferansının metnini tercüme eder. Özdenören, bu şekilde günlük yazılarının yanında zaman zaman başka çalışmalarını da yayımlayarak geçimini temin etmeye çalışır. Ancak gazete yönetiminin en başından itibaren verdiği sözleri tam anlamıyla yerine getirmemiş olmasından memnuniyetsizlik duymaktadır.¹⁵⁴ Aynı şekilde istifa ettiğinde *Mavera* ve *Akabe*’nin başında olan Erdem Bayazıt ona, “Nasılsa derginin editörlüğünü sen yürütüyorsun sana maaşını biz veririz.” demiş ve Özdenören, mesaisini *Mavera*’da geçirmiştir. Ancak aylar geçmesine rağmen Özdenören, *Mavera*’dan da herhangi bir ücret alamamıştır. Konuyu ne zaman açmaya niyetlense Erdem Bayazıt’ın, ödemelerden, borçlardan ve vadesi gelmiş senetlerden bahsettiğini görmekte ve para istemekten vazgeçmektedir. Özdenören, bir gün Erdem Bayazıt’a da verdiği sözü hatırlatır. Bayazıt, “Benim borçlarımdan ödemelerimden sana ne, sen muhasebeye gidip parayı al.” der. Dergideki maddi sıkıntıyı bilen Özdenören, bir veya iki maaş alır; ancak üçüncüyü almaz.¹⁵⁵

¹⁵² O dönemlerde yayın yönetmeni Hasan Aksay’dır. Yayın yönetmeninin yeğeni ise Abdurrahman Dilipak’tır.

¹⁵³ a.g.r.p.

¹⁵⁴ a.g.r.p.

¹⁵⁵ RÖMY, 43.bölüm

Özdenören için 1978 yılı belki de Sezai Karakoç'la tanıştıktan sonraki en önemli dönemeçlerden olur. Özdenören'in öykülerindeki tema değişimi az sonra anlatılacak olaydan sonra görülecektir. Özdenören, 1978 yılında tasavvufla tanışır. Yazar, katıldığı bir programda, bizim de bulunduğumuz bir anda, tasavvufla olan tanışmasını anlatmıştır. Öneme binaen konu, Özdenören'in sözcükleriyle anlatılacaktır. Özdenören, tasavvufla olan tanışmasını şöyle anlatmıştır:

“1977 veya 1978 olabilir, çok ilginçtir ben birçok tarihlerin hafızama nakşolmasına rağmen bununki hafızamda değil. Yalnız 1978 olması ihtimali çok yüksek; çünkü *Yeni Devir* gazetesinde yazı yazıyoruz. Cahit'in telefonu geldi. “Bugün bir ziyarete gideceğiz. İşini çabuk bitir gel.” dedi. Olur dedik, yazımızı bitirdik. Ankara'da Cahit'in yanına alelacele geldim. Biraz bekledik, oradaki hengâme ortadan kalktı. “Cahit nereye gidiyoruz?” deyince “Biraz daha bekle bir arkadaş daha gelecek.” dedi. Bekledik, sonbaharla kış arasında bir mevsim. Yağmur çiseliyor, hava oldukça soğuk. O arkadaşı da tanır gibiyim, sonradan adını sanımı öğrendik. Tamam olunca bir taksiye bindik. Ben o zamana kadar nereye gittiğimizi sormamıştım, herhangi bir fikrim de yok. Arabaya bindikten sonra o sonradan gelen arkadaşımızın adı Mustafaymış, ona “Bu gittiğimiz zat Nakşî mi?” dedim. O da “Evet.” dedi. Sonra bir apartman dairesine girdik, genel manzara şu: Sakallı bazı insanlar sofradan kalkmak üzereler. Yaşları bana göre kemale ermiş insanlar. Ortada da sakalları siyah, yüzü nurlu bir zat. Dedim herhalde bunun için geldik biz buraya. Zata yaklaşıp elini öpmek istedim. Çok ustaca elini geri çekti ve bizi kucakladı. Sırtımızı dönmeye kalkmadan zaten sofraya da kaldırılmış oldu. Neticede çay ikramları oldu, sohbet devam etti. Çok güzel bir yatsı namazı da kıldık. Namazdan sonra kendisi için geldiğini

düşündüğümüz zat ortada yok. Bir başka arkadaş da bir sohbet açmış. Ben de kendimi o sohbet halkasının içinde buldum. Bir an önce bitirse de gitsek diye düşünüyorum. Böylece ayağa kalktım, bizi oraya getiren Mustafa'ya o efendi nerede dedim. İzin isteyip de çıksak dedim. Bir elimden tuttu, “Özür dilerim, o ders veriyor.”dedi. Mustafa zann ediyor ki biz bu kavramlarla içli dışlıyız. Hiç öyle bir bilgimiz yok. Ders veriyor deyince önce birine özel ders veriyor diye düşündüm. Dedim “Niye herkes dinlemiyor da sadece onlara veriyor, biz de dinleseک olmaz mı? “Olur.” dedi ve bileğimden tuttu, odanın kapıyı tıklattı. Efendim, Rasim Bey ders dinlemek istiyor, dedi. Onların dersleri bitmiş olmalı ki bir sükût havası vardı orada. Nasıl oturulacağını bilemiyorum. Dizimi dizine değdirerek oturmayı düşündüm. Onun dizine yaklaştırdım. Nevi şahsına münhasır bir tövbe usulü vardı. O, bana tövbe ettirdikçe ben de kendime “Rasim, bu yaşa geldin hiç kimse sana Allah rızası için böyle tövbe vermedi. Sen de tövbene sadık kal.” dedim. En sonunda Şeyh Efendimiz “Kabul ediyor musunuz?” dedi. Aklımdan geçen cümle şu oldu: ‘O kabul ettikten sonra bize ne düşer ki!’ “Kabul ediyorum efendim.” dedim. Allah'ta seni kabul etsin diye hoş bir duası vardı, onu aldık. Arkasından Mustafa arkadaşımız Erdem Bayazıt'ı içeriye getirdi, bu da almak istiyor diye. Sonra Şeyh Efendi, “Siz yazı yazıyormuşsunuz, bundan sonra tasavvufi yazılar da yazarsınız.” dedi.

Yazılarımdaki tasavvuf ruhu buradan geliyor, izah etmiş olalım.”¹⁵⁶

¹⁵⁶ YILDIZ, Abdullah, “Geçmişten Geleceğe Ko(nu)şanlar II” , AKV, 8 Mart 2008

Özdenören'in 1978 yılında yayımlanmış, ilk deneme kitabı olan *İki Dünya* 1979 yılında, Türkiye Milli Kültür Vakfı tarafından Jüri Özel Ödülüne layık görülür. Bu, *Çok Sesli Bir Ölüm* sayılmazsa, Özdenören'in aldığı ilk ödül olacaktır. Özdenören, aldığı bu ödülün yanında *Yeni Devir* gazetesinde tefrika edilmiş olan *Gül Yetiştiren Adam* adlı romanını da aynı yıl yayımlar. Özdenören, *Gül Yetiştiren Adam* romanında Batılılaşma süreciyle birlikte ülkede ortaya çıkan yeni durumu ve meselenin yeni kuşaklara yansımaları ele alır. Roman ilgiyle karşılanır. Yazarın en çok okunan, üzerinde durulan eserlerinden biri olur. Romanın adı, daha sonraları çeşitli çevrelerce yazarın adının yerine kullanılacaktır.

Mehmet Dullu'nun *Yeni Devir*, Erdem Bayazıt'ın ise *Mavera* adına verdikleri sözleri tam olarak tutmamaları Özdenören'i üzmemekte; ancak elinden geldiğince gazete ve dergiye destek olmaya devam etmektedir.

Özdenören, *Yeni Devir* gazetesindeki yazılarında belki sıradan okurun beklediği güncel olayları yazmamakta; fakat yazılarıyla belli bir seviyenin üzerindeki okuyucunun kanılarını sarsmakta ve değiştirmektedir. Ki bu yazıların her birinin birkaç sene sonra ayrı bir kitabın sayfası olduğu görülecektir. *Yeni Devir* gazetesi böylece Özdenören'in yanı sıra, Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt, Akif İnan, Alaeddin Özdenören ve İsmet Özel, gibi yazarların yazdığı bir gazete olarak hem tiraj, hem de İslamî kesim arasında itibar kazanmış bir gazete durumuna gelir.

Özdenören, *Mavera*'nın Ekim 1979 tarihli 35. sayısında çıkan yazısında "Roman Ne Zaman Ölür?" başlıklı dikkat çeken bir eleştiri yazısı yayımlar. Eleştirisinde hedef aldığı kişi, ünlü düşünür Cemil Meriç'tir. Cemil Meriç'in Türk Edebiyatı Vakfı'nda yaptığı konuşmada romanın henüz psikolojinin, psikanalizin olmadığı bir dönemde onların işlevini yerine getirmek üzere yazıldığını söyler. Cemil Meriç, konuşmasına devam ederken artık psikoloji, psikanalitik, sosyoloji ve tarihin ortaya çıktığını dolayısıyla romana ihtiyaç kalmadığı için, romanın öleceğini söyler.

Bu sözleri *Gerçek* dergisinin Eylül 1979 tarihli 15. sayısında okuyan Özdenören, romanın işlevinin insan tabiatını incelemek olmadığını, olsa olsa insan tabiatını sergilediğini yazarak bu işlevini devam ettirdiği sürece de romanın ölmeyeceğini söyler. Romana keyfî ve farazi fonksiyonlar yüklemenin kişiyi yanlış, tutarsız ve geçerliği olmayan sonuçlara götüreceğini yazarak da eleştirisini sert ifadelerle tamamlar. Özdenören'in eleştirisinden haberdar olan Cemil Meriç, Özdenören'e kırılır. Ancak bu kırgınlığını o gün için kendisine iletmediği gibi eleştiriye herhangi bir cevap da yazmaz. Bu kırgınlığını yıllar sonra yayımlanacak olan *Jurnal 2* adlı eserinde dile getirmiş olduğu görülür. Cemil Meriç, "Kırkambarı Özdenören de okumuş. Kitap genç üstadı bir hayli tedirgin etmiş."¹⁵⁷ diye yazarak Özdenören'in alıntılacağı görüşlerin kendine ait olmadığını belirtir. Özdenören, Cemil Meriç'in roman hakkındaki görüşlerini *Kırkambar*'da değil *Gerçek* dergisinde okumuştur; ancak *Jurnal 2*'yi okuduktan sonra Cemil Meriç'i kırmış olmaktan büyük bir üzüntü duyarak "Üzüldüm, Cemil Meriç'i Kırmışım" başlıklı bir yazı daha yazar.

Özdenören, bu arada öykücülüğünde ayrı bir bağlam oluşturan *Denize Açılan Kapı* kitabında toplanacak öyküleri yazmaya başlamıştır. Bu bağlamdaki ilk öykü olan "Çekirgeler" *Mavera*'nın Mart 1980 tarihli nüshasında yayımlanır.

1980 yılının başlarında Özdenören'e istifa ettiği DPT'den geri dönmesi için teklif gelir. O günlerde DPT'nin başında, yazarın daha önceden de tanıdığı bir isim olan Hasan Celal Güzel vardır. Vekâleten, bu görevi yürütmekte olan Güzel, kendisini yeni görevinde tebrik etmeye gelen Özdenören'e "seni biz tekrar planlamaya alalım." der. Özdenören ise "Tekrar planlamaya ve memuriyete girmeye niyetim yok, teşekkür ederim. Buna rağmen arkadaşlarla bir istişare yapalım, ben sana tekrar bir ziyarette bulunurum." karşılığını vererek onunla vedalaşır. Özdenören'in memuriyete tekrar dönmeye gerçekten de niyeti yoktur. Ancak daha önce de bahsedildiği gibi *Yeni Devir* ve *Mavera* verdikleri sözleri eksik olarak yerine

¹⁵⁷ MERİÇ, Cemil, *Jurnal 2*, s.265, İletişim Yay., İstanbul 1983

getirmektedir. Konuyu arkadaşlarına danışan Özdenören, onlardan da “dönebilirsin” cevabını alınca Hasan Celal’e gidip teklifi kabul ettiğini bildirir. Hasan Celal, “Sen, şu anda bir yerde yazıyor musun?” diye sorar. Özdenören, “evet” diyerek durumunu anlatır. Hasan Celal, “Biz burada, bırak günlük yazanları, arada bir yazanları bile işten çıkardık. O insanları işten çıkarırken senin yazı yazman bizi sıkıntıya sokar.” karşılığını verir. Özdenören de “Mademki böyle bir uygulamanız var, ben de gazetede yazmayı bırakırım.” der. Konuyu gazete yönetimine açan Özdenören, onlardan “hayır” cevabı alır. Gazete yönetiminden hayır cevabı alan yazar, “İşin orta yolunu bulalım ve ben müstear bir isimle yazılarıma devam edeyim.” deyince gazete yönetimi hemen kabul eder.¹⁵⁸

Özdenören, gazetede ki problemi çözdükten sonra 10 Mayıs 1980 tarihi itibarıyla DPT’de tekrar çalışmaya başlar.¹⁵⁹ 14 Mayıs’tan itibaren de müstear isimle *Yeni Devir*’deki yazılarına devam eder. “İlk Yazı” başlığıyla kendisinin olduğu anlaşılacak bir yazıyla, *Mavera*’da da bazen kullandığı bir isim olan, Gaffar Taşkın adıyla çıkar okurlarının karşısına. Özdenören, 26 Mayıs’tan itibaren ise Gaffar adı Allah’ın isimlerinden biri olduğu için yazılarında A. Gaffar Taşkın adını kullanır.

Özdenören, 1981 ve 1982 yıllarında *Denize Açılan Kapı*’da yer alacak öyküleri yazmaya devam etmektedir. 1982 yılının Aralık ayında yazarın “Aile” adlı öyküsü Sırçaya çevrilerek Belgrad’da yayımlanır.

Özdenören, 25 Mayıs 1982 tarihinde babası Hakkı Özdenören’in vefatıyla derin bir üzüntü yaşar.

¹⁵⁸ a.g.r.p.

¹⁵⁹ a.g.r.p.

Özdenören, 25 Mayıs 1983 tarihinde aldığı acı bir haberle yıkılacaktır. Necip Fazıl Kısakürek vefat etmiştir. Bu vefatla Özdenören, edebiyat dünyasında yakınlık ve dostluk kurduğu kişilerden birini kaybetmiş olur. *Mavera* dergisi, *Necip Fazıl'a Rahmet* özel sayısı hazırlar. Özdenören de “Necip Fazıl Kısakürek (Kişiliği Üzerine Notlar)” adlı uzun bir yazı yazar.

Özdenören, Necip Fazıl'ın vefatı münasebetiyle İstanbul'a gittiği günlerde *Yeni Devir*'e de uğrayıp üstadla alakalı yazdığı iki yazıyı gazeteye bırakır, yazılar 27 ve 28 Mayıs tarihlerinde yayımlanır. Özdenören, Ankara'ya geldikten iki-üç gün sonra, üstadla ilgili yazıların yayımlandığı gün, bir mektup alır. Mektup, *Yeni Devir'den* gönderilmiştir. Mektupta kendisine teşekkür edilmekte ve gazetede artık yazmayacağı belirtilmektedir. Birkaç gün önce gazeteye uğradığında kendisine böyle bir şey söylenmemiş olmasına rağmen aldığı mektup yazarı üzmez. Hayatında bir dönemi daha sonlandırmış olmasına rağmen, kendi ifadesiyle özgürlüğüne kavuşmuş olur. Çünkü gazetede her gün yazmanın kendisine yaşattığı stresin boyutlarını yazılarına son verdikten sonra daha iyi anlamıştır.¹⁶⁰

1983 yılının yaz aylarından itibaren bir dönem daha sona erecektir. *Mavera* dergisi 1984 yılında tamamlanacak bir sürecin sonunda İstanbul'a taşınır ve anonim şirket olur. 1983 yılı, Cahit Zarifoğlu'nun da İstanbul'a tayininin çıktığı yıldır. Zarifoğlu, TRT İstanbul Radyosu'nda çalışmaya başlar. Nitekim *Mavera*'nın taşınma nedenlerinden biri de Zarifoğlu'nun tayininin çıkmış olmasıdır. *Mavera*'nın taşınma meselesi dergide bir anlaşmazlığa yol açar. Özdenören, hem *Mavera*'nın taşınmasına hem de anonim şirket olmasına karşı çıkar. Özdenören, memur olmaları hasebiyle anonim bir şirkette görev alamayacaklarını, şirket olduğunda yönetimi ve hisseleri başkalarının ele geçirebileceğini, ayrıca anonim şirket olmanın çeşitli prosedürler gerektirmesi nedeniyle kendilerine sorunlar yaratacağını söylese de başta Cahit Zarifoğlu ve dergi ile yayınevini imtiyaz sahipliğini üstlenecek olan Bahri Zengin

¹⁶⁰RÖMY, 49.bölüm

olmak üzere diğerk arkadaşları bu yeni yapılanmaya destek olurlar. Derginin İstanbul'a taşınmasıyla yayın yönetmenliğini Cahit Zarifoğlu üstlenmeye başlar. Kısa süre sonra anlaşılır ki Zarifoğlu, belli mesai çerçevesinde memurluk yaptığı için bu görevi hakkıyla yerine getiremeyecektir. *Mavera* kan kaybetmeye başlar. Özdenören'in taşınma meselesi ortaya çıktığında söylediği tüm şeyler gerçekleşmiştir. Özdenören kırgındır; artık sadece yazılarıyla dergide yer alır. Hatta taşınmadan sonra dergiye eski sıklıkta yazı da göndermez. Derginin bir başka önemli ismi olan Erdem Bayazıt da dergi İstanbul'a taşındığı için işletme yönetimini bırakır. Dolayısıyla o da bir anlamda dergiden uzaklaşmış olur. İşletme yönetimini ve yazı işleri müdürlüklerini bazı gençler üstlenmeye başlarlar. İki önemli isim, Özdenören ve Bayazıt'ın dergiden gittikçe kopması, derginin iyi yönetilememesi *Mavera* için sonun başlangıcı olmaya başlayacaktır.

Özdenören, 1983 yılında uzun bir süredir tamamlamaya çalıştığı *Denize Açılan Kapı* adlı öykü kitabını yayımlar. *Denize Açılan Kapı*'da toplumsal değişimlerin, kültür krizlerinin, kırsal kesimden büyük şehre göç sonrasında büyük şehrin içine sıkışıp kalmış insanların huzuru arayışlarına yer verir. Ağırıklı olarak tasavvufun işlendiği kitap Özdenören hikâyesinin yeni bir yönelimi olarak algılanır. Bireyin içine düştüğü yabancılaşmanın, yakın çevre ve toplumla yaşanan uyumsuzlukların çaresi olarak beliren huzur arayışı kitabın ana teması olur.

Özdenören, 1984 yılında önemli bir ödül alır. Türkiye Yazarlar Birliği, kendisine *Denize Açılan Kapı* adlı öykü kitabıyla Yılın Hikâyecisi ödülünü verir.

I.1.14. Yazılarını Kitaplaştırması

Özdenören, *Yeni Devir*'de yazmayı bırakıp, *Mavera*'daki görevlerini devrettikten sonra da boş durmayacaktır. Yıllardır dergi ve gazetede yazdığı edebî yazıları yavaş yavaş kitaplaştırmaya başlar. Yazar, *Yeni Devir*'deki köşesini adeta bir dergi gibi kullanmasının, kendi gündemini okurun gündemi haline getirmesinin yansımalarını 1985 yılından itibaren görmeye başlar. Bu yıla kadar sadece bir deneme kitabı yayımlamış olan Özdenören, bu yıldan itibaren günlük gazete yazısı olarak yazdığı; ancak kendi içinde bir bütünlük arz eden yazıları kitaplaştırmaya başlar.

1985 yılında İnsan Yayınları'ndan yetkililer, Özdenören'i arayarak gazete yazılarını kitaplaştırmak istediklerini söylerler. Yayınevi yetkililerinden Yusuf Yazar, yazıları toparlayıp dosya haline getirdiğini söyler. Özdenören de “Madem öyle o zaman bu işlerden anlayan birini görevlendirin, bu yazıları konularına göre tasnif etsin. Ben de inceleyip onay verdikten sonra kitaplaştırırsınız.” der. Yazıları tasnif etmek üzere öykü yazar, *Yönelişler* dergisinin kuruluşunda da katkıları olan Adnan Tekşen görevlendirilir. Özdenören, işten anlayan birinin kitapları baskıya hazırlayacak olmasından memnun olur. Adnan Tekşen de vazifesini başarıyla ifa eder. Yapılan tasniflerin sonunda *Müslümanca Düşünme Üzerine Denemeler* ve *Yaşadığımız Günler* adlı iki kitap ortaya çıkar. *Müslümanca Düşünme Üzerine Denemeler*, bugüne kadar 15 baskı yaparak, yazarın en çok okunan ve üzerinde en çok durulan kitaplarından biri olur.¹⁶¹

1985'in Nisan ayında *Mavera* 100. sayıya ulaşır. Özdenören, “Demek ki Yüz Ayı Geride Bırakmışız”, başlıklı başyazısında geride bırakılan yüz ayın değerlendirmesini yapar.

¹⁶¹ RÖMY, 49. bölüm

1980'li yıllara bakıldığında 1982 yılından sonra Özdenören'in her geçen yıl daha az öykü yazdığı/yayımladığı görülmektedir. Bu yıllarda gazetede yazmayı bırakmış olan Özdenören, gazete ve dergilerdeki yazılarını tasnif edip bunlarda ihtiyaç duyduğu düzenlemeleri yapar ve bu yazıları kitaplaştırır. Bu çalışmalarını neticesinde Özdenören, 1986 yılında bir başka önemli kitabını yayımlar. Kendi ifadesiyle poetikasını dile getirdiği eser olan *Ruhun Malzemeleri* Risale Yayınları tarafından basılır.¹⁶² Eserde yer alan birçok yazı o gün için İslamî kesimde ilk kez dile getirilmiş olan özgün düşünceleri kapsamaktadır. Eser, bu yönüyle günümüzde de önemini devam ettirmektedir.

Kitaplarını yayımlamayı sürdüren Özdenören, 1987 yılında da Nehir Yayınları arasından *Yeniden İnanmak* adlı kitabını çıkarır. Şair ve yazar Mustafa Çelik tarafından kurulmuş olan Nehir Yayınları, o dönemlerde yeni kurulmuş bir yayınevidir ve maddi sıkıntı içindedir. Özdenören de bir edebiyatsever tarafından kurulmuş olan bu yayınevine katkı sağlamak amacıyla kitabından telif ücreti almaz.¹⁶³

7 Haziran 1987 tarihinde Rasim Özdenören, zarif arkadaşı, “Yedi Güzel Adam”ın şairi, Cahit Zarifoğlu’nu 47 yaşındayken kaybeder. Bu, Özdenören’in edebiyat dünyasında beraber yola çıktığı arkadaşlarından yaşadığı ilk kayıp olur. 1955 yılında lise 1.sınıftayken başlayan dostlukları daha sonra dava ve yol arkadaşlığına dönüşerek Zarifoğlu’nun vefatına kadar herkese örneklik teşkil edecek şekilde devam etmiştir. Bu dostluğu anmak ve Zarifoğlu’nun farklı kişiliğini hatırlamak adına Cahit Zarifoğlu’yla ilgili Rasim Özdenören’in anlattığı şu anekdot, dudaklarda bir tebessüm oluşturacaktır:

¹⁶² HAKSAL, Ali Haydar, “Rasim Özdenören’le Öyküsü ve Sanatı Üzerine Bir Konuşma”, *Yedi İklim*, s.62, nu:107-108, Şubat- Mart 1999

¹⁶³ RÖMY, 49. bölüm

1970’li yılların ortaları... Üstad, Cahit’i ilk tanıdığı günleri unutmuş, o yıllarda yeniden tanımişti.¹⁶⁴ Üstadın İstanbul’a dönüşlerinin birinde onu Esenboğa Havaalanı’ndan yolculamaya gitmiştik. Üstad torununa oyuncak almak istiyordu. Oradaki tezgâhtara bazı oyuncakları gösterdi, çıkarttı, onları inceliyordu. Cahit o anda üstada: “Efendim tosununuzun başka oyuncakları da vardır herhalde, oyuncakları çok mu?” gibisinden bir soru sordu. Üstad da torununun bir oda dolusu oyuncak olmadığı için değil, ona bir hediye götürmek maksadıyla almak istediğini söyledi. Cahit, “Bir oda dolusu oyuncak” sözlerini işitince üstada saf saf: “Efendim bu kadar oyuncakla niye bir oyuncakçı dükkânı açmıyorsunuz?” dedi. Üstad zaman zaman kullandığı bir deyimle, Cahit’in bu teklifi karşısında bir an durdu ve Cahit’e: “Sen deli misin, nesen?” deyiverdi.

Özdenören, farklı üslûbuyla olaylara getirdiği değişik açılımlar neticesinde okuyucudan büyük bir ilgi görmeye başlamıştır. Deneme türündeki eserleriyle adeta bir neslin yetişmesinde önemli görevler üstlenmeye başlar. Özdenören’in okuyucudan gördüğü ilginin farkında olan yayınevleri peş peşe, yazara kitaplarını yayımlama teklifi götürürler. Özdenören de zaten kimseyi kırmayan bir özellikte olduğu için yayınevlerinin tekliflerini kabul eder. Yazar, böylece biraz da yayınevlerini kıramadığı için 1987 yılında art arda kitaplarını yayımlamaya devam etmiş olur. *Yumurtayı Hangi Ucundan Kırmalı?* Akabe Yayınları, *Kafa Karıştıran Kelimeler* İnsan Yayınları, *Çapraz İlişkiler* ise Risale Yayınları arasında okuyucuya sunulur.

¹⁶⁴ Cahit Zarifoğlu’nun Necip Fazıl ile olan tanışması daha önce anlatılmıştı.

Değişik yayınevleriyle çalışmayı sürdüren Özdenören'in bir kitabı *Red Yazıları* da 1988 yılında Beyan Yayınları tarafından basılır. Bu yıl okura takdim edilen diğer kitabı ise Akabe Yayınları arasında çıkan olan *Müslümanca Yaşamak* olur.

1990 yılında İz Yayıncılık, Özdenören'i arayarak bütün kitaplarının basımını üstlenmek istediklerini bildirir. Özdenören, teklifi prensip olarak kabul edebileceğini; ama birçok yayınevi tarafından basılmış kitaplarının olduğunu, daha önce bu yayınevlerinin razı edilmesi gerektiğini söyler. Özdenören'in bütün eserlerini basmaya kararlı olan İz Yayıncılık yetkilileri, o yayınevleriyle tek tek görüşüp, piyasada bastıkları ne kadar kitap varsa tamamını satın alarak o kitapları imha edeceğini söyler. İz Yayıncılık gerçektende de diğer yayınevleriyle görüşüp onları razı eder. Elleriindeki ve kitapçılardaki tüm kitapları da satın alarak imha eder. İz Yayıncılık, diğer yayınevlerini ikna edince "Rasim Özdenören Kitaplığı" adı altında 1990 yılından itibaren yazarın bütün eserlerini yayımlamaya başlar. Yayımlanan ilk kitap *Müslümanca Düşünme Üzerine Denemeler* olur. İz Yayıncılık ile anlaşmasının halen devam etmesinden memnuniyet duyduğunu belirten Özdenören, İz Yayıncılık'ın dürüst insanlardan oluştuğunu ilave eder.¹⁶⁵

Özdenören, hatırlanacağı üzere 28 Mayıs 1983 tarihinde gazete yönetiminin isteğiyle *Yeni Devir*'deki yazılarını sonlandırmıştır. 1990 yılının Ekim ayına gelindiğinde *Zaman* gazetesi Özdenören'e yazmasını teklif eder. Özdenören, böylece 10 Ekim'de A. Gaffar Taşkın müstearı ve "Notlar" sütunuyla haftada bir gün olmak üzere tekrar günlük bir gazetede yazmaya başlar.

1990 Ağustos'unda *Mavera* dergisi 164. sayısını yayımlar. Bu nüsha *Mavera*'nın son sayısı olacaktır. Özdenören'in ve Bayazıt'ın derginin İstanbul'a

¹⁶⁵RÖMY, 49. bölüm

taşınmasından sonra dergiyle her geçen ay irtibatlarını koparmaları, sadece manevi bir destek vermeleri, Cahit Zarifoğlu'nun da 1987 yılında vefatı, deyim yerindeyse dergiyi sahipsiz bırakmış ve *Mavera*, yayınına daha fazla devam edememiştir.

Mavera'nın kapanmasından sonra bir daha herhangi bir derginin yönetiminde yer almayacak olan Özdenören, 1990'dan sonra yaklaşık olarak üç yıl herhangi bir dergide öykü yayımlamayacaktır. 1993 yılında ise "Okalıptüs" ve "Hışırtı", adlı iki öyküsüyle görünüp ondan sonra adeta yine kaybolacaktır.

Özdenören, 1993 yılında yayın hayatına başlayan aylık fikir dergisi *Yeni Dünya*'da derginin formatına uygun yazılar yazmaya başlar. Yazar, bu dergideki yazılarına aralıksız devam etmektedir.

Öyküye ara vermese de gerek kitap olarak, gerekse dergilerde bir dönem öykü yayımlamayan Özdenören, aynı tavrı deneme türünde yeni bir eser yayımlamamakta da gösterir. Özdenören, 1988 yılında yayımladığı *Red Yazıları*'ndan sonra 1996 yılına kadar yeni bir eser yayımlamaz. 1996 yılında ise *Yeni Dünya Düzeninin Sefaleti* adlı eserini çıkarır.

Özdenören, 19 Ocak 1995 tarihinde 220 hafta süren *Zaman* gazetesindeki yazılarına son vererek 24 Ocak'tan itibaren *Yeni Şafak* gazetesinde yazmaya başlar. Yazar, halen haftada iki gün olarak bu gazetede yazılarına devam etmektedir.

Özdenören, art arda patlayan bir silah gibi 1997 yılında üç kitap birden yayımlar: *Ben ve Hayat ve Ölüm*, *İpin Ucu* ve *Acemi Yolcu*. Bu üç eserin de ortak yönü, anı ile deneme arasında bir yere konulabilmeleridir. Yazarın bir eseri de 1998 yılında yayımlanan *Kent İlişkileri* olacaktır.

Özdenören, öyküyü mü bıraktı, neden öykü yazmıyor/yayımlamıyor sorularına on altı yıl aradan sonra 1999 yılında yayımladığı, uzun bir hikâyeden oluşan *Kuyu*'yu ile cevap verir. Yazar, *Kuyu*'yu aslında 1983 yılında yazmaya başlamıştır. *Kuyu*'nun ana eksenini tasavvuf, çıkış noktası ise Hz. Yusuf'un kıssası olur. Bu eseriyle kendisiyle ilgili yapılan spekülasyonlara son veren Özdenören, elbette ki hayatının hiçbir döneminde öykü yazmayı bırakmamıştır. Olsa olsa öykü yayımlamamıştır. Nitekim yazarın bize söylediğine göre halen elinde onlarca öykü ve 500'ü aşkın deneme, kitaplaştırılmak için hazır beklemektedir. Özdenören, 1999 yılında *Yüzler ve Köpekçe Düşünceler* adlı iki deneme kitabı da çıkarır. *Köpekçe Düşünceler*, yazarın edebî mülahazalarını anlattığı üç eserden biri olması yönüyle önem arz etmektedir.

Özdenören 1999 yılı Mart ayında kasığında oluşan bir tümör nedeniyle kasık fitiği ameliyatı olur. Tıbben, basit olan ameliyattan sonra kısa sürede sağlığına kavuşarak çalışmalarına devam eder.

2000 yılında yazar, birlikte yola çıktıkları arkadaşlarından birini daha Mehmet Akif İnan'ı kaybeder. 6 Ocak'ta vefat eden Akif İnan için Özdenören, şunları yazacaktır:

“...Akif'in, bildiğimiz kalbi daima yumuşaklıkla, şefkatle, merhametle yüklüdür. O, uyarılarını dile getirirken, bilinmelidir ki, muhatabını himaye etme güdüsüyle hareket etmektedir. Öyleydi. Ancak onun karizmatik kişiliği, çoğu kez, başkaları tarafından tepeden bakıyormuş gibi de algılanmıştır.”¹⁶⁶

¹⁶⁶ ÖZDENÖREN, Rasim, *Yeni Şafak*, 10 Şubat 2000

Özdenören, 20 Nisan 2000 tarihinde burnundaki kemik eğriliği nedeniyle ikinci kez ameliyat olur. Başarılı geçen ameliyatın sonrasında kaleme aldığı yazıda “Bir zamanlar, hayatımda hiç ameliyat geçireceğimi ummazdım.” diyecektir.

Özdenören, 2000 yılında da kendi geleneğini bozmaz. Kitaplarını peşi sıra yayımlar. Önce iki öykü kitabıyla *Ansızın Yola Çıkmak* ve *Hışırıtı* ile gündeme gelir. Ardından deneme türündeki eseri *Eşikte Duran İnsan*'ı çıkarır. Öykü kitaplarında tasavvuf konusunu sürdüren yazar, *Ansızın Yola Çıkmak*'ta acemi dervişlerin hikâyesini yazarken bireyin iç çatışmasını, kendisi ve çevresiyle hesaplaşmalarını da anlatır. *Hışırıtı*'da ise kadın kahramanların gözüyle evlilik ve aşk konularına eğilir. Özdenören, 2002 yılında şimdilik yayımladığı son öykü kitabı olan *Toz*'da ise modern dünyada bir kargaşa ortamına atılmış, açmaza girmiş insanların durumlarını anlatır. Yazarın 2002 yılında çıkan, poetik yazılarını topladığı üç eserden biri olan *Yazı, İmge ve Gerçeklik* adlı kitap, Özdenören'in yazı ve yazma uğraşısıyla ilgili düşüncelerini anlatması bakımından okuyucuya farklı açılımlar sağlar.

Özdenören, 2000 yılından sonra öyküyle deneme arasında konumlandığı ve adına “öykümsü” dediği bir türde yazmaya ağırlık verir. Yazar, bu türdeki yazılarını yakın bir zamanda kitaplaştırmayı düşünmektedir.

Yazar, 5 Şubat 2002 tarihinde, annesi Ayşe Hanımı kaybeder. 87 yaşındayken vefat eden Ayşe Hanım, yazarın Ankara'ya taşınmasından sonra eşi Hakkı Beyle birlikte uzun süre yazarla birlikte yaşamıştır.

Özdenören, 2003 yılının Şubat ayında eşiyle birlikte Hac vazifesini yerine getirir. *Aşkın Diyalektiği* adlı eserini çıkarır.

Özdenören, 26 Haziran 2003 tarihinde hayatındaki en büyük acılardan birini daha yaşar. İkiz kardeşi Alâeddin Özdenören'i ebedî âleme uğurlar. Kardeşi için ancak 6 Temmuz tarihinde yazabildiği yazıda şunları anlatır:

“Benim ikiz kardeşimdi o. Bebekliğimizden başlayarak bize ana babamız farklı muamele yapmadı. Birimize ne yaptılarsa, ötekine de aynısını yaptılar. Ayakkabılarımız, elbisemiz, çorabımız hep birörnek oldu. Bu yüzden onda da, bende de, asla, ne birbirimize karşı, ne başkalarına karşı kıskançlık duygusu yer etmedi. Biz, ne birbirimizin, ne de başkalarının başarılarını kıskandık. Bilakis hem birbirimizin, hem başkalarının başarılarından mutluluk duyduk, o başarıların sürmesi için destek olmaya çalıştık. Alâeddin'i, bir, o son günde kıskandım: yıkanmak üzere tenişire uzatılmış gördüğümde. Vakur ve muhteşem bir duruşu vardı orda. Ahmet Kutlay'ın gönderdiği mesajında dediği gibi: ‘Profesyonel bir ölüydü o. Çoluk çocuk veya genç amatörlerdeki gibi iğreti durmuyordu ölüm yüzünde. O hakkını verdi, gerçekten öldü ve ölüm ona yakıştı.’ Evet, 63 yıllık hayatımız esnasında, onu, yalnızca, o tenişirin üstünde uzanmış yatarken görünce kıskandım, niye ben de orada değilim diye için için yanarak...”¹⁶⁷

Özdenören, 2004 yılında en hacimli eseri olan *Düşünsel Duruş* adlı deneme kitabını okuyucunun beğenisine sunar. Yazar, şimdilik yayımlanmış son deneme kitabı olan *Düşünsel Duruş*'ta vahiy düşüncesinin seküler ve profan hale dönüştürüldüğünde elde edilen sonuçları anlatmıştır. Baştan sona okunduğunda

¹⁶⁷ ÖZDENÖREN, Rasim, *Yeni Şafak*, 6 Temmuz 2003

eserin, hem eldeki dinler tarihinin yeniden gözden geçirilmesinin gereğini, hem de bazı teoloji problemlerinin irdelenmesinin gerektiğini ortaya koyduğu görülür.

2004 yılının Nisan ayında Özdenören'e "özafagus divertikülü" teşhisi konur. Yazar, teşhis konduktan sonra üşenmeden hastalığı araştırır ve adeta bir doktor gibi hastalığın özelliklerini hem ameliyat öncesinde hem de sonrasında kaleme alarak okuyucularıyla paylaşır. Özdenören, hastalığı şöyle anlatır:

"Yutaktaki, daha az olarak da yemek borusu duvarındaki kaslar zayıfladığında kör keseler diye anılan cepler oluşmuş. Bendeki kör kese yemek borusunun üst kısmında oluşmuş... Bu divertikül, içi yemekle dolduğunda orta büyüklükte bir ceviz hacmine ulaşır. Öyle kaldıkça da nefes borusuna baskı yapıyor, ayrıca öksürük refleksini sağlayan siniri de uyarıyormuş."¹⁶⁸

Divertikülü ortadan kaldırmanın tek çaresi ameliyattır. Özdenören de yıllardır süren öksürüğünün sona erecek olması nedeniyle üçüncü kez ameliyata razı olur. Başarılı geçen ameliyat sonrasında yazar, sağlığına kavuşmuş olur.

I.1.15. Yazarlığının 50. Yılı

Özdenören, 1967 yılında girdiği Devlet Planlama Teşkilatı'ndan 2005 yılında emekli olur.

¹⁶⁸ ÖZDENÖREN, Rasim, *Yeni Şafak*, 27 Mayıs 20004

Özdenören, 2006 yılına gelindiğinde 50. sanat yılını kutlar. Yazarın 50. sanat yılı tüm ülkede ses getirir. Çok sayıda yazar, Özdenören'i anlatan yazılar kaleme alır. Görsel medyada da yazarın 50. yılını unutulmaz, çeşitli programlarla Özdenören'in Türk edebiyatındaki yeri gündeme getirilir. Yazar için *Kitap Postası* adlı dergi, nisan nüshasında için özel bir sayı hazırlar. Kutlamaların ilki ise 25 Mart 2006 tarihinde Tarık Zafer Tunaya Kültür Merkezi'nde yapılır. 'Yazarlığı'nın 50. Yılında Rasim Özdenören' adıyla *Bilim Sanat Felsefe Akademisi* ile Özdenören'in aylık olarak yazdığı *Mostar* dergisinin ortaklaşa organize ettiği programda yazarla bir sohbet de yapılır. Özdenören'in 50 sanat yılı münasebetiyle yine Tarık Zafer Tunaya Kültür Merkezi'nde 11 Kasım 2006 tarihinde ikinci bir kutlama programı daha yapılır.

Rasim Özdenören, özellikle emekli olduktan yani özgürlüğünü eline aldıktan sonra, bugün kendine kültürel faaliyetlere katılma, okumaya ve yazmaya devam etme şeklinde bir çalışma düzeni kurmuş bulunmaktadır. Gerek fikir dünyamız, gerekse edebiyat dünyamız kalemi eline aldığından 50 yılı aşkın süre geçmiş olan Özdenören'den deneme ve öykü beklemeye devam etmektedir.

I.1.16. HAYAT KRONOLOJİSİ

1940: Maraş'ta doğdu.

1949: Babasının tayini çıktığı için Malatya'ya giderler. Beş yıl bu şehirde kalırlar. Okuma zevkini Malatya'da kazanır.

1954: Yeni bir tayinle Tunceli'ye giderler. Bir arkadaşına ait Ömer Seyfettin külliyyatını okuyup bitirir.

1955: Mayıs ayında babasının Bayındırlık İl Müdürlüğü görevinden emekli olmasıyla Maraş'a döner. İlk kalem denemesi sayılabilecek bir kompozisyon yazar. Maraş Lisesine kayıt yaptırır. Okula kayıt yaptırırken kendisine *Hamle* dergisi verilir. Sınıfında Erdem Bayazıt, Cahit Zarifoğlu, Sait Zarifoğlu ve Ali Kutlay gibi öğrenciler vardır.

1956: İlk öykü denemeleri... *Varlık* dergisine abone olur.

1957: *Varlık* dergisinin Ocak sayısında "Akar Su" adlı öyküsü yayımlanır.

1958: Liseden mezun olur. İstanbul/Eyüp'e baba ocağına gider. Hukuk Fakültesine kaydolar.

1962: Mart ayında Sezai Karakoç'la tanışır. İktisat Fakültesine bağlı Gazetecilik Enstitüsüne yazılır. Dostoyevski'yi okumaya başlar.

1964: Gazetecilik Enstitüsü'nü bitirir.

1965: Mehmet Şevket Eygi'nin sahibi olduğu, *Yeni İstiklal* gazetesinde sanat-edebiyat sayfasının editörlüğünü yürütür. Edebiyat dünyasında tanınmaya başlar.

1966: *Diriliş* dergisinde öyküleri yayımlanır.

1967: Hukuk Fakültesi'nden mezun olur. İlk kitabı *Hastalar ve Işıklar* yayımlanır. Avukatlık stajını yaparken, DPT'de uzman yardımcısı olarak çalışmaya başlar.

1969: Nuri Pakdil'in yönetiminde çıkan *Edebiyat* dergisinin kurucu-yazarlarından olur.

1970: Bir bursla Kalkınma İktisadı üzerine yüksek lisans yapmak üzere ABD'de iki yıl kadar kalır. Türkiye'de hükümete muhtıra verilince eğitimi yarıda kalır. Dönüşte askerliğini yapar.

1971: Evlenir.

- 1973: *Çözülme* adlı öykü kitabı yayımlanır.
- 1974: *Çok Sesli Bir Ölüm* yayımlanır.
- 1975: Bakanlık müşaviri olarak Kültür Bakanlığına geçer. Nuri Pakdil ile anlaşmazlığa düşerler.
- 1976: Aralık ayında, Erdem Bayazıt, Cahit Zarifoğlu, Akif İnan, Alâeddin Özdenören, Nazif Gürdoğan ve Hasan Seyithanoğlu'yla birlikte *Mavera* dergisini çıkarmaya başlar.
- 1977: Nisan'da *Yeni Devir* gazetesinde günlük yazılar yazmaya başlar. Deneme türündeki ilk eseri olan *İki Dünya'yı* yayımlar.
- 1978: Kültür Bakanının bir konuşmasına tepki göstererek DPT'den istifa eder.
- 1979: *Gül Yetiştiren Adam*'ı yayımlar.
- 1980: DPT'ye geri döner.
- 1983: Öykücülüğünde farklı bir döneme işaret eden *Denize Açılan Kapı*'yı yayımlar.
- 1984: *Denize Açılan Kapı* dolayısıyla kendisine TYB tarafından yılın öykücüsü ödülü verilir.
- 1987: Yakın arkadaşı Cahit Zarifoğlu vefat eder. *Ruhun Malzemeleri* adlı deneme kitabıyla TYB' nin deneme ödülünü alır.
- 1996: Uzun yıllar sonra *Kuyu* adlı öykü kitabını yayımlar.
- 2000: Can dostlarından biri daha, Mehmet Akif İnan vefat eder.
- 2003: İkiz kardeşi Alâeddin Özdenören'i son yolculuğuna uğurlar.
- 2005: Emekli olur.
- 2006: 50. sanat yılını kutlar.
- 2008: Yedi Güzel Adam'dan birini daha, Erdem Bayazıt'ı kaybeder.

III.

II. BÖLÜM:
ESERLERİ

Çok yönlü bir yazar olan Rasim Özdenören'in elbette akla gelen ilk özelliği öykücülüğüdür. Önce öykü yazarı olarak tanınmıştır. Eserleri söz konusu edilirken öncelikle öyküleri üzerinde durulmalıdır. Çünkü o, sadece öykü yazmakla kalmamış, Türk öykücülüğüne yeni bir açılım kazandırmıştır.

Çalışmanın bu bölümünde Özdenören'in öykü kitapları ve romanı başta olmak üzere bütün eserleri incelenecektir. Çalışmanın esasını şu ana kadar yayımlanmış öykülerin tematik ve yapı yönünden incelenmesi oluşturmaktadır. Öyküleri “tematik” ve “yapı” yönünden tahlil etmeye başlamadan önce yayın sırasına göre hepsini kısa değerlendirmelerle tanıtmaya, yayın serüvenlerini anlatmaya çalıştık. Daha sonra da öyküler, tematik olarak “Toplumsal Çözülme, Yabancılaşma ve Başkaldırı, Aile, Ölüm ve Ahiret Düşüncesi, Tasavvuf ve Modern Dünyada Kadın ve Aşk” başlıklarına göre tematik olarak, ardından yapı yönünden ise, “Kurgu, Tipler, Mekân, Zaman, Dil ve Üslûp” başlıklarında incelendi.

Eserlerini ele alan bu bölümün ikinci kısmını tek romanı *Gül Yetiştiren Adam*, üçüncü kısmını denemeleri oluşturmaktadır.

Çalışmamızın üçüncü bölümü ise Özdenören'in deneme kitaplarının incelenmesine ayrıldı. Ancak asıl amacımız öykülerini tahlil etmek olduğu için deneme kitaplarını tanıtarak yayın serüvenlerine kısaca değinmeyi yeterli gördük. Deneme kitaplarını incelerken, bunları konularına göre sınıflandırmanın doğru olacağı düşüncesiyle kendimize göre bir sınıflandırmaya tabi tuttuk.

II.1.RASİM ÖZDENÖREN'İN ÖYKÜ KİTAPLARI

II.1.1.Hastalar ve Işıklar

*Hastalar ve ışıklar*¹⁶⁹, 1967 yılında yayımlanmıştır. Rasim Özdenören'in ilk kitabıdır. On beş öykünün yer aldığı eserdeki öykülerin ilki “Sabah”, 17 Şubat 1965 tarihli *Yeni İstiklal* gazetesinde yayımlanmıştır.

Öykü yazmaya 1957 yılında *Varlık* dergisinde yayımlanan “Akarsu” adlı öyküsüyle başlayan Özdenören, kitapta yer alan öyküleri 1962 yılında Sezai Karakoç'la tanıştıktan sonra, onun da teşvik etmesiyle yazmıştır. Nitekim bu öykülerin çoğunluğu zamanla *Diriliş* dergisinde de yayımlanmıştır. Öyküler, “bir an nasıl anlatılabilir” sorusuna cevap veren bir yapı arz etmesi bakımından yazarın öykücülük anlayışının da prototipleri gibidir.

Kitabın adı önemlidir. Hasta ve Işık... Bu iki kelime, kendi anlamlarının dışına çıkarak eserde farklı anlamlarda kullanılmıştır. Sözü edilen hastalık, sadece fiziksel bir hastalık olmayıp aynı zamanda zihinsel ve ruhsal bir hastalıktır. Öykülerin hemen hemen hepsinde ışığa düşmanlık ve ışıktan korku görülürken karanlığın ise sevildiği fark edilir. Hasta, bu eserde öncelikle bir arayışın sancısını ifade ederken; hastalık, yabancılaşmanın aracı ve sonucu gibi görünmektedir. Işık, ise hikâyelerde kahramanı aydınlatmazken, tedirgin ederek onun düş görmesini zorlaştıran unsur olarak ele alınır. Böylece ışık da hastalık gibi, bilinen anlamından ve işlevinden farklı bir anlam ve işlevde kullanılmış olur. Yazar, “hastalığı” ruhsal ve metafizik olgularla izah ederken “ışığı” da hayatın maddî yanı olarak ele almıştır.

¹⁶⁹ İz yayıncılık, İstanbul 1988, Alıntılar bu baskıdan yapılacaktır.

Rasim Özdenören, verdiği bir mülakatta “Eskiye” adlı öyküyü kitaba isim olarak vermeyi düşündüğünü ancak bunun neden gerçekleşmediğini ve *Hastalar ve Işıklar*’ın yayınlanma öyküsünü şöyle anlatır:

“*Hastalar ve Işıklar*’ın baş tarafında birer sayfalık, yarımşar sayfalık kısa öyküler yer alıyor. Bunların isimleri *Hastalar ve Işıklar* değil. “Sabah”, “Çark”, “Ricat”, “Pus” gibi. Bu öyküler, bizim tasarladığımız kitaplar olarak yayınlanmadı... Aynı bir cilt olacaktı kafamdaki tasarıya göre... Bunun için de üç ayrı tasarı var. Burada bir sırrımızı ifşa etmiş oluyoruz... Orada “Eskiye” diye başlayan bir öykü vardır. O, ayrı bir cilt olacaktı. Daha sonraki öykü de tek başına bir öykü kitabı olarak tasarlanmıştı... Sezai Karakoç ‘Senin öykülerin için bir yayıneviyle anlaştım. Acele gönder.’ dedi. O anlaşmanın yerde kalmaması için bu öyküler bir araya getirildi. Yoksa bu kitabın içinde üç ayrı tasarımın gerçekleşmesine nüve teşkil edecek öyküler yer alıyordu. Bunlar böylece bu cilt içinde toplanmış oldu.”¹⁷⁰

Yazarın ilk kitabında anlatılan kahraman, kişiliğiyle dikkat çeker. Bu kişi, sürekli olarak, huzursuz ve mutsuzdur. Kötü bir geçmişi vardır. Kişinin yaşantısı kaosa neden olmakta ve bu kaos ölümü de içermektedir. “Kişi; saf, berrak, durgun, katıksız, bir dünyadan ayrılmıştır, ölmüştür ve karışık, sıkıcı, huzursuz, kara bir dünyaya doğmuştur.”¹⁷¹ Evet, kahraman tek bir kişidir; ancak Özdenören, bu kişi üzerinden bütün toplumu anlatır.

¹⁷⁰ HAKSAL, Ali Haydar, “Rasim Özdenören’le Öyküsü ve Sanatı Üzerine Bir Konuşma”, *Yedi İklim*, s.62, nu:107-108, Şubat- Mart 1999

¹⁷¹ AYDIN, Vedat, a.g.d., s.83

Hastalar ve Işıklar, şiirsel diliyle dikkat çekerken, konusu bakımından da “Türk hikâyeciliğinde, toplumumuzun derinliğindeki tarihi-metafizik acıyı yansıtan, yeni bir yön ve alan gösteren, önemli bir hamledir.”¹⁷²

II.1.2.Çözülme

Rasim Özdenören, ikinci öykü kitabı *Çözülme*'de¹⁷³ toplumda yaşanan ekonomik, soysal ve kültürel değişimin birey ve ailede yaptığı değişiklikleri, açmazları ortaya koyarken yeni duruma ayak uydurmaya çalışan bireyin ve ailenin yaşadığı çözülme de anlatır.

İlk baskısı 1973 yılında yapılan eserde, dört öyküye yer verilmiştir. Eserle aynı adı taşıyan “Çözülme” adlı öykü, TRT adına 1977 yılında Yücel Çakmaklı tarafından televizyon filmi olarak çekilmiştir.

Eserin yayımlanma öyküsü ilginçtir: “Yıl, 1973” der, Özdenören. “Askerdeyim, bir gün Bursa Personel Okulu’nda iken önüme *Çözülme* isimli kitabım geldi, Nuri Pakdil sağ olsun Edebiyat Dergisi Yayınları arasında elindeki öyküleri toplamış ve bu kitabı çıkarmış.”¹⁷⁴ Özdenören, röportajın devamında *Hastalar ve Işıklar*'ın yayımlanma öyküsüne gönderme yaparak “bu da benim tasarımın dışında” der. Aynı röportajda “Burada da yine çok farklı öykülerin prototipleri bulunuyor.” dedikten sonra kitabın neden kendi tasarısının dışında yayımlanmış olduğu sorusuna da cevap verir: “Mesela ‘Ölünün Odaları’ bu, diğer öykülere uygun düşmeyen bir

¹⁷²KARAKOÇ, Sezai, Sütun, İstanbul 1969

¹⁷³ İz yayıncılık, İstanbul 1998, Alıntılar bu baskıdan yapılacaktır.

¹⁷⁴ HAKSAL, Ali Haydar, “Rasim Özdenören’le Öyküsü ve Sanatı Üzerine Bir Konuşma”, *Yedi İklim*, s.62, nu:107–108, Şubat- Mart 1999

öykü. Burada çok ayrı kalmıştır. Bunun yeri olsa olsa *Hastalar ve Işıklar*'daki öykülerin yeri olurdu.”¹⁷⁵

Hastalar ve Işıklar'da olaylar bireyin etrafında şekillenirken *Çözülme*'de ailenin etrafında şekillenir. *Hastalar ve Işıklar*'da bireyin açmazları anlatılırken *Çözülme*'de bireyle birlikte aile de anlatılır. Zaten *Çözülme*'de ana tema, ailedir. “*Hastalar ve Işıklar*'da daha çok içimize ait ve ona dönük, *Çözülme*'de ise dışa dönük öyküler okuyoruz.”¹⁷⁶

Bazı araştırmacıların Özdenören'in hikâyesinde romana bir basamak olarak gördükleri¹⁷⁷ *Çözülme*, toplumsal bir olgunun yansıması olup Rasim Özdenören'in öykücülüğünün önemli bir aşamasıdır. Toplumumuzun son elli yılda geçirdiği değişim sürecini anlamak, bireyin dönüşüm noktalarındaki durumunu görebilmek için *Çözülme* önemli bir eserdir.

II.1.3.Çok Sesli Bir Ölüm

Rasim Özdenören'in üçüncü öykü kitabı olan eserin ilk baskısı 1974 yılında yapılır. Özdenören'in ifadesiyle Nuri Pakdil'in “ikinci hamlesi”yle yayımlanan eserdeki öykülerin bir kısmı yazarın Şırnak'ta askerlik yaptığı dönemde yazılmıştır. Eserde dört öyküye yer verilmiştir. Kitapla aynı adı taşıyan “Çok Sesli Bir Ölüm”¹⁷⁸ adlı öykü 1977 yılında TRT adına Yücel Çakmaklı ve Tuncay Öztürk'ün yönetmenliği ile televizyona aktarılmıştır. Film, 1978 yılında Prag'da yapılan Uluslararası Televizyon Filmleri Yarışmasında Jüri Özel Ödülü alır.

¹⁷⁵ a.g.d., s,62

¹⁷⁶ HAKSAL, Ali Haydar, “Çözülme”, *Yedi İklim*, nu:107–108, Şubat- Mart 1999

¹⁷⁷b.k.z: Abdullah Uçman, “Romancıyı Müjdeleyen Bir Hikâye”, *Hareket*, nu:85–86 Ocak-Şubat 1973

¹⁷⁸ İz yayıncılık, İstanbul 1993, Alıntılar bu baskıdan yapılacaktır.

Yazar, *Çok Sesli Bir Ölüm*'de kasabada, küçük taşra kentlerinde ve büyük şehirde yaşanan bireysel ve toplumsal çözülmeyi, göç olgusunu, bireyin ve toplumun yaşadığı çıkmazları anlatmaktadır. Özdenören'in, Anadolu'nun o bunaltıcı, problemlili çevre ve doğa dekoru içinde, ümitleri ve değerleri yiten, altüst olan birey ve toplumun bunalımlarını, çaresizliklerini yansıtırken, kalemini ustaca kullandığı görülmektedir.

Özdenören, *Çok Sesli Bir Ölüm*'de, bireyin bilinçaltında yaşadığı problemleri anlatırken aslında bireyin şahsında toplumun yaşadığı problemleri ve çözülmeyi de anlatır. Yazar, ruhsal çözümlenmeler de yaptığı eserde; susturulmuş ve bastırılmış duyguların, dünyanın gerçekleriyle karşılaştıklarında yaşanan trajedinin, toplumsal, tarihsel ve ekonomik temellerini dile getirir.

II.1.4.Çarpılmışlar

Rasim Özdenören'in dördüncü hikâye kitabı olan *Çarpılmışlar*'da¹⁷⁹ beş hikâye bulunmaktadır. Eserin ilk baskısı 1977 yılında yapılmıştır.

Çarpılmışlar'da yanlış yönlendirilmiş, yönlendirilmiş insanların dini gerçeklerden de uzaklaşınca önce kendilerine sonra da topluma yabancılaşmasını, toplumun değerlerinin kaybolmasının onları nasıl bir açmaza sürüklediğini ustalıkla anlatan yazar, bu eserinde de kasabayı, kasaba halkını söz konusu eder. “*Çarpılmışlar*, toplumsal zeminde yaşanan metafizik bir çarpılmanın, toplumsal kaosun ferdi buhranın trajik destanıdır.”¹⁸⁰

¹⁷⁹ İz yayıncılık, İstanbul 1998, Alıntılar bu baskıdan yapılacaktır.

¹⁸⁰ YILDIRIM, İbrahim, *Rasim Özdenören'in Hikâyelerinde Şahıslar Kadrosu*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s.16, Selçuk Ün.,1995

Rasim Özdenören, *Çarpılmışlar*'ın yayımlanma öyküsünü, kendisiyle yapılan bir röportajda, bundan önce yayımlanmış öykü kitaplarının buna benzer serüvenini de hatırlatarak şunları söyler: “Benim hazırladığım tek öykü kitabı *Çarpılmışlar*'dır. İçinde beş öykü vardır. O da, devam edecek öyküler var iken rahmetli Cahit, senin bu öyküler bir kitap tutuyor. Bunları hemen çıkartalım dedi.”¹⁸¹

Diğer kitaplar için yukarıda naklettiğimiz ilginç yayınlanma serüvenleri *Çarpılmışlar* için daha bitmemiştir. Özdenören, Cahit Zarifoğlu'nun yukarıdaki sözlerine karşılık: “Cahit paramız yok daha bunların devamı gelecek dedim, o da devamını yazarsın dedi. Bir de baktık ki o öykü kitabı da çıkmış oldu.”¹⁸²

Eserde noktalama işaretlerinin kullanılmamış olması dikkat çeken ilk özellik olarak ifade edilmelidir. Özdenören, eserde noktalama işaretlerini kullanmamasının nedenini açıklarken bir takım gariplikler yapma hevesinin olmadığını, noktalama işaretlerini kullanmamasının bir amaca dayandığını ancak bu amacın okuyucu ve eleştirmenlerce ortaya konmasının daha doğru olacağını söyleyerek devam eder:

“Aradan noktalama işaretlerini çekerek yani bir anlatım tekniğini deneyerek, kullanarak hikâyelerin kül halinde bırakabileceği izlenimlerin daha yoğun bir etki bırakabileceğini düşünüyorduk. Ama bu amaç gerçekleşmiş mi gerçekleşmemiş mi bilemem.”¹⁸³

Kendisiyle yapılan bir röportajda ise “*Çarpılmışlar*'da neden noktalama işaretlerini kullanmadınız?” şeklindeki soruya: “Aslında noktalama işaretlerinin

¹⁸¹ HAKSAL, Ali Haydar, “Rasim Özdenören’le Öyküsü ve Sanatı üzerine Bir Konuşma”, *Yedi İklim*, s.62, nu:107-108, Şubat-Mart 1999

¹⁸² a.g.d., s.62

¹⁸³ ÖZDENÖREN, Rasim, *Ruhun Malzemeleri*, s.121

olmamasının şöyle bir fonksiyonu var: Hikâyelerin bir solukta okunmasına yol açıyor. Yani, okurken duraklama olayı olmuyor”¹⁸⁴ şeklinde cevap verdikten sonra belki de asıl amacını anlatır: “Keza noktalama işaretleri kaldırılınca, cümleler yer yer, birden fazla anlamı içerebiliyor. Çok anlamlı olma ihtimali artıyor.”¹⁸⁵ Özdenören’in bu değerlendirmeleri, onun öykülerini çoklu anlam katmanlarına göre kurguladığını okuyucuyu bu anlam katmanları üzerinde düşündürmek istediğini ortaya koymaktadır.

Eserde dikkat çeken bir diğer husus da, yazarın birçok öyküsünde olduğu gibi bu eserde de çeşitli yerlerde, diyaloglarda ve çevre tasvirlerinde kullandığı şiirsel dildir.

Bundan önce incelediğimiz eserlerde yarattığı gerilimi hikâyelerinin sonuna kadar devam ettirme başarısını göstermiş olan yazar, aynı başarıyı *Çarpılmışlar*’da da göstermektedir.

II.1.5.Denize Açılan Kapı

Rasim Özdenören’in 1983 yılında yayımlanan beşinci öykü kitabı *Denize Açılan Kapı*¹⁸⁶, çoğu *Mavera* dergisinin 17–65 sayıları arasında çıkmış sekiz öykü ile yazarın oynanmaktan çok okunmak için yazdığını ifade ettiği iki kısa oyundan oluşmaktadır.

¹⁸⁴ SAĞLIK, Şaban, “Rasim Özdenören’le Bir Konuşma”, *Yedi İklim*, nu:107-108, Şubat-Mart 1999

¹⁸⁵ a.g.d., s.76

¹⁸⁶ İz yayıncılık, İstanbul 1999, Alıntılar bu baskıdan yapılacaktır.

Yazarın diğer eserleri için ilginç yayımlanma öyküleri anlatılmıştı. “Hayatım diyebilirim ki hatır üzerine kurulmuş”¹⁸⁷ diyen yazar, yukarıda aktardığımız öykülere dair bir örneği *Denize Açılan Kapı* için de anlatır:

“Yıl, 1984 Cahit bir baktım *Denize Açılan Kapı*’yı hazırlamış, benden sadece ismini soruyor. Bu öykülerin adı ne olacak? *Denize Açılan Kapı* diye düşünmüştük. Fakat Cahit, hazırlayıp getirdi. ‘Bunları topluyoruz ama bunlar kısaymış, başka şeyler bulabilir misin?’ diye sordu. Başka bir şey yok ama dedim oyun olarak oynanması için değil de okunması için düşündüğümüz *Mavera*’da yayımlanmış iki tane oyun var. Uygun düşer mi düşmez mi, onu da dedim bilemiyorum. Her şey uygundur, dedi. Onları da bulup kitaba dâhil etti. O kitap da öylece çıkmış oldu.”¹⁸⁸

Yapı bakımından *Hastalar ve Işıklar*’a yakın olan eser, tema olarak ise ondan ayrılır. *Denize Açılan Kapı*, ağırlıklı olarak tasavvufu işleyen öykülerle Özdenören’in öykülerinde yeni bir dönemi işaret etmektedir. Yazar, bu öykülerle “Çözülme” ve “Çok Sesli Bir Ölüm”den sonra yeniden içe dönmekte ve orada derinleşmektedir. *Hastalar ve Işıklar*’daki derinleşme *Denize Açılan Kapı*’da farklı bir boyut kazanıyor.”¹⁸⁹

Daha önceki öykülerinde ağırlıklı olarak toplumda yaşanan değişimi, bireyin bu değişim karşısındaki bunalımlarını, çözülüşünü anlatan Özdenören, bu öykülerde mutluluğu yakalayamayan, arayışta olan; kendisi, ailesi ve çevresiyle kavgalı

¹⁸⁷HAKSAL, Ali Haydar, “Rasim Özdenören’le Öyküsü ve Sanatı üzerine Bir Konuşma”, *Yedi İklim*, s.57-68, nu:107-108, Şubat-Mart 1999

¹⁸⁸ a.g.d., s.57-58

¹⁸⁹ a.g.d., s.57-58

insanların, “hastalar”ın, “çözülenler”in ve “çarpılmışlar”ın kendilerine bir çıkış yolu aramalarını, tasavvufu tanıışmalarını anlatır.

Denize Açılan Kapı’daki hikâyelerde hayatı ve ölümü sorgulayan yazar, hayatın sadece bu âlemde yaşanandan ibaret olmayıp, bir de bundan sonra yaşanacak, en az yaşadığımız bu hayat kadar gerçek olan, başka bir hayatın, başka dünyanın var olduğu gerçeğini vurgulamaktadır. Bu anlamda kitabın adında yer alan “deniz”, “Dünya ile dolu olanın, med ve cezirle bir dengeyi aradığı, tüm çabalarının kendisini ve semavi kapıya doğru yönelttiği bir imge olarak karşımıza çıkar.”¹⁹⁰

Bilindiği gibi Türk edebiyatında gelenekten beslenme, zaman zaman tartışılan konulardan birisidir. Gelenekten beslenen yazarlara göz atıldığında bunları iki gruba ayırmanın mümkün olduğu görülür. “Biri gerçekte özü ve ruhuyla gelenekten olan ve beslenenler, beslendikleri gibi yaşayanlar; diğeri de geleneği sadece malzeme olarak görenler ve kullananlar.”¹⁹¹ Bu anlamda Rasim Özdenören, *Denize Açılan Kapı*, adlı eseriyle Türk edebiyatında geleneği anlatan yazarlar arasında gelenekten beslenip geleneği anlatan bir isim olarak tekrar dikkat çeker.

II.1.6.Kuyu

Rasim Özdenören’in elli yılı aşan öykücülük serüvenini değerlendiren kimi araştırmacılar, bunu dört döneme ayırırlar. *Kuyu*¹⁹², bu araştırmacılara göre Özdenören’in öykücülüğünde üçüncü döneme ait eserlerdendir.¹⁹³ 1999 yılında yayımlanan *Kuyu*, yazarın 1983 yılından sonra, on altı yıllık bir aranın ardından, yayımlanan ilk öykü kitabıdır. Yazar, *Kuyu*’yu aslında 1983 yılında yazmaya

¹⁹⁰ YALSIZUÇANLAR, Sadık, *Hece Öykü*, s.288, nu:11, Ekim- Kasım 2005

¹⁹¹ HAKSAL, Ali Haydar, “Çözülme”, *Yedi İklim*, nu:107–108, Şubat-Mart 1999

¹⁹² İz yayıncılık, İstanbul 2002, Alıntılar bu baskıdan yapılacaktır.

¹⁹³ b.k.z: HARMANCI, Abdullah, *Işıyan Kelimeler*, s.134–138

başlamıştır. Yani arada geçen süre bir anlamda eserin yazım zamanını da ifade etmektedir.

Özdenören, 33 bölüm ve 91 sayfa olarak, uzun bir öykü şeklinde kaleme aldığı altıncı öykü kitabı *Kuyu*'da *Denize Açılan Kapı* adlı eserinde olduğu gibi tasavvufu gündeme getirirken “Kuyu” imgesiyle de toplumda yaşanan değişimin, modernliğin açmazlarını gösterir. Hz. Yusuf'un kıssasını çıkış noktası olarak alan öykü, arayan; ancak ne aradığını tam olarak bilmeyen, yolculuğa çıkan; fakat nereye gittiğini bilmeyen; mutsuz, yaralı ve âşık bir kişi olan Yusuf'un tasavvufa giriş serüvenini ve tasavvufun onda yaptığı değişiklikleri anlatır.

Kuyu'yu diğer öykülerden ayıran “belirgin iki özelliğinden birincisi didaktik, felsefi söylemlerin fazlalığı, ikincisi ise Özdenören okurunun alışık olmadığı cinsellik, nefis ve argo bağlamındaki sahneler ve sözcüklerdir.”¹⁹⁴

Daha önce *Çarpılmışlar*'da noktalama işaretlerini kullanmayan yazar, *Kuyu*'nun bazı bölümlerinde yine bu anlatım tekniğini tercih eder. Böylece okurun dikkatini hem anlatıma çeker, hem de birçok öyküsünde olduğu gibi şiire yaklaşmış olur.

Kuyu'da dikkat çeken bir husus, Özdenören'in bu eserden başlayarak farklı anlatım teknikleri kullanmaya başlamış olmasıdır. Özdenören, “‘Kuyu’dan itibaren yer yer absürt (belki de gerçeküstü) bir anlatımın ilginç örneklerini vermeye başlamıştır.”¹⁹⁵ Yazar, kullanmaya başladığı yeni anlatım tekniklerinin de bir sonucu olarak öykünün başından itibaren gerek soru cümleleriyle gerekse rüya motifini

¹⁹⁴ TOSUN, Necip, “Tasavvuf, Kadın ve Aşk”, *Kitap Postası*, nu:13, Nisan 2006

¹⁹⁵ HARMANCI, Abdullah, “*İştyan Kelimeler*”, Kaknüs Yay., İst. 2007, s.138

kullanarak, kahramandaki kararsızlığı ortaya koymuş böylece öyküde zaman ve mekân bakımından bir “belirsizleştirme” yapmıştır.

II.1.7. Ansızın Yola Çıkmak

İlk baskısı 2000 yılında yapılan *Ansızın Yola Çıkmak*'ta¹⁹⁶ on iki öykü yer almaktadır. Öykü kitaplarının hiçbirisi için önsöz yazmayan Özdenören, *Ansızın Yola Çıkmak* için de önsöz yazmamış, ancak eser, bunun yerine geçebilecek şekilde Fatır suresinden iki ayetin alıntısıyla başlatılmıştır.

Rasim Özdenören, kendisiyle yapılan bir röportajda kitabın adı için “O, uyduruk bir isim oldu. İlk ismi “Mum”du. Fakat başka birinin “Mum” diye bir hikâyesi var dediler, onun için değiştirmek zorunda kaldım.” der ve ekler: “Keşke “Mum” deseymişiz. Daha iyi olacaktı.”¹⁹⁷

Bu kitapta da yazarın gündeminde tasavvuf ve diğer öykülerinde olduğu gibi herhangi bir insanımızın yaşayabileceği türden hikâyeler var. Eser, yaşadıkları bunalımları aşmaya çalışan, tarikata yeni giren insanların heyecanlarını, girdikleri yenedünyaya uyum sağlama gayretlerini, evden uzaklaşan gençlerin, dağılan, dağılmak üzere olan ailelerin, ölümün eşiğinde olan kadınların öykülerini, kendileriyle olan hesaplaşmalarını, tasavvufun kendilerinde yaptığı değişimleri imgesel bir dil kullanarak ortaya koymaktadır. *Ansızın Yola Çıkmak*, “düşte yitirileni gerçekte bulabilmek”, “olmazın, onulmazın ardına düşmek” için çıkılan yolculuğu anlatmaktadır.

¹⁹⁶ İz yayıncılık, İstanbul 2007, Alıntılar bu baskıdan yapılacaktır.

¹⁹⁷ GÜLTEKİN, Asım, “Rasim Özdenören ile”, *Kitap Postası*, nu:13, Nisan 2006

Ansızın Yola Çıkmak'ta insan bilincinin zaman ve mekân algılarıyla oynayan yazar, yarı fantastik, yarı reel bir mekân ve zaman kullanırken yer yer kahramanları da soyutlaştırmıştır. Bu eserde öykülerin kurgulama tekniği ile de oynayan Özdenören, okuyucuya düş ve düşünce alışkanlıklarını aşma konusunda da kapı aralayarak bir yandan okuyucusunun öyküleri yaşamasını hatta tamamlamasını sağlamaya çalışırken bir yandan da “öte” duygusunun gerçekliğini tasavvufi imgeleri de kullanarak anlatmaya çalışır.

II.1.8.Hışırta

On yedi öykünün yer aldığı *Hışırta*'nın¹⁹⁸ ilk baskısı 2000 yılında yapılmıştır. Daha önceki öykülerinde erkeklerin bakış açısıyla öykülerini yazan Özdenören, bu eseri ise kadınların bakış açısıyla yazmıştır. Eserde, “hışırta” kelimesinin çağrıştırdığı anlama da uygun düşecek şekilde sıkıntı içindeki kadını, kadının dünyasını anlatır. Kadınların evlilik, aşk, aile, yalnızlık, cinsellik, terk edilmişlik, çocuk sevgisi gibi durumları algılayışlarını gözler önüne serer. Özellikle mutsuz evliliklerde, boşanmalarda kadınların yaşadığı toplumsal baskıları, çocuklarıyla yaşadıkları zorlukları, modern hayatın çarklarına uymuş, buna uygun yaşayan, gününü gün eden kadınları, bunların imkânsız aşklarını kadınların bakış açısıyla anlatan yazar, bazen de ele aldığı meselelere eleştirel yaklaşır. Yazarın, bu eserde cinsellik konusuna eğilmesi, bu konuyu irdelemesi, önemli bir yer ayırması özellikle hitap ettiği çevre ve okur açısından dikkat çekicidir.

¹⁹⁸ İz yayıncılık, İstanbul 2001, Alıntılar bu baskıdan yapılacaktır.

Hısrı sadece kadınların dünyasını anlatması bakımından dikkat çekmez. Eserde yer alan öykülerin tamamı “yoğundur... ruhun, düşüncenin ve acının öyküleridir. Edebiyatımızda, ruhun bu denli yoğun bir biçimde ele alındığı ürünlere az rastlanır.”¹⁹⁹ Rasim Özdenören, *Hısrı*’da bireyin bilinçaltı derinliğine inerek ruhsal çözümlenmelerde bulunurken, susturulmuş ve bastırılmış duyguların dış dünyanın gerçekliğiyle çakışmamasından kaynaklanan insanlık trajedilerini, olayın sosyolojik, tarihsel, ekonomik temellerini de vererek anlatır. Son yüz yılda derin ve köklü bir kültürel değişimin yaşandığı ülkemizde “bu değişimin kuşaklararası iletişimsizliği nasıl etkilediği, kopma noktasına nasıl getirdiği gündeme getirilirken insan olgusu, sadece dış yapısı ve davranışlarıyla ele alınmaz eserde; onun bilinçaltı boyutu ve zihinsel macerasının topografyası da ortaya çıkarılır.”²⁰⁰ *Hısrı* işte tüm bu unsurların ortaya konduğu hikâyelerden oluşmaktadır.

II.1.9.Toz

Rasim Özdenören, son öykü kitabı olan *Toz*’da²⁰¹ on yedi kısa hikâyeye yer verir. *Toz*, yazarın *Hısrı* kitabından sonra kadın, cinsellik ve aşkı kadınların bakış açısıyla anlattığı ikinci kitabıdır. Özdenören’in *Ansızın Yola Çıkmak*’tan başlayarak zaman ve mekân algılarıyla oynadığına, zaman ve mekânda soyutlaştırmaya gittiğine daha önce değinilmişti. Yazarın önceki öykü kitaplarındaki zaman ve mekândaki belirsizliğin *Toz*’da giderek zaman ve mekânda yokluğa dönüşmesi dikkat çekmektedir. Özdenören, daha önce noktalama işaretlerini kullanmayarak okuyucunun dikkatini metne, ifadeye çekmek istemiştir. Şimdi ise aynı amacı gerçekleştirmek için mekân ve zamanı belirsizleştirir. Böylece öykülerin ardındaki aşk öyküsünü anlatabilme imkânı elde edebilmiştir. Kişilerin ve mekânın belirgin olmaması bu öykülerin belki de en önemli özelliğidir.

¹⁹⁹ HAKSAL, Ali Haydar, “İnsan Ruhunun Öyküleri”, *Kitap Postası*, nu:13, Nisan 2006

²⁰⁰ ÖZDENÖREN, Rasim, “Arka Kapak Yazısı”, *Hısrı*

²⁰¹ İz yayıncılık, İstanbul 2006, Alıntılar bu baskıdan yapılacaktır.

Toz'da yoğun bir anlatım, çok katmanlı bir dil kullanılmış olması öykülerin, dikkatle okunmasını gerektirmektedir. Çünkü bu özellik okuyucunun anlatılanı daha iyi anlaması için öyküyü yaşamasını gerekli kılmaktadır. Kullanılan çok katmanlı dil nedeniyle öyküleri farklı okuma şekilleriyle de okumak mümkün. Nitekim öykülerin bazı bölümlerinde başka konuların da anlatılmakta olduğu biraz dikkat edilince hemen görülmektedir.

“*Çalılıkta Yanan Ateş* öyküsünü okuduğumuzda yıllarca ayrı kalan iki aşığın bir gün yeniden buluşmasını ve o buluşma anındaki gerilimi okumamız mümkündür. Aynı öyküyü kutsal kitaplarda bahsi geçen Hz. Musa ile Allah'ın ilk kez konuşması anının anlatılması olarak okumamız da mümkündür. Bu ikinci hikâye birinci hikâyenin anlatımı içinde gizlenmiş ama onun gücünü de zayıflatmamıştır.”²⁰²

²⁰² SELİM, Bülent, *Yeni Şafak*, 28 Aralık 2002

II.2.RASİM ÖZDENÖREN’İN ÖYKÜLERİ ÜZERİNE TEMA VE YAPI ÇÖZÜMLEMESİ

II.2.1.TEMA

II.2.1.1.Toplumsal Çözülme

1950’li yıllardan itibaren artan şehirleşmeyle beraber Türk toplumunun önemli meselelerinden biri haline gelen modernleşme, birçok araştırmaya konu olmuştur. Osmanlı’dan itibaren başlayan ve giderek toplumun her katmanında etkisini gösteren modernizmin toplumda ve bireyde meydana getirdiği değişimler ve meseleler sadece bilim adamlarını değil edebiyatçıları da ilgilendirmiştir. Özdenören de bu olguya ve bunun aile ve toplumdaki yansımalarına yabancı kalmamış, öykülerinde önemli bir yer ayırmıştır.

Rasim Özdenören, öykülerinde bireydeki ve ailedeki bu çözülmeyi çeşitli açılardan ele alarak anlatır. Öykülerde,

“Çözülmenin arka plânı olarak çoğunlukla yabancılaşma, yeni düzene ayak uydurmama, geleneklerden, kutsal olandan kopuş gibi ana temalar işlenmesine karşın, bütün bunların yanında bu çözülmeyi derinleştiren, yoğunlaştıran önemli bir olgu olarak ekonomik sıkıntılar da ele alınır.”²⁰³

²⁰³ TOSUN, Necip, *Türk Öykücülüğünde Rasim Özdenören*, s.59

Öykülerinde daha çok yoksul aileleri anlatan Özdenören, zenginliğini koruyamayan varlıklı aileleri de söz konusu eder. Bu iki aile tipi Özdenören'in öykülerinde ağırlıklı olarak yer alır. Özdenören, öykülerinde daha çok küçük esnafı ve bugünkü anlamıyla pazarcılık yaparak geçimini temin eden alt gelir grubu diyebileceğimiz manavlık, bağ bekçiliği, gezici berberlik, mermi kaçakçılığı yapan ve evlerde iplik eğirerek geçimini temin eden insanları anlatır. Onların umutlarını, değişime ayak uyduramayışlarını, acılarını, hastalıklarını, beklentilerini, tutunamayışlarını, açmazlarını ve yenilgilerini kurgular.

Özdenören, *Hastalar ve Işıklar*'da çeşitli nedenlerle işsiz kalmış, doğru düzgün işi olmayan yoksul kişileri anlatır. Eserde, bu kişilerin yaşadığı maddî sıkıntılar ve bu sıkıntıların aileye yansımaları ile yaşanan değişimler sonucu ortaya çıkan çözümler de ele alınır. Kitabın bütününe yayılan bu hava özellikle kitabın uzun öyküsü "Kundak"ta dikkat çekicidir. Öyküde anlatılan aile, fakir bir ailedir. Baba, köyden köye gezici berberlik yaparken, küçük oğul berber çıraklığı yapmaktadır. Öykü kahramanı büyük oğul ise, "bir hastalığın ucundayım", "hastayım, ruhum hasta benim" diyerek bireysel bunalımlar içerisinde kıvrınmaktadır. Ancak bu bunalımların biraz da işsiz olmasından kaynaklandığının en başında farkındadır. Buna rağmen iş bulup çalışmadığı için babasının kendisine olan kızgınlığını anlayamamakta, yaşadığı hastalığın farkına varılmasını beklemektedir. Oysa babası onun yaşadığı bu ruhsal bunalımları anlamaktan uzaktır. Baba, ekonomik durumlarını öne sürerek büyük oğlunun çalışmasını istemektedir. Babanın ısrarı çocuğun bunalımlarını iyice artırır. Bu arada kahraman, babasının baskısından kurtulmak için evden kaçır ve bir arkadaşı ile birlikte birkaç iş yapar; ama başarılı olamaz. Sonunda mecbur kalır, tekrar baba evine döner. Bu bunalımlarla yaşayan kahraman, sürekli olarak "Ben... bir şey yapacağım, bir şey çıkacak elimden"²⁰⁴ der durur ve sonunda 'yoksullar mahallesi'nde büyük bir yangın çıkarır. Böylece işsizlik, yaşadığı bunalımlar ve ailesinin kendisini anlamaması bu olumsuzluğu tahrir eden bir olgu olarak ortaya çıkar.

²⁰⁴ ÖZDENÖREN, Rasim, "Kundak", HI, S.97

Özdenören, *Çözülme*'deki "Aile" adlı ise öyküde kasaba gerçekliğinden hareketle zaman ve paranın bir ailede yaptığı tahribatı ortaya koyarak çözülmeyi kurgular. Sekiz kişinin yaşadığı bir evde yaşananları, hayatın sıkıntılı anlarını bekleyerek geçen günlerin seyrini, çözülmeyi bir başka seyrini yansıtacak biçimde kurgular. Evin erkeği olan Salih Efendi, "beceriksizliği, yönetememesi yüzünden babasından kalan bütün mal varlığı çar çur olup gitmiştir."²⁰⁵ Ailenin çözülmeyi hızlandıran bir diğer etken de Salih Efendi'nin, zamanın şartlarına da ayak uyduramamasıdır. Çünkü "Öyle bir döneme girilmiştir ki, artık babasının zamanında olduğu gibi, ev işlerinde bazı küçük hesap oyunlarına girmek ayıpsınılmamaktadır... Geniş, sağlam aile, şimdi bölük pörçük olmuştur. Dağılıp gitmiştir."²⁰⁶ Özdenören, hikâyenin sonunda "bir toprak kurdu bir evin temelini kemirmekte, ahşap bir ev bir zaman parçasında eriye eriye yitmekte, teslim olmaktadır."²⁰⁷ derken değişme ile toprak kurdu arasında da paralellik kurmaktadır. Ona göre bir toprak kurdu bir yapıyı nasıl yakıp yıkmaktaysa değişme de aileyi öyle çözüp dağıtmaktadır. Yazar ayrıca geleneksel Türk hayatının yapılarından olan ahşap ev unsurunu kullanarak, geleneksel hayatın "kemirildiğini" bunun da insanların hayatlarını "dağıttığını" ifade eder.

Çözülme adlı öykü kitabının bir başka öyküsü, kitaba da adını veren ve uzunca bir hikâye olan "Çözülme"de ise varlıklı bir aileden geldiği halde içki kumar gibi nedenlerle, servetini heba etmiş, ölüm döşeğindeki bir baba; işi gücü olmayan, vaktini babası gibi kumar oynayarak geçiren bir oğul; kocası tarafından dövüldüğü için baba evine dönen bir kız ile zihinsel ve bedensel özürlü olan ikinci kızıdan oluşan bir ailenin etrafında gelişen olaylar anlatılır.

Ailenin oğlu Kerim'in cinayet sanığı olması, babasıyla yaşadığı sorunlar ve aileyi ayakta tutmaya çalışan annenin çektiği sıkıntılar nedeniyle kızı gibi delirmesi,

²⁰⁵ ÖZDENÖREN, Rasim, "Aile", *Çözülme*, s.39

²⁰⁶ a.g.e, s.39

²⁰⁷ a.g.e, s.45

hikâyede serveti koruyamamanın ve değerlerin kaybolmasının sonuçları olarak anlatılmaktadır. *Çözülme*'de Rasim Özdenören, bir ailenin çözülmesini anlatırken bir yandan da yaşanan sosyal değişim sonucu çözüldüğünü düşündüğü toplumu da anlatır. Bir ailede örneklediği çözülmeyi çocuğun gözüyle şöyle dile getirir:

“Ben daha küçük bir çocuktum. Topraklarımız para getirirdi. Anam şu batası kirmanın ne olduğunu bilmezdi... Çocukluğumun o yaz günlerinde, bağları görmeye gittiğimizde, at sırtında dolaşırdık da gene de ucunu bulamazdık toprakların... Sen bunca serveti çar çur et... Mısır tanesi gibi bütün aileyi dağıt, bizi sersefil et sonra gel kasıl, beni suçlamaya kalkış.”²⁰⁸

“Ölüm Odaları”nda ise öykünün kahramanı İdris’in yaşadığı sıkıntılar ve babasını kaybetmenin verdiği acılar, çözülmenin belirtileridir. İdris, kalabalıkların arasında yalnız kalmış bir kişidir. İdris’in tutunduğu tek şey, tek dostu dükkânındaki işidir.

Çözülme'de “Şimdi Çok Uzaklarda” adlı öyküde ise toplumumuzun sanayileşmeye başlamasıyla yaşadığı göç dalgasına kapılan bir ailenin geleneksel yaşam biçiminin çözülüşü anlatılır. Küçük bir kasabada manav çıraqlığı, gezici yemiş ve sebze satıcılığı yaparak geçimini temin eden Yakup, biriktirdiği parayla önce bir manava ortak olur, ortağının kızıyla evlenir. Evlenirken kayınpederiyle oturmayı kabul eden Yakup, bir süre sonra ayrı bir eve taşınır. Sonra da daha iyi şartlarda, daha çok para kazanmak hevesiyle şehre taşınmaya karar verir. Karısı ve kayınpederi bu taşınmaya karşı çıkarlar. Yakup ise hayallerini gerçekleştirmek için taşınmakta kararlıdır. Şehre göç edip manavlığa devam eder. İşleri de iyidir, ancak

²⁰⁸ a.g.e, “Çözülme”, s.61

“Karısı da mızızlanmaya başlamıştı. Bütün bütün yabancı buluyordu bu kenti kendine.”²⁰⁹ Yakup’un karısı; annesinin, ailesinin yanına dönmek ister, kayını da yanlarına gelerek onları ikna etmeye çalışır, ancak Yakup kararlıdır dönmemeye. Karısını “iyi olacak yavrum... iyi olacak” diye ikna etmeye çalışır. Debelenmelere karşın, geri dönüşün imkânsızlığı önlerine set çekmiştir. Artık bu kentte tutunacaklardır, geri dönüş yoktur. Özdenören, öyküde kahramanın şehir hayatına atılmasıyla beraber yaşadığı yeni hayatın getirdiği sıkıntılara ve büyük ailenin çözülüşüne dikkat çeker. Yeni hayat tarzı aileyi çözmekte, bireyleri mutsuz etmektedir.

Çok Sesli Bir Ölüm’de büyükşehir hevesinin ve Anadolu’nun başka bir gerçeğine şahit oluruz. Evin oğlu -ölen üç erkek kardeşten sonra doğmuş olmasına ve yaşının küçüklüğüne rağmen- yaşadığı çevreyi, baba ocağını beğenmeyip “daha sekiz dokuz yaşlarındayken, kendine gösterilen bütün özene karşın, baba evinden kaçmış...” Ancak komşular onu yakalayıp getirmişler, niye kaçtığını sorduklarında, “ bu berbat, daracak toprakları sevmiyorum” diyerek geleneksel hayatın devam ettiği ortama ve bu hayatın unsurlarına tepkisini dile getirmiştir. Burada da “yeni nesil” geleneksel hayat karşısında modern şehir hayatını seçer. “Ama günün birinde dönmemesine ayrılıp gitti. Uzun bir süre haber alınamadı kendisinden. Bir ara adam yaralamaktan hapse atıldığı söylentisi geldi.”²¹⁰

Rasim Özdenören, *Çarpılmışlar*’da “İşimamıştı Sabah Daha” öyküsünde ekonomik sıkıntıların bir ailede meydana getirdiği çözülmeyi anlatır. Baba, maddi sıkıntılarını aşmak ve ailesinin geçimini temin etmek için ölmeyi de göze alarak kaçakçılığa başlar. Bir süre sonra sermaye edinir ve elektronik eşya satan bir dükkân açar. Ancak oğlu, babasının çektiği sıkıntıların bilincinde değildir. Dükkândan bir

²⁰⁹ a.g.e, “Şimdi Çok Uzaklarda”, s.18

²¹⁰ ÖZDENÖREN, Rasim, “Kan”, *Çok Sesli Bir Ölüm*, s.54

şeyler çaldığı gibi annesinin sandığından da bir şeyler çalmak istemektedir. Annesinin, oğluna direnmesinin faydası olmaz. Oğul, sonunda sandığı kırarak istediğini alır. Bu olayların neticesinde annesi çok üzülürken babası da oğluna cephe alır. Böylece değerlerini kaybetmiş insanların maddi sıkıntılarla da karşılaşınca yaşadıkları çözülüş ortaya konulur.

“Arasat” hikâyesinde ise karısı, kayınvalidesi ve babasıyla arası bozuk olan, zorla evlendirilmiş olan hikâye kahramanı Ejder’in karısıyla yaşadığı sorunlar, yanlarında çalışan bir kızı iğfal etmesi sonucu eşi ve kayınvalidesinin kendisini dışlamaları ve iğfal ettiği kızın ağabeyleri tarafından öldürülmesiyle bir ailenin dağılma süreci ayrıntısıyla anlatılır.

Modern insanın özelliklerinden birisi de yaşadığı kimlik ve kişilik sorunudur. Modern insan, yaşadığı bunalımların da etkisiyle bulunduğu ortamın gerektirdiği kişilik özellikleriyle çıkar insanların karşısına, onun dakikası dakikasına uymaz. Modern insan, “kendini gizlemek için” “maske” takarak dolaşır. “Maske”de modern insanın eleştirisini okuruz. Kahramanın, gördüğü her yüzde bir maske vardır, onu parçalayıp atar. Kahramana göre maske takan sadece insanlar değildir, insanı nefsinin arzularına boyun eğdiren şeytan da maske takanlardandır. Maske takan sadece diğer insanlar ve şeytan da değildir. İşin acı tarafı kahramanın sevdiği kız ve hatta kahramanın kendisi de maske takanlardandır:

“Öyleyse maskeni niye çıkarmıyorsun, diye sordu kız.
‘Ne maskesi?’ dedi delikanlı ‘benim maskem yok!’ Kız, elini onun yüzüne uzattı, o yüzden bir şeyi yırtıp çıkarttı ve ‘peki bu ne?’ diye sordu... Çıplak yüzleriyle birbirlerine baktılar.

İkisi de kendini bir aynaya bakıyormuş gibi sandı. Korktular ve gülümsediler.”²¹¹

Yapılan ve daha sonra yapılacak başka değerlendirmelerde de görüleceği gibi “toplumsal çözülme” Rasim Özdenören’in, öykülerinin esasını teşkil eden unsurlardandır. Çünkü yazar, bireyin ve toplumun dağılıp yok oluşunu öncelikle toplumsal çözülmeye ilişkilendirmektedir. Toplumsal çözülmeyi; yabancılaşma, ekonomik zorluklar, değerlerden kopuş, modernleşmenin getirdiği yeni hayat tarzları gibi nedenlere dayandıran Özdenören, öykülerinde toplumsal çözülmeyi, temellerine inerek anlatırken olayları sosyolojik ve psikolojik nedenleriyle de değerlendirmekte ve bunu başarıyla yerine getirmektedir.

II.2.1.2.Yabancılaşma ve Başkaldırı

Yirminci yüzyıl edebiyatının, sanatının ve sinemasının kısacası dünyasının ana temalarından birisi de yabancılaşmadır. Bireyin sermaye, teknoloji ve tüketim evrimine karşı koyamaması ve bunlara yetişememesi sonucunda toplumsal, kültürel ve doğal çevresine olan uyumu azalmış; birey, giderek yalnızlığa ve çaresizliğe düşerek değerleri terk etmiş ve onlardan uzaklaşmıştır. Bütün bu problemleri yaşayan birey, yaşadığı tüm sorunları başta ailesine, çevresine ve yaşadığı topluma yansıtarak, bunlara bir yerde başkaldırarak çatışmaya neden olmuştur. Yaşadığımız çağı tüketim ve yabancılaşma çağı olarak niteleyen birçok düşünür, yabancılaşmayı teknik uygarlığının ve insanın verimlilikle yarışının tarihsel bir sonucu olarak görmektedirler.

²¹¹ ÖZDENÖREN, Rasim, “Maske”, *Ansızın Yola Çıkmak*, s.64

“Yabancılaşma” olgusu dünya edebiyatına çeşitli şekillerde yansıdığı gibi özellikle 1960–1980 arası dönemde bizim hikâyeciliğimizde de önemli bir yer işgal eder. Edebiyatımızda “Yabancılaşma” daha çok sanayileşme ve şehirleşmeyle gelen sorunlar, değerlerin zayıflaması, nüfus artışı, tarımda makineleşme, köy ve şehirde görülen işsizlik, göç ve yoksulluk gibi toplumsal değişmelerle kendisini göstermektedir.

Türk edebiyatında değişim, yalnızlık, çözülme, göç, ekonomik sorunlar ve yabancılaşma konularını eserlerinde ağırlıklı olarak anlatan yazarlardan birisi de Rasim Özdenören’dir. Döneminin birçok öykü yazarının toplumda yaşanan değişimi Marksist bir anlayışla, “ağa- ırgat” çatışması ekseninde ortaya koymalarının aksine Özdenören, değişimi ve bunun nedenlerini İslamî bir duyarlılıkla açıklayarak yabancılaşmayı halka dayatılan, varlığı bireye zorla kabul ettirilen bir değişimin sonucu olarak gördüğünü, sorunun insanların değerlerden uzaklaşmalarından kaynaklandığını iddia eder. Yazar, bu yönüyle o güne kadar köy ve kasabayı anlatagelen toplumcu gerçekçilerden ayrılır ve öykücülüğümüzde yeni bir dönemi başlatır.

Rasim Özdenören’de “Yabancılaşma” olgusunu *Hastalar ve Işıklar*’dan başlayarak takip etmek mümkündür. Bu eserde kahramanlar, kimliklerini arayan, sorgulayan, geçmişinden habersiz; çevreleriyle uyumsuz, geçimsiz, hayata tutunamamış; fiziksel ve ruhsal acılar yaşayan kişiler olarak anlatılmaktadır. *Hastalar ve Işıklar*’ın son öyküsü olan “Kundak”ta, hikâyenin kahramanı, yaşadığı bunalımların, buhranların farkında; ancak adını tam olarak koyamamaktadır. Yaşadığı bunalımların neticesinde “Yeryüzünü yakmak, ateşimle temelime kundak sokmak istiyorum.” der. Bunu da yoksullar mahallesinde bir yangın çıkararak sembolik olarak gerçekleştirir. Böylece kendisini anlamayan yalnız bırakan, derdine derman olmayan toplumla, dünyayla kendince hesaplaşmış olur.

Özdenören, *Çözülme*'de de toplumla uzlaşmamış, barışık olmayan bunalımlı ve yalnız insanları anlatmaya devam eder.

“Çözülme” adlı öyküde malını mülkünü çar çur eden bir babanın ailesini nasıl zor bir duruma düşürdüğü anlatılır. Zengin olmasına rağmen malını mülkünü koruyamayan baba, öyle bir duruma düşer ki hastalandığında doktora götürülüp tedavisi bile yapılamaz. İçki, kumar gibi nedenlerle karısı ve oğluyula sağlıklı ilişkiler kuramayan, oğlunu baskıyla yetiştiren baba, işlemediği bir cinayetten katil zanlısı olan oğlu Kerim’le sonunda çatışmaya girer. Ölüm döşeğindeki babasının Kerim’e olan tavrı, Kerim’in hayata tutunamadığı gibi babasına da tutunamadığını ortaya koyacaktır. Böylece baba-oğul birbirlerinden nefret eder duruma gelir. Kerim, cinayeti işlemediği halde, arkadaşı Ragıp’ın “sen yapmadın boş ver” diyerek inkâr etmesini teklif etmesine rağmen suç aleti olan bıçak kendisinin olduğu için suçu kabullenir.²¹² Çünkü babasından kendisine de geçmiş olduğunu düşündüğü kötülük yapma huyunu, bu şekilde reddetmiş olacağına ve suçun cezasını çekmeden insanlığını kurtaramayacağına inanmaktadır. Burada Dostoyevski’nin *Suç ve Ceza* romanının kahramanı Raskolnikov hatırlanmalıdır. Kerim Raskolnikov’a benzemektedir. Önce yaptığı işin kutsal olduğuna ve insanlığı kurtaracağına inanır. Daha sonra ise yine Raskolnikov gibi pişman olur ve suç aleti kendisine ait olmadığı suçu kabul eder ve Raskolnikov’un dediklerini söyler. “Ben bu suçun cezasını çekmeden kendi insaniyetimi kurtaramam.”

“Ölünün Odaları” adlı öykü, babası ölen İdris’in, babasının ölümünden sonra şehirde insanlardan uzak, kimsesiz ve ilgisiz bir şekilde geçirdiği günleri, yalnızlığını anlatır. Babasının ölümüyle insanların kendisinden, kendisinin de insanlardan kopuk

²¹² Rasim Özdenören de çocukluğunda bunu hatırlatan bir olay yaşamıştır. Çok yakın bir arkadaşıyla bir gece vakti yürüyüşe çıkmışken, arkadaşı birdenbire öğretmenlerinin camına bir taş atar. Ertesi gün okul müdürü odasına çağırdığında, Özdenören’in böyle bir şey yapmayacağını bildiği halde, taş atanı söylemek için kendisine hayatında yediği ilk ve son tokatı atarak evi kimin taşıladığını sorar. Özdenören, arkadaşını ihbar etmez. Tereddütsüz biçimde “Ben taşıladım.” der. **b.k.z:** *Ben ve Hayat ve Ölüm*, s,182-184

olduğu bir gün geçiren İdris, yalnızlığını gidermek, hayata tutunmak için insanlara değil de dükkânına, işine sarılır. Ertesi gün evden çıkar, dükkânına gider.

Çok Sesli Bir Ölüm'de “Sabah Aralığı” adlı öyküde çözülme, modernleşme, başkaldırı ve yabancılaşma temalarının tümünü bulmak mümkün. Öykü kahramanı Halil, tıpkı “Çözülme”deki Kerim gibi işlemediği bir suç nedeniyle jandarma tarafından aranmaktadır. Halil, yaşadıklarına isyan ederek “Tanrı'nın adaletine sığınmanın ne demek olduğu bilinmeyen bir yerde işler hep böyle mi olur?” der ve teslim olmayı reddeder. Halil, yaşadığı bütün olumsuzlukların Tanrı'nın varlığına aldırmayan insanların yaşadığı yerde yaşamaktan ve oğullarının kendilerini terk edip şehre gitmesinden kaynaklandığına inanmaktadır. Halil, Jandarma tarafından bir yerde kısıtılır; karısının tüm ısrarlarına rağmen teslim olmaz. Yaşamak zorunda bırakıldığı hayatı yaşamayı artık istemez, hayata yabancılaşır ve yabancı olduğu düzene isyan edercesine ölümü seçer.

Çok Sesli Bir Ölüm'ün “Çatışma” adlı son öyküsü bir ailedeki bireylerin birbirlerine ne kadar yabancı olduklarını ortaya koyması bakımından ilginç bir örnektir. Öykü; babası, halası ve kız kardeşiyle yaşayan Şermin'in arkadaşı Sadık ile yaşadığı aşkı anlatır. Annesi öldüğü için kendisine halası bakan Şermin, Sadık ile tanışıp arkadaşlığını ilerletince durumu fark eden halasıyla karşı karşıya gelir. Halası, yaşanan değişimin farkındadır, duruma çok üzülür. “Bir küfür, bir ilenç içinde yaşıyoruz... Yıllar var ki bunu hissediyorum ama bize bulaşmaz diye umuyordum. Bu çirkefin içinde doğdunuz siz, şimdi durmadan öteberiye sıçratıyorsunuz bunu.”²¹³ diye kızar ve Şermin'i durumu babaya haber vermekle tehdit ederek “kızlık onurunu bile düşünmeyecek kadar azmışsın.” diye uyarır. Şermin ise “Bana yakınlık göstermedin.” diye halasını suçlar. Sonra da ona meydan okur: “Kimseden korkum yok, ne senden ne babamdan.”²¹⁴

²¹³ ÖZDENÖREN, Rasim, “Çatışma”, *Çok Sesli Bir Ölüm*, s.107

²¹⁴ a.g.e., s.107

Öyküde anlatılan kişilerin dördü de birbirlerinden farklı kişilikleri temsil ederler. Aile bireyleri ve halayla tanıştıktan sonra Sadık, bu ilişki vesilesiyle kendini, inançlarını sorgulamaya başlarlar. Toplumda yaşanan değişimi temsil etmeleri bakımından Hala ile Şermin'i daha yakından tanımak faydalı olacaktır. Hala, yaşanan değişimin ve olumsuzluklarının farkındadır. Aileyi bu olumsuzluklardan, çirkefliklerden korumaya çalışır: “Tanrı bizi bağışlamayacaktır, öğretmediğimiz için bizi, öğrenmedikleri ve bilmedikleri için onları da.” der.²¹⁵ Şermin ise yeninin, değişen neslin temsilcisidir. Ailesi, Sadık'a karşı çıktığında, daha önce bir erkek tarafından terk edilmiş olmanın da etkisiyle herhangi bir gencin yapabileceği bütün yanlışları yapar. Kendisine annelik yapmış olan halasına ve babasına başkaldırır. Şermin, sonunda trajik bir sona neden olur. Buna rağmen yaptıklarının tam olarak bilincinde değildir, inanmak istemez olanlara. Sonunda sorduğu şu soru sanki yaşanan değişimin olumsuz yanlarını ortaya koyar gibidir: “Bütün bunları ben mi yaptım? Yeryüzüne kötülüğü ben mi indirdim?” Şermin'in bu sorusu, ondaki yabancılaşmanın arka planını ortaya koyar. Şermin, öncelikle İslam'ın varlığı izah tarzından uzaklaşmış; ardından İslam etrafında şekillenen toplumsal dokudan uzaklaşmıştır. Bu “uzak kalış” Şermin'in başta kendisi olmak üzere etrafına yabancılaşmasını netice vermiştir.

Rasim Özdenören, değişim, uyumsuzluk, yabancılaşma konularını yerli bir bakış açısıyla ilk anlatan yazarlardandır. Dördüncü öykü kitabı olan *Çarpılmışlar*'da dinden uzaklaşan bireyin herkesten ve her şeyden uzaklaşıp bunlara yabancılaştığını, açmaza düştüğünü anlatır. Kitabın en hacimli öyküsü “Arasat”ta bir namus cinayetini anlatır. Pamuk tarlalarında başlayan öykü; kentin varoşlarını, Çingene Mahallesiinde yapılan âlemleri, meyhane masalarında sarhoş olup kendini kaybetmiş insanları, günaha batmış, kendine ve aslına yabancılaşmış insanların yaşadığı cinneti anlatır. Öykünün kahramanı Ejder, mutsuz bir evlilik yapmış karısı Sabiha ile zorla evlendirilmişlerdir. Bunların da etkisiyle tarlalarında çalışan bir kıza tecavüz eder. Bu olay sadece cinsel bir sapma olmayıp aynı zamanda babasına ve topluma da bir

²¹⁵ a.g.e., s.92

tepki, bir başkaldırıdır. Ejder, tecavüz olayından sonra da hatalar yapmaya devam eder. “Değerlerden” uzak kalmanın sonucu olarak yaşadığı yabancılaşma kendi sonunu da belirleyecektir.

Hışırtı'da modern hayatın insanı sürüklediği çıkmazlar, kişinin çevresi, ailesi ve kendisiyle yaşadığı sorunlar sıklıkla işlenir. Özdenören, “Bebek ve Çılgılık ve Kadın”da, ikinci eşi olarak evlendiği erkek tarafından terk edilmiş; bebeği ile aç ve susuz; kentin ortasında yapayalnız kalmış bir kadının dramını, kadının sokaklarda kalacak yer ararken ağlayan bebeğin sesini bile duymayan, duyarsız ve duygusuz; bir bebeğin sesine bile artık yabancı bir şehir halkını anlatır. Şehir ve dolayısıyla şehir halkı, bizi biz yapan değerlerden, geleneksel değerlerden o kadar uzaklaşmış, bu değerlere o kadar yabancılaşmıştır ki, sahipsiz ve masum bir bebeğin aç kaldığı için ağlayıp inlemesi; kendi kaderine terk edilmiş bir annenin çaresizliği toplum tarafından görmezden gelinebilmiştir.

Hışırtı'da değerlerin zayıflaması neticesinde modern hayatın yol açtığı problemlerin sorgulandığı öykülerden birisi de “Mevsim Sonu”dur.“ Öyküde modern hayatın dayattığı yaşam tarzları ve bu hayatın insanı sürüklediği açmazlar anlatılır. Öykü, modern hayata göre yaşayan bir kızın cinsellik ve aşk eksenindeki yaşantısını anlatır. Bir sahil kasabasında mevsimlik aşklar yaşayan genç kız, bu kez gerçekten âşık olur. Ancak bu aşk vesilesiyle ilk kez yokluğu, yitip gitmeyi düşünmeye başlar. İçinden gelen “Bütün bunlardan boşalmalısın, öyle ki bunlardan boşala boşala, geriye yalnızca ve som olarak kendin kalmalısın.”²¹⁶ sesi ona çok farklı duygular yaşatır. Artık, “nasıl boşalabilirim, kendimi nasıl terk edebilirim” sorularına cevap aramaktadır. İçindeki ses ona, başarabilmesi “kendini yutup bitirmiş olan kentten” kurtulabilmesi için o güne kadar yaşadığı her şeyden vazgeçmesi gerektiğini söyler. Ancak, “kendisiyle hesaplaşması henüz başlamamıştır” bu nedenle onun için kolay değildir “vazgeçiyorum” demek. Ne yapacağını bilemeden “kendini oradan oraya

²¹⁶ ÖZDENÖREN, Rasim, “Mevsim Sonu”, *Hışırtı*, s.23

attı”, yaşadığı iç hesaplaşmalardan “kendini keşfetmesi” gerektiği sonucunu çıkarır. Bunu gerçekleştirmek için yaşadığı muhitten ve ailesinden ayrılmaya karar verir ve daha önce de gittikleri bir sahil kasabasına gidip bir motele yerleşir. Motelde sakin kafayla kendiyi hesaplaşmaya devam eder. Boşalmanın, kendini keşfetmenin yolunu bulmuş gibidir: “Kendi yükünün ağırlığından kurtulabilmek için onunla boğuşması gerekmezdi, onu savuşturabilmesi yeterliydi.”²¹⁷ Bulduğu bu çözümü uygulayabilmesinin denizdeki dalgalarla boğuşmak kadar zor olduğunun bilincindedir, ancak gerektiğinde “dalğanın altında yumulmayı” göze almak gerektiğinin de bilincindedir.

“Yabancılaşma ve Başkaldırı” temasını tamamlarken Özdenören’in öykülerinde insanımızı, “bizi” anlattığı belirtmelidir. Yabancılaşma ve başkaldırıyı, sadece sonuçlarıyla değil, bireysel ve toplumsal nedenleriyle de ortaya koymaya çalışan yazar, toplumumuzda özellikle son elli yılda görülen, değerlere yabancılaşma ve değerlere başkaldırı olgusunu, kendisinden önceki birçok yazarın aksine herhangi bir ideolojik dayatmaya gitmeden anlatmıştır. Toplumun yaşadığı değişimi ve bu değişimin ortaya çıkardığı “yabancılaşmış” yeni nesli edebiyatımızda objektif bir şekilde ilk kez anlatmaya çalışan belki de Özdenören’dir. Yazar, bu yönüyle de özel bir ilgiyi hak etmektedir.

II.2.1.3.Aile

Özdenören’in öykülerinde konular genellikle aile çevresinde anlatılır ve çözülür. Bu nedenle aile, hem çok önemli bir yer işgal eder hem de bu anlamıyla önemli fonksiyonlar üstlenir. Bahsedilen özellikleri daha iyi ortaya koyabilmek için aile temasını “Çocuk” “Baba” ve “Anne” olmak üzere üç ana başlıkta inceleyeceğiz.

²¹⁷ ²¹⁷ a.g.e., s.28

1-Çocuk

“Aile” temasının başlığı altında incelenecek, “Çocuk”, Rasim Özdenören’in öykülerinde üzerinde çokça durulan unsurlardandır. Amacının “mesaj vermek... çocuk konusuna farklı bir boyut kazandırmak olmadığını, o öykülerin onu gerektirdiğini”²¹⁸ söyleyen Özdenören, birçok olayı çocuğun saf ve temiz dünyasının gözleriyle anlatır. Çocuk gözüyle anlatılan olaylar, öykünün bazen esasını oluştururken bazen de tamamlayıcısı olur. Özdenören, sadece saflığın sembolü olarak anlatmaz çocuğu, onun öykülerinde çocuk, hem hayatın içinde, hem de bir bireydir.

Çocuk, Özdenören’in öykülerinde bazen bir işsizi, bazen bir çırağı, bazen de babasının ölümüne tanık olmuş ancak bunun anlamını bilemeyen; hayatı, çevresindeki herkes gibi acısı ve tatlısıyla yaşayan birisidir.

Dünyanın en acı gerçeklerinden biri de ölümdür. Özdenören, “Çocuk” adlı öyküsünde babası ölmüş bir çocuğun buna anlamaya çalışmasını anlatır. Olan bitenden haberi olmayan çocuk, çevresinde alışılmadık bir şeylerin olduğunu fark eder. Çocuk, kendilerine o güne kadar gidip gelmeyen akrabaların evlerine gelmiş olduğunu, tanıdığı ancak evlerinde görmediği kimselerin evlerine girip çıktığını fark edince olağandışı bir şeyler olduğunu hisseder. Ölümle ilgili bir şeyler bilmesine rağmen çocuk, o an için bu olayları anlamlandıramaz. Evde ağlayan insanları görünce kötü ve endişe verici bir şeyler olduğunu anlayan çocuk, bundan bir anlam çıkartmak istese de babasının ölmüş olabileceğini aklına getiremez. Çocuk, babasının öldüğünü, ölümün mahiyetini, yaşının da gereği tam olarak algılayamadığı için olan biteni kendisi için en değerli şeyle, oyuncaklarıyla özdeşlik kurarak “acaba oyuncaklarım mı kayboldu” diyerek anlamaya çalışır.

²¹⁸ ABİBULAYEVA, Lemara, “Rasim Özdenören’le Hikâyesi Üzerine- I”, *Edebiyat Otağı*, nu:13, Ekim 2006

“Ne kötü. Düş mü görüyordu, n’olmuştu kendisine, herkeslere? Bir daha hiç bulamamacasına sevgili oyuncaklarını mı kaybetmişti?”²¹⁹ Olan biteni bu şekilde anlamaya çalışan çocuk, annesinin ağlaması ve eve devamlı birilerinin gelip gitmesi üzerine kaygılanmaya devam eder. Evde bir gül açar gibi bir şeylerin değiştiğini artık anlayan çocuk, annesinin ağladığını eve uzak ve yakın akrabaların geldiğini görür, ancak bunlardan da babasının öldüğünü anlayamaz. “Ne olmuştu acaba diye sorar.”²²⁰

Sonunda çocuk, herkesin uyuyup kendisinin de uyumak için yatağına yattığı sırada “babasının kocaman, gülen resmiyle karşılaştı.”²²¹ Çocuk, her şeyi anlamıştır. Kaybolan sevgili oyuncakları değil, sevgili babasıdır. Çocuk, anladığı şeyi doğru anlayıp anlamadığını bilmek istercesine annesine sorar: “Ölü baba ne demek anne?”²²² Yazar, böylece öyküde bir çocuğun ölümü anlamaya çalışmasını neredeyse aşama aşama anlatmış olur.

Çocuk temasına dikkat çekici bir başka örneği *Hastalar ve Işıklar*’daki “Dönüş”te buluruz. Bu öyküde babasının ölümünden sonra miras paylaşımına tanık olan çocuk, hiçbir şeyden habersiz, sıklıkla “merhum” sözünü duyar. Durumun bilincinde olmayan çocuk, “merhum öldü, merhum öldü” diye seslenince akrabaları gülümseyerek başını okşarlar. Ancak Özdenören, çocuğun bu sözleriyle anlam katmanını genişletmekte, orada bulunanların halleriyle bir insanın ölmüş olmasının arasındaki tezada dikkat çekmektedir. Bu acı tezadı çocuğun masum ruhunun vasıtasıyla ortaya koyması da önemlidir.

Çocuk ve ölüm konusunu ele alan başka bir hikâye ise *Çarpılmışlar*’daki “Mor Sinekler”dir. Adını bir halk türküsünden alan “Mor Sinekler”de de bir yandan ölüm olgusunu anlamaya çalışan bir çocuk anlatılırken bir yandan da dayısı ve annesinin daha az ilgi gösterdiği bu çocuğun bundan kaynaklanan üzüntüsü anlatılır. Kardeşi Saniye’ye

²¹⁹ÖZDENÖREN, Rasim, “Çocuk”, HI, s. 43

²²⁰ ÖZDENÖREN, Rasim, a.g.e., s.44

²²¹ a.g.e., s.44

²²²a.g.e., s.45

bir top hediye eden dayı, hikâye kahramanına artık büyüdüğü gerekçesiyle top almayınca kahraman çok üzülür. “Büyürsem ben kendim alacağım Simit satarım büyürsem Çok çok simit satarım Simit satınca ben kendim alırım top”²²³ der, kendi kendine. Babası aynı zamanda ölüm döşeğinde olan çocuk, gerek annesinin gerekse Kur’an okumak üzere eve gelen Hafız Efendinin konuşmalarını dinleyerek küçük ve saf dünyasında ölümü anlamlandırmaya çalışır. Babası ölünce “ölüm bi şey değil” der, ablası ise ağlayarak “aptal babam öldü” diye kendisini uyarır; ancak çocuk, olayın ehemmiyetini kavramaktan yine de uzaktır. Bu kez “ölüm bi şey değil... ölüm yokluk değil” der kız kardeşine. Yazar, ölüm hakkındaki bir hakikati yine çocuk vasıtasıyla dile getirmiş olur.

Çarpılmışlar’daki “Sedir Yaprağı” ve “Ay Doğarken Geceleri” adlı öykülerden ilkinde annenin, ikincisinde ise ablanın yaşattığı namus acısı anlatılır.

“Sedir Yaprağı” adlı öyküde, annesini öldüren bir çocuğun psikolojisi ve annesini öldürmesine yol açan nedenler anlatılır. Berber çıraklığı yapan Rıdvan, annesi ve ustası (Kenan) arasında gayrimeşru bir ilişki olduğunu öğrenir. Bu ilişkiden haberi olan meğer sadece kendisi değildir. Mahallenin çocukları da olayı bilmekte ve “Kenan ustayı anlat bize”, “Kenan ustaya şapur şapur da bize gelince yarabbi şükür mü”²²⁴ gibi sözlerle Rıdvan’ı aşağılamaktadırlar. Rıdvan, önce annesine sonra da babasına bildiklerini anlatır. Annesi olayı inkâr eder, babası ise önce duyduklarına inanamaz, oğlunun doğru söylediğini anladıktan sonra ise “bu işi bana bırak” der. Babası, karısını cezalandırmak için bir plan yapar. Planının merkezine Rıdvan’ı koyan baba ona silah kullanmayı öğretir. Babası bir gün “git Kenan ustaya anam bir şey diyecekmiş sana” diyerek Rıdvan’ın Kenan Ustayı eve çağırmasını ister. Kenan usta eve varınca “çekmede gösterdiğim şeyi hatırlıyor musun” der Rıdvan’a, evet cevabını alınca gereğini yapmasını ister. Rıdvan, babasının isteğine uyarak hem annesini hem de aşığı Kenan Ustayı öldürür. Çocuk, işlediği cinayetten sonra olayın psikolojik baskısını yaşar, babası ise kendisini ele

²²³ ÖZDENÖREN, Rasim, “Mor Sinekler”, *Çarpılmışlar*, s.122

²²⁴ a.g.e., “Sedir Yaprağı”, s.86

vermemesi için çocuğu baskı altına alır, sık sık ziyaret eder, ona para verir. Sonrasında çocuk her katilin yaşayabileceği bir muhasebeyi yaşar. Nezarethanede kendisini ziyaret eden babasına çocukluğunun da verdiği duyguyla “Anam kötü müydü ki” diye sorar. Ve çocuk yaptıklarıyla baş başa kalır.

“Ay doğarken geceleri” adlı hikâye de “Sedir Yaprağı”nda olduğu gibi bir namus meselesini yaşayan çocuğun dünyasını anlatır. Durdu adlı çocuk, güzel bir kız olan ablası Sultan’ın âşık olduğunu, âşık olduğu gençle herkes uyurken gece vakti jiple gezdiğini öğrenir. Çocuk, mahalleli tarafından kendisine laf atılınca söylenenlerin de etkisiyle ablasına kızar, odasına gidip bütün eşyalarını makasla paramparça ederek kendince ablasından intikam alır.

Çocuk, Özdenören’in öykülerinde sıkıntılarla baş etmek durumunda kalan birisi olarak anlatılmasının yanında mutluluğun anahtarı, bir umut kaynağı, kendisine değer verilen bir varlık olarak da anlatılır: “Doğan yavruyla bereket gelmişti evlerine, bunda kuşkusu yoktu.”²²⁵

Hastalar ve Işıklar’daki “Eskiyen”de ölüm döşeğinde olan, yerinden kımıldayamayan baba, torunu doğduğunda canlanır, çocuklarına göstermediği sevgiyi torununa gösterir, kucağına alıp onu sever.

Birçok öyküde çocuğu anlatan Özdenören, bir birey olarak ele aldığı çocuğu psikolojisini yansıtacak tarzda kurgulamıştır. Çocuğu, yaşının özelliklerini yansıtacak biçimde söz konusu etmiştir. Yazar, çocuğun kaygılarını, üzüntülerini, hayal dünyasını bu tür olaylarla karşılaşabilecek bir çocuğun ruh dünyasını yansıtacak biçimde

²²⁵ ÖZDENÖREN, Rasim, “Şimdi Çok Uzaklarda”, *Çözülme*, s.27

kurgulamaktadır. Bu husus, yazarın çocuk psikolojisine de yakınlığını ortaya koyması bakımından önem arz etmektedir.

2-Baba- Oğul

Rasim Özdenören'in bazı öykülerinde olumlu bir baba tipiyle karşılaşmamıza rağmen öykülerin genelinde baba, olumsuz bir tiptir, iletişimsizlik içinde olduğu oğluya sürekli olarak çatışma halindedir. Baba, aynı zamanda fakir, despot, çatık kaşlı, sesi kalın, kokusu naftalinsi, çocuğu kendisinden korkan, huysuz, hasta, çocuğu ile sağlıklı bir ilişki kuramamış, varsa bile sevgisini göstermemiş bir kişidir.

Rasim Özdenören'in öykülerinde genellikle olumsuz bir baba portresi çizilmesi, insanın aklına “neden böyle?” sorusunu getirir. Yazar, olayın yaşadıklarıyla bir ilgisinin bulunmadığını, “amacının bir problemi ortaya koymak veya o probleme çözüm sunmak olmadığını... öykülerdeki ebeveyn- çocuk arasındaki çatışmanın yaşantımızda tanık olduğumuz insani olay olarak yer aldığını”²²⁶ söylemektedir.

Çocuklarına sevgisini göstermemiş olan baba, *Hastalar ve Işıklar*'daki “Kundak”ta şöyle anlatılır:

“Küçük kardeşim. (...) Küçükken hep kucağında doktorlara taşırdım onu. Hep hastalıklı büyüdü. Hayır gelmez bu çocuktan, demişti bir doktor. Ölecek mi, diye sormuştum korkuyla. Bünyesi cılız kalmış. Gıdasızlıktan falan. O gece ölecek diye bekledim. Babam biz yattuktan sonra geldi.

²²⁶ ABİBULAYEVA, Lemara, “Rasim Özdenören’le Hikâyesi Üzerine Mülakat I”, *Edebiyat Otağı*, s.19, nu:13, Ekim 2006

Hepimizi uyandırdı. Keremin ağlamaları. Hiç yapmadığı bir şey yaptı o gece babam: Keremi kucağına aldı, tosunum dedi. Cebinden birkaç tane akide şekeri çıkarıp verdi. Keremin öleceğini sezinledi diye düşünüyordum.”²²⁷

Torunu doğduğunda oğlunun o güne kadar tanık olmadığı bir şeyi yapar baba. Oğlu, şaşkınlıkla babasının yeni doğan bebeği sevmesini izler:

“Bir süre sonra sarıp sarmalamış getirdiler bebeği. Anam kucağına alıp babama doğru uzattı. Babam titrek parmaklarını, incitmekten korkarak bebeğin dudaklarına belli belirsiz dokundururken, güçlükle çıkardığı bir sesle “agucu, agucu.” diyordu.”²²⁸

“Kundak”ta anlatılan babanın bir benzeri *Denize Açılan Kapı*’nın “Ocak” adlı öyküsünde vardır. Bu öyküde de çocuklarına sevgisini göstermemiş sert bir baba vardır. Evin delikanlısı 8- 10 ay hapis yatıp tahliye olduktan sonra evine dönüyor. Bu arada bir çocuğu da olmuş olan delikanlı babasının elini öpmek için odasına gittiğinde çocuğu orada beşikte görüyor. Dedenin torununu kucağına alıp sevdiğini gören delikanlı, babasının o güne kadar bir çocuğu kucağına alıp sevdiğini görmediği için olan biteni şaşkınlıkla izler. “Çocuklardan onun kadar uzak duran adam az görülmüştür.”²²⁹ diye içinden geçirir. Baba serttir; çocuğuna sevgi de göstermemiştir; ancak tüm sertliğine rağmen yumuşak bir yönü de vardır. Babası bir vesileyle torununu alıp severken Abdülkadir diye sever; anlıyoruz ki amaçlarından birisi çocuğun adını henüz bilmeyen ve doğaldır ki bunu merak eden delikanlıya çocuğun ismini öğretmektir.

²²⁷ ÖZDENÖREN, Rasim, “Kundak”, HI, s. 80

²²⁸ a.g.e., “Dönüş”, s. 60

²²⁹ ÖZDENÖREN, Rasim, “Ocak”, *Denize Açılan Kapı*, s.30

Baba, *Hastalar ve Işıklar*'da genelde seven ancak sevgisini göstermeyen birisi olarak anlatılmışken *Çözülme*'de çocuğunu sevmeyen, döven, acımasız ve mirasyedi birisi olarak anlatılır:

“Bu benim babam, bana dayak atan, göz açtırmayan...”²³⁰ Bana kötülük eden adam. Kaç kez boğazına sarılmayı düşünmüştüm. Beni, bizi, evini terk edip kaçırdı. Nereye gittiğini kimse bilmezdi. Hep, öyle terk edilmiş büyüdük, usul usul biz de evden kaçmaya alışarak, ne halt gittiğimizi bilmeyerek. Kanımız aynı. Para vermezdi bana, vermek istemezdi. Herkesler simit alıp yerken okulda, ben onlara bakardım, acıkmamışsam acıkarak.²³¹

“Çözülme”de oğul, babasının boğazına sarılmayı düşünmekle kalmaz, zor durumlara düşmesinin, serseriliğinin nedenini olarak da babasını görür.

Denize Açılan Kapı'nın “Sabahın Seher Vaktinde Aman” adlı öyküsünde baba, “Çözülme”deki babaya benzemektedir. Çerçidir ve haftanın birkaç gününü dışarıda geçirmektedir. Kavga ve küsmelerin çokça olduğu evde baba ile oğlu arasında bir diyalogdan söz edilememektedir. Kimi zaman babasından dayak yiyen çocuk, buna çok içerlemekte, babası ona bağırıp çağırdıkça ya da kimi zaman dövdükçe büyüyünce öcünü almak için kapının kenarlarına çentik atmaktadır.

Özdenören'in öykülerinde doğru düzgün bir iş tutmayan baba, bazen de hastadır, daha doğrusu öyle görünmek ister: “Adamınsa daha güçsüz bir vücudu

²³⁰ ÖZDENÖREN, Rasim, “Çözülme”, *Çözülme*, s.50

²³¹ a.g.e., s.51

vardı. Daha doğrusu kendini öyle sanır, hemen hastalanacağından korkar, yeni bir işe girişmekten hep belli bir çekingenlik duyardı. Tembellikten değildi bu.²³²

Çocuklarıyla sağlıklı bir ilişki kuramamış olan ve çocuklarının kendisine olumsuz baktığı bir kişilik olarak karşımıza çıkan babaya, karısı da pek olumlu bakmaz: “Karısının gözünde bir pısrıklık, beceriksizlik anıtı olarak durduğunu sezerdi.”²³³

Çok Sesli Bir Ölüm'ün son öyküsü olan “Çatışma”da ise diğer hikâyelerde olduğu gibi babayla oğul arasında değildir çatışma. Öyküde çatışan, babaya baş kaldıran oğul değil, kızdır.

Baba ile oğul arasında konuşmaya, sevgiye, bu sevgiyi göstermeye dayalı bir ilişki kurulamadığı için uzun bir süre sonra karşılaştıklarında bile bir diyalogsuzluk görülür. *Denize Açılan Kapı*'nın “Ocak” adlı öyküsünde uzun süre hapiste yattıktan sonra eve dönen anlatıcı, annesinin elini öper, annesi de onu kucaklar, ağlar; babasıyla karşılaşması ise farklıdır, bu karşılaşmayı/karşılamaı şöyle anlatır:

“Babam yatakta, yorganını dizlerine dolamış oturuyor. Diz çöküp iki elimle kurumuş, nasırlı elini yakalıyorum. Karşı koymadan uzatıyor. ‘Allah razı olsun, berhudar ol.’/ Hepsi bu kadar, bütün tören bundan ibaret.”²³⁴

²³² ÖZDENÖREN, Rasim, “Kan” , *Çok Sesli Bir Ölüm*, s.52

²³³ a.g.e., s.52

²³⁴ ÖZDENÖREN, Rasim, “Ocak”, *Denize Açılan Kapı*, s.28

“Ocak”ta oğlunu uzun zaman sonra gördüğünde babanın neden yerinden kıpırdamadığı, kendisini neden sevgiyle kucaklamadığı sorusunun cevabını kahramanın geçmişi hatırladığı bölümlerde buluruz. Baba, diğer öykülerdeki baba tipine benzer bir kişiliktir. Hırçın ve uslanmaz bir adamdır. Arada bir çocuklarını dövmekte, sevgisini ise pek göstermemektedir, kimi zaman sevesi tuttuğunda bile ‘deyyus’ diyerek çocuklarını sevmektedir.

Rasim Özdenören’in öykülerinde genellikle baba, oğluna acı çektirirken, *Çarpılmışlar*’ın “Işımamıştı Sabah Daha” adlı öyküsünde tersi olur, oğulların bir tanesi değil, tümü babaya eziyet çektirir. Babanın “itler” diye hitap ettiği oğullardan hiçbirisi adam olmamıştır. Baba, çektiği sıkıntıların kaynağı olarak oğullarını görmektedir. Hikâyenin kahramanı olan oğul, babasının dükkânından her gün bir şeyler çaldığı için en problemlidir. Hırsızlığın farkında olan babası, öyle bir an gelir ki oğlunun şerrinden Allah’a sığınır. Babasının dükkânından mal eksiltmekle yetinmeyen oğul, başkalarına borçlanmakla kalmaz, annesinin sandığını kırarak oradan da bir şeyler çalar. Böylece bir darbe de annesine indirmiş olur.

Baba, çok da olumsuz bir tip olarak anlatılmadığı, “damarına basılmadığı” zamanlarda, problem yaratmamasına rağmen oğlun yine de kendisinden ürktüğü, çekindiği birisidir. Çünkü “susan bir adamdı babası, bu yüzden huysuz biri olarak görülürdü, oysa kendine özgü bir ölçülülüktü bu.”²³⁵

“Cehennem” hikâyesinde ise kızını annesinden ayıran bir baba anlatılır. Babasıyla kalmak istemeyen kız, babası tarafından sürekli olarak cehennemle korkutulmaktadır. Böylece kız, dünyadayken adeta cehennemi yaşamaktadır. Önce annesinden daha sonra da ve babasından kopan kız sonuçta kötü yola düşer. Kız, daha sonra kendisini arayıp bulan ve “Seni... bir kez olsun gördüm ya, yeter. Başka

²³⁵ ÖZDENÖREN, Rasim, “Bir Kapının Önünde”, *Ansızın Yola Çıkmak*, s.10

bir şey istemiyorum.”²³⁶ diyerek pişmanlığını ortaya koyan babasını affetmez ve kapıyı adeta yüzüne kapatarak babasına karşı ilgisiz davranır.

Yukarıda yapılan değerlendirmelerde de görüldüğü üzere Rasim Özdenören, genellikle olumsuz bir baba portresi kurgulamaktadır. Bu durum, “acaba kendi babasıyla bir ilgisi var mıdır?” sorusunu akla getirmektedir. Özdenören, böyle bir soruya “ebeveyn-çocuk arasındaki çatışma bizim yaşantımızda tanık olduğumuz insani olay olarak öykülerimizde yer almaktadır. Söyleyeceklerim bundan ibaret, isteyen istediği sonucu çıkartabilir.”²³⁷ Cevabını vermektedir. Yazarın kardeşi Alâeddin Özdenören de aynı konuyla alakalı olarak:

“Biz baba otoritesi de gördük sayılmaz. Babam görevi gereği yola çıkardı; yani keşfe. Bayındırlık Fen Memuru idi. O zaman yol yolak olmadığı için keşif yerlerine dağ yollarından katır sırtlarında gidilirdi. (1945-1950 yılları arası.) babamın günlerce eve gelemediği olurdu. Evde tek otorite annemdi.”²³⁸

Gerek yazarın gerekse kardeşinin açıklamalarına bakıldığında görülmektedir ki kurgulanan baba tipinin yazarın kendi babasıyla ilgisi bulunmamaktadır. Aslında babadan sevgisini göstermeyen, biraz asık suratlı ve çocuklarıyla sağlıklı bir iletişim kuramayan birisi olarak söz edilmesi Anadolu’nun gerçeklerine uygundur. Baba, bahsedilen özellikleriyle toplumda yaşayan, yazarın gözlemlerine dayanarak ortaya koyduğu bir karakterdir.

²³⁶ÖZDENÖREN, Rasim, “Cehennem”, *Toz*, s.41

²³⁷ABİBULAYEVA, Lemara, “Rasim Özdenören’le Hikâyesi Üzerine Mülakat I”, *Edebiyat Otağı*, s.19, nu:13, Ekim 2006

²³⁸AKKANAT, Cevat, “Ahır Dağı ile Maraş, Rasim ile Alâeddin”, *BİLDİRİLER Bülteni*, nu:3 Temmuz-Ağustos-Eylül 2004

3-Anne

Özdenören'in öykülerinde baba tipinin taşıdığı tüm olumsuz özelliklere karşın anne, sevecen, sabırlı, çilekeş, fedakâr ve itatkârdır. Babayla oğul arasında sağlıklı ilişki kurulamadığı için anne, aynı zamanda ikisi arasında aracıdır. Ailenin tüm yükünü omuzlamaya gayret eder; ancak çaresizdir, bu bazen öyle bir noktaya varır ki delirir.

Hastalar ve Işıklar'da “Yankı” adlı öyküde babanın despotluğu ve naftalinsi kokusunun annenin olduğu zamanlarda umuda ve sevince dönüştüğü şu şekilde anlatılır: Baba, “genzi yakan, gıcıklayan keskinliğiyle, içimi geren şiddetiyle...” ve “despot naftalinsi koku” şeklinde anlatıldıktan hemen sonra “ annem gelir... o zaman içimdeki koku bir an için dağılır, içim sevinçlenirdi.”²³⁹

“Kundak” adlı öyküde ise babanın kızgınlığı ve öfkesi anlatılıp “anamınsa yüreği yufkadan yufka” şeklinde anneye yine ayrı bir parantez açılır. Ancak yufkadan da yumuşak bu yürek, oğlun ve babanın yaşattıkları üzüntünün etkisiyle katılaştır, oğluna beddua eder: “...ocağımızı başımıza yıktın, beden devrilsin senin emi!”²⁴⁰

“Çözülme” adlı öyküde birbiriyle sağlıklı ilişki kuramamış baba ile oğlun arasında yine anne vardır. Ancak, şefkat ve sevecenliğinin yanında bu öyküde annenin çaresizliğine de tanık oluruz: “Yüreğinin bütün sevecenliğine karşı, belki gereksiz yere, yok yere böylesi yoksul bir hayata düşmek zorunda kalışları, onu ters, inatçı, huysuz bir insan haline getirmişti.”²⁴¹

²³⁹ ÖZDENÖREN, Rasim, “Yankı”, HI, s.71

²⁴⁰ ÖZDENÖREN, Rasim, “Çözülme”, *Çözülme*, s.53- 54

²⁴¹ a.g.e, “Çözülme”, s.58

Özdenören'in öykülerinde anne çalışkandır, cefakârdır, her olumsuzluğa karşı dirençlidir:

“Yaşlıydı ama oldukça dinçti. Bütün ömrünce çektiği yoksulluğa karşı beli bükülmemiş, incecik, dayanıklı kemikleri, sıırım gibi derisi pörsüyüp dökülmemişti. Çalışkandı. Yılgınlık nedir bilmezdi.”²⁴²

Anadolu'da kadının ezilip hor görülmesi, adeta yok sayılması bilinen gerçeklerdendir. Bunu öykülerinde Özdenören de anlatır. Bu nedenle öykülerde bazen annenin adı verilmez. *Çok Sesli Bir Ölüm*'ün “Sabah Aralığı” adlı öyküsünde Halil'in karısının adı verilmiyor. Ondan sadece “Kadın” diye bahsedilir. Bu adlandırmanın toplumsal bir gerçeğe dikkat çektiği, kadının toplumsal konumuna eleştiri yönelttiği de düşünülebilir.

Evi ayakta tutup her olumsuzluğa göğüs gerecek kadar güçlü olan anne, eşine karşı aynı gücünü göstermez, gösteremez. Kavgaların, küslüklerin gırla gittiği, çocuğun dayak yediği evde anne, bir kez olsun babaya karşılık vermez. Çünkü anne, bu bağırıp çağırılmaları erkeklere özgü bir üstünlük saymaktadır. Böyle durumlarda annenin yaptığı şey, “Bir köşede büzülüp tülbendinin ucuyla ağzını kapatıp oturmak” tır.²⁴³

Çarpılmışlar'ın “Arasat” adlı öyküsünde oğlunun yapıp ettiklerinin karşısında çaresiz kalan bir anne anlatılır. Anne; oğlu Ejder'in, bütün yanlışlarından sonra, yanlarında çalışan ırgat bir kıza da tecavüz etmesinden sonra artık dayanamaz. “Ömrün tükensin... ömrümü tükettin gebereceksin bir gün gebertecekler seni...

²⁴²ÖZDENÖREN, Rasim, “Kan” *Çok Sesli Bir Ölüm*, s.52

²⁴³ÖZDENÖREN, Rasim, Sabahın Seher Vaktinde Aman, *Denize Açılan Kapı*, s.41

Allah kahretsin seni Allah bela diye mi verdi seni bana”²⁴⁴ diye beddua eder. Ancak çocuğuna bu kadar beddua eden anne, yine anneliğini gösterecektir. Ejder’in kendisinden “bu son olacak” diyerek para istemesi karşısında “babam duymasın” demeyi ihmal etmeden ona istediği parayı verir.

Yukarıda ifade edilmeye çalışıldığı gibi Özdenören’in öykülerinde anne, merhametli, sevecen, kocasına ses çıkarmayıp her dediğini emir bilen, çocuğunun yaptığı yaramazlıkları sineye çeken, çocuğunu babasıyla karşı karşıya getirmemek için bazen kendisi babayla çatışan birisi olarak anlatılmıştır. Bunun Anadolu gerçeklerine uygun olduğu aşikârdır.

II.2.1.4.Ev

Ev, Rasim Özdenören’in öykülerinde bir dekor, kuru kuruya bir mekân olarak değil, olayların gerçekleştiği ve çözüldüğü önemli bir yer, küçük bir dünyadır. “Ev” teması belki “Aile” teması ile de birleştirilebilirdi; ancak Özdenören’in öykülerinde anlatılan her şey burada olur: çözümlenme, arayış, yalnızlık, çatışma, korku, sevgi, sevgisizlik... Ev, ailenin barındığı mekândır; ancak hikâyenin de merkezindedir. Bir birey gibidir; yaşlanır, hastalanır, çürür ve ölür. Öykülerinin ana eksenine birey ve aileyi alan yazar, bahsedilen özellikleriyle mekâmı adeta kişileştirmiştir.

Özdenören, öykülerinde daha çok aileyi, ailenin yıkılış ve çözümlüşünü anlattığı için evler de yıkılmaya hazır, eski püskü, yaşlı ve çürük yerler olarak tasvir edilmiştir. Ev, bu özellikleriyle *Hastalar ve Işıklar*’da şöyle tasvir edilir.

²⁴⁴ÖZDENÖREN, Rasim, “Arasat” *Çarpılmışlar*, s.41

“...ev bütün bütün eski (hele bakımsız kalmış bahçenin ortasında yan yana duruşuyla) (...) Sol başköşesinde yüzlerini kurtlar yemiş, süngerleşmiş kalın bir mertek, oradan bel veren evin duvarına destek olsun diye dayatılmış.”²⁴⁵

Evin yapısı, durumu, sağlamlığı ile toplum ve ailenin yapısı arasında ilişki kuran Özdenören, “Kan Otları”nda ve “Eskiye”de bu hususu şöyle anlatır: “Ev sallandıkça temelinden insafsız bir kazmayla; bu böyle nereye, hey sizler nereye.”²⁴⁶ “Hanidir yaşarız bu bir yanları yıkılmış çürük, harap evde. Karanlık, güneşsizlik, nem. Eksilmez çıtırtılar.”²⁴⁷

Bir babanın çocuklarına, ailesine sahip çıkmayarak hem servetini heba etmesi hem de işlemediği bir cinayetten aranmasına rağmen çocuğuna sahip çıkmamasının anlatıldığı ve ailenin bir anlamda dağılıp gitmesinin öyküsün verildiği “Çözülme”de ev de çürümeye yüz tutmuştur: “Tavanın tahtaları kararmıştır. Kirişleri kurtlar yemiş, çürütmüştür. Tavan arasında, özellikle geceleri, fare ve gelincik koşuşmaları işitilir. Farelerin evi talan etmesini gelincikler önler.”²⁴⁸

Yaşanan değişimin toplumu nereye götürdüğünün bilinmezliği bir öykü kahramanı gibi anlatılan eve de yansır. “Tahtalar yamru yumru gıcırdayıp duruyor. Bir gün yıkılacak bu ev. Yıkılacak bir gün. Her şeyle birlikte bilinmez bir yöne doğru koşar adım gidiyoruz.”²⁴⁹ “Her mevsim, evin üstüne ayrı bir iz ve işaret bırakarak

²⁴⁵ ÖZDENÖREN, Rasim, “Ricat”, HI, s. 12

²⁴⁶ a.g.e, “Kan Otları”, s. 23

²⁴⁷ a.g.e, “Eskiye”, s. 52–53

²⁴⁸ ÖZDENÖREN, Rasim, “Aile”, *Çözülme*, s.30

²⁴⁹ a.g.e, “Çözülme”, s.30

geçmiştir. Yazın sıcak güneş renkleri soldurmuştur, kışın kar ve yağmur tahtaları çürütmüştür.”²⁵⁰

Bir ölümü ve ölümün öncesindeki hastalığı anlatan yazar, evi hastaya benzeterek, mikroplar bir insanı nasıl hasta edip onu ölüme götürüyorsa, kurtçukların da evi harap edip yıkacağını anlatır:

“Merdivenler ben çıkarken gıcırıyor. Ben inerken gıcırıyor. Kapı tahtalarının porsuduğunu görüyorum. Bütün bir gece kurtçuklar durup dinlenmeden çalışıyor. (...) Kocaman ev durup durup öksürüyor yaşlı ve tıkanık sesiyle.”²⁵¹

Dışarıdan bakıldığında yıkılmak üzere olan ev, bazen içinde yaşayanlar için de yaşanılması zor, yaşayana huzur ve mutluluk vermeyen bir yerdir. Soğuktur, hantaldır, temiz değildir. “Tavandan örümcek bağlamış bir ip sürekli olarak bir başka dünyadan haber taşıyormuş gibi ortaya doğru sarkıyor.”²⁵² “Ev bu çınarların birinin yakınında, hantal (...) Soğuk iğrenç odaları kocaman direkleri kiremitli çatısı: ne denli alışılmış bıkmış usanılmış.” Canlı bir organizma gibidir..²⁵³ “Evin içi soğuk ve güneşli. Ama her an içindediniz. O soğukluk ve bozulmuşlukla.”²⁵⁴

Özdenören, sadece bireyle, temayla özdeşleşen evi anlatmaz. Onun anlattığı ev, hayali değil, Anadolu’da yaşayan bir evdir. “O zaman da kirmanını alıp avluya çıkıyor, orada, duvarın gölgesinde iplik eğriyordu. Anası, bu iplikleri kimi zaman

²⁵⁰ a.g.e, “Çözülmeye”, s.32

²⁵¹ ÖZDENÖREN, Rasim, “Yıkıntı”, HI, s. 38

²⁵² a.g.e., “Eskiye”, s.53

²⁵³ a.g.e., “Eskiye”, s.55

²⁵⁴ a.g.e., “Yankı”, s. 70

ısmarlama eğirir, kimi zaman da, müşteri bulamayınca kendiliğinden eğirir, çileler haline getirir ve müşterisini bulunca satardı.”²⁵⁵ “Akşam namazı kılınmıştır. Yemek yenmiştir. (...) Ana, masuraların önünde, bir çarkın ucunda sonsuz seferler yapan masuralara iplik sarmaktadır.”²⁵⁶ Okura tasviri yapılan ev, daha önce bir şekilde okuyucunun gördüğü evdir. Ev, tıpkı Anadolu köylüsü gibi garibandır: “Duvarın çıkıntısından vınlayarak bir sinek kalktı, çocuk onun tavandan sarkan örümcekle sicimin üstüne konduğunu düşündü.”²⁵⁷

Özdenören’in öykülerinde evin fonksiyonel olmasına öyküyü tamamlar bir nitelikte olmasına dair bir örneği *Çarpılmışlar*’daki “Sedir Yaprağı” adlı öyküde de okuruz. Annesini yaşadığı gayri- meşru ilişkisi nedeniyle öldürmek zorunda kalan bir çocuğun ve onun psikolojisinin anlatıldığı öyküde ev de çürüyen bu yapıyı ve çocuğun yaşadığı utancı, yalnızlığı tamamlayacak bir şekilde anlatılmıştır:

“Basma perdeli evler kafesler yer yer çürümüş ve kırılmıştır kırılan yerler onarılmadan bırakılmıştır ki bir bakışta sanki kimse oturmuyor sanırsın o evde ama alt üst olmuş bir yaşam yıkım halinde sürüp gitmektedir hiçbir yeni eşyanın yakışık almadığı ne yapsan o iğretiliği kaldıramadığın soluk soğuk ev içleri ve nakışlı divan örtüleri ve uygunsuz ve uyumsuz o cırlak renkler”²⁵⁸

Verilen örneklerde de görüldüğü gibi yazarın öykülerindeki evler, kuru bir mekân olmaktan öte anlamlar taşımakta ve gerek bireysel gerekse toplumsal meselelerle bütünleşerek hikâyenin anlam katmanının zenginleşmesine katkıda bulunmaktadır. Evler,

²⁵⁵ ÖZDENÖREN, Rasim, “Çözülme”, *Çözülme*, s.57

²⁵⁶ a.g.e, “Aile”, s.33

²⁵⁷ ÖZDENÖREN, Rasim, “Çocuk”, s. 43

²⁵⁸ ÖZDENÖREN, Rasim, “Sedir Yaprağı”, *Çarpılmışlar*, s.92

bireyle özdeşleşerek bireylerin psikolojisini yansıtan bir özelliktir. Özdenören'in, hem estetik bir çerçevede tasvir etme yönüyle hem de hikâyenin anlam dünyasını zenginleştirme yönüyle iyi bir gözlemci olarak evi ve evin içini anlattığı görülür.

Ev, kahramanın acılarını, yıkıntılarını, mutsuzluklarını yansıtırken “Yankı” öyküsünde “Günün birinde ev, temelinden sarsılınca gökyüzü de paldır küldür devrilecektir.”²⁵⁹ denilerek evin yıkılmasının “Zilzal Suresi”nde anlatılan kıyamet gününü hatırlatacak biçimde gökyüzünü de etkileyecek derin etkiler yaratacağı vurgusu yapıp ev ile dünya arasında paralellik kurularak eve daha geniş anlamlar yüklenmektedir. Evin durumu bu anlamıyla yaşanan toprağı, yeri, ülkeyi, dünyayı da anlatmakta ve ortaya koymaktadır.

II.2.1.5.Ölüm Düşüncesi ve Ahiret İnancı

Rasim Özdenören'in öykülerindeki ana temalardan birisi de ölümdür. O, öykülerinde daha çok, ölümün insanlar üzerindeki etkilerini, artık ölüme yaklaştığını düşünen bireyin dünyasını canlı ve gerçekçi bir biçimde anlatır. Onun öykülerinde ölüm, tıpkı gerçek hayatta olduğu gibi yemek içmek kadar doğal bir süreçtir. Özdenören, inandığı değerleri, dünya görüşünü, yaşadıklarını hikâyelerinde okuyucuya anlatmaz, öykü neyi gerektiriyorsa o kadarını anlatan bir yazardır, bu, ölüm söz konusu olduğunda da değişmez. O, “kafasındaki ölüm gerçeğini okuyucuya dikte etmez.”²⁶⁰

Hastalar ve Işıklar, ölümün tüm boyutlarının ve insanlar üzerindeki etkilerinin tartışıldığı öykülerden oluşur. Kitabın hemen hemen bütün öykülerinde ölüm gerçeği daha çok ölüme bekleyen kişilerin bakış açısıyla ele alınır.

²⁵⁹ ÖZDENÖREN, Rasim, “Kundak”, HI, s.70

²⁶⁰ TOSUN, Necip, *Türk Öykücülüğünde Rasim Özdenören*, s.64

“Pus” adlı öyküde ölümü bekleyen dede ile torunu arasındaki ilişki anlatılır. Dede, artık hayattan bir beklentisi olmayan, hayatın tek gerçeği olan ölümü bekleyen bir kişi olarak anlatılır. Aşağıdaki satırlardan da anlaşılacağı gibi ölüm, Özdenören’in öykülerinde çağdaşlarının aksine kendisinden korkulan, belirsiz bir son olarak değil, tevekkülle, huzur ile hayatın bir gerçeği olduğuna inanılan, hayatın bir parçası gibi anlatılır:

“Sonsuz, bitmez bir durgunluğun içine yerleşmiş, soluklara, kitapların sayfalarına sinmiş, yalnız, tek bir şey vardı: her yandan koşarak peşimizi izleyen, günün birinde bir köşe başında usulca eteğimizi çekiştirerek yanımıza sokulan, dostumuz olan, düşmanımız olan, kristalden geçen bir ışık gibi ağır ağır varlığımıza yayılan ölüm. Bütün sorun, onu cesaretle beklemek gerektiğini anlamak olmalıydı.”²⁶¹

Geleceği bilinen ancak bunun zamanı tam olarak bilinmeyen misafir nasıl beklenirse ölüm de gelmesi beklenen bu misafir gibidir. “Ölüm artık evimizde hiç beklenmeyen ve her an beklenen bir tanrı misafiridir.”²⁶²

Özdenören’in öykülerinde ölüm evin diğer üyeleri için de olağandır. Torun, dedesini dünyada artık bir misafir gibi görmeye beraber anlamaya da çalışır. “Ne de olsa adımlarını sağlamca basmadığını iyiden iyiye ayırt ediyor. Bunun ona acı geldiğini anlıyorum. Hiç konuşmadan oturuyor, bakıyor, kımıldanıyor, o kadar.”²⁶³ Ölüme yaklaşmış olan dede, çok değer verdiği bir hediye, emaneti torununa vermeyi istemektedir. Bu hediye artık işe yaramayan, paslanmış bir tabanadır. Ancak bu eski tabanca işe yaramamasına rağmen bir kavgayı, mücadeleyi sembolize

²⁶¹ ÖZDENÖREN, Rasim, “Pus”, HI, s.16

²⁶² a.g.e, “Pus”, s.17

²⁶³ a.g.e, “Pus”, s.17

etmektedir. Dede, ancak emaneti torununa verdikten sonra görevini yerine getirmiş bir insanın rahatlığına kavuşur.

“Çocuk” adlı öyküde, babası ölen bir çocuğun ölümü anlamaya çalışması anlatılır. Çocuk, bu duygunun ne olduğunu tam olarak anlayamamasına rağmen sanki “sevgili oyuncaklarını” kaybetmiş gibi acı çekmektedir. Sonunda babasını kaybettiğini anlar ve annesine “Ölü baba ne demek anne?” diye sorar. Artık çocuk, ölü babanın ne demek olduğunu kavramıştır. Yazarın kurgusu çerçevesinde ölü baba, oyuncaklarını kaybetmekten de daha çok acı çekmek demektir. Özdenören de tıpkı bu öykünün kahramanı olan çocuk gibi henüz 2,5-3 yaşındayken dedesini kaybetmiş ve bu ölüm vesilesiyle ölüm gerçeğini anlamaya çalışmıştır. Yazar dedesinin ölümünü anlamaya çalışmasını şöyle anlatır:

“Bir gün bizi bir sabah vakti evden uzaklaştırdılar. Üç kardeşiz ablamızla beraber. O yakınlarda dayımların evi vardı, bizi oraya gönderdiler. Evin içinde daha önce görmediğimiz bir faaliyet vardı. Bir kazan koyup altını yakmışlar, su ısıtılıyor. Şimdiden dönüp geriye baktığımızda işte cenazeyi yıkamak için ısıtılan büyük arasta masere kazanı derler. Onun daha küçük boyu var. Orada su kaynatılıyor. Biz de niye gönderildiğimizi merak ediyoruz... Neticede dayımların evinde pencereden bakıyoruz, tam bu sırada açık bir at arabasının kasasına bir at ölüsü yerleştirmişler, onu götürüyorlar. Ablamız yahut ben yahut Alâeddin yahut üçümüz aynı anda bağırmaya başladık. ‘Dedemi götürüyorlar!’ diye isyan ediyoruz. Benim kafamda oluşan imge şu: Dedemiz ölmüş ve bir at ölüsü götürülüyor. İnsanlar veya dedeler ölürse at olur. At şekline dönüşür gibi bir imaj oluştu. Bunu unutamıyorum, unutmuyorum.”²⁶⁴

²⁶⁴ RÖMY, 56. bölüm

Çarpılmışlar'daki “Mor Sinekler” adlı öyküde de ölüm ve ahiret düşüncesi önemli yer tutar. Hikâyede dört çocuklu hasta bir adam olan Musa ve ailesi anlatılır. Musa'nın yakalandığı hastalığa yenik düşerek ölmesi küçük çocuğunun gözüyle anlatılır.

Musa'yı hastalığı esnasında ziyaret edenlerden biri de Hafız'dır. Yazar, bu hikâyeden hareketle ölümü, Hafız'ın ve Musa'nın gözü ve İslam'ın bakış açısıyla anlatır. Musa'nın ölümünden sonra ise bu kez evin küçük oğlunun gözüyle ölümü anlatır. Ölüm, hikâyede Hafız'ın bakış açısından uzun uzun şöyle dile getirilir: “İnanan adam için ölüm nedir ki dedi Hafız Nedir ki hiç dedi eniştem Hafız eniştemin söylediğini duymadı Bir tebdili mekândır dedi”²⁶⁵

Hafız, ölümü anlatmaya devam eder: “Ölüm idam değil hiçlik değil bitiş değil çöküş değil sönmek değil yokluk değil tesadüf değil belki insanın öz yurduna terhisidir.”²⁶⁶

Hasta olan ve ölümü bekleyen Musa'nın da ölüme bakışı Hafız'dan farklı değildir. O da “beni cennete çağırıyorlar” anlayışıyla ölümü tevekkülle karşılar. Evin küçük oğlu ise *Hastalar ve Işıklar*'daki “Çocuk” öyküsüne benzer bir şekilde ölümün nasıl bir şey olduğunu bilmez, yaşayarak, sorarak anlamaya çalışır. Çocuğa göre ölüm, bir şey değildir. Babasının öldüğünü sabahleyin uyandığında kız kardeşinden duyar. Biraz yetişkin olan kardeşi, “babam öldü” deyince “ölüm bir şey değil” der. Kardeşi “Aptal, babam öldü.” der. Bir süre sonra aynı sözü bir daha tekrarlar. Ve sonradan aklıma geldi diyerek “ölüm yokluk değil” der, el ele tutuşarak oyun oynamaya giderler. Burada da “Çocuk” öyküsünde olduğu gibi hem bir çocuğun masumiyetini hem de onun ölümün mahiyetini tam olarak anlamamış olması görülmektedir. Yazarın çocuk üzerinden ölümle ilgili bu şekilde bir değerlendirmeye

²⁶⁵ ÖZDENÖREN, Rasim, “Mor Sinekler”, *Çarpılmışlar*, s.129

²⁶⁶ a.g.e, s.130

gitmesi dünyanın kirletmediği insan için ölümün bir çocuğun dünyasında uyandırabileceği etkiyi uyandırabileceğini de düşündürür.

Hastalar ve Işıklar'da "Tutuk" adlı öyküde ölüme yaklaştığını hisseden bir kadının sıkıntıları ve çektiği acılar, gerçekçi biçimde anlatılır. Ölümün artık kendisine çok yakın olduğuna inanan kadın, devamlı olarak pencerenin önüne oturarak düşüncelere dalar, kendiyi hesaplar. Yaşamını istediği gibi biçimlendiremediğini düşünür. Artık kendini "her şeyini yitirmiş, kuru, ıssız bir toprak üstünde çırpıplak kalmış"²⁶⁷ hissetmektedir. Geçmişin verdiği çöküntünün etkisiyle bundan sonra tükenişe, yıkılışa, ölüme doğru yol almaktadır.

"Eskiyen"de yıkılmak üzere olan bir evde yaşanan doğum ve ölüm olgusu birlikte anlatılır. Dede, "fersiz gözleri, çökük avurtları" ile yavaş yavaş yaklaşan ölümü beklerken evin diğer odasında hayatın başka bir gerçeği yaşanmakta, gelin, doğum yapmaktadır. Torunun doğumunu öğrenen dede, adeta son bir çırpınıyla canlanır, çocuklarına bile göstermediği bir sevgiyi göstererek torununu sever.

Özdenören, ölüm ve ahiret temasını *Çözülme* adlı öykü kitabının hemen hemen bütün öykülerinde ele alırken "Ölünün Odaları" adlı öyküde ise ölüm temasını daha yoğun bir biçimde işler. "Ölünün Odaları"nda babasının ölümünden sonra yaşadığı büyük üzüntünün etkisiyle sokaklarda dolaşan kahraman, insanların hiçbir şey olmamış gibi hayatlarına devam ettiğini görünce gördüklerine inanamaz:

"Sinemaların önünde birikmiş kalabalık, çember
çeviren, köpek kovalayan çocuklar, örtülü, örtüsüz kadınlar,

²⁶⁷ ÖZDENÖREN, Rasim, "Tutuk", HI, s.50

kasketli, fötrlü, başı açık erkekler –hepsi de bir o yana bir bu yana yürüyen-seyyar satıcıyla ölümüne pazarlık yapan müşteriler... simit satan çocuklar... çağrılı fahişeler...”²⁶⁸

Yazar, yukarıdaki bu ifadeleriyle toplumun ölüm karşısındaki duyarsızlığını tenkit etmiş olur.

Babası ölen bir insanın yaşayabileceği duygular “Ölünün Odaları”nda gerçekçi bir şekilde şöyle anlatılır:

“Kimsesi yoktu... Biriyle konuşmak istiyordu. Bir ihtiyaç halinde duyuyordu bunu. Düşündü, hiç kimse gelmedi aklına... Evet yapayalnızdı. Konuşacağı, dayanacağı, birlikte güleceği kimse yoktu, kalmamıştı.”²⁶⁹

Ölüm, sadece insanın üzerinde bıraktığı etkilerle anlatılmaz. “Ölünün Odaları”nda ahiret ve hesap günü de işlenir. Babası ölen İlyas, babasının ölümüyle büyük bir acı yaşar; ancak asıl büyük acıyı hesap ve ahiret korkusu nedeniyle yaşamaktadır.

Çok Sesli Bir Ölüm'de kitapla aynı adı taşıyan öyküde yağmurlu bir günde hasta olan babasını at sırtında bir dağ köyünden 25–30 kilometre uzakta olan şehirdeki hastaneye yetiştirmeye çalışan ancak yetiştiremeyip babasının ölümüne tanık olan on yedi yaşındaki bir gencin yaşadığı bedensel ve ruhsal acılar dramatik

²⁶⁸ ÖZDENÖREN, Rasim, “Ölünün Odaları”, *Çözülme*, s.7

²⁶⁹ a.g.e, “Ölünün Odaları”, s.8

bir şekilde anlatılır. Yağmur yağdığı için babasını şehre götürmesi imkânsızlaşan Kamber, yolda rastladığı tanıdık jandarmaların bu şekilde şehre ulaşmasının mümkün olmayacağı, köye dönmesinin daha iyi olacağı şeklindeki uyarılarını dinlemez. Çünkü sağ aldığı babasını ölü olarak geri götürmenin hem acısını yaşamak istemez hem de herkesin babasını kendisinin öldürdüğünü söyleyeceğini bildiği için geri dönmek istemez, şehre gitmeye devam eder. Ancak az sonra şehre ulaşamayacağını anlar ve her şeye rağmen köye dönmeye karar verir, daha köye ulaşmadan Kamber'in korktuğu başına gelir, babası yolda ölür. Öykü, sanki Özdenören'in dördüncü öykü kitabına gönderme yapan şu cümleyle biter: “O anda Kamber'in yüzünü bir gören olsa, bu çocuk çarpılmış, derdi.”²⁷⁰ Yazar, bir babanın ölümü karşısında fert olarak oğulun kendi iç dünyası ve toplum arasında kalışını dile getirir.

Özdenören, *Denize Açılan Kapı*'nin “O Zaman” adlı hikâyesinde ölümü, bir savaş ortamından hareketle anlatır. Bu hikâyede bir işgal, muhtemelen Maraş'ın işgali, anlatılır. Köy, düşmanlar tarafından bir kış günü işgal edilmiş, köylülerin bir kısmı evlerini terk etmiş bir kısmı da evinden çıkamaz duruma gelmiştir. Evinden çıkmaya çalışana da ateş açılır. Kucağında bebeği ile dışarı çıkan bir kadın, yayılım ateşine tutulur ve öldürülür. Bebek ise sağ kalmıştır. Çocuğu karların üstünden eve almak isteyen bir dedeye de ateş açılır. Hem dede hem bebek o an ölür.

Yazar, “O Zaman” hikâyesinde öldürülen bebeğin halini, o trajediyi, kahramanın bakış açısıyla şu şekilde canlandırır:

“Bebeğe gittim. Artık bağırmıyordu. Zaten çoktan beri bağırmaz olmuştu. Ağız açık, duruyordu. Küçük elleri, çözülmüş kundağının dışına çıkmıştı. Sırtı karlara yapışmıştı.

²⁷⁰ ÖZDENÖREN Rasim, “Çok Sesli Bir Ölüm”, *Çok Sesli Bir Ölüm*, 31

Yattığı yerden, karşısında duran birinin boynuna atılıp sarılacakmış gibi bir duruşla, öylece her tarafıyla, elleriyle ve minicik yanaklarıyla ve hayata yeni bakan gözleriyle donmuştu. Öylece kalakalmıştı.”²⁷¹

Özdenören, “Çekirgeler” adlı öyküde de çağdaşlarından farklı bir bakış açısıyla yaklaşır ölüme. Mezarlığa yolu düşen iki arkadaşın ağzından, ölüme hazırlıklı olunması gerektiği, ölümün de hayatın bir parçası olduğu dile getirilir: “Bu anam, bu da babam. Yanında bir kişilik boş yer daha vardı. Burayı da kendim için ayırttım dedi.”²⁷² Ölümü özümsemiş bu bakış açısında her an gelmesi muhtemel ölüme psikolojik olarak hazırlıklı olmak yazarın vurguladığı bir başka husustur: “Ama belli olmaz, diye mırıldandı, bakarsın bizden daha erkenci çıkar ona veririz. Nasip.”²⁷³

“Kapıyı Vuran Kim” adlı öyküde yazar, ölüm olayını yine farklı bir açıdan anlatır. Normal şartlarda çocuğunun yaşaması için canına can vermeye hazır olan anne, insanların canını almakla görevli olan Azrail gibi anlatılmaktadır. Yazar, böylece Azrail’in insanlara çok yakın olduğunu anlatmak ister. Öyküde, toplumun ölüme bakışına eleştiriler getirilmiş olması üzerinde durulması gereken başka bir husustur. Yazar, hikâyenin kahramanı Ahmet’in ağzından bazı önemli şeylerin öğretilmediğini, bunları öğrenmenin gerekliliğini toplum olarak geç anladığımızı anlatır. Cenaze ilanlarını sorgulayan yazar, ölümlerin sahipleri bu tür ilanları kendilerini acındırmak için mi veriyorlar, yoksa bu, ölen kişinin bir ricası mı diye sorar. Ahmet, kişi yaşarken bu gibi şeylerle ilgilenir ancak öldükten sonra onun bunlarla ilgilenmesi mümkün değildir, sağ kalanlar, ölenin ölmüş olduğunu bilirler ancak ölen kişi “Ölmüş olduğunu biliyor mu? Onun ölmüş olduğunu bildiğinden emin olmadıkları için, sağ kalanlar, ölünün tasarrufundan kurtulamıyorlar. Çünkü ya sahiden ölü değilse?...

²⁷¹ ÖZDENÖREN, Rasim, “O Zaman”, *Denize Açılan Kapı*, s.65

²⁷² a.g.e, “Çekirgeler”, s.85

²⁷³ a.g.e, “Çekirgeler”, s.85

Demek ki insan ölü olduktan sonra da yaşıyor. ”²⁷⁴ der ve ölen kişinin beden olarak hortlak gibi değil de irade olarak toplumun içinde yaşamaya devam ettiğini söyler.

Rasim Özdenören, öykülerinde ölümü bu şekilde yoğun olarak işleminin cevabını yine “Kapıyı Vuran Kim” hikâyesinde dile getirdiği “Tekrarı mümkün olmayan tek gerçek var, ölüm. (*Kitaplara bakar*). Bunlarsa yaşamayı anlatıyor. Yavanlıkları bundan olsa gerek. Bilmemiz gereken tek gerçeğe yaklaşan bile yok. Asıl şaşılacak şey budur işte.”²⁷⁵ şeklindeki cümlelerle dile getirir.

Evet, Özdenören bazı temaları çokça işler, ölüm de bu temalardan birisidir. Ancak genelde tekrarlanan bu temalar, özelde ölüm teması, her hikâyede, farklı bir boyutuyla ele alınmaktadır. Bu nedenle yazar, herhangi bir tekrara düşmemektedir.

Ölüm, “İskelet”te bu farklı boyutlardan biriyle anlatılır. Bu öyküde genç bir kız, Zehra, ölümünü kabullenemediği, ölmüş nişanlısını düşünürken, o arada da kapı çalınır. Kapıyı açınca nişanlısı görünür, onu içeriye odaya alır, onunla konuşur. Konuşacakları bitip onu yolcu edeceği sırada sevgilisi yani “İskelet”, aynaya doğru giderek, Zehra’nın da aynanın karşısına geçmesini ister. Zehra, aynaya baktığı sırada “İskelet”, arkasından ona yaklaşır ve “İskeletin” kafatası kızın kafatası içinde kaybolur. Zehra, arkasını döndüğünde iskelet artık ortalarda görünmez, İskelet, kızın kendi vücudunda kaybolmuştur. Bu ölüm, genç kızın sevgilisinin varlığında kaybolmasının, kahramanın iç yolculuğunda, var oluş sorgulamasında ve yaratıcının karşısındaki aczinin, muhabbetinin duraklarından aynı zamanda:

²⁷⁴ a.g.e, “Kapıyı Vuran Kim”, s.11-12

²⁷⁵ a.g.e, “Kapıyı Vuran Kim”, s.12

“Böyle böyle nereye değin gidebilirim?
 Ben kendi sûrumu kendim üfledim.
 Ben şimdi ölmeden önce ölmeyi yaşıyorum.
 Aşkın adının böyle konulabileceğini düşünüyorum.
 Hadi git artık. Söyleyeceğimi söyledim sanıyorum. Bu
 ölüşle ve bu bitişle başlayacak her şey.
 Hadi. Oyalanma.”²⁷⁶

“İskelet”, farklı okumaların yapılabilmesine müsait öykülerden birisidir. Öykü, bir yanıla metafizik, diğer yanıla da tasavvufi özellikler içerir. Bu nedenle öyküyü tasavvuf başlığı altında da incelemek mümkündür. Öyküdeki nişanlı, sevgi-var olmayan şeylerdendir. İnsan, uygun bir yaşa geldiğinde nişanlanır ve fakat her insan dünyaya geldiğinde ölümle zaten nişanlıdır. Bu öykü, böyle yorumlanabileceği gibi sevgili, Allah olarak da anlaşılabilir. Onun yeryüzündeki simgesi, tasavvuf terminolojisinde şeyhtir. Tasavvuf yolundaki ilerlemenin ilk büyük adımı fenâ fi’ş-şeyh, şeyhte kaybolmak, ondan gelen her şeye razı olmaktır. Veya bir başka şekilde ifade edecek olursak, onun varlığını kendi vücudunda sindirmektir; zihnine, kalbine geçirmektir. Hikâye bu şekilde okumalara imkân tanmasıyla da dikkat çekmektedir.

II.2.1.6. Tasavvuf

Tasavvuf, Türk edebiyatını besleyen aslî kaynaklardan birisidir. Bu sebeple edebiyatın çeşitli türlerinde işlenen temalardan biri olarak dikkat çeker. Edebiyat açısından çok zengin bir materyal oluşturmuş olan tasavvuf dün olduğu gibi bugün de bu özelliğini devam ettirmektedir. Bu alana kayıtsız kalmamış olan edebiyatçılardan birisi de Rasim Özdenören’dir. Ancak kendisi, çağdaşları arasında bu konuyu işleyen yazarlardan ayrı bir özellik gösterir: Tasavvuf konusunu ilk işleyen yazar, elbette

²⁷⁶ ÖZDENÖREN, Rasim, “İskelet”, *Ansızın Yola Çıkmak*, s.73

kendisi değildir. Fakat bu konu kendisine gelinceye kadar neredeyse oryantalistlerin bakış açısıyla işlenmiştir. Tasavvufu bilerek ve bunu toplumumuzun önemli değerlerinden birisi kabul ederek anlatan yazar sayısı edebiyatımızda çok fazla değildir. Özdenören, işte bu yönüyle ayrı bir ehemmiyet arz etmektedir. Özdenören, öykülerinde tasavvuf motiflerine yer verirken bunları öyküye yamayarak değil hayatın içinden bir değer olarak anlatmaktadır. Bu durum yazarın gündelik hayatında tasavvufla kurduğu ilişkiyle de ilgilidir. Hatta dikkat edilmediği takdirde, bu motiflerin hususiyetlerinin fark edilmesi güç bir hal almaktadır.

Rasim Özdenören'in tasavvufu ağırlıklı olarak işlediği ilk eseri *Denize Açılan Kapı*'dir. Daha önceki öykülerinde sorunlu tipleri, aile ve toplumdaki yozlaşma ve çözülmeyi, bireyin kendine ve topluma olan yabancılaşmasını, ruhsal sıkıntılarını anlatan Özdenören, bazı öykülerinde bireyin problemleri aşmak için verdiği mücadeleyi de anlatır. Bir çıkış yolu arayan kahraman, tasavvufa yönelerek sıkıntılarını aşmaya çalışır. Ancak kahramanlar, tasavvufa yönelirken, bunu yazarın dikte etmesiyle değil, anlatılan hikâyenin doğal bir sonucu olarak yapmaktadırlar.

Denize Açılan Kapı'nın önüne gelmiş olan kahramanın aslında deniz, tasavvuf hakkında herhangi bir bilgisi yoktur. Onun gelişi belki de çaresizliktendir. Durdurdu derman bulamayan, içinde bulunduğu 'labirent'lerden çıkamayan kahraman için tasavvuf, hem ışığa ulaşmanın bir aracı hem de yaşanan değişime karşı bir direniş ve başkaldırıdır.

Kitaptaki "Bir Adam" adlı öyküde öykü kahramanı, Paris Caddesi'nde yürürken, bembeyaz sakalı, elinde asası olan birine rastlar. Daha önce mahallerinde görmediği bu adamın kim olduğunu, nereye gittiğini merak eder. Bu düşüncelerle yürümeye devam ederken sakallı adam kahramana, çocukluğunda bazı kerametler

gösterdiği için kendisine Derviş denilen bir adamı hatırlatır. Yüzünü tam olarak görmediği, sadece uzun asası ve beyaz giysisiyle hatırladığı Derviş ve yıllar sonra kendisine Derviş'i hatırlatan bu sakallı adam acaba aynı kişi mi diye düşünmeye başlar. Bu duygularla mescide kadar gelir. Sakallı adam da mescitte ve tek başınadır. Kahraman, mescitte bulunmasının da etkisiyle “Bugüne şu ana değin, başkalarının hakkımdaki tasarılarına, düşüncelerine ne kadar önem vermiş olduğumu şaşkınlıkla ayırt ediyordum.”²⁷⁷ diyerek kendi kendini sorgulamaya, işlediği günahları hatırlayarak aksakallı adamlarla hangi yüzle muhatap olacağını düşünmeye başlar: “İşlediğim günahlar sayıp dökmekle bitecek gibi değildi, hepsini de bilerek isteyerek işlemiştim, bir gün bunlardan utanabileceğimi aklıma bile getirmeden... Ama işte aklıma geliyorlardı.”²⁷⁸ Onu bu düşüncelere sevk eden aksakallı adam, tam o sırada beklenmedik bir biçimde kuvvetle onu bileğinden yakalayarak, “Görmeyi umarak arkamdan geldiğin adam ben değilim. Göçmüş olmasaydı seni ona gönderirdim. Ama bize gel. Belki ona benzeyen bir başkasıyla karşılaşırısın.”²⁷⁹ der. Yaşlı adam, söylediği ve söylemediği şeylerle kahramanı sarsmıştır. Yaşadıklarını değerlendirecek durumda olmayan kahraman “ Şaşkınlıklar içindeydim. Ama hiçbir şeyi düşünmeye, değerlendirmeye vaktim yoktu. Düşünecek ve değerlendirecek bir şey de yoktu.”²⁸⁰ diyerek adamın evine gitmek için “şevkle” hazırlanmaya başlar.

Bu öyküde yazar, tarikatın ilk aşaması olarak nitelenebilecek olan, kişinin kendisi ve geçmişiyle hesaplaşması, işlediği günahlardan pişman olması gibi hususları anlatarak kahramanını “kapının önüne” kadar getirmiş olur.

“Karşılaşma” adlı öyküde ise anlatıcının tasavvufu tanıması anlatılır. Bu öyküye önemli bir açılım getiren, öykünün arka planını daha açık biçimde ortaya koyan şu anekdot önemlidir: Rasim Özdenören, 8 Mart 2008 tarihinde *Araştırma ve*

²⁷⁷ ÖZDENÖREN, Rasim, “Bir Adam”, *Denize Açılan Kapı*, s.50

²⁷⁸ a.g.e, s.50

²⁷⁹ a.g.e, s.52

²⁸⁰ a.g.e, s.52

Kültür Vakfı'nda "Geçmişten Geleceğe Ko(nu)şanlar" adlı sohbet programında²⁸¹ bir soru üzerine tasavvufî tanışmasını anlatmıştır. Özdenören'in soruya verdiği cevap ile "Karşılaşma" adlı öyküde kahramanın beklediği daveti telefonla aldığı kısım ve sonrası, kelimesi kelimesine aynıdır. Özdenören'in, yani kahramanın, yanında olan arkadaşlarından birisi Cahit Zarifoğlu, diğeri ise Erdem Bayazıt'tır. Yazar, öyküde kendi yaşadıklarını kurgulamıştır. Hayatta aradığını bulamayan kahraman "Bir Adam" öyküsünde olduğu gibi yaşadığı dünya ile hayal ettiği dünya arasında kalınca kendini sorgulamaya başlar. Kahraman, hayatın kaçınılmaz gerçeği olarak saydığı, kendisine öyle belletilmiş olan gerçeklerin o kadar önemli olmadığını düşünmeye başlamıştır:

"Okuduğu bunca kitaplar ona cılız, işe yaramaz, dahası aşâğılık ve iğrenç bir yaratık olduğunu aşılamaktan başka ne anlatmıştı. Bütün ömrünü değersiz şeylere boyun eğmeği öğrenmek için harcamış gibi duyumsuyordu kendini."²⁸²

Kahraman, kendine artık başka bir çıkış yolu aramaktadır. Çünkü "Çocukluğunun saf bahçelerini özlemeye başlamıştır."²⁸³ Zaten hiçbir zaman pes etmediğini, "baygınlık anlarında kendini büsbütün lağım sularına kapılmış, çevresinde cızırtılı sesler çıkartarak üstüne başına atlayan kocaman farelerle iğrenç bir boğuşmaya girişmiş gibi duyumsardı."²⁸⁴ Kahraman, bu düşüncelerle kendini "gizemli bekleyiş" içinde kabul eder. "Bir gün kendisinin de çağırılacağını kabul göreceğini"²⁸⁵ ummaya başlamıştır. Ve beklediği davet çok geçmeden bir telefonla gelir: "Bu akşam mı? Elbet... elbet gelirim. Gecikmem olur." Kapısını araladığı bu

²⁸¹ Bu programda biz de bulunduk.

²⁸² a.g.e., s.58

²⁸³ a.g.e., s.59

²⁸⁴ a.g.e., s.59

²⁸⁵ a.g.e., s.59

yenidünyada hem mutlu hem de şaşkındır. Çünkü yeni adım attığı bu dünyada yaşamaya başladığı şeyler daha önce yaşamadığı, görmediği şeylerdir. Kimisi “Hayırlı olsun mübarek olsun” diye onu kutlarken kimisi de “En yenimiz en büyüğümüzdür.” diyerek ona saygı göstermektedir. “Şaşkın şaşkın... Acaip bir sele, bir anafora kapılmış gibi orada dönenip duruyordu.”²⁸⁶

Kitapta dikkat çeken öykülerden birisi “İt” adını taşımaktadır. Anafikri, “Beceri, itten kopmak değil fakat onun tasmaını sürekli elinde bulundurabilmektir.” cümlesi olan öyküde yazar, insanın nefsiyle, ‘nefs-i emmare’yle olan hesaplaşmasını, mücadelesini anlatır. Öyküde kahramanın nefsiyle özdeşleşen “İt”, kahramanı devamlı cinsel istekleriyle baş başa bırakarak azdırır. Soyunan bir kadını hayal edip sürekli olarak kadının yaptıklarını düşünen kahraman, bir süre sonra nefsinden nefret eder ve kadından, nefsinden kurtulmak ister. Öyküde “Evrensel bir olguyu, nefsin bir düzeyini, kişileştirerek anlatan yazar, simge olarak seçtiği İt’in imkânlarıyla, soyut olanı somut alanda ustalıklı biçimde yansıtabiliyor.”²⁸⁷

Öyküde hem gerçek bir it tasviri var hem de buna benzetilerek anlatılan nefis vardır. Öyküyü okurken ikisinin de gerçekçi ve başarılı bir şekilde tasvir edildiği görülmektedir. Öykü, “İt”in tasviriyle başlar:

“Kimi zaman kapkara tüyleri pırıl pırıl olmuş parlıyor, bakıyorum irileşmiş, kocaman olmuş, ne denli kırbaçlarsan kırbaçla bana mısın demiyor, dişlerini gösteriyor, kara pırıl pırıl tüyleri arasında saldırmaya hazır eksiksiz duru

²⁸⁶ a.g.e., s.59

²⁸⁷ YALSIZUÇANLAR, Sadık, “Denize Açılan Kapı’ya Doğru”, *Hece Öykü*, nu:5, Eylül-Ekim 2004

bir beyazlıkla parlayan korkunç dişlerini... hırlıyor, üzerime sıçramak, atılmak istiyor.”²⁸⁸

Hikâyenin başlangıcının etkili olduğunu ifade etmek gerekir. Yazar, “İt”in, yani nefsin özelliklerini tasvir etmeye devam eder:

“Biliyorum böyle zamanlarda ses çıkartmayacaksın, elinden gelirse önüne bir kemik atacaksın, ama ona verecek kemiklerim yok benim, olmaması gerek, buna karşın önüne çömelip beklemek de onur kırıcı bir davranış, kimse kendine köpeğe biat etti dedirtmek istemez, tuhaf bir açmazda olduğunuzu duyumsuyorsunuz. İşte tam o sırada efendimin ayaklarının dibine fırlatıp atmak istiyorum onu, bırakayım kırbaçlasın... ama karşı koyuyor, bir canavar haline gelmiştir, saldırganlaşıyor...”²⁸⁹

Evet, böylesine azgın olan “İt” ile ancak efendi baş edebilir. Efendi, öykünün tasavvufi içeriğini göz önüne alırsak mürşid-i kâmil olarak anlaşılabilmesi gibi akıl veya kalp olarak da anlaşılabilir.

“İt”te insan ben’inin yaşayabileceği cinsel istek ve arzuları yaşayan kahraman, başlangıçta bunlardan (nefsinden) nefret ederek kurtulmak ister, ancak sonrasında yücelmenin it’ten (nefisten) kurtularak değil “fakat onun tasmasını sürekli elinde bulundurabilmekle” olacağını anlar, kendi kendine şöyle düşünür:

²⁸⁸ ÖZDENÖREN, Rasim, *Denize Açılan Kapı*, “İt”, s.71

²⁸⁹ a.g.e, s.71

“Evet, başını alıp gitmeliydi buralardan, yiğitlik olmasa da... Çünkü asıl yiğitlik bu konuma meydan okuyabilmekteydi. Biliyordu. O zaman İt'i kusmak isterdi. İt'i kustuğunu, kendinden kopup ayrıldığını düşleyebiliyordu, ne ki o nadir anlarında bile kusmuğunu yeniden yalayıp yutması gerektiğini bilirdi, çünkü kendisinin ne denli azgın olursa olsun itle birlikteyken sevildiğini biliyordu.”²⁹⁰

“Öteki” adlı öyküde de “İt”te olduğu gibi nefsiyle sınanan bir derviş ve yaşanan dünya ile düşü kurulan dünya arasındaki fark anlatılır. Kahraman, bir kaza sırasında gördüğü bir kadına âşık olur. Günah olduğunu bilmesine rağmen nefsinin heva ve hevesine uyararak, tanrısal sevginin bir kadını sevmekle başladığı düşüncesiyle, kadını çılgınca arzular. Bir süre sonra kadını alışveriş yaparken bir kez daha görür. Kadın, bir anda gözden kaybolunca onu takip eder, takip ederken de düşünmeye, kendini sorgulamaya başlar:

“Söylemişlerdi ona, herkeste mürşidini görmeye çalışacaksın, oysa yanlışlık yapmıştı, hatta tam tersini yapıyordu. Yoksa bir yanlışlama mıydı az önce gördüğü kadın. Herkeste mürşidini göreceğine, itiraf edilmemiş ama kara bir aşkla sevdiği o kadını mı görüyordu? Yoksa yoksa böyle biri yok muydu? Bir süreden beri şurada burada görüp tanımadan âşık olduğu o kadın bir sanrı mıydı? Daha doğrusu... birden dehşete kapıldı: o kadın O muydu?”²⁹¹

²⁹⁰ a.g.e., s.76

²⁹¹ a.g.e., “Öteki”, s.81

Delikanlı, bu düşüncelerle nefsiyle boğuşurken hiç beklemediği bir anda kadın yanına gelir. Kadın, günlerden beri izlendiğinin farkında olduğunu söyleyerek kendisinin de adamı arzuladığını, çılgınca sevdiğini itiraf eder. Kadının aşk ve şehvet dolu sözlerini duyan delikanlı, korkuyla kadından uzaklaşmaya başlar. Çünkü yanlış yolda olduğunun farkına varmaya başlamıştır. “Geçtiği yerlere dikkat etmeden bir an önce eve ulaşmak, orada secdeye kapanıp kalmak için içinde müthiş bir istekle yanıp tutuşuyordu şimdi, kendinden geçmişti.”²⁹²

“Öteki”de üzerinde önemle durulan bir kadın imgesi vardır. Kadın, güzelliği ile Allah’a ulaştırırken, yine güzelliği ile günaha götürür. Kahraman, kendisiyle hesaplaşırken bütün bu gelgitleri yaşar. Kendi beniyle çatışır. Nitekim Özdenören’in öykülerinde görülen çatışma olgusu gerek “İt”te gerekse “Öteki”de kahramanların kendi iç dünyalarında da görülür.

“O Zaman” adlı öyküde ise muhtemelen Maraş’ın işgali anlatılıyor. Düşmandan kaçarken bebeğini karların üzerine düşüren bir kadın, düşman sürekli ateş açtığı için bebeğini dönüp bir daha alamaz. Olayı pencereden seyreden bir ailenin büyüğü olan dede, daha fazla dayanamaz ve bebeği kurtarmaya gider. Ancak açılan ateş sonucu ikisi de ölür. Yıllar sonra, yaşlılığında bu olayı hatırlayan, o günlerde muhtemelen 12–13 yaşlarında olan öykünün kahramanı yaşadıklarını hatırlarken hem hata yaptığını düşünüp kendini sorgular, hem de insanların şehri yeteri kadar savunmadıklarını anlatmak ister. Bu olayı, ayrıca tasavvuf ve tasavvuftaki rabıta anlayışı ile ilişkilendiren kahraman:

“Ama şimdiki halim olsa, rabıta nedir bilebilmiş olsam
kor muydum o bebek ölsün. Yaşlı adamın sesi acayip bir

²⁹² a.g.e., s.85

kahırla yükseldi: Kor muydum ölsün dedi. Efendimin himmetiyle atmaca gibi kapardım ki keferenin ruhu bile duymazdı, duysa bile kurşunu bu döşüme işlemezdi.”²⁹³

Özdenören, *Denize Açılan Kapı*'dan on altı yıl sonra yazdığı *Kuyu*'da da tasavvuf konusuna eğilmeye devam eder. Öykü, yaşadığı sıkıntılı ve bunalımlı hayatı “kuyu”ya benzeten Yusuf’un, arayışlarını, tasavvufa giriş serüvenini anlatır. Konusuyla, kahramanlarının isimleriyle Hz. Yusuf’un kıssası ile bir benzerlik üzerine kurgulanan öykü, Yusuf’un “kuyu”dan kurtulmak amacıyla bir mürşit aramak ve ona “bağlanmak” için, trenle, bilmediği bir şehre gelişle başlar ve yine tren yolculuğu ile biter.

İstasyona gece saat birde inen Yusuf, “Bu saatte tekkeye gitmek yakışık almaz” diyerek, geceyi bir otelde geçirmeye karar verir. Otelde bütün gece kendi kendisiyle hesaplaşan Yusuf, “İnsan nedir, var olmak nedir?” sorularına cevap arar.

Yusuf, otelde çocuğuyla yapayalnız kalmış olan bir hayat kadınıyla, Zeliha’yla, tanışır ve ona âşık olur. Birbirleriyle ile tanışan Yusuf ile Zeliha’nın arasındaki aşkı, tıpkı Yusuf- Züleyha kıssasında olduğu gibi, günah/ günahtan sakınma çerçevesinde anlatan Özdenören, Yusuf’un nefsiyle bir sınava tabi tutuluşunu ve bu arada uyku ile uyanıklık arasında nefesine mağlup oluşunu, kadınla ilişkiye girmek durumunda kalışını anlatır. Yusuf, yaşadıklarının bir düş mü yoksa gerçek mi olduğundan emin değildir. Ancak, bir günah işlemiş olduğundan da emindir. Pişmandır, çünkü bir kez daha, hem de onu yenmek için yola çıktığı bir yolculukta nefesine yenilmiştir.

²⁹³ a.g.e., “O Zaman” , s.81

Aslında etrafı nefsiyle çepeçevre kuşatılmış olan Yusuf, kendinden kaçma kaçma tıpkı Hz. Yusuf gibi, bir kuyuya düşmüştür. Kuyudan kurtulması ise mümkün görünmemektedir. “Kuyu”dan tek bir çıkış yolu vardır. O da “yukarıya, göğe doğru olan boşluğu.” Öyleyse o boşlukta yükselmeyi denemek gerekmektedir. Belki böylece Mısır'a gidebilecek, Zeliha'ya kavuşabilecektir. Son bir umutla “yükselmeyi” dener. "Başboşluktan" kurtulmak için, mürşidi bulur, tekkeye bağlanır. Ancak ruhsal arayışı, iç yolculuğu burada bitmez. Belki de yeni başlar. Yusuf, girdiği yolda, “kuyu”dan kurtulmuş mudur, bu yol onu Mısır'a götürebilecek midir, bu soruların cevabını tam olarak bilememektedir. Nitekim öykünün sonunda benliğini temsil eden köpeğe: “Söyle bakalım, ahbap, şimdi biz kuyunun içinde miyiz, dışında mı?”²⁹⁴ diye sorması arayışının, yolculuğunun bitmediğini gösterir. Bununla birlikte nefsi temsil eden köpeğin “yaltaklanarak” ona “Hav, hav...” diye cevap vermesi iç yolculuğunda bir mesafeye ulaştığının da göstergesidir.

Ansızın Yola Çıkmak'ta anlatılan öykülerin ortak özelliği benlik/ varlık sorgulaması yapılması, kahramanların iç yolculuğunun, arayışlarının, yaratıcının karşısındaki aczinin anlatılmasıdır. Öykülerde, tasavvufun insanı nasıl etkilediği, değiştirdiği eşyaya, olay ve insanlara karşı kazandırdığı yeni bakış açısı kurgulanmaktadır.

Yazar, öykülerde tasavvufa ait mum, ölüm, ayna, arayış, yol, yolculuk, nefsinin aşma, dünyaya meyl etmeme, iç- dış, kapı gibi imgeleri de olayların akışı içerisinde başarılı bir şekilde kullanmaktadır.

²⁹⁴ ÖZDENÖREN, Rasim, *Kuyu*, s.90

“İki Leyla” da tarikata giren insanların şeyhe nasıl biat ettikleri anlatılır: “Elini sıkıca sıkarken, kabul ediyorum efendim demişti. Biat olduğunu anlatmışlardı ona. Kabul ediyorum dediyse, demek ki kabul etmişti.”²⁹⁵

Hemen her öyküde tasavvufa yeni giren, “kapının önündeki”, insanlara verilen öğütlere, tasavvufun düsturlarına yer verilir: “Nefs dikkati üzerine çekmemeli.”²⁹⁶ “Bazı şeylerin öğretilmesi için görüşmeye gerek yok.” “Kendinden kurtulmadıkça O’na yönelinmez.”²⁹⁷

Başlangıçta yazarın kitaba isim olarak düşündüğü “Mum”da kahraman, tek başına tekkenin yolunu bulamaz. Ona dostları yardım ve rehberlik ederek nereye yönelmesi gerektiğini anlatırlar. Aslında mesele, sadece gidilecek yerin bilinmemesi değildir, nitekim yol “önceden tasarlanmış yollardan” değildir, mesele, eldeki mumu yakacak bir ateş bulmak, nefsi yenmektir.²⁹⁸

Tekkeye yeni giren insanların tek sorunu, tek acemilikleri, yolu bulmak değildir. Onlar, sır olarak kalması gereken bazı şeyleri, girdikleri yeni yolda yaşadıkları heyecan ve mutluluğun da etkisiyle belki de bunları herkesin yaşaması gerektiği inancıyla artık “uçmaya” başladıklarını yayarlar. Oysa “kıdemliler onları hor görmüş, sırrı saklamadılar diye. Kıdemlilerse uçtuklarını asla göstermezmiş.”²⁹⁹

Özdenören modern dünyayla, bu dünyanın insanına eleştiriler getirerek tekkelerde yaşamın dışarısı gibi olmadığını, bu dünyada insanların birbirlerinin

²⁹⁵ ÖZDENÖREN, Rasim, İki Leyla”, *Ansızın Yola Çıkmak*, s.37

²⁹⁶ a.g.e., “Bir Kapının Önünde”, s.10

²⁹⁷ a.g.e., “Tuhaf Şeyler”, s.46

²⁹⁸ a.g.e., s. 41

²⁹⁹ a.g.e., “Yırtılma”, s.59

kuyusunu kazmadığını anlatır. Bu dünyadaki ‘herkes birbirine yardım eder, kendi için istediği bir güzelliği mümin kardeşleri için de ister’, bu mesaj verilmeye çalışılır bazı öykülerde. “Mum”da zikire geç kaldığı için halkaya dâhil edilmeyen kahramanın üzüntüsünü gören ihvanlardan birisi “İçinde kuşkun varsa, benim sevabım da senin olsun, aha bunların sevabının hepsi senin olsun.” der.³⁰⁰

Tasavvufta, tarikatlarda şeyhe büyük bir saygı gösterilir. Bu anlayışın örneklerini de görürüz. “İki Leyla”da kahraman, içinde yaşadığı bunalımlardan, çıkmazlardan çıkmak, “bunu hayal edebilmek” için “Onun himmetine sığınma”nın şart olduğunu söyler.

“Boyalı Ölü”de, tasavvufa yöneldiği için “birkaç saat içinde dünyası değişen”, varoluşun anlamını bilmek isteyen bir mürit anlatılır. Mürşidinin kendisine sorduğu “Boyalı ölü nedir?” sorunun cevabını bilemeyen ancak cevabı bulmak isteyen mürit, çeşitli düşünceler içinde dergâhtan ayrılır. Yanında bir arkadaşı vardır. Arkadaşına önce asfalt zeminin, sonra ayağını yere vurduğunda çıkan sesin “boyalı ölü” olduğunu söyler; ancak bulduğu bu cevaplar onu tatmin etmez. Akşam yemeğini yemek üzere her zaman gittiği piyazcıya gidişi sırasındaki tasvirler, onun çıktığı yolculuğun, aradığı cevapların simgesel cevapları mahiyetindedir:

“Bir yerden fiçılar yuvarlandı, gümbürdedi. Yanağına minicik bir ıslaklık dokundu. Ortalıkta poyraz savruldu. Kır-mak mı, onarmak mı istediğini bilmeden ve bir şey bilmeden yürüyordu, derken yağmura yakalanmış insanlarla bir arada

³⁰⁰ a.g.e., “Mum”, s.41

oldu ve onlarla birlikte yürüdü, trenler makas değiştiriyordu,
öyle tuhaf sesler işitiliyordu.”³⁰¹

Yukarıdaki ifadeler, kahramanın yaşadığı değişimin tezahürü olarak düşünülebilir. Makas değiştiren trenlerden bahsedilmesi, kahramanın çıktığı yolculukla ilgili önemli bir ayrıntıdır. Mürit, değişen dünyasıyla makas değiştirmiş bir tren gibidir. Hayatını, artık başka raylar üzerinde yürütmeye çalışmaktadır. Öyküde cevabı verilmeyen “boyalı ölü nedir?” sorusu, muhtemelen tasavvufta geçilmesi gereken aşamalardan birisini işaret etmektedir.

Rasim Özdenören, son öykü kitabı *Toz* ile aynı adı taşıyan öyküde Âdem ile Havva adlı iki gencin aşkını anlatır. Arka planda ise mutasavvıfların aşkın kaynağı olarak kabul ettikleri “Ben gizli bir hazine idim. Tanınmak istedim. Beni bilip tanışınlar diye varlıkları yarattım.” kutsi hadisini hatırlatacak şekilde kâinatın yaratılışı ile ‘Celalullah ve Cemalullah’ arasındaki aşkın reaksiyonundan ortaya çıktığı kabul edilen âşık- maşuk kavramlarını da gündeme getirir. Yazar, bu hikâyede varlığın bir parçası anlamına gelen atom yerine “Toz” kavramını kullanır. Tozu sadece bu anlamıyla kullanmamış, göz (iç ve dış), aşk, doğa, hayat ve dirim anlamlarında da kullanmıştır. Tozlar birleşerek nesneyi oluştururlar. Henüz birleşmemiş “sayısız toz zerreciği” ise birleşmek için başka tozları aramaktadır. “Bu anlamda toz zerrecilerinin hareketini aşk olarak nitelemek mümkündür. Çünkü her zerre adeta eşini aramak için gezip dolaşmaktadır.”³⁰² Hikâyede Âdem, âşık; Havva ise aşğını bekleyen “maşuk” durumundadır.

³⁰¹ a.g.e., “Boyalı Ölü”, s.51

³⁰² SAĞLIK, Şaban, “Rasim Özdenören’in Aşka Bakışı”, Kafdağı, nu:60, Ocak 2006

II.2.1.7.Modern Dünyada Kadın ve Aşk

Rasim Özdenören'in öykülerinde kadın, her zaman önemlidir. Kadın, her şeyden önce bir anne olarak karşımıza çıkar. Anne olarak daha önce incelendiği için kadının bu yönüne burada değinilmeyecektir. Bu bölümde modern hayatın çarklarına kapılıp giderek çözülen, yaşadığı toplumun değerlerine yabancılaşmış kadın tipi incelenecektir. Anne olan kadını hep olumlu yönleriyle anlatan yazar, modern hayatın karşısındaki kadını ise olumlu yanlarından çok olumsuz yanlarıyla anlatır. Bu tip öykülerde kadın; ezilen, ızdırap çeken, yalnız, âşık, terk edilen, dayak yiyen, dul, ihanet edilen, kötü yola düşmüş birisi olarak karşımıza çıkar. Özdenören, kendisine bunun nedeni sorulunca şu ilginç cevabı vermiştir: “Bütün öykülerimde kadın başat rolde. Bunun sebebi şudur: İnsan düştüğü yerden kalkar, olsa olsa bir cemiyet de düştüğü yerden kalkıyor. Bizim düştüğümüz yer de kadın camiasında oldu.”³⁰³ Yazar, aynı mahiyetteki “Izdirap çeken ve yaralı kadını hikâyelerimize taşımadaki amacımız, nedir?” şeklindeki başka bir soruya ise öykücülüğünün mantığıyla ilgili bazı ipuçları da verecek şekilde şu cevabı verir:

“O kadını bir amaçla oraya taşımış değiliz. Yani ben bu kadının öyküsünü yazıyorum, bu kadın zavallı bir durumdadır. Hey, o kadına ulaşmak isteyen sosyal hizmet erbabı gelin bu kadına yardımcı olun. Böyle bir maksatla yazmış değiliz. Bu, bizim bir gerçeğimiz olarak hikâyelerimize girdi.”³⁰⁴

³⁰³Rasim Özdenören'le Söyleşi, Mağara, nu:10, Mayıs- Haziran 2001

³⁰⁴ABİBULAYEVA, Lemara, “Rasim Özdenören'le Hikâyesi Üzerine”, *Edebiyat Otağı*, nu:13, Ekim 2006

Rasim Özdenören, kadınların sorunlarını, yaşadıklarını, modern dünya karşısındaki durumlarını ve aşklarını *Hışırtı* ve *Toz* adlı son iki öykü kitabında ağırlıklı olarak işlemektedir. Yazar, bu öykülerde aşkın tasavvufi boyutlarına değinmekle beraber aşkı daha çok beşeri yönüyle, hatta cinselliği de işleyerek anlatır. *Hışırtı*'da yer alan “Koşmak” adlı öyküde bir kadının cinselliğe, kadın/erkek ilişkilerine bakışı anlatılır. Güzel olduğunu, “her şeyin çevresinde dönendiğini” düşünen bu kadın, kendisini peşinden koşulacak birisi olarak görmektedir. Çünkü “ilk havlayanın erkek, daha sonra karşılık vereninse dişi köpek olduğuna dair” bir kanya sahiptir. Bu nedenle “asla birinin ardından koşmayacağına ilişkin sözler veriyordu kendi kendine.” Kadın, teklifi sürekli olarak karşı taraftan beklediği ve farklı davranmayacağına dair kendi kendine söz verdiği halde aslında “küçük bir yastığı göğsüne sımsıkı bastırarak” kadar bunun hayaliyle yaşamaktadır. Çalan her zilde kendisine koşacak birisini beklemektedir, ancak bu beklentisi bir türlü gerçekleşmez.

“Buzdan Volkan”³⁰⁵da bir yönüyle çok acımasız bir baba portresi çizilirken, bir yönüyle de geleneklerimizde olmayan ancak modern dünyanın, batılı yaşam tarzının getirilerinden birisi olarak günümüzde şahit olduğumuz genç bir kızın öyküsü anlatılır. Okuyanın ürperip şok olduğu, sarsıldığı öykü, trajik bir şekilde biter. Öyküde sevgisizliğin, acımasızlığın, kötü bir babanın neden olduğu dram anlatılır. Kahramanlarını çoğunlukla erkeklerden seçen Özdenören'in kahramanı bu kez kızdır. Babası hem annesini hem de kendisini acımasızca dövmekte “bundan haz duymaktadır.” Kahraman, “babasının eve dönüşlerinde annesini ve kendini savurarak bir duvara çarpmasını unutamıyor. Yüzüne yediği şamarı ve çığlıklar atıp ağlayarak komşulara rezil olmalarını unutamıyor.”³⁰⁶ Yediği dayakların, yaşamadığı sevginin de etkisiyle kendini bir tabutta yaşıyor gibi hissetmektedir. Geçen zaman içinde “sırtına yumrukları yiye” annesi ölmüş, babası ise felç olmuş, ne konuşabilmekte ne de hareket edebilmektedir. Babasının kendisine ve annesine yaşattıklarını unutmayan genç kız, sonunda babasından intikam almak için eve bir delikanlı getirir ve ona

³⁰⁵ ÖZDENÖREN, Rasim, *Hışırtı*, s.34

³⁰⁶ ÖZDENÖREN, Rasim, “Buzdan Volkan”, *Hışırtı*, s.35

“beni öp!” der. Delikanlı şaşırır, kız ise kararlı bir şekilde “Beni öptüğünü babamın görmesini istiyorum.” diyerek delikanlıyı zorlar, böylece herhangi bir cinsel temayül olmamasına rağmen yediği dayakların intikamını almak için kız, babasının bakışları arasında delikanlıyla öpüşür. Artık babasının bu trajediyi izlemek dışında bir seçeneği yoktur.

“Hışırta”³⁰⁷ da bir aşk ve bu aşkın sonu anlatılır. On dokuz yaşındaki bir kız, kırkını çoktan aşmış birisiyle imkânsız bir aşk yaşar ve adamla cinsel ilişkiye girer. Ancak daha sonra kendini “pörsümüş bir et parçası” gibi duyumsayarak yaptıklarından büyük bir pişmanlık duyar. Yaptıklarının utancıyla ne yaptığını bilemeden ayakları onu deniz kenarındaki bir uçuruma götürür; kız daha fazla yaşayamayacağını anlar ve intihar eder.

“Acı”³⁰⁸ da ilginç bir konu vardır. Modern dünyada yaşanması hiç de yadırganmayacak, normal görülebilecek bir aşkı anlatır yazar. Öyküde bir delikanlıya âşık Ayşen’in hayatından bir kesiti anlatır. Ayşen, âşık olduğu delikanlıdan ablasına söz edince ablası “bana ondan bahsetme n’olur” diye sözünü keser, bunun nedenini anlayamayan kız bir başka sefer ablası delikanlıya yalancı deyince bir şeylerden şüphelenmeye başlar. Ayşen, bir gün delikanlıya “ablamları tanıştırmış mıydım seni?” deyince acı gerçeği öğrenir. Meğer ablasıyla delikanlı tanışmaktadır. Delikanlı ikisiyle de aşk yaşamaktadır. Kız bunu öğrenince, büyük bir üzüntü yaşar. Ve hemen delikanlıyı terk eder.

Öyküde sadece bu aşkı anlatmaz Özdenören. Arka planda, ölümün hayatın bir gerçeği olduğunu, kimsenin korkmaması gerektiğini ve âşık- maşuk gibi konuları da kahramanın bakış açısıyla gündeme getirir.

³⁰⁷ a.g.e., “Hışırta”, s.11

³⁰⁸ a.g.e., “Acı”, s.55

“Pörsüme”³⁰⁹de, eşini kaybetmiş dul bir kadının, çağdaş anlayışların dayattığı “hayatını yaşa” felsefesi ile içinden gelen “günahdan uzak dur” sesi arasındaki bocalayışını sorgulayan yazar, “Kirli Camlar”da ise koca dayağı yediği için evden kaçıp bir arkadaşının evine sığınan, ancak orada da barınamayan bir kadının dramını anlatır.

“Kumsalda”³¹⁰ öyküsü, tasavvufi motifler de taşıyan, çevremizde her gün görebileceğimiz hayatlardan birisini, bir annenin, kızına zengin bir koca bularak onun kolayca köşeyi dönmesi isteğini anlatır. Evlenme yaşını artık geçmeye başlamış olan kızına kendisi gibi bir hayat sürmemesi için “iyi” bir koca arayan anne, kızının bunu bir türlü “becerememesi” nedeniyle onunla sürekli olarak çatışmaktadır. Tatil için daha önce de gittikleri motelde geçen yıl rastladıkları ve kızıyla ilgilenen delikanlıyla tekrar karşılaştıklarında annesi durumdan memnun olur. Delikanlı onları çay içmeye davet eder, anne fırsatını bulup onları yalnız bırakır. İki genç birbirlerine daha da ısınacakları yerde aşkın felsefesini yaparlar. Delikanlı, yarın motelden ayrılacağını söyleyerek “İnsan sevdiğiyle birlikte, bu demektir ki, sevgili sevenle birlikte, dahası onun içinde hareket eder.” şeklinde bir söz söyledikten sonra Mecnun’un, Leyla olduğunu söyleyen birine “sen sensen, ben kimim?” deyişini hatırlatır. Ve gitmek üzereyken kız, delikanlıya “Ben gelecek yıla değin bunu üzerinde düşünmeyi öneriyorum.” der. Böylece bu konuda sözleşerek ayrılırlar. Annesi ise yine hayal kırıklığına uğrayınca “O zirzoptan adam olmaz, kendine adam gibi bir adam bul!” diyerek kızını azarlar.

Rasim Özdenören, son öykü kitabı *Toz*’da yer alan on yedi kısa hikâyenin tamamında aşkı konu edinir. Bu öykülerin bir özelliği de hepsinde tek taraflı aşklar anlatılmış olmasıdır. Öykülerin kahramanları ise, evde kalmış, terk edilmiş ve düşmüş kadınlardır. Kitaptaki ilk hikâyeye, kitaba da adını veren “Toz”dur. Öykü, bir aşk

³⁰⁹ a.g.e., “Pörsüme”, s.42

³¹⁰ a.g.e., “Kumsalda”, s.74

öyküsü olarak değerlendirilebileceği gibi tasavvufi unsurları yönüyle de değerlendirilebilir. Tasavvufla ilgili kısmı daha önce konu edildiğinden burada ayrıca söz konusu edilmeyecektir.

Eserdeki ikinci öykü, “Güller”³¹¹ adını taşımaktadır. Öykü, beşeri aşkı ön plana çıkararak maşuku olmayan âşık ya da aşığı olmayan maşuk kavramları üzerinde duruyor. Anne babası öldüğü için hizmetçisi ile birlikte yaşayan Nazire, evde kalmış, “korkuları ve kaygılarıyla” yaşayan, gözyaşlarını boyuna içeriye akıtan”, teselliye aşk öyküleri okuyarak bulan, yalnız bir kızdır. Bahçesinde gül yetiştirmekle meşgul olan Nazire’nin hayatını, ninesinin “Kızım, günün birinde nasıl olsa evlenirsin, dikkat et, evleneceğin herif seni senin onu seveceğinden daha çok sevsin” şeklindeki sözleri yönlendirmektedir. Ninesinin gül sembolünün çağrışımları eksenindeki bu sözleri Nazire için bir anlamda aşkın da tarifidir. Hikâyenin sonunda, başkasına sürekli olarak gül gönderen Nazire’nin kendi sepetine de bir gül düşecektir. Yazar hayatın içinden bir kadın hikâyesiyle aşkın masumiyeti ile insan masumiyet hali arasında bağ kurar.

“Gece”³¹² adlı hikâyede ise modern kadının yalnızlığı ve yine aşk vardır. Hikâyede, gece olunca kendi yalnızlığını dışarıyı dinleyerek hisseden bir kadın anlatılır. Kadın, evde bir şeylerden habersiz “kendi gecesinin karanlığında” adeta bir fildişi kulede yaşıyorken, dışarıdaki hayat, aslında son derece hareketlidir. Bir sürü şeyler alınıp satılmakta, “iyi aile kızları” evlerine dönerken, sokaklar boşalmakta caddeler ise dolmaktadır. Bu kadınının ise dışarıda olup bitenle herhangi bir ilgisi yoktur. O, “Ben kendi kelimelerimle sevişirim.”³¹³ demektedir. Hikâye bir yönüyle modern dünya insanın yalnızlığını vurgularken, bir yandan da aşkı kendi kendine yeten, sevgiliden başka bir varlıkla ilgilenmeyen insanların birbirlerini tanımasalar da,

³¹¹“Güller”, *Toz*, s.12

³¹² a.g.e., “Gece”, s.17

³¹³ a.g.e., “Gece”, s.19

birbirleriyle dost olabilecekleri ve birbirlerini bulabilecekleri temalarını öne çıkarmaktadır.

“Mağara”³¹⁴ adlı hikâyede de, düşsel bir yolculuk anlatılır. Hikâyedeki kadın, modern insan tipine uygun şekilde yine yalnızdır ve bu yalnızlık, biraz da kadının kendi tercihidir. Hikâye, dul ama çocuklu, terk edilmiş bir kadından söz eder. Kadın, kendini her zaman kandırılmış olarak duyumsamakta olduğu için dış dünya ile bağlarını koparmıştır. Böylece kendi kabuğuna çekilen kadın, adeta kendini bir mağarada hissetmekte dışarıda olup biteni umursamaz bir şekilde hayatını sürdürüp gitmektedir. Eflatun’un mağara alegorisini hatırlatan bu durum, bir başka şekilde aşkın tarifini de yapmaktadır.

“Kapatılmış Gün”³¹⁵ hikâyesinde ise zayıflamış ilke ve değerlerin de etkisiyle toplumda örneklerine artık sıklıkla rastlanılan bir “aşk-ihanet ilişkisi” gündeme getirilir. Bu hikâyede de “Mağara”da olduğu gibi kocası tarafından terk edilen bir kadın vardır. Kocası, kendisini aldattığını vehmettiği için karısını terk eder. Gerçekte kadın, kocasını aldatmamıştır. Kadın, çocuğunu da alarak doğup büyüdüğü sahil kasabasına, baba evine, dönmüştür. Dul olduğu halde evlenme teklifleri de alan kadın, adeta kendini “kapatılmış, bitirilmiş ve kilitlemiş” günlere hapsetmiştir. Hapis hayatında farksız geçen bu günler boyunca kadın, hep iç konuşmalar yapar ve kendini olarak sorgular. Uğradığı haksızlığa rağmen, çocuğunu hatta eşini aklından çıkaramaz.

“Dolambaçta”³¹⁶ hikâyesinde, aşkın “şehevi” boyutu ele alınır. Hikâyede bir hayat kadınından, dolambaçtaki bir kadından söz edilir. Kadınlı ilişkiye girenler, ona tutulmakta, onunla birlikte olmayı bir ödül olarak görmekte, bir kez daha onunla

³¹⁴a.g.e., “Mağara”, s.20

³¹⁵a.g.e., “Kapatılmış Gün”, s.25

³¹⁶a.g.e., “Dolambaçta”, s.29

olmak için can atmaktadırlar. Hayatı; erkekleri eğlendirmekle geçen bu kadın, gerçekte sevgiyi ve aşkı aramaktadır. Yaşadığı hayattan bıktığı için bir yandan da kendini sorgulamaya ve kendisiyle hesaplaşmaya başlar. Annesinin ölümü üzerine yalnız kalıp kötü yola düşen bu kadın, eski günlerini, çocukluğunu düşünür. Nereye baksa hep aynı görüntülerle karşılaştığını zanneden bu kadın, kendini adeta bir dolambaçta hisseder. Kadın, kendisiyle hesaplaşmasının da etkisiyle her şeyden, kendi bedeninden bile kaçmayı uzaklaşmayı ister. Artık hiçbir şeyden zevk almaz. Yaşadığı dünyadan kaçıp kurtulmak için bir maske takar. Kılığını değiştirmiş ve maske takmış olmasına rağmen kadın, mutluluğu yakalayamaz. Hayat da ona hep değişik maskelerle görünür. Bu kadın sanki aşğını arayan bir maşuktur.

“Gecenin Sesi”³¹⁷ hikâyesinde iki kadın arasında kalan bir erkeğin iki kadını da mutlu etmek istemesi anlatılır. Adı, Dev olan bu adamdan, birinci kadının bir çocuğu da vardır. Birbirlerine düşman olan kadınlardan ikincisi, önce annesini sonra da babasını kaybedince ağabeyleriyle, onların baskısı altında yaşamak zorunda kalır. Ağabeyleri, kadını ailenin başındaki bir namus belası olarak görmektedirler. Zengin olan Dev, bir süre sonra ölünce kendisinden kalan miras iki kadın arasında sorun teşkil eder, kadınlar birbirlerine girer. Dev’in bütün mirası birinci kadına kalmıştır. İkinci kadın çaresiz bir şekilde gecenin sessizliği içinde kendiyle baş başa kalır.

³¹⁷ a.g.e., “Gecenin Sesi”, s.77

II.2.2.ÖYKÜLERİNİN YAPISI

Bir öyküde neler yazıldığı önemlidir. Ancak, bir metni inceleyecek birisi için metinde söylenmiş olanların nasıl söylendiği, yani metni anlamlı kılan unsurların oluşturduğu iç düzenin ortaya konması, öykünün içeriği kadar önemlidir. Bir metni inceleyecek kişi, sadece metinde sözü edilen nesnelere ilgilenmez, aynı zamanda metinde yer alan anlamlı olgular arasındaki ilişkiyi kavramaya ve ortaya koymaya çalışır. Çünkü metnin anlamı dediğimiz şey, bu ilişkilerden doğan bir neticedir. Özdenören'in tema yönünden incelediğimiz öykülerini bu anlayış gereği yapı yönünden de incelemeye çalışacağız.

II.2.2.1.Kurgu

Bir öykünün olmazsa olmaz unsurlarından biri kurgusudur. Her iyi öykü, kurgusuyla da öne çıkar. Birinde uygulanan bir kurgunun, diğerine uygulanması söz konusu değildir. Kurgu, olmadığında ya da başarısız olduğunda öykünün de önemi kalmaz. Her öykünün kurgusu içinde bir de tonlanma da vardır. Öykünün bir temposu vardır. Konuşurken, öyküyü okurken biz ancak o tonlanmayla okursak zevk alırız. O tonlamayı veremezsek, öyküyü okuyabilsek bile öykünün tadı kalmaz.

Rasim Özdenören'in öykülerini kurgu yönünden incelemeyi önce bu öykülerin durum hikâyeciliğinin tipik örnekleri olduğunu belirtmekte fayda vardır. Öyküler genelde yavaş bir tempoyla başlamakta ve gittikçe artan bir tempo ve gerilimle sıradan okuyucuların bile dikkatinin dağılmamasını sağlamaktadır.

Özdenören'in öykülerini kurguları yönüyle "Çok Sesli Bir Ölüm"den bir örnekle incelemeye başlayabiliriz. Özdenören'in, kurgudaki anlayışını ortaya koyması bakımından önemli olan bu örnekte yazar, ilk bakışta basit ve sıradan gibi görünen kelimeleri, cümleleri öyle seçmiş, öyle kurgulamıştır ki, yeri değiştiği zaman bunların anlamı kalmaz. Bunu bir örnekle açıklayabiliriz: "yaz, beklendiğinden erken başladı"³¹⁸ görüldüğü gibi bu cümlede oldukça basit bir anlatım var. Öykü, aynen bu tonlamayla gitmekte; fakat öykünün sonunda bu sıradanlık, tek seslilik, öykünün kahramanı olan çocuğun kendi babasının ölümünü hissetmesiyle bozulur. Çocuk, aslında ölümü tam idrak edemez. Çocuk, babasının ölümünü, ölümün ne olduğunu anlamaya çalıştığı sırada havalar sıcaktır ve güneş vardır. İşte güneşli olan havada o an bir rüzgâr esmeye başlar ve çocuğun eteklerini uçurur. Rüzgâr çocuğu bir yerden bir yere savuruyor. Yazar, o etkiyi vermek için, öyküyü kurarken nelerin olacağını, sonunu elbette biliyor, ancak okuyucuyu o sona yavaş yavaş getiriyor. Okuyucu da sona geldiğinde dramatik etkinin gücüyle şaşkınlık yaşar. Ama yazar, öykünün sonundaki bu kurgunun yerini değiştirerek başa alsa öykünün o lezzeti, o heyecan ve gerilimi kalmaz.

"Sabah Aralığı" adlı öykü de bu noktada önemli bir örnek olarak kaydedilebilir. Öykü, şöyle başlar:

"Halil eve geldiğinde vakit ikindiye geçiyordu.

Kapıyı aceleyle vurdu. İçerden cevap gelmesini beklemeden sabırsızlıkla ikinci kez şiddetle yumrukladı kapıyı. Aradan bir dakika geçmeden karısı kapıyı açtı. Halil öfkeyle bağırdı karısına:

- Ne bekletiyorsun be? Kapıyı böyle hızla vuruyorsam, bil ki bir iş var bu işte."³¹⁹

³¹⁸ ÖZDENÖREN, Rasim, "Çok Sesli Bir Ölüm", *Çok Sesli Bir Ölüm*, s.7

³¹⁹a.g.e., "Sabah Aralığı", s.33

Yazar, hikâyeye bu şekilde başlayarak okuyucuda kuvvetli bir merak duygusunun oluşumunu sağlar. Hikâyenin devamında da ortaya koyduğu kurguyla bu merak unsurunu besler.

Rasim Özdenören'in çeşitli zamanlarda yaptığı mülakatlardan anlıyoruz ki, kendisi ilk öyküsünü yazdığı anda bile kurgunun öneminin farkındadır. Nitekim verdiği bir mülakatta şunları söylemektedir.

“Her öykü kendi kurgusuyla gelir... Bir öykünün kurgusu çok önemlidir... Bütün bunları ben ilk öykü yazdığımda fark ettim. O öyküyü arkadaş hatırı için yazdım, şimdi ortada yok. Zorluk çeken bir çocuğu konu ediyordu. Arkadaşım dedi ki, ‘bu çocuk ölseydi daha etkili olurdu.’ Ben de bu farklı bir öykü olur dedim. Ve başka bir öykü yazdım.³²⁰

Özdenören'in, öykülerinin önemli bir özelliği şudur ki öykülerin genellikle ucu açıktır. Onun öyküleri bir başka düzlemde rahatlıkla devam edebilir özelliktedir. Öykülerinin arasında en ucu kapalı öykü belki de *Çarpılmışlar* kitabındaki “Arasat” tır. Yanlarında çalışan ırgat bir kıza tecavüz eden öykünün kahramanı Ejder, öykünün sonunda kızın ağabeyleri tarafından öldürülür ve öykü biter. Öykü, Ejder ile başlayıp o ölünce de biter; ancak bitmiş gibi görünen bu öykü bile bir başka düzlemde pekâlâ devam edebilir.

³²⁰ ABİBULAYEVA, Lemara, “Rasim Özdenören’le Hikâyesi Üzerine Mülakat II”, *Edebiyat Otağı*, nu: 14 Kasım 2006

Rasim Özdenören'in öykülerinde dikkat çeken hususlardan biri de bunalım, ızdırap ve ruhsal sıkıntıların öykülerine hâkim olmasıdır. Bunlar adeta öykülerinin kırmızı çizgileridir. Mutlulukla biten öyküsü hemen hemen yoktur. Bunun nedenini şöyle açıklar: “Bir de öykü, insan varsa olur; yoksa olmaz. Bir de sıkıntı varsa öykü çıkar. ızdırap bitince öykü de biter.”³²¹

II.2.2.2.Tipler

Rasim Özdenören'in öykülerindeki tipler, hayatın içinden, daha çok “Anadolu insanı” olarak tanımlanabilecek tiplerdir. Yazar, bu tipleri daha çok, çocukluk ve gençliğini geçirdiği ve çok iyi tanıdığı yerler olan Maraş, Eyüp, Malatya ve Tunceli çevrelerinden seçmiştir.

Öykülerinde toplumu ve buradan hareketle toplumun en küçük birimi olan aileyi ve ailede yaşanan problemleri anlatan Özdenören, bunu yaparken problemleri aile zeminine indirirken aslında toplumun genelindeki problemleri anlatmış olur.

Özdenören, öykülerini aile ekseninde anlattığı için doğal olarak olayların tümü ailede gelişir. Bu nedenle baba, oğul, anne, çocuk, kız kardeş, dede, dayı, nine, çocuk ve hala anlatılan tiplerin büyük çoğunluğunu oluşturur.

Rasim Özdenören, ilk öykü kitabı olan *Hastalar ve Işıklar*'da pek çok öyküsünde olduğu gibi problemler, hasta, çevresiyle uyum sağlayamamış tipleri anlatır. Ve yine pek çok öyküsünde olduğu gibi problemler evin oğlunun etrafında gelişir.

³²¹ a.g.d., nu: 14 Kasım 2006

Çünkü evin oğlu, problemlı bir tiptir. Çevresiyle uyumsuz ve geçimsizdir. Baba ise, öykülerin çoğunluğunda olduğu gibi olumsuz bir tiptir. Fakir, despot ve serttir. Oğluyla sağlıklı bir ilişki kuramamış ve ona sevgisini gösterememiştir, bazen oğluyla konuşmaz bile. Anne ise, birbirleriyle konuşmayan baba ile oğul arasındaki ilişkiyi sağlayan, babanın naftalinsi kokusunu ve despotluğunu umuda dönüştüren bir “liman”dır. Şefkatli, sabırlı, cefakâr, bazen de yufka yüreği yaşıadığı sıkıntılara dayanmayarak ağlayan birisidir. Dede, dünya ile ilişkisi yavaş yavaş sona ermiş, “dünyasal olmayan sesler” duymaya başlamış, kendini hasta sanan ve artık ölümü bekleyen bir tiptir. Çocuk ise bütün çocuklar gibi saf ve temizdir. Oyun oynamayı severken çevresinde yaşananları anlamaya, anlamlandırmaya da çalışan; bazen dedesini, bazen de babasının ölümünü anlamaya çalışan birisidir.

Rasim Özdenören, *Çözülme*’de de aynı tipleri anlatmaya devam eder. Baba ve oğul, bu kitaptaki öykülerde de ön plandadır. Öykülerinde babayı genellikle olumsuz birisi olarak anlatan Özdenören, “Ölünün Odaları” adlı öyküde babayı olumlu birisi olarak anlatır. Ancak olumlu bir tip olan baba hastalanır ve ölür. Babasının ölümü nedeniyle yıkılan oğul, babasıyla olumlu ilişkiler kurmuştur, bu nedenle babası ölünce çok üzülür. Baba, esere de adını veren öykü, “Çözülme”de ise çok olumsuz bir tip olarak anlatılır. Hatta çocuğunun gözüyle söyleyecek olursak yaşanan bütün olumsuzlukların kaynağıdır. Baba, “Aile” öyküsünde de olumsuz kimliğiyle karşımıza çıkar. Öyküde baba, “beceriksizliği, yönetememesi yüzünden kendisine kalan mirası, bütün mal varlığını çar çur eden birisi olarak anlatılmıştır. Anne ise, hem “Aile”de hem de kitabın diğer öykülerinde fedakâr, babayla oğul arasında kalmış, aileyi ayakta tutmaya çalışan, acı çeken birisidir. Anne, “Çözülme”de gerek babanın kötülükleri gerekse oğlunun cinayet sanığı olarak hapse girmesi nedeniyle daha fazla dayanamaz ve çıldırır. Oğul, yine hikâyelerin kahramanıdır, ancak daha önceki öykülerde olduğu gibi *Çözülme*’de de problemlı yapısıyla karşımıza çıkar. “Çözülme”de işsiz güçsüz olan oğul, bir de işlemediği bir cinayet nedeniyle tutuklanır. *Çözülme*’de ailenin kızları da karşımıza çıkar. Kızlar, fiziksel ve zihinsel özürlüdür. “Aile” de meczup bir kız, “Çözülme” ise sağır ve dilsiz bir kız anlatılır. Yine “Çözülme”de kocasından

dayak yediği için babasının evine sığınan büyük kız da anlatılır. “Şimdi Çok Uzaklarda” adlı öyküde ailenin bir diğer ferdi, dayı ile de tanışırız. Dayı, uçarı yaradılışlı, sebatsız ve dalavereci birisi olarak anlatılır. Ancak dayı, bu özelliklerine rağmen kahramanın iyi niyetinden şüphe etmediği ve sevdiği bir kişidir.

Özdenören, *Çok Sesli Bir Ölüm*'de yine aileyi anlatır. Öyküde, hastalanan babasını iyileştirmek, doktora yetiştirmek için çırpınan Kamber'in ve babası Şehmuz'un öyküsü anlatılıyor. Kamber, köylerinde doktor bulunmadığı için öncelikle komşu köyden hastaları bitkilerle iyileştiren Bakaç Ali'yi getirir. Babanın durumu ağır olduğu anlaşılınca bu kez de çok zor şartlar altında babasını hastaneye yetiştirmeye çalışır. Anne ise kocasının iyileşmesi için çırpınan birisidir. Hikâyede köylerde hala görebileceğimiz hastalıklara ve nazara karşı muska yazan Arap Baba adlı birisi de vardır. Arap Baba da Şehmuz'un hastalandığı haberini alınca yanına gelip ona dua eder. Bu öyküde anlatılan bütün tiplerin doğallığı, canlılığı ve gerçekliğe uygunluğunun altını çizmek gerekiyor.

Çok Sesli Bir Ölüm'ün “Sabah Aralığı” ve “Kan” adlı öykülerinde ailelerini terk eden oğullar anlatılır. “Sabah Aralığı”nda kahraman, Halil adlı bir köylüdür. Halil; toprağa ve çalışmaya düşkün, ekmeğini taştan çıkaran tipik bir köylüdür. Öykü, bir jandarmanın öldürülmesi nedeniyle şüpheli hale gelen ve bu nedenle kaçan ve bu kaçışın sonunda öldürülen bu çalışkan köylünün dramını anlatır. “Kan” adlı öyküde de Halil ile benzer kaderi yaşayan Zeynel'in öyküsü anlatılır. Bu öyküde de oğul, bunca sevgiye rağmen şehrin cazibesine kapılarak evi terk etmiştir. Oğluna kavuşmak isteyen anne de şehre gitmeleri için kocasına ısrar etmektedir. Her iki öyküde anne- babalarını bırakıp giden oğullar anlatılmıştır. Anneler ise yine aileyi ayakta tutmaya çalışırlar. Şefkatli yürekleri, bırakıp gitmiş olmalarına rağmen bütün anneler gibi çocuklarını savunmaya devam eder. Her iki öyküde anlatılan tiplerin hem benzerliği hem de ülke gerçeğine uygunlukları dikkat çekmektedir. Babalar, sert, otoriter, oğullarıyla mesafeli; anneler, babayla oğlu idare etmeye çalışan, ailenin dağılmaması için çırpınan; oğullar

ise yaşanan değişime ayak uydurmaya çalışıp babalarıyla kuşak çatışması yaşayan tiplerdir.

Çok Sesli Bir Ölüm'ün “Çatışma” adlı öyküsünde ise bir başka Anadolu gerçeği anlatılır. Öykü yine aile çevresinde gelişir. Kahramanlar ise baba, kızı Şermin, hala ve Şermin'in sevgilisi Sadık'tır. Öyküde baba ile hala eskinin, Şermin ile Sadık ise yeninin, değişimin temsilcileridir. Baba, âşık olan kızının başına kötü şeyler gelmemesi için çırpınan; hala, annesi öldükten sonra bakımını üstlendiği yeğenini değişimin olumsuzluklarından korumaya çalışan; Şermin ve Sadık ise birbirlerine âşık olan, aşklarını yaşamak isteyen, değişimi yaşayan tiplerdir. Öyküde anlatılan kişilerin hepsi birbirlerine çeşitli yanlışlıklar yaparlar. Ancak bu kişilerin yaptıklarına kendi bakış açılarından bakmaya çalıştığımızda hepsinin de kendilerince haklı olduğunu görürüz. Tabii bu durum, yazarın hikâyeyi anlatırken kahramanlarına karşı takındığı tarafsız tavrın ve kişilerin gerçeğe uygun biçimde anlatılmış olmasından kaynaklanmaktadır. Yazar, gerek olayı gerekse kişileri çok gerçekçi bir biçimde kurgulamıştır.

Rasim Özdenören, bir diğer öykü kitabı *Çarpılmışlar*'da yer alan beş öyküden üçünde çocukları anlatır. Daha önce *Hastalar ve Işıklar*'da ölüm olgusunu anlamaya çalışan bir çocuğu anlatan yazar “Mor Sinekler” adlı öyküde bir başka açıdan da olsa babasının hastalığını, sonrasında ise ölümünü yaşayan bir çocuğun saf ve masum kişiliğini yansıtır. Aynı kitabın “Sedir Yapracağı” ve “Ay Doğarken Geceleri” adlı öykülerinde ise namus acısı yaşayan çocukları anlatır. “Sedir Yaprığında” kötü yola düşen annesini çevresinin ve babasının etkisiyle öldüren Rıdvan'ın cinayetin öncesinde ve sonrasında yaşadığı dramı, “Ay Doğarken Geceleri”nde ise ablası sevdiği delikanlıya kaçınca Durdu adındaki çocuğun çevredeki dedikoduların da etkisiyle yaşadığı acıyı anlatır. Kitaptaki iki öyküde de Anadolu'da hala devam eden namus meselesini anlatan Özdenören, herhangi bir mesaj verme kaygısı gütmeyen olayların akışı çerçevesinde hikâyeleri anlatmıştır. Tüm bu öykülerde çocukların bir motif olarak

değil bir birey olarak anlatıldığının da altı çizilmelidir. İki öyküde namus acısı çeken çocukları anlatan yazar, kitaptaki “Arasat” adlı öyküde ise ailesine namus acısı yaşatan birini Ejder’i anlatır. Maddi durumu yerinde olduğu halde ailesiyle sağlıklı ilişki kuramayan bireyin değerlerden de uzaklaşınca yaşayabileceklerine bir örnektir Ejder.

Özdenören, beşinci öykü kitabında *Denize Açılan Kapı*’da da problemlili tipleri anlatmaya devam eder, ancak bu öyküdeki tipler, diğerlerinden farklı olarak arayışları olan kişilerdir. Yazar, bu kitaptaki öykülerde çırpınan insanların denize, yani huzur ve mutluluğa yönelik arayışlarını tasavvufa yönlendirir. Kahramanlar tasavvufa yeni girmiş, kendileriyle, geçmişleriyle hesaplaşan dervişlerdir.

Öykülerde anlatılan anne ve babalar diğer öykülerdeki tiplerden pek farklı değildir. Baba, “Sabahın Seher Vaktinde Aman” öyküsünde oğluna bağırp çağırın, “Kan”daki öyküde bazen döven, doğru düzgün bir iş tutmayan, hasta görünmek isteyen, çocuğunun gözünde olumsuz bir tip olduğu gibi karısının gözünde de pısrık ve beceriksiz, “Ocak” ta ise sevgisini gösteremeyen bir tiptir. Anne ise evi ayakta tutmaya çalışan, evdeki kavgalara rağmen ne olursa olsun eşine karşılık vermeyen, acılı kadındır. Oğul ise sorunlarıyla, “Çözülme”de olduğu gibi, “Sabahın Seher Vaktinde Aman” öyküsünde de babası için ettiği intikam yeminleriyle çıkar karşımıza.

Rasim Özdenören’in, on altı yıllık bir aradan sonra 1999 yılında yayımlanan uzun öyküsü *Kuyu*, iki kahraman, Yusuf ile Zeliha’nın etrafında gelişen olayları anlatır. Yusuf, “acemi bir derviş”tir. Hz. Yusuf’un kıssasını çıkış noktası olarak alan öyküde Yusuf, arayan; ancak ne aradığını tam olarak bilmeyen, yolculuğa çıkan fakat nereye gittiğini bilmeyen; mutsuz, yaralı, âşık ve nefsiyle hesaplaşan bir kişidir. Olumlu bir tip olarak anlatılan Yusuf, Hz. Yusuf’un öyküsünde olduğu gibi bir

kadınla, Zeliha'yla, imtihana tabi tutulur; ancak Yusuf, peygamber değildir, kadını reddedemez ve uyku ile uyanıklık arasında nefsiyle tabi tutulduğu bu imtihani kaybeder. Yusuf, nefesine mağlup olmuştur, çünkü kadına yumuşaklığı ve yürekliliği nedeniyle acımıştır; çünkü kadın, ömrü boyunca aradığı birisidir. Yaptıklarından pişman olan Yusuf, sonrasında nefsiyle hesaplaşmaya girer ve mürşidini arar. Öykünün diğer kahramanı Zeliha ise otelde kızıyla yapayalnız kalmış bir hayat kadınıdır. Çocuğunun babası tarafından terk edilen Zeliha, satacağı takılar da bittiği için; kendine koca, çocuğuna ise bir baba aramaktadır. Güzel bir kadın olan Zeliha, otelde birisiyle daha ilişkiye girmiş ve gebe kalmış; ancak çocuğu doğurmak istememektedir. Zeliha, Hz. Yusuf'un kıssasındaki gibi kadınlığı kullanarak Yusuf'u elde etmeye çalışır; gerçek olayda emeline ulaşamayan Zeliha, öyküde ise buna ulaşır. Bu özelliklerine rağmen kadınlığını kullanarak para kazanan birisi de olmayan Zeliha, büyüdüğünde kızının kendisi gibi olmasını istemeyen, “düşmüş”, zavallı bir kadın olarak anlatılır.

Rasim Özdenören, kahramanlarının tasavvufa eğilış serüvenini ilk kez *Denize Açılan Kapı*'da yazmıştır. *Kuyu*'dan sonra *Ansızın Yola Çıkmak* adlı öykü kitabında da bu serüveni anlatmaya devam eder. Kitaptaki öykülerde ağırlıklı olarak tasavvufu yeni tanımaya başlamış, tasavvufa yeni girmiş acemi dervişleri, bunların kendileriyle yaşadıkları nefis muhasebesini anlatır. Hemen hemen öykülerin tümünde nefsiyle, mürşidine yaptığı biat arasında gidip gelen tiplerin anlatıldığı öykülerde aynı özellikleri taşıyan bu tiplerden bazılarını incelemek yerinde olacaktır.

“Bir Kapının Önünde”³²² adlı öyküde kahraman, düşte yitirdiğini gerçek hayatta bulmak için yolculuğa çıkan, “kapının önüne” gelen birisidir. Tasavvufa yeni adım atmış olan kahraman, nefsinin şehvi arzularıyla mürşidinin arasında gider gelir. Zihni karışıktır, bir nefsi bir mürşidi kendisini yönlendirir. Bir iççelişki ve muhasebe yaşamaktadır. Ürkek, sinik, silik ve aynı zamanda mağrur ve isyankâr bir

³²² ÖZDENÖREN, Rasim, “Bir Kapının Önünde”, *Ansızın Yola Çıkmak*, s.9

çocukluluk devresi geçiren kahraman, gençlik devresinde evden kaçarak cinsel doyumların peşine düşer. Ve Tasavvufa adım atınca da bu hayatı terk edemez ancak “nefs dikkati çekmemeli” diye kendisini uyaran birisi, mürşidi vardır artık. Yaptıklarından, nefesine uymaktan, anasından, sokaklardan ve taşlardan utanmaktadır, pişmandır.

“Mum”³²³da yeni bir dünya olarak adlandırılan tasavvufa adım atmış kahraman anlatılır. Daha önceki yaşantısını bir bataklığa benzeten kahraman, girdiği bu yenedünyada heyecanlı ve mutludur. Ve artık önünde iki Leyla vardır: Biri “O” olan Leyla, diğeri ise öteki Leyla.

Rasim Özdenören, tasavvufa yönelen tipleri anlattığı öykülerden sonra *Hışırta* ve *Toz* adlı son iki öykü kitabında kadın kahramanları, bunların aşklarını ve modern dünya karşısındaki durumlarını anlatır. Bu öykülerdeki kahramanlar genel olarak bir yalnızlığı, bir çaresizliği, umutsuz bir aşkı ve bir dramı yaşarlar.

Hışırta'da yer alan “Koşmak”³²⁴ adlı öyküdeki kahraman, güzel olduğunu “her şeyin çevresinde dönendiğini” düşünen bu kadındır. Kendisini peşinden koşulacak birisi olarak gören kadın “ilk havlayanın erkek, daha sonra karşılık vereninse dişi köpek olduğuna dair” bir inanca sahip birisidir. Cinsel ve ruhsal sorunlar yaşayan bir tipi temsil eden kadın, erkeklerden kaçarken “küçük bir yastığı göğsüne sımsıkı bastırarak” kadar da erkeklerin hayalini kurmakta, çalan her zilde kendisine koşacak birisini beklemektedir.

³²³ a.g.e., Mum”, s.39

³²⁴ ÖZDENÖREN, Rasim, “Koşmak”, *Hışırta*, s.19

“Buzdan Volkan”³²⁵ ise öykülerinde yaşadıklarını, gördüklerini, gözlemlerini sıklıkla anlatan Rasim Özdenören’in sokakta gördüğü bir tipten yola çıkarak kurguladığı bir öykü. Öykü kahramanı, yazarın Kızılay çevrelerinde rastladığı bir tiptir. Özdenören, Bir hayalet gibi sokakta dolaşan bu kadını ve öykünün ortaya çıkışını şöyle anlatır:

“Kızılay çevrelerinde rastladım, mezardan kalkmış bir hortlak gibi. Bir daha da görmedim. Ama nasıl bir hortlak. Benzi solmuş, yolda giderken de sigara içiyordu. Çevresine metelik vermeyen, umursamayan, etraftakilerin de yaklaşmasına kolay müsaade vermeyen bir tip. Bu nasıl bir insan olabilir, anne babası var mı, varsa nedir, neyin nesi diye sorulardan çıkarak “Buzdan Volkan” öyküsü ortaya çıktı.”³²⁶

Sokakta rastladığı bir kişiden yola çıkarak modern dünyada sıklıkla rastlanabilecek bir genç kız ve bunun yaşadığı trajik olayı kurgulayan yazar, bu öyküde çok acımasız bir baba portresi de çizer. Öyküde dayak yiyerek, ezilerek, bir çocuğun yaşaması gereken sevgiyi tatmadan büyüyen bir genç kızın yaşadığı dramı anlatır. Kahraman, çocukluğunda babasının eve dönüşlerinde annesini ve kendisini savurarak duvara çarpmasını, yüzüne yediği tokatları ve komşulara rezil olmalarını unutamayan birisidir. Yediği dayakların, yaşamadığı sevginin de etkisiyle kendini bir tabutta yaşıyor gibi zanneden kahraman, annesinin ölümünde sonra felç geçiren babasıyla yaşamak zorunda kalmış; ancak çocukluluğunda yaşadığı acı olayları unutamamıştır. Kız, sonunda babasından intikam almak için eve bir delikanlı getirir, kendisini öpmesini ister. Yediği dayakların intikamını böylece alacağına inanan kız,

³²⁵ a.g.e., “Buzdan Volkan”, s.34

³²⁶ ABİBULAYEVA, Lemara, “Rasim Özdenören’le Hikâyesi Üzerine Mülakat II”, *Edebiyat Otağı*, nu:14, Kasım 2006

babasının bakışları arasında delikanlıyla öpüşür. Artık babasının bu trajediyi izlemek dışında bir seçeneği yoktur.

“Hışırta”da da günümüzde sıklıkla karşılaşılabileceğimiz bir kahraman vardır. Öykünün kahramanı on dokuz yaşındaki bir genç kızdır. Kırkını çoktan aşmış birisiyle imkânsız bir aşk yaşayıp cinsel ilişkiye giren genç kız, bu ilişkinin sonrasında kendini “pörsümüş bir et parçası” gibi hissetmeye başlar ve yaptıklarından büyük bir pişmanlık duyar. Pişmanlığı utanca dönüşen ne yaptığını bilemeden ayakları onu deniz kanarındaki bir uçuruma götürür; genç kız daha fazla yaşayamayacağını anlar ve intihar eder.

“Kumsalda”³²⁷ adlı öyküde ise sıradan bir anne ve sıradan bir kız vardır. Evlenme çağına gelmiş, hatta geçmeye başlamış kızının zengin bir koca bularak evlenmesini, kendisinin çektiği sıkıntıları çekmemesini isteyen anne, kızının bunu bir türlü “becerememesi” nedeniyle onunla sürekli olarak çatışmaktadır. Kız ise annesinin bu tutumu umursamaz görünmektedir. Daha önce tanıştığı bir delikanlıyı ayartacağı yerde onunla tasavvufi bir tartışmaya girer ve evlenmeyi yine beceremez. Kızının bu haliyle hayal kırıklığı yaşayan anne ise “O zirzoptan adam olmaz, kendine adam gibi bir adam bul!” diyerek kızını azarlar.

Rasim Özdenören, son öykü kitabı *Toz*’da tek taraflı aşklar yaşayan tipleri anlatır. Öykülerin kahramanları, evde kalmış, terk edilmiş ve düşmüş kadınlardır. Kitaptaki ilk hikâyeye, kitaba da adını veren “Toz”dur. Bu öykü bir aşk öyküsü olarak değerlendirilebileceği gibi tasavvufi unsurları yönüyle de değerlendirilebilir. Nitekim bu husus daha önce “Tasavvuf” başlığında incelenmiştir.

³²⁷ a.g.e., “Kumsalda”, s.74

“Gece”³²⁸ adlı hikâyede ise modern kadının yalnızlığı ve yine aşk vurgulanmıştır. Hikâyede, gece olunca kendi yalnızlığını dışarıyı dinleyerek hissedilen bir kadın tipi anlatılır. Kadın, kendine kurduğu dünyada yalnız yaşayan herhangi bir modern insan tipidir. Dışarıda bir sürü şeyler alınıp satılmakta, “iyi aile kızları” evlerine dönüp, sokaklar boşalırken caddeler ise dolmaktadır. Kadınının ise dışarıda olup bitenle herhangi bir ilgisi yoktur. O, kendi yalnızlığı ile baş başa kalmayı tercih etmektedir.

“Mağara”³²⁹ adlı hikâyenin kahramanı olan kadın da modern insan tipine uygun şekilde yalnızdır ve bu yalnızlık, modern insanda olduğu gibi kendi tercihidir. Hikâye, dul ama çocuklu, terk edilmiş bir kadını anlatır. Kendini kandırılmış olarak duyumsadığı için dış dünya ile bağlarını kopararak kendi kabuğuna çekilen kadın, adeta kendini bir mağarada hissetmekte dışarıda olup biteni umursamaz bir şekilde hayatını sürdürüp gitmektedir.

“Dolambaçta”³³⁰ hikâyesinde ise bir hayat kadınından, söz edilir. Zor ve mağrur birisi olan kadın kendisiyle ilişkiye giren erkeklerin unutamadığı, tekrar beraber olmak istedikleri birisidir. Hayatı, erkekleri eğlendirmekle geçen kadın, gerçekte ise sevgiyi ve aşkı aramayan yalnız bir kadındır. Bir süre sonra yaşadığı hayattan bıktığı için kendini sorgulamaya başlar. Annesinin ölünce hayata tutunamayıp yalnız kalarak kötü yola düşen kadın, çocukluğunu düşünür. Artık kendini bir “dolambaçta” hissetmektedir. Kadın, hesaplaşmaların da etkisiyle her şeyden, kendi bedeninden bile kaçmayı uzaklaşmayı ister. Hikâyenin sonunda yaşadığı yalan dünyadan kaçıp kurtulmak için bir maske takar. Kadın, kılığını değiştirmiş ve maske takmış olmasına rağmen aradığı mutluluğu yakalayamayacaktır.

³²⁸ a.g.e., “Gece”, s.17

³²⁹ a.g.e., “Mağara”, s.20

³³⁰ a.g.e., “Dolambaçta”, s.29

II.2.2.3.Mekân

Rasim Özdenören'in öykülerini tema yönünden incelediğimiz bölümün "Ev" ile ilgili başlığında değindiğimiz gibi mekân, öykülerde bir dekor olarak değil, olayların gerçekleştiği ve çözüldüğü, aynı zamanda öykülerin genel yapısını yönlendiren önemli bir öğedir. Yazar mekâna, sadece vak'anın gerçekleşeceği zemini şekillendiren bir 'tanıtım' veya 'takdim' unsuru olarak değil, öykülerin bünyesinde başlı başına anlam ifade eden bir unsur olarak bakmaktadır.

Özdenören; mekân unsurunu, olayların cereyan ettiği çevreyi, öykünün muhteva ve şahıs kadrosunu tanıtmak, toplumu yansıtmak ve atmosfer yaratmak amacıyla kullanmaktadır. Çevreye bağlı olarak ve çevrenin etkisiyle değişen bireyi anlatan yazar; mekânı, sadece dış gerçekliğin değil, iç gerçekliğin, psiko-sosyal konumun, ortaya konulup yansıtılması amacıyla da kullanmaktadır. Mekân, bireyin sosyal kimliğine, iç dünyasına uygun, iç dünyasındaki çelişki ve zıtlıkların dışa yansıtılmasına vasıta olmaktadır.

Öykülerinin bütün unsurlarında gerçekliğe önem veren Rasim Özdenören, mekân unsurunda da gerçekliğe önem vermektedir. Bu anlamda özellikle ilk öykülerinde kullandığı mekânları daha çok çocukluğunu ve gençliğini geçirdiği Malatya, Tunceli, Eyüp ve özellikle Maraş'tan seçmiştir. Mülakatlarında da belirttiği gibi öykülerinin hemen hemen tamamında gerçek mekânlar kullanmış, bu mekânları kendisi sadece stilize etmiştir.³³¹

³³¹b.k.z: ABİBULAYEVA, Lemara, "Rasim Özdenören'le Hikâyesi Üzerine Mülakat I", *Edebiyat Otağı*, nu: 13, Ekim 2006

Özdenören, bir mülakatında *Hastalar ve Işıkları* örnek vererek yazdıklarına Maraş'ın büyük bir etkisi olduğunu, öykülerinde yer alan bazı insanların sadece Maraş'ta bulunduğunu belirtir.³³²

Yazar, ilk öykü kitapları, *Hastalar ve Işıklar*, *Çözülme*, *Çok Sesli Bir Ölüm ve Çarpılmışlar*'da doğup büyüdüğü ve okuduğu mekânların bazen adlarını vermiş bazen de yaptığı tasvirlerle mekânların oralara ait olduğunu belli etmiştir. Öykülerdeki mekânlar o kadar gerçektir ki sokak sokak, ev ev nereler oldukları tespit edilmiştir.³³³ Son yazdığı öykü kitaplarında mekânı, ilk öykülerdeki kadar somutlaştırmayan, hatta yer yer belirsizleştirerek mekânsız öyküler yazan Özdenören, bunun bir adım ilerisinin insansız öyküler olacağını söylemektedir.³³⁴

Öykülerinde ağırlıklı olarak evi, evde yaşananları anlatan Özdenören, genellikle kapalı mekânlarda cereyan eden olayları anlatmaktadır. Özellikle ilk öykülerinde anlatılan her şey, evde, mekânda gerçekleşmektedir. Ev, ailenin barındığı mekân olmakla beraber hikâyenin de merkezindedir. İşlevsel olduğu kadar sanki bir canlı, bir birey gibidir; hastalanır, yaşlanır ve ölür. Yazar; evi, mekânı olayların sahnesi olmaktan çok, olayların başlangıç ve biçimleniş yeri olarak kullanmaktadır.

Rasim Özdenören, öykülerinde genellikle taşrayı, buraların kırsal mekânlarını anlatmıştır. Nitekim ilk öykü kitabı olan *Hastalar ve Işıklar*'daki mekânlar bu özelliktedir. Bu öykülerde daha çok evde, kapalı mekânda gerçekleşen olayları anlatan yazar, mekânı kahramanın psikolojik durumunu yansıtır mahiyette de kullanmıştır. “Kan Otları”nda, “Eskiye”de “Yankı”da mekân, evdir. Ev; yaşanan

³³² b.k.z: *Yeni Şafak Haftalık*, 18 Nisan 1998

³³³ b.k.z: Hüseyin Yorulmaz, “Rasim Özdenören'in Yazılarında Maraş” , *Dört Mevsim Maraş*, nu:3-4, Yaz/Güz 2004

³³⁴ b.k.z: ABİBULAYEVA, Lemara, “Rasim Özdenören'le Hikâyesi Üzerine Mülakat I”, *Edebiyat Otağı*, nu: 13, Ekim 2006

acıya, çürümeye ve karmaşaya uygun olarak çürük, iç karartıcı, dağınık, eski ve ahşaptır.

Çözülme'de “Ölüün Odaları” adlı öyküde mekân, birden fazla ve daha çok açık mekândır. Babası ölen kahraman, bunun acısıyla pazar yerinde, caddelerde, sinemanın önüne, babasının öldüğü hastaneye götürüp getirir bizi. Mekânın birden fazla olması, kahramanın oradan oraya gidip gelmesi, yazarın; kahramanın duygularındaki karışıklığı tam olarak anlatmak istemesiyle ilgilidir. “Şimdi Çok Uzaklarda” adlı öyküde mekân, çok işlevsel değildir. Öyküde köyden kente göç hadisesi anlatıldığı için mekân, buralardaki evler ve işyerleridir. “Aile” adlı öyküde ise mekân yine evdir ve anlaşıldığı kadarıyla bu ev Maraş'tadır. Öykü, evin tasviriyle başlar. Ev, dış duvarlarının üstüne tahtaların çakılı olduğu ahşap evdir ve dağılan bir ailenin çözülüşünü ortaya koyacak şekilde tasvir edilmiştir. Bu öyküde dağılıp giden bir aileyi anlatan Özdenören, mekânı öykünün temasını verecek bir biçimde, işlevsel olarak kullanmıştır. “Çözülme”de ise mekân, bir köydür. Birden çok mekânın anlatıldığı öyküde mekânlar çok işlevsel değildir. Tasvirlerle başlayan öyküde anlatılan mekân daha çok Kerim'in evidir. Öykünün ikinci bölümünde Kerim'in arkadaşı Ragıb'ın evi de anlatılır. Bu bölüm, Ragıb'ın oturduğu muhitin ve evin tasviriyle başlar. Hükümet binası ve savcının odası öyküdeki diğer mekânlardır.

Çok Sesli Bir Ölüm ile aynı adı taşıyan hikâye daha çok açık mekânda cereyan etmektedir. Yazar, bu öyküde mekân ögesinden sadece olayların vuku bulduğu sahneleri canlandırmak için değil, aynı zamanda olayların belirli bir atmosferde seyriyi sağlamak amacıyla da yararlanmaya çalışır. Bu nedenle öyküdeki mekân ögesi genel yapıyı da yönlendiren bir niteliktedir. “Çok Sesli Bir Ölüm”, hastalanan babasını iyileştirmek, doktora yetiştirmek için çırpınan Kamber'in ve babası Şehmuz'un öyküsünü anlatıyor. “Çok Sesli Bir Ölüm”ün olay örgüsünün şekillenmesinde üç mekân, önemli rol oynamaktadır. Buralar sırasıyla, hikâye kahramanının evinin olduğu; üç yanı dağlarla çevrili, kentle bağlantısı olmayan, kışın ise dünyayla bağlantısı kesilen altı-yedi haneli bir mezradaki kerpiçten yapılmış ev,

Kamber'in hasta babasını iyileştirmek için bitkilerle tedavi yapan Bakaç Ali'yi bulmak için gittiği komşu köy ve babasını şehirdeki hastaneye ulaştırmak için aşmaya çalıştığı zorlu dağ yolu. Böylesine zor şartlar altında yaşamlarını sürdürmek zorunda kalan aile, evin reisinin hastalanması nedeniyle mekân ve doğayla savaşmak zorunda kalır. Öyküde anlatılan Şehmus, Kanber, Hatiç, Bakaç, Ali, Arap Baba gibi tipler göz önüne alınacak olursa mekânın yine Maraş olduğu anlaşılmaktadır.³³⁵

Mekân, *Çok Sesli Bir Ölüm*'de de öykünün temasını en iyi şekilde ortaya koyması yönüyle işlevsel olarak nitelenebilir. *Çok Sesli Bir Ölüm*'ün en hacimli öyküsü "Çatışma"; babası, halası ve kız kardeşiyle yaşayan Şermin'in arkadaşı Sadık ile yaşadığı aşkı anlatır. Bir kuşak çatışmasının anlatıldığı öykü, daha çok kapalı mekânda geçmektedir. Şermin'in evi, çalıştığı konfeksiyon mağazası; Sadık'ın kaldığı pansiyon ve çalıştığı yazıhane; Sadık'ın, Şermin'in babası tarafından vurulmasından sonra tedavi gördüğü hastane öykünün kapalı mekanlarıdır. Öykünün olay örgüsünün şekillenmesinde mekânların işlevsel olmadığını söyleyebiliriz. Öyküdeki mekânlardan, daha çok kahramanların yaşadıkları yerin tasvir edilmesi yönüyle istifade edilmiştir.

Rasim Özdenören, *Çarpılmışlar* adlı öykü kitabında kullandığı mekânların tamamının gerçek olduğunu söyler.³³⁶ Nitekim eserin en uzun öyküsü olan "Arasat"ta, Maraş'taki üç mekândan, "Çukuroba Camisi", "Abdallar Mahallesi" ve "Arkbaşı Kırkları"ndan söz edilir. Yazarın daha çok kapalı mekânları kullandığı öyküde olay örgüsü, birden fazla mekân üzerine inşa edilmiştir. Ejder'in anne babası ve karısıyla yaşadığı ev, kaynanasının evi, Ejder'in hala dediği uzak bir akrabasının evi, Abdallar Mahallesindeki Selman'ın evi, Fahri'yle eğlenmek için gittikleri pavyon ve Ejder'in öldürüldüğü Arkbaşı Kırkları olay örgüsünü şekillendiren mekânlardır. Mekânların

³³⁵YORULMAZ, Hüseyin, "Rasim Özdenören'in Yazılarında Maraş" , *Dört Mevsim Maraş*, nu: 3/4 Yaz/Güz 2004

³³⁶ABİBULAYEVA, Lemara, b.k.z:Rasim Özdenören'le Hikâyesi Üzerine Mülakat, *Edebiyat Otağı*, nu: 13, Ekim 2006

sayıca çok olması, bir unsur olarak mekânın hem işlevsel olmamasının hem de öykünün çok hareketli ve gerilimli olmasının doğal bir sonucudur.

Çarpılmışlar'da yer alan tüm öykülerde de mekân, işlevsel olmaktan çok öyküleri tamamlar bir nitelikte kullanılmıştır. Öykülerin hem bu yönünün hem de mekânların gerçekliğini daha iyi biçimde ortaya koymak bakımından *Ay Doğarken Geceleri* adlı hikâyede adı geçen mekânlara göz atıp bunların özelliklerine bakmak ve Maraş'ın sokaklarında gezintiye çıkmakta fayda var:

“**Kanlıdere.** Kimbilir hangi olayın anısına bu adı alan çocuk zihinlerde yatağından su yerine kan aktığı izlenimini uyandıran kupkuru uzun hendek. **Uzunoluk.** Eskiden koca tahta bir oluk içinde gür bir su akarmış sonradan oluk çürüyüp yıkılmış taştan bir geçit yapılmış onun yerine üstü de kapatılıp yol olmuş şimdi küçük bir çarşı var orada fırınıyla kebaçısıyla bakkalıyla bir de küçük çeşme. **Engizekdağı.** Yayla. **Bertiz.** Uzakta bir köy. **Ahırdağı.** Görkemli bir silsilenin son kırıntısı kupkuru bir dağ poyraza engel olsun diye önüne çok yüksek bir çin seddi örmeyi kaç kişi hayal etmiştir. **Boğazkesen.** Ana yol. Işıklar yalnız orada parlıyor tek tük/şehrin en işlek kesiti. **Çarşıbaşı.** Bakırcılar semerciler bezirgânlar billuriyeciler kavaflar nalburiyeciler ciğer kebaççıları kundura tamircileri işportacılar attarlar yemeniciler külekçiler çıkırkçılar.”³³⁷

Rasim Özdenören'in öykücülüğünde tema yönünden farklı bir dönemi ifade eden *Denize Açılan Kapı*'da daha çok kapalı mekânlar kullanılmıştır. Öykülerin

³³⁷ a.g.d.

genelinde mekân, hem öykünün atmosferini hem de kişilerin psiko-sosyal durumlarını yansıtmakta önemli bir fonksiyon üstlenmektedir. Bu öykülerden birisi, adıyla da mekânı çağrıştıran, “Ocak”tır. Birçok öyküsünde olduğu gibi bu öyküde de önce mekânı anlatarak okuyucuyu temaya hazırlayan, böylece okuyucunun öyküyü yaşamasını amaçlayan yazar, hapiste yattıktan sonra evine dönen anlatıcının gözüyle bize muhiti -Maraş’ı- ve kahramanın evini tanıtır. Öncelikle kırmızıbiber tarlalarından söz eder. Böylece mekânın, Maraş’a ait olduğu izlenimini verir bize. Sonra mahalleyi, en sonda da kahramanın evini anlatır. Mekân, bu öyküde atmosferi yansıtmayı, yazarın hemen her bölüme mekânı anlatarak başlaması yönüyle olay örgüsünü şekillendiren, olayların başlangıç merkezi olan önemli bir unsurdur. Özdenören, *Denize Açılan Kapı*’da yer alan bir başka öykü *Bir Adam*’da ise:

“Sabah namazı buğday almak için yola çıkan bir kimsenin Maraş kalesinin kible tarafından, yine şehrin merkezinde bulunan Ulu Cami’ye doğru taş yapılmış eski Müftülük binasının civarında adım adım ilerleyişini izlemek mümkündür.”³³⁸

Rasim Özdenören’in altıncı öykü kitabı olan *Kuyu*, kullanılan anlatım teknikleri yönüyle yazarın hikâyeciliğinde farklı bir aşamayı işaret ederken mekânı, yer yer belirsizleştirmesi yönüyle de ilk öykülere göre farklı bir nitelik arz etmektedir. Nitekim yazar, öykünün başından itibaren mekânı bilinçli olarak belirsizleştirme çabası içindedir. Özdenören, bunu sık sık kullandığı soru cümleleriyle, alternatifli söz/cümle kullanımlarıyla ve kararsızlık bildiren ifadelerle sağlar. Bu özelliği ortaya koyacak örneklerin bir kısmı şunlardır:

³³⁸ a.g.d.

“Trenin çabucak geçiveren pencere ışıkları kaybolunca da ortalık büsbütün karanlık bir sessizliğe gömülmüştü. Küçük bir istasyonda burası. Demiryolunun arka tarafı - birkaç dağınık, pelteleşmiş ışıkların aydınlığında seçilebilen kirli istasyon yapılarının karşısına düşen yerler-karanlıktı, bu yüzden o kara boşlukta tarlaların mı olduğu, yoksa salt bir kara boşluğun mu bulunduğu anlaşılmıyordu.”³³⁹ “Beton zemin bir an kayar gibi oldu, devinimsizlikten gevşemiş bacakları sersemce, kaygan bir yerde süzülüp gider gibiydi.”³⁴⁰ “Bu istasyonsa sanki dünyanın dışında kalan bir yerlerdeydi.”³⁴¹ “belki de değildi böyle”³⁴² “Aslında bir otel arayıp aramadığını da bilmiyordu kesin olarak.”³⁴³ “Nasıl bir yerdeydi acaba? Nasıl?”³⁴⁴ “Bilinmedik bir ülkenin hangi bırakılmış kentinde, hangi ıssız, yoksul dolambaçlı mahallesindeydi?”³⁴⁵ “Nereye gidecekti? Gitmek istediği bir yer var idiyse orayı nasıl bulacaktı?”³⁴⁶ “Belki bir yer arıyordu. Ama nereyi aradığını unutmuştu.”³⁴⁷ “Kimi zaman öyle oluyordu k, burada- bura dediği her nereyse- niçin geldiğini çıkartamıyor, anımsadığı bir şeyler bulunsa bile, onları da hemen yok saymaya yelteniyordu.”³⁴⁸ “ Bu belirsizlikler içinde, bu, bulutların arasında mı, çöllerin ortasında mı, nerede olduğu bilinmeyen yerde, o kadını yeniden bulmayı düşünüyor.”³⁴⁹ “Sıkıntının tekiyim ben, diyordu. Sokaklarda yürüyordu. İstasyonda

³³⁹ ÖZDENÖREN, Rasim, *Kuyu*, s.5

³⁴⁰ a.g.e., s.5

³⁴¹ a.g.e., s.6

³⁴² a.g.e., s.6

³⁴³ a.g.e., s.7

³⁴⁴ a.g.e., s.14

³⁴⁵ a.g.e., s.29

³⁴⁶ a.g.e., s.39

³⁴⁷ a.g.e., s.44

³⁴⁸ a.g.e., s.50

³⁴⁹ a.g.e., s.53

trenleri uğurluyordu. Gideceği bir yerler aranıyordu. Böyle bir yer var mı acaba diye soruyordu.”³⁵⁰

Rasim Özdenören, *Kıyü*'dan sonra yayınlanan *Ansızın Yola Çıkmak* adlı öykü kitabında tasavvufa yönelen insanları anlatır. Mekân, öykülerin genelinde tasavvufa yönelmiş kahramanların yaşadığı bir “yolculuk” sonrası vardığı bir yer özelliği gösterir. Aşağıda bazı öykülerden hareketle örneklerinin sunulacağı gibi mekân tasvirleri, nakledilen hadisenin taşıdığı hususiyetleri ifade edecek özellikte kullanılmıştır. Tasvirler, eserdeki kahramanların bazı hususiyetlerini sunmaya da yardım etmekle birlikte özellikle ilk öykülerdeki ayrıntılı mekân tasvirleri, eserde birkaç öyküde görülebilmektedir. Özdenören'in öykülerinin hemen hemen tümünde olduğu gibi bu eserde de gerçek mekânları kullanmış olması öykülerin dikkat çeken başka bir özelliği olarak ifade edilmelidir.

“Okalıptüs” adlı öykü, “dev okalıptüs ağaçlarının oluşturduğu bir ada”da, açık bir mekânda geçer.³⁵¹ Özdenören, öyküde adı geçen adanın, Marmaris'teki Kleopatra Adası olduğunu söylüyor.³⁵² Yani öyküde anlatılan mekân, yazarın öykülerinin aslî mekânları olan Maraş, Eyüp gibi mekânlardan birisi olmasa da gerçek bir mekândır. Ada, “arayış”ta olan kahramanın; “efendisinin”, “kendisinde yittiği” sevgilisinin yaşadığı, dolambaçlı yolları aşarak onu bulmak ve görmek için geldiği yerdir.

“İçi ve Dışı” adlı öykü ise tasavvuftaki “yolculuk” imgesi hatırlatılıyor. Kahraman; nereye gittiğini, varacağı menzili bilmeyen “kendine bir yol arayan” birisidir. “Arayış”ta olan kahraman, vardığı yerde de ne yapacağını bilmemekte

³⁵⁰ a.g.e., s.66

³⁵¹ ÖZDENÖREN, Rasim, “Okalıptüs”, *Ansızın Yola Çıkmak*, S.19

³⁵² b.k.z: ABİBULAYEVA, Lemara, “Rasim Özdenören’le Hikâyesi Üzerine Mülakat I”, *Edebiyat Otağı*, nu: 13, Ekim 2006

önüne gelen otobüse binip oradan oraya seyahat etmektedir. Otobüs istasyonlarının aslî mekân olarak kullanıldığı öyküde, dekoratif bir unsur olarak kullanılan mekân, kahramanın arayışına tercüman olması yönüyle yine de önem arz etmektedir.

“Mum” adlı öyküde kahraman, bulunduğu yere nasıl geldiğini bilememektedir. Mekân, kahramanın daha önce hiç bulunmadığı, daha önce farkına varmadığı, ancak “kendini keşfettiği” bir yerdir. Kahraman, belki de kendini keşfetmenin verdiği heyecanla bulunduğu binanın dış yapısının, mimarî özelliklerinin nasıl olduğunu, nasıl ve neyden yapıldığını bilememekte, mekânı kendi zihninde adeta soyutlaştırmaktadır. Kahraman, mekânı soyutlaştırmasına rağmen vardığı yolun, tasavvufun, kendisine yeni bir dünyanın kapılarını açtığını; binanın başka bir dünyayı simgelediğini de anlamıştır. Bina ile ilgili olarak kendisine anlatılan şudur: “Bu binanın içinde güya bir kent varmış, kent mahalleleri, çarşıları, devlet daireleri, okulu bu binanın içindeymiş.”³⁵³ Ve bütün bu kurumlar -özellikle okula vurgu yapılır- aynı binada olmalarına rağmen aralarında bir irtibat yoktur, ancak mimarlar binayı öyle yapmışlardır ki bunlar aynı çatı altındadırlar. İnsanlar çekinmeden birinden diğerine gidebilmektedirler. Öyküde, tüm devlet kurumlarının aynı çatı altında olması, aralarında herhangi bir çatışma olmaması, tam bir uyum içinde çalışmaları yönüyle Özdenören’in mekânı adeta sembolleştirdiği görülmektedir. Mekan, sembolleştirilmesi yönüyle Peyami Safa’nın “Yalnız” adlı romanındaki “Simeranya” adlı ütöpik mekanı da hatırlatmaktadır.

II.2.2.4. Zaman

Zaman, kurgusal bir metnin aslî unsurlarından biridir. Bir hikayeyi zamandan soyutlamak mümkün değildir. Bu nedenle zaman unsuru, bir öykünün yapısını

³⁵³ ÖZDENÖREN, Rasim, “Mum”, *Ansızın Yola çıkmak*, S.40

meydana getiren temel elemanlar arasında yer alır. Bir öykü yazarı için zamana tasarruf etmedeki başarı, ustalık ve yeteneğin önemli göstergelerindedir. Rasim Özdenören zamana tasarruf etme, zamanı çok değişik teknikler ve anlamlarla kullanma yönüyle, öykünün diğer unsurlarında gösterdiği başarıyı zamanı kullanmada da gösteren bir yazardır.

Özdenören, zaman unsurundan daha ziyade olayları belirli bir atmosferde biçimlendirme yahut kişileri karakterize etme yönünden yararlanır. Zamanı az da sembolik anlamda da kullanmıştır.

Rasim Özdenören'in öykülerinde en eski vak'a zamanı Kurtuluş Savaşı yıllarına tekabül etmektedir. *Denize Açılan Kapı*'daki Kurtuluş Savaşı yıllarında -muhtemelen- Maraş'ın işgalini anlatan "O Zaman" adlı öykü, bunun tipik bir örneğidir. Yazarın üzerinde ağırlıklı olarak durulan anlatma zamanı ise Cumhuriyet'in kuruluşuyla başlayan döneme ve sonrasına tesadüf eder.

Özdenören, öykülerinde sık sık "geriye dönüş"lerle geçmişteki olaylara da yer vermesine rağmen daha çok yaşanan zamanı (hal) anlatmaktadır. Yazar; öykülerinde, Cumhuriyet'in kurulması sonrasında, daha çok 1950'li yıllar ile 1990'lı yıllar arasında toplumda yaşanan değişim ve dönüşümü, gelişme ve çözülmeyi, bunalım ve arayışı modernleşmeyi ve değerlere dönüşü anlatır. *Hastalar ve Işıklar*, *Çözülme* ve *Çarpılmışlar*'daki öykülerin olay örgüsü, Cumhuriyet'in kurulmasıyla yeni bir dünyaya kapı açmanın getirdiği sıkıntılar ile 1950'den sonra yaşanan ekonomik gelişmeler sonrasında kırsal kesimden kente yaşanan yoğun göç olgusunun, ekonomik sıkıntı ve işsizliğin anlatılması ve bunların etkisiyle bireyin yaşadığı çözümler, dağılma, çatışma ve yabancılaşmanın anlatılmasıyla şekillenir. Özdenören, *Denize Açılan Kapı*, *Kuyu* ve *Ansızın Yola Çıkmak*'taki öykülerde 1980'li yıllarda bireyin çözüm arayışını ve değerlere tekrar dönüş çabasını, *Hışırta* ve *Toz*'da ise 1990'lı yıllarda modernleşmenin getirdiği sıkıntıları anlatır.

Rasim Özdenören'in öykülerini vak'a ve anlatma zamanı bakımından genel bir değerlendirmeye tabi tuttuktan sonra, öykülerdeki zaman unsurunun kullanılış tekniği ve olayların anlatılma süresi üzerinde durmak yerinde olacaktır.

Özdenören, öykülerinde zaman unsurunu kullanırken birkaç teknikten yararlanmaktadır. Birincisini, yazdığı ilk öykülerde kullanmıştır. Bu öykülerde, “an”ı, “an”ın öyküsünü; bir tebessüm anını, kahramanın sabahleyin uyandığında gözünü açtığı ilk anda neler yaşadıklarını yazmıştır. Olayın olmadığı bu öykülerin örneklerini *Hastalar ve Işıklar*'da görmek mümkündür.

Yazar, öykülerinde klasik hikâyede de görülen X noktada başlayıp Y noktasında biten, doğrusal çizgide gelişen zaman dilimindeki olayları anlattığı ikinci bir teknik kullanmıştır. Klasik hikâyeden farklı olarak genişletme tekniğine de başvuru bu yöntemin örnekleri azdır. Bu tekniği; *Sabah, Çok Sesli Bir Ölüm* ve *Sabah Aralığı* adlı öykülerde görmek mümkündür. Düz bir çizgide gelişen bu öykülerden *Sabah Aralığı*'nda öykü kahramanı Halil, işlemediği bir suç nedeniyle jandarma tarafından aranmaktadır. Karısının ısrarlarına rağmen teslim olmayan Halil, kaçmaya karar verir; ancak çok fazla kaçamadan Jandarma tarafından bir yerde kısıtılır; karısının tüm ısrarlarına rağmen teslim olmaz. Teslim olmayınca da jandarmanın açtığı ateş sonucu öldürülür.

Özdenören'in kullandığı üçüncü teknik ise, çemberdir. Bu tip öykülerde olay bir çemberin tamamlanması gibi anlatılmaktadır. Bu öykülerde olayın başladığı zaman ile bittiği zaman aslında aynıdır. Yazar, öyküye herhangi bir zamanda başlıyor ve geçmişe dönerek yaşananları anlatır. Olayın anlatımı tamamlanınca, öykü de biter. “Çatışma” ve “Sedir Yaprağı” adlı öykülerde bu tekniğin örneklerini bulmak mümkündür. “Sedir Yaprağı”nda Rıdvan, annesini ve annesiyle gayri meşru ilişki yaşayan ustası Kenan'ı öldürür. Rıdvan, bundan sonra geriye gider ve yaşananları

hatırlar. Tekrar, annesiyle Kenan ustayı vurduğu ana geldiğinde öykü bitiyor, böylelikle çember de tamamlanmış olur.

Yazarın kullandığı dördüncü teknikte önce çember tamamlanır, çemberin tamamlanmasından sonra ise olaylar aktüel zaman içinde devam eder. Bu tekniğin örneği “Çözülme” öyküsüdür. Öykü, Kerim’in hapse girmesiyle başlamaktadır. Bundan sonra Kerim, hapishanede bırakılır ve aktüel zamana dönülür. Hikâye, reel zamana kadar sürdürülür ve hapishanede bırakılan Kerim’e tekrar dönülerek öykü bitirilir.

Zaman unsurunu değişik tekniklerle kullanan Rasim Özdenören, öykülerin anlatma zamanında da olay örgüsünün gerektirdiği değişik yöntemleri kullanarak bir açılım sağlamaktadır. Yazarın anlatma zamanı birçok öyküde bir “an”dır. *Hastalar ve Işıklar*’daki öykülerin çoğunda, *Ansızın Yola Çıkmak*, *Hışırta ve Toz*’daki öykülerin bir kısmında bunun örneklerini bulmak mümkündür. Anlatma zamanı bazı öykülerde ise bir ile iki gün arasındadır. *Hastalar ve Işıklar*’daki “Dönüş”te anlatma zamanı iki günden az *Çok Sesli Bir Ölüm*’le aynı adı taşıyan öykü ile aynı kitapta yer alan “Sabah Aralığı”nda ise yaklaşık bir gündür. Anlatma zamanı -az da olsa- bazı öykülerde bir aya yakındır. *Çok Sesli Bir Ölüm*’deki “Çatışma” adlı öyküde anlatma zamanı tam olarak belli olmasa da birkaç hafta veya bir aya yakındır.

Rasim Özdenören, yukarıda da değinildiği gibi anlatma zamanı ne olursa olsun hemen hemen bütün öykülerinde genişletme tekniğine de başvurmuş böylece arzuladığı atmosferde okuyucuyu sıkmadan dolaştırabilmiştir.

Sembolik zamanı ise çok az kullanan yazar, bunun örneğini *Çok Sesli Bir Ölüm*’deki “Kan” adlı öyküde vermektedir. Öyküde toprağına bağlı fakir bir ailenin çok zor şartlarla verimli hale getirdiği toprakların üzerinden yeni yollar geçmesi

sonucu ailenin yaşadığı acı ve sıkıntılar anlatılırken öykünün sonunda gelinin hamile olduğu anlaşılır. Öykü, gelinin kayınpederi Zeysel'in "Gelinin vakti ne zaman ki?"³⁵⁴ sorusuyla biter. Yazar, böylece yaşanan bunca sıkıntıdan sonra umudun devam ettiğini anlatmış olur.

II.2.2.5.Dil ve Üslup

Öykü, aslında bir dil sanatıdır. Sanatın değerine ve gücüne inanan her öykü yazarı ve her edebiyatçı gibi dile önem veren Rasim Özdenören olayların; kahramanların psiko-sosyal konumlarının belirlenmesinde, dilden büyük ölçüde yararlanan, dili özenerek kullanan öykülerinde kendisinin değil kahramanların kelimelerini kullanmaya ve kahramanlarını "şahsiyet ve kültürlerine" göre konuşturmaya önem veren bir yazardır. Kahramanların kendi "kültür ve şahsiyetlerine" özgü bir dille konuşturulmaları öykülerin gerçekçi bir nitelik kazanmasını sağlarken öykülerde bağımsız bir kişilik olarak yer almalarını da sağlamaktadır.

Bir denemesinde "İyi bir hikayede, gereksiz, tablosunu çizdiği enstantane içinde hedefini bulamamış kelimeler yoktur."³⁵⁵ diyen Özdenören, yazının devamında hikâyecinin kelimelerini hesaplayarak ve bir seçime bağlı tutarak kullanmak zorunda olduğunu söylemektedir. Aşağıya alacağımız ifadeler, Rasim Özdenören'in "dil ve üslup" konusundaki düşüncelerini ortaya koymasından bakımından önem arz etmektedir:

³⁵⁴ ÖZDENÖREN, Rasim, "Kan", *Çok Sesli Bir Ölüm*, s.73

³⁵⁵ ÖZDENÖREN, Rasim, *Ruhun Malzemeleri*, s.138

“Bir yazının kurgusunun nasıl olacağı bilinen bir şeydir. Ama her yazar, kendi yazısını etkili hale getirebilmek için bu kurgu üzerinde değişiklikler, sapmalar meydana getirir. Seçtiği kelimeleri farklılaştırmak ister, farklılaştırdığı kelimeleri farklı yerlerde, farklı anlamlar vererek kullanmak ister. Bütün bunları nasıl gerçekleştirdiği çoğu kez yazarın kendisine bile meçhuldür. O, içinin sesine uyduğunu söyleyerek bu işlemleri gerçekleştirir. Onun gerçekleştirdiği şey, son tahlilde, taklit edilemez olan yerde düğümленir. Bir Yunus Emre'nin, bir Nasreddin Hoca'nın çeşitli taklidleri çıkmıştır. Ama onların aslını bilenler, bir bakışta taklitlerini fark etmede gecikmez. Anlatmadan anlatmaya fark var, değil mi? Aynı fıkra birinin ağzından bir türlü, başkasının ağzından başka türlü anlaşılır. Birinin anlattığı zevk verir, öteki vermez. İşte anlatılan şeyin özü aynı olmakla birlikte o iki anlatımı farklı kılan, birini zevkli, ötekini zevksiz kılan, o anlatımların farklı üslûbudur. Bu yüzden, üslûbu beyan aynıyla kişidir, denir: üslûp kişiyi yansıtır. Ve kişi de kendini kendi üslûbunda bulur.”³⁵⁶

Rasim Özdenören, yukarıdaki satırlarda “dil ve üslup” ile ilgili dile getirdiği bu düşünceleri yazılarında gerçekleştirmiş bir yazardır. Bazen kelimelerin yazımında bazen de anlamlarında kendisine göre değişiklikler yapmıştır. Genelde ayrı yazılan bazı sözcükleri bitişik yazdığı, bazı sözcüklerde söyleyişte görülen ses düşmelerini/değişmelerini ise yazıya geçirerek bunları “Kimbilir, Hüseyin, afedersiniz, azalmağa, koşmağa” şeklinde yazdığı görülmektedir. Onun yine yukarıda genel ifadelerle değinmiş olduğu üslubun özgün olması gerekliliği konusunda da şunlar söylenebilir: Özdenören'in üslubu gerek denemelerinde gerekse öykülerinde okurlarınca tanınabilen, başka yazarlara benzemeyen, taklit olmayan bir niteliktedir. Bu yönüyle kendi üslubunu inşa edebilmiş bir yazardır.

Özdenören, edebiyatın bir dil işi, meselenin anlatmak ve seslendiği “okura yaklaşabilme imkânını elden kaçırmamak” olduğunu, bunu gerçekleştirmek için

³⁵⁶ ÖZDENÖREN, Rasim, YİM, s.160

herhangi bir siyasal kaygının peşine düşmeden dilin sahiplenilmesi gerektiğini yazdığı ilk öyküden ortaya koymuş ve bunu gerek öykülerinde gerekse denemelerinde anlatmış bir yazardır.³⁵⁷

Yazarın ilk öyküsünden son öyküsüne –romanına- kadar gerçekçi yönünü, başarısını şekillendiren en önemli unsur dildir, dilin bahsedildiği şekilde kullanılmış olmasıdır. Nitekim öykülerinde karşımıza çıkan çocukların; her kesimden gençlerin; yaşlıların, annelerin; köylü kadın ve erkeklerin; modern kadın ve erkeklerin; “denize açılan kapıya” ulaşanlar ile deniz sesinin çıkardığı “hışırtı”nın sesinde yitip gidenlerin kültür ve mizaçlarına uygun olarak kullandıkları kelimelere, konuşmalara dikkat edilirse Rasim Özdenören’in öykülerinin genel yapısında önemli bir rol oynamakta olan dilin mahiyet ve işlevi kolaylıkla anlaşılacaktır.

Mesela çocuk, saf ve temiz dünyasına uygun düşecek bir dille konuşmaktadır. *Hastalar ve Işıklar*’daki “Çocuk” adlı öyküde kahramanlardan birisi çocuktur. Çocuğun babası ölmüş; ancak kendisi o yaştaki her çocukta görülebileceği gibi bunun bilincinden uzaktır, babasının ölmüş olduğunu anladığında bile masum dünyasından seslenmekte ve şöyle demektedir: “Ölü baba ne demek anne?”³⁵⁸

Yazarın öykülerinde “baba”, her zaman için kişilik ve konumuna uygun konuşur, hatta yazar onun argo sözcükler kullanmasına da müdahale etmez. Baba genellikle olumsuz bir tiptir, çocuklarına sevgisini göstermez. Bazı öykülerde sevesi tutar, işte bu sevgiyi gösteriş şekli canlandırdığı konuma uygundur. Nitekim sevesi geldiğinde çocuklarına “deyyus” demekte ve yazar buna müdahale etmemektedir.³⁵⁹

³⁵⁷ b.k.z: ÖZDENÖREN, Rasim, RM, s.243-244

³⁵⁸ ÖZDENÖREN, Rasim, “Çocuk”, HI, s.45

³⁵⁹ ÖZDENÖREN, Rasim, “Ocak”, *Denize Açılan Kapı*, s.29

Anne de her zaman için toplumda yaşayan annelerden birisidir ve öylece konuşur; yalnız onun da kimi zaman sinirlendiği olur. Yazar, ona da karışmaz; o an annenin çocuğuna beddua edişine tanık oluruz: “...ocağımızı başımıza yıktın, bedeninin devrilsin senin emi!”³⁶⁰

Yazar, diğer kahramanlarının da zaman zaman “südü bozuk, pezevenk, piçkurusu, hoş, it oğlu it, geber” gibi sözcüklerle küfür etmelerine, argo sözcükler kullanmalarına ve beddua etmelerine müdahale etmez. Özdenören, gerektiği zaman yerel sözcükleri de kullanmaktan kaçınmaz. Kahramanları kimi zaman, “zımaranın sırtı (olumsuz hal, itiraz etmek, isyan etmek), dam loğlanıyordu (yağmur yağdığında toprak damların akmaması için yuvarlak taşla düzeltilip sertleştirilirmesi), bıldıır (geçen yıl), tosbağa kabuğundan çıkmak, evdirecekti (heyecanlandıracaktı), alışıkları (borçları), yalak (yem teknesi), dam (ev), hımkırmak (atların çıkardığı ses)” gibi sözcükler kullanırlar.

Öykülerinde, denemelerine göre daha kısa cümleler kuran Rasim Özdenören, aynı zamanda yapaylıktan uzak; toplumda yaşayan; sade, yalın ve duru bir dil kullanmaktadır. Ancak bu dil, sadeliğin basitlik olmadığı; işçiliğin, titizliğin olduğu bir dildir. O; dile tasarrufun, kelimeye hâkimiyetin ve düşünceyi zedelemeyen bir sadelik ve yalınlığın peşindedir. Aslında o, şiirselliğin peşindedir. İsteseydim şiir yazardım diyen Özdenören,³⁶¹ birçok öyküde şiirsel dili yakalamıştır. Özellikle “*Hastalar ve Işıklar*”, “*Çarpılmışlar*”, *Kuyu* ve *Hışırıtı*’da bunun örneklerini bulmak mümkündür. *Çarpılmışlar*’da,

“Mor Sinekler”i bir yana bırakırsak eserde yer alan hikâyelerin alt alta yazılmış olması bile sanki küçük bir şiir oluşturmaktadır:

³⁶⁰ ÖZDENÖREN, Rasim, “Çözülme”, *Çözülme*, s.53- 54

³⁶¹ b.k.z: HAKSAL, Ali Haydar, “Rasim Özdenören’le Öyküsü ve Sanatı Üzerine Bir Konuşma”, *Yedi İklim*, nu:107-108, Şubat- Mart 1999

Arasat
 Sedir Yaprağı
 Işımamıştı Sabah Daha
 Ay Doğarken Geceleri”³⁶²

Çarpılmışlar’da öykü adlarında bulunan şiirsellik, hikâyelerde de vardır. “Arasat”, “Sedir Yaprağı” ve “Mor Sinekler”de bunun tipik örnekleri vardır:

“Ben geldim dedi
 İhtiyatla ben
 Hafifçe sarstı avuç içiyle
 Duyuyor musun
 Ben Ejder kocan yani
 Yığın kıpırdamadı gene
 Uyudun mu yoksa
 Bir an bekledi
 O sırada dışarıdan
 Kadının sesi duyuldu
 Sına bakalım bir sına bakalım
 Konuşacak mı seninle
 Mutfağın kapısında kayboldu kadın”³⁶³

Yazarın şiirsel diline bir örnek de *Hışırıtı*’daki şu mısralardır:

“Bir yerlerde kokuşmuş aşklar
 çürük et kokusu
 kırılmış onur
 soğuk güneş ışığı

³⁶²SARI Osman, Rasim Özdenören’in Öyküleri Şiir Tütüyor”, *Kitap Postası*, nu:13, Nisan 2006

³⁶³ ÖZDENÖREN, Rasim, “Arasat”, *Çarpılmışlar*, s.15

sidik gibi dökülmüş çorba
 devrilmiş çöp tenekeleri
 kentin bütün pislikleri
 bütün gümbürtülü müzik salonları
 orada
 öylece bekliyordu
 beklemeye durmuşlardı.
 Ve ihmal edilmiş sorular da duruyordu
 cevabı verilmemiş
 cevabı bulunmamış.³⁶⁴

Rasim Özdenören'in öykülerinin sonları üzerinde de durmak gerekmektedir. Çünkü öykülerinin sonlarında da onun dil ve üslup özelliklerini bulmak mümkündür. Öykülerini anlatı düzeyinde sonlandıran ancak okuyucunun zihninde devam ettiren Özdenören, öyküyü bitirme işini okuyucuya bırakır.

Hastalar ve Işıklar'daki şu örnek bu çerçevede önemlidir:

“Hep bekledim, önceden biliyordum bunları. Uykumun içinde, ceplerimde tütün ceplerimde tütün sarısı bir renklerle bekledim: oysa daha öncelerde de, tâ öncelerde de vardı hep bunlar (ve olacak). Geç anladım. Sallanır ve çürürdü, bir fırtınada bir tahta düşerdi boşluğa, anlardım, korkardım. Çok geç değil daha. Ama anaforun içinde duyuyorum kendimi. Bir bunun için geç sayılır. Geç sayılır, çünkü meltem değil yanarımdan geçen, başımı döndüren.

³⁶⁴ ÖZDENÖREN, Rasim, “Buzdan Volkan”, *Hısrırtı*, s.39

Dalsam bir geniş uykuya, göğsümdedir fırtına, yağmurun daralan çelik telleri. Alanlarda koşsam peşimdedirler.”³⁶⁵

Bir başka örnek olarak *Çözülme*'deki şu cümleleri kaydetmek mümkündür:

“Evden çıktı. Sokaklar tenhaydı. Gökyüzünün, yağmurdan sonraki durgun hâli sokakları ve evlerin pencerelerini kaplamıştı. Beşinci katta bir pancur şırak diye açıldı. Bir su birikintisinin üstünden sıçradı ve ondan sonra daha hızlı yürümeye başladı. Tanıdığı sokakları birer birer geçti. Çarşıya gelmişti. Bir dükkânın önünde durdu. Cebinden bir anahtar çıkardı. Alışılmış bir hareketle, anahtarı kilide sokup çevirdi.”³⁶⁶

Çok Sesli Bir Ölüm ve Toz'daki şu örnekler de bu bağlamda dikkat çekicidir:

“Karısına dokundu. Fatik olduğu yerde kımıldandı.

-Söyle, dedi.

-Yağmur sabaha değin sürer mi ki?

-Bilmem, dedi karısı, n'oldu ki?

-Yarın yola çıkacağım, dedi Zeynel, ezanla birlikte, heybemi hazırla, biriki bazlama

koysan yeter.

Bir an durdu, kadının yüzüne baktı:

-Gelinin vakti ne zaman ki? Diye sordu.”³⁶⁷

³⁶⁵ ÖZDENÖREN, Rasim, “Kan Otları”, HI, s.24

³⁶⁶ ÖZDENÖREN, Rasim, “Ölünün Odaları”, *Çözülme*, s.16

³⁶⁷ ÖZDENÖREN, Rasim, “Kan”, *Çok Sesli Bir Ölüm*, s.73

“Gözü, birden elindeki makasa, eline kaydı, durum böylesine iç karartıcı ve umarsız mı, diye düşündü, makası gülün kalın sapına yöneltti, kararlı ve keskin bir devinimle sapı biçti, gülü sepete düşürdü, içi âni bir devinimle sapı biçti, gülü sepete düşürdü, içi âni bir mutluluk ve haz saldırısın uğradı:

“Tamam, geliyorum Şerife!” diye bağırdı eve doğru”³⁶⁸

“Biraz çekinerek, ama eninde sonunda bir cüret eseri olarak elini onun elinin üstünde tutuyor, sonra da doğrudan avucunu onun karnına bastırıyor: “Kımıldamaya başladı mı? Tekmeliyor mu?” diye soruyor Ötekinin gülümsediğini görünce: O benim bebeğim, biliyorsun, değil mi?" diyor.”³⁶⁹

³⁶⁸ ÖZDENÖREN, Rasim, “Güller”, *Toz*, s.16

³⁶⁹ a.g.e., “Gölge”, s.57

II.3.RASİM ÖZDENÖREN'İN ROMANI: GÜL YETİŞTİREN ADAM

II.3.1.Romannın Kimliği

1.baskı: 1979, Akabe Yayınları, 152 s.

2.baskı: 1985, Akabe Yayınları, 152 s.

3.baskı: 1989, Akabe Yayınları, 152 s.

.....

5.baskı: 1997, İz Yayıncılık, 128 s.

13.baskı: 2006, İz Yayıncılık, 128 s.

II.3.2. Konu

Rasim Özdenören, zaman zaman kendi isminin de yerine kullanılan *Gül Yetiştiren Adam* romanında batılılaşma sürecinde, Doğu-Batı ikilemi arasında kalan insanların aldığı tavrı ve yarım yüz yılı aşkın bir süre içinde yaşanan değişimin yeni kuşaklara yansımaları konu alır.

Anadolu'nun bir taşra kentinden Yeni Dünya'nın metropollerine kadar uzanan bir coğrafyada kaynaşan insanımızı, modernleşmiş olanla arasına mesafe koyarak kimliklerini koruma çabasıyla bunun dışında kalanları, her iki kesitte yaşayan insanların kendi kendileriyle ve çevreleriyle olan çatışmalarından doğan dramı, eksik kalmış aşkları ve eksik bırakılmış eylemleri kurgulayan roman, batı

kültürünün baskısı ile çaresiz bırakılmış insanımızın bocalayışını; gizli protestolarını, kabullenişlerini ön plana çıkarmaktadır.

II.3.3.Özet

Gül Yetiştiren Adam'da iki farklı olay, iki farklı kesim anlatılmaktadır. Bunların birincisinde, düşmana karşı mücadele vermiş bir neslin temsilcisi ile sonraki neslin durumu gözler önüne serilir. İkincisinde ise dejenere olmuş, değerlerini yitirmiş gençler; Sitareler, Çarliler, Zeldalar, Tanseller, Yavuzlar, Martiler ve köpeğine arkadaşının ismini vermek isteyen tipler anlatılır.

Mücadele sonrasında olup bitenler çok kişiyi üzmüş, yaralamıştır. Gül Yetiştiren Adam, işte o kişilerden birisidir. Gül Yetiştiren Adam, savaş sonunda yaşananlar karşısında bir şeyler yapamamanın ezikliğiyle susarak kendisini adeta eve hapsedmiş, her şeyden soyutlamıştır. Yalnız yaşayan ve sadece gül yetiştiren yaşlı adam, dışarıdaki hayatı, değişimi kabullenmemiş ve bundan dolaydır ki elli sene dışarıya hiç çıkmamıştır. O, kendilerini aldatanlara karşı bir şey yapamamanın ve yaşananlar karşısında seyirci kalmanın üzüntüsüyle ve en önemlisi “savaştan sonra olup bitenlere bulaşmak” istemediği için eylemsizliğin de bir eylem olduğunu düşüncesiyle evden çıkmamıştır. Güllerin en kırmızısını, en büyüğünü ve en güzelini yetiştirmede usta olan yaşlı adam, kimilerince deli, kimilerince de yarı deli olarak nitelenir. Evinin bahçesinde yetiştirdiği güllerle yalnızlığını paylaşan adam, elli yıllık suskunluktan sonra bir gün torunuyla dertleşir. Torunun da ısrarıyla elli yıl sonra evden çıkmaya karar verir; ancak evden çıkıp da sokaklardaki değişimi görünce gördüklerine inanamaz. Çünkü hiçbir şey eskisi gibi değildir. Sonunda acı bir itirafta bulunur: “Eve kapanıp kalmakla insan, değiştirmek istediği bir dünyayı değiştiremez. Bunu anlamam için elli yıl geçmesi gerekiyormuş...”³⁷⁰ Torunuyla sabah namazı

³⁷⁰ ÖZDENÖREN, Rasim, *Gül Yetiştiren Adam*, s.40

kılmak üzere camiye gider, kıyafetiyle elli yıl öncesine ait olduğu fark edilen yaşlı adam, camiye tıklım tıklım bulacağını sanmıştır; ancak yanılır, camide az bir cemaat vardır. Bunun şaşkınlığıyla sabah namazını kılar, namaz çıkışında imamı da cüppesini çıkarmış olarak diğer insanlardan farksız bir durumda görünce dayanamaz: “İnsanlar... Ey cemaat-i müslimin... Ey cemaat-i müslimin ve gafilin...sizler Nasrani misiniz?...Hangi millettensiniz?...”³⁷¹ diyerek halka seslenir. Ve çok geçmeden “halkı ayaklanmaya kışkırttığı iddiasıyla” tutuklanarak hapse atılır.

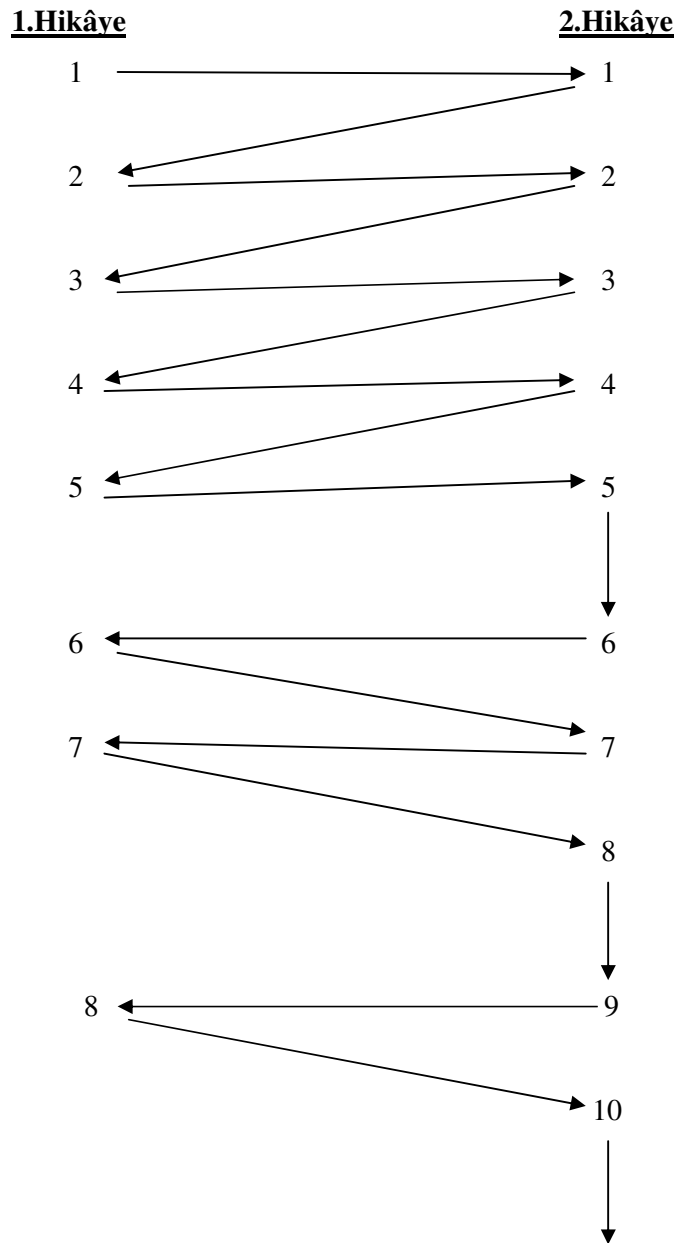
Romanda anlatılan ikinci olay, Sitare ve çevresinde gelişir. Genç kız, bir hafta sonu kocasını hastanede bırakarak arkadaşlarıyla eğlenmek için Las Vegas’a gider. Arkadaşlarıyla gittiği Las Vegas’ta oradaki insanlar gibi yaşayan, eğlenen ve bolca para harcayan Sitare, batı kültürünün, yaşanan değişim ve yozlaşmanın bir sembolüdür. Nitekim Sitare, kocasını hastanede bırakarak arkadaşlarıyla tatile gitmesine ilave olarak onu aldatır. Bocalama içinde olan Sitare, güçlü ve doğru bir kişilik özelliği göstermez. Aslında sevgi ve mutluluğu arayan Sitare, aradığı şeylere kavuşamaz, yaşadığı bunalımların da etkisiyle sonunda intihar eder.

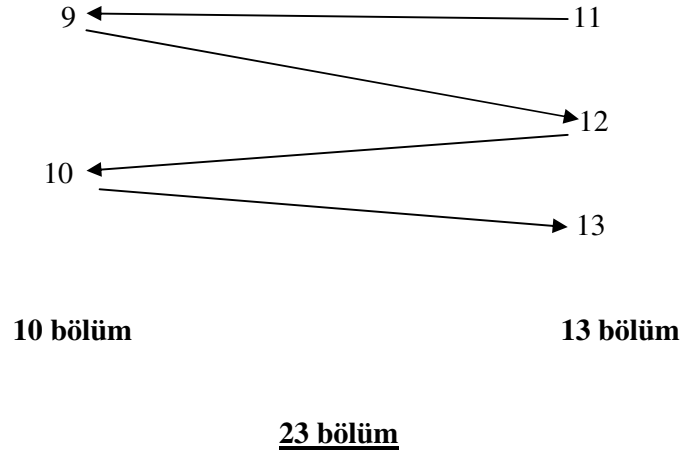
II. 3.4.Olay Örgüsü

Gül Yetiştiren Adam romanında iki farklı olay dizisi vardır ve bunlar iç içe anlatılmıştır. Roman, bu yönüyle çerçeve hikâyeye benzemekle beraber değiştirilmiştir. Çünkü iki hikâyeye iç içe devam eder ve önce birinci hikâyeye, sonra ikinci hikâyeye çözümlenir. Birinci çevre, Gül Yetiştiren Adam ve çevresi ve orada gelişen olayların anlatılmasıyla başlar. İkinci çevrede ise Sitare ve çevresinde gelişen olaylar anlatılmış. İlk olay dizisinde şehir, olay dizisinin çerçevesini oluşturmaktadır. Birçok bölümün başında önce şehir, sonra kahraman anlatılmıştır. İkinci olay dizisinde ise önce kahraman sonra yaşanan yer anlatılmaktadır.

³⁷¹a.g.e., 138-139

Roman, 23 bölümden meydana gelmiş bir tertibe sahiptir. Bölümler birbirinden yıldızla veya paragraf başlarıyla ayrılmıştır. İlk beş bölümde dengeli bir anlatım vardır. Her iki hikâye, sırasıyla anlatılır. Ancak bu dengeli anlatım beşinci bölümden sonra değişir, bozulur. İkinci hikâye, daha çok anlatılmaya başlanır. Bölümlerin anlatım şemasını şu şekilde gösterebiliriz:

Yazar, romandaki iki olay dizisi arasında, her hususta, zıtlıklar kurmuştur. Birinci olay dizisinde huzur ve sükûnet, ikinci olay dizisinde ise hareket; birinci olay dizisi daha basit ve durağan, ikinci olay dizisi ise daha giriftir.

İki hikâyenin ilk beş bölümünde biçimce bir farklılık olmasına rağmen bir düzen ve denge vardır. Birinci hikâyede, ilk beş bölüm giriştir. Gül Yetiştiren Adam tanıtılırken, şehir de anlatılır. İkinci hikâyede ise ilk altı bölüm giriştir, bu bölümlerde de önce kahramanlar tanıtılmış ve olaya giriş yapılmıştır. Bu yüzden birinci hikâyede ilk beş bölüm diğer hikâyede ise ilk altı bölüm diğer bölümlerden ayrılır.

İlk hikâyede, adı verilmemiş olmakla beraber anlatılan mekân –muhtemelen- Maraş'tır. İkinci hikâyedeki ise mekân, Las Vegas'tır. Sadece romanın son bölümündeki (13.bölüm) mekân farklıdır. Mekân bu bölümde İstanbul'dur. Olayların gerçekleştiği yerler:

Maraş
Gül Yetiştiren Adam
Yavuz

Amerika
Anlatıcı, Sitare, Çarli,

Romanda şehir, bir roman kahramanı gibi anlatılmıştır. İnsanlardaki değişim süreci nasıl anlatılmışsa şehirdeki değişim süreci de öylece anlatılmış, şehrin yaşadığı dramatik değişim gözler önüne serilmiştir. Özdenören, bunu yaparken şiirsel bir dil de kullanır, önce şehri, sonra Gül Yetiştiren Adam'ı anlatır. Anlatımda bir düzen vardır. Karşımıza çıkan şahıslar ayrı ayrı ele alınır.

Gül Yetiştiren Adam, milli mücadeleye katılmış, fakat savaş sonrasında yaşanan değişimi onaylamadığı ve buna bulaşmak istemediği için evine çekilmiş ve 50 yılı evde geçirmiştir. Bu yönüyle Ashab-ı Kehfi de hatırlatan Gül Yetiştiren Adam, ölümü göze alarak uğrunda savaştıkları ne varsa hepsinin toplumda bir kurum olarak yerleştiğini görünce aldatıldıklarını düşünür ve evden çıkmaz. Evde gezinir, kitap okur, düşünür; Allah'ı anar ve en güzelinden gül yetiştirir. Karısı öldüğü için sadece zaman zaman kendisini ziyaret eden çocukları ve torunlarıyla ilişki kurmaktadır.

Başlangıçta, hakkında bilgi verilmeyen Gül Yetiştiren Adam'ı beşinci bölümde torunuyla yaptığı konuşmalardan sonra tanımaya başlarız. İnançları için hayatını feda eden, bilge bir kişilik olan Gül Yetiştiren Adam, torunuyla konuştuğundan sonra yaptıklarını düşünmeye başlar ve arkadaşları idam edilirken eve çekilmesinin doğru olup olmadığını sorgular. Elli yılın sonunda “eve kapanıp kalmakla insanın değiştirmek istediği dünyayı değiştirmeyeceğini” anlar ve fikrini değiştirerek evden çıkmaya karar verir. Torununu alarak sabah namazına gider. Dışarı çıktığında şehirde elli yıl öncesinden eser kalmamış olduğunu “hayretle, şaşkınlıkla, dehşetle” görür. Doğduğu şehrin burası olduğuna inanmasının zor olduğunu söyler. Camiye gidip de oradaki insanları, cemaatin azlığını, fötr şapkayı görünce daha çok şaşırır. Namazdan sonra imamın cüppesini çıkardığını ve sakalsız olduğunu görünce daha fazla dayanamayarak cemaate hitap eder. Cemaatten bazılarını etkilerse de romanın sonunda bir gazete haberinden tutuklandığı anlaşılır.

Birinci hikâyede 5. bölüme kadar giriş, 6. bölümden 9. bölüme kadar düğüm, 10.bölüm ise çözümdür.

Yazar, ilk altı bölümde Sitare'nin yanında onun çevresindeki kişileri de anlatır, tanıtır. İlk altı bölümde Sitare ve Sitare'nin huzursuzluğunu; Çarli'yi, onun mızımız kişiliğini ve anlatıcısı söz konusu eder.

Sitare, bir hafta sonu, hasta kocasını bırakarak tatile gider. Burada, hayatı yiyip içmek ve kumar oynamaktan ibaret olan insanlar anlatılır. Olaylar tatile gidildikten sonra gelişir. Tansel'in verdiği bilgilerden Sitare'nin Yavuz'u sevmesi, onunla ilişkisinin olması, Sitare'yi kıskanan Zelda'nın, Yavuz'la Sitare'yi ayırmak için yeğeni Marti'yi çağırması, Çarli'nin çocuğunun, Sitare'yi tehdit etmesi, Sitare'nin eğlence kulübünde rezalet çıkararak çekip gitmesi ve sonrasında intihar ettiğinin anlaşılması peş peşe gelişen olaylar olarak anlatılır.

İkinci hikâyede 1-5. bölüm arası giriş; 6. Bölümden, 11. bölüme kadar düğüm, 12. bölüm de çözümdür.

13.bölüm ise iki hikâyenin de ortak çözümüdür. 13. Bölümde Tansel ile Anlatıcı, bir kafede otururken gazetede Gül Yetiştiren Adam'ın tutuklandığı haberini okurlar. Birinci hikâyenin sonu bu haberden anlaşılır. Sitare ise intihar etmiştir. Bu da ikinci hikâyenin sonudur.

İki farklı düzlemde anlatılan Gül Yetiştiren Adam ile Sitare, roman boyunca birbiriyle kesişmez. İki hikâye, romanın sonunda parktaki gazete okuma sahnesinde birleştirilir. Son bölüm, iki hikâyenin de kesiştiği ortak bir bölümdür.

II.3.5.Şahıs Kadrosu

İki ayrı düzlemde gelişen romanda, kahramanlar her iki düzlemin yapısına uygun olarak anlatılmıştır. Bu nedenle romanda iki ayrı başkişiden bahsetmek gerekmektedir. Birinci hikâyede Gül Yetiştiren Adam, ikinci hikâyede ise Sitare. İkinci hikâyede anlatılan kişi Sitare olmakla beraber anlatıcı da önemlidir. Anlatıcı da bir kahraman olarak nitelenebilir. Romandaki kahramanları birinci hikâyeden başlayarak incelemek yerinde olacaktır.

1.Hikâye: Gül Yetiştiren Adam

Gül Yetiştiren Adam, Milli Mücadele'ye katıldığı halde sonrasında ortaya çıkan değişimlere karşı çıkmış, evinde uzlet hayatı yaşamaktadır. Kendi hayatını yaşayan bir dervişdir. Evden çıkmadan sürekli kitap okur ve Allah'ı tesbih eder. Gül Yetiştiren Adam, reel zamanda nefsiyle hesaplaşma içine girer. İnzivaya çekilmekle yanlış mı yapıyorum, yoksa kendimi mi kandırıyorum, der ve dışarı çıkmaya karar verir. Romanda bu kahramanın ismiyle ilgili hiçbir bilgi verilmemiştir. Gül Yetiştiren Adam, bilge birisidir. İnançlarını yerine getirebilmek, “zalime adil dememek” için uğraşır; elini eteğini çekmiştir her şeyden. Yaşananları protesto eder böylece. Geçen uzun yıllara boyunca yaptığının amacına ulaşmamış olduğunu görür ve torununun isteğiyle camiye gidip sabah namazı kılmaya karar verir. Yol boyunca şehrin geçirdiği değişime inanamaz, çok şaşırır gördüklerine. Evet, 50 yıl geçmiştir ancak her şey de değişmiştir. Gül Yetiştiren Adam dindar, dini hayatının merkezi haline getirmiş, bilgin adam tipidir. Eskiye, değişim ve yozlaşmayı onaylamayan kişileri ve ideal insanı temsil eder.

Gül Yetiştiren Adam'ın şehrinde ve diğer şehirlerde gül yetiştiren başka adamlardan da bahsedilir, buradan hareketle söylersek Gül Yetiştiren Adam bir tip

olmalı; ancak romandaki özelliklerine bakıldığında kendini sorgulaması, değişime direnmesi ve değişmemesi gibi nedenlerle Gül Yetiştiren Adam, bir karakterdir, tip değildir.

2.Hikâye: Anlatıcı-Sitare ve Sitare'nin çevresi

İkinci hikâyede ise modern, değişime ayak uydurmuş, kendi toplumuna yabancı kahramanlar anlatılır. Bu kahramanlar, sanki kitabın başındaki “Şehir yıkıntıları. Ve İnsan yıkıntıları” diye tanımlanan insan grubudur. Roman boyunca iki hikâye arasında görülen zıtlık kahramanların adlarında da vardır. İkinci hikâyede kahramanların isimlerine bile yansımıştır: Çarli, Marti, Zelda...

İkinci hikâyede Sitare ön plana çıkan kişidir. Sitare, huzursuz, mutsuz ve kocasını aldatan, arkadaşlarını parasıyla satın almaya çalışan, toplumda görülen değişim ve yozlaşmayı temsil eden bir kadındır. Kocasını Çarli'ye hem kötü davranır hem kalp krizi geçirmiş olmasına rağmen onu hastanede bırakıp tatile gider. Yavuz'u seven Sitare, aslında gerçek sevgiyi arayan, bunalımlı bir kadındır. Anlatıcı sanki Sitare'ye acır, onu içinde bulunduğu durumdan uzaklaştırmak ister. Marti'nin gelişini bu anlamda değerlendirebiliriz. Ancak Sitare, bunalımlarını aşamaz ve intihar eder. Yaşanan değişimin, batılılaşmanın adeta sembolü olan Sitare'nin ölümü tesadüfî değildir. Bu ölüm, bir anlamda Sitare'nin temsil ettiği kültürün de bir gün yok olacağı mesajını vermektedir.

Çarli ise yaşlı, hastalığı nedeniyle yürüyemeyen, sürekli aynı koltukta oturan, karısı Sitare'nin devamlı “onu ben adam ettim” diyerek hakaretler yağdırdığı kişiliksiz bir adamdır.

Tansel, kendine güvenen, soğukkanlı, hesaplı, ne dediğini bilen, akıllı bir kişidir. Tansel, Sitare'nin arkadaşı olmasına rağmen ona ve çevresindeki yozlaşmış kişilere pek uymayan birisidir.

Bir diğer kahraman Zelda, kocasını aldatan, bir manken gibi gezinip duran, Sitare'yi kıskanan bir kadındır.

Marti, Zelda'nın Yavuz'la evlendirmek istediği kuzenidir. Basit bir kızdır.

Hikâyenin başkahramanlarından olan anlatıcı hakkında ise bilgi verilmez. Ailesine fırsat buldukça mektup yazan birisi olarak anlatılır. (yazar da Amerika'da iki yıla yakın bir süre kalmış, ailesi ve arkadaşlarına mektuplar yazmıştır.) anlatıcının, 13.bölümde Tansel ile evleneceği söylenir. Daha öncesinde biz bunu anlamayız. Bu, dolaylı bir anlatımdır.

İkinci hikâyede anlatılan kahramanlardan Sitare, Çarli, Zelda, Yavuz ve Marti tiptir. Anlatıcı ve Tansel ise karakterdir.

II.3.6.Bakış Açısı

İki olay dizisi her bakımdan birbirinden farklı olduğu gibi anlatıcı da farklıdır. İkinci hikâyede anlatıcı 1.şahıs, yani bir anlamda romancının kendisidir. Ancak söz konusu anlatıcının roman üzerindeki tasarrufu minimum düzeydedir. Birinci hikâyede ise anlatıcı 3.tekil şahıstır. Birinci hikâyenin 3. tekil şahsın bakış açısıyla anlatılması, aynı zamanda yaşanan değişim nedeniyle toplumdan kendini soyutlamış olan Gül Yetiştiren Adam'ın bu değişimlerden uzaklaştırılmasının, bunların dışında tutulmak istenmesinin yansıması gibidir. 3.tekil şahsın anlatımında

şehirde yaşayıp diğer insanlardan farklı özellikleri ve farklı anlayışları olan birinin, Gül Yetiştiren Adam'ın, bir bütünlük halinde anlatıldığını görürüz. Roman ilerledikçe Gül Yetiştiren Adam'ın münzevi hayatı hakkında bilgi verilirken, arada etrafındaki bazı kişiler; torunu, gelini de anlatılır. Romandaki kahramanlar şunlardır:

Yazar, birinci hikâyede ağırlıklı olarak Gül Yetiştiren Adam'ın bakış açısını geliştirir. İlk bölümlerde şehir, bir roman kahramanı gibi anlatılırken şehrin de insanlar gibi değiştiğini vurgular. Özdenören sadece reel zamanla değil, geçmişe de dönüşler yaparak şehirde yaşanan değişimi gözler önüne serer. Yazar, şehri adeta kişileştirir. Bunu yaparken anlatımın kuru olmaması için birçok öyküsünde olduğu gibi şiirsel bir dil kullanır. Şehrin 50 yılda nasıl değiştiği romanın başında, ilk iki bölümde anlatıldıktan sonra şehrin anlatımından kahramanın anlatımına geçilir.

Yazar, 3. şahsın anlatımında olayları görme işlevini roman kişisine bırakarak anlatıcının müdahalesini en aza indirmiştir. Böylece olaylar daha nesnel anlatılmıştır.

İkinci hikâyede ise 1. tekil şahsın, “ben”in anlatımı vardır. Yazarın ikinci hikâyede 1.tekil şahsın bakış açısını birleştirdiği kişi Sitare’dir. Anlatıcı da romanın kahramanlarından birisi olarak ifade edilebilir. Anlatıcının kimliği hakkında bilgi verilmemiş, anne babasına mektup yazan birisi olarak anlatılmıştır. Romanın sonunda Tansel ile evlenecek kişi olarak karşımıza çıkan anlatıcı, bakış açısını ikinci hikâyede Sitare’yle birleştirmiştir.

Yazar, ikinci hikâyeyi 1.tekil şahısla anlatmış olmasına rağmen olayları bir gözlemci, adeta 3.tekil şahıs gibi anlatmıştır. Anlatıcı, en az kendisi kadar Sitare’yi ve diğer kahramanları da anlatmıştır. Sitare ve arkadaşları olumsuz özellikleriyle karşımıza çıkmaktadır. Sitare ve çevresindekilerden farklı olan sadece Tansel ve Anlatıcıdır. Romanın sonunda bu iki kişi evlenirler.

II.3.7.Zaman

Her iki hikâyede de geleneksel zaman sıralamasına uyulmamıştır. İleri ve geri gidişlerle ritmik bir anlatım benimsenerek, yaşanan olayların niteliği ile kişilerin kimliğinin, okuyucuya daha kolay benimsetilmesi amaçlanmıştır.

Romanda anlatılan iki öykünün de zaman dilimi aynı, fakat başlangıç noktaları farklıdır.

Birinci hikâyede olay ikinci vaktinde başlar ve ertesi sabah biter. Zaman, burada yaklaşık olarak bir gündür. Ancak reel zamanda geçmişin anlatıldığı yerler de vardır.

İkinci hikâyede Sitare'nin etrafında gelişen olaylar birinci hikâyedeki zamandan daha önce başlar. Her iki olay Anlatıcının Amerika'dan dönüşünde okunan gazete haberinde birleşir. İkinci hikâyede yaklaşık 10–15 günlük bir reel zaman vardır.

Birinci hikâyede 10. bölüme kadar haziran ayı anlatılır, bunu güllerin açma vaktinden ve kahramanın konuşmalarından çıkarabiliyoruz. İkinci hikâyede ise 11. bölümde geçmiş zamana dönüldüğünde güllerden söz edilir. Gül devrinden söz edilir, Sitare bu gülleri kimler yetiştiriyor acaba, diye sorar. Gül, bu bakımdan iki hikâyeyi birleştiren unsurlardandır. İkinci hikâyede Sitare ve arkadaşları tatil için Las Vegas'a giderler, buradan da anlatılan zamanın yaz mevsimi olduğu sonucunu çıkarabiliriz. Bu anlamda her iki hikâyenin haziran ayı içinde gerçekleştiğini söyleyebiliriz.

Anlatıcı ile Tansel'in İstanbul'da oldukları 13.bölümde, Gül Yetiştiren Adam'ın tutuklanmasından söz eden bir gazete haberi vardır. Bu haberden iki hikâyenin de hemen hemen eş zamanlı olduğu çıkarılabilir.

Devir

Gül Yetiştiren Adam, toplumda yaşanan değişimi yaşam tarzını, değişiklikleri onaylamaz. Toplumdaki değişim süreci Osmanlının yıkılış sürecinde başlamış, Cumhuriyet'in ilanının ardından hızlanmıştır. Gül Yetiştiren Adam, 50 yıl münzevi bir hayat yaşadığına göre anlatılan olaylar 1970'li yıllara tekabül eder. Romandaki devir budur. Nitekim eser, 1979'da yayınlanmıştır. Değişimin yaşandığı 50 yıllık zaman, romanda şehrin dönem dönem değişimiyle gözler önüne serilmiştir. Geri dönüşlerle genişleyen zaman, adeta reel zaman gibi anlatılmıştır. Gül Yetiştiren

Adam'ın sabah namazına çıktığı sırada şehirde gördüğü değişim bunu ortaya koymaktadır.

Sembolik Zaman

Eser ikindide başlar. Sonda ise sabah vakti anlatılmıştır. Gül Yetiştiren Adam, torunuyla sabah namazına gider. Cemaate konuşma yapar, sonrasında tutuklanır. Gül Yetiştiren Adam, tutuklanmış olmasına rağmen sabah, her şeye rağmen umudu temsil etmektedir.

II.3.8.Mekân

Gül Yetiştiren Adam romanında olay örgüsünün şekillenmesinde mekân unsuru önemli bir işleve sahiptir. Romancı, mekân unsurundan sadece olayların gerçekleştiği yeri sahnelemek için değil, aynı zamanda olayların temayla bir bütünlük sağlaması amacıyla da yararlanmaya çalışır. Bu nedenle mekân unsuru, romanda “dekoratif” bir öğeden çok genel yapıyı da biçimlendiren bir unsurdur.

Gül Yetiştiren Adam romanında vak'ada ve şahısların özelliklerinde görülen zıtlık, mekân örgüsünde de görülmektedir. İki ayrı mekân arasındaki fark ve zıtlıklar, vak'anın gerilimini artıran bir unsur olarak da değerlendirilebilir. Maraş'ta başlayıp Las Vegas'ta devam eden roman, İstanbul'da biter. İki hikâyenin anlatıldığı romanda olaylar ağırlıklı olarak iki mekânda cereyan etmektedir. İkisi de kapalı olan bu mekânlardan biri Anadolu'nun bir taşra kentinde olan Gül Yetiştiren Adam'ın Maraş'taki evi, diğeri ise, Amerika'nın metropollerinde Sitare ve çevresinin tatillerini geçirmek üzere Las Vegas'a gittikleri otel ve oteldeki eğlence yerleri ve

kumarhanelerdir. Özdenören bu iki mekânın dışında Gül Yetiştiren Adam'ın yaşadığı şehri de anlatmıştır.

Gül Yetiştiren Adam'ın evi bir sığınaktır. Kendisini dışarının olumsuzluklarından koruyan, dışarıdan soyutlanmış, güzellikleri kendi içinde büyüten ve koruyan bir mekân. Bu yönüyle, Gül Yetiştiren Adam'ın yaşadığı mekân ile Ashab-ı Kehf'in yaşadığı mağara arasında bir benzerlik vardır. Onlar da inançlarından koparılmak istediklerinde kendilerini dışarının olumsuzluklarından koruması için mağaraya sığınmışlardır. Mekân, hem Gül Yetiştiren Adam için hem Ashab-ı Kehf için sığınılacak bir limandır.

Gül Yetiştiren Adam'ın bir de bahçesi vardır. En iri, en kırmızı, en beyaz ve en kokulu gülleri yetiştirdiği bir bahçe...

Gül Yetiştiren Adam'ın yaşadığı şehir, zaman içinde yaşanan değişimi ortaya koyarak romanın atmosferini, temasını destekleyen bir özelliكتedir. Romanda sadece Gül Yetiştiren Adam'ın yaşadığı şehir tanıtılmamış, doğup büyüdüğü bu şehrin değişim ve modernleşme süreci de anlatılmıştır.

Sitare ve arkadaşlarının yaşadıkları mekân, yaşam tarzlarına uygun bir mekândır. Çölün ortasına kurulmuş bu mekân; ev ve apartmanın sanki olmadığı, ışıkları, bankaları, kumarhaneleri ve eğlence yerleriyle sanki bir sahte cennettir. Burası da -tıpkı birinci hikâyede olduğu gibi- anlatının mesajına yani yasak aşklara, entrikalara, çürümüşlüğe, değerlerin yitmişliğine uygun bir mekândır.

II.3.9.Leit Motif

Romandaki leit motif, güldür. kitabın isminde de yer alan gül romanda sürekli olarak tekrarlanmaktadır. Adam, gül yetiştirir; torunuyla bunları toplar. Torunu, niçin gül yetiştirdiğini sorduğunda adam, gülün Hz. Muhammed'in sevdiği üç şeyden birisi olduğunu söyler. Gül, aynı zamanda kokusuyla, rengiyle, güzelliğiyle hem Hz. Muhammed'i hem de tabiiliği ve güzelliği temsil eder.

Romanın sonunda Gül Yetiştiren Adam, sabah namazı kılmak için camiye gittiğinde imam, namazda Rahman suresinden "...Artık gök yarılıp da kırmızı şahtıyan gibi bit gül olduğu zaman" diye başlayan birkaç ayet okur, gül bu ayetlerde de karşımıza çıkmaktadır.

Gül, ikinci hikâyede de karşımıza çıkmaktadır. Burada da gül yetiştiren adamlardan söz edilmektedir. Sitare'nin gül ile ilgili sorusunu hatırlamalıyız.

II.3.10.Fikir/ Konu Arka Planı

Birinci hikâyede daha çok Gül Yetiştiren Adam'ın bahçesi anlatılmıştır. İkinci hikâyede ise olayın geçtiği yer çöldür. Bahçe de çöl de sembolik bir anlam ifade eder. Gül Yetiştiren Adam, her yer çölleşirken, gül yetiştirir. Bu, pasif de olsa bir direniştir. Nitekim onun gül yetiştirmesi şehirdeki, ülkedeki değişimi durduramıyor, yaşadığı yer (Maraş) de bu değişime ayak uydurmuş durumdadır. Ve değişim gerçekleşiyor, Maraş da değişiyor. Bu, imamın sabah namazında okuduğu, kıyameti hatırlatan ayetler düşünüldüğünde sanki bir sondur.

Gül Yetiştiren Adam'ın hayatı, hem 50 yıl evine kapanarak hem de evden çıkıp camiye gittikten sonra hep mücadeleyle geçmiştir. Camiden çıktıktan sonra cemaate hitap eder:

“İnsanlar... kimse işitmedi onu... İnsanlar, dedi yeniden. Bir kişi dönüp baktı... Ey cemaati müslimin, dedi. Bu kez herkes sesini duymuştu... Ey cemaati müslimin ve gafilin... sizler, Nasrani misiniz? dedi...”³⁷²

Gül Yetiştiren Adam'ın cemaate yaptığı bu konuşma bir isyanın ifadesi olmanın yanında yaşanan değişimin kendileriyle savaş yapılan düşmana benzemek olarak değerlendirildiğinin de ifadesidir. Nitekim ikinci hikâyede mekân, gayri müslimlerin yaşadığı bir yerdir.

II.3.11. Teknik

Roman, teknik olarak Madame Dalloway'yi hatırlatmaktadır. İç içe farklı iki hikâye anlatılmıştır ve bu iki hikâye, romanın sonunda birleşmiştir.

Sitare ve çevresinin Türk oldukları halde isimlerini değiştirmiş olmaları ve Sitare'nin, kocasının gözleri önünde Yavuz'la öpüşmesi, kocasını aldatması ise Peyami Safa'nın yazdığı “Matmazel Noraliye'nin Koltuğu”nu hatırlatır. Bu yönüyle her iki roman da ahlaki bir çürümeyi ve yozlaşmayı anlatmaktadır.

³⁷²a.g.e., s.139

50 yıllık bir değişimi anlatan romanda her Şeye rağmen değişmeyen Şeyler de vardır. Sokağa çıktığında Şehirdeki değişimi hayretle izleyen Gül Yetiştiren Adam, camiye gittiğinde Őadırvanı ve abdest alanları gördüğünde burası değişmemiş, der. Bu ifade Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Huzur* adlı romanında da vardır. Romanın kahramanı Mümtaz, caminin Őadırvanını gördüğünde bunun değişmemesi lazım, der. Gül Yetiştiren Adam'ın Őadırvanı gördüğünde söylediği Őözler, adeta Tanpınar'ı doğrulamaktadır.

II.4.RASİM ÖZDENÖREN'İN DENEME KİTAPLARI

II.4.1.SANAT VE EDEBİYAT KURAMIYLA İLGİLİ DENEME KİTAPLARI

II.4.1.1.Ruhun Malzemeleri

Eserin ilk baskısı 1986 yılında Risale Yayınları tarafından yapılmıştır. Özdenören'in kendi ifadesiyle³⁷³ poetikasını dile getiren yazılar 'edebiyat eserinin ruhtan kaynaklandığına, kafanın ise ruhtan kaynaklanan bu şeye form vermek için çaba gösterdiğine dair inancının bir eseri' olarak yayınlanmış. Otuz yılı aşan (1962–1995) bir birikimin toplamı olan eserdeki yazıların çoğunluğu Maveria dergisiyle Yeni Devir gazetesinde yayınlanmış. 2. ve 3. baskıları İz Yayıncılık tarafından yapılan eser, birinci ve ikinci baskılar için ayrı ayrı yazılan açıklamalarla başlar. İkinci baskısında bazı ilavelerle genişletilen eserin ikinci baskısı için yazılan açıklama bölümünde yazar, birinci baskıya göre "birkaç yazının eklenmesi durumu ortaya çıktı."³⁷⁴ diyerek "1-Üzöldüm... Cemil Meriç'i Kırmışım, 2-Tavır Koymanın Dili-Nuri Pakdil'in Denemeleri- ve 3-Akif İnan'ın Şiirleri Üzerine Genellemeler" başlıklı yazıların da ikinci baskıya alındığını belirtir.

Beş bölümden oluşan kitabın birinci bölümü 'Edebiyat Üzerine', ikinci bölümü 'Roman-Hikâye', üçüncü bölümü 'Şiir', dördüncü bölümü 'Eleştiri', beşinci bölümü ise 'Değirmeler' başlıklarını taşır. Kitaptaki yazıların tümü olmasa bile

³⁷³ HAKSAL, Ali Haydar, Rasim Özdenören'le Öyküsü ve Sanatı Üzerine Bir Konuşma, *Yedi İklim*, nu:107- 108 Şubat- Mart 1999

³⁷⁴ ÖZDENÖREN, Rasim, *Ruhun Malzemeleri*, İz Yay., s.7, İstanbul

önemli bir kısmının kuramsal yazılar olarak ele alınabileceğini rahatlıkla söylemek mümkündür. Nitekim yazılarda bu çerçevedeki konular tartışılmaktadır: “Edebiyatın gücü, güdümlü edebiyat/tezli yapıt, büyük sanat eseri, edebiyatta evrensellik sorunu, İslâmî edebiyat tartışmaları, eserde olan ruh mu malzeme mi, aşkınlık, gelenek/gelenekten yararlanma, duyarlık, kültür boşluğu, zihniyet, yazmanın amacı, bilinç akımı (romanda üçüncü boyut), roman ve hayat, metafizik roman, niçin roman, roman ne zaman ölür, eserden tad almak yani onu anlamak, Eliot'ın nesnel karşılık kuramı, eleştiride yöntem, edebiyat ne işe yarar, okurun durumu, nasıl okumalı, yazarlık zenaati...”

Edebiyatın çeşitli meseleleriyle ilgili olarak özgün görüşleri içeren *Ruhun Malzemeleri* bugün için de güncelliğini ve önemini korumaktadır.

II.4.1.2.Köpekçe Düşünceler

İz Yayıncılık tarafından 1999 yılında birinci baskısı yapılan eserin ikinci baskısı, 2002 yılında yine aynı yayınevi tarafından yapılmış. *Ruhun Malzemeleri*'nde daha somut olarak nitelenebilecek değerlendirmeler ve eleştiriler yapan Özdenören, bu eserde ise olaylara daha teorik bir çerçeveden bakmaktadır. Edebiyatın ve eleştirinin niteliği üzerine felsefi ve teorik mülâhazalarını dile getirir. Ayrıca Müslümanca bir edebiyatta trajik olanın üzerinde durarak belki de kendi edebiyat kuramı ve yerleşik bazı anlayışlar bakımından, tümüyle yeni bir yaklaşım önerir. Yazarın, birçok kitabında rastladığımız bir özellik bu kitapta da yer alır: Önsöz yazılmamış ve kitap bölümlere ayrılmamıştır. Ancak bu durumun, kitabı oluşturan yazıların arasındaki konu bütünlüğünden kaynaklandığı düşünülebilir. Toplam yirmi dört yazıdan oluşan kitaptaki bazı yazılar, daha ön plana çıkmaktadır. “Köpekçe Düşünceler ya da Estetik Düzlem”, “Ben Kendim miyim?”, “Eleştirmede Öznellik Keyfilğe Karşı”, “Trajik Fenomenin Anlamı”, “Çatışma”, “Sanat Benzeşme İşi

midir?” başlıklı yazılar, söz konusu ettikleri tartışmalara önemli açılımlar getirmeleriyle bu kapsamda mütalaa edilebilir.

II.4.1.3. Yazı, İmge ve Gerçeklik

İz Yayıncılık tarafından 2002’de birinci, 2006’da ikinci baskısı yapılan bu kitapta da yazar, önsöz yazmamış ve kitabı bölümlere ayırmamıştır. Ancak adından ve yazıların içeriğinden hareketle kitabın, “Yazı”, “İmge” ve “Gerçeklik” olmak üzere üç bölüme ayrıldığı söylenebilir.

Okurlar, genelde takip ettikleri bir yazarın nasıl yazdığını, neler okuyup, nasıl yaşadığını merak ederler. Rasim Özdenören, eserde yazarlık serüvenine ve okurlar tarafından merak edilen “nasıl yazıyor” sorusuna, kitapta çeşitli yazılarla cevap verir. Yazar, “bulutsu” adını verdiği bir duruma göndermede bulunarak yazdığını, bu bulutsu (nebülöz) durumun nasıl peydahlandığını kendisinin de tam olarak bilemediğini, aklın sonradan devreye girip nebülöze bir biçim vermeye çalıştığını söyler. Çoğu yazar gibi kendisini çağrışımlara bırakarak yazmadığını şöyle ifade eder: “ Çoğu şairin, yazarın ürününü baştan tasarlamadan ve fakat kendini çağrışımlarının akışına bırakarak yazdığını biliyoruz. Ben onlardan değilim.”³⁷⁵ “Ben kendimi hazır hissetmedikçe yazıya oturmam” der, “yazmaya başladığımda kendimi çağrışımlara kaptırmam.”³⁷⁶ “Zor yazanlar sınıfındayım. Konuyu belirlemem belli başlı bir zamanımı alır. Sonra onu nasıl işleyeceğime karar veririm. Bu arada notlar alırım.”³⁷⁷ Böylece ölçüp biçerek, yazının başını ve sonunu belirledikten sonra yazdığını; yazısını, öyküsünü yazarken kendini çağrışımlara kaptırmadığını, bu çağrışımları çok önemli bulduğunda, bunları not alarak başka zaman değerlendirdiğini birçok yazısında yeniler. Ancak tüm bunlara rağmen yazının her

³⁷⁵ ÖZDENÖREN, Rasim, YİM, s.17

³⁷⁶ a.g.e., s.66

³⁷⁷ a.g.e., s.96

zaman plan projeye uymadığını, uyamayacağını yazı yazmanın yolculuğa benzediğini ve aynı zamanda bir keşif olduğunu ilave eder.³⁷⁸

Özdenören, nasıl yazdığını cevaplandırdıktan sonra “niçin yazı yazdığı” sorusuna da cevap verir. “Bir yazarın yazma gerekçesi, yazdığı yazıların toplamında içkindir. Yazar, kendi yazmasına bir dış gerekçe bulamasa bile, o gerekçe o yazının içinde barınır.”³⁷⁹ “Bir meselem olduğu ve o meseleyi başkalarına aktarmadan durmadığım için yazı yazmaya başlamış değilim.” diyen Özdenören başlangıçta “bir meselesi olmak gerektiği” hususunda bir bilinç sahibi olmadığını söyler. Özdenören, görüşlerini yazı yazmasına vesile olan o ilginç olayı özetleyerek tamamlar: “Ben sadece bir arkadaşımın yazma hevesini sürdürmesini sağlamak üzere ve onun hatırı için yazmaya başladım.”³⁸⁰

Özdenören, eserde okura da bazı şeyler yükler, çünkü ondan beklentileri vardır. Ona göre iyi bir okuyucu, söyleyenden arif olmalı, yazıya geçirilmemiş, olan unsurları da görmeli ve yazıyı bir bütün olarak görmelidir. Çünkü iyi bir yazı, içinde boşluklar bulundurur ve yazının tadı; ancak bu boşluklar okuyucu tarafından doldurulduğunda çıkarılabilir. Çünkü “bir yazı, okuyucunun yorum çeşitlemesine imkân tanıdığı ölçüde zenginleşmiş, çoğalmış, süreklilik kazanmış olur.”³⁸¹

Özdenören *Yazı İmge ve Gerçeklik*'te “yazar”, “yazı”, “gerçeklik”, “okuyucu” ve “hayat” gibi kavramları da ön plana çıkarır.

³⁷⁸ a.g.e., s.23

³⁷⁹ a.g.e., s.137

³⁸⁰ a.g.e., s.35-36

³⁸¹ a.g.e., s.74

II.4.2. ÇAĞDAŞ DÜNYAYLA VE SİYASETLE İLGİLİ DENEME KİTAPLARI

II.4.2.1. İki Dünya

Birinci baskısı 1977 yılında *Akabe Yayınları* tarafından yapılan eser, yazarın yayınlanmış kitabıdır. 1998 yılında İz Yayıncılık tarafından 2. baskısı yapılan eser, 1978'de "Türkiye Milli Kültür Vakfı" tarafından fikir dalında Jüri Özel Ödülü'nü kazanmıştır. Bölümlere ayrılmayan eser bir açıklama ile başlamaktadır. Rasim Özdenören'in sonradan değişiklikler yaptığı üç eserinden birisi de *İki Dünya*'dır. Yazar, açıklamasında *Yeni Devir* gazetesinde 1977 yılında başladığı gazete yazarlığında günlük/gündelik siyasete bulaşmadan yazmayı kendisine temel ilke olarak belirlediğini *İki Dünya*'daki yazıların bu anlayışla yayımlanan yazılardan oluşturulduğunu ifade eder. Ardından da birçok kitabının başına gelen ilginç yayınlanma serüvenlerinden birini anlatır. Cahit Zarifoğlu gazetede çıkan bazı yazıların kupürlerini getirerek bunları kitaplaştırmak istediğini söyler ve yazıların müsveddelerini ister. Özdenören, yazıların asıllarının gazetede olduğunu, kendisinde müsveddelerin bulunduğunu ancak bunların da düzenlenmesi ve düzeltilmesi gerektiğini söyler. Ancak nasıl olsa benden habersiz yayınlamaz düşüncesiyle müsveddeleri Zarifoğlu'na verir. Rahmetli Zarifoğlu, kısa bir süre sonra kitabın dizgisinin bittiği ve tashihlerinin yapıldığı müjdesini vermiş. Artık dönüşü olmayan bir yola girilmiştir. Böylece kitap çıkar. Ancak yazarın belirttiğine göre kitapta olması gereken bazı yazılar yoktur, olmaması gereken bazı yazılar ise vardır. Buna rağmen kısa sürede tükenen ve ödül de alan kitabın ikinci baskısı bir türlü yapılamaz. Çünkü gerekli düzeltme ve düzenlemeler yapılamamıştır. Böylece tam 21 yıl geçer. Kitabın ikinci baskısı ancak 1998 yılında gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra yapılır.

Rasim Özdenören'in *İki Dünya*'da yer alan yazıları, Türkiye'deki batılılaşma sürecinin ortaya çıkardığı çelişki ve bunalımları, kendi değerlerimiz açısından değerlendirme amacına yöneliktir. Özdenören, kitaptaki yazılarda, kendisine tepeden ve “resmen” dayatılan bir değişimi özümleyememiş Müslüman bir toplumun çıkmazları, arayışları ve yönelişlerini konu edinir. Söz konusu yenileşme sürecinin ortaya çıkardığı yabancılaşma biçimleri yahut çözülme belirtileri karşısında yazar umudunu yitirmemiştir. Bunalımın sebeplerine inmeye çalışır. Sebepleri teşhis gayreti, kendiliğinden sonuçların “problematik” yönünü belirginleştirir. *İki Dünya* yazılarında Batı karşısında takınılan eleştirel ve hatta yer yer reddedici tutum, tamamen yazarın medeniyet tasavvurunun dayandığı ana fikirlerle ilgilidir. İslam uygarlık değerlerinin Batı uygarlığıyla karşı karşıya geldiği noktalarda bu ana fikirler çok keskin bir tarzda kendini gösterir. Rasim Özdenören'in *İki Dünya*'sı, modernleşme ve İslamlaşma temayüllerinin ülkemizde açığa çıkardığı “Türkiye'nin geleceği” tartışmasına, insanımızın geçmişi, hafızası ve tarihi birikimi açısından yaklaşan bir kitaptır. Kitap, okuyucusuna yaşanan dünya dışında da bir dünyanın var olduğu mesajını verir.

II.4.2.2.Çapraz İlişkiler

1987 yılında Risale Yayınları tarafından basılan kitabın daha sonraki baskıları İz Yayıncılık tarafından yapılır. 1997 yılında 3. baskısı yapılan eser, yazarın dış politika konusundaki yazılarını ihtiva etmektedir. Yazar, bu eserinde bir “Açıklama”yla çıkıyor okuyucunun karşısına. Kitapta, “Genel”, Türkiye'nin konumu”, “Yumuşama Düzleminde ABD- SSCB” ve “Dünya Sahnesinden Görüntüler” adlı dört bölüm yer alır.

Özdenören, kitabın çerçevesini çizdiği “Açıklama”da ülke politikalarını yönlendiren motiflerin ne hukuk ne de iktisat rejimiyle ilgili olduğunu, ülkelerin

yönetimine iktidardaki siyasi kadroların sahip olduğu zihniyetin yön verdiğini söyler. Ve devam eder: “Bu kitaptaki yazılardan içinde bulunduğumuz yılın (1986) dış politika değerlendirmelerini bekleyenler hayal kırıklığına uğrayacaktır.”³⁸² Yazar, yazının devamında kitabın bir araştırmannın, incelemenin sonuçlarını ortaya koyma iddiasını taşımadığını kitaptaki yazıların, dış politika konusundaki bazı gözlem ve fikirleri yansıtan bir deneme niteliğinde olduğuna işaret eder. Amacının dış politika olaylarına bakmayı deneyen okuyucunun, dünyamızda, çevremizde olup bitenler hakkında kendi yorumunu getirebilmesine katkıda bulunmak ve ona bir bakış açısı kazandırmak olduğuna dikkat çeken Özdenören, “Açıklama”yı, 20. Yüzyılın önemli bir hareketini gerçekleştirmiş İran’ın tarafsız bir gözle eserde söz konusu edildiğini söyleyerek bitirir.

II.4.2.3. Yeni Dünya Düzeninin Sefaleti

1996 yılında İz Yayıncılık tarafından basılan kitap, 1998 yılında ikinci baskısını yapmıştır. Yazar, uzun “Sunuş” yazısında kitabın çerçevesini çizer. Kitaba esas olarak “Yeni Dünya Düzeni Karşısında Müslümanları Uğraştıran Meseleler” adını vermeyi düşündüğünü söyleyen Özdenören, bu adın uzun oluşu nedeniyle bundan vazgeçmek zorunda kaldığını; ancak ele alınan meselelerin Müslümanların asıl meseleleri olmayıp onları uğraştıran meseleler olması nedeniyle kitabın Müslümanları uğraştıran meseleler gözüyle okunmasının daha iyi olacağını belirtir. Kitapta yazarın “Kesim” adını verdiği “Türkiye Demokrasinin Neresinde? Demokrasi İslam’ın neresinde?”, “Yeni Dünya Düzeni ve Liberalizm Karşısında Türkiye ve İslam”, “Müslüman Ahlakı Versus Liberalizm”, “Tekinsiz Bir Fenomen: İnsan Hakları”, ve “Laiklik İdeoloji mi?” adlı beş bölüm yer almaktadır.

³⁸² ÖZDENÖREN, Rasim, *Çapraz İlişkiler*, s.11-12

Yazar, “yenidünya düzeni”nde dünyanın iki kutuplu olmaktan çıkıp tek kutuplu hale dönüşeceğinin altını çizirken yenidünya düzeninin yalnızca siyasal bir anlam ifade etmediğini, aynı zamanda bir yaşam biçimi öngördüğü uyarısında da bulunur. Özdenören, önerilen “yeni yaşama biçim”iyle ilgili kanaatlerinin ise iç açıcı olmadığını vurgular.

On yılı aşkın bir süredir gündemde olan yenidünya düzeni adlı efsane üzerinde duran Özdenören, Yeni Dünya Düzeninin Sefaleti’nde demokrasi, küreselleşme, yenidünya düzeni, liberalizm, insan hakları ve laiklik kavramlarının eleştirisini yapıyor. Ülkemizin tartışma gündemini işgal eden bu kavramlar karşısında İslami düşünüş ve yaşayış diye bir meselesi olanların takınması gereken fikri ve ahlaki tavrı ortaya koyan yazar, kitabı boyunca ısrarla “yükselen değerlerin” sefaletini vurgulamaktadır.

II.4.3.MÜSLÜMANCA DÜŞÜNME VE YAŞAMAYLA İLGİLİ DENEME KİTAPLARI

II.4.3.1.Müslümanca Düşünme Üzerine Denemeler

İlk baskısı 1985 yılında İnsan Yayınları tarafından yapılan eserin 14.baskısı 2006 yılında yine aynı yayınevi tarafından yapılmıştır. Eser, yazarın “Açıklama” adlı yazısıyla başlıyor. Özdenören, 1999 yılında eserin 9. baskısı için yazdığı bu yazıda, gördüğü bazı ifade zaafalarını o güne kadar düzeltme fırsatı bulamadığını, bu isteğin gecikmeli de olsa on dört yıl sonra gerçekleştiğini söyler. Yazar, yaptığı düzeltmelere rağmen hala olması gereken metne ulaşamadığını söyledikten sonra kitaba atıfta bulunacaklardan 9. baskıyı esas almalarını, önceki baskıları yok saymalarını rica eder.

“Panorama”, “Sağlıklı Düşünmeye Doğru”, “Müslümanın nitelikleri” ve “İslam’ın Özgünlüğü” adlı dört bölümden oluşan eser, İnsanın, toplumsal hayatı gibi düşünce hayatının da karmaşıklaştığı bir dünyada “müslümanca düşünme”nin imkân ve yöntemi nedir? İslâm konusunda yeterli “malumat”a sahip olmak, “müslümanca düşünmek” için yeter mi? ‘İslâm’ın özü ve bütünüyle kaynaştırılamayan bilginin, düşünme etkinliğini oryantalist bakış açısına mahkûm etmesi kaçınılmaz olmayacak mı?’ gibi soru ve sorunları kuşatıcı bir perspektifle gündeme getirmekte ve sahip olduğu zengin birikimini başarıyla işleyerek, tartışmaktadır.

Rasim Özdenören, en çok basılan, tartışılan ve okunan eseri olan *Müslümanca Düşünme Üzerine Denemeler*’de bugün problem alanı olarak önümüze getirilen konuların tümünün düzmece problemler olduğunu söyler. İnsanların put olarak gördükleri her şeyin karşılıklarına yine problem olarak çıktığını zikreden yazar, “Bu açıdan bakıldığında, günümüz dünyasında asıl problemin, problem diye uğraşılan

konular olmadığını, fakat asıl problemin kafa yapısından doğduğunu söylemek gerekecektir.”³⁸³ diyerek her zaman olduğu gibi okuyucuyu düşünmeye ve tartışmaya davet eder.

Özdenören, eserde İslam’ın ‘mistik yaşantı’, ‘riyazet’, ‘ruhçuluk’ gibi kavramlara bakışını tasavvufun da bakış açısıyla bir kez daha gündeme getiriyor. Yazarına, “müslümanca düşünmeyi öğreten adam”³⁸⁴ unvanı da kazandırmış olan eser, küçük hacimli olmasına rağmen gündeme getirip tartıştığı konuların hala güncel olması bir bilinç oluşturmaya, çerçeve çizmeye devam etmesi nedeniyle önemini devam ettirmektedir. Eserde dile getirilip tartışılan konuların nihai bir çözüme kavuşturulmadığını, okuyucunun farklı okumalarla bunları zenginleştirmesi gerektiğini söylemek gerekir.

II.4.3.2. Yaşadığımız Günler

1985 yılında İnsan Yayınları tarafından birinci ve ikinci baskıları yapılan eserin sonraki baskıları İz Yayınlarınca yapılmıştır. Eser, 5. ve şimdilik son baskısını 1985 yılında yapmıştır.

“Sunuş”ta çağdaşlık kavramı üzerinde duran Özdenören, kavrama yüklenen yanlış anlamlardan yola çıkarak çağımızda yaygınlık kazanmış, kitlelere benimsetilmiş, dahası sorun haline getirilmiş bazı olguları eserde dile getirip irdelemeye çalışacağını söyler.

³⁸³ ÖZDENÖREN, Rasim, *Müslümanca Düşünme Üzerine Denemeler*, s.11

³⁸⁴ Abdullah Yıldız, “Müslümanca Düşünmeyi Öğreten Adam”, *Umran*, nu:153, Mayıs 2007

Yaşadığımız Günler, “Çeşitli Yönleriyle Genel Görüntü”, “Örtülü Putlar”, “İnsan ve Çevresi”, “Rakamlarla Yaşayan İnsan”, “Tüketim Baskısı”, “Gelirin Dengesiz Dağılımı ya da Nüfus Planlaması”, “İletişim”, “Açlık, Okuma- Yazma, Suç” ve “Bazı Özet Sonuçlar” adlı dokuz bölümden oluşmaktadır.

İnsanımızın kendisine öğretilen düşünme kalıplarının dışına çıkarak hayata bakmasını isteyen Özdenören, *Müslümanca Düşünme Üzerine Denemeler*'de okurlarından bazı kavramlara dikkat etmelerini istemişti. Bu kitapta ise yaşanan günlere dikkat çekerek “gündelik hayatımızın maskeleri”ni düşürmeye çalışıyor. Adı her ne kadar “gelip geçici, popüler” çağrışımı yapıyorsa da bölümlerine bakılınca bunun böyle olmadığı, eserin güncel olmakla beraber güncelliğini kaybetmeyecek konuları gündeme getirdiği görülecektir. *Yaşadığımız Günler*, yaşayamadıklarımızın da yer aldığı bir modern çağ eleştirisidir. Yazar, şu sorulara cevap arıyor: Yaşadığımız çağda bizi denetleyen sayısız kurum, yönlendiren sayısız kavram, abluka altına alan sayısız kuram arasında bize ait olan nedir, batı uygarlığının damgasını vurduğu bu modern çağda her şeyin yolunda olduğu söylenmektedir. Peki, gidiş nereye, insanı ve her kademedeki çevresini tehdit eden bu gidiş gerçekten yolunda mı? Günümüz İnsanı davranışlarını kendi özgür seçimlerine göre mi ayarlıyor, yoksa farkına varmadığı bazı güçler onu bazı şeyleri seçmeye mi zorluyor?

Rasim Özdenören, oldukça geniş bir perspektif içinde, yaşadığımız günlerin eleştirisinden yola çıkarak aslında bütün bir modern çağı sorguya çekmektedir bu kitabında. Olgulara müslümanca bakmanın getirdiği hakikat kaygısı, kitap boyunca ortaya atılan soru ve cevapları da yine hakikat doğrultusunda belirlemektedir.

II.4.3.3. Yumurtayı Hangi Ucundan Kırmalı?

İlk baskısı 1987 yılında Akabe Yayınları tarafından yapılan eserin dördüncü ve son baskısını 1999 yılında İz Yayıncılık yapmış. Eser, “Öndeyiş ya da Kara Beyaz Adama da Ne Oluyor?” yazısıyla başlıyor. “İnsanın Konumu”, “Batıya Bakışlar”, “Hukuk”, “Türkiye’de Batılılaşmanın Yüzleri”, “Güncel Manzaralar” ve “Birkaç Yazar, Birkaç Çizgi” adlı altı bölümden oluşan eser, Doğu- Batı ikilemi arasında gidip gelen, kendi değerlerini korumaya çalışırken, Batının değerlerini de almaya çalışan toplumumuzun, insanımızın ve aydınımızın yaşadığı açmazları tartışıyor.

Kitabın “Türkiye’de Batılılaşmanın Yüzleri” adlı bölümü üzerinde durulması gereken önemli bir bölümdür. Bu bölümde yazar, batılılaşma yolculuğumuzda görüşleriyle gündem oluşturmuş, sonraki nesilleri görüşleriyle etkilemiş Ziya Gökalp, Mehmet Akif Ersoy, Nurullah Ataç, Peyami Safa ve Mümtaz Turhan gibi aydınların batılılaşma konusundaki fikirlerini ve açmazlarını tartışmaktadır.

Yumurtayı Hangi Ucundan Kırmalı’nın diğer önemli özelliği ise, son bölüm olan Birkaç Yazar, Birkaç Çizgi’dir. Özdenören, bu bölümde Dostoyevski’den Kafka’ya bazı yazarların temel düşüncelerinden yola çıkarak portrelerini yazmıştır

Yazar, *Yumurtayı Hangi Ucundan Kırmalı* adlı bu eserinde “Batı ve İslam; iki kültür ve tefekkürün arasındaki farklar nelerdir? Batı dünyası hakkında az gelişmiş ülkelere hangi yanıltıcı imajlar verilmektedir? Türkiye’de Batı ve Batılılaşma konusu, çağdaşlık ve bilimsellik gibi kavramlardan anlaşılması gerekenler nelerdir? Batı uygarlığının paradoksları ve İslam’dan beklediği yardımlar hangileridir?” gibi konuları hem sorup tartışmaya açmakta hem bunlara cevaplar aramaktadır.

II.4.3.4. Yeniden İnanmak

Birinci baskısı 1986 yılında Nehir Yayınları tarafından yapılan eserin dördüncü ve şimdilik son baskısı 1999 yılında İz Yayıncılık tarafından yapılmıştır.

Sunuş yazısıyla başlayan eser, “Alegorik Düzlem”, “Paradokslar”, “Tavır” ve “Cemaat” adlı dört bölümden oluşmaktadır. *Yeniden İnanmak*, adıyla okuru sarsacak bir nitelik arz ediyor; çünkü “olup biteni açık seçik görebilmekten mahrum bulunan”, yüreğinde bir bulantı, kafasında bir kuşku, varlığında bir rahatsızlık, çevresinde bir huzursuzluk hisseden; inanan, inanmış olduğunu düşünen insanları “seçmeye”, “İslam’ın hakikatine ulaşmaya” ve “yeniden inanmaya” davet etmekle okuyucu üzerinde büyük bir tesir bırakmaktadır.

Kitap, Batı uygarlığının ortaya çıkardığı hayat tarzına karşı uyanık olmak ve “Müslüman olmayanlarla bir arada yaşamak adına, İslam’dan taviz verme anlamını taşıyacak bir telif zemini aramamak”³⁸⁵ konusunda Müslümanları düşünmeye davet ederken uyarıyı da ihmal etmiyor. Özdenören, eserde yeniden İslami düşünce ve İslami yaşayış tarzıyla ayarlı hale gelmek için, geçmiş dönemlerden kalan; kafalara yer etmiş yanlış ve yabancı unsurların ayıklanmasının şart olduğu tespitini yapıyor. Okura bir an için kendisini İslam’la ilgili hiçbir şey bilmiyormuş gibi farz etmesini, bağıksılık kazandığı İslam dışı yaşama tarzını, zihninden ve yaşayışından kovmasını öneren Özdenören, ancak bunların görülmesi ve kabul edilmesi durumunda insanların yeniden İslam’ı kabul etmeye hazır hale gelebileceklerini söylemektedir.

³⁸⁵ ÖZDENÖREN, Rasim, *Yeniden İnanmak*, s.65

II.4.3.5.Kafa Karıştırıcı Kelimeler

İnsan Yayınları tarafından 1987 yılında ilk baskısı yapılan kitap, daha sonra bütün eserleri dizisinin ikincisi olarak İz Yayıncılık tarafından yayınlanır. 2006 yılında 7. baskıya ulaşan eser, batılılaşma süreciyle anlam kaymasına uğrayan bazı sözcüklerin, kavramların kafa karıştırıcı niteliklerine dikkat çekerek onları İslami düşünce yönünden irdeler. Eser, günlük hayatta kullanageldiğimiz sözcüklerin, kavramların üzerinde tasarruf edemediğimiz zaman müessif hata ve karışıklıkların önlenemeyeceğine işaret etmektedir.

Kitabın adı başlangıçta “Kavramlar” olarak düşünülmüş; ancak esere semantik bir çalışma olduğu izlenimi verme ihtimali olması nedeniyle bu isimden vazgeçilmiştir. 7. baskıda yeniden redakte edilen eser, “Açıklama” ve “Başlarken” yazılarıyla başlıyor. “Kavramlar Çevresinde”, “Hakikatin Akılla Aranması”, “Bilim ve İrfan Çevresinde”, “Kültür Olarak Din ya da Dine Ait Kültür” ve “Tarihsel ve Siyasal Çerçeve” adlı bölümlerden oluşur.

Rasim Özdenören, kitapta kafa karıştırma özelliği taşıyan birçok kavramı tartışırken, kavramları hem tahlil etmiş, hem de sorduğu bazı sorularla okuyucuyu da tartışmanın içine çekmeye çalışmış. Böylece, düzeyli bir düşünme yeteneğine sahip olabilmesi ve okuduklarına sahip çıkması için bir yandan okuyucunun ufkunu açarken bir yandan da ona sorumluluk yükler.

Kafa Karıştırıcı Kelimeler, Batılı düşünce sistemiyle ve batıdan ödünç alınan kavramlarla İslamiyet’in yaşanamayacağına ve anlaşılamayacağına dikkat çekerken, okuyucuya bir düşünme yöntemi teklif etmesiyle de dikkati çekmektedir.

II.4.3.6.Müslümanca Yaşamak

Akabe Yayınları tarafından 1988 yılında ilk baskısı yapılan eserin şuan için 7. ve son baskısı ise 2002 yılında yapılmıştır. “Öndeyiş”ten sonra “Tesbitler, Din Sınanmaz Yaşanır, Çağdaş Müslümanın Sorunları, Nasıl Bir Hayat, Birey Olmak” adlı altı bölümle devam eden eser, “Son Söz Yerine “ adlı yazıyla sona ermektedir.

Özdenören, Öndeyiş’te yazıların, kimseyi inanmadığı bir şeye inandırmak gibi bir amaç taşımadığını, buna güç de yetirilemeyeceğini, Müslümanların yaşadıkları sorunlarla ilgili olarak kendi düşüncelerini ortaya koyduğunu söyler. Bu nedenle eserde ortaya konulan düşüncelerin İslam düşüncesine yatkın olmayanlar tarafından yadırganabileceğini peşinen kabul ettiğini de ilave eder.

Daha önce yayınlanmış *Müslümanca Düşünme Üzerine Denemeler* adlı eseri tamamlayan bir nitelik de gösteren *Müslümanca Yaşamak*, Müslümanın kendi iç oluşumunu gerçekleştirmeye çalışması gerektiğine dikkat çeken, böyle bir bilincin oluşmasına katkıda bulunmak isteyen bir eserdir. Özdenören’in eserde dile getirdiği dikkat çekici düşüncelerden birisi de Müslümanların sürçmelerinin, tökezlemelerinin başlıca sebebini kendi iç oluşumlarını tamamlamakta gösterdikleri ihmal olarak göstermesidir. Özdenören’e göre Müslümanlara şikâyet ettikleri her şeyi değiştirme fırsatı aslında kendilerine verilmiştir. Onlar kendi doğrularının gerektirdiği hayat tarzını, ilkin kendi nefislerinde yaşamaya başladıkları an, İslam’ın hayata geçirilmesinde en doğru yöntemi kendiliklerinden bulmuş olacaktırlar.

Müslümanca Yaşamak, yukarıda bahsetmeye çalıştığımız özellikleriyle Türkiye’de İslami düşünce geleneğinde Rasim Özdenören’in bakışı, duyusu ve hissedışıyle yazılmış örnek bir eserdir.

II.4.3.7.Red Yazıları

Birinci baskısı 1988 yılında *Beyan Yayınları* tarafından yapılan eser, Özdenören'in genel olarak 1980'li yıllarda yazdığı yazılardan oluşmaktadır. *Red Yazıları* sadece iki baskı yapmıştır. "Açıklama" ve "Önsöz Yerine" adlı yazılarla başlayan eser, "Müslümanın Konumu, Minare ve Kule, Aykırı Düşünceler, Çağdaş Yaşantı Biçimleri, Şartlanma ve Kelimeler Aynı Fakat" adlı bölümlerden oluşur.

"Açıklama" bölümünde, kitaptaki yazıların toplamına neden "Red Yazıları" adını verdiğini anlatan yazar; kitaba İslam'a ait olmayan kavramlarla düşünmeyi reddetmek gerektiği düşüncesinden yola çıkarak bu adı seçtiğini zikreder.

Müslüman insanın bu dünya (dünyanın toplumsal ve politik veçhesi) karşısında yerini seçerken taraf olma tavrını ortaya nasıl koyduğu sorusu *Red Yazıları*'nın etrafında şekillendiği temel konudur. Kitap, söz konusu ettiği bu ve buna benzer meselelerle günümüzde de güncelliğini muhafaza eden tartışmalara ufuk açmaktadır.

Red Yazıları toplumda son yıllarda artarak devam eden kafa karışıklığını aşmak için okuru yeni çözüm arayışlarına, analitik arayışlara yönlendiriyor. Eser, son tahlilde Müslüman bireyin günümüzün modern dünyasının, geleneklerden uzaklaşmış toplumsal yapının kendisine sunduğu rolü reddederek arayışa başlamasının bir ürünü olarak değerlendirilebilir.

II.4.3.8.Eşikte Duran İnsan

İz Yayıncılık tarafından ilk kez 2000 yılında basılan kitabın 2. ve şimdilik son baskısı 2001 yılında gerçekleştirilmiştir.

Bu kitapta yer alan yazılarda özellikle İslam maneviyatının temel kavramları üzerinde durulmuş. Dinin kendine özgü söylemi, tasavvufî tecrübe, teslimiyet ve özgürlük, hicret, fetih, tövbe, sabır ve arınma... Gibi kavramlar bu denemelerde bir “edib”in yaklaşımıyla yeniden ele alınıyor. Kitaptaki 26 yazıya birer deneme diyebiliriz. Kitabı bölümlere ayırmayan yazar, *Başlangıç Yerine* adını verdiği önsözden önce *Marifet Gülzarı* adlı eserden bir alıntı yapmış. Yazarın diğer eserlerinde de görülen çözümlenmelerdeki başarı ve üsluptaki özen bu eserde iyice ön plana çıkmaktadır. Daha Çok *Yeni Dünya* dergisinde yayınlanmış yazılardan oluşan eser, İslam Kıskançtır, Edep ve Millet, Fetih, Anahtar, Tasavvufi Yaşantı, Çile, Dua ve Rahmet, Kardeşlik, Kirlilik, Tövbe ve Arınma gibi başlıklarından da anlaşılacağı üzere insanlığın günümüzde yaşadığı sorunları tartışmakta ve çözüm önerileri sunmaktadır.

II.4.3.9.Düşünsel Duruş

İz Yayıncılık tarafından 2004 yılında basılan kitabın şu an için 2. baskısı 2006 yılında yapılmıştır. Yazarın bugüne kadar yayınlanmış en hacimli kitabı olan *Düşünsel Duruş* dört bölümden ve tam 488 sayfadan oluşuyor.

Eser, yazarın daha önceki deneme kitaplarında işlediği fikirlerin düşünsel çerçevesini daha bir vuzuhla ortaya koymaya çalışan bir kitaptır. *Düşünsel Duruş*, baştan sona okunduğunda şöyle bir panorama çiziyor: Hem elimizdeki dinler tarihinin yeniden gözden geçirilmesinin gereği, hem de bazı teoloji problemlerinin irdelenmesinin gerektiği... Bize öğretilen dinler tarihi seküler ve profan içerikli bir tarih. Bu tarihe bakarsanız insanlar ilkin putlara tapmışlar, yani çok tanrılıymışlar; çok tanrılılık, süreç içinde evrilerek tek tanrılı dinlere dönüşmüş. Özdenören ise, bunun tersine bir sürecin işlediği kanısında. Özdenören'e göre ilkin tek tanrılı dinler yani vahiy gelmiş; vahyin sapması, dejenere olmasıyla çok tanrılı dinler ortaya çıkarken bazı putperest dinler de aynı şekilde vahyin bozulmasıyla meydana gelmiş.

Düşünsel Duruş'ta çok farklı konular üzerinde duran Özdenören, bu meselelerin hepsini aynı izah tarzıyla, vahiy düşüncesinin seküler ve profan hale dönüştürüldüğünde elde edilen sonuçları ortaya koymaya çalışarak, anlatmaya çalışıyor.

Eserde yer alan yazılar düşünsel duruşun kendisini ve böyle bir duruşla görülenin değerlendirilmesini ifade etmeye çalışırken, aynı zamanda kralın çıplak olduğunu söyleme çabasını da güdüyor. Özdenören, kitabın adından da hareketle şu soruyu sorar: “Nedir düşünsel duruş?” Yazara göre, bizler bir şeye baktığımızda ona bir anlam yüklüyorsak, bu anlam, doğrudan bizim zihnimizin “düşünsel duruşu” ile ilgilidir. Düşünsel duruşumuz ise içinde yer aldığımız kültürel ortam tarafından oluşturulur. Bu kültürel ortamın bize talep ya da reddettiği hususlar düşünsel ortamını hazırlar. Özdenören, bu kültürel ortamı da onun dışından gözlemlemeyi denemeye çalıştığını ifade etmektedir.

Düşünsel Duruş'ta pratik çözümler öngörmeyen Özdenören, eserin düzleminin ilkesel planda olduğunu kitapta savunduğu fikirlerin sağlamasını antropologlara, din âlimlerine bıraktığını söylemektedir.

II.4.4. KENDİNİ, İNSANLARI VE HAYATI ANLATTIĞI DENEME KİTAPLARI

II.4.4.1. Ben ve Hayat ve Ölüm

İz Yayıncılık tarafından 1997 yılında ilk baskısı yapılan eserin ikinci ve şimdilik son baskısı 1998 yılında yapılmış.

Anı ile deneme arasında bir yere konulabilecek, her ikisinden de yazılar ihtiva eden bu kitap, genellikle *Yeni Şafak* gazetesinde yayınlanan günlük yazılardan oluşmuştur. 95 yazının 17 başlık altında yer aldığı kitap, yazarın hacimli sayılabilecek kitapları arasında yer alırken, yazılar muhteva özelliklerine göre sınıflamaya tabi tutulmuştur.

Özdenören, eseri *Birkaç Söz*'de tanıtırken kendi ben'inin dolayımından geçerek hayatı ve ölümü ve insanın hayatla ölüm arasında yer alan çeşitli veçhelerini, korkusunu, aynı zamanda zaafını, yalnızlığı; suçunu ve cezasını, kibrini, rüyasını, tövbeyi; aşkı ve saadeti ve savaşı... kısacası kendi hayatında yer alan çeşitli görüntülerini - anlamaya teşebbüs eden bu kitaptaki yazıların, her defasında hedefe teğet geçtiğinin farkında olduğunu söyler. Eserdeki yazılar, hangi bağlamda ele alınırsa alınsın, yazılar boyunca insanın zaaf ve acz ile malul olduğu gerçeği kendini açığa vuruyor. Buna rağmen eseri okudukça yine her defasında insanı insan yapan kudretin de onun bu zaaf ve aczinin içinden fıskırdığını teslim etmek zorunda kalıyoruz.

Ben ve Hayat ve Ölüm'de Özdenören, hayata ve onun zenginliklerine şahsi tecrübeleri ışığında bakmayı deniyor. Bir mülakatında *Ben ve Hayat ve Ölüm, İpin Ucu ve Köpekçe Düşünceler* adlı kitapları şahsi, daha çok insanı ve kendisini anlamaya ilişkin metinler olmaları nedeniyle önemsedığını; ancak bu kitapların beklentileri ölçüsünce okunmadığını söyler Özdenören.³⁸⁶

II.4.4.2.İpin Ucu

İlk ve şimdilik son baskısı 1997 yılında *İz Yayıncılık* tarafından yapılan eser, 151 sayfadan oluşmaktadır.

Özdenören'in sevdiğim yazıların toplamı dediği *İpin Ucu*, daha çok *Yeni Şafak* gazetesinde yayınlanmış yazılardan oluşmakla birlikte *İzlenim* ve *Hece* gibi dergilerde yayınlanmış yazıları da kapsıyor. Özdenören'in "tam hatıra değil, öykü de değil, hiçbir türe yerleşmeyen bir kitap"³⁸⁷ olarak tanımladığı *İpin Ucu*, halk türküsünden alınma "İpin ucu bendedir/ Bir ucu da sendedir" epigrafiyle başlar. Kitapta yer alan 27 yazı genel olarak Özdenören'in anılarına dayanıyor. Kitabın bir diğer önemli özelliği ise Özdenören'i şahsen tanıyanların yakinen bildiği; ancak eserlerinden tanıyanların pek fazla tanık olmadıkları mizahi özellikler de taşıyor olmasıdır.

Özdenören, böyle bir eseri yazmaya neden ihtiyaç duyduğunu anlatırken insanların, aralarında iletişim kurabilmek için ortaklaşa tutacakları bir ipe sahip olmalarının gerektiğini aynı dünyada yaşıyor ve aynı dünyayı paylaşıyor olmanın bize böyle bir ip tutma fırsatını bahsettiğini söyler. Özdenören, bununla birlikte Filipinler'de yaşayan bir Müslümanla aynı secdeye baş koymanın da somut bir ipin var olduğuna delalet ettiğini zikreder. Özdenören, bu ifadelerinden sonra elindeki

³⁸⁶ KARAL, C-ERDEM, Ö, "Rasim Özdenören'le", *Kaşgar*, nu:20, s.158, Mart- Nisan 2001

³⁸⁷ KARAL, C-ERDEM, Ö, "Rasim Özdenören'le", *Kaşgar*, nu:20, s.158, Mart- Nisan 2001

ipin bir ucunu, diğ er ucu elinde tutan, kalbi kendisiyle aynı tınıda titreş en okuyucuya uzattığını ve okuyucularından bu ipi tutmalarını beklediğini söyler.

II.4.4.3.Acemi Yolcu

Kitapta yer alan yazılar, genellikle *Yeni Şafak* gazetesinde yayınlanmıştır. Eserin ilk ve şimdilik son baskısı 1997 yılında yapılmıştır. Kitaptaki yazılar, anı- öyküdeneme özelliği göstermektedir.

Feridüddin-i Attar'ın, *Mantku't Tayr* adlı eserinden alınma bir epigrafla başlayan eser, öteden beri birçok yazar tarafından da kullanılan "yol-yolcu-yolculuk" gibi imgelere dayandırılmış. Belki de her sanatçının farklı bir anlam yükleyerek ele aldığı bu imgeler, Özdenören, tarafından daha çok hatıra niteliği kazandırılarak kullanılmasına rağmen imgesel anlamlarını da korumuşlardır.

Acemi Yolcu, bir sanatçının değışik zaman ve mekânlarda yaşadıklarını, hissettiklerini bir araya getiren notlardan oluşmuştur. Bazen bir sinekle içsel bir muhabbet, bazen de dinlenme yerlerinin, bir mağaranın hâli vardır metinde; ancak Özdenören için vazgeçilmez olan üsluptur, Türkçe işçiliğidir. Eser, özellikle genç okurların daha fazla yararlanabilecekleri bir nitelik göstermektedir.

II.4.4.4.Kent İlişkileri

Kitabın 1. ve bugün için son baskısı 1998 yılında yapılmıştır. Eserde yer alan yazılar çoğunlukla Yeni Şafak'ta yayınlanmıştır.

Kentleşen, kentleşmenin yanı sıra gettolaşmayı, kendine ve insanlara yabancılaşmayı da körükleyen dünyanın, kentleşmeyle birlikte ortaya çıkan sorunlarına dair tespitler yer alır bu kitapta. Özdenören, kitabın adının okuyucuda iktisadi ve sosyolojik bir çağrışım yapabileceğini; ancak kitapta yer alan denemelerin teknik bir çalışmanın sonuçlarını sunmaktan uzak olduklarını söyler. Kitaptaki denemeler, bütünüyle kent olgusunun, insanın varlık yapısının doğal bir yönsemesi olarak meydana geldiğini/ getirildiğini anlatmaya çalışır. Kent olgusunun uygarlık olgusuyla müteradif olduğunu duyumsatmak ister.

Kent İlişkileri'nde modern kentlerin insan ruhunda açtığı yaralara temas eden Özdenören, modern zamanlarda kurulan kentlerin tali işlevlerin öne çıkarılmasıyla kurulduğunu, örneğin mabet olgusunu göz ardı ettiklerini söyler. Özdenören, modern zamanlarda kurulmuş kentlerin, "modern kentlerin" ölü kentler olduğunu veya ölü doğmuş kentler olduğunu belirtir.

II.4.4.5.Yüzler

Rasim Özdenören'in İz Yayıncılık tarafından bütün eserleri dizisinin 22.si olarak 1999 yılında 1. , 2001 yılında 2. ve 2006 yılında da 3. baskısı yapılan eser, yazarın daha çok *Yeni Şafak* gazetesinde yayınlanan yazılarından oluşur. Eser, içindekiler bölümüyle başladıktan sonra yazarın kalkış noktası olan " O gün birtakım

yüzler ağarır birtakım yüzler de kararır.”³⁸⁸ ayeti ile devam ediyor. Bu ayetten başka iki Hadis-i Şerifin de yer aldığı bu bölüm, ‘Saçmanın Yüzü’ yazısı ile devam ediyor. Eser, kırk üç yazı, kırk üç yüz ve 164 sayfadan oluşur.

Yüzler, Rasim Özdenören’in neden bir ‘ayrıntı avcısı’ ve nasıl bir gözlem yeteneği olduğunun cevabını veren dikkate değer bir eser olmasıyla da dikkati çekmektedir.

Bozguncunun, büyüklenenin, hasetçinin, müstehzinin, koğucunun, bahanecinin, küstahın, alaycının, kaltağın, korkağın... yüzlerini okuruz bu eserde. Böylece şeytan, kötülük kavramı ve daha birçok olumsuz yüz edebiyatın ve bir öykü ustasının "teşhis" edici gücüyle somutlaşır. Bu yazılarda “o gün kararacak olan yüzler”, “ağaran yüzler”in bir kontrpanı gibi resmedilmektedir. Edebi metinlerde hayale büründürülen birçok portre yazarın kalemiyle yeniden üretilip ahlaki alanın belli prototiplerine, adeta birer öykü kahramanına dönüştürülür. Othello’nun şeytanı, Sait Faik’in hiçbir zaman doğmamış garip çocuğu, intihar edenin yüzü, idam mahkûmunun infazdan önceki yüz ifadesi, Ebu Cehil’in hasetçiliği, Ebu Talib’in bahanesi, Hamlet’in kulağına gelen fısıltılar, İvan Karamazof’un içinde yekinen hayalet, Raskolnikof’un sığındığı cinayet gerçekleri... Özdenören, eserdeki yazıların dramatik öğeleri olarak belirli ahlaki temalara göndermede de bulunmaktadır.

Yüzler kitabında yazar, yaratılış amacını unutmuş, yaratıcıya meydan okuyan, kendini günlük hayatın koşuşturmasına kaptırmış olan tipleri adeta bir roman kahramanını anlatır ve tahlil eder tarzda anlatıyor. Eserde sadece olumsuz *yüzler*’in anlatılmış olmasının da altı çizilmelidir.

³⁸⁸ Âl-i İmran Suresi:106

II.4.4.6.Aşkın Diyalektiği

Birinci baskısı 2002 yılında İz Yayıncılık tarafından yapılan eser, Rasim Özdenören'in bütün eserleri serisinde yayınlanmıştır. Kitap, 3. baskısını 2006 yılında yapmıştır. Yazar, “Giriş Yerine 1”, “Giriş Yerine 2”, “Giriş Yerine 3” ve “Aşkın Diyalektiği” adlı dört bölümden oluşan eserde, beşeri ve ilahi aşka dair durumları konu edinir.

Kitapta girişin ikinci faslı, “bütün referanslarımı terk ediyorum” paragrafıyla başlar. “Kalb ile baş başa kalmak istiyorum” paragrafıyla devam eder. Mademki aşkın olduğu yerde kalp de vardır, o halde yazarın kalbin yönelimini ve yöneldiği şeyi anlamaya çalışması doğaldır. Özdenören de bunu yapmaya çalışır. Aşğın kalbinde olanı, kalbine sığımış olanı aradığını söyleyen yazar, aşğın bir süre sonra yönelişin de açtığı derin yaraların etkisiyle kalp ile kalpte olanın aynı şeyler olduğunu düşünmeye başladığını söyler. Nitekim bu durum âşıklığın gereğidir, zaten bu anlayışın izlerini tasavvufta da görmek mümkündür. Özdenören, aşğın yaşadığı bu özdeşleşme duygusunun gerçek bir vuslat olmadığı düşüncesindedir. Aşğın yaşadığı bu deneyim, yazara göre vuslatın gerçekleşeceğine dair bir ümittir ancak. Âşık, sarhoşluk hali geçip de kendine geldiğinde vuslatın bu dünyada mümkün olmadığını anlamaktadır zaten. Özdenören, kitabın son giriş faslında bu fikirlerden hareketle “aşkın neliği” üzerinde durur. Yazar, bu bölümde de bir takım kanaatleri sarsamaya devam eder. Her ne kadar cinsellikten ibaret olmasa da aşkın bir cinsellik boyutu olduğunun altını çizen yazar, aşkı; beşeri olsun, ilahi olsun “vuslat iştihakı ve aynı zamanda onun imkânsızlığından kaynaklanan çaresizlik” yaşantısı olarak tanımlar. Vuslatın aşkı öldürdüğüne dair inancı paylaşan Özdenören, Mevlana'nın, ölümü bir düğün gecesi olarak görmesinin vuslatın bu dünyada olamayacağına en güzel ifadesi olduğunu söyler. Aşkın ve aşğın hallerinin bahsedilen çelişkilerle dolu olması, aşkın diyalektik bir süreç olduğunun da göstergesidir. Zaten kitaba adını veren de bu düşüncedir.

Özdenören, kitabın sonraki bölümlerinde aşkın diyalektik bir süreç olduğuyla ilgili düşüncesini temellendirmek, aşka ve onun hallerine ilişkin “birkaç kesit resmedebilmek” amacını gerçekleştirmek ister.

Rasim Özdenören’in, *Aşkın Diyalektiği*’nde yer alan aşkla ilgili görüşlerinin pratiğe dönmüş şekillerini ilk öykülerinden başlayarak öykülerinde özellikle ağırlıklı olarak aşkı anlattığı “Hışırtı” ve “Toz”’da da görmek mümkündür. Yazar, öykülerinde kahramanlarına söylöttüklerini *Aşkın Diyalektiği*’nde” hem tartışıyor hem de tartışmaya açıyor. Yazarın gerek öykülerinde gerekse denemelerinde “aşk”’a bu kadar yer vermesi konuyu önemsemediğinin göstergesidir.

Aşkın Diyalektiği’nde aşkı beşeri ve manevi düzlemde ele alan Özdenören, aşkın vuslat iştıyakından ve vuslatın imkânsız halde bulunmasından doğduğunu yazar. Özdenören, kitabında aşkı bir 'kendini aşma cehdi', âşıklığı da bir “istidat” olarak tanımlar ve geleneksel estetiğimizde ifadesini bulan mazmunlara da göndermede bulunup aşkın metafizik boyutuna yönelir.

Aşkın Diyalektiği, aşkın; bir arayış, sürekli bir yolculuk, bitmeyen bir koşu hali olduğunu anlatmaktadır.

III. BÖLÜM:
FİKİRLERİ

Rasim Özdenören, öykücü kimliğiyle tanınan, öyle tanınmak ve bilinmek isteyen; ancak uzun yıllardır denemeler de yazan ve bu yönüyle de ustalığını göstermiş bir yazardır. Özdenören, sadece öykü ve deneme yazmakla yetinmemiş, sanat, öykü, edebiyat, eleştiri ve şiir gibi konular üzerinde düşünen ve düşündüklerini poetikasını oluşturacak biçimde kaleme almıştır. Sanat- edebiyat anlayışını ifade etmek amacıyla yazdığı yazılarını üç kitapta toplayan Özdenören'in bu konularla ilgili görüşleri, yayınlanmamış olan yazılarını da düşündüğümüzde, hayli yekûn teşkil etmektedir.

Özdenören'in, özellikle öykü, roman ve eleştiri gibi konularda 1962 yılından itibaren yazmaya başladığı yazıların hitap ettiği okuyucu kesim göz önüne alındığında ilklerden olduğunu söylemekte fayda vardır.

Özdenören, ele aldığı konularda deneme yazılarının genel özelliklerine de uygun bir tarzda sonuca ulaşmayı hedeflemeden, okuyucunun zihninde soru işaretleri oluşturarak, zihnini kıpırdatmaya, bahsedilen meseleler üzerinde okuyucuyu düşünmeye davet eder tarzda yazdığı denemelerini kuramsal bilgi ve örneklerle temellendirmiş, bu tutumuyla yazdıklarının kabul görmesini sağlamış bir yazardır.

Rasim Özdenören, büyük bir birikimle oluşturduğu yazı ve öykülerine kendi ifadesiyle söyleyecek olursak “bir meselesi olduğu için” devam etmektedir. Edebiyatımızda yerli bir sanat-edebiyat dünyasının kurulması için elli yılı aşkın bir süredir çalışmalarına devam eden Özdenören, bahsedilen özellikleriyle her kesimden okuyucunun geniş ilgisiyle karşılaşmıştır.

Bu bölüm, Rasim Özdenören'in bütün kitapları, yayınlanmamış yazı ve mülakatları taranıp edebiyatın muhtelif meselelerine özellikle öykü, edebiyat ve

yazmaya dair düşünceleri dikkate alınarak, belli bir düzen içinde altbaşlıklara bölümlenerek hazırlanmıştır.

III.1.SANAT-EDEBİYAT HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Rasim Özdenören, sanat- edebiyatla ilgili üç kitap yazmış olmasına rağmen “sanat”a özel bir bölüm ayırmamış, bu konudaki görüşlerini müstakil yazılarda anlatmıştır.

III.1.1.Sanat/ Sanat Eseri

Rasim Özdenören, “sanat” kelimesinden genelde resim, heykel, mimarî gibi plastik sanatların anlaşıldığını kendisinin ise bunlara şiir, öykü ve roman gibi edebiyat ürünlerini de eklediğini söyler. Sanatın benzeş(tir)me, (mimesis) olmadığını, bir tür sanat telakkisi açıklamada işe yarayabileceğini ifade eden Özdenören’e göre “sanat kendisidir, kendinden ibarettir.” Yazar, sanat eserinin tabiata ait değil, fakat (matematik gibi) zihinsel bir olgu ve onun kendine özgü bir mantık düzlemi olduğunu ekledikten sonra açıklamalarına devam eder. Biz ancak sanat eserinin kendine özgü bir mantık düzlemine sahip olduğunu kabul ettiğimiz takdirde anlamlı ve kabul edilebilir olgularla karşılaşabiliriz diyen Özdenören, aksi takdirde bu olguları içinde yaşadığımız gerçeklere uymadıkları iddiasıyla reddetmeye kalkışacağımızı söyler.³⁸⁹

Benzeşmenin; sanatın mahiyetini açıklamada yetersiz kalacağını, tabiatın kendisinin bizim hayranlık duygumuzu uyandırıp bize dinginlik verebileceğini; ancak bizde öfke ve kızgınlık duyguları uyandırmayacağını savunan Özdenören,

³⁸⁹ ÖZDENÖREN, Rasim, KD, s.12

sanat eserininse hayranlık uyandırmanın yanında öfke, kızgınlık, mutluluk, fedakârlık, aşk, doğruluk ve sadakat duygularımızı da kımıldatacağını söyler.³⁹⁰

Özdenören'e göre sanat eseri bir bakıma insan elinden çıkma bir doğadır. İnsan, köpeği şöyle veya böyle okuyabilir, bu dilin doğru olup olmadığı o dili kullananın ne demek istediği ile ilişkilidir. Köpek için: “sadık bir hayvandır” diyen birisi, aslında kendine göre bir hayvan ibda etmiş olmaktadır. Ona sadık denmesi veya denmemesi ile köpeğin doğasında bir değişiklik olmuyor, fakat bizim köpeği nasıl okuduğumuz ortaya çıkıyor. Özdenören, eseri okuyan kişinin sanat eserine anlam yüklediğini bu yönüyle sanat eserinin de, bir doğallık taşıdığını, fakat bu doğallığın insan elinden çıkma bir doğallık olduğunu ve bunun suni bir olgu olduğunu söyler.

III.1.2.Sanatçı

Sanatçının çağıyla kurduğu ilişkiye değinen Özdenören, “Her sanatçı kendi çağının türküsünü söyleyen; ancak bununla yetinmeyerek “çağın gidişatına” da müdahale eden kişidir.”³⁹¹ diyerek sanatçıya bir yandan çağıyla ilişki kuran, onun dışında olmayan; ancak tümüyle onunla da bütünleşmeyen hatta çağıyla kurduğu ilişkiyi mücadele zemininde ilerleten bir konum vermektedir. Özdenören'in çizdiği bu teorik çerçevenin kendi edebî yaşantısında pratiğe döküldüğünü söylemek mümkündür. Şöyle ki yazar, modern hikâye ve roman yazmış, bir anlamda çağının türküsünü söylemiş ama diğer yandan çağıyla hesaplaşmıştır. Nitekim yazarın, sanatçının siyasal ve sosyal anlamda kurulu düzenle kurduğu ilişkiyi yorumlaması da bu çerçevede şekillenir.

³⁹⁰ a.g.e

³⁹¹ ÖZDENÖREN, Rasim, RM, s.44-46

Özdenören, sanatçıyı çağının türküsünü söyleyen kişi olarak tanımladıktan sonra, peygamberlere benzetir. Özdenören'e göre dünyamızı yeni bir fikirle tanıştıran, düşünürler, eski kalıpları yıkıp geçen, bir bakıma onların dokunulmazlıklarını hiçe sayan ressamalar, müzisyenler, şairler ve öykücüler hep aynı anlayışsızlık duvarına toslamak zorunda bırakılmaları yönüyle peygamberlere benzemektedirler. Yazara göre, bu kişilerin bağınaz ve katı tutumlarla karşılaşmalarının tek sebebi, kurulu düzenin alışkanlıklarını yıkmaya çalışmalarıdır. Bu değerlendirmeleriyle, peygamber, sanatçı, filozof, bilgin, veli gibi adı geçen tüm şahsiyetlerin kurulu düzenleri değiştirmek gibi bir misyonları olduğunu söyleyen Özdenören, sanatçıların kısa vadede bastırılıp, zulme uğratılmaları durumunda bile uzun vadede daima kazanacaklarını belirtir.³⁹²

III.1.3.Sanat Ne İşe Yarar?

Özdenören. için gelip geçici bir uğraş olmayıp bir ömür boyu devam eden bir yaşam biçimidir. Özdenören, sanat ilgili görüşlerini beyan derken, insan hayatında yeri ve işlevi olmayan her şeyin dayanaksız ve geçici olduğunu söyler. Buradan hareketle sanatın insanoğlunun vazgeçemediği bir fenomen olduğunu, insanın bir ihtiyacına, bir talebine cevap verdiği için de hala var olduğunu söyler. Özdenören'e göre bu, insanın bilgilenmesiyle ilgili bir mesaj olması ihtiyacından farklı bir şey değildir. Çünkü bu tür mesajların bilimsel ve benzeri türden eserlerle yeterince muhatap oluruz. Bu değerlendirmelerinden sonra Özdenören; sanatın, insanların sanatsal mesaj alma ihtiyacını karşıladığını anlatır.³⁹³

³⁹² ÖZDENÖREN, Rasim, YİM, s.135

³⁹³ AKEL, Halit- KORKMAZ, Hüseyin, "Rasim Özdenören'le Bir Söyleşi", *Güldeste*, nu:17,s.23, Mayıs 1983

III.1.4.Sanatın Toplumsal İşlevi

Özdenören'e göre sanat ve edebiyatın toplumsal bir işlevi olmakla birlikte bu işlev, trafik kuralı gibi gözle görülebilecek, bir işlev değildir. Bu, yenilen bir yemeğin tadı hemen alındığı halde, etkisinin 3-4 saat sonra hissedilmesi gibidir.

Özdenören, sanat ve edebiyatın alışveriş yaparken insana daha iyi pazarlık yapmayı öğretmeyeceğini, bunlardan beklenecek faydanın edebiyat-sanat için olması gerektiğini belirtir. Ona göre insan, şiirden pratik bir fayda göremez. Şiir sadece daha kaliteli bir hayat vaadedebilir. Ancak bu fayda da sadece meselenin künhüne vakıf olanlarca kesbedilebilir.³⁹⁴

III.1.5.Yerli Bir Sanat İçin

Özdenören'e göre yerli bir sanat, yerli bir edebiyat meydana getirebilmek için, öncelikle bu edebiyatı meydana getiren "ruh" kavranılmalıdır. Özdenören, kendi sanatımızın, edebiyatımızın geleneklerinden yararlanmaktan söz açanların öncelikle, bu edebiyatı meydana getiren "ruhu" anlamaları gerektiğini, bu ruhun kavranabilmesi için de sanatımıza bir müsteşrikin yaklaşımından uzak bir şekilde bakılması gerektiğini söyler.³⁹⁵ Özdenören, görüşlerini Picasso'dan hareketle somutlaştırırken, Picasso'nun son dönemlerinde İslami hat sanatının etkisiyle bazı resimler yaptığını; ancak o resimlerin İslami hatlara ne kadar benzerse benzesin İslam sanatı için örneklik teşkil edemeyeceğini savunur. Özdenören, Picasso'dan sonra tersi örnekler üzerinde durur. Sezai Karakoç, Erdem Bayazıt, Cahit Zarifoğlu,

³⁹⁴ABİBULAYEVA, Lemara, "Rasim Özdenören'le Hikâyesi Üzerine- II", *Edebiyat Otağı*, nu:14, Kasım 2006

³⁹⁵ÖZDENÖREN, Rasim, RM, s.55

Alâeddin Özdenören, Osman Sarı ve Akif İnan'ın şiirlerinin geleneksel biçimlere uygun düşmediklerini; ama buna rağmen bu şiirlerde İslami bir kokuyu duymamanın mümkün olmadığını belirtir.

Özdenören'e göre gelenekten yararlanmak, geleneğin ruhunu yansıtmak şematik bir olay gibi algılanmamalıdır. Bir sanatın yerli olması, ait olduğu ruhu yansıtmayı için o sanatın bazı özelliklerini yansıtmayı yetmez. Öncelikle o ruhu duyması, yaşaması gerekir.

III.1.6.Edebiyat nedir?/ Aşkın Edebiyat

Rasim Özdenören; edebiyatı, uygarlığın eşyayı, olayları, insanı, kısacası tüm varlık âlemini “ifade” etme sanatı olarak tanımlar. Ona göre edebiyat, belli bir uygarlığın türevi olarak ortaya çıkar ve ait olduğu uygarlığın nüanslarının yakalanmasına yardım eder. Özdenören'e göre edebiyatla uygarlık arasında çeşitli açılardan ilişki olduğu için uygarlıktaki değişimler çok geçmeden edebiyatta yansımaları bulmakta ve uygarlık değerleri, mutlak değerler olmasa bile, edebiyat ancak bu değerleri kullanarak gerçeklik düzeyine ulaşmaktadır.

Özdenören, uygarlığın sınırları ne kadar geniş olursa olsun, edebiyatın da o kerte de beslenme kaynakları olduğu tespitini yaptıktan sonra uygarlıklar arasında sınırlarını maddî hedefler çerçevesinde katılaştırmakla, onun ötesindeki hedefleri gözetmek bakımından bir ayrıma gider. Ona göre bu uygarlıkların arasında, edebiyatın beslenme kaynağı bakımından en azından bir yoksulluk, zenginlik meselesi vardır.

Yukarıdaki açıklamalardan sonra edebiyatı “aşkın bir hedef aramak” ve bunu gerçekleştirmeye çalışmak olarak da tanımlayan Özdenören, kendini tümüyle maddî şartlarla sınırlı sayan edebiyatların bile eşyayı soyutlaştırmaya çalışarak insanları için aşkın bir hedef aradıklarını; ancak böylesi eğilimlerin tıkanmaya ve ilkel panteizme dönüşmeye mahkûm olduklarını savunur. Yazara göre uygarlık tarihinde insanı yaratılış amacına, sonsuz aşkınlığa götürebilmeyi başarmış tek uygarlık İslam’dır.

III.1.7.İyi Edebiyat- Kötü Edebiyat

Özdenören’e göre zevkleri incelmış, biraz mürekkep yalamış herkes bir hikâyenin ilk cümlesinden, bir şiirin ilk mısrasından, bir romanın da ilk pasajından bu eserlerin iyi veya kötü olduğu hususunda birikimlerinden yararlanarak, öznel de olsa bir yargıya varabilir. Özdenören, bir esere iyi veya kötü derken ondan beklenen şeyin gerçekleşip gerçekleşmediğine bakıldığını ifade ederken, “Acaba edebiyat eserinden bizim için gerçekleştirmesini beklediğimiz şey nedir?” sorusunu sorar. Yazar, soruyu cevaplandırırken, sanat eserinin niçin okunduğu sorusunun cevabı teşkil edeceğini söyler. Özdenören’e göre bir edebiyat ürünü eleştirilirken eleştirmeci ürünü edebiyata biçtiği amaca aykırı bulabilir; ancak bu, söz konusu ürünün “kötü” olduğu anlamına gelmez. Yazara göre, üstü örtülü söylenmiş, girift biçimde ifade edilmiş her edebiyat kötü edebiyat olmadığı gibi; yalın biçimde ifade edilmiş her metin de iyi edebiyat örneği değildir. Bu anlayışı örneklerle açıklamaya çalışan yazar, milli edebiyatçıları örnek verir. Zamanında ürünleri beğenilen; ancak halkın duygularını, ruhunu yansıtmamış oldukları için bu ürünlerin bugün için çok fazla bir anlam taşımadığını söyler. Milli edebiyatçıları eleştirmeye devam eden yazar, bu sanatçıların kötü bir edebiyat meydana getirdiklerini çünkü coşkun derelerden, derelerin çağılısından bahsederken “çağın gerçeklerinden” kaçtıklarını

vurgular. Anlaşıyor ki yazar için kötü edebiyat, “çağının gerçeklerini ele almamak, bunlardan kaçmak”, iyi edebiyat ise bunları anlatmaktır.³⁹⁶

III.1.8.Edebiyatın Gücü

Edebiyatın gücünü, “dediklerini bir aksiyom halinde sunmasında bulurum” der Özdenören. Sonrasında ise bunun ne demek olduğunu anlatır. Ona göre edebiyat eseri bilimsel çalışmaların yöntemini kullanmaz. Bilimsel çalışmalardaki kategorik fikirler veya tezler, edebiyat eserinde yaşanan olaylar haline gelmiştir. Edebiyat eseri (şiiir, hikâye, roman) bir gerçeği “bedahat” haline getirip okuyucuya gösterir. Okuyucu da kendisine sunulan gerçeği, bazı kanıtlama yollarından geçerek değil, doğrudan doğruya o gerçeğin kendisiyle yüz yüze gelerek, herhangi bir zorlamayla değil; bir “veri” kabul ederek, kendi isteğiyle eserin işaret ettiği noktaya varır. Özdenören’e göre edebiyat eserinin gücü, fikirleri, kendi hayatiyetleri içinde bize telkin etmesinde ve okuyucunun bilincinde yaşanılır kılıp bunları insan bilincinin bir parçası haline getirmesindedir.³⁹⁷

III.1.9.Edebiyat Ne İşe Yarar?

Özdenören’e göre “edebiyat ne işe yarar?” sorusu/sorunu her zaman akla gelebilir ve izaha muhtaçtır; daha doğrusu tartışılmaya değer bir meseledir. Ona göre söz konusu soruya verilecek yanıtlardan birisi de şu olmalıdır: “Ne her şeyi edebiyattan bekleyecek kadar budala olmalıyız, ne onu büsbütün yok sayacak kadar kavrayış yoksunu.”

³⁹⁶ ÖZDENÖREN, Rasim, RM, s.19

³⁹⁷ ÖZDENÖREN, Rasim, RM, s.26-27

Özdenören, bu değerlendirmesinden sonra hayatın bütün anlamının kitaplardan ibaret olmadığını; ancak hayatın bazı anlamlarını kavrayabilmek için arada bir kitap ve dergilere bakmanın gerekli sayılması gerektiğine dikkat çekerek “Okuyunca da hayattan kaçmak için değil, hayata müdahale için okunmalı” görüşünü savunur.

III.1.10.Yalın Edebiyat Olur Mu?

Bazen edebiyat çevrelerinde bir şiirin, bir öykünün sade veya yalın olduğundan bahsedilerek yazarının bu nitelermeler dolayımında başarısına atıfta bulunulur. Acaba bir edebiyat ürünü gerçekten yalın veya sade olabilir mi? Yalınlıktan veya sadelikten kastedilen şey acaba anlaşılır olmak mıdır? Ve anlaşılır olan her şey yalın veya sade midir?

Yukarıda özetlediğimiz tartışma konusuyla ilgili görüşlerini açıklayan Özdenören’e göre kendini kolay ele veren ya da kolay anlaşılın ürünler elbette olabilir. Ancak sahici sanat eseri, aslında, hiç de, sanıldığı kadar sade değildir. Bir defa okunmakla anlaşılınmış olsaydı, bir gazete havadisi gibi, işi o anda bitmiş olurdu. Oysa sanat eseri zamana dayanıyor ve her dönem, o sanat eserine, kendi telakkisine göre bir anlam yüklüyor. Onun tükenmezliğı, zamana dayanıklılığı da bu noktada kaynağını buluyor.³⁹⁸

³⁹⁸ÖZDENÖREN, Rasim, *Yeni Şafak*, 20 Nisan 2003

III.1.11.Edebiyat ve Aktüalite

Özdenören, “edebiyatın aktüaliteden uzak durması gerektiğine dair bir kanaati baştan beri hep taşıdım. Aktüel bir olayın öyküsü de, romanı da, şiiri de yazılamazmış, daha doğrusu yazılmaması gerekirmiş gibi geldi bana.” der.³⁹⁹ Özdenören’e göre, aktüel veya konjonktürel bir olay; ancak “röportaj” için malzeme olabilir. Söz konusu ayrıma riayet hususundaki titizliğinin kendisini Almancıların öyküsünü yazmaktan alıkoyduğu gibi başörtüsü mağdurlarının öyküsünü yazmaktan da alıkoyduğunu söyler.

Özdenören’e göre, eğer aktüel bir olayın öyküsü yazılacaksa, bu olay mutlaka kurumsal boyutlarda ele alınarak öykü haline getirilmelidir. Öykünün kurumsal, röportajın ise gelgeç konuları işlediğini savunan Özdenören, konuyla ilgili görüşlerini tamamlarken, röportaj için yola çıkmış birinin ürününde öykü çeşnisi yakalamanın bir başarıya delalet edeceğini; ama bir öyküde röportaj çeşnisi ve özelliği tesbit etmenin başarının değil, başarısızlığın işareti ve kıstası sayılması gerektiğini ifade ediyor.⁴⁰⁰

III.1.12.Güdümlü Eser- Tezli Eser

Özdenören’ göre güdümlü edebiyat; yazarın, okuyucuyu alıp bir yerlere götürdüğü, götürmek istediği edebiyattır. Yazar, bu edebiyatın, inandırıcı olmaktan uzak, yapay ve iğreti olduğunu; yazarının ise bir ahmak kurnazlığı ile okuyucuyu enayi yerine koyan kötü niyetli birisi olduğunu savunur. Güdümlü eseri şiddetle eleştiren Özdenören, tezli eseri ve bunun yazarını ise bir şeyi kanıtlama sevdasında

³⁹⁹ ÖZDENÖREN, Rasim, *Yeni Şafak*, 14 Nisan 2002

⁴⁰⁰ ÖZDENÖREN, Rasim, *Yeni Şafak*, 14 Nisan 2002

olmadığı, okuyucuyu bir bileşime gitmeye zorlamadığı ve yakaladığı gerçekleri okuyucuya sadece göstermekle yetindiği için olumlu karşılar.⁴⁰¹

III.1.13.Edebiyatta Evrensellik

Özdenören, bir edebiyat eserinin evrensel bir nitelik taşıması ile o eserin çok okunması, çok ilgi görmesi ya da dar bir okuyucu zümresine seslenmesi arasında bir ilgi kurmanın yanlış olduğu görüşündedir. Ünlü roman kahramanı Raskolnikov'u örnek vererek evrenselliği anlatmaya çalışan Özdenören, Raskolnikov'un cinayetini gizlemeye çalışırken, her insanın gösterebileceği davranışları gösterdiğini, sürekli olarak yakalanma korkusu yaşayarak endişeyle beklediğini, kendi kendine konuştuğunu söyler. Raskolnikov'un bu özellikleriyle cinayet işlemiş, işlediği cinayeti de gizlemek isteyen her insanın gösterebileceği bütün tepkileri gösterdiğini belirten yazar, "işte bu ruh yapısına evrensel diyoruz biz" der.⁴⁰²

Özdenören, verdiği örnekten sonra edebiyat eserinde evrensellikten ne anladığını söyler. Özdenören'e göre edebiyat eserinin yerliliği kendi kültürel çevresine ait unsurları kullanmasıyla meydana geliyorsa, "evrenselliği de insanoğlunda ortak olan duyguların, tavırların, davranışların dile getirilmesiyle meydana gelmektedir."⁴⁰³

Bütün insanlarda yaradılışları gereği bir takım ortak insanî kaliteler olduğunu hatırlatan Özdenören, bu edebiyat kalitelerinin bir sanat eserine yansıtıldığı ölçüde o

⁴⁰¹ RM, s.24-25

⁴⁰² RM, s.33

⁴⁰³ RM, s.32

eserin evrensel boyuta ulaşacağını, bu kalitenin dile getirilememesi durumunda ise o eserin bir değerinin olmayacağını savunur.⁴⁰⁴

III.1.14.İslamî Edebiyat

İslamî edebiyat konusunu tartışan Özdenören, Yunus Emre ve Fuzuli'nin şiirlerinin İslamî olduğu konusunda kimsenin şüphesinin olmadığını; ancak Erdem Bayazıt, Cahit Zarifoğlu, Alâeddin Özdenören gibi şairler söz konusu olduğunda bazılarının bunların şiirleri hakkında karar verirken duraksadıklarını yazar. Günümüz şairlerinin Yunus Emre ve Fuzuli gibi yazmadıklarının bilindiğini fakat bunun İslamî şiirden, İslam içerikli şiirden sapma olarak değerlendirilmesinin yanlış olacağını söyleyen Özdenören, günümüz şairinin artık yeni bir şiir dili ve yeni şiir teknikleri oluşturduğunu artık Yunus ve Fuzuli'nin diliyle yaklaşmanın imkânsız olduğunu altını çizer.⁴⁰⁵

Özdenören, başka bir yazısında, geçmiş dönemlerin edebiyatı (İslamî edebiyat), aslında, kendi uygarlık değerlerinin bir türevi olarak meydana getirilmişken, bugünkü edebiyatımız daha çok ideolojik kaygıların ön plana çıktığı bir edebiyattır, der. Yazara göre çünkü müslüman yazar, tamamen İslam içi değerlerle eserini kuruyorken, bugünkü müslüman yazar, İslam dışı çevre şartlarıyla savaşıma görevini de üstlenmiştir. Özdenören'e göre çünkü İslamî edebiyatla, bugünkü müslüman yazarların edebiyat çalışmaları arasında bir temel çıkış farkı olduğu ve günümüzde İslam uygarlığı devam etmediği için uygarlık değerlerinin bir türevi olarak ortaya çıkan edebiyatın da saf bir İslamî edebiyat olarak gerçekleştirilmesinin mümkün olmadığı da yazar tarafından vurgulanır.⁴⁰⁶

⁴⁰⁴ RM, s.34

⁴⁰⁵ RM, s.37

⁴⁰⁶ RM, s.50

Özdenören, İslamî edebiyat tartışmalarının yanı sıra ürün mü önce gelir kuram mı sorusunun da önemsenmesi gerektiğini savunur. Ona göre kurama öncelik tanıyıp, bu kuramı tümüyle geçmişteki edebiyat ürünlerine yaslayan kişilerin günümüz ürünlerini doğru değerlendirebilmeleri imkânsızdır.⁴⁰⁷

Özdenören'e göre, bugünkü edebiyat, kendi çağının, kendi şartlarının gereklerine göre bir başarıyı ortaya koyacaktır. Konusundan, takındığı eleştirel tavra kadar, klasik İslam edebiyatından farklı bir alanda dışlaşan bugünkü müslüman yazarın insana ve eşyaya bakışındaki İslamî ölçüyle gerçekleştirecektir. Bu bakımdan, klasik edebiyat ile bugünkü edebiyat arasında karşılaştırma yaparken eserin muhtevası yerine, İslamî tavrına bakmak daha anlamlı olacaktır.⁴⁰⁸

Özdenören, bu değerlendirmelerinden sonra İslamî edebiyat konusundaki tartışmaları toplar ve konuya yaklaşımını netleştirir. Yazar, geleneği olduğu gibi yansıtmayan eserlere nasıl ki İslamî değildir denemeyecekse bir eserde İslamî kavramlara, motiflere yer verilmiş olmasının da eseri tek başına İslamî yapmaya yetmeyeceğine dikkat çeker. Özdenören'e göre bir eserde kullanılan malzemedен çok bu malzemeye katılan ruh, (esprit) tavır ve sanatçının sesini ne adına yükselttiği önemlidir.⁴⁰⁹

Bazı “a priori” kuramların kılavuzluğuna güvenerek yola çıkmanın sakıncalı olacağını düşünen Özdenören, konuyu noktalarken, konusu ne olursa olsun, yazarın İslamî bilincini yansıtan, konusuna İslamî perspektifle yaklaşan ürünlerin tümünün İslamî edebiyat olacağını söyler.⁴¹⁰

⁴⁰⁷ RM, s.37-38

⁴⁰⁸ RM, s.51

⁴⁰⁹ RM, s.39-47

⁴¹⁰ RM, s.37-38

III.1.15.Çocuk Edebiyatı

Çocukların ayrı bir dünyasının olduğunu inkâr edecek değiliz diyen Özdenören, çocuk edebiyatı derken genellikle çocukları avutmak, uyutmak, ukalaca dersler vermek için uydurulmuş bir edebiyat düşünüldüğünü savunur. Hiç bir çocuğun, çocuk yerine konulmaktan hoşlanmadığının kabul edilmesi gerektiğini söyleyen yazar, bir çocuğun kendisine çocuk muamelesi yapılmasına göz yummasının büyüklerine duyduğu saygıdan kaynaklandığını belirtir. Özdenören, üzerinde “çocuk kitabı” yazan bir kitap gördüğünde bu işin çocukları kandırmak için kurulmuş bir tuzak olduğu düşüncesiyle öyle kitaplardan kaçındığını, çocuk edebiyatı derken, çocuklara illâ çocukça şeyler sunmak isteyen bir anlayışın sakat olduğunu ifade eder.

Özdenören, “çocuk edebiyatı”, çocukların okumasında sakınca görülen bazı kitapların, çocuklar tarafından okunmasını önlemek için geliştiriliyorsa, çocukların okumasında sakınca görülen kitapların büyükler için de sakıncalı olduğunun bilinmesini ister. Çocukların kendi hoşlandıkları kitapları okumaları gerektiğine dikkat çeken Özdenören, “çocuğun hoşlanmadığı bir kitabı ona zorla okutamazsınız. Okumak istediğini ise o, ne yapıp yapıp okur, okumamış gibi bize numara çekse de. Aptal değil onlar.” diyerek çocukların bir anlamda rahat bırakılmalarını ister.⁴¹¹

III.1.16.Teknoloji Edebiyatı Yok Eder Mi?

Zaman zaman teknolojinin bu kadar hızlı gelişiminin sanat ve edebiyata, özellikle kitaba sekte vuracağı, bunları yok edeceği gündeme gelir ve konu edebiyat çevrelerinde tartışılır. Özdenören, konuyla ilgili görüşlerini beyan ederken, her ne

⁴¹¹ RM, s.286

kadar gelecek için bugünden bir şey söylemek mümkün değilse de öyle bir şeyi mümkün görmediğini belirtir. Özdenören, çünkü der, “eğer bir şeyin, edebiyat da olabilir, başka bir şey de, bir fonksiyonu var ise ve bu işlev ortadan kalkmamış ise o, kendi hayatietini sürdürecektir.” Özdenören’e göre televizyonun, internetin, bilgisayarın ne kadar iletişim aracımız varsa radyonun, gazetenin, derginin hepsi dâhil olmak üzere bunların şayet gerçekten karşıladığı reel bir ihtiyaç var ise ve bunlar bizim gerçekten reel ve aktüel ihtiyacımıza cevap veriyorlar ise bunlar yaşamaya devam edeceklerdir. Ama o işlev ölmüş ise artık onu ayakta tutmaya çalışsak da ayakta kalmayacak, boş çuval gibi yığılıp kalacaktır.⁴¹²

Özdenören’e göre televizyon çıktığında radyonun, sinemanın öleceğini söyleyenler, bunların işlevlerini hâlâ tamamlamamış olması nedeniyle nasıl yanıldılar ise, kitabın, edebiyatın öleceğini söyleyenler de öylece yanılacaklardır. Çünkü kitap ve edebiyat işlevlerini devam ettirmektedir.

⁴¹² RÖMY, 17.bölüm

III.2.ÖYKÜYLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

III.2.1.Öykü Nedir, Hikâye Midir?

Rasim Özdenören, öyküyü, öykü anlatmaktan ibaret bir iş olarak tanımlar. Öyküyü anlatmak olarak tanımlayan Özdenören, bir yazısında ise hikâyenin nüansları yakalama sanatı olduğunu, hikâyecinin kelimeleri hesaplayarak ve seçerek hayatın bir enstantanesini tespit edip bunu seri bir üslupla önümüze serdiğini söyler.⁴¹³

Yukarıda bahsettiğimiz yazılarda hikâye ve öykü arasında bir ayrım yapmayan, ikisini de aynı anlamda kullanan Özdenören, kendisiyle yapılan bir mülakatta hikâye ile öykü sözcüklerinin birbirlerinin yerlerine kullanılmasına rağmen bunların aynı anlama gelmediğini söyler. Hikâye ve öykünün tanımlarını yaparak aralarındaki farklara dikkat çeker. Ona göre bugün kullanılan anlamıyla öykü, gerek Batı edebiyatında gerekse bizim edebiyatımızda hikâyeden farklı bir anlama gelmektedir. Hikâye, Batı’da Ezop masallarıyla başlayıp La Fontaine ile devam eden, temelde ders verme veya eğlendirmeye dayanan bir türün adıdır. Bizim edebiyatımızda ise hikâye, mesel, kıssa veya anlatı diye adlandırılabilir. Kıssadan hisse vermeyi amaç edinen bir geleneğe dayanmaktadır. Öykünün ise yazısız olmayacak bir tür anlamında modernleşmeyle, Edgar Allen Poe ile başlayan, yeni zamanlara mahsus bir tür olduğunu belirtir.⁴¹⁴ Özdenören, modern öykünün özetlemeye gelmez oluşu, içinde entrika ve devinim olmayışı sadece bir anlatmadan ibaret olmasıyla da hikâyeden ayrıldığını söyler.⁴¹⁵

⁴¹³ RM, s138-141

⁴¹⁴ AKÇAY, Ahmet Sait, “Rasim Özdenören’le Türk Öyküsünün Modernleşme Serüveni Üzerine”, *Eylül Öykü*, nu:1, Temmuz Ağustos 2003

⁴¹⁵ YİG, s.146

III.2.2.Öykü Anlayışı (Poetikası)

Özdenören, gerek yazılarında gerekse mülakatlarında öykü anlayışıyla ilgili geniş açıklamalarda bulunmaktadır. Öykü yazmaya yalnızca öykü yazmak için başlamışım, elli yıl boyunca yazdığım her yazıda sahih olmaya özen gösterdim diyen yazar, öykü yazmaya geleneksel kalıpları kullanarak başladığını ancak geleneksel kalıpların yetmediğini fark edince kendisine özgü bir anlatım tarzına yöneldiğini söyler.⁴¹⁶ Özdenören, öykü anlayışını, bu anlayışın arka planında yatan, kendisine yol gösteren düşünceleri, hareket noktasını bir konuşmasında anlatırken işinin hep insanlarla olduğunu, onları anlamaya yöneldiğini, ancak buna rağmen onlara malzemeymiş gibi muamele etmediğini söyler. “Onların yücelmesini, yüceltilmesini hedefledim... İnsanın, evrensel ortak değerlerde bulunduğu inaniyorum. Yüzlerce yıl önce yükselmiş bir vahiy sesine kulak vermiş insanın, bu gün aynı sese aynı titreşimle tepki vermesi bana anlamlı görünüyor.”⁴¹⁷ diyerek konuşmasını sürdüren Özdenören, kendi insani anlamını arayan ve bulan insanın, bu gün gene aynı sesin içinde bir anlam arayışına devam ediyor olması, onun bilgelik yolundaki ısrarının işareti sayılması gerektiğini belirtirken “Böyle bir işaret benim için daima yol gösterici olmuştur. Ben, böyle bir bilgeliğin gereğini yerine getirebildiğimi ileri süremem. Ama ona talip olduğumu açıklarsam böbürlendiğimi düşünmezsiniz umarım.”⁴¹⁸ sözleriyle okuyucusuna öykü anlayışı hakkında bazı ipuçları vermiş olur.

Öyküyü, “anlatmak” olarak tanımlayan Özdenören, bir ânın içine sıkışıp kalmış bir yaşantı parçasını, bir çehreden bir anda gelip geçen bir gülümsemeyi ya da göz pınarına birikmiş bir damlanın yanaktan süzülüşüğü ânı anlatmaya çalışmayı kendisine hedef edindiğini bunun, bir bakıma, bir fotoğraf makinesinin bir anda tesbit ettiği bir görüntünün kelimelerle ifadeye vurulması olduğunu söyledikten sonra şöyle devam eder: “O, bir ânın içine sıkışmış yaşantı parçasını anlatabilme ar-

⁴¹⁶ ÖZDENÖREN, Rasim, “Teşekkür Konuşması”, *Kitap Postası*, nu:13, Nisan 2006

⁴¹⁷ a.g.d

⁴¹⁸ a.g.d

zusunun, beni durağanlığın içindeki devinimi yakalamaya yönelttiğini de söylemeliyim. Bu da aslında olaysız olayı anlatma anlamına gelmeli.”⁴¹⁹ Özdenören, bundan sonra bir kadının bahçesindeki gülleri devşirmesinin ya da parmakları arasında tuttuğu bir gülü ya da bir kalemi çenesine deşdirmiş olarak duran birinin bilinen anlamda bir olay oluşturmayacağını bunların içine düştüğümüz durumların işaretleri olduğunu söyleyerek olaysız olay kavramından ne anladığını olduğunu açıklamış olur.⁴²⁰

Özdenören, bir mülakatında öykü poetikasını anlatırken “Bir insanın poetikası, bu poetikanın çok farklı temelleri de olabilir. Ama netice itibariyle mesele anlatmaktır.” der.⁴²¹ Poetikasını anlatmaya devam eden Özdenören, “Bizim okuduğumuz alfabe kitabında bir at resmi vardı. Dört ayağının üzerinde çakı gibi durmuş, üzerinde de bir çocuk resmi bulunuyordu. At, Aristo’nun mantığına uygun hareketsiz, sabit ve güzel bir at olmakla birlikte cansız bir at idi.”⁴²² der. Öykü anlayışını örneklendirmeye devam eden Özdenören, “Tasavvufî açıdan baktığımız zaman, yani birbirini nakzeden, birbiriyle çelişen hem o olan; hem o olmayan, bunları kavrayışımız açısından baktığımız zaman o at asla dört ayaklı değildir. O at sonsuz ayaklıdır.”⁴²³ tespitini yaptıktan sonra kameranın önünden hızla geçen bir ata bakıldığı zaman onun kaç ayaklı olduğunu bilmenin imkânsız olduğunu, kameranın önünden birdenbire sonsuz ayağın geçtiği zannedileceği için bunun canlı bir tespit olacağını, Aristo’nunkinin ise cansız olacağını belirtir. Özdenören, kendi öykülerindeki atın canlı ve seyir halinde olduğunu, kendi poetikasının da buna dayandığını söyler.

Ben “hiçbir zaman müslüman insan adını vererek kahramanı anlatmadım” diyen Özdenören, “Pus” adlı öyküsünde bir insanın namaz kılışını anlattığını; ancak

⁴¹⁹ YİM, s.145-146

⁴²⁰ a.g.e., s.145-146

⁴²¹ HAKSAL, Ali Haydar, “Rasim Özdenören’le Öyküsü ve Sanatı Üzerine Bir Konuşma”, *Yedi İklim*, s.62, nu:107-108, Şubat- Mart 1999

⁴²² a.g.d.

⁴²³ a.g.d.

hiçbir öyküde içki içen insanları anlatmadığını söyler. Bunun nedenini öykülerinde arızî şeylerden uzak durmak olarak açıklayan Özdenören, toplumun realitelerinden birisi olmasına rağmen içkinin aslî bir unsur olmadığını sonradan gelmiş ve yamanmış bir realite olduğunu söyler.⁴²⁴

Özdenören'in öykülerini tahlil ederken genellikle problemlili ve arayıştaki kişileri anlattığı üzerinde durmuş, bazı değerlendirmeler yapmıştık; ancak öykücülük anlayışını anlatmaya çalıştığımız bu bölümde kendisinin bir mülakatta söylediklerine de dikkat çekmek istiyoruz. Özdenören, neden problemlili, huzursuz kişileri anlattığı şeklindeki soruya, “Huzurun öyküsü olmaz, huzura ve mutluluğa dayandığı anda öykü biter.”⁴²⁵ cevabını verir. Özdenören, kendi öyküsünde müslümanın iman çatışmasını, trajik çatışmasını vermeye çalıştığını; bu çatışmanın bireyin hem kendisiyle hem de çevresiyle olan bir çatışma olduğunu söyler.⁴²⁶

III.2.3.Öykücü Neyi Anlatır?

Rasim Özdenören, öykücünün işi anlatmaktır, öykücü neyi görüyorsa onu, yani arazları (sempton, ilinek) anlatır, düşüncesindedir. Ona göre “öykücü yalnızca gördüklerini (bu görülenler ilişkiler olabilir, olaylar olabilir, her şey olabilir) anlatır.”⁴²⁷

Özdenören, öykücünün neyi anlatması gerektiğine değindikten sonra öykücüye sınırlar çizilmesine, öykücünün şu anlatılır, bu anlatılmaz, şu öykü

⁴²⁴ AKÇAY, Ahmet Sait, “Rasim Özdenören’le Türk Öyküsünün Modernleşme Sertüveni Üzerine”, *Eylül Öykü*, nu:1, Temmuz Ağustos 2003

⁴²⁵ a.g.d.

⁴²⁶ a.g.d.

⁴²⁷ YİG, s.150

konusudur, bu değildir gibi kolayca itiraz edilebilecek tartışmalardan uzak durması gerektiğini söyler. Konuyu Müslüman yazarlar için de değerlendiren ve onlar için “anlatmaya değer” olan şey nedir sorusunu soran Özdenören, Müslümanlar yazarlar için de aynı şeyin geçerli olduğunu onların da konu anlamında sınırlamalardan uzak kalmaları gerektiğini savunur. Müslüman, gerekiyorsa her şeyi, meyhaneyi de yatak odasını da anlatır diyerek müslüman yazarın kısıtlanmasının saçmalığına dikkat çeken yazar, buna rağmen müslüman yazarların meyhaneye veya yatak odasına bakışlarındaki tavrın farklı olduğunu söyleyerek şöyle devam eder:

“Müslüman sarayı anlatır da çöplüğü anlatamaz demekten daha saçma bir kısıtlama düşünülemez. Ne ki müslüman saraya da, çöplüğe de yaklaşırken bakışlarına geçirdiği bir tavır var ki, işte asıl bunun üstünde durulmalıdır. Bu, müslümanca tavidir. Müslümanca tavır sözü bence yeteri kadar kapsayıcı ve tanımlayıcıdır, iyi ama bir insan “müslümanca tavır”la rahat rahat meyhaneye, yatak odalarına girebilir mi? Girmesi gerekiyorsa niçin girmesin? Ama kimlerinde, yatak odası konusunda olağanüstü ürküntüler görünüyor. Bu ürküntü büyük ölçüde sınırı aşma kaygısından ileri geliyor olsa gerek. Kuşkusuz böyle bir kaygıya saygı duyulmalı. Ben kimseyi yatak odasına gir diye zorlamıyorum. Ama oraya giren varsa, orada neyi gözlemlemesi “gerektiğini” biliyor demektir, önemli olan da budur. Sitemizin kanalizasyonlarını da zaman zaman temizlemeliyiz. Bir şeyi görmezlikten gelmek başka, görüp de tavır almak başkadır.”⁴²⁸

⁴²⁸ RM, s.144,

III.2.4.Öykünün Kuralları Nelerdir?

Özdenören, bütün türlerde olduğu gibi öykünün de kendine has kuralları olduğunu söyler ve ancak diyerek ilave eder: “öykü, kuraldan önce gelir.” Kural sözcüğünün edebiyat tarihçisi ya da eleştirmeci için çağrıştırdığı anlamla öykü yazarı için “kural” sözünün çağrıştırdığı anlam arasındaki farka değinen yazar, birincilerin işine karışmayacağını zaten onların söylediklerine herhangi bir elementer edebiyat kitabında rastlanabileceğini; ancak öykü yazarının ya da öykü yazan adayların o kitaplara başvurmamaları gerektiğini söyler. Öykücüler “öykünün kurallarını öyküler okuyarak öğrenmelidir, edebiyat kitaplarına başvurmak belki de son aşamada olmalıdır... Öykünün belki bir tek kuralını söyleyebilirim: anlatmak!”⁴²⁹

III.2.5.Öykülerini Nasıl Yazıyor?

Bir sanatçının, yazarın eserini hangi duygularla ve nasıl meydana getirdiği onu izleyenlerce daima merak edilmiştir. Rasim Özdenören, usta bir öykü yazarı olarak bu soruya birçok kez muhatap olduğu için öykülerini nasıl yazdığı şeklindeki soruya bir yazısıyla cevap vermiştir. Öykülerini nasıl yazdığı şeklindeki soruya Özdenören, şöyle cevap verir:

“Bana bir öykünün gelişi biraz tuhaf oluyor: kafamın uzaklıklarında nebülöz (bulutsu) halinde bir şeyler beliriyor: insan silüetleri, paçavralar, bir ocak, döküntülü bir oda... Bunların içinden çıkıp gelen trajik ya da dramatik olgular... onlardan yayılan öyle bir hava var ki, onu yakalamam gerekiyor... işte o şey, ne makaleyle, ne denemeyle, ne

⁴²⁹ a.g.e., s.144-145

benzeri başka bir formun belirlemeleriyle dile getirilebilir. O şey yalnızca öykünün diliyle aktarılabilir; onun üstesinden ancak öykünün dili gelebilir O zaman öyküye başvuruyorsunuz. Zorunlu olarak...”⁴³⁰

Özdenören, “bulutsu” diye anlatmaya çalıştığı beyinsel olgunun kendisi tarafından da tam olarak bilinemediğini; ancak bildiği şeyin o olgunun anlatılması gerekliliği, dahası zorunluluğu olduğunu söyler. Yazar, o bulutsu durumun hangi olay örgüsünün formunda başkalarına nasıl aktarabileceği konusunun kendisi için temel sorun olduğunu; fakat bu problemin de sonraki aşamalarda yavaş yavaş çözümlendiğini belirtir. “Notlarımı almaya başlıyorum. Yazmaya başladığım anda, öykünün yüzde doksanı kafamda zaten yazılmış bulunuyor, geri kalan yüzde onu da yazarken beliriyor.” der.⁴³¹ Özdenören, yazmaya başladıktan sonra, başta belirlediği plana uyduğunu, eğer yeni çağrışımlar olursa onlara itibar etmediğini söyledikten sonra ilave eder: “Çok önemliyseler, bir başka konunun malzemesi olarak bir kenara not ediyorum.”⁴³²

III.2.6.Neden Öykü Yazıyor?

Kendisini bir öykü yazarı olarak tavsif eden ve ömrüm yettiğince öykü yazmaya devam edeceğim diyen Rasim Özdenören, neden öykü yazdığı sorusuna kısa ve net bir cevap verir: “Öykü yazmayı seviyorum, çünkü kendimi ve acılarımı biraz da öykü yazarak anlıyorum sanıyorum.”⁴³³ Özdenören, bu değerlendirmesiyle, öyküyü bir anlamda ferdi ve sosyal meseleler karşısında bir çıkış olarak gördüğünü ortaya koymaktadır. Yazar, bir yandan kişisel meselelerini bir yazar olarak “ben”ini

⁴³⁰ YİG, s.147-148

⁴³¹ a.g.e., s.148

⁴³² a.g.e., s.148

⁴³³ a.g.e., s.147-148

öykü vasıtasıyla anlatarak, anlamaya çalışırken bir yandan gerek kendi meselelerinden gerekse toplumsal meselelerden kaynaklanan “acılarımı” anladığını ifade eder. Bu yönüyle öykü yazar için öncelikle kendini anlama aracı olarak yazılmaktadır. Ancak buradaki “kendi” tabirinin ferdiyetin yanında toplumsalı barındırdığını da yazarın öykülerinden hareketle belirtmek gerekir.

III.2.7.Öykülerinin Gerçek Hayatla İlişkisi

Öykülerinin konu olarak yaşadıklarına veya gözlemlerine dayandığını belirten Özdenören, bazen de, az olmakla birlikte, gazete haberlerinden esinlendiğini söyler. Mesela “Çatışma” adlı öyküyü Şırnak’ta askerlik yaptığı esnada okuduğu bir gazete haberine dayanarak yazdığını belirtir.⁴³⁴

Özdenören, kendisiyle haftalık periyotlarla yapılan bir radyo programında soru üzerine “Çok Sesli Bir Ölüm” adlı öyküyü de şahit olduğu bir durumdan hareketle yazdığını söyler. Yazar, “Çok Sesli Bir Ölüm”ü nasıl yazdığını şöyle anlatır:

“1970’li yılların başlarında Amerika’dayım... Döndükten sonra tekrar devlet planlama teşkilatındaki görevimize başladık. Orada görevli olarak bir anket görevimiz vardı. Urfa’dan başlayıp Silopi’nin en ücra köylerine kadar bir anket çalışması yapıyorduk. Bu anket çalışması münasebetiyle ben planlamadan bir arkadaşımın beraber Silopi’nin en uç noktasındaki bir köyünde daha doğrusu mezrasında bu anketi yürütüyoruz. Yaz günüydü.

⁴³⁴ ABİBULAYEVA, Lemara, “Rasim Özdenören’le Hikâyesi Üzerine- II”, *Edebiyat Otağı*, nu:14, Kasım 2006

Mezrada sadece yaşlılar kalmış. Birkaç yaşlı kadın, birkaç yaşlı erkek, bir hamile kadın ve bir iki tanede 10–12 yaşlarında çocuk var. Şimdi yaşlı kadınlar orada, diğerleri eli iş tutanlar, kazma kürek tutacak güçte olanlar Çukurova’ya veya muhtelif yerlere tarım işçisi olarak dağılmışlar. Birden şunu düşündüm bizde oraya çok güçlüklerle gittik. Yolculuğumuzun belli bir noktasından sonra cipimiz hareket etmedi; ancak oraya katır sırtıyla gidebiliyordun o uzak köylere. Yolculuğumuz o şekilde devam etti. Biz anket mahalline ulaştığımızda, az önce söylediğim insan tablosuyla karşılaştığımızda birden şu aklıma geldi. Burada şu anda bir sağlık problemi olsa biz bu insanlara ne yapabiliriz, nasıl yardımda bulunabiliriz? Hiçbir şekilde yardım eli ulaşmıyor bu insana. Sadece lafla teselli edebilirsin. Alnını tutabilirsin, bileğini tutabilirsin. Yani bu bir yardımsa sadece böyle insani olarak bir yaklaşma durumu söz konusu. Ama onun dışında teknik olarak bir sıhî yardım bir sağlık yardımı yapmanın mümkünü yok. Olay buradan ortaya çıktı.”⁴³⁵

Özdenören, eserlerinde yer alan mekânların da, son yazdığı öyküler hariç, genellikle gerçek mekânlar olduğunu yaptığı tasvirlerin daha çok çocukluğunun geçtiği Maraş ve Eyüp’e ilişkin tasvirler olduğunu zikreder.⁴³⁶ “Bu durum, öykülerini kurgularken gündelik hayattan ve biyografik tecrübesinden sıklıkla faydalandığını göstermektedir. Mekân” başlığında konu üzerinde durulduğu için bu bölümde konuya daha fazla değinilmeyecektir.

⁴³⁵ RÖMY”, 56.bölüm (Alıntıda, konuşmadaki bazı ifade tekrarlarına yer verilmemiştir.)

⁴³⁶ a.g.d.

III.2.8.Öykü ve Tasavvuf

Özdenören, öykülerinde tasavvufa neden yer verdiği şeklindeki bir soruya hayatımızdaki bütün aslî unsurların bir öyküye konu olabileceğini tasavvufa yer vermesinin böyle algılanması gerektiğini ifade eder. Tasavvufi motiflerin hayatın içinde yer aldıkları gibi öykülerine girdiğini, dikkat edilmediğinde bunların tasavvufi olduğunun bile anlaşılamayacağını; çünkü bunların öyküye yamanmadıklarını söyler.

Özdenören “keşke tasavvuf alanı günümüz edebiyatına kaynaklık edebilse.” diyerek tasavvufun Türk edebiyatı için büyük ve zengin bir kaynak olabileceğini; ancak bu kaynaktan yeterince istifade edilemediğini dile getirir. Özdenören, çok zengin bir alan olan tasavvufun sadece bizim edebiyatımızda değil, gerek Yunan edebiyatında, gerekse Hint edebiyatında günümüz edebiyatına kaynaklık edebilmesinin memnunluk yaratması gerektiğini çünkü o edebiyatların tasavvufa bağlanmaları durumunda zengin bir çağrışıma kavuşacaklarını savunur. Tasavvufa bu derece önem veren yazarın, çalışmanın ilgili kısmında ortaya konulduğu üzere eserlerinde bu konuya geniş yer vermesi, onun beslenme kaynaklarından birinin tasavvuf olduğunu gösterir.

III.3.ROMAN

Şu ana kadar bir romanı yayınlanmış olan Rasim Özdenören, kendi ifadesiyle “poetikasını dile getirmiş olduğu” *Ruhun Malzemeleri* adlı eserde romana da ayrı bir başlık ayırmış romanla ilgili görüşlerini uzun uzun anlatmıştır. Özdenören, bu günlerde 1973 yılında Şırnak'ta askerliğini yaparken yazmaya başladığı ve uzun yıllar kaybettiğini sandığı, yarım kalan ikinci romanı *Kefaret*'i tamamlamaya çalışmaktadır.

Özdenören, *Ruhun Malzemeleri*'nde ‘Roman’ başlığıyla yazdığı ilk yazıda romancının dünyasından söz ederken romancının çeşitli tiplerden oluşmuş bir ailesinin olduğunu, farklı kişiliklerden oluşan bu ailenin bir roman çerçevesi içinde birleştiğinde romancının harikulâde dünyasının karşımıza çıktığını söyler. Romancının sunduğu, bu sınırları belirlenmiş dünya içinde ön plândaki kahramanın durumunun, öbür kişilerin varlığıyla bir anlam kazandığına dikkat çeken yazar, romancının, ikinci dereceden kişilerin davranış ve düşüncelerini, bu başkişinin açısından ölçüp biçerek değerlendirdiğini ifade eder. Özdenören, roman dünyasında yaşayan insanları, romancının bize tanıttığını söylerken onları romancının tanıttığı kadarıyla tanıdığımızı, romancının kişisini oluşturan unsurları bizim aramızdan, çevremizden seçtiğini belirtir. Yazar, romancının yaptığı şeyin bizim göremediğimizi görmek, bulamadığımızı bulmak olduğunu, bize anlattığı şeylerin ise eşyada zaten gizli olarak bulunmakta olduğunu ilave eder. Özdenören, görüşlerini şöyle tamamlar: “Romancı, kişinin ve toplumun bilinen özelliklerini sergilemesi yanında, onların gizli kalmış özelliklerini ve imkânlarını da keşfeder. Bize yabancı gelmeyecek olan bir dünya içinde, roman dünyası içinde onu bize ulaştırır.”⁴³⁷

⁴³⁷ RM, s.71

III.3.1. Metafizik Roman

Özdenören, konuyla ilgili görüşlerini metafizik ile metafizik eseri birbirlerinden ayırmanın önemine vurgu yaparak bu konuda fikirlerini özetle şu şekilde dile getirir. Metafiziğin özel bir bilgi şubesi olduğunu, metafizik eserin ise bu bilgi şubesinin verilerinden yararlanan veya yararlanmayan fakat daima onun dışında bulunan bir sanat ve yaratıcılık alanı olduğunu söyleyerek konuya yaklaşımını sürdürür. Metafiziğin mahiyeti ile ilgili olan tartışma, metafizik romanın dışında kalır diyen Özdenören, metafiziğin konusu hakkında ileri sürülen belirsizlik isnadının da metafizik romanı ilgilendirmeyeceğine dikkat çeker. Yazar, “Romandan beklediğimiz şey bize birtakım metafizik değerler getirmesi, metafizik bir estetik kurması değil, fakat insanın evren karşısında takındığı durumun, bu durum içindeki insanî ilişkilerin vurgulanmasıdır.”⁴³⁸ tespitini yaparken metafizik romanın, romanı belirsiz, mevhum bir düşünce veya temel üzerine kurmak demek olmadığını, insanın evrene bakışını, onun Tanrı, ahiret, ölüm, hidayet, zaman, iman, kader, günah, hayır ve şer vb. karşısındaki tavrını tesbit edip acılarına evrensel bir anlam verdiğini söyleyerek bir anlamda metafizik romanın çerçevesini çizer. Peyami Safa’nın *Matmazel Noralya*’nın *Koltuğu* dışında çok fazla önemsenmeyen metafizik roman türünün ihmal edilmesini köklü bir roman geleneğimizin olmayışına bağlayan Özdenören, Hüseyin Rahmi’nin gerçekçilik anlayışına eleştiriler de getirdiği görüşlerini şu önemli tespit ve uyarılarla tamamlar:

“Türk insanının evren karşısındaki durumu nedir? İsyanı, inancı, korkuları, bütün olarak dünyaya takındığı tavır, mutlak arayışı ne durumdadır, nedir, nasıldır? Bunların cevabını romancımızdan beklemek hakkımızdır. Romancımız Türk insanını politik sınırların dışına çıkarmalı, ona evrensel kimliğini vermelidir.”⁴³⁹

⁴³⁸ a.g.e., s.73

⁴³⁹ a.g.e., s.75

III.3.2.Romanın Çıkması

Rasim Özdenören, “Romanın Çıkması” adıyla yazdığı yazıda Kemal Tahir, Orhan Kemal ve Yaşar Kemal gibi romancılar sosyal gerçekçilik adına bize ne verebildiler, bu yazarlar sosyal romandan ne anlamışlardır sorularıyla sosyal gerçekçi diye bilinen bu romancılara eleştiriler yöneltir. Özdenören, bahsi geçen romancıların eserlerinde gayet basit, yer yer dış bir doktrine yamanmış, işçi-patron, köylü-ağa, kısaca ezenle ezilenin çekişmesine yer verdikleri için toplumun yapısını tek düzeliğe indirgediklerini, romanlarda ele alınan kişilerin ise bıçak kesimiyle bir dönemden ayrılmış, bir kesitin insanları olduklarını, bunların geçmişi olmayan kişiler olduğu tespitinde bulunur. Bu eleştirilerden sonra her şeyden önce bütün iç ve dış problemleriyle, yaşantısıyla insanımızın, toplum yapımızın tanınması gerektiğinin altını çizen yazar, “Hayatının öz suyunu millî kökten almayan roman kişisi, içi saman dolu mankenler gibidir... Roman kişisi bir milletin kahramandır... Milletin yansımasıdır.”⁴⁴⁰ dedikten sonra konuyla ilgili görüşlerini bir soruyla neticelendirir:

“Dostoyevski dönemi Rusya’sını, hastalıkları, fikrisabitleri, dengesizlikleri, “budalalık”ları, intiharları, ülküleriyle Karamazof Kardeşler, Prens Mişkin, Kirilof... temsil eder. Don Kişot’un trajiği İspanyanın trajiğidir. Gülliver, İngiliz siyasî esprisinin prototipidir. Bütün bunlara karşılık bizim roman kahramanımız nerde?”⁴⁴¹

⁴⁴⁰ a.g.e., s.79

⁴⁴¹ a.g.e., s.79

III.3.3.Ruhun Romanı ya da Evrensellik İçin

Rasim Özdenören, bir ülkenin roman sahasında başarılı addedilebilmesi için evrensel boyutlarda eser vermesi gerektiğine dikkat çeker. Yazar, bir ülkenin, romancının evrensel romancılığa ulaşması için ruhun romanını yazması ve millî olması gerektiğini belirttikten anlatmak istediklerini Dostoyevski'nin bir mektubundan hareketle izah eder. Bu mektuptan Dostoyevski'nin "Rusya'yı incelemiysem de Rus ruhunu ezber biliyorum, pek az kişi bu ruhu benim kadar tanıyor"⁴⁴² şeklindeki ilginç cümlesini alıntılamanın yanı sıra Özdenören, Dostoyevski'nin, Rus insanını oluşturan zihniyet aracılığıyla, Balzac'ın da Fransız insanını oluşturan zihniyet aracılığıyla evrensel insana ulaştığı tespitinde bulunur.⁴⁴³

Özdenören'e göre "Roman kahramanlarının düşünceleri bir yanıyla da bütün insanlığı ilgilendiren niteliktedir, bu yanıyla fikirler evrensel felsefî problemler olarak görülür ve roman kahramanının kişisel problemi olmak sınırını aşar. Özdenören, Dostoyevski'nin romanlarını günübirlik olmaktan çıkarıp evrensel boyuta ulaştırmanın en önemli özelliklerinden biri insanlığın her zaman temel sorusu olarak kalmış olan varoluş problemi karşısında, insanın aldığı tavırları belgelemiş olmasıdır görüşünü savunur.⁴⁴⁴

Romanda evrenselliğe ulaşmak için yapılması gerekenleri Dostoyevski'den hareketle saymaya devam eden Özdenören, kahramanların kişisel fikirleriyle toplumun ülküsü arasındaki hedef özdeşliğinin, o kişilerin akıbetini de belirlediğini, kişilerin toplumun ülküsüne uygun fikirler taşıması durumunda toplum içinde yaşamaya hak kazanacaklarını bunun dışında şu veya bu biçimde toplumdan uzaklaştırılacaklarını savunur. Ona göre Dostoyevski'nin romanlarında yan yana,

⁴⁴² a.g.e., s.71

⁴⁴³ a.g.e., s.81

⁴⁴⁴ a.g.e., s.82

belki iç içe iki ana serüven izleriz. Biri kahramanın iç dünyası, zihinsel serüveni; öteki bu serüvene yataklık eden, bu serüvenin gelişmesine yol açan dış dünya, tavır ve davranışlar serüveni. Dostoyevski'nin romanları, bu iki serüvenin tek bir dünyada bütünleştiği görüntüsünü verir ki bu, doğal bir görüntüdür. Özdenören'e göre buradaki en önemli husus, kahramanın taşıdığı fikrin, kendisine ait oluş niteliğidir.

“Kahraman bu fikri dış dünyadan, kendi dışında bir yerden edinmiş değildir, kendi deneyleri sonunda belli bir fikre sahip olmuştur, bu yüzden, birçok romancının başarısızlığına yol açan “tez” Dostoyevski'nin romanlarında bir sürükleyici güç, bir hayatiyet kaynağı oluyor.”⁴⁴⁵

Özdenören'e göre iyi ve evrensel bir roman, öncelikle “ruhun romanı” olmalıdır. Özdenören'e göre “ruhun romanı”, insan kalbini yüceltmek amacıyla, ruhun malzemeleri kullanılarak yazılan romandır. Özdenören iyi romanı anlatırken romanda söz konusu edilen fikirlerin toplumun ülküsüyle örtüşmesi gerektiğine de dikkat çeker.⁴⁴⁶ Yazar, bu roman çeşidinin basit psikolojik romanla karıştırılmaması gerektiğini söyler. Özdenören'e göre, salt psikolojik roman, belki kişi davranışının psikolojik açıklamasına elverişli bir yaklaşım sağlayabilir, fakat ruhun romanı böyle bir yaklaşımı da içeren daha geniş, daha derin bir alana yayılan sırf birey psikolojisiyle bağımlı, onunla sınırlı değildir. Burada, bir toplum veya tek tek bireyler aracılığı ile verilen “insanlığın ruhu” söz konusudur.

⁴⁴⁵ a.g.e., s.84

⁴⁴⁶ a.g.e., s.84

III.3.4.Romanın İç Meseleleri

“Roman üzerine yayımlanmış yazılarının hemen hepsinde romanın özüyle, romanın iç meseleleriyle ilgili bir yaklaşım tarzı denemek istedim.”⁴⁴⁷ diyen Özdenören, romanın ne olduğunu anlamaya, iyi bir romanın ayırıcı niteliklerini kendi iç bağlamı içinde bulmak istediğini belirterek asıl amacının Batının büyük romancılarından hareketle romanın genel kıstaslarını çıkarıp bunları romanımıza aktarmak olduğunu belirtir. Böyle bir çabada örnekleri Batı’dan seçmesinin doğal olduğunu savunan yazar, amacının yabancı romanlarda yer alan değer yargılarını kendi romanımıza aktarmak olmadığını, iyi romanların neden iyi olduklarını saptayarak romanımızın evrensel boyutlara ulaşmasına katkıda bulunmak istediğini söyler.

Özdenören’in, 1977 yılında ortaya koyup tartıştığı yukarıdaki düşünceler, Türk romanının o günden bugüne bir sıçrama yapmış olmasına rağmen romanımızın evrensel bir niteliğe ulaşamaması nedeniyle sanıyoruz ki önemini hala devam ettirmektedir.

III.3.5.Roman Kahramanı Denetlenebilir Mi?

Kahramanının denetlenebilirliği konusu roman ve öykü yazarlarınca tartışılmış, kahramanın, genel olarak denetlenemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır. Kahramanının denetlenemez olduğu hususundaki yaygın kanıya Özdenören de katılır. Ancak konuyla ilgili eklemeler yapmayı da ihmal etmez. Öykü (roman) kahramanının yazar tarafından denetlenemez olmasının, onların başıboş bir hayatı keyiflerince

⁴⁴⁷ a.g.e., s.101

sürdürdükleri anlamına gelmeyeceğine dikkat çeken Özdenören'e göre, öykü kahramanı kendi gerçekliğinin, "ırasının" gerektirdiği hayatı yaşadığı için yazarına itaat etmiyorsa burada, bir mesele yoktur. Ancak "öykü kahramanı hem yazara itaat etmiyor (!), hem de olmayacak bir yaşantıyı keyfince sürdürmeye kalkışıyorsa, orada bir mesele vardır."⁴⁴⁸ Öykü kahramanının ne kendi keyfince hareket etme ne de yazarın keyfine göre hareket etme serbestliği içinde olmadığını, kendi gerçekliğinin sınırlarıyla bağımlı olarak yaşadığını söyleyen Özdenören'e göre öykünün kurgusal bir temel üzerinde inşa edilmiş olması, onun muhteviyatının keyfi biçimde düzenleneceği anlamına gelmez.⁴⁴⁹ Özdenören, "Öykü kahramanı ancak kendi gerçekliğinin sınırlarıyla bağımlı olarak yaşar."⁴⁵⁰ dedikten sonra kahramanın durup dururken kendine kıyamayacağını, cinayet işleyemeyeceğini, yalan söyleyemeyeceğini çünkü bu davranışların hepsinin de yazar tarafından temellendirilmek zorunda olduğunu belirtir.⁴⁵¹

III.3.6.Roman ve Hayat

Özdenören'e göre romanla hayat özdeş değildir. Hayatın kurallarıyla romanın kuralları birbirinden ayrıdır. Roman, belki hayatı 'bütün halinde' kavramamız konusunda yapılmış 'tertipli' bir teşebbüstür, sınır taşları, nirengi noktaları belirlenmiştir. Hayatın sınırları önceden kestirilemez, o, kendi sınırsızlığının ufuklarına doğru yol almaktadır. Romansa, hayatın sınırsızlığına bir anlatım biçimi verir, bir 'form'a oturtur onu, deyim yerindeyse hayatı yontar, kendi istediği biçimde yontar ve sınırlarını tayin eder. Özdenören, bahsedilen nedenlerle hayatın her türlü ayrıntısının romana girmediğini, romancının işine yarayan, mesele haline getireceği ayrıntıyı aldığını bu özelliği ile romanın hayattan eksik olduğunu ancak romanı

⁴⁴⁸ YİM, s.155

⁴⁴⁹ a.g.e., s.155-156

⁴⁵⁰ a.g.e., s.156

⁴⁵¹ a.g.e., s.156

çarpıcı kılan yönün de bu olduğunun altını çizer. Yazarın roman ve hayatla ilgili görüşleri şu şekilde özetlenebilir:

“Roman, uyandırdığı birlik duygusu, olayların sıralanışını biçimlendiren örgüsü (plot) ve anlatım tekniği gibi özellikleriyle günlük hayattan farklı bir form taşımaktadır. Romanın bu formu sayesinde biz hayatın kendi gerçeğine, asıl gerçeğe nüfuz edebiliyor, o gerçeklerin de ardında yatan aşkın gerdeği kavrayabilme imkânına kavuşuyoruz. Romana, bir anlamda, hayatın anatomisi desek yeridir. Hayatsa canlı bir olgudur, tek ve belli bir forma sığdırılması söz konusu değildir, hayat kendi formunu devam ettiği esnada oluşturur, romansa daha başlangıçta öngörülen bir form olmaksızın mevcut olmaz.”⁴⁵²

“Hiç kimse, hayatta vuku bulan bir şeyi, ne kadar yadırgatıcı bir olay olursa olsun, gerçek mi, değil mi diye düşünemez. Onun gerçek olduğundan kuşkusu yoktur çünkü. Ama romanda sözü edilen bir olay, gerçeklere ne kadar uygun olursa olsun, bize iğreti gibi duran bir izlenim veriyorsa, bunun sebebini, romanın kusurlarında aramalıyız.”⁴⁵³

III.3.7.Roman Niçin Çok Okunuyor?

Özdenören’e göre bizi roman okumaya iten belli başlı güdülerden birisi de yaşama serüvenini önceden bilmediğimiz bir kahramanın bu dünyada tamamlanmış olan kaderi konusunda bilgi edinme merakımızdır. Özdenören, acaba kendi kaderim

⁴⁵² RM, s.109

⁴⁵³ a.g.e., s.120

üzerinde bazı ipuçları elde edebilir miyim, sorusunun insanı roman okumaya iten saiklerin başında geldiğini söyler.⁴⁵⁴

Romanın, insanın kendi varoluş sebebini anlaması hususunda önceden bilmediği imkânları açtığına değinen yazara göre her roman, okuru için ayrı bir evrendir ve kendi estetik kuralları ve ölçüleri içinde kendi sınırlarıyla çevrili bir evrenin sözcüsüdür. Özdenören'e göre romanın en önemli işlevlerinden birisi, insan zihninin sürekli olarak diri kalmasını sağlamasıdır. "Kendi insanî varlığımın bilincine ermek için roman okuyorum" der Özdenören.⁴⁵⁵

⁴⁵⁴ a.g.e., s.110

⁴⁵⁵ a.g.e., s.111

III.4.ŞİİR

Benden hikâye yazmam istenmişti. Ali Kutlay, ‘hadi şiir yazalım’ deseydi şiir de yazabilirdim diyen Rasim Özdenören, kendisinde şiir yazma potansiyeli olduğunu; ancak bir öykücü olarak yaptığı işe de saygı duyduğunu dile getirir.⁴⁵⁶ Özdenören, kendisindeki şiir potansiyelini ortaya koyarcasına bazı öykülerinde yoğun bir şiirsel dil kullanmış olmasına rağmen şiirle ilgili fazla yazı yazmamış, özellikle *Mukaddime*’den hareketle bazı genel değerlendirmelerde, bulunmuştur.

III.4.1.Şiir Ne İşe Yarar?

Özdenören’in şiirle alakalı mülahazaları, *Ruhun Malzemeleri* ile *Yazı İmge ve Gerçeklik* adlı eserlerinde yer alır. Şiirle ilgili yazılardan birisinde, ‘şiirin işe yarayıp yaramayacağı’ tartışmalarına değinen yazar, ‘şiirin hayatımızda neyi değiştirdiği’ sorusunun bu işe hayatını vakfetmiş insanların bile somut cevaplar vermekte zorlandıkları bir konu olduğunu söyler. Özdenören, “hayattan beklenen şey şayet daha müreffeh bir standarda ulaşmaksa, daha çok para kazanmaksa, hayattan buna benzer şeyler bekleniyorsa, o takdirde şiir okumaya gerek olmadığı gibi, ekonomi tahsil etmeye de gerek yoktur.”⁴⁵⁷ dedikten sonra “şiir okumakla, hayatta karşılaşacağımız sorunlara çözüm getirmek gibi pragmatik, pratik sonuçlar beklemeyeceğiz... belki daha önce sorulmamış sorular getirebilmeyi deneyeceğiz.”⁴⁵⁸ tespitini yapar. Özdenören, şiirin hangi işimize yarayacağına ise şu cevabı verir: “Şiirin her şeyden önce bizim bilincimizi değiştirdiğini söylemek bence yeterlidir.”⁴⁵⁹

⁴⁵⁶ GÜLTEKİN, Asım, “Kırk Yaşına Ulaşabildiğimi Söyleyemiyorum”, *Kitap Postası*, nu:13, Nisan 2006

⁴⁵⁷ RM, s.165

⁴⁵⁸ a.g.e., s.165

⁴⁵⁹ a.g.e., s.165

III.4.2.Şiirde Anlam

Rasim Özdenören, şiire ilişkin yazılarına *Ruhun Malzemeleri*'nden sonra *Yazı İmge ve Gerçeklik*'te de devam eder. Yazar, bu bağlamda “Sessiz Sinema/Kelimesiz Şiir” başlıklı denemesinde, sessiz sinemayla şiir arasında benzerlik kurarak, sessiz sinemadaki oyuncunun hareketlerinin şiirde kelimelerle temsil edildiğini, hareketlerin arkasındaki anlamın seyirciye bırakılmış olduğu gibi şiirdeki kelimelerin anlamının da okunmasının okuyucuya bırakılmış olduğu tespitini yapar.⁴⁶⁰

Özdenören'in yukarıdaki orijinal tespitlerini bir kenara bırakırsak *Yazı İmge ve Gerçeklik*'te şiiri anlatan yazılar daha çok İbni Haldun'un *Mukaddime*'sinden hareketle yapılmış tespitleri kapsamaktadır. Yazar, yazılardan birisinde zaman zaman tartışılan “şiir ne anlatır” sorusuna cevap arar. *Mukaddime*'den alıntılar yaparak şiirin anlamı için okunmaması gerektiğini, şiirde maksadın lafız ve terkipler olduğunu söyler.

III.4.3.Şiirin Sahnelenmesi

Yazar, bir başka yazısında şiirin sahnelenmesi konusunu tartışır. “Bir şiirin sahneye taşınması nasıl bir şey ola?” sorusuyla şiirin sahnelenmesi konusundaki görüşlerini açıklayan Özdenören, uyarılama ne denli başarılı olursa olsun, sahnelenen eserin şiirin kendisi olamayacağını; ancak o şiirden ilham alınarak hazırlanmış yeni bir ürün olacağını belirtir. Özdenören, sadece sahnelenerek değil kim tarafından okunursa okunsun şiirin okunması durumunda bile artık kitaptaki şiir olmayacağını söyler. “Sahnedeki veya kasetteki şiir artık yeni bir üründür, özgün ürünün kendisi değil, daha başarılı olsa da bizim şiirimizden başka bir şeydir orada sergilenen.”⁴⁶¹

⁴⁶⁰ ÖZDENRÖEN, Rasim, YİG, s.167

⁴⁶¹ a.g.e., s.174

III.5.YAZI

Rasim Özdenören, Yazı İmge ve Gerçeklik adlı eserinde ‘yazı’ üzerinde önemle durmuş konuyla ilgili geniş açıklamalarda bulunmuştur. Özdenören, yazıyı düşüncenin bir enstantanede dondurulması, anlık bir yaşantının kâğıda dökülmesi olarak tanımlar. Yaptığı tanımla yazıyı (öykü, roman, şiir vd.) bir veçhesiyle fotoğrafa da benzeten Özdenören, yazının fotoğraftan farklı olarak duyguyu da yansıttığını belirtir.⁴⁶²

III.5.1. Yazının İşlevi

Özdenören; tutanak olma işlevinin yanında yazının asal işlevini hayatta içkin bulunan anlamın keşfedilmesi ve keşfedilen anlamın dile getirilmesi olarak belirler. Ona göre yazının işlevi, hayatın anlamını daraltmak ve indirgemek değil, bilakis onu çoğaltmaya ve çeşitlendirmeye yönelik olmalıdır.⁴⁶³

III.5.2.Nasıl Yazıyor?

Rasim Özdenören’in çeşitli vesilelerle, birkaç yazısında, “nasıl yazıyor” sorusuna cevaplar vermesi dikkat çekicidir. “Öykü” başlığında konuyla ilgili bazı hususlara değinilmesine rağmen “Yazı” başlığı altında soruya dair verdiği diğer cevaplar üzerinde durarak meselenin eksik kalan yönlerini tamamlamak yerinde olacaktır.

Özdenören, çeşitli yazılarında birçok şair ve yazar gibi kendisini çağrışımların akışına bırakarak yazan sanatçılardan olmadığını söyler. Zihninde bir

⁴⁶² a.g.e., s.13

⁴⁶³ a.g.e., s.56-57

nebülöz (bulutsu durum) belirmeden, kendini hazır hissetmedikçe yazıya oturmadığını yazmaya başlayınca da gelen çağrışımları önceden tasarladığı yazıda kullanma telaşına düşmediğini, çok önemliler onları ayrıca yazdığını belirtir.⁴⁶⁴ Ne yazacağının kaygısını taşımamasına rağmen nasıl yazacağının kaygısını daima taşıdığını; düşünüp taşınarak, notlar alarak yazdığını, küçük, evsafı belirsiz bir tasarı olmadan yazamayacağını; zor yazanlardan olduğunu birkaç kere zikreder. Bazen “Yazı yazarken önceden hesaplanmamış, tasarlanmamış noktalar da ortaya çıkabileceğini; ancak bunun normal karşılanması gerektiğini çünkü yazı yazmanın aynı zamanda bir keşif olduğunu ifade eder.⁴⁶⁵

Özdenören, bir başka yazısında ise zor yazmasının konuyu belirlemesinin bile belli başlı bir zaman aldığını belirtir. Konuyu belirledikten sonra notlar aldığını, yazının başını ve sonunu aşağı yukarı belirlediğini söyler. Özdenören, konunun bolluğunun kendisi için önem taşımadığını söylerken, konjonktürün hâsıl ettiği ortamın taleplerine uymadığının altını çizer ve usta bir yazar olmasına rağmen belki de ders niteliğinde olabilecek bir ilave yapar:

“Ben kendime göre bazı sınırlamalar içinde devinirim. Asla el atmayacağım konular vardır. Belki o konular üstünde de söyleyecek fikirlerim bulunabilir, ama öyledir diye ben gene de o konuya yanaşmaktan sarfı nazar ederim.”⁴⁶⁶

⁴⁶⁴ a.g.e., s.66

⁴⁶⁵ a.g.e., s.23

⁴⁶⁶ a.g.e., s.97

III.5.3.Niçin Yazıyor?

Rasim Özdenören, ilk yazıları için “Ben, başka vesilelerle anlatmış olduğum gibi, bir meselem olduğu ve o meseleyi başkalarına aktarmadan duramadığım için yazı yazmaya başlamış değilim.”⁴⁶⁷ diyerek arkadaşının yazma hevesini sürdürmesini sağlamak üzere ve onun hatırı için yazmaya başladığını hatırlatır. Önceleri “bir meselesi olmak gerektiği” konusunda bir bilince sahip olmadığını söyleyen yazar, o yazılarda söylenen şeylerin ancak kendisi tarafından dile getirilebileceği, çünkü onların yalnızca kendi yaşantısında bir karşılıklarının olduğunu düşündüğünü ifade eder. Özdenören, yazdığı yazılarda her zaman için “bir meselesi olmak”ın anlamının görülebileceğini, ancak bu meseleleri özellikle öyküleri berbat etmemeleri için, öyküyü örselemeden siyasal meselelerin öyküye nasıl yedirileceğini öğrenebilmek için “fırınlarda dolusu ekmek yediğini” söyler.⁴⁶⁸

III.5.4.Kısa Yazı

Rasim Özdenören, bilindiği gibi gerek öykücü olarak gerekse denemeci olarak yazdığını kısa yazan bir yazardır. Nedenini anlatırken, bunu ustalık göstermek için yapmadığını, yazının kısa olanını; lafı dolandırmadan anlatabilenini sevdiğini söyler. Öyküde olsun denemede olsun kitapçı tezgâhlarında karıştırdığı kitaplarda bunların ne kadar kısa olduğunun dikkatini çeken ilk şey olduğunu; yazı ne kadar kısaysa sanki kandırmasının o kadar az, hedefine isabetin ise o kadar fazla olacağını düşündüğünü belirtir. Her yazıyı üstünde uzun uzun düşünerek yazdığını, lafı çoğaltmadan söylemenin lafın içindeki anlamın çoğalmasına yol açtığını ifade eder. Özdenören, konuyla ilgili görüşlerini şu şekilde tamamlar: “Bir şey söylüyormuş

⁴⁶⁷ a.g.e., s.35

⁴⁶⁸ a.g.e., s.36

izlenimi verip de bir şey söylemeyen uzun yazı yerine, bir şey söylemiyormuş gibi durup söyleyeceği şeyi asırlarca tüketmeyen kısa yazı... benim tercihim bu.”⁴⁶⁹

III.5.5.Günlük Yazılar

25 Nisan 1977 tarihli *Yeni Devir* gazetesinde ilk kez günlük yazılar yazmaya başlayan Özdenören, o günlerden beri neredeyse aralıksız olarak çeşitli gazetelerde yazmaya devam etmektedir. Günlük yazılarında politik ve güncel olayların dışında kalmaya özen gösteren Özdenören, bu yazıları, hikâye ve denemelerde söylemeye imkân bulamadığı; fakat söylenmesi, üzerinde konuşulması gerektiğine inandığı şeylerin bir aracı olarak görmektedir.⁴⁷⁰

III.5.6.İyi Bir Yazının Özellikleri

Rasim Özdenören, bir yazının iyi sayılabilmesi için, onun her şeyden önce samimi olması gerektiğini söyler. Ona göre bir yazı samimi oldu mu, başarısını yarı yarıya hatta tamamen elde etmiş sayılır.⁴⁷¹ Bir yazının başarılı olması için temel şart olarak samimi olması gerektiğine dikkat çeken yazar, samimiliğin nasıl yakalanabileceği hususunda ise kesin şeyler söylemez, bunun formülünü kendisinin de elde edemediğini, buna rağmen “iyi bir yazının bir şey nasılsa onu öylece yansıtması” gerektiğini belirtir.⁴⁷²

⁴⁶⁹ a.g.e., s.92

⁴⁷⁰ KAPLAN, Yaşar, “Rasim Özdenören’le Bir Konuşma”, *Mavera*, nu:46, Eylül 1980

⁴⁷¹ YİG, s.55

⁴⁷² a.g.e., s.55

Özdenören, başka yazılarında da iyi bir yazının özellikleri üzerinde durur. Bunlardan birisinde, iyi bir yazı, içinde boşluklar barındırmalıdır, yazının tadı da bırakılmış olan boşlukların, okuyucu tarafından doldurulması, okuyucunun hayat tecrübesiyle, onun birikimiyle doğrudan ilintili olduğunu söyler. Ona göre bir yazar, her şeyi söylemek zorunda değildir. Okuyucuya düşünme ve hayal kapısı açmayan yani her şeyi söylemeye çalışan bir yazı yavan ve çiğdir. Çünkü yazı yerine her fırsatta yazar çıkar okurun karşısına. “Oysa bir yazı, okuyucunun yorum çeşitlenmesine imkân tanıdığı ölçüde, zenginleşmiş, çoğalmış, süreklilik kazanmış olur.”⁴⁷³

III.5.7.Yazının İnanırcılığı

Yazının inanırcılığını anlatı metinlerinden hareketle anlatır Özdenören. Bir olayın inanırcı olmasını o olayın cereyan ettiği zeminin özgül mantığına uygun olup olmamasına bağlar. Olayın cereyan tarzı, o olayın cereyan ettiği zeminin, oradaki her şartın, mantığına uygun düşüyorsa, olay da inanırcı olur. Eğer olay, o zeminin mantığına uygun düşmüyorsa olay da inanırcı değildir. Yazara göre roman, öykü, şiir ve masalda dile getirilen vukuat, yer aldığı düzlemin özgül mantığına uygun bir temellendirme sergilemelidir ki, biz orada konuşan hayvanların konuştuğuna, ortaya çıkan tabiatüstü mahlûkatın marifetlerine, aslanların ağladığına, timsahların gözyaşı döktüğüne inanabilelim. Bir anlatı metninde inanılmakta güçlük çekilen husus o olayın vukuu, sıra dışılığı ya da sıradanlığı değildir. İnanmakta güçlük çekilen husus o olayın nasıl olup da olduğu hususu, yani onun temellendirilmesi bakımından ileri sürülen gerekçelerdir. Olayın temellendirilmesi zımında öngörülen deliller ikna ediciyse yazı da ikna edici, değilse yazı da değildir.⁴⁷⁴

⁴⁷³ a.g.e., s.75

⁴⁷⁴ a.g.e., s59

III.5.8.Yazı ve İmge

Özdenören, bir yazının anlaşılın ve okunsun diye yazıldığına dikkat çeker. Ona göre bazı yazılar, ne denli ayrıntılı ve kapsayıcı olursa olsunlar, onlarda da eksik bırakılmış bir şeyler olacaktır. Böyle olunca da her yazının bir imgeye dönüşeceğini,⁴⁷⁵ bazı yazıların ise zor olduğunu, bunların anlaşılması için şifrelerinin çözülmesi gerektiğini söyler. Özdenören'e göre, bir yazının zor anlaşılır olması, bazen yazarla okur arasında var olması gereken parola, işaret ve mazmunlar üzerinde tam bir mutabakatın sağlanmaması veya kültürel kodların yitirilmiş olmasıyla ilgiliyken⁴⁷⁶ bazen de yazıya yaklaşan kişinin kültürel birikiminin oranıyla ilgilidir.⁴⁷⁷

III.5.9.Metalaşan Yazı

“Yazının artık metaya dönüştüğü tartışılmıyor.” der, Özdenören. Geçmişte sadece okumanın, yazının değil; her türlü sanat ve mesleğin kutsallıktan bir pay almış olarak düşünüldüğünü söyleyen yazar, artık hiç kimsenin elini kolunu sallayarak bir mesleğe giremediğini hatırlatır. Yazı yazmanın, yazarlığın yüzyıllardan beri var olduğunu, ancak yazarlıktan dolayı ekme yenilmesinin ve dolayısıyla yazarlığın meslekler arasına girmesinin modern zamanlara mahsus bir olgu olduğunu belirtir. Yazının, yazarlığın bugün geldiği noktayı eleştiren Özdenören, diğer mesleklerde olduğu gibi yazarlık mesleğinde de işin kutsal kökeniyle bağlarının koptuğunu, yazarlığın profan bir hale dönüştüğünün altını çizer.⁴⁷⁸

⁴⁷⁵ a.g.e., s.82

⁴⁷⁶ a.g.e., s.20

⁴⁷⁷ a.g.e., s.82

⁴⁷⁸ a.g.e., s.29

III.5.10.Yazı Kendini Savunuyor

Modern zamanlarda yazının metaya dönüşerek seri üretim konusu haline geldiğini savunan Özdenören, buna rağmen yazının kendini savunduğunu, haysiyetini korumaya çalıştığını söylemeyi de ihmal etmez. Ona göre seri üretim olarak meydana getirilen yazıya karşılık, tümüyle kişisel olan, üstelik başka iletişim araçlarının diline dönüştürülmeyi, tercüme edilmeyi reddeden; kendini savunan bir yazı çeşidi de modern zamanların ürünü olarak ortaya çıkmış ve bu yazı türü varlığını hala devam ettirmektedir.⁴⁷⁹

III.5.11.Yazı Gerçeği Saptırır

“Her yazı gerçeği biraz saptırır.” der Özdenören. Ona göre en gerçekçi görünen bir yazı, bir gazete haberi bile gerçeği olduğu gibi yansıtmaya güç yetiremez. Zaten yansıtması da beklenmemelidir, çünkü bu durum, yazı denilen olgunun tabiatındandır. Gerçekliğin insan tarafından ifade alanına taşınması durumunda artık kendisi olmaktan çıkacağını ve yeniden kurgulanacağını söyleyen Özdenören, bir film senaryosunu okumak ile senaryonun yapılmış bir filmi seyretmenin bir olmadığı örneğini vererek konuyu açmaya çalışır. Özdenören, değerlendirmelerinin bundan sonraki bölümlerinde okunanların hakkıyla anlaşılması için okuyucunun da yapması gereken şeyler olduğunu söyler. Özdenören, bu doğrultuda, yazıya geçirilmiş bir eserle okuyucu arasında her safhada farklı örtülerin varbulduğunu ve okuyucunun anlatılanların künhüne vakıf olabilmesi için nüfuzu nazar sahibi olması gerektiğine dikkat çeker. Özdenören, değerlendirmelerini insansal gerçeğin kurgusal olmak zorunda olduğunu, insanın herhangi bir şeyi,

⁴⁷⁹ a.g.e., s.32-33

gerçeği hiçbir surette olduğu gibi algılayamayacağını, onu kendi kültürünün adesesinden bakarak algıladığını söyleyerek tamamlar.⁴⁸⁰

⁴⁸⁰ a.g.e., s.47

III.6.ELEŞTİRİ

Rasim Özdenören, eleştiri ve eleştirmecinin tavrı konusunda kafa yormuş, konuyla ilgili özgün fikirler serdetmiş yazarlardandır. Özdenören'in özellikle *Ruhun Malzemeleri* adlı eserinde konuya önemli açılımlar getirdiği görülmektedir.

III.6.1.Eleştiri Nedir?

Özdenören'e göre, eleştiri, belirli kıstaslar çerçevesinde bir esere yaklaşarak ve gene aynı kıstaslar çerçevesine bağlı kalarak bir eseri değerlendirmek demektir.⁴⁸¹

III.6.2.Eleştiriye Yöntem

Özdenören'e göre, eleştiriye iki unsur önemlidir: Tanımlama ve yöntem. Bir de, eleştiriye keyfîlikle öznelliği birbirine karıştırmamak gerekir. Öznellik, her türlü eleştiriye her hâlükârda olur, bundan kaçınılmaz; ama keyfilik başka bir şeydir. Özdenören, farklı biçimde uygulayabilme imkânımız söz konusu olsa da öznellikte takdir hakkımızı kullanırken elimizde kesin ölçüler (kanun hükmü, örf ve âdet, bilimsel görüşler, mahkeme kararları vb.) bulduğumuzu keyfî tutumlarda ise durumun böyle olmadığını, bize yol gösterecek nesnel ölçütlerden mahrum olduğumuzu söyler.⁴⁸²

⁴⁸¹ RM, s.196

⁴⁸² KD, s.81

Özdenören, için eleştiri önem ve dikkatle yerine getirilmesi gereken bir görevdir. Yazar göre eleştirmeci, ilkin kendisinin nerde durduğunun nerde durup nereye baktığının farkında olmalıdır. Sonra da kendi görüşlerinin hesabını verecek bir tutarlılık sergilemelidir eleştirisinde. “Ayağının nereye bastığının farkında olmayan birinin görüşleri keyfî kalacaktır.”⁴⁸³ Bu hususlara dikkat edilmediği için çoğu kez eleştirme diye sunulan yazıların aslında bir tanıtımdan ve açıklamadan başka bir şey olmadığına tanık olmaktadır.

Özdenören, bir yönetime bağlı kalarak, kendine özgü bir dünya görüşü geliştirip olaylara ve olgulara bakarak değerlendirme yapmanın yapılan eleştirilerin doğru sonuçlara doğru sonuçlara ulaşmasını sağlayacak ilk adım olduğunu belirtir.

III.6.3.Eleştiri ve Nesnellik

Ülkemizde eleştirinin ne olduğu, nasıl olması gerektiği ve olup olmadığı uzun yıllardır tartışılan meselelerdendir. Türkiye’de eleştiri ve eleştirmen olmadığına dair yapılan tartışmalara katılıp görüşlerini bildiren Özdenören, eleştirinin bir eserin üzerine çullanmak olmadığını artık öğrenmiş bulunuyoruz, der. Ona göre, sonunda kuşkusuz ki, “beğendim”, “beğenmedim” kabilinden belki belki bir takım öznel yargılara varılacaktır. Ne var ki öznel gibi görünen bu tür yargılar; ancak temellendirilebilmişse öznellikten kurtulup nesnelleşebilecektir. Özdenören’e göre, üzerinde durulması gereken husus, kullanılan kıstasların yerinde olup olmadığı, bir de kıstasların doğru dürüst kullanılıp kullanılmadığı konusudur.

Özdenören’e göre, nesnel bir eleştirinin temel şartı, elimizde “nesnel ölçütler” bulundurabilmektir. Edebiyat gibi, değer yargılarının alabildiğine fonksiyonel olduğu

⁴⁸³ ÖZDENÖREN, Rasim, RM, S.197

bir alanda yanlış anlamalara yol açmamak için elde nesnel kıstaslar bulunmalıdır. “Bir edebiyat metnine eleştiricinin hangi kıstasları kullanarak yaklaştığını önce o eleştiricinin bilmesi, sonra da bunu bize açıklaması gerekmektedir.”⁴⁸⁴ diyen Özdenören, eleştirmecinin metni psikanaliz açıdan, Marksist açıdan ya da İslâmi açıdan yorumluyorum gibi değerlendirmeler yaptıktan sonra baktığı açıdan eserin değeriyle ilgili yorumlarda bulunabileceğini de ilave eder. Yazar, bizim okuyucu olarak ancak tüm bunlardan sonra elimizdeki eleştirinin sağlıklı olup olmadığını, kıstasların yerli yerine kullanıp kullanmadığını irdeleyebileceğimizi ve keyfilikten kurtarabileceğimizi ifade eder.⁴⁸⁵

Eleştiri bağlamında *Ruhun Malzemeleri*'nde “Eliot’ın Nesnel Karşılık Kuramı” başlığıyla yer alan uzun ve önemli denemesinde Özdenören, nesnel karşılık kuramının özellikle eserin iç bağlamlarını, tutarlılığını ve gerçekliğini saptayabilmek bakımından önemli bir kıstas getirdiğini söyler. Özdenören, çoğu zaman bir eserde yapay gibi duran bir unsurun niçin yapay gibi durduğunu, bu kıstasın yardımıyla anlamının kolaylaşacağını söyler. Ona göre getirilen ölçüt iki alan üzerinde uygulanabilir:

- “1. Belli bir kişinin (tipin) belirli temel özellikleriyle o kişinin tavır ve davranışları arasındaki ilişkinin gerçeklik durumu (gerçeklere uyup uymadığı),
2. O kişinin, içinde yaşadığı kültür ortamının isterlerine göre davranıp davranmadığı.”⁴⁸⁶

⁴⁸⁴ a.g.e., s.200

⁴⁸⁵ a.g.e., s.200

⁴⁸⁶ a.g.e., s.222

Özdenören'e göre, bahsedilen iki alanda uygulayabileceğimiz nesnel karşılık kuramı, bir eserin gerçeklere ne ölçüde uyduğunun aydınlatılması açısından yaraması önem arz etmektedir.

III.7.DİĞER KONULAR

Rasim Özdenören, gerek edebî yazılarını topladığı eserlerinde gerekse diğer kitaplarında, sanat-edebiyat ve kültürün diğer meselelerine de temas etmiştir. Bu hususların elli yılı aşkın bir süredir yazma işini devam ettiren bir sanatkârın kaleminden çıktığı göz ardı edilmezse konu edilen meselelere ışık tutacağı aşîkârdır. Buraya alacağımız konular sayesinde Özdenören’i daha yakından tanımak, sanatının hususiyetlerini ortaya koyabilmek belki de daha kolay olacaktır.

III.7.1.Deneme

Öykücülüğünün yanında usta bir deneme yazarı olarak tanınan Özdenören, neden deneme yazdığına da cevap oluşturabilecek bir yazısında belki başka hiçbir formda dile getirilemeyecek ve ciltlerle ifade edilebilecek bir fikrin, rahat ve inandırıcı bir şekilde ifade edilebilmesinin bazen denemeyle mümkün olabildiğini söyler.

Özdenören, bazı kesimlerin denemeye “keyfî düşüncelerin” ortamı diye baktıklarını bunun yanlış olduğunu söyler. Denemenin gerçekten keyfî düşüncelere zemin oluşturan bir yanı olabileceği gibi onu böyle kullanan yazarlar da olabileceğini kabul ettiğini belirtir ve ancak der Özdenören, bu durum, edebiyatımızın zengin bir kolunu oluşturan denemeyi küçümsemeye yol açmamalıdır ve bu çeşit deneme de denemenin bir çeşidi olarak görülmelidir.⁴⁸⁷

⁴⁸⁷ ÖZDENÖREN, Rasim, *Yeni Şafak*, 12 Mart 2002

III.7.2.Okumak- Okur Olmak

Özdenören, “Okurun Durumu”, başlıklı denemesinde meseleleri gündeme getirip tartışırken okurluğun bizde genellikle ciddiye alınmayan bir şey olduğunu, kişinin kendi mesleği ile alakalı eserleri takip etmesinin okuyucu olması için yetmeyeceğine dikkat çeker. Yazar, daha sonra okuyucunun tanımını yapar: “Okuyucu deyince başta her türlü edebiyat ürünü olmak üzere, öteki toplumsal konulu yayınları izleyen, bu izlemeyi bir alışkanlık haline getirmiş olan kimse”yi aklına getirdiğini söyler.⁴⁸⁸

Özdenören’e göre, ülkemizde okurluk bizde “boş adam” işi sanılmaktadır. Özdenören, zamanımızın bir kısmını özel olarak okumaya ayırmadıkça, okuma fırsatımızın ve zamanımızın ömür boyunca olmayacağını belirtir. Ona göre mesele, zaman yokluğu değil, okuma ilgisinin ciddiye alınıp alınmaması keyfiyettir.

III.7.3.Nasıl Okumalı?/ Neler Okumalı?

Özdenören için önemli olan kitap okumaktır. Kişi ne kendisine, ne başkası kişiye kitapla ilgili herhangi bir dayatmada bulunmamalıdır. Kişi özgürce her konudaki, her alandaki ve siyasi görüşteki eseri okuyabilir. Ona göre kitap okurken bazı şematik kalıplar çizilmemelidir. Kitap okurken önemli olan; kişinin, okumanın ne olduğunu, nasıl okuyacağını bilmesidir. Yoksa kişi okuduğu kitaplar nedeniyle hiç istemediği yerlere de gidebilir. Bütün mesele, okunan şeye nereden, nasıl yaklaşılabileceği hususunda bir bilince sahip olmaktır.⁴⁸⁹

⁴⁸⁸ RM, s.268

⁴⁸⁹ a.g.e., s.271

III.7.4.Okunmaya Değer Eserler

Özdenören'e göre, sadece halis eserler okunmalıdır. Ona göre bir okur elindeki eseri bir biçimde okur ve bu okuma, yapılabilecek okumalardan ancak bir tanesidir. Eserin başka okumalarla da tamamlanması gerekmektedir. Ancak başka okumalarla tamamlanabilmesi için eserin taşıması gereken bir özellik vardır: Eser, halis olmalıdır. Yazara göre yeni okumalara ihtiyaç duyurmayan eser, eğer okurdan kaynaklanan bir neden söz konusu değilse, okunmaya değer bir eser değildir. Bir eserin her defasında, her okuyucuda farklı boyutlarda okunması ve tüketilememesi için eser, halis olmalıdır.⁴⁹⁰

III.7.5.Adlandırma

Özdenören, *Köpekçe Düşünceler* adlı eserinde “adlandırma” konusu üzerinde durarak konuyu önemseydiğini göstermiş olur. Ona göre adlandırmak/ad koymak, bir olayı veya durumu bilinç düzeyine çıkarmak demektir. Bu sebeple, “belli bir bilincin teşekkülü bakımından önemli sayılır”. “Adlandırma işlemi, her şeye rağmen keyfî olarak yapılmıyor. Bir şeye, bir nesneye, bir olguya veya bir duruma bir ad verilirken, içinde yaşanılan kültürel ortamın isterleri ve değer yargıları işin içine karışıyor.”⁴⁹¹ diyen yazar, böylece, bir kültürün adlandırdığı kavramlarla düşünmeye başlamak ile o kültürü benimsemeye hazır hale gelmenin eşanlam kazandığı tespitini yapar. Özdenören, söz konusu denemesinde adlandırmayı ne kertede önemseydiğini, yanlış bir adlandırmanın sonucunu bir hastalığa yanlış teşhis koymanın sonucuyla bir tutmasıyla da göstermektedir.

⁴⁹⁰ YİG, s.101

⁴⁹¹ KD, s.18

III.7.6.Gazetecilik/ Yazarlık

Kendisi de uzun yıllardır köşe yazarlığı (fıkra yazarlığı) yapan Özdenören'e göre gazetede yazı yazan herkes gazeteci olmadığı gibi her gazeteci de yazar değildir. Çünkü der, "bilinen ve geleneksel anlamıyla 'yazar' denilen kişinin edip olması gerektiği düşünülür... Oysa gazetecinin işi bu değildir."⁴⁹² Özdenören; gazetecinin işini, haberleri, haberlerle ilgili yorumları yazı marifetiyle başkalarına aktarmaktan ibaret olarak görür. Gazete yazarlığını bir şeyi aktarmak olarak gören Özdenören'e göre yazarlık bir sanattır; bu nedenle edebiyat yazarının işi dolayımına başvurmadır. Onun doğrudan anlattığı sanılan şey bile aslında bir dolayımın ürünüdür ve söylediği şeyler kadar söylemediği şeyler de anlam taşımaktadır.

III.7.7.Yazarlık Zenaatı/ Yazar Düşünüre Karşı

Günümüzde yazarlığın artık bir "zanaat" olarak icra edildiğini savunan Özdenören, son elli ya da yüz yıl içinde kitaplar üzerinde imzası görülen kişilerin sayısının, bütün dönemlerin toplamından daha fazla olduğunu söyler. Özdenören'e göre bu durum, günümüz yazarlarının, insanının daha yetenekli olmasıyla açıklanamaz. Ona göre bu husus, yazı denilen olayın günümüzde kitlesel üretimde yerini almış olmasıyla açıklanabilir. Yazı, artık "uzmanlaşmış zenaatkârlar"ca bir "iş" olarak, para karşılığında üretilen bir meta haline gelmiştir. Nitekim yazar denilen kimselerin çeşitli meslek kuruluşlarının, sendikaların çevresinde toplanmış olmaları da yazar göre bunun kanıtıdır. Yazı artık, ortaklaşa bir üretimde, ürünün elde edilmesi için kullanılan çeşitli faktörlerden birisidir.⁴⁹³ Yazı yazmak da eskiden olduğu gibi sadece belirli kimselere, düşünürlere özgü bir iş olmaktan çıkıp

⁴⁹² YİG, s.84

⁴⁹³ RM, s.281

sıradanlaşmıştır.⁴⁹⁴ Özdenören, yazı yazmak için günümüzde bir formasyona ihtiyaç duyulmadığını, bir şekilde isim yapmış birine de yazı yazdırılabildiğini, yazının bu anlamda magazinleştirildiğini kaydeder. Ona göre yazının magazin yönüyle ilgilenen ve kafasını yorarak, kendini yetiştirerek, okura bir şeyler vermeyi amaç edinerek değil de para kazanmak, okuru eğlendirmek için yazı yazanlar günümüzde daha çok kabul görmektedir. Yazar, bu tip yazarlardan yakınıken, bunlara köşelerini açan müesseselerden de yakınmaktadır. Özdenören'e göre düşünürler, kafa ürünlerini ortaya koyabilmek için, maişetlerini temin etmek için ikinci bir iş tutarken yazısını para karşılığında yazan, yaptıkları işe meta gözüyle bakan “fikir üreticileri” ise yapılan işin sulandırılmış olması neticesinde maddi bir sıkıntı yaşamadan yaşamlarını sürdürmektedirler. Özdenören'e göre halen sıkıntı içinde olanlar düşünürlerdir, yazarlar değil. Günümüzde yazar, düşünüre karşıdır.⁴⁹⁵

III.7.8.Yazarın Sorumluluğu

Özdenören'e göre bir yazar, sadece sorumluluk alanına giren konularda yazıp çizmekle topluma karşı olan sorumluluğunu yerine getirmiş olmaz. Bu durum sadece yazarlar için değil, diğer meslek sahipleri için de geçerlidir. Hiç kimse mesleğini icra etmekle kamuyu ilgilendiren başka hizmet alanlarından kurtulmuş olmaz. Yazarlığı böylece bir kamu hizmeti olarak değerlendiren Özdenören, bu hizmetin tam anlamıyla yerine getirilebilmesi için sadece yazı yazmayı yeterli görmez. Ona göre bir yazar için önemli olan, yazması gereken şeyi yazmaktan kaçınmamasının yanında yazılarında savunduğu, halkı uymaya davet ettiği değerler için gerektiğinde eyleme de geçmesidir. Gerektiği zaman ve yerde de hakikati zalim sultan karşısında söylemekten çekinmemesidir.⁴⁹⁶

⁴⁹⁴ a.g.e., s.281

⁴⁹⁵ a.g.e., s.284

⁴⁹⁶ a.g.e., s.298

III.7.9.İslam ve Trajedi

Rasim Özdenören konuyla ilgili düşüncelerini kendisiyle yapılan bir mülakatta açıklamıştır. Genel olarak İslam’da trajedi olmadığı “Allah varsa trajedi yoktur” anlayışı kabul görmüş olmasına rağmen kendisi bu görüşün tersini beyan ederek “Allah varsa trajedi vardır.” görüşünü savunmuştur. Özdenören’e göre dram, bir iyiye ulaşmak için karşılaşılan kötülükleri bertaraf etme mücadelesinin adıyla “trajedi, iki müspet almaşık arasında seçme zorunluluğu ile karşılaşan insanın durumunu dile getirir.”⁴⁹⁷

Yaptığı tanımda İonna Kuçuradi’den esinlendiğini söyleyen Özdenören, açıklamalarına devam ederek trajedinin iki eşit ve müspet değer arasında tercih durumunda kalış olduğunu eğer bu almaşıktan birisi değersiz ise orada trajedinin ortadan kalkacağını belirtir. Trajedinin insanî bir durum olduğu için İslamî mülahazaların, kişinin tercihinde mutlak belirleyici olmadığını savunan Özdenören’e göre, İslam mutlak belirleyici olsa, trajedi zaten ortadan kalkacaktır. Özdenören’e göre, kişinin kendisine bırakılmış bir tercihle, insanla ilgili bir durumla karşı karşıya olduğunu söyleyip “Müslümanın dramı, trajedisi olmaz” diyenler yanılmaktadırlar. Hâlbuki insanın olduğu yerde, Müslüman ya da kâfir fark etmez, bunlar vardır. İslamî bir hukukun uygulandığı bir yerde, İslam devletinde hırsız yok mu, cinayet işlenmeyecek mi, kimse kimsenin malına göz dikmeyecek mi? Elbette bunlar olmaması gereken şeyler... Normların öngördüğü düzen, bunları kabul etmiyor; ama bu düzen realiteye uygun mudur diye soran Özdenören, soruya değil cevabını verir. Ona göre realite bu normlara uygun olmadığı sürece, normlar kendi müeyyidesini uygular; bu insanlara cezasını verir.

⁴⁹⁷ KÜÇÜKYILMAZ, M. Mücahit, “İnsan Varsa Trajedi de Var”, *Anlayış*, nu:34, Mart 2006

Özdenören, hayvan ya da melek dışındakilerin, yani insanların her an bir seçimle karşı karşıya olduğunu söyler. Ona göre müslüman olduktan sonra da seçimin sonu gelmiş değildir. Cennet ve cehennem insanın seçmesi için öngörölmüş iki hedefdir. Hz. Âdem'in çeşit çeşit seçimlerle karşı karşıya kaldığını belirten Özdenören, bu durumun, yani seçmeyle karşı karşıya olmanın insan olmanın haysiyeti olduğunu, seçimin nefisle, insanın yaradılış hikmetiyle ilgili bir olay olduğunu söyler.

Özdenören, yaptığı açıklamaları şu örnekle somutlaştırır:

“Kuçuradi, Hz. İbrahim'e gelen, oğlunu kurban etme emrini örnek verir; 'iki müspet seçimle karşı karşıya kaldı Hz. İbrahim' der. Birisi, Allah'ın, "oğlunu kurban et" diyen emri; diğeri 'evlat sevgisi.' Birinden birini tercih etmek zorunda. Bir yanda Allah'ın, diğeri yanda oğlun hatırı söz konusu.”⁴⁹⁸

Özdenören'e göre insan, iki müspetten birini seçmekle karşı karşıya geldiği anda trajik olan başlıyor. Birçok kişinin, kan dökülmesini kötü bir şey olarak gördüğü için, trajediyi kan dökülmesiyle izah etmesine rağmen kan dökülmesinin önemli olmadığını, önemli olan şeyin o tercihle karşı karşıya kalmak olduğunu söyler Özdenören. Yazara göre bizim son 1400 yıllık İslam tarihinde de, insanlar pek çok trajik durumla karşı karşıya kalmıştır. Mesela der, “Hz. Ali'yle Hz. Muaviye karşılaşmasında her iki tarafın seçimi de trajik bir seçimdir.”⁴⁹⁹ Bu olayın mahiyetini kavrayamadığımız için, olayı çözemediğimizi söyleyen Özdenören, Hz. Ali'yle Hz. Muaviye arasındaki olaya trajik yanından baktığımızda, onun çözümsüz yönünü gördüğümüzü hâlbuki o iki sahabe arasındaki olayın “konu” bakımından çözümsüz olduğunu; ancak o çözümsüzlüğün farkına varıldığı anda da olayın kendiliğinden kapanmış olacağını ifade eder. Açıklamalarını örneklerle somutlaştırmaya devam eden

⁴⁹⁸ a.g.d.

⁴⁹⁹ a.g.d.

Özdenören, Hallac-ı Mansur'un içine düştüğü durumun da trajik olduğunu söyler. Hallac-ı Mansur'un "Ene'l-Hak" dediği için recmedildiğini söyleyen Özdenören, "Ene'l-Hak" cümlesi söylenmeyebilir miydi sorusunu sorduktan sonra buna "hayır" cevabını verir. Yazara göre Hallac-ı Mansur, bu sözü söylemek zorundaydı; çünkü kendisi bir hikmeti terennüm ediyor, o cümlenin içinde bir hikmet var; söylemese bir hikmeti gizlemiş olacak ve suç işlemiş olacaktır. "Fakat söyledi de ne oldu? Yine suç işledi. Zaten trajik olanın mahiyeti budur."⁵⁰⁰ Öyle de yapsa, böyle de yapsa bir suç işlenir. Bir suç işlenir, fakat suçlu yok ortada. Özdenören, Hallac-ı Mansur olayında iç içe birkaç trajedi olduğunu, yargılanırken kendisine yöneltilen ithamın; onu yargılayan hâkimlerin durumunun ve taşlanırken dostlarından İmam Şibli'nin, taş yerine ona gül atmasının trajik olduğunu söyler.

Yukarıda bahsedilen mülakatta Hallac-ı Mansur'un mahkeme sürecini de özetleyen Özdenören, İslam ve trajediyle ilgili kendisine yöneltilen soruya verdiği cevabı şöyle tamamlar:

"Bugünden geriye döndüğümüzde, yargıçlara hiçbirimiz, gönül ferahlığıyla 'iyi ettiler de, idam ettiler' diyor muyuz? Hayır. 'İdam etmeseydiler' diyebiliyor muyuz? Hayır. Hallac'ın öldürülmesine karar veriliyor. Karar veren şeriat. Şeriatın hükmü neticesinde, herkesin taş atması lazım bu insanın öldürülmesi için; fakat İmam Şibli gül atıyor. Biliyor ki Hallac-ı Mansur haksız yere öldürülüyor. İmam Şibli'nin durumu da bu bakımdan trajik. Onun attığı gülün taş yerine atıldığını ikisi de biliyor ve Hallac'ı inciten de bu... Ama öteki de bu taş yerine geçen gülü atmak zorunda..."⁵⁰¹

⁵⁰⁰ a.g.d.

⁵⁰¹ a.g.d.

III.7.10.Üslûp

Bir yazarın ayırıcı niteliklerinden olan üslûp konusu Özdenören'in üzerinde ciddiye ve titizlikle durduğu, önem verdiği konulardandır. Üslûp denilince genel olarak bir yazarın, sanatçının ortaya koyduğu eserin anlatım biçiminin akla geldiğini söyleyen Özdenören'e göre üslûp sadece anlatım biçimiyle izah edilmemelidir. İnsanların hayatı farklı perspektiflerden ele almaları da bir yönüyle üslûplarıyla ilgilidir. Kimsenin üslûbunun başkasınıninkine benzemediğini söyleyen Özdenören, Flaubert ve Tolstoy gibi kimi yazarların bir yazıyı defalarca yazdıklarının söylendiğini, bunun eğer hastalık değilse bir yaradılış ve titizlik meselesi olduğunu belirtir. Öykülerin "Tema" bakımından incelendiği bölümün "Dil ve Üslûp" başlığında Özdenören'in üslûp anlayışı uzun uzun incelenmişti. Bu nedenle konu üzerinde daha fazla durulmayacaktır. Konu toparlanacak olursa, Özdenören, kendisinin bir yazıyı baştan sona iki kere yazmaya tahammül edemeyeceğini kaydeder. Özdenören, bunun çalاکalem yazdığı anlamına gelmediğini, belki yazmadan önce ne yazacağını baştan düşündüğü, her cümlemin üzerinde ayrı ayrı durarak yazdığı anlamına geldiğini ifade ettikten sonra⁵⁰² şöyle devam eder:

" Yarım bırakılmış cümleler var. Bazı öykülerde coşku dolu pasajlar vardır. O coşku pasajlar bile bende hesaplıdır. Onun nerde biteceğı, o coşkunun dozajının ne düzeye kadar çıkacağı, nerede kalacağı, nerede frenleneceğini önceden ben biliyorum. Dahası oralarda kullanacağım kelimeleri bile önceden belirleyebiliyorum."⁵⁰³

⁵⁰² RM, s.289-290

⁵⁰³ KARAL, C-ERDEM, Ö, "Rasim Özdenören'le", *Kaşgar*, nu:20, s.158, Mart- Nisan 2001

III.8.SANAT- EDEBİYAT DÜNYASINDAN TANIDIKLARI

Bir insanı daha yakından tanımak için o insanın birlikte olduğu; sevdiği, benimsediği, eserlerini okuyup etkisinde kaldığı kişilerin kimliğine bakmak faydalı olacaktır. Bu anlamda Rasim Özdenören'in elli yılı aşan yazarlık serüveni boyunca sanat-edebiyat dünyasından tanıdığı birçok insan vardır. Bunların bazılarıyla çok yakından görüşmüş arkadaş olmuş; bazılarıyla tanışmış, kendilerinden etkilenmiş; bazısını ise eserlerinden tanınmasına rağmen kendilerinden etkilenmiş ve alıntılar yapmış, bazısının da yine eserlerini okumuş; ancak onları takdir etmesine rağmen kendilerinden etkilenmemiş ve bir sanatçı olarak kendileriyle alakalı değerlendirmelerde bulunmuştur. Özdenören'in sanatçı kişiliğinin şekillenmesinde kuşkusuz bu sanatçıların her birisinin farklı farklı etkileri olmuştur.

Özdenören'i daha yakından tanımak/ tanıtmak, beslendiği kaynakları tam anlamıyla ortaya koyabilmek için, eserlerinden, mülakatlarından ve radyo konuşmalarından yola çıkarak arkadaşlarını, kendisine fikirleriyle öncülük edenleri, sanat- edebiyat dünyasından tanıştıklarını, eserlerinden tanıyıp haklarında görüş bildirdiği sanatçıları onun gözüyle anlatmaya çalışacağız.

III.8.1.“YEDİ GÜZEL ADAM” YA DA ARKADAŞLARI

Rasim Özdenören, sosyal ilişkileri güçlü olan bir edebiyatçıdır. Birçok edebiyatçı kendi dünyasında yaşarken o, toplumun içinde yaşayan bir sanatçıdır. Kolay arkadaşlıklar kuramayan; ancak arkadaş olduğu kişiyle de bu arkadaşlığı sonuna kadar devam ettiren Özdenören, gerek edebiyat dünyasından gerekse sosyal çevresinden birçok kişiyle arkadaşlıklar kurmuştur.

Bu kısımda Özdenören’in daha çok beraber yola çıktığı arkadaşlarından, (kendisiyle beraber) kendilerine “yedi güzel adam” yakıştırması yapılan dostlarından söz ederken, yazarla ilgili farklı bir açılım yapmaya faydası olacağı için sosyal çevresindeki bir arkadaşından da söz edeceğiz.

III.8.1.1.Alâeddin Özdenören

Kardeşi, ikizidir. Bir saat arayla dünyaya gelmişlerdir. Halk arasında önce dünyaya gelen büyük kabul edilirken, tıp literatüründe ise geç gelen kardeşin büyük olduğu söylenmektedir. İki kardeş çok iyi anlaşmış olup birçok kardeşte görülebilen “kim kimin ağabeyi-kardeşi” tartışması onlar hiçbir zaman geçerli olmamıştır. Aslında iki kardeşin huyları farklıdır. Dünyaya ilk gelen, geç gelene göre daha haylazdır. Dikkat çekmek isteyen, sağa sola sataşan, kavgaya meyyal bir yapıdadır. Diğerinin içe dönük bir yapısı vardır; ama korkak da değildir. Son çare olarak gerekiyorsa kavgaya da girmektedir. Bir döneme kadar aynı ayakkabıları, aynı elbiseleri giymişlerdir. Kitabı, dizlerini bükerek bir sayfası birinin, diğer sayfası öbürünün dizinde okumuşlardır. Geç gelen kardeşin, Rasim Özdenören’in, ifadesiyle,

dünyaya ilk gelen bu kardeş “aile tarafından çok sevilen, sarı saçlı, şeytan tüyü olan... çok sempatik... cingöz, hatırşinas, özgürlük ve maceraya tutkun birisi”dir.⁵⁰⁴

Çocuklukları boyunca aralarında fark gözetilmediği için, günümüz çocuklarının aksine ne birbirlerini ne de başkalarını kıskandıklarını söyleyen Rasim Özdenören, kişilik olarak kardeşinin kendisine göre daha dışa açık, herkesle hemen samimiyet kurabilen birisi olduğunu kaydeder. Birbirlerinin canını acıtacak kadar kavga ettikleri günlerde bile hiç küs durmadıklarını söyleyen Özdenören, çocukluklarıyla ilgili şu anekdotu anlatır:

“O kendi harçlığını kaşla göz arasında halleder. Sonra benim harçlığımı, yine benimle beraber harcardı. Yani diyelim benim harçlığım 10 liraysa o tümünü bitirmiş olduğu ve benimki de hala 10 lira veya 9 lira olarak yerinde durduğu için onu paylaştık. Daha sonra ben 5 lirasını harcamış, beş lira kalmışsa o 5 lirayı da paylaştık. Taki o para bitinceye kadar, yarı yarıya harcamaya devam ederdik. Yani ben kendi paramı onda iki, onda üç civarında harcamışımdır ya da harcamamışımdır.”⁵⁰⁵

Her iki kardeşi de daha yakından tanıyıp aralarındaki mizaç farklılıklarını da anlatabilmek için bir anekdota daha yer vermek faydalı olacaktır. Rasim Özdenören, liseyi bitirdikten sonra Eyüp’e geldiklerini Alâeddin’in ise sene kaybı olması nedeniyle bir yıl sonra yanlarına geldiğini söyler. Kendisinin Eyüp’le tıraş olmak dışında bir ilgisi olmaması nedeniyle sadece berberle selamlaştığını onun da zaten uzaktan akrabaları olduğunu, onun dışında kimseyi pek tanımadığını anlatarak devam eder:

⁵⁰⁴RÖMY, 14. bölüm

⁵⁰⁵a.g.r.p.

“Alâeddin geldi. Ben manava kasaba gittiğim zaman, Çırak uyarıyor: “Usta bu Alâeddin’in kardeşi!” Sonradan anlaşıldı ki Alâeddin gelir gelmez oranın ayakkabı boyacısından esrarkeşine, kaymakamına kadar herkesi tanımış.”⁵⁰⁶

Alâeddin Özdenören, tam anlamıyla edebiyatla ilgilenmeye tıpkı ikiz kardeşi gibi lise yıllarında başlar. Bu yıllarda Rasim Özdenören, Cahit Zarifoğlu ve Erdem Bayazıt ile Maraş'ta Hamle dergisini çıkarırlar ve mahalli gazeteler için edebiyat sayfaları hazırlarlar. *Yeni İstiklal*, *Diriliş* ve *Edebiyat* dergilerinde de yazan Alâeddin Özdenören, 1976'da çıkmaya başlayan *Mavera* dergisinin kurucuları arasında yer alarak bu dergide de yazmaya devam eder.

Kardeş Alâeddin'i anlattıktan sonra Rasim Özdenören'in gözüyle şair ve yazar Alâeddin üzerinde de durmakta fayda vardır. Dünyaya geç gelen kardeşe, Rasim Özdenören'e göre, ilk gelen anadan doğma şairdir. Kendisinin yazarlığına 'kesbî' (sonradan kazanılan) nitelemesini yapıyorken, kardeşinin şairliğini 'vehbî' olarak nitelemektedir. Hem şiir olarak hem de deneme olarak çok fazla esere imza atmamış olan Alâeddin Özdenören'in *Açılı/yorum* adlı deneme kitabı, kardeşi için Türk edebiyat'ının en özgün metinlerinin yer aldığı bir eserdir. Rasim Özdenören, kardeşinin şiirlerini edebiyatımızın en seçkin lirik şiirleri olarak tanımladıktan sonra için şunları da söyler: Alâeddin Özdenören'in şiirlerinde fikrî yapı iyice gizlenmiştir, onun şiirinin fikrî altyapısı yer altı suları gibi derinlerdedir.”⁵⁰⁷

⁵⁰⁶ KARAL, C-ERDEM, Ö, “Rasim Özdenören'le”, *Kaşgar*, nu:20, s.158, Mart- Nisan 2001

⁵⁰⁷ ÖZDENRÖEN, Rasim, “Erdem Bayazıt: Sabaha Koşan Adam”, *Yedi İklim*, nu, 215-216, Şubat-Mart 2008

III.8.1.2.Erdem Bayazıt

Özdenören'le Erdem Bayazıt, yani “yüreği doğuştan sevda yüklü adam” liseye 1955 yılında aynı sınıfta başlarlar. Özdenören ile kafası şiirle ve şiir aşkıyla dolu olan Bayazıt, iki edebiyatsever olarak, kendilerinden bir dönem önce mezun olmuş olan Nuri Pakdil'in çıkardığı ve o dönem elden ele dolaştırıp bütün sayılarını okudukları *Hamle* dergisinin de katkısıyla hemen tanışıp kaynaşır. Lisenin o sınıfında kendilerinden başka, Cahit Zarifoğlu, Ali Kutlay, Sait Zarifoğlu, Hasan Seyithanoğlu, Beşir Dirikoğlu, İhsan Özkan, Mustafa Sarı ve Kubilay Görür gibi sonraları bir kısmı edebiyat alanından erken çekilmiş olsa da hepsi sanat-edebiyatla ilgili öğrenciler vardır.⁵⁰⁸

Bu öğrenci grubu, bazen Özdenören'de bazen Bayazıt'ta bazen de diğer arkadaşların evlerinde toplanarak kendi keşifleri olan şiirleri okurken yazdıkları ilk kalem denemelerini ise Maraş'ın yerel gazetelerinde değerlendirmeye çalışırlar. Bu arkadaş grubunun içinde Erdem Bayazıt'la Alâeddin Özdenören ise dergilerde okudukları şiirleri çabucak ezberleyip Maraş'ın ıssız caddelerinde gür sesleriyle okuyarak da temayüz etmişlerdir.

Adı geçen arkadaş grubu, lise üçüncü sınıftayken kendilerinden önce Pakdil'in çıkardığı *Hamle* dergisini tekrar yayınlamaya karar verirler. Aralarında bir dayanışma örneği oluşturup bir kıskançlığın oluşmasına da fırsat vermeyen bu arkadaş topluluğu idareci ve öğretmenlerini biraz zor ikna etseler de üç- dört sayı *Hamle*'yi çıkarmayı başarırlar.

⁵⁰⁸ a.g.d.

Lise bittikten sonra Bayazıt'la Özdenören, birbirlerinde ayrılmayarak bir yıl arayla İstanbul'a gidecek ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesine kaydolurlar. Bayazıt, kimi zaman yurtlarda kimi zaman da Özdenören'in dededen kalma evlerine yakın bir yerde kiracı olarak kalır. İki arkadaşın yolları daha sonra Erdem Bayazıt'ın maddî sebeplerle İ.Ü. Hukuk eğitimini yarıda bırakarak Ankara Hukuk'a geçmesi nedeniyle bir süreliğine ayrılacaktır. Yine maddî nedenlerle Ankara Hukuk'u da yarıda bırakan Bayazıt, askerlik dönüşü Ankara DTCF Türk Dili ve Edebiyatı bölümüne girip orayı bitirecektir.⁵⁰⁹

Özdenören'in üniversiteyi bitirip Devlet Planlama Teşkilatı'nda uzman yardımcısı olmasıyla iki arkadaşı yolları bu kez Ankara'da tekrar kesişecektir. İki arkadaş ve Mehmet Akif İnan, 1969 yılında Nuri Pakdil'in öncülüğünde, yeni *Edebiyat* dergisinin kurucuları arasında yer alırlar.

Yukarıda adı geçen arkadaşların *Edebiyat* dergisiyle başlayan ulusal anlamdaki yayıncılık serüvenleri 1976 yılının aralık ayında Cahit Zarifoğlu, Akif İnan, Alâeddin Özdenören, Ersin Gürdoğan ve Hasan Seyithanoğlu ile *Mavera* dergisini yayınlamaya karar vermelerine kadar devam eder. Erdem Bayazıt, *Mavera* dergisiyle birlikte daha sonra kurulan Akabe Yayınlarının da yönetimini üstlenen kişidir.

İki arkadaşın liseden itibaren birlikte çıktıkları sanat-edebiyat ve dergicilik yolculuğu *Mavera* dergisinin kapanmasından sonra Bayazıt'ın 1987 yılında Kahramanmaraş'tan milletvekili seçilmesinden sonra da çok iyi arkadaşlık örneği olarak bugüne kadar devam eder.

⁵⁰⁹ a.g.d.

III.8.1.3.Cahit Zarifoğlu

İki arkadaş, 1955 yılında liseye başladıkları yıl, “Hababam Sınıfı”nın canlı bir örneği kabul edilen sınıfın öğrencileri arasındadır. Ne kadar haylaz, yaramaz ve muzip öğrenci varsa sanki seçilip bu sınıfa toplanmıştır. Bunca haylazın arasında Rasim Özdenören çalışkanlığıyla, Cahit Zarifoğlu ile ağabeyi Sait Zarifoğlu ise özellikle matematik ve fen derslerindeki başarılarıyla sivrileceklerdir. Ancak, önceleri aynı yaramazlıklara katılmanın dışında iki arkadaşın arasında, biraz da Zarifoğlu’nun arkadaş gruplarına katılmaması, ie kapanıklığı nedeniyle, henüz herhangi bir ilişki yoktur. Zaten böyle bir ilişki tam anlamıyla lise yıllarında kurulamayacaktır. 1958 yılında lise bitirme sınavlarına giren “Hababam Sınıfı” öğrencilerinden başarılı olan tek öğrenci Rasim Özdenören’dir. Erdem Bayazıt bir yıl, Zarifoğlu ise üç yıl gecikmeyle mezun olacaklardır.⁵¹⁰

İki arkadaş arasındaki asıl dostluk, Zarifoğlu’nun, Özdenören’le Bayazıt’tan kendisini üniversiteye kaydetmelerini istemesiyle başlayacaktır. O dönemlerde fakülte sınavları kontenjanlardan fazla müracaat olması durumunda yapılıyordu. Doğal olarak açıkta kalırım diye bir endişe taşımayan Zarifoğlu, ilginçtir ki arkadaşlarına kaydolmak istediği bir bölüm adı bildirmemiştir. Zarifoğlu’nun kişiliğine uygun bir bölüm arayan Bayazıt’la Özdenören onun lisede Almanca okuduğunu hatırlayarak kaydını Alman Filolojisini yaptırır.⁵¹¹

İstanbul’a gelen Zarifoğlu, önce yurttan sonra da Bayazıt’ın da bir süreliğine kaldığı Eyüp’teki eve yerleşir. Artık birbirleriyle yakın olan üç arkadaş, Alâeddin Özdenören’le birlikte, gerek Sezai Karakoç gerekse Necip Fazıl ile sık sık yapılan görüşmelerde de birlikte olacaklardır. *Büyük Doğu*, *Diriliş* ve *Edebiyat* gibi dergilere de birlikte yazı veren, bu dergilerde birlikte çalışan arkadaş grubu, ilk sayısı Aralık

⁵¹⁰ ÖZDENÖREN, Rasim, “Kuşbakış”, *Hece*, nu:126/127/128, Haziran-Temmuz-Ağustos, 2007

⁵¹¹ A..g.d.

1976'da yayınlanan *Mavera* dergisinin kurucuları arasında yer alacaklardır. Herhangi bir görev nedeniyle ailelerinden ayrılmak zorunda kaldıklarında ailelerini birbirlerine emanet edecek kadar dost olan bu üç arkadaş böylece dostluklarını Zarifoğlu'nun vefatına kadar sürdürecektir.⁵¹²

Özdenören'in ifadesiyle kendisinin ve kardeşinin 1955 yılından Zarifoğlu'nun vefatına kadar 32 yıl, Akif İnan'ın ise 1958 yılına 2000 yılına kadar 42 yıl süren arkadaşlıkları boyunca birbirlerine hiç küsmeyen, darılmayan ve kavga etmeyen dört arkadaş hasbî, hesapsız ve çıkarsız bir dostluk kurmuşlardır.⁵¹³

III.8.1.4.Mehmet Akif İnan

Rasim Özdenören'in lise sonda okuduğu yıl Akif İnan, Urfa Lisesi'nden Maraş Lisesi'ne nakil yaptırır. Alâeddin Özdenören, sınıflarındaki yeni arkadaşı, Urfa'dan gelen, müthiş şiirleri olan ve bunları aruzla yazan birisi olarak tanıtacaktır kardeşine. O tarihlerde Akif İnan'la birkaç kez karşılaşan Özdenören, aynı sınıfta olmamaları ve artık lisenin bitecek olması nedeniyle bu tanışıklığı daha fazla ilerletmeyecektir.⁵¹⁴

1960 güzünde İstanbul'a giden İnan, sonradan karar değiştirerek Ankara'yı tercih edecek ve DTCF'nin Edebiyat bölümüne kaydolacaktır. Özdenören'le, Akif İnan arasındaki asıl dostluk onun üniversiteye kaydolmak için geldiği İstanbul'da birkaç ay kalışıyla kurulacaktır. Bu dönemlerde Erdem Bayazıt'la beraber İstanbul'u gezen arkadaş grubu edebiyat sohbetleri yaparak, Akif İnan'ın gür sesiyle özellikle

⁵¹² a.g.d.

⁵¹³ ÖZDENÖREN, Rasim, *Yeni Şafak*, 18 Aralık 2003

⁵¹⁴ a.g.d.

Ahmet Haşim'den ezbere okuduğu şiirleri dinleyerek günlerini geçirirken dostluklarını pekiştiren ana unsur Akif İnan'ın mütevazı kişiliği olur.⁵¹⁵

Özdenören, Akif İnan'la ilgili ilginç bir anekdot nakleder. Birkaç yıl sonra Ankara'da *Hilal* dergisini yönetmeye başlayan İnan, derginin yazıhanesinde henüz büyük şiirlerini yazmamış olan Sezai Karakoç'la karşılaşınca ona: “Sen akli başında bir adamsın, niye öyle şiirler yazıyorsun, şiiri bırak, nesir yaz” demeye cesaret edecektir. Edebiyat anlayışı farklı olan İnan, o dönemlerde Zarifoğlu'nun şiirlerini beğenmediği gibi Karakoç'un şiirlerini beğenmemektedir.⁵¹⁶

Özdenören'in üniversiteyi bitirdikten sonra Ankara'ya yerleşmesiyle tekrar bir araya gelen iki arkadaş, bu dönemlerde Nuri Pakdil, Erdem Bayazıt, Fethi Gemuhluoğlu, Ersin Gürdoğan ve Bahri Zengin'le sık sık görüşmeye başlarlar. İki arkadaş, daha sonra 1969'da deneme ve oyun yazarı Nuri Pakdil'in öncülüğünde çıkan *Edebiyat* dergisinin kurucuları arasında yer alacak ve dergide uzun süre yazı ve şiirlerini yayınlacaklardır.⁵¹⁷

Cemiyetçi kişiliği nedeniyle 1962 yılında başladığı üniversiteyi 1972 yılında bitiren Akif İnan, aynı yıl Uşak'ta öğretmenliğe başlar, 1975 yılında da kısa dönem askerliğini yapar. İki arkadaşın *Büyük Doğu*, *Diriliş Hilal* ve *Edebiyat* dergilerindeki yazı dostluğu 1976 yılında *Mavera* dergisinin kurucuları arasında yer almalarıyla devam edecektir.⁵¹⁸

Mehmet Akif İnan'ın şahsiyeti hakkında bir fikir vermesi bakımından yakın arkadaşı Hasan Seyithanoğlu'nun şu düşünceleri önem arz etmektedir:

⁵¹⁵ a.g.d.

⁵¹⁶ a.g.d.

⁵¹⁷ a.g.d.

⁵¹⁸ a.g.d.

“Ben Akif’ten dostluk gördüm Akif’in şahsında dost gördüm. Yoldaş gördüm. Arkadaş gördüm. Vefa gördüm. Saygı gördüm. İnsanlık gördüm ve kendimi buldum. Akif bu... Ve Akif’in şiiri benim içimde kayboldu gitti veya Akif’in hayatı benim içimde şiir oldu, şarkı oldu.”⁵¹⁹

III.8.1.5.Ali Kutlay

1956 kışının artık ilkbahara dönüşmeye başlayan günlerinden birisinde bir ders arasında, Özdenören’in hemen arka sırasında oturan Erdem Bayazıt, yanında oturan arkadaşını kastederek, “Ali bir hikâye yazmış” deyince Özdenören, “Ya öyle mi görebilir miyim?” diye sorar. Ali, bu isteği geri çevirir. Özdenören, görmek okumak için ısrar eder. Bayazıt’ın anlattıklarından ikisinin de yıllardır şiir ve öykü gibi şeyler yazdıklarını öğrenen Özdenören, Kutlay’ın hikâye yazdığını öğrendiğinde kendisinin o güne kadar kendiliğinden bir şey yazmamış olduğunu; ancak yazdığı kompozisyonların da öğretmenleri tarafından takdir edildiğini söyler.⁵²⁰

Özdenören, gün boyu Kutlay’ın hikâyesini görmek için ısrar eder, fakat o ise, nazlanır ve vermez. Özdenören’in hikâyeyi görmek istemesinin nedeni de ilginçtir. Aslında hikâyeyi okumak için yanıp tutuşmadığını, amacının hikâyeyi yazan arkadaşına moral vererek onun yazmaya devam etmesini sağlamak olduğunu söyler. “Okuyup: Çok güzel olmuş, böyle bir şeyi nasıl yazabildin?” diyecektim, der. Nihayet paydos zamanı gelir ve okul dağılır. Özdenören, okuldan çıktıktan sonra da, yol boyunca Kutlay’dan hikâyesini isteyip durur. Kutlay, bir şartla hikâyesini verebileceğini söyler: “Sen de bir hikâye yaz, ben seninkini okuyayım, sen de benimkini

⁵¹⁹ Hasan Seyithanoğlu, bu görüşlerini 10 Ocak 2007 tarihinde *Sungurlu Eğitimci*’de düzenlenen anma toplantısında dile getirmiştir.

⁵²⁰ a.g.d.

okursun.” der. Bu öneriyi kabul eder. O gece verdiği sözü tutmak için ve bir hikâye yazıp ertesi gün bu hikâyeyi Kutlay’a verir ve böylece Kutlay’ın hikâyesini okur. Kutlay’ın hikâyesi manzumdur ve bu hikâye Özdenören’e uyduruk gelmiştir; ancak Kutlay’a hikâyesini beğendiğini söyleyecektir. İşin ilginç Kutlay da okuduğu hikâyeyi beğenmemiştir. Hikâyenin kahramanı olan çocuğun sonunda ölmesi hâlinde hikâyenin daha etkili olabileceğini söyler. Özdenören de bunun başka bir hikâye olacağını, hikâyenin yapısını değiştirmek gerekeceğini, fakat böyle bir hikâyenin de olabileceğini, yeni bir hikâye yazarsa kendisinin de böyle bir hikâyeyi yazabileceğini anlatır. İki arkadaş böylece aylarca sürecek olan bir hikâye yazma maratonuna girişmiş olurlar. Her gün, hemen hemen hiç aksatmadan bir hikâye Kutlay bir hikâye de Özdenören yazar. Gittikçe güzel hikâyeler yazmaya başlayan iki arkadaş, öykülerini Kutlay’ın önerisiyle *Varlık* dergisinin “Köyden Sesler” başlığıyla yayımlanan kısa öyküler/anekdotlar bölümüne gönderirler ve orada ikisinin de birden çok öyküsü yayımlanır.⁵²¹

1957 yılının yaz başlarında dostluklarını ilerletmiş olan iki arkadaş, Cumhuriyet gazetesinde muhabirlik yapmış olan Doğan Keçecioğlu’na yeni çıkaracağı *Gençlik* gazetesi için günlük yazma, röportajlar yapma ve sanat-edebiyat sayfası hazırlamayı teklif ederler. Teklifleri olumlu karşılanınca kendi aralarında görev taksimi yaparak “Adım Adım Maraş” adıyla yaptıkları röportajları yayınlamaya başlarlar. Bayazıt ve kardeş Özdenören’in de ellerinden gelen yardımı yaptıkları iki arkadaşta *Gençlik* gazetesindeki çalışma, gazetecilik ve yayıncılık tecrübesini edinmeleri bakımından hayatlarında yeni bir sayfa daha açacaktır.⁵²²

İki arkadaşın tatlı bir iddia ve blöfleşme neticesinde birbirlerini teşvik etmek için başladıkları yazarlık-dostluk yolculuğu arkadaşların birisini, Özdenören’i, ülkemizin önemli bir öykü yazarlığı mevkisine ulaştırırken, diğer arkadaşın ise

⁵²¹ a.g.d.

⁵²² a.g.d.

yeteneğine rağmen bu işten erken vazgeçmesi nedeniyle yarım kalacaktır.⁵²³ Ali Kutlay'ın yazmayı bırakmasının gerekçesi biraz tuhaftır. Hukuk Fakültesi'nde okuyan Ali Kutlay, bir gün okuduğu bir ders kitabının üslûbunu çok beğenir. “Bunun gibi yazamayacaksak, yazmanın anlamı yok.” der ve yazmaktan vazgeçer.⁵²⁴ Özdenören, Kutlay'ın yazmayı bırakmasına üzüldüğünü, çünkü ilk gençlik yıllarında yazdığı bazı öykülerin olağanüstü güzel olduğunu belirtir.⁵²⁵

III.8.1.6.Hasan Seyithanoğlu

Hasan Seyithanoğlu, Özdenören'in “Hababam Sınıfı” olarak adlandırdığı sınıfın elemanlarından. Yani Lise 1. Sınıfta Özdenören'le aynı sınıftadır.⁵²⁶ O yıllarda *Hamle*'yi çıkaran ekipte Seyithanoğlu da vardır. Yazarlığından çok tatlı sohbetiyle ekibin has elemanlarından olan Seyithanoğlu, Cahit Zarifoğlu, Rasim Özdenören, Akif İnan, Alâeddin Özdenören ve Ersin Gürdoğan ile *Mavera* dergisinin kurucuları yani “Yedi Güzel Adam”ın arasında da yer aldı. Seyithanoğlu, 1977 seçimleri sonrasında Kahramanmaraş'tan bir dönem milletvekilliği de yapar.

III.8.1.7.Nazif Gürdoğan

Özdenören, Nazif Gürdoğan'la altmışlı yılların sonunda, o dönemlerde Nuri Pakdil'in de çalıştığı DPT'de tanışmıştır. Gürdoğan, *Edebiyat* dergisinin çıkarıldığı yıllarda Rasim Özdenören, Erdem Bayazıt, Hasan Seyithanoğlu, Nuri Pakdil ve Fethi Gemuhluoğlu'nun da katılımıyla Türk Ocağı'nda gerçekleştirilen sohbetlerin müdavimlerindedir. Nazif Gürdoğan'ın *Mavera* dergisinin kuruluşunda sağladığı maddi katkı ve yaptığı fedakârlık üzerinde daha önce durulduğu için konu üzerinde

⁵²³ a.g.d.

⁵²⁴ KÜÇÜKYILMAZ, M. Mücahit, “İnsan Varsa Trajedi de Var”, *Anlayış*, nu:34, Mart 2006

⁵²⁵ a.g.d.

⁵²⁶ a.g.d.

tekrar durulmayacaktır. Özdenören, Gürdoğan'la 70'li yıllarda başlayan dostluklarını, daha sonra birlikte yola çıktıkları *Mavera* dergisi ve Akabe Yayınevi'yle perçinleyecektir.

III.8.1.8.Remzi Matur

Özdenören, Remzi Matur'un vefatı üzerine yazdığı yazıda “Onsuz günlerim nasıl geçecek, bilemiyorum.” der. Bu ifadenin herhangi birisinin ölümünden sonra söylenmiş sıradan bir taziye olmadığını anlatmak için Özdenören, aynı yazıda bu bayat cümlelerin başkası için bir anlam ifade etmeyebileceğini; ancak kendisi için bir insan ömrünün üçte biri anlamına geldiğini, Matur'u tanınmasıyla hayatına karışmasının (katılmasının) bir olduğunu söyler.⁵²⁷

2004 yılında vefat eden Remzi Matur, edebiyatla ilgili bir kişi olmasına rağmen; Özdenören'in, edebiyatçılığı nedeniyle kendisiyle dostluk kurduğu kişilerden değildir. Matur, Özdenören için cumartesi günleri buluşup Ankara'yı, Ankara'nın kitapçılarını birlikte gezdikleri vefalı, cefakâr, fedakâr, edep abidesi bir dosttur. Özdenören, tanıdığı en geniş polisiye roman bibliyografı ve müzikolog olarak da andığı Matur'un, buluşamadıkları zamanlar söylediği şu sözleri unutamadığını söyler: “Baba sensiz tadı olmuyor, kimseyi görmedim, Birleşige şöyle bir uğrayıp çıktım.”⁵²⁸

⁵²⁷ ÖZDENRÖEN, Rasim, *Yeni Şafak*, 4 Nisan 2004

⁵²⁸ a.g.g.

III.8.2.ÖNCÜLER

Rasim Özdenören'in en az yaşlıları kadar dost olduğu; ancak kendisinden yaşça büyük, bazı kişiler vardır ki bunlar kendisini, kişilikleri ve görüşleriyle derinden etkilemişlerdir. Özdenören'in fikir dünyasını etkiledikleri için bu kişilerin “Öncüler” olarak adlandırılması doğru olacaktır.

III.8.2.1.Nuri Pakdil

Rasim Özdenören'den bir dönem önce Maraş Lisesi'ni bitirmiş olan Nuri Pakdil, Özdenören'in 1955 yılında liseye kaydını yaptırdığı zaman adını duymaya başladığı; ancak 1958 yılında tanıştığı bir kimsedir. Nuri Pakdil'in, Maraş Lisesi'nde öğrenciyken çıkardığı ve okula kayıt yaptıran her öğrenciye bir nüshası verilen *Hamle* dergisi daha sonra başta Rasim Özdenören, Erdem Bayazıt, Alâeddin Özdenören, Ali Kutlay olmak üzere diğer arkadaşların da katkılarıyla çıkarılacaktır. Özdenören, Pakdil'in tek başına çıkardığı dergiyi kendilerinin; ancak beş-altı kişiyle çıkarabildiklerini söyler. Özdenören'in, Nuri Pakdil'le tanışması, Ali Kutlay'la birlikte *Gençlik* gazetesi için hazırladıkları edebiyat sayfasına yazı istemeleriyle gerçekleşir. Pakdil, o dönemlerde adı bilinen bir yazar olmasına rağmen, onları kırmaz ve bir yazısını verir.⁵²⁹

Rasim Özdenören'in, Pakdil'le asıl ilişkisi 1958 yılında yüksek öğrenim için İstanbul Hukuk Fakültesi'ne kaydını yaptırmasından sonra başlar. Nuri Pakdil, daha sonra 1964 yılında editörlüğünü yaptığı, haftalık *Yeni İstiklal* gazetesi için Özdenören'den yazı ve öykü isteyecektir. 1967 yılında Özdenören'in Ankara'ya

⁵²⁹ ÖZDENÖREN, Rasim, “Kuşbakışı”, *Hece*, nu:126/127/128, Haziran-Temmuz-Ağustos, 2007

gelmesiyle Erdem Bayazıt'la beraber üç arkadaş bir süreliğine aynı evde kalacaktır. Yine aynı yıl, *Diriliş* dergisinin tatile girip uzun süre de yayınlanamayacağı anlaşılınca Özdenören'le arkadaşları, Pakdil'le yaptıkları görüşmeler neticesinde yeni bir derginin çıkarılması gerektiği kanaatine varırlar. Böylece Nuri Pakdil, Akif İnan ve Rasim Özdenören, hemen her gün yaptıkları uzun toplantılar neticesinde *Edebiyat* dergisinin çıkarılmasına karar verirler. Derginin çıkarılması kararı verildikten sonra dergiye bir isim aranır. Nuri Pakdil, *Gökçeyazın* olmasını önerir. Özdenören ise *Edebiyat* adını önerir.⁵³⁰ Akif İnan'ın da desteğiyle bu isim kabul edilir ve dergi çıkmaya başlar. *Edebiyat*, Özdenören'in ifadesiyle Nuri Pakdil'in yazısının hazır olduğu dönemlerde ve önemli ölçüde onun inisiyatifiyle yayınlanacaktır. Rasim Özdenören'in *Edebiyat* dergisindeki öykü, deneme ve katkıları derginin Şubat 1969 yılında yayımlanan ilk sayısından 1974 yılının haziran ayına kadar devam edecektir.⁵³¹

Nuri Pakdil, Özdenören için edebiyatımızda eşi ve benzeri bulunmayan denemelerin yazarı olmasının yanında sohbet ve fikirleriyle kendisine ufuk açan, öncülük eden; hayatında yeni bir dönüm noktası başlatan kişidir.⁵³²

III.8.2.2.Sezai Karakoç

1962 yılının mart ayında Nuri Pakdil'in ısrarları üzerine Sezai Karakoç'la tanışan Özdenören, o günden sonra onunla ağabey-kardeş ilişkisi çerçevesinde büyük bir dostluk kurmuştur. Yazarın hayatının anlatıldığı bölümde bu tanışmanın ve dostluğun mahiyeti ayrıntısıyla anlatıldığı için, tekrara düşmemek açısından daha fazla ayrıntıya girilmeyecektir. Ancak o bölümde eksik bırakılan bazı hususların

⁵³⁰ Mehmet Akif İnan'ın resmi sitesinde *Edebiyat* isminin fikir babasının M. Akif İnan olduğu yazılmaktadır.

⁵³¹ ÖZDENÖREN, Rasim, "Nuri Pakdil: Eylemin Arka Yüzü", *Hece*, nu:85, Ocak 2000

⁵³² AKEL, Halit- KORKMAZ, Hüseyin, "Rasim Özdenören'le Bir Söyleşi", *Güldeste*, nu:17,s.15, Mayıs 1983

burada anlatılması, konunun tamamlanması bakımından da yerinde olacaktır. Karakoç'la tanıştığında o güne kadar böylesine dolu, böylesine derin bir kimseyle tanışmamış olan Özdenören, kimseden duymadığı yorumları, ondan duymuş, zihnindeki arayışlara bir son vermiştir. Özdenören, uzun süren tanışma faslında Karakoç'tan hala “bir dergimiz” yok yakınmasını duyunca o an için kapanmış olan; ancak kendilerine çıkarmaları teklif edilen *Türk Sanatı* dergisinden bahseder, Karakoç cevap olarak “Ama biz müslümanız” der. Bu sözler, Özdenören'in arayışlarının bir son bulması, fikir hayatının başlaması bakımından çok önemlidir.⁵³³

Özdenören, Karakoç'la tanıştıktan sonra onun yazdığı bir dönemde yazı yazmayı edebe aykırı bulur ve “onun yazdığı yerde benim yazacaklarıma nasıl olsa gerek kalmayacaktır”, diyerek hikâye yazmayı bırakır. Bu durum 1965 yılına, Sezai Karakoç'un kendisinden *Soyut* dergisi için bir öykü istemesine, kadar devam eder. Karakoç, *Soyut* dergisi için bir öykü istediğinde Özdenören, kendisiyle tanıştığında beri öykü yazmadığını söyler. Bunu duyan Karakoç, üzüntüyle “yahu desene biz sana bilmeden kötülük etmişiz.” der ve yazması gerektiğini anlatır. Özdenören bu sözleri bir emir telakki ederek sonradan *Hastalar ve Işıklar*'da da yer alacak “Çocuk” öyküsünü yazar.⁵³⁴ Sezai Karakoç'un isteğiyle tekrar yazmaya başlayan Özdenören'in 1966 yılından itibaren *Diriliş* dergisinde öykü, deneme ve çeviriler de yayınlanmaya başlar.

Özdenören'in, Karakoç'la dostluğunun ilginç yanlarından biri aralarında yıllarca süren mektuplaşmadır. Karakoç'a çok büyük bir saygı ve sevgi besleyen Özdenören, bu saygının derecesini, başından geçen ilginç bir olay münasebetiyle, yıllar sonra ilk kez, bizim de bulunduğumuz bir sohbet programında anlatacaktır. İki sanatçı arasındaki dostluğun mahiyetini ortaya koyması bakımından bu anekdotun nakledilmesi yerinde olacaktır:

⁵³³ a.g.d.

⁵³⁴ a.g.d.

“1967 yılında Ankara’ya geldikten sonra Sezai Ağabeye uzun uzadıya bir mektup yazmamıştım. Neyse mektubu yazdım, bitirdim. Fakat bitiriş selam cümlesini bir türlü tamamlayamıyorum. Selamlar desem, saygılar desem, bu hoşuma gitmiyor. Ellerini öperim desem, Sezai ağabeyin bunu kabul edip etmeyeceğini... daha doğrusu bu da annemize babamıza söylediğimiz bir şey. Bu da içime sinmiyor. Ayaklarından öperim, aklımdan geçiyor. Biz onu ayaklarından öpecek kadar seviyorduk. Şunu belirteyim, Sezai ağabeyle bizim aramızdaki ilişki aynı şeyh- mürit ilişkisi gibiydi. O tarihte Sezai Ağabey bana deseydi ki, ‘şu binanın çatısından kendini at’, ben hilafsız söylüyorum, atardım. Ölüp ölmemeyi de aklıma getirmezdim. ‘At’ diyorsa atardık. Ona bağlılığımız bu mertebede. Bu nedenle o ifade için kelimeyi bulamıyorum. Ayaklarından öperim desem, bu İslam’ın izzetine de yakışık olmadığını hissettiğim bir tabirdir. O gece işte rüya gibi, hülya gibi bir âlemin içindeyken, Ayaklarına kapanırım kelimeleri geldi. Dedim ki bunu sabahleyin yazayım. Ve mektubu da bu niyetle postaneye yatırmadık. Sabah işte neredeyse namaz vakti gibi kapım tıklandı. Eyvah dedim, Sezai Ağabey geldi. Daha selam sabah yok, mektubu almaya geldim, dedi. Sen dedi o mektubu gönderemeyeceksin. Ağabey dedim mektup masada duruyor ama eksik, sonunu bitiremedim.”⁵³⁵

Olayın bundan sonrası ise Sezai Karakoç’un dostluk duygularını ortaya koyacak şekilde gelişecektir. Karakoç, böylece mektubu alır. Bir süreliğine

⁵³⁵ YILDIZ, Abdullah, “Geçmişten Geleceğe Ko(nu)şanlar II” , AKV, 8 Mart 2008 (Buradaki bilgiler, yazarın 8 Mart 2008 tarihinde *Araştırma Kültür Vakfı*’nda gerçekleştirdiği ve bizim de katıldığımız “Geçmişten Geleceğe Ko(nu)şanlar” adlı sohbet programının ikincisinde verdiği bilgilere dayanılarak yazılmıştır.

Karakoç'u yalnız bırakan Özdenören,15-20 dakika sonra geri döndüğünde Karakoç'un mektubu üç kez okuduğunu; ancak akşama tekrar okuyacağını öğrenir.

Özdenören, o dönemlerde sadece Karakoç'un duymasını istediği mahrem şeyleri yazdığını söylediği sayısı 150'yi bulan bu mektupların hiçbir yerde yayınlanmadığını ve yıllar sonra Karakoç'un isteğiyle değiş-tokuş edildiklerini söyler.⁵³⁶

Özdenören'in Sezai Karakoç'a olan muhabbetinin mahiyetini ortaya koymak bakımından nakledilen anekdottan sonra Sezai Karakoç'un bu dostluk karşısındaki hislerini ortaya koyan, mektuplarından birisinde yer alan, Özdenören'in bir cümlesiyle ilgili kullandığı şu ifade önem arz etmektedir: "Rasim senin bu cümle için bütün şairliğimi feda etmeye hazırım."⁵³⁷

Sezai Karakoç'un edebiyat üzerine yaptığı eleştirilerin kendisi için ufuk açıcı olduğunu söyleyen Özdenören, "Kasaba Edebiyatı" adlı yazının kendisine açılım sağladığını söyler. 1962 yılında yayınlanan bu yazısında "...Türk edebiyatının ağırlık merkezi, kasaba ve küçük şehirler edebiyatı olmalıdır, en azından o yola çıkmalı... kasaba ve küçük şehirler sanatın asıl yataklarıdır." diyen Karakoç'tan çok şey öğrendiğini, bu yazının kendisi için hareket noktasını teşkil ettiğini söyler.⁵³⁸

Özdenören'in 50.sanat yılı için 11 Kasım 2006 tarihinde düzenlenen ve bizim de bulunduğumuz programda "Karakoç'u Karakoç yapan bir nebze de Rasim'dir" diyen Erdem Bayazıt'a karşılık Özdenören, hiçbir zaman mütevazılığını kaybetmemiştir. Karakoç'a olan hayranlığını her zaman dile getirerek onun

⁵³⁶ a.g.p.

⁵³⁷ a.g.p.

⁵³⁸ AKÇAY, Ahmet Sait, "Rasim Özdenören'le Türk Öyküsünün Modernleşme Serüveni Üzerine", *Eylül Öykü*, nu:1, Temmuz Ağustos 2003

edebiyatımızda yeni bir çağırın açıcısı olarak; ancak yüzyılda bir yetişebilecek türden bir büyük sanatçı, edebiyatçı ve bir deha olduğunu söylemiştir.

III.8.2.3.Necip Fazıl Kısakürek

Özdenören, okuma sevgisi olan birisi olarak daha ortaokula başlamışken Necip Fazıl'ın bazı yazı ve şiirlerini ders kitaplarında görüp okur. 1955 yılında ortaokulun son sınıfındayken ise Necip Fazıl'ın destan şiirini ezberlemiştir. Yine aynı yıl yayınlanmış olan “Sonsuzluk Kervan”ı adlı şiir kitabını da severek, beğenerek okur. Bu tanışmalardan sonra, 1957 yılında, Erdem Bayazıt'ın amcasının oğlu olan Mehmet Bayazıt, bir gün Özdenören'in ve arkadaşlarının ellerinde *Varlık* dergisini ve bunun gibi dergileri görünce Özdenören'e ve arkadaşlarına kızarak bu gibi şeyleri okumamaları gerektiğini söyler. Bir anda okuduğu tüm dergiler kötülener Özdenören, şaşırarak o zaman ne okuyacağız diye sorar. Mehmet Bayazıt, birkaç gün sonra onu evlerine davet ederek ona bazı dergiler gösterir. Bayazıt'ın Özdenören'e verdiği dergilerden biri de *Büyük Doğu* dergisidir. Necip Fazıl'ı ismen tanıyıp şiirini ezberlemiş olan Özdenören, Kısakürek imzasını dergide görünce sevinir. Dergiyi açarak karıştırmaya başlar; ancak bu dergiyi de fazla siyasi bularak kendisine hitap etmediğini söyler.⁵³⁹

1957 yılında üniversitede hukuk öğrenimine başlayan Özdenören, Nuri Pakdil'le yaptıkları sohbetlerin etkisiyle önceden burun kıvırdığı *Büyük Doğu Dergisi*'ni bularak okumaya başlar. Kütüphanelere gidip 1943 yılından itibaren çıkmış bütün sayılarını bulup hepsini okur. Özdenören'in, Necip Fazıl'ı ve *Büyük Doğu* dergisini sevmesinde, önceden siyasi bulduğu yazıları okumasında, etkili olan kişi ise Nuri Pakdil'dir.⁵⁴⁰

⁵³⁹ YILDIZ, Abdullah, “Geçmişten Geleceğe Ko(nu)şanlar II”, AKV, 8 Mart 2008

⁵⁴⁰ a.g.p.

1962 yılına gelindiğinde Karakoç'la tanışmış ve birbirleriyle sık sık görüşmeye başlamış olan Özdenören ve arkadaşları, ondan “Necip Fazıl'a, hiç gittiniz mi?” sorusunu duyunca “hayır” derler. İkizler, aslında anne tarafından Necip Fazıl ile akrabadırlar. Ancak o ana kadar üstadların evine gidilemeyeceğini, onların adeta Kafdağı'nda yaşadığını düşünen gençler, bu tanışmanın gerçekleşeceğine başlangıçta inanamazlar. Sezai Karakoç, 1962 yılı Mart ayında bir gün ikizleri alıp Necip Fazıl'ın Kızıltoprak'taki evine götürür. Necip Fazıl, kısa tanışma faslından sonra “nerelisiniz” diye sorar; gençler, “Maraşlı” olduklarını annelerinin “Kısakürekler”den, babalarının ise İstanbullu, Eyüplü olduğunu onların da “Kahveciler” lakabıyla anıldıklarını söyleyince Necip Fazıl, “Kısaküreklerin şeceresini çıkarttım. Bir gün gelin ve onu alın” der. Bu şecereyi almaları kismet olmayacaktır; ancak Necip Fazıl ile ilk karşılaşma da gerçekleşmiş olur.⁵⁴¹

Ertesi gün, Sezai Karakoç, o dönemlerde *Son Posta Gazetesi*'ne günlük yazılar yazan Necip Fazıl'ın bir yazısını zarfın içinde Alâeddin Özdenören'e vererek gazeteye götürmekle görevlendirir. Zarfı alıp yola çıkan, Alâeddin Özdenören, Karakoç'un istersen yazıyı okuyabilirsin demesi üzerine, Kadıköy'e gitmek üzere bindiği vapurda zarfı açar. Üstad, yazısında taşradan İstanbul'a gelmiş Özdenören kardeşleri anlatmaktadır. Şu ifade ise hala unutulmamıştır: “Aradıkları güneş ceplerinin astarında; ama farkında değillerdir.”⁵⁴²

Bu tanışmanın ardından ikiz kardeşler bir süreliğine *Büyük Doğu* dergisi ve yayınlarında çeşitli görevler üstelenerek üstada yardım ederler. Derginin son dönemlerine doğru, 1978 yılının Mayıs ve Haziran aylarında Rasim Özdenören'in “Propaganda Gücü” ile “Ambargo ve Ötesi” adlı iki yazısı dergide yayınlanacaktır.

⁵⁴¹ a.g.p.

⁵⁴² a.g.p.

Necip Fazıl Kısakürek, yazara göre Türkiye'nin iki aydınından birisidir. Aydınların ilkinin Said Nursi olduğunu belirten yazar, ikincisinin Necip Fazıl olduğunu söyler. Kendisi de dâhil olmak üzere bunun dışında aydın olmadığını söyleyen Özdenören'e göre, aydın olmak için "hesaplaşmak ve sorgulamak" gerekmektedir. İşte Said Nursi ve Necip Fazıl, ister görüşleri kabul edilesin, ister edilmesin bu özellikleriyle aydın kişilerdir.⁵⁴³

Necip Fazıl, Özdenören'in çok takdir ettiği, istifade ettiği sanatçılardandır. Necip Fazıl'ı şiiri ve heceyi ilk defa kentli bir atmosferde söyleyen şair olarak nitelirmektedir.⁵⁴⁴ Özdenören'in, *Yenidevir* gazetesinde günlük yazılar yazması için teklifi aldığı gazetedeki yazarlık yapmak için tek bir şartı vardır: "*Yeni Devir*'de o sıralarda Necip Fazıl'ın aleyhinde yazılan yazılara son verilmesi."⁵⁴⁵

III.8.2.4.Fethi Gemuhluoğlu⁵⁴⁶

Mesleği insan yetiştirmek olan, yaptığı hizmetlerle yaşadığı döneme bir gönül ve hizmet adamı olarak damgasını vuran Fethi Gemuhluoğlu, bir nesle ağabeylik etmiştir. Bugün Türkiye'nin siyaset ve düşünce dünyasında sözü geçen birçok kişinin yolu O'nun dergâhından geçmiştir. Gemuhluoğlu, Rasim Özdenören'in çok değer verdiği, onun olduğu yerde kendisine söz verilmedikçe konuşmadığı, ağabey bildiği kişilerdendir.

⁵⁴³ GÜLTEKİN, Asım, "Kırk Yaşına Ulaşabildiğimi Söyleyemiyorum", *Kitap Postası*, nu:13, Nisan 2006

⁵⁴⁴ a.g.d.

⁵⁴⁵ RÖMY, 42.bölüm

⁵⁴⁶ Buradaki bilgiler, 27 Ekim 2007 tarihinde Tarık Zafer Tunaya Kültür Merkezi'nde İBB tarafından organize edilen ve bizim de katıldığımız,"Vefatının 30. Yılında Fikir ve Aşk Adamı Fethi Gemuhluoğlu" adlı programda yapılan konuşmalara dayanılarak yazılmıştır.

Özdenören, Fethi Gemuhluoğlu ismini ilk kez Nuri Pakdil'e ait şiirlerin ithaf kısımlarında gördüğünü, o zamanlar şiirleri Pakdil'e dikte ettirdiğini sandığı Gemuhluoğlu ile daha sonraları yazdığı bir yazı vesilesiyle tanıştığını ve bu tanışmadan sonra Fethi Bey'in kendisine yazılarında ve her türlü işinde ilgiyle yardımcı olduğunu ifade ediyor. "Ankara'yı bize sevdiren odur. Fethi Ağabey, Ankara'ya geldiğimizde Hacı Bayram Veli'yi ziyaret etmeden hiçbir işimize başlamamayı öğütlerdi." diyen Özdenören, daha önceleri farkında olmadığı Hacı Bayram Veli Hazretleri'nin Ankara'da olduğunu kendisi ve Cahit Zarifoğlu'na öğreten kişinin Gemuhluoğlu olduğunu anlatır.

Gemuhluoğlu, *Mavera* ekibi ve Nuri Pakdil'in de katılımıyla akşamları Türk Ocağında, Saraçoğlu Mahallesiindeki kendi lojmanında veya Gençlik Parkındaki "Söğüt" adını verdikleri çay bahçesinde gerçekleştirilen sohbetlerin önemli simalarındandır. Fethi Gemuhluoğlu, siyasetten sanata, tasavvuftan Pakdil'in nişan işine değin geniş bir yelpazede cereyan eden bu sohbetlerin baş konuşmacısıdır.

Rasim Özdenören'i çok takdir eden Fethi Gemuhluoğlu, bir gün ona "Sen artık hikâye yazma! Yazmayı bırak çünkü senden sonra geleceklerin önünü tıkiyorsun. Sen bırak ki; onlara yol açılsın." diyecektir.

Özdenören, Fethi Gemuhluoğlu'nu şöyle anlatır: "Fethi Ağabey, şair, mütefekkir, yazar, kahraman ve devlet adamı değildir. Ancak onun bunları aşan bir yönü vardı. Fethi Ağabey 'arif' bir insandı."⁵⁴⁷

⁵⁴⁷ ⁵⁴⁷RÖMY, 51.bölüm

III.9.BAZI SANATÇILARA DAİR GÖRÜŞLERİ

Rasim Özdenören'in yakından tanıdığı kişiler dışında eserlerinden tanınmasına rağmen etkilendiği, alıntılar yaptığı, yazılarında yer verdiği ya da haklarında kanaatlerini bildirdiği şahsiyetler de vardır. Özdenören, bu yazarları ikiye ayırır:

“1. Kendisini yazması için kışkırtan, beğendiği ve benimsediği yazarlar: Dostoyevski, Faulkner, John Dos Pasos, Virginia Woolf, James Joyce, Baudelaire...

2. Kendisini yazması için kışkırtmayan, benimsemediği, ancak takdir ettiği yazarlar: Tolstoy, Sait Faik, Ömer Seyfettin, Balzac, Şolohov, Peyami Safa, Refik Halit, Ahmet Hamdi Tanpınar...”⁵⁴⁸

Bu kısımda, Özdenören'in adı zikredilen sanatçılardan bazılarıyla alakalı değerlendirmelerine yer verilecektir.

III.9.1.Dostoyevski

Özdenören'in en çok andığı isim, en favori yazarı Dostoyevski'dir. Üniversitede öğrenciyken, 1960-1961 ders yılında Erdem Bayazıt'ın “ayartmasıyla”

⁵⁴⁸ ABİBULAYEVA, Lemara, “Rasim Özdenören'le Hikâyesi Üzerine- II”, *Edebiyat Otağı*, nu:14, Kasım 2006

Beyaz Geceler filmi izledikten sonra eserlerini okumaya başladığı Dostoyevski, bir anlatı ustası olarak en çok etkilendiği, kendi ifadesiyle bütün yazarlardan da önde gelen, bilerek, isteyerek etkisinde kaldığı; ancak (yine kendi ifadesiyle) taklit etmediği bir yazardır.⁵⁴⁹ Keşke vaktim olsa da bütün eserlerini tekrar okuyabilsem dediği Dostoyevski, aynı zamanda eserlerinde 76 kez ile adını en çok andığı kişidir.⁵⁵⁰

Özdenören'in öykü anlayışını düşündüğümüzde şu cümleler, bu büyük romancıdan neden çok etkilendiğini izah etmeye yaracaktır:

“İnsan ruhunun derinliklerine onun romanlarıyla nüfuz ettik... Onun romanlarında yalnız olması gerekeni değil, olan gerçeği de yakalarız. Kendi gizli niyetlerimizi, onun kadar hiçbir romancı itiraf ettirememiştir bize. Hiçbir roman kişisiyle, onun kişisiyle olduğu kadar içli dışlı olmamışızdır.”⁵⁵¹

Özdenören, ruhun romanı diyerek önemseydiği ve psikolojik romandan ayırdığı roman türünde de en yetkin isim olarak Dostoyevski'yi görmektedir. Çünkü o, hem bu ruhun inşacıdır hem de kendine özgü bir ruh âlemi de ortaya koymuştur.⁵⁵²

Özdenören'in öykücülüğünü düşündüğümüzde bir şeyi ispat etmek için yazmadığını görürüz. İşte Dostoyevski'nin, Özdenören'i en çok etkilediği husus

⁵⁴⁹ ABİBULAYEVA, Lemara, “Rasim Özdenören’le Hikâyesi Üzerine- I”, *Edebiyat Otağı*, nu:13, Ekim 2006

⁵⁵⁰ PEKUZ, Ömer Faruk, “Tüm Kitaplarını Taradık”, *Kitap Postası*, nu:13, Nisan 2006

⁵⁵¹ RM, s.86

⁵⁵² a.g.e., s.87

belki de bir şeyi ispat etmek için yazmamasıdır. Özdenören'e göre, romanı yazarken Dostoyevski'nin de kafasında sakladığı bir mesaj vardır; ancak okuyucu o mesajı romanı okuduktan sonra anlar. Dostoyevski'nin mesaj verme, insanların ders almasını sağlama diye bir kaygısı yoktur.⁵⁵³

Özdenören, Dostoyevski'nin etkileyici yönünü şöyle izah etmektedir:

“Benim Dostoyevski'den etkilenmek istediğim nokta şudur: İnsanı daima iki yönlü işliyor... Yani görünen her şeyin altında, bir başka realite vardır. Ona ulaştığın zaman da olay bitmiyor. Onun altında da saklı bir olay daha var. Keşke bunları layıkıyla anlayabilsem de yazabilsem, Dostoyevski'nin etkisinde layıkıyla kalabilsem.”⁵⁵⁴

III.9.2.Faulkner

Özdenören'in eserlerinde adını birçok kez andığı, romancılıkta üstatlarından birisi olarak gördüğü, beğenip benimsediği yazarlardan biri de Faulkner'dır. Özdenören zaman zaman roman anlayışı ve kahramanlarından yola çıkarak Faulkner'dan alıntılar da yapmaktadır.

Özdenören, beğendiği, benimsediği yazarların adını sayarken Faulkner'ın adını, Dostoyevski'den hemen sonra, ikinci sırada sayar.⁵⁵⁵

⁵⁵³ ABİBULAYEVA, Lemara, “Rasim Özdenören'le Hikâyesi Üzerine- II”, *Edebiyat Otağı*, nu:14, Kasım 2006

⁵⁵⁴ a.g.d.

⁵⁵⁵ a.g.d.

III.9.3.Tolstoy

Özdenören, Tolstoy'un takdir ettiği yazarlardan birisi olmasına rağmen, eserlerinde mesaj verme ve bir şeyi ispat etme kaygısı taşıması nedeniyle Dostoyevski'ye nazaran daha "altta" bir yazar olduğunu savunur. Ona göre Tolstoy belki daha ulvidir; ancak Dostoyevski, bütün açmazları, çıkmazları ve çelişkileriyle beraber insanı şahdamarından yakaladığı için daha etkileyici bir yazardır.⁵⁵⁶

Özdenören, bir başka değerlendirmesinde ise Tolstoy'un mükemmel olmakla birlikte statik bir tarzı benimsemiş olduğunu, Dostoyevski'nin ise- eksikliklerine rağmen- dinamik oluşunun Müslümanca düşünüş tarzına (diyalektik algılamaya) daha yatkın olması nedeniyle favorisi olduğunu açıklar.⁵⁵⁷

III.9.4.Çehov

Özdenören, Çehov için, "Beğendiğim, takdir ettiğim bir öykücü fakat beni damardan yakalamıyor."⁵⁵⁸ demektedir. Özdenören Çehov'u, tipi olarak, kendisini kışkırtan bir yazar olarak görmez.⁵⁵⁹

⁵⁵⁶ KARAL, C-ERDEM, Ö, "Rasim Özdenören'le", *Kaşgar*, nu:20, s.158, Mart- Nisan 2001

⁵⁵⁷ ÖZDENÖREN, Rasim, *Yeni Şafak*, 26 Mayıs 2002

⁵⁵⁸ AKÇAY, Ahmet Sait, "Rasim Özdenören'le Türk Öyküsünün Modernleşme Serüveni Üzerine", *Eylül Öykü*, nu:1, Temmuz Ağustos 2003

⁵⁵⁹ a.g.d.

III.9.5.Ömer Seyfettin

Özdenören'in, daha liseye adımını atmamışken 1954-1955 yıllarında külliyatını baştan sona okuduğu tek yazar Ömer Seyfettin'dir. Bu durumu isabetli bir tesadüf olarak değerlendiren Özdenören, bir öykünün nasıl yazılacağı konusundaki fikirleri, daha yazmaya başlamadan önce Ömer Seyfettin'i okuması sayesinde edindiğini söyler.⁵⁶⁰

Ali Kutlay ile ilk öykü yazma denemeleri yaptığı dönemlerde Ömer Seyfettin'in tarzında onlarca öykü yazdığını kaydeden Özdenören, yazdıklarının Ömer Seyfettin'inki gibi olmadığını, yani serim-düğüm şemasına bağlı kalamadığını anlayınca bundan vazgeçerek durum öykücülüğüne yöneldiğini belirtir.⁵⁶¹

Özdenören, Ömer Seyfettin'le ilgili kanaatlerini belirtirken onun hikâyeciliğimizin dönüm noktalarından birisi olmasının yanında dünya öykücülüğünde de önemli bir yeri olduğunu; ancak kendi tipi olmadığını söyler.⁵⁶²

III.9.6.Sait Faik Abasıyanık

Rasim Özdenören, Sait Faik'le liseye kayıt yaptırdığı gün eline tutuşturulan *Hamle* dergisinin kapağında bir portrenin altında gördüğü "Sait Faik'e Saygı" adlı yazıyı okuduğu gün tanışır. Ancak Sait Faik'in adını o güne kadar hiç duymamıştır

⁵⁶⁰ a.g.d.

⁵⁶¹ KARAL, C-ERDEM, Ö, "Rasim Özdenören'le", *Kaşgar*, nu:20, s.158, Mart- Nisan 2001

⁵⁶² AKÇAY, Ahmet Sait, "Rasim Özdenören'le Türk Öyküsünün Modernleşme Serüveni Üzerine", *Eylül Öykü*, nu:1, Temmuz Ağustos 2003

ve önceleri onu Maraş Lisesi'ne hizmetleri geçmiş eski müdürlerden birisi olarak düşünmüştür.

Özdenören, Sait Faik'le, onun öyküleriyle, sonraki yıllarda gerçek anlamda tanışacaktır. Sait Faik ona göre, Türk öykücülüğünde dilden ziyade anlatmanın ön planda olduğu dönemi ve öyküde mesaj verme kaygısını tam anlamıyla sona erdiren öykücüdür. Özdenören'e göre Sait Faik'in öykücülüğü Türk edebiyatında atılan öykü tohumlarının yeşermeye başladığı dönemin başlangıcını oluşturmaktadır. Sait Faik, dünya öykücülüğünde de çok ön sıralarda olan bir öykücü, halis bir yazardır.

Özdenören, Sait Faik'in öykülerinden en çok, zaman ve mekândan tümüyle soyutlanmış olan "Alemdağda Var Bir Yılan"ı beğenir ve "keşke ömrü biraz daha uzun olaydı da o öykülerden biraz daha yazsaydı" der.⁵⁶³

Özdenören, yukarıda özetlediğimiz Sait Faik'le ilgili takdir dolu sözlere, yiğidin hakkını yiğide vermesine rağmen Sait Faik'in kendisini etkilemediğini söylemekten de çekinmez. "Onun gibi olmayı hiçbir zaman düşünmedim, sadece şu metni ben yazsaydım dediğim öyküleri vardır" der.⁵⁶⁴

III.9.7.Peyami Safa

Peyami Safa'yı özellikle *Dokuzuncu Hariciye Koşuşu*, *Matmazel Noraliya'nın Koltuğu* ve *Biz İnsanlar* adlı romanlarıyla kendisini kışkırttığı için takdir ettiğini söyleyen Özdenören, onun dil üzerinde en çok özenen yazarlardan

⁵⁶³ a.g.d.

⁵⁶⁴ KARAL, C-ERDEM, Ö, "Rasim Özdenören'le", *Kaşgar*, nu:20, s.158, Mart- Nisan 2001

birisi olduğu tespitini de yapar. Özdenören'e göre Peyami Safa, edebiyatımızda çok önemli bir dönemeç olmasına rağmen etkileri üzerinde çok fazla durulmayan bir yazardır.⁵⁶⁵

III.9.8.Kemal Tahir

Kemal Tahir'in birçok romanını okuduğunu söyleyen Özdenören, onu takdir ettiğini; ancak kendisi için kışkırtıcı olmadığını söyler. Özdenören'e göre Kemal Tahir, Türkiye'nin iyi yazar ve romancılarından birisi olmakla beraber kendisini saran, sarsan, yazmaya teşvik eden bir yazar değildir.

III.9.9.Yaşar Kemal

Yaşar Kemal'i ilk okuduğunda on beş yaşında, ortaokul üçüncü sınıfta, olduğunu belirten Özdenören, o yıllarda okuduğu *İnce Memed*'in kendisini çok etkilediğini söyler. Özdenören, Maraşlı olduğu için Çukurova'dan bahseden bir yazarla karşılaşmış olmasının kendisine yakın geldiğini, Yaşar Kemal'in kahramanlarının aşına olduğu Çukurova şivesiyle konuşmalarının, o muhitin insanları olmalarının kendisi için farklı ve çarpıcı olduğunu zikreder.

Özdenören, yaptığı ilk okumalardan etkilenmesine rağmen üç-beş sene sonra tekrar okumaya çalıştığında Yaşar Kemal'i okuyamadığını ifade eder. Kesin bir

⁵⁶⁵ AKÇAY, Ahmet Sait, "Rasim Özdenören'le Türk Öyküsünün Modernleşme Serüveni Üzerine", *Eylül Öykü*, nu:1, Temmuz Ağustos 2003

kanaate varması için Kemal'i tekrar okuması gerektiğinin altını çizen Özdenören, bunu denemekte fayda gördüğünü söyler.⁵⁶⁶

III.9.10.Bilge Karasu

Özdenören'e göre Bilge Karasu doğrudan doğruya dil üzerine çalışmıştır. Onun göstermek istediği şey, bu dilin nasıl kullanıldığıdır. Özdenören'e göre hikâyenin konusu gide gide o hale gelmiştir ki, ilk hikâye kitabı *Troyada Ölüm Vardı*'da bu dil zevki bariz şekilde görünüyor. Özdenören, dil üzerinde çalışması nedeniyle Bilge Karasu'yu takdir ederken onun öykülerinde insan sıcaklığı olmamasını ise bir eksiklik olarak görmektedir.⁵⁶⁷

III.9.11.Adalet Ağaoğlu

Özdenören, Adalet Ağaoğlu'nun bütün eserlerini okuyamamasına rağmen, *Üç Beş Kişi* adlı romanıyla kendisini yazmaya teşvik ettiğini söyler. Ağaoğlu'nun *Üç Beş Kişi* romanındaki dördüncü bölümü çok beğendiğini, bu bölümün kendisini damardan vurduğunu, motive ettiğini belirten Özdenören, "keşke ben de böyle bir metin yazsaydım" itirafında bulunur.⁵⁶⁸

⁵⁶⁶KAHRAMAN, Âlim, *Işıyan Kelimeler*, s.169-170

⁵⁶⁷ABİBULAYEVA, Lemara, "Rasim Özdenören'le Hikâyesi Üzerine- I", *Edebiyat Otağı*, nu:13, Ekim 2006

⁵⁶⁸AKÇAY, Ahmet Sait, "Rasim Özdenören'le Türk Öyküsünün Modernleşme Serüveni Üzerine", *Eylül Öykü*, nu:1, Temmuz Ağustos 2003

III.9.12.Selim İleri

Özdenören, Selim İleri'den bahsederken kendi öyküleriyle onun öykülerinin arasında bir muhabbet bağı hissettiğini söyler. Özdenören'e göre Selim İleri'nin özellikle İstanbul hanımefendilerini konu edindiği öyküleri kendisinin bazı öyküleriyle akrabadır.⁵⁶⁹

III.9.13.Orhan Pamuk

Özdenören, Nobel Edebiyat Ödülünün siyasetten uzak bir ödül olmadığını, ülkelerinin kurulu düzenine, statükosuna karşı çıkan yazarlara verildiğini, yine de edebi bir değer bulunmasaydı Orhan Pamuk'un bu ödülü alamayacağını söyler.⁵⁷⁰ Bu yönü ile ödülün Pamuk'a verilmesini sevindirici bulduğunu belirten Özdenören, hele daha önce Nobel Edebiyat Ödülünü almış olan Steinbeck, Camus ve Hemingway gibi yazarları düşündüğünde Orhan Pamuk'un Nobel'i almasını olağan da karşıladığını söyler. Çünkü der Özdenören, bunların hiçbirisi dolu dolu on tane roman yazmamıştır. Orhan Pamuk, onlardan oturaklı şeyler yazmıştır.⁵⁷¹

Orhan Pamuk'un Nobel'i almasını yadırgamayan, Özdenören bir başka değerlendirmesinde ise romancılığını eleştirecektir. Bazı yazarların aktüel olayları, arızî şeyleri, haberleri bile öykülerine yedirdiklerini söyleyen Özdenören, bu sözlerinden hemen sonra sözü Pamuk'a getirerek, onun *Kar* romanında Batman'daki intiharları, faili meçhul cinayetleri ve başörtüsü gibi güncel olayları romanına konu edinmiş olmasını olumlu karşılamaz. *Kar*'ın bir ölçüde kendisine Dostoyevski'nin

⁵⁶⁹ a.g.d

⁵⁷⁰ *Zaman*, 14 Ekim 2006

⁵⁷¹ KAHRAMAN, Âlim, *Işıyan Kelimeler*, s.167

Ecinniler adlı romanını hatırlattığını; ancak Pamuk'un, çok yüksek bir platformun siması olan Dostoyevski'nin yanında sadece bir çömez olabileceğini savunur.⁵⁷²

III.9.14.Ali Haydar Haksal

Özdenören'in günümüz öykücüleri içinde beğendiği yazarlardandır. Özdenören'e göre Proust, Türkçede kısa öykü yazsaydı Ali Haydar Haksal gibi yazardı.⁵⁷³ Ali Haydar Haksal'ı, anlatmaktan yılmayan bir öykücü olarak nitelendiren Özdenören, onun öyküsüne başlamanın zor olduğunu, Haksal'dan okumaya alışkanlık kazanıldıktan sonra zevk alınabileceğini söyler. Biraz da bu özellikleri nedeniyle Haksal'ın asal okuyucusunu ve eleştirmecisini henüz bulamadığını düşünen Özdenören, sabrına güvenen okurları Haksal'ı okumaya davet eder.⁵⁷⁴

III.9.15.Faruk Duman

Özdenören'in son zamanlarda okuduğu öykücüler içinde en çok beğendiği öykücülerdendir. Özdenören'e göre Faruk Duman'ın öyküleri kendisine yakın çalışmalardır. Faruk Duman, aynı zamanda Özdenören'in çok önemseydiği, bir metni okumak için temel şart saydığı ilk cümleleri çarpıcı olan öyküler yazması yönüyle de değer verdiği yazarlardandır.⁵⁷⁵

⁵⁷²AKÇAY, Ahmet Sait, "Rasim Özdenören'le Türk Öyküsünün Modernleşme Serüveni Üzerine", *Eylül Öykü*, nu:1, Temmuz Ağustos 2003

⁵⁷³ a.g.d.

⁵⁷⁴ÖZDENRÖEN, Rasim, *Yeni Şafak*, 10 Mart 2001

⁵⁷⁵AKÇAY, Ahmet Sait, "Rasim Özdenören'le Türk Öyküsünün Modernleşme Serüveni Üzerine", *Eylül Öykü*, nu:1, Temmuz Ağustos 2003

SONUÇ

Rasim Özdenören'in, Türk edebiyatında adını duyurmaya başladığı yıllar, köy romancılığının etkisinin artık azalmaya başladığı, varoluşçu yazarların etkisinin daha fazla hissedildiği yıllardır. O yıllarda roman ve öykü yazarları genel olarak Batı kaynaklı bir anlayışla, sanki dışarıdan bakan bir gözle eserlerini yazmışlardır. Özdenören ise daha çocukluğunda Anadolu'nun birçok ilini gezerek, orada yaşayarak, köyünü, kasabasını, şehrini tanıyarak, kendisine "ayrıntı avcısı"⁵⁷⁶ dedirtecek bir özellik ve güçlü bir tasvir yeteneğiyle, insanın evrensel yanlarını öne çıkararak yazmıştır öykülerini. Yazar, gençliğinin ilk yıllarından itibaren kendine edebiyatı ciddi bir meşgale olarak seçen insanlardan oluşan bir arkadaş grubuna dâhil olmakla, sonraki yıllarda şekillenecek edebî şahsiyeti için çok önemli bir zemin bulmuştur. Bu arkadaş grubu Özdenören'in anlaşılmasında kilit konumdadır. Çünkü Özdenören'in okumaları, edebî ilgileri büyük oranda bu arkadaş grubunda şekillenmeye başlamış; sonraki yıllarda tanıştığı Sezai Karakoç'un etkisiyle bir bütünlük kazanmıştır. Özdenören'in Amerika'ya gidip orada iki yıla yakın bir süre kalması vesilesiyle çağdaş dünyanın en önemli merkezini tanınmasının da eserlerine olumlu yansımaları olmuştur. O, yerli olmak nedir, bu nasıl gerçekleştirilir, sorularının cevabını öyküleriyle vermiş bir yazardır. Hikâyelerinin kahramanları, çevremizde rahatlıkla görebileceğimiz, dokunabileceğimiz kişilerdir.

Medeniyet değişimi sürecinde toplum olarak yaşadığımız problemleri gerçekçi bir bakış açısıyla anlatan Özdenören, modernizmin getirdiği açmazları anlatırken fizikötesine bigâne kalmamış, problemleri insanların arayışlarına da yer vermiştir. Özdenören bu yönüyle modern roman ve hikâye yazarlarıyla paralel bir yaklaşım ortaya koyuyor gözükse de konuyu ele alışı, bir problematik olarak ortaya koyuşu ve bir aydın olarak sonuca bağlayışı bakımlarından diğerlerinden ayrılmaktadır.

⁵⁷⁶ Bu tanımlama Erdem Bayazıt'a aittir. b.k.z: *Kitap Postası*, nu:13, Nisan 2006

Rasim Özdenören, gerek denemelerinde, gerekse öykülerinde meselenin anlatmak olduğunu, ilk öykülerinden başlayarak kavramış bir yazardır. O, İslami kimliğiyle tanınan bir öykücü olmasına rağmen öykülerinde hiçbir zaman, dönemindeki birçok yazarda görüldüğü gibi, inandığı şeyleri okuyucusuna dayatmamıştır. Sadece anlatmıştır. Anlatırken de dili ustaca kullanmış, yer yer de adeta şiir yazmıştır. Öykü sanatının bütün tekniklerini, inceliklerini ve ustalarını çok iyi bilen, bazısından da etkilenmiş olan Özdenören, sanatını özgün bir noktaya ulaştırmış, kimseyi taklit etmemiş bir sanatçıdır.

Elli yılı aşkın bir süredir öykü yazan Özdenören'in son öykülerinde değişik anlatım tekniklerini kullanmaya başlaması dikkat çeken bir husustur. Son yazdığı öykülerde zaman ve mekân unsurlarını daha geri plana atmıştır. Özellikle ilk öykülerinde Maraş ve Eyüp ağırlıklı mekânlar kullanan ve bunu çeşitli şekillerde belli eden Özdenören, *Kuyu, Toz ve Hışırtı*'yla birlikte mekânı soyutlaştırırken, zaman algısıyla da oynamaya başlamıştır. Özdenören'in öykücülüğünde dikkat çeken diğer bir husus da şudur: O, ilk öykü kitabı *Hastalar ve Işıklar*'dan başlayarak uzun öyküler de yazmış bir yazardır. Son eserleri *Ansızın Yola Çıkmak, Hışırtı ve Toz*'da ise daha kısa öyküler yazmış, öykülerini adeta sadeleştirmiştir. Bunlar da gösteriyor ki Özdenören'in öykücülüğü aynı zamanda sürekli olarak bir değişme/gelişme göstermiştir.

Rasim Özdenören, öykücülüğünün yanında aynı zamanda usta bir deneme yazarıdır. Öykülerinde insanımızın yaşadığı, değişim, bunalım, çözülmeyi ve arayışı anlatan; ancak çözüm yolu göstermeyen yazar, denemelerinde ise insanımıza çözüm yolu sunmuştur. Özdenören, denemelerinde öncelikle yaşanan kavram kargaşasını gidermeye çalışmış, kavramları yerli yerine oturtmaya çalışmıştır. O, bu topraklara ait bir medeniyetin, bir kültürün taraftarıdır. İnsanımızın, bu medeniyeti ve kültürü tam anlamıyla tanınması için gayret göstermiştir. İslami bir duyarlılıkla yazdığı denemelerinde modern dünyanın açmazlarına dikkat çekmiş, okuyucusunu uyarmış ve çözüm önerileri sunmuştur.

Sonuç olarak Rasim Özdenören, öykü yazarlığı ve denemeciliğiyle Türk edebiyatında kendisine seçkin bir yer edinmiş, kendisinden sonra gelen pek çok sanatçıyı etkilemiş bir yazardır.

IV. BÖLÜM:
RASİM ÖZDENÖREN
BİBLİYOGRAFYASI

BİBLİYOGRAFYA

Bibliyografya çalışmaları akademik çalışmaların olmazsa olmaz bölümleridir. Büyük bir çaba ve araştırma gerektiren bu araştırmaların zorlukları herkesin malumudur. Bu tür çalışmaların okuyucuya pek fazla hitap etmediği, bunlara belki bir fikir edinmek için başvurulduğu da bilinen gerçeklerdendir. Rasim Özdenören gibi 50 yılı aşkın bir süredir sürekli ve aralıksız olarak, birçok yerde yazan, üreten bir yazar söz konusu olduğunda böyle bir çalışmayı göze almanın zorlukları sanıyoruz ki işin başında anlaşılacaktır. Bizler de giriştiğimiz çabanın zorluğunu daha başlangıçta görerek ve bunun gereklerini yerine getirmeye gayret ederek Özdenören'in yazı ve öykülerinin dökümünü, gelişimini takip edebilmek için bugüne kadar ihmal edilmiş bu bibliyografyayı hazırlamaya karar verdik.

Hazırladığımız bibliyografyada iki amacı gerçekleştirmeye çalıştık: Bunlardan birincisi Rasim Özdenören'in şimdiye kadar yayımlanmış yazı ve kitaplarının, her konudaki edebî mahsullerinin kronolojik olarak eksiksiz bir listesini vermek, ikincisi de Rasim Özdenören hakkında yazılan her yazının eksiksiz bir dökümünü vermektir.⁵⁷⁷ Bibliyografya bu nedenle iki ana bölümden teşekkül etti. Birinci bölümde Özdenören'in kitaplarını, kitaplarına giren ve girmeyen öykü ve denemelerini; kendisinden yapılan ve kendisinin yaptığı çevirileri; kendisinin yaptığı ve kendisiyle yapılan röportajları; katıldığı oturum, panel ve soruşturmaları vermeye çalıştık. Kitapların kronolojik sırasını verirken önce son baskılarını, sonra da parantez içinde ilk baskılarını, sayfa sayılarını vermeyi uygun gördük. İkinci bölüm ise Özdenören'in hakkındaki kitap, tez, yazı, özel dergi sayılarını, kendisi için yapılan toplantıları ve haberleri içermektedir.

⁵⁷⁷ Yazarın bibliyografyasını oluştururken onun 2007 yılının sonuna kadar yazdığı yazı ve öyküleri izlemeye çalıştık.

Rasim Özdenören'in öykü ve yazılarını verirken şu sırayı takip ettik. Önce ürünün adını yazdık. Sonra, eğer söz konusu üründe yazar, asıl imzasından (Rasim Özdenören) başka bir imza yani takma ad (müstear) kullanmışsa parantez () içinde onu verdik.

Özdenören'in çeşitli nedenlerle birden fazla yer ve zamanda yayınlanmış öykü ve yazılarını köşeli parantez [] içinde kaçınıcı kez yayımlandığını yazarak verdik.

Öykülerin kronolojik sırasını verirken parantez içinde () öykümsü olarak verdiklerimizin listesini Rasim Özdenören'in de onayını alarak oluşturduk.

Yazardan “söz açan kitaplar” kısmında bizim de istifade ettiğimiz ve önemli bulduğumuz kitaplara yer verdik. “Söz açan” ifadesiyle, Özdenören'i doğrudan konu alan kitapları değil de onun dönemini, arkadaşlarını, başka yazarların ürünlerine yer verip onlarla ilgili değerlendirmeler yapan, bu arada ona da yer veren önemli eserleri kastettik. Ayrıca antoloji, ansiklopedi ve yazar sözlüklerini de ayrı bir başlık altında değil de “söz açan kitaplar” kısmında değerlendirdik.

Özdenören'in hakkında çıkan haberlere yer verirken bunların çok fazla olması nedeniyle bizce önemli olanlarına yer verdik.

Öte yandan, bibliyografyadaki iki ana bölüme ilave olarak Rasim Özdenören'le hiçbir ilgisi olmayan; ancak çalışmamız boyunca çeşitli sebeplerle faydalandığımız kitapları da “Kaynakça” başlığı altında listeledik.

Uzun ve zahmetli çalışmalar neticesinde ortaya çıkan bu çalışmanın eksiksiz olduğunu söylemek elbette mümkün değildir. Hele söz konusu olan, Rasim Özdenören gibi çok velûd bir yazar ise bunu iddia etmek hiç de kolay olmayacaktır. Böyle bir çalışma yapmanın zorluklarını bilenlerin, yaşayanların hoşgörüsüne sığıırken, çalışmamızın Rasim Özdenören’le alakalı bundan sonra yapılacak araştırmalara ışık tutması, bizim için mutluluk verici olacaktır.

Bibliyografyada Kullanılan Kısaltmalar

Ank.	Ankara
bs.	Baskı
D.	Dönem
İst.	İstanbul
nu:	Numara
s.	Sayfa
Y.	Yayınları

IV.1.KİTAPLARI

IV.1.1.ÖYKÜ KİTAPLARI

Hastalar ve Işıklar, İz Y.: 5. bs. 2008, (1. bs. Fatih Y., İst. 1967) , 126 s.

Çözülme, İz Y.: 4. baskı 2008, (1.bs. Edebiyat Dergisi Y., Ank. 1973, 2. bs. Akabe Y., Ank. 1978), 104 s.

Çok Sesli Bir Ölüm, İz Y.: 4. bs. 2008, (1. bs. Edebiyat Dergisi Y., Ank. 1974), 143 s.

Çarpılmışlar, İz Y.: 4. bs. 2008, (1. bs. Akabe Y., Ank. 1977), 160 s.

Denize Açılan Kapı, İz Y.: 4. baskı 1999, (1. bs. Akabe Y., Ank. 1983), 88 s.

Kuyu, İz Y.: 3. bs. 2002, (1. bs. İz Y., İst. 1999), 91 s.

Hışırtı, İz Y.: 2. bs. 2001, (1. bs. İz Y., İst. 2000), 124 s.

Ansızın Yola Çıkmak, İz Y.: 2. bs. 2002, (1. bs. İz Y., İst. 2000), 79 s.

Toz, İz Y.: 2. bs. 2004, (1. bs. İz Y., İst. 2002), 102 s.

IV.1.2.DENEME KİTAPLARI

İki Dünya, İz Y.: 2. bs. 1988, (1. bs. Akabe Y., Ank. 1977), 184 s.

Müslümanca Düşünme Üzerine Denemeler, İz Y.: 15. bs. 2008, (1. bs. İnsan Y., İst.1985), 168 s.

Yaşadığımız Günler, İz Y.: 6. bs. 2008, (1. bs. İnsan Y., İst.1985), 240 s.

Ruhun Malzemeleri, İz Y.: 3. bs.1999, (1. bs. Risale Y., İst.1986), 304 s.

Yeniden İnanmak, İz Y.: 4. bs. 1999, (1. bs. Nehir Y., İst.1987), 109 s.

- Kafa Karıştırın Kelimeler*, İz Y.: 7. bs.2006, (1. bs. İnsan Y., İst.1987),
Çapraz İlişkiler, İz Y.: 3. bs. 1997, (1. bs. Risale Y., İst.1987), 208 s.
Yumurtayı Hangi Ucundan Kırmalı?, İz Y.: 4. bs. 1999, (1. bs. Akabe Y., İst. 1987), 199 s.
Müslümanca Yaşamak, İz Y.: 7. bs. 2002, (1. bs. Akabe Y., İst. 1988), 151 s.
Red Yazıları, İz Y.: 2. bs. 1997, (1. bs. Beyan Y., İst.1988), 207 s.
Yeni Dünya Düzeninin Sefaleti, İz Y.: 2. bs. 1998, (1. bs. İz Y. İst.,1996), 219 s.
Ben ve Hayat ve Ölüm, İz Y.: 2. bs. 1997, (1. bs. İz Y. İst.,1997), 312 s.
İpin Ucu, İz Y.: 1. bs. 1997, 150 s.
Acemi Yolcu, İz Y.: 1. bs. 1997, 150 s.
Kent İlişkileri, İz Y.: 1. bs. 1998, 184 s.
Yüzler, İz Y.: 2. bs. 2001, (1. bs. İz Y. İst.,1999), 91 s.
Köpekçe Düşünceler, İz Y.: 2. bs. 2002, (1. bs. İz Y. İst.,1999), 114 s.
Eşikte Duran İnsan, İz Y.: 2. bs. 2002, (1. bs. İz Y. İst.,2000), 119 s.
Yazı, İmge ve Gerçeklik, İz Y.: 1. bs. 2002, 181 s.
Aşkın Diyalektiği, İz Y.: 3. bs. 2006, (1. bs. İz Y. İst.,2003), 207 s.
Düşünsel Duruş, İz Y.: 2. bs. 2006 (1. bs. İz Y. İst.,2004), 488 s.

IV.1.3.ÇEVİRİ KİTAPLARI

- Hayvan Çiftliği*: George Orwel, Mavi Uçurtma Kitapları: 3. bs., Nehir Y., 2.bs., (1. bs. Bedir Y., İst. 1964), 94 s.
İslam'da Devlet Nizamı: Mevdûdi, Hilal Y.: 1. bs., Ank. 1967, 95 s.
İslam Devletinde Mali Yapı: Selim A. Sıddıki, 2. bs. Fikir Y., (1. bs. Fikir Y., İst. 1972), 270 s.

IV.2.ÖYKÜ VE YAZILARININ KRONOLOJİK LİSTESİ

IV.2.1.ÖYKÜLERİNİN KRONOLOJİK LİSTESİ

1957

“Akarsu”, *Varlık*, nu: 445, Ocak 1957

“Kasap”, *Varlık*, nu: 449, Mart 1957

“Tedirgin Hikâye”, (Özdengil Rasim), *Demokrasiye Hizmet*, no:34+1899, 27

Ağustos 1957

1958

“Yol Ötesi”, *Türk Sanatı*, nu: 63, Şubat- Mart 1958

“Bayır Dereden Öyküler”, *Varlık*, nu: 479, Haziran 1958

1964

“Eskiyen, *Yeni İstiklal*”, nu: 164,30 Eylül 1964

“Oda IV”, *Yeni İstiklal*, nu: 165, 7 Ekim 1964

1965

“Sabah”, *Yeni İstiklal*, nu:184, 17 Şubat 1965

“Çark”, *Yeni İstiklal*, nu:185, 24 Şubat 1965

“Yolda”, *Yeni İstiklal*, nu: 188, 17 Mart 1965 (Bu hikâye, Mart 1958’de *Türk Sanatı* dergisinde “Yol Ötesi” adıyla yayınlanmıştır)

“Ricat”, *Yeni İstiklal*, nu: 191, 7 Nisan 1965

“Kan Otları”, *Yeni İstiklal*, nu: 192, 14 Nisan 1965

“Koridor”, *Yeni İstiklal* nu:193, 21 Nisan 1965

- “Mani Olunmuş Adam”, *Yeni İstiklal*, nu:198, 26 Mayıs 1965
 “Çocuk”, (Özdemir Rasim), *Soyut*, nu: 3, Temmuz 1965
 “Düğüm I”⁵⁷⁸, (Çukuroba Mahmut), *Yeni İstiklal*, nu:208, 4 Ağustos 1965
 “Eskiye”, *Soyut*, nu:4, Ağustos 1965
 “Tutuk”, *Soyut*, nu:6, Ekim 1965
 “Pus”, *Soyut*, nu:9, Ocak 1966

1966

- “Yıkıntı”, *Diriliş*, 2. D. , nu:1, Mart 1966,
 “Dönüş”, *Diriliş*, 2. D. , nu:2, Nisan 1966
 “Profil”, *Diriliş*, 2. D. , nu:3, Mayıs-Haziran 1966
 “Yankı”, *Diriliş*, 2. D. , nu:5, Ağustos 1966
 “Kundak”, *Diriliş*, 2. D. , nu:9, Aralık 1966

1967

- “Kundak”, [Devam], *Diriliş*, 2. D. , nu:10–11–12, Ocak-Şubat-Mart 1967

1969

- “Ölünün Odaları”, *Edebiyat*, 1. D. , nu:1, Şubat 1969
 “Şimdi Çok Uzaklarda”, *Edebiyat*, 1. D. , nu:2, Mart 1969
 “Aile”, *Edebiyat Dergisi*, 1. D. , nu: 4, Mayıs 1969
 “Kan” (I), *Edebiyat Dergisi*, 1. D. , nu:7–12, 1969–1970

1972

- “Bir Sabah Uyanınca”, *Edebiyat*, 3. D. , nu:19+4, Şubat 1972
 “Çözülme”, *Edebiyat*, 3. D. , nu:19+7–9, Eylül 1972

⁵⁷⁸ Aynı başlık altında yazılan bir dizi (8-10 kadar) öyküden biridir bu öykü. Diğerleri 1959’da *Dost* dergisine postayla gönderilmiş ve orada yayınlanmadan kaybolmuştur

1973

“Çok Sesli Bir Ölüm”, *Edebiyat*, 4. D. , nu:1, Nisan 1973

“Çok Sesli Bir Ölüm II”, *Edebiyat*, 4. D. , nu:2, Mayıs 1973

“Sabah Aralığı”, *Edebiyat*, 4. D. , nu:4, Eylül 1973 [Bu hikâye, *Çok Sesli Bir Ölüm* kitabında önce “Halil” adıyla yer almıştır.]

1974

“Kan” (II), *Edebiyat*, 4. D. , nu:9, Haziran 1974

1975

“İşimamıştı Sabah Daha”, *Diriliş*, 4. D. , nu:7 Mart 1975

1976

“Mor Sinekler”, *Mavera*, nu:1, Aralık 1976

1977

“Ay Doğarken Geceleri”, *Mavera*, nu:2, Ocak 1977

1978

“Gül Yetiştiren Adam”, [Yazarın aynı adlı romanının bir bölümü gazetede tefrika edilmiştir.] *Yeni Devir*, 26 Mayıs-26 Temmuz 1978

“Kapıyı Vuran Kim”, [oyun], *Mavera*, nu:17, Nisan 1978

1979

“Beklenen”, *Mavera*, nu:26, Ocak 1979

1980

“Çekirgeler”, *Mavera*, nu:40, Mart 1980

“İt”, *Mavera*, nu: 46, Eylül 1980

“Kârlı Bir İş”, *Mavera*, nu:46, Eylül 1980

“Öteki”, *Mavera*, nu:48, Kasım 1980.

“Bir Adam”, *Mavera*, nu:49, Kasım 1980

1981

“O Zaman”, *Mavera*, nu:52, Mart 1981

“Karşılaşma”, *Mavera*, nu:54, Mayıs 1981

“Sabahın Seher Vaktinde Aman”, *Mavera*, nu:56, Temmuz 1981

“Karşılaşma” (I), *Yenidevir*, 25 Eylül 1981

“Karşılaşma” (II), *Yenidevir*, 26 Eylül 1981

“Öteki”, [2.kez], *Yenidevir*, 27 Eylül 1981

“Öteki” (II), [2.kez], *Yenidevir*, 28 Eylül 1981

“Öteki” (III), [2.kez], *Yenidevir*, 29 Eylül 1981

“Çekirgeler”, [2.kez], *Yenidevir*, 30 Eylül 1981

“Çekirgeler” (II), [2.kez], *Yenidevir*, 1 Ekim 1981

“İt”, [2.kez], *Yenidevir*, 2 Ekim 1981

“İt” (II), [2.kez], *Yenidevir*, 3 Ekim 1981

“O zaman”, [2.kez], *Yenidevir*, 4 Ekim 1981

“O zaman” (II), [2.kez], *Yenidevir*, 5 Ekim 1981

1982

“Ocak”, *Mavera*, nu:65, Nisan 1982

“Sabahın Seher Vaktinde Aman”, [2.kez], *Yenidevir*, 9 Ocak 1982

“Sabahın Seher Vaktinde Aman” (II), [2.kez], *Yenidevir*, 10 Ocak 1982

“Sabahın Seher Vaktinde Aman” (III), [2.kez], *Yenidevir*, 11 Ocak 1982

“Sabahın Seher Vaktinde Aman” (IV), [2.kez], *Yenidevir*, 12 Ocak 1982

“Sabahın Seher Vaktinde Aman” (V), [2.kez], *Yenidevir*, 13 Ocak 1982

“Beklenen”, [2.kez], *Yenidevir*, 3 Şubat 1982

1984

“Bir Kapının Önünde”, *Mavera*, nu:86, Ocak 1984

1985

“Yolculuk’tan”, *Yönelişler*, nu:41–42–43, Mayıs-Haziran-Temmuz 1985

1986

“Yolculuk’tan”, [2.kez], *Mavera*, nu:113, Mayıs 1986 (Bu uzun hikâye “Kuyu” adıyla kitaplaşmıştır.)

1990

“Rasim Özdenören’den Dört Öykü: Temmuz/Bir Odanın Fotoğrafı/Ayak İzleri/Bir Öyküye Başlangıç”, *Mavera*, nu:157, Ocak 1990

“Hasta,” *Yönelişler*, nu:44, Mart 1990

“Kör Buluşma”, *Yönelişler*, nu:48, Temmuz 1990

1993

“Okaliptüs”, *Yedi İklim*, nu:43, Ekim 1993

“Hışirtı”, *Kayıtlar*, nu:37, Kasım 1993

1999

“Koşmak”, *Yedi İklim*, nu:107–108, Şubat-Mart 1999

“Akarsu”, [2.kez] , *Yedi İklim*, nu:107–108, Şubat- Mart 1999

“Delinin Taşı”, (öykümsü), *Yeni Şafak*, 22 Temmuz 1999

2000

“Toz”, *Kaşgar*, nu:17, Eylül (-Ekim) 2000

“Güller”, *Hece*, nu:46–47, Ekim-Kasım 2000

“Mağara”, *Kaşgar*, nu:18, Kasım -Aralık 2000

2001

“Gece”, *Kaşgar*, nu:19, Ocak-Şubat 2001

“Gölge”, *Kaşgar*, nu: 20, Mart-Nisan 2001

“Dolambaçta”, *Yedi İklim*, nu:133, Nisan 2001

“Cehennem”, *Kaşgar*, nu:21, Mayıs-Haziran 2001

“Kahvaltı Sofrasında”, (öykümsü), *Yeni Şafak*, 7 Haziran 2001

“Çığlık”, *Kaşgar*, nu:22, Temmuz-Ağustos 2001

“Kanepe”, *Kaşgar*, nu:22, Temmuz-Ağustos 2001

“Fırtına”, *Kaşgar*, nu:23, Eylül-Ekim 2001

“Derinlerden Yükselen Adalet Hissi”, (öykümsü), *Yeni Şafak*, 28 Ekim 2001

“Uğultu”, *Yedi İklim*, nu:140, Kasım 2001

“Gecenin Sesi”, *Kaşgar*, nu:24, Kasım-Aralık 2001

“Boş Bir Kafayla”... , (öykümsü), *Yeni Şafak*, 20 Aralık 2001

2002

“Menzilsiz Yolculuk”, *Kaşgar*, nu:25, Ocak-Şubat 2002

“Oyun”, *Kaşgar*, nu:26, Mart-Nisan 2002

“Havuz”, *Kaşgar*, nu: 27, Mayıs-Haziran 2002

“Bir Metin Çalışması/Kel Satıcı”, *Kaşgar*, nu:28, Temmuz-Ağustos 2002

“Êş” (Acı), Kürtçeye tercüme: Ayhan Geverî, *Nûbihar*, nu:90, Sonbahar 2002

“Ayak İzleri”, *Kaşgar*, nu:29, Eylül-Ekim 2002

“Temmuz”, *Kaşgar*, nu:29, Eylül-Ekim 2002

“Hasta”, *Kaşgar*, nu:29, Eylül Ekim 2002

“Uzak Bir Gölün Kıyısı”, *Kaşgar*, nu:29, Eylül-Ekim 2002

“Kör Kemancı”, *Kaşgar*, nu:29, Eylül-Ekim 2002

“Soytarı”, *Kitap-lık*, nu:55, Eylül-Ekim 2002

2003

“Göl”, *Eylül Öykü*, nu:1, Temmuz-Ağustos 2003

“Sır”, *Eylül Öykü*, nu:3, Kasım-Aralık 2003

2004

“Ses”, (Öykümsü), *Kaşgar*, nu:36, Ocak-Şubat 2004

“Banliyö Treni”, (Öykümsü), *Kaşgar*, nu:37–38, Temmuz-Ağustos

“Eskiyen”, [2.kez], *Kökler*, nu:6, Temmuz-Ağustos -Eylül 2004

“Oda”, [2.kez], *Kökler*, nu:6, Temmuz-Ağustos -Eylül 2004

“Yolda”, [2.kez], *Kökler*, nu:6, Temmuz-Ağustos -Eylül 2004

“Düğüm” , [2.kez], *Kökler*, nu:6, Temmuz-Ağustos -Eylül 2004

“İndi Çox Uzaqlarda”, *Alatoran*, nu:3, Eylül 2004

- “O Zaman”, [3.kez], *Alatoran*, nu:3, Eylül 2004
 “Kördüğüm”, *Yedi İklim*, nu:176, Kasım 2004
 “Sokaktaki Çocuk”, (öykümsü), *Yeni Şafak*, 21 Kasım 2004
 “Kuklacı”, *Yedi İklim*, nu:177, Aralık 2004

2005

- “Korkak ve Öteki”, *Yedi İklim*, nu:179, Şubat 2005
 “Cuma”, (öykümsü), *Yeni Şafak*, 10 Temmuz 2005
 “Tabula Rasa”, (öykümsü), *Yeni Şafak*, 17 Temmuz 2005
 "Düşüş", (öykümsü), *Yeni Şafak*, 18 Ağustos 2005
 "Zehirlemek", (öykümsü), *Yeni Şafak*, 25 Ağustos 2005
 “Soğuk Döşek”, [2.kez], *Yedi İklim*, nu:186, Eylül 2005
 "Bir "Anne!" İniltisi..." , (öykümsü), *Yeni Şafak*, 9 Ekim 2005
 “Soğuk Döşek”, [3.kez], *Hece Öykü*, nu:5, Ekim-Kasım 2005
 “Ölünün Odaları”, [2.kez], *Kaçakçay*, nu:3, Aralık 2006-Ocak 2007

2006

- “Dua”, (öykümsü), *Yeni Şafak*, 4 Haziran 2006
 “Türbülans”, (öykümsü), *Yeni Şafak*, 15 Haziran 2006
 “Mağarada”, (öykümsü), *Yeni Şafak*, 18 Haziran 2006
 “Öyle Bir Gece”, (öykümsü), *Yeni Şafak*, 25 Haziran 2006
 “Temmuz Ortasında Kar Sesi”, (öykümsü), *Yeni Şafak*, 6 Temmuz 2006
 “Kuytu”, (öykümsü), *Yeni Şafak*, 9 Temmuz 2006
 "Seri Bir An", (öykümsü), *Yeni Şafak*, 20 Temmuz 2006
 "Fitil", (öykümsü), *Yeni Şafak*, 27 Temmuz 2006
 "Şaşkın Yolcu", (öykümsü), *Yeni Şafak*, 30 Temmuz 2006
 “Dehliz”, (öykümsü), *Yeni Şafak*, 3 Ağustos 2006
 "Yitiriş", (öykümsü), *Yeni Şafak*, 6 Ağustos 2006
 "Alevli Düşünceler", (öykümsü), *Yeni Şafak*, 13 Ağustos 2006
 "Böcekler", (öykümsü), *Yeni Şafak*, 24 Ağustos 2006

- "Düğüm", (öykümsü), *Yeni Şafak*, 27 Ağustos 2006
 "Mantar Kent", (öykümsü), *Yeni Şafak*, 10 Eylül 2006
 "Bayrama Giderken", (öykümsü), *Yeni Şafak*, 22 Ekim 2006
 "Aramak", (öykümsü), *Yeni Şafak*, 9 Kasım 2006
 "Kasım Esrikliği", (öykümsü), *Yeni Şafak*, 12 Kasım 2006
 "Cadde-i Kebirde Yaşanan Hasret", (öykümsü), *Yeni Şafak*, 16 Kasım 2006
 "Bitişi Olmayan Şiir", (öykümsü), *Yeni Şafak*, 26 Kasım 2006
 "Ölünün Odaları", [2.kez], *Kaçakçay*, nu:3, Aralık 2006- Ocak 2007

2007

- "Ges Gelmek", (öykümsü), *Yeni Şafak*, 7 Ocak 2007
 "Berhava Edilen Mahremiyet", (öykümsü), *Yeni Şafak*, 11 Ocak 2007
 "Köprünün Döşünde", (öykümsü), *Yeni Şafak*, 14 Ocak 2007
 "Şair Duruşu", (öykümsü), *Yeni Şafak*, 4 Şubat 2007
 "Bir Sevgi Putu Oymak", (öykümsü), *Yeni Şafak*, 15 Şubat 2007
 "Yağlı Kristal Küre", (öykümsü), *Yeni Şafak*, 25 Şubat 2007
 "Uluma", (öykümsü), *Yeni Şafak*, 4 Mart 2007
 "Geçmiş Anlardan Birini Çalmak", (öykümsü), *Yeni Şafak*, 22 Mart 2007
 "Sağır Gece", (öykümsü), *Yeni Şafak*, 25 Mart 2007
 "Ayak İzleri/ Temmuz/Hasta/Bir Odanın Fotoğrafı", [2.kez], *Hece Öykü*,
 nu:20 Nisan-Mayıs 2007
 "Kavga", (öykümsü), *Yeni Şafak*, 26 Nisan 2007
 "Çöl Ortasında Bir Kâşane", *Yeni Şafak*, 10 Haziran 2007
 "Pazar Boşluğu", (öykümsü), *Yeni Şafak*, 1 Temmuz 2007
 "Öcün Yüreğine Saplanan Kama", (öykümsü), *Yeni Şafak*, 22 Temmuz 2007
 "Kedicik", (öykümsü), *Yeni Şafak*, 6 Eylül 2007
 "Kuytulukta", (öykümsü), *Yeni Şafak*, 13 Eylül 2007
 "Boşluk Yoktur"... , (öykümsü), *Yeni Şafak*, 20 Eylül 2007
 "Bir 'O' Tanıdım", (öykümsü), *Yeni Şafak*, 23 Eylül 2007
 "Geçmişten Gelen Gece", (öykümsü), *Yeni Şafak*, 27 Eylül 2007
 "Soğuk Işık" *Yeni Şafak*, (öykümsü), 14 Ekim 2007

IV.2.2. YAYINLANMAMIŞ ÖYKÜLERİ⁵⁷⁹

1957

“1236 Kilometre Uzakta”, (Maraş), 4 Ocak 1957

“Gün Battı Orçan’dan”, (Maraş), 24 Nisan 1957 (Roman olsun diye başlanmış bir metin taslağı)

“Oda” (I), (Maraş), 16 Haziran 1957

“Kaldırım”, (Maraş), 14 Temmuz1957-12 Kasım1957

“Değirmenci”, (Maraş), 6 Kasım 1957

“Güllü”, (Maraş), 20 Kasım 1957

“Karanlıkta Tanrı”, 14-15 Aralık 1957

“Zor Hikâye”, (Maraş), 1957

1958

“Düşler Şöleni” (II), (Maraş), 11-12 Ocak 1958

“Oda” (III), (Eyüp), 13 Aralık 1958

1959

“Oda” (VII), (Eyüp), 14 Nisan 1959

“İnsan Su Balık”, (Maraş), 20 Mayıs 1958

“Kör Duman”, (Eyüp), 18 Ekim 1959

“Düğüm” (II), (Eyüp), 5 Kasım 1959

“Oda” (V), (Eyüp), 1959

“Sinek” (I), (Eyüp), 1959

⁵⁷⁹ Bu bölümdeki öykülerin listesi Rasim Özdenören’den alınmıştır. Herhangi bir yerde yayımlanmamış olan bu öyküleri yazar, *İlk Öyküler* adıyla kitaplaştırmayı düşünmektedir.

1960

“Oda” (II), (Eyüp), 3 Nisan 1960

“Oda” (VI), (Eyüp), 29 Mayıs 1960

“Düğüm” (III), (Eyüp), 1 Eylül 1960

“Oda” (VIII), (Eyüp), 3 Aralık 1960

1961

“Sinek” (II), (Eyüp), 2 Ocak 1961

“**Göç**” , (Ham olarak kalmış ve bitirilmemiş bir metin, yazıldığı yıl kaydedilmemiş.)

IV.2.3.YAZILARININ KRONOLOJİK LİSTESİ**1957**

“Adım Adım Maraş: Tabakhane” , Haz. : Kutluay Ali- Özdenören Rasim)
Gençlik, 22 Haziran 1957

“Adım Adım Maraş: Tabakhane” (II) , Haz. : Kutluay Ali- Özdenören Rasim
Gençlik, 23 Haziran 1957

“Adım Adım Maraş: Tabakhane” (III) , Haz. : Kutluay Ali- Özdenören Rasim
Gençlik, 25 Haziran 1957

“Adım Adım Maraş: Kale” , Haz. : Kutluay Ali- Özdenören Rasim) *Gençlik*,
26 Haziran 1957

“Adım Adım Maraş: Kale” (II), Haz. : Kutluay Ali- Özdenören Rasim

Gençlik, 27 Haziran 1957

“Adım Adım Maraş: Kale” (III), Haz. : Kutluay Ali- Özdenören Rasim

Gençlik, 28 Haziran 1957

“Adım Adım Maraş: Kale” (IV), Haz. : Kutluay Ali- Özdenören Rasim

Gençlik, 29 Haziran 1957

“Adım Adım Maraş: Pınarbaşı Bir Yeşil Ülke”, Haz. : Kutluay Ali-
Özdenören Rasim *Gençlik*, 7 Temmuz 1957

“Adım Adım Maraş: Pınarbaşı Bir Yeşil Ülke” (II), Haz. : Kutluay Ali-
Özdenören Rasim *Gençlik*, 12 Temmuz 1957

“Adım Adım Maraş: Pınarbaşı Bir Yeşil Ülke” (III), Haz. : Kutluay Ali-
Özdenören Rasim *Gençlik*, 17 Temmuz 1957

“Adım Adım Maraş: Pınarbaşı Bir Yeşil Ülke” (IV), Haz. : Kutluay Ali-
Özdenören Rasim *Gençlik*, 23 Temmuz 1957

“Kıyası: Yerli Film”, *Gençlik*, nu:33, 2 Ağustos 1957

“Kıyası: Kızmayalım”, *Gençlik*, nu:53, 25 Ağustos 1957

“Kıyası: Bedava Diye mi Yoksa Cazip mi?”, *Gençlik*, nu:69, 13 Eylül 1957

“Kıyası: Bu Ne Perhiz...” *Gençlik*, nu:93, 11 Ekim 1957

“Kıyası: Sohbet”, *Gençlik*, nu:105, 25 Ekim 1957

“Kıyası: Tecelli”, *Gençlik*, nu:111, 1 Kasım 1957

“Kıyası: Acelemiz Yok”, *Gençlik*, nu:117, 8 Kasım 1957

“Kıyası: Niçin Seviyormuşuz...”, *Gençlik*, nu:123, 15 Kasım 1957

“Kıyası: Öğrenci Lokali”, *Gençlik*, nu:134, 29 Kasım 1957

“Çocuk Kütüphanesi” , *Gençlik*, nu:152, 20 Aralık 1957

“21.Yılda Mehmet Akif”, *Gençlik*, nu:158, 27 Aralık 1957

1958

“Maraş'ta Kültürel Kalkınma”, *Gençlik*, nu:165, 3 Ocak 1958

“MR. Brown ve Kıbrıs”, *Gençlik*, nu:171, 10 Ocak 1958

“Rum Nerde Medeniyet nerde”, *Gençlik*, nu:177, 17 Ocak 1958

“Sanaysiz Ziraat”, *Gençlik*, nu:183, 24 Ocak 1958

- “Yine Öğrenci Lokali İçin”, nu:189, 31 Ocak 1958
- “Bir Şiir Dolayısı İle”, *Gençlik, Fikir Sanat Sayfası*, Haz. : Kutluay Ali-
Özdenören Rasim, nu: 4, 31 Ocak 1958
- “Değer Üzerine Bir Deneme”, *Gençlik*, nu:195, 7 Şubat 1958
- “Sisler İçinde Maraş”, *Gençlik*, nu:199, 12 Şubat 1958
- “Fantezi”, *Gençlik*, nu:201, 14 Şubat 1958
- “Kitaplar”, *Hamle*, nu: 20, Şubat 1958
- “Boş Laflar”, *Gençlik*, nu:207, 21 Şubat 1958
- “Et Sıkıntısı İçin”, *Gençlik*, nu:213, 28 Şubat 1958
- “Şehirdeki Meselelerimiz”, *Gençlik*, nu:219, 7 Mart Şubat 1958
- “Tıp Bayramı ve Anadolu”, *Gençlik*, nu:225, 14 Mart 1958
- “Doğu Düşmanlığı”, *Gençlik*, nu: 237, 28 Mart 1958
- “Kendine Güven ve Samimiyet”, *Gençlik*, nu:243, 4 Nisan 1958
- “Kültürel Kalkınma”, *Gençlik*, nu:249, 11 Nisan 1958
- “Vazifemizi İdrak Edelim”, *Gençlik*, nu:255, 18 Nisan 1958
- “Maraş’ta Çocuk”, *Gençlik*, nu:259, 25 Nisan 1958
- “Sanatı Düşünmek”, *Gençlik, Fikir Sanat Sayfası*, Haz. : Kutluay Ali-
Özdenören Rasim, nu:9, 29 Nisan 1958
- “Bir Dilek”, *Gençlik*, nu: 265, 2 Mayıs 1958
- “Acı Tezatlar”, *Gençlik*, nu: 271, 9 Mayıs 1958
- “Hikâyeciliğimiz”, *Gençlik*, nu: 276, 15 Mayıs 1958
- “Robotlaşmış Bir İlim”, *Gençlik*, nu: 277, 16 Mayıs 1958
- “İflas Eden Bir İdeoloji”, *Gençlik*, nu:283, 23 Mayıs 1958
- “Hikâyeciliğimiz” III, *Gençlik, Fikir Sanat Sayfası*, Haz. : Kutluay Ali-
Özdenören Rasim, nu: 12, 10 Haziran 1958
- “Sığ Edebiyat”, *Gençlik, Fikir Sanat Sayfası*, Haz. : Kutluay Ali-
Özdenören Rasim, nu: 13, 24 Haziran 1958
- “Niçin Eleştirme”, *Gençlik, Fikir Sanat Sayfası*, Haz. : Kutluay Ali-
Özdenören Rasim, nu: 14, 8 Temmuz 1958
- “Yır Yırdır”, *Gençlik, Fikir Sanat Sayfası*, Haz. : Kutluay Ali-
Özdenören Rasim, nu: 15, 22 Temmuz 1958
- “Helikoptere Zam Yok”, *Gençlik*, nu:361, 24 Ağustos 1958

1959

“Dilde Ilımlılar ve Töre Dergisi”, *Gençlik* (Fikir Sanat Eki, Haz. : Kutluay Ali Özdenören Rasim) , 5 Mayıs 1959

1962

“Yeni Bir Mutlakçılığa Doğru”, *Açıl*, nu:1, Ağustos 1962

“Metafizik Roman”, *Dost*, Aralık 1962

1964

“Mutlakın Gerçekleştirimi”, *Yeni İstiklal*, nu: 157, 12 Ağustos 1964

1965

“Sanatçının Sanatı”⁵⁸⁰, (Kahvecioğlu Celil), *Yeni İstiklal*, nu: 183, 10 Şubat 1965

“Metafizik ve Roman”, (Kahvecioğlu Celil), *Yeni İstiklal*, nu: 186, 3 Mart

1965

“Romancı”, (Kahvecioğlu Celil), *Yeni İstiklal*, nu: 188, 17 Mart 1965

“Hikâye”, (Kahvecioğlu Celil), *Yeni İstiklal*, nu: 191, 7 Nisan 1965

“Sezai Karakoç'un Son Eseri” ‘Yunus Emre’, (Kahvecioğlu Celil), *Yeni İstiklal*, nu: 215, 22 Eylül 1965

“Türk Edebiyatı”, (Kahvecioğlu Celil), [Ahmet Kabaklı'nın Eseri, 1.Cilt], *Yeni İstiklal*, nu: 223, 17 Kasım 1965

⁵⁸⁰ Bu yazı, Özdenören'in beyanına göre daha önce 1958 yılında Ankara'da çıkarılan *Çıkış* adlı dergide yayınlanmış olup dergiye ulaşılamamıştır.

1966

“Romanın Çıkmazı”, *Diriliş*, nu: 8, Kasım 1966

1968

“Sezai Karakoç Üzerine: Hayatı, Dönemi, Şiiri, Yeri”, *Çıkış*, nu: 3, Mayıs 1968

1969

“Yeni Dönemle”, *Edebiyat*, nu: 1, Şubat 1969

“Aradaki Çizgi”, *Edebiyat*, nu: 5–6, Haziran-Temmuz 1969

“Roman ve Hikâye”, *Edebiyat*, nu: 5–6, Haziran-Temmuz 1969

“Yasaları Yerlileştirmek”, (Kahvecioğlu Celil), *Edebiyat*, nu: 5–6, Haziran-Temmuz 1969, nu: (19)+5, Nisan 1972

“Laiklik”, (Kahvecioğlu Celil), *Edebiyat*, nu: 7–12, 1969–1970

1971

“Lût Dersi”, *Edebiyat*, nu: 19+2, Aralık 1971

1972

“Bütün Yıkıntıların Üstünde”, *Edebiyat*, nu: (19)+3, Ocak 1972

“Dergilerde: Deneme”, (Taşkın Gaffar), *Edebiyat*, nu: (19)+4, Şubat 1972

“Dergilerde: Türk Edebiyatı”, (Taşkın Gaffar), *Edebiyat*, nu: (19)+4, Şubat 1972

“Romanımızda Gereken”, (Taşkın Gaffar), *Edebiyat*, nu: (19)+5, Nisan 1972

“Yunus Emre”, [Sezai Karakoç’un Eseri], *Edebiyat*, nu: (19)+5, Nisan 1972

“Batının Çıkmazı”, *Edebiyat*, nu: 19+5, Nisan 1972

“Ocak Dergisi”, (Kahvecioğlu Celil), *Edebiyat*, 3. Dön. , nu: (19)+5, Nisan

1972

“İşaret Çocukları”, *Edebiyat*, nu: (19)+6, Haziran 1972

“Sığınak”, *Edebiyat*, nu: (19)+6, Haziran 1972

1974

“İnşa”, *Edebiyat*, 4. Dönem, nu:7, Şubat 1974

“Bir Ülkücü Şairin Ünlemi 'Sebep Ey' ”, *Edebiyat*, 4.Dön. , nu:8, Nisan 1974

“Bir Nöbet Geçirmiştir”, *Edebiyat*, 4. Dön. , nu:8, Nisan 1974.

“Evet, Bunalım Edebiyatı”, *Edebiyat*, 4. Dön. , nu:9, Haziran 1974

“Yunus Emre”, [2.kez], (Taşkın Gaffar), [Sezai Karakoç'un eseri], *Gelişme*, nu:7, Güz 1974

1975

“Ökçelerinin Üstünde”, *Diriliş*, nu: 5, Ocak 1975

1976

“Ruhun Romanı”, *Mavera*, nu:1, Aralık 1976

“Şemaya Göre Yazmak”, *Mavera*, nu:1, Aralık 1976

1977

“Romanda Üçüncü Boyut”, *Mavera*, nu:2, Ocak 1977

“Esselam”, *Mavera*, nu:2, Ocak 1977

“Geç Kalmış Bir Eser”, *Mavera*, nu:2, Ocak 1977

“Dergiler”, *Mavera*, nu:3, Şubat 1977

“Ruhun Malzemeleri”, *Mavera*, nu:4, Mart 1977

- “Edebiyat”, *Mavera*, nu:4, Mart 1977
- “Niçin Roman?”, *Mavera*, nu:4, Mart 1977
- “Edebiyat”, [Dergi Tanıtımı], *Mavera*, nu:4, Mart 1977
- “Roman ve Hayat”, *Mavera*, nu:5, Nisan 1977
- “Dünya Bir İnkılâp Bekliyor”, *Mavera*, nu: 5, Nisan 1977
- “Diriliş”, *Mavera*, nu:5, Nisan 1977
- “Bu Sayımızda”, *Mavera*, nu: 5, Nisan 1977
- “Başlarken”, *Yeni Devir*, 25 Nisan 1977
- “Yazarın Sahibi”, *Yeni Devir*, 26 Nisan 1977
- “Halkın Yanında”, *Yeni Devir*, 27 Nisan 1977
- “Yeniden Devrim”, *Yeni Devir*, 28 Nisan 1977
- “Türkiye’nin Görüntüsü”, *Yeni Devir*, 29 Nisan 1977
- “Uygurların Kavgası”, *Yeni Devir*, 30 Nisan 1977
- “Aşkın Edebiyat”, *Mavera*, nu:6, Mayıs 1977
- “Seçim”, *Yeni Devir*, 1 Mayıs 1977
- “Gizli Manda”, *Yeni Devir*, 2 Mayıs 1977
- “Psikolojik Bir Yaklaşım”, *Yeni Devir*, 3 Mayıs 1977
- “Denklemdaki Eksik Değer”, *Yeni Devir*, 4 Mayıs 1977
- “Abesin Mantığı”, *Yeni Devir*, 5 Mayıs 1977
- “Krilov’un Mantığı”, *Yeni Devir*, 6 Mayıs 1977
- “Garip Teslis”, *Yeni Devir*, 7 Mayıs 1977
- “İki Sulta”, *Yeni Devir*, 8 Mayıs 1977
- “Tek Sulta”, *Yeni Devir*, 9 Mayıs 1977
- “Batıyı Yanlış mı Anlıyoruz”, *Yeni Devir*, 10 Mayıs 1977
- “Bir Kere Evet Deyince”, *Yeni Devir*, 11 Mayıs 1977
- “Yanlış Anlaşılan Hangisi”, *Yeni Devir*, 12 Mayıs 1977
- “Niçin?”, *Yeni Devir*, 13 Mayıs 1977
- “Menziller”, *Yeni Devir*, 14 Mayıs 1977
- “Adını Yanlış Koymak”, *Yeni Devir*, 15 Mayıs 1977
- “Mümkün müydü?”, *Yeni Devir*, 16 Mayıs 1977
- “Hesaba Katılmayan Unsur”, *Yeni Devir*, 17 Mayıs 1977
- “Mesele Siyasaldır”, *Yeni Devir*, 18 Mayıs 1977

- “Batı Gözlüğüyle Bakınca”, *Yeni Devir*, 19 Mayıs 1977
- “Dava Nedir?” ,*Yeni Devir*, 20 Mayıs 1977
- “Orwell’ın Koyunları”, *Yeni Devir*, 21 Mayıs 1977
- “Senin Ferasetin”, *Yeni Devir*, 22 Mayıs 1977
- “Sisyphé Gibi”, *Yeni Devir*, 23 Mayıs 1977
- “Neler Beklediler”, *Yeni Devir*, 24 Mayıs 1977
- “Yüz elli Yıllık Aktüalite”, *Yeni Devir*, 25 Mayıs 1977
- “Nereye Götürebilirdi”, *Yeni Devir*, 26 Mayıs 1977
- “Eşitlik mi Mesele”, *Yeni Devir*, 27 Mayıs 1977
- “Bulanık Ufuktaki Net Hedef”, *Yeni Devir*, 28 Mayıs 1977
- “Batının Zamiri”, *Yeni Devir*, 29 Mayıs 1977
- “Korkunç Dilemma”, *Yeni Devir*, 30 Mayıs 1977
- “Suçlu Kim?” , *Yeni Devir*, 31 Mayıs 1977
- “Ölçü”, *Yeni Devir*, 1 Haziran 1977
- “Direnmek İstiyorum”, *Yeni Devir*, 2 Haziran 1977
- “Yalnız Adam”, *Yeni Devir*, 3 Haziran 1977
- “Yazı: Abdülhamit Bilinci”, *Yeni Devir*, 4 Haziran 1977
- “Ne Yaptı Bu Sultan”, *Yeni Devir*, 5 Haziran 1977
- “Yapılan Eleştiriler”, *Yeni Devir*, 6 Haziran 1977
- “Gizli Savaş”, *Yeni Devir*, 7 Haziran 1977
- “Miyar”, *Yeni Devir*, 8 Haziran 1977
- “Değişen Bir Şey Yok”, *Yeni Devir*, 9 Haziran 1977
- “Çeterisparibus”, *Yeni Devir*, 10 Haziran 1977
- “Zihniyet Değişik, Varsayım Aynı”, *Yeni Devir*, 11 Haziran 1977
- “Karaya Vuran Fikir”, *Yeni Devir*, 12 Haziran 1977
- “Nasıl Bir Hükümet”, *Yeni Devir*, 13 Haziran 1977
- “Nasıl Bir Politika”, *Yeni Devir*, 14 Haziran 1977
- “Ortak Duygu”, *Yeni Devir*, 15 Haziran 1977
- “Ortak Yol”, *Yeni Devir*, 16 Haziran 1977
- “Sabır ve Zaman”, *Yeni Devir*, 17 Haziran 1977
- “Tek Taraflı İttifak”, *Yeni Devir*, 18 Haziran 1977
- “Gabin”, *Yeni Devir*, 19 Haziran 1977

- “En Başta”, *Yeni Devir*, 20 Haziran 1977
- “Bir Gün”, *Yeni Devir*, 21 Haziran 1977
- “İslam’ı Kavramak”, *Yeni Devir*, 22 Haziran 1977
- “Batı Uygarlığı”, *Yeni Devir*, 23 Haziran 1977
- “Çökecek Derken”, *Yeni Devir*, 24 Haziran 1977
- “İmha Uygarlığı”, *Yeni Devir*, 25 Haziran 1977
- “Ter Döken Bir Dünya”, *Yeni Devir*, 26 Haziran 1977
- “Batı Aferin Diyor”, *Yeni Devir*, 27 Haziran 1977
- “Cemaat Halinde Fakat Tek Tek”, *Yeni Devir*, 28 Haziran 1977
- “Evrensel Site mi?” , *Yeni Devir*, 29 Haziran 1977
- “Evrensel Siteden Sömürgeciliğe”, *Yeni Devir*, 30 Haziran 1977
- “Mahzun Bir Konferans veya Makûs Bir Ürküntü”, *Mavera*, nu: 8, Temmuz

1977

- “Yazarın Tavrı Önemlidir”, *Mavera*, nu:8, Temmuz 1977
- “Siret-i Nebi Dolayısıyla”, *Mavera*, nu:8, Temmuz 1977
- “Nereye Gidiyorsun Âdemoğlu”, *Yeni Devir*, 1 Temmuz 1977
- “Evet, Evrensel Site”, *Yeni Devir*, 2 Temmuz 1977
- “İttifak Deyince”, *Yeni Devir*, 3 Temmuz 1977
- “Batıda Erimek”, *Yeni Devir*, 4 Temmuz 1977
- “Kısır Süreç”, *Yeni Devir*, 5 Temmuz 1977
- “Tüy”, *Yeni Devir*, 6 Temmuz 1977
- “Prizmaların Ardından”, *Yeni Devir*, 7 Temmuz 1977
- “Boyutları Genişletelim”, *Yeni Devir*, 8 Temmuz 1977
- “İki Dünya”, *Yeni Devir*, 9 Temmuz 1977
- “Konumuz Gülme Değil”, *Yeni Devir*, 10 Temmuz 1977
- “Kuş Bakışı”, *Yeni Devir*, 11 Temmuz 1977
- “Dışımızdaki Ölüm”, *Yeni Devir*, 12 Temmuz 1977
- “Ölüm İçimizde”, *Yeni Devir*, 13 Temmuz 1977
- “Dağınık Yaklaşımlar”, *Yeni Devir*, 14 Temmuz 1977
- “Kül Halinde”, *Yeni Devir*, 15 Temmuz 1977
- “Yeniden Başlayalım”, *Yeni Devir*, 16 Temmuz 1977
- “İşbirliğine Doğru”, *Yeni Devir*, 17 Temmuz 1977

- “İptidai Engeller”, *Yeni Devir*, 18 Temmuz 1977
- “Acaba Tarih...” , *Yeni Devir*, 19 Temmuz 1977
- “Her Müslüman Kendi Adasında”, *Yeni Devir*, 20 Temmuz 1977
- “Cemaat”, *Yeni Devir*, 21 Temmuz 1977
- “Ortak Karar”, *Yeni Devir*, 22 Temmuz 1977
- “Ortak Amaç”, *Yeni Devir*, 23 Temmuz 1977
- “Cemaati Tutan Dostluk”, *Yeni Devir*, 24 Temmuz 1977
- “Cemaat Olabilmek”, *Yeni Devir*, 25 Temmuz 1977
- “Cemaat Olma Zorunluluğu”, *Yeni Devir*, 26 Temmuz 1977
- “Usul”, *Yeni Devir*, 27 Temmuz 1977
- “İnsan Bu”, *Yeni Devir*, 28 Temmuz 1977
- “Biz Hangi Noktadayız?”, *Yeni Devir*, 29 Temmuz 1977
- “Zorluk Nerede?” , *Yeni Devir*, 30 Temmuz 1977
- “Kötü Döşek”, *Yeni Devir*, 31 Temmuz 1977
- “Korku”, *Yeni Devir*, 1 Ağustos 1977
- “Korkudan Başlayınca”, *Yeni Devir*, 2 Ağustos 1977
- “Asıl Sevinç”, *Yeni Devir*, 3 Eylül 1977
- “Kapıları Kilitlenmiş Bir Ateş”, *Yeni Devir*, 4 Ağustos 1977
- “Göz”, *Yeni Devir*, 5 Ağustos 1977
- “Zaman Zaman”, *Yeni Devir*, 6 Ağustos 1977
- “Zaman ve Ölüm”, *Yeni Devir*, 7 Ağustos 1977
- “Hatırla İnsan”, *Yeni Devir*, 8 Ağustos 1977
- “Sayha”, *Yeni Devir*, 9 Ağustos 1977
- “İşığa Alışmak”, *Yeni Devir*, 10 Ağustos 1977
- “Senin Dostun”, *Yeni Devir*, 11 Ağustos 1977
- “Fark”, *Yeni Devir*, 12 Ağustos 1977
- “Bakış Farkı”, *Yeni Devir*, 13 Ağustos 1977
- “Perdeler”, *Yeni Devir*, 14 Ağustos 1977
- “Telaş”, *Yeni Devir*, 15 Ağustos 1977
- “Bu Gün Oruçlusun”, *Yeni Devir*, 16 Ağustos 1977
- “Şüphe”, *Yeni Devir*, 17 Ağustos 1977
- “Şüphe Gelince”, *Yeni Devir*, 18 Ağustos 1977

- “Yakında Göreceksin”, *Yeni Devir*, 19 Ağustos 1977
- “Bir Böcek Gibi”, *Yeni Devir*, 20 Ağustos 1977
- “Özgürlük Oyunu:”, *Yeni Devir*, 21 Ağustos 1977
- “Aklın Soyut Tanrısı”, *Yeni Devir*, 22 Ağustos 1977
- “Zulüm”, *Yeni Devir*, 23 Ağustos 1977
- “Zulmün Asıl Yüzü”, *Yeni Devir*, 25 Ağustos 1977
- “Bedel”, *Yeni Devir*, 26 Ağustos 1977
- “Sınır”, *Yeni Devir*, 27 Ağustos 1977
- “Tavır”, *Yeni Devir*, 28 Ağustos 1977
- “Diyalektik”, *Yeni Devir*, 29 Ağustos 1977
- “İnananlar İnanınız”, *Yeni Devir*, 30 Ağustos 1977
- “Düşünme Tarzı”, *Yeni Devir*, 31 Ağustos 1977
- “İz Üstüne veya Edebiyat Eserinin Fikri Platformu”, *Mavera*, nu:10, Eylül

1977

- “Abbas Niçin Müslüman Oldu?” , *Yeni Devir*, 1 Eylül 1977
- “Yaşama Sevinci”, *Yeni Devir*, 2 Eylül 1977
- “Asıl Sevinç”, *Yeni Devir*, 3 Eylül 1977
- “Aptal Teselli”, *Yeni Devir*, 4 Eylül 1977
- “Bir Tip”, *Yeni Devir*, 5 Eylül 1977
- “Yeniden Oluşmak”, *Yeni Devir*, 6 Eylül 1977
- “Bizim Meselemiz”, *Yeni Devir*, 7 Eylül 1977
- “Ebu Talib Kompleksi”, *Yeni Devir*, 8 Eylül 1977
- “Ebu Talib Kompleksi” (II), *Yeni Devir*, 9 Eylül 1977
- “Ebu Talib Kompleksi” (III), *Yeni Devir*, 10 Eylül 1977
- “Ebu Talib Kompleksi” (IV), *Yeni Devir*, 11 Eylül 1977
- “Goethe'deki Ebu Talib”, *Yeni Devir*, 12 Eylül 1977
- “Rilke'deki Ebu Talib”, *Yeni Devir*, 13 Eylül 1977
- “Bismark'taki Ebu Talib”, *Yeni Devir*, 14 Eylül 1977
- “Bu Gün Bayramdasın”, *Yeni Devir*, 15 Eylül 1977
- “Zaman ve Vakıt”, *Yeni Devir*, 18 Eylül 1977
- “Durum Muhakemesi”, *Yeni Devir*, 19 Eylül 1977
- “Bugünü Anlamak”, *Yeni Devir*, 20 Eylül 1977

“Dünü Anlamak”, *Yeni Devir*, 21 Eylül 1977

“Paradokslar”, *Yeni Devir*, 22 Eylül 1977

“Düzen”, *Yeni Devir*, 23 Eylül 1977

“Rol”, *Yeni Devir*, 24 Eylül 1977

“Fonksiyon”, *Yeni Devir*, 25 Eylül 1977

“Ricat ve Uruç”, *Yeni Devir*, 26 Eylül 1977

“Kültür İçin Çeşitleme”, *Yeni Devir*, 27 Eylül 1977

“Mülkün Temeli”, *Yeni Devir*, 28 Eylül 1977

“Makine ve Program”, *Yeni Devir*, 29 Eylül 1977

“Bizim İnsanımız”, *Yeni Devir*, 30 Eylül 1977

1978

“Söyleşi”, *Yeni Devir*, 17 Ocak 1978

“Söyleşi” (II) , *Yeni Devir*, 18 Ocak 1978

“Yakın Tarihimizi Bilmek”, *Yeni Devir*, 19 Ocak 1978

“Bağımsızlığı Anlamak”, *Yeni Devir*, 20 Ocak 1978

“Susuyorum”, *Yeni Devir*, 21 Ocak 1978

“Tarihin Mantığı”, *Yeni Devir*, 22 Ocak 1978

“Fırsat”, *Yeni Devir*, 23 Ocak 1978

“Müslümanın Halleri”, *Yeni Devir*, 24 Ocak 1978

“Biz Hangi Taraftayız”, *Yeni Devir*, 25 Ocak 1978

“Değişmeyen Bir Soru”, *Yeni Devir*, 26 Ocak 1978

“Konumuzu Bilmek”, *Yeni Devir*, 27 Ocak 1978

“Minare ve Kule”, *Yeni Devir*, 29 Ocak 1978

“Uzun Vadeyi Göze Almak”, *Yeni Devir*, 30 Ocak 1978

“Ne Umut Ne Umutsuzluk”, *Yeni Devir*, 31 Ocak 1978

“Tecelli Ama...”, *Yeni Devir*, 1 Şubat 1978

“Tebliğ”, *Yeni Devir*, 2 Şubat 1978

“Mavera”, *Yeni Devir*, 3 Şubat 1978

“Zihniyet Meselesi”, *Yeni Devir*, 4 Şubat 1978

“Onarım Değil Yeniden İnşa”, *Yeni Devir*, 5 Şubat 1978

- “Bizim İçin Farkı Yok!” , *Yeni Devir*, 6 Şubat 1978
- “Zihnimizi Arındırmak”, *Yeni Devir*, 7 Şubat 1978
- “Düzenin Tıkandığı Yerde”, *Yeni Devir*, 8 Şubat 1978
- “Farazi Problemler”, *Yeni Devir*, 9 Şubat 1978
- “Yöntemin Tayini”, *Yeni Devir*, 10 Şubat 1978
- “Zulmü Bilmek”, *Yeni Devir*, 11 Şubat 1978
- “İbadet”, *Yeni Devir*, 12 Şubat 1978
- “Yavaş, Fakat Sağlıklı”, *Yeni Devir*, 13 Şubat 1978
- “Haricileri Öldürmeyiniz”, *Yeni Devir*, 14 Şubat 1978
- “Bir İncelik”, *Yeni Devir*, 16 Şubat 1978
- “Yazı Deyince”, *Yeni Devir*, 17 Şubat 1978
- “Yazı Deyince” (II) , *Yeni Devir*, 18 Şubat 1978
- “Bizi Anlayamazlar”, *Yeni Devir*, 19 Şubat 1978
- “Anlayış Farkımız”, *Yeni Devir*, 20 Şubat 1978
- “Demokrasinin İki Faraziyesi”, *Yeni Devir*, 21 Şubat 1978
- “Kadınların Çalışması”, *Yeni Devir*, 22 Şubat 1978
- “İsraf İsraf Dedikleri”, *Yeni Devir*, 23 Şubat 1978
- “İsraf Psikolojisi”, *Yeni Devir*, 24 Şubat 1978
- “Robespierre'nin Bir Sözü”, *Yeni Devir*, 25 Şubat 1978
- “Zihin Aydınlığı”, *Yeni Devir*, 26 Şubat 1978
- “Eskişehir Halkası”, *Yeni Devir*, 27 Şubat 1978
- “Gündemdeki Mesele”, *Yeni Devir*, 28 Şubat 1978
- “İz Düşümü”, *Yeni Devir*, 1 Mart 1978
- “Gerekçe”, *Yeni Devir*, 2 Mart 1978
- “Karanlık Aynada Yansımayan”, *Yeni Devir*, 3 Mart 1978
- “Bilenler, Bilmeyenler”, *Yeni Devir*, 4 Mart 1978
- “Şeriat'a Uygun Sanat”, *Yeni Devir*, 5 Mart 1978
- “Kavganın Odak Noktası”, *Yeni Devir*, 6 Mart 1978
- “Soyutluk Meselesi”, *Yeni Devir*, 7 Mart 1978
- “Özgürlük Mücadelesi”, *Yeni Devir*, 8 Mart 1978
- “Bütüncülük”, *Yeni Devir*, 9 Mart 1978
- “Varsayımlar İrdelenmeli”, *Yeni Devir*, 10 Mart 1978

- “Değişince”, *Yeni Devir*, 11 Mart 1978
- “Kabul Günü”, *Yeni Devir*, 12 Mart 1978
- “Yazmak Yenilemek”, *Yeni Devir*, 13 Mart 1978
- “Dikkat Dağılması”, *Yeni Devir*, 14 Mart 1978
- “Niçin Sosyalist Oluyorlar?” , *Yeni Devir*, 15 Mart 1978
- “Devlet Farkı”, *Yeni Devir*, 16 Mart 1978
- “İnsan Farkı”, *Yeni Devir*, 17 Mart 1978
- “Erdem Farkı”, *Yeni Devir*, 18 Mart 1978
- “Erdem Farkı” (II) , *Yeni Devir*, 19 Mart 1978
- “Erdem Farkı” (III) , *Yeni Devir*, 20 Mart 1978
- “Erdem Farkı” (IV) , *Yeni Devir*, 21 Mart 1978
- “Erdem Farkı” (V) , *Yeni Devir*, 22 Mart 1978
- “Ay mı Büyük Güneş mi?” , *Yeni Devir*, 23 Mart 1978
- “Rol”, [ikinci kez], *Yeni Devir*, 24 Mart 1978
- “İki Çeşit Aktüalite”, *Yeni Devir*, 25 Mart 1978
- “Amacımızı Biliyor muyuz?” , *Yeni Devir*, 26 Mart 1978
- “Mücadelenin Niteliği”, *Yeni Devir*, 27 Mart 1978
- “Nasıl Yaklaşmalıyız?” , *Yeni Devir*, 28 Mart 1978
- “Başarı Nedir?” , *Yeni Devir*, 29 Mart 1978
- “Kul veya Sürgün”, *Yeni Devir*, 30 Mart 1978
- “Zor mu Kolay mı?” , *Yeni Devir*, 2 Nisan 1978
- “Hayal Kurmak Değil, Yaşamak”, *Yeni Devir*, 3 Nisan 1978
- “Ne Dersiniz?” , *Yeni Devir*, 4 Nisan 1978
- “Kendi Gücümüzü Bilsek?” , *Yeni Devir*, 5 Nisan 1978
- “Dogmalara Karşı”, *Yeni Devir*, 6 Nisan 1978
- “Kara “Beyaz Adama” da Ne Oluyor”, *Yeni Devir*, 7 Nisan 1978
- “Müslümanın Yalın Hali”, *Yeni Devir*, 8 Nisan 1978
- “Garp Cephesinde Bir Şeyler Var”, *Yeni Devir*, 9 Nisan 1978
- “Kuyruk ve Sinek”, *Yeni Devir*, 10 Nisan 1978
- “Model Ararken”, *Yeni Devir*, 11 Nisan 1978
- “İğraptaki Yerimiz”, *Yeni Devir*, 12 Nisan 1978
- “Bağımlı Olmak Bir Hastalıktır”, *Yeni Devir*, 13 Nisan 1978

- “Hastalıktan Şifaya”, *Yeni Devir*, 14 Nisan 1978
- “Hareket Derken”, *Yeni Devir*, 15 Nisan 1978
- “Gerçekçilik Derken”, *Yeni Devir*, 16 Nisan 1978
- “1 Milyar Müslüman”, *Yeni Devir*, 17 Nisan 1978
- “Önce Kendi Doğrularımız”, *Yeni Devir*, 18 Nisan 1978
- “Sıkıntı, Sıkıntıcık”, *Yeni Devir*, 19 Nisan 1978
- “Kendi Sularımıza Girelim”, *Yeni Devir*, 20 Nisan 1978
- “Kumar mı, Hile mi?”, *Yeni Devir*, 21 Nisan 1978
- “Neyle Meşgulüz?” , *Yeni Devir*, 22 Nisan 1978
- “Hamido”, *Yeni Devir*, 23 Nisan 1978
- “Çaresizlik”, *Yeni Devir*, 24 Nisan 1978
- “Ekonominin Ötesindeki Hedef”, *Yeni Devir*, 25 Nisan 1978
- “Senegal'de Bir Konferans”, *Yeni Devir*, 26 Nisan 1978
- “Ortalık Karmakarışık”, *Yeni Devir*, 27 Nisan 1978
- “Zillate Razi Değilsek”, *Yeni Devir*, 28 Nisan 1978
- “Konferanstan Sonra”, *Yeni Devir*, 29 Nisan 1978
- “Efendiler Savaşı ve Köleler”, *Yeni Devir*, 30 Nisan 1978
- “Malzemelerin Ruhunu”, *Mavera*, nu:18, Mayıs 1978
- “Bir Tartışma Üstüne”, *Mavera*, nu:18, Mayıs 1978
- “Sol Ne İstiyor?” , *Yeni Devir*, 1 Mayıs 1978
- “Şiddet”, *Yeni Devir*, 2 Mayıs 1978
- “Bilin Bakalım, Kim Kimdir?”, *Yeni Devir*, 3 Mayıs 1978
- “Biz Yaşaya Yaşaya Geliriz”, *Yeni Devir*, 4 Mayıs 1978
- “Dah Dedi Gitmedi”, *Yeni Devir*, 7 Mayıs 1978
- “İki Çeşit İlgi”, *Yeni Devir*, 8 Mayıs 1978
- “Biçimin Getirdiği Öz”, *Yeni Devir*, 9 Mayıs 1978
- “Bilgi ve Ruh”, *Yeni Devir*, 10 Mayıs 1978
- “Sabırlar Taşmamalı” *Yeni Devir*, 11 Mayıs 1978
- “Halen Potansiyel Durumundayız”, *Yeni Devir*, 12 Mayıs 1978
- “Çıkar Yol Hangisi”, *Yeni Devir*, 13 Mayıs 1978
- “Hıristiyanlık Bilime Karşı”, *Yeni Devir*, 14 Mayıs 1978
- “Patlama Noktası”, *Yeni Devir*, 15 Mayıs 1978

- “Kritik Bir Dönemin Eşiğinde”, *Yeni Devir*, 16 Mayıs 1978
- “Dış Yardım Konusu”, *Yeni Devir*, 17 Mayıs 1978
- “Bilimcilerin Art Niyeti”, *Yeni Devir*, 18 Mayıs 1978
- “Gelişmelerin Yönü”, *Yeni Devir*, 19 Mayıs 1978
- “Batı Aferin Diyor”, *Yeni Devir*, 20 Mayıs 1978
- “Şu Ambargo”, *Yeni Devir*, 21 Mayıs 1978
- “Propaganda Gücü”, *Büyük Doğu*, 16. Devre, nu:3, 22 Mayıs 1978
- “Siyaset Bunalımı”, *Yeni Devir*, 22 Mayıs 1978
- “Zaafımız Nerede?” , *Yeni Devir*, 23 Mayıs 1978
- “Yanına Kalmak”, *Yeni Devir*, 24 Mayıs 1978
- “Kendi Politikamız”, *Yeni Devir*, 25 Mayıs 1978
- “Öşürden Korkanlar”, *Yeni Devir*, 26 Mayıs 1978
- “Politikamızın İki Veçhesi”, *Yeni Devir*, 27 Mayıs 1978
- “Diğer Veçhe”, *Yeni Devir*, 28 Mayıs 1978
- “Müstakbel Denge ve Bizdeki Yansıması”, *Yeni Devir*, 29 Mayıs 1978
- “Müslümanca Silahlanma”, *Yeni Devir*, 30 Mayıs 1978
- “Yeni Denge”, *Yeni Devir*, 31 Mayıs 1978
- “Ambargo ve Ötesi”, *Büyük Doğu*, 16.Devre, nu:5, 5 Haziran 1978
- “Kural Üstüne Bir Dipnotu”, *Mavera*, nu:19 Haziran 1978
- “Yedekte Olma, Yedeğe Alma”, *Yeni Devir*, 1 Haziran 1978
- “Berzahtan Çıkarken”, *Yeni Devir*, 2 Haziran 1978
- “Yazının İşlevi”, *Yeni Devir*, 3 Haziran 1978
- “Propaganda, Propaganda...”, *Yeni Devir*, 4 Haziran 1978
- “Git Gide Daha Net”, *Yeni Devir*, 5 Haziran 1978
- “Tecrübelerin Getirdiği”, *Yeni Devir*, 6 Haziran 1978
- “Müslüman Gibi Görünmek...” , *Yeni Devir*, 7 Haziran 1978
- “Hedefi Şaşırılmamak”, *Yeni Devir*, 8 Haziran 1978
- “Marxist Emperyalizmin Irkçılığı”, *Yeni Devir*, 9 Haziran 1978
- “Yeni İnsanı Ararken”, *Yeni Devir*, 10 Haziran 1978
- “Çevir Kaz Yanmasın!” , *Yeni D, Yeni Devir*, 11 Haziran 1978
- “Yatırım İsraf Anlayışı”, *Yeni Devir*, 12 Haziran 1978
- “Yabancı Basına İnanmalı mı?” , *Yeni Devir*, 13 Haziran 1978

- “Silahların Kanunu”, *Yeni Devir*, 14 Haziran 1978
- “Silahların Kanunu” (II) , *Yeni Devir*, 15 Haziran 1978
- “Silahların Kanunu” (III) , *Yeni Devir*, 16 Haziran 1978
- “Partiler Yelpazesi”, *Yeni Devir*, 17 Haziran 1978
- “Vaziyeti Kurtarmak”, *Yeni Devir*, 18 Haziran 1978
- “Vaziyet Nasıl Kurtarılıyor?” , *Yeni Devir*, 19 Haziran 1978
- “Suudi Arabistan'ın Silahları”, *Yeni Devir*, 20 Haziran 1978
- “Kötü Bir Dünyada Çılgın Tür”, *Yeni Devir*, 21 Haziran 1978
- “Ürküntünün Sebepleri”, *Yeni Devir*, 22 Haziran 1978
- “Teknolojinin Mazarratlarına Bakarak”, *Yeni Devir*, 23 Haziran 1978
- “Hangi Kılıçla Cihada Çıkacaksın?” , *Yeni Devir*, 24 Haziran 1978
- “Silahlanmanın Anlamı”, *Yeni Devir*, 25 Haziran 1978
- “Sapıklık Simgesi”, *Yeni Devir*, 26 Haziran 1978
- “Bir Seyahatin Getirmedikleri”, *Yeni Devir*, 27 Haziran 1978
- “Bir Kongre”, *Yeni Devir*, 28 Haziran 1978
- “Orta Yol”, *Yeni Devir*, 29 Haziran 1978
- “Düşün!” , *Yeni Devir*, 30 Haziran 1978
- “Panel”, *Yeni Devir*, 2 Temmuz 1978
- “İslam Ülkeleri Niçin Sanayileşmedi?” , *Yeni Devir*, 3 Temmuz 1978
- “Reklâm ve Ötesi”, *Yeni Devir*, 4 Temmuz 1978
- “Niyetimiz Salih mi?” , *Yeni Devir*, 5 Temmuz 1978
- “İslam Dindir”, *Yeni Devir*, 6 Temmuz 1978
- “Kukla mı, Kuklacı mı?” , *Yeni Devir*, 7 Temmuz 1978
- “Bizim Dilimiz”, *Yeni Devir*, 8 Temmuz 1978
- “Edep ve Hatır”, *Yeni Devir*, 9 Temmuz 1978
- “Eski Hale İade”, *Yeni Devir*, 10 Temmuz 1978
- “Muhalif Ruhlar”, *Yeni Devir*, 11 Temmuz 1978
- “Önce Amel”, *Yeni Devir*, 12 Temmuz 1978
- “Asgari Müştereklerde Birleşmek”, *Yeni Devir*, 13 Temmuz 1978
- “Yenileme Reforma Karşı”, *Yeni Devir*, 14 Temmuz 1978
- “Sen İstemedikçe”, *Yeni Devir*, 15 Temmuz 1978
- “Düğümün Ucu”, *Yeni Devir*, 16 Temmuz 1978

- “Tenkit, Şikâyet”, *Yeni Devir*, 17 Temmuz 1978
- “Müslüman Olmak Suç mu, Değil mi?” , *Yeni Devir*, 18 Temmuz 1978
- “Sınırlar”, *Yeni Devir*, 19 Temmuz 1978
- “Kaderimizle Tanışalım”, *Yeni Devir*, 20 Temmuz 1978
- “Bir Mektup Dolayısıyla”, *Yeni Devir*, 21 Temmuz 1978
- “Mantık Farkı”, *Yeni Devir*, 22 Temmuz 1978
- “Bilginin Kaynağı”, *Yeni Devir*, 23 Temmuz 1978
- “Osmanlı Ruhu”, *Yeni Devir*, 24 Temmuz 1978
- “Yazı Başlıkları”, *Yeni Devir*, 25 Temmuz 1978
- “Rasyonalizmin Farklı Yüzleri”, *Yeni Devir*, 26 Temmuz 1978
- “Otokritik”, *Yeni Devir*, 27 Temmuz 1978
- “Doğru Söz de Şaşırtıcı Olabilir”, *Yeni Devir*, 28 Temmuz 1978
- “Devletin Müsamahası mı?”, *Yeni Devir*, 29 Temmuz 1978
- “Laiklik Alıştırmaları”, *Yeni Devir*, 30 Temmuz 1978
- “Yalnız Gezen Yıldızlar”, *Yeni Devir*, 31 Temmuz 1978
- “Hac Konusu”, *Yeni Devir*, 1 Ağustos 1978
- “Namaz Konusu”, *Yeni Devir*, 2 Ağustos 1978
- “Putları da Korumalı”, *Yeni Devir*, 3 Ağustos 1978
- “Düşünceyi Diri Tutmak”, *Yeni Devir*, 4 Ağustos 1978
- ”Biz Demesini Bilmek”, *Yeni Devir*, 5 Ağustos 1978
- “Hayat Tarzı”, *Yeni Devir*, 6 Ağustos 1978
- “Yönetilenlerin Düşüncesi”, *Yeni Devir*, 7 Ağustos 1978
- “Zaafımız Nerede”, *Yeni Devir*, 8 Ağustos 1978
- “Önce Kendi Doğrularımız”, *Yeni Devir*, 9 Ağustos 1978
- “Yavan Demezseniz Okuyun”, *Yeni Devir*, 10 Ağustos 1978
- “Hayâ Mantığı”, *Yeni Devir*, 13 Ağustos 1978
- “İki Yüzlülük Talimi”, *Yeni Devir*, 14 Ağustos 1978
- “Yakıştırmalar, Gerçekler”, *Yeni Devir*, 15 Ağustos 1978
- “Agnostikler”, *Yeni Devir*, 16 Ağustos 1978
- “Bir Kitap Bir Filozof”, *Yeni Devir*, 17 Ağustos 1978
- “Komşuyu Sevmek Hürriyeti Önlenemez”, *Yeni Devir*, 18 Ağustos 1978
- “Bir Profesörün Tasavvufa Bakışı”, *Yeni Devir*, 19 Ağustos 1978

- “Tasavvufa Dair”, *Yeni Devir*, 20 Ağustos 1978
- “Sanat Bir Avareliktir”, *Yeni Devir*, 21 Ağustos 1978
- “Demagoji”, *Yeni Devir*, 22 Ağustos 1978
- “Ah, Bu Profesör Kafaları”, *Yeni Devir*, 23 Ağustos 1978
- “İnanmada Usul”, *Yeni Devir*, 24 Ağustos 1978
- “Bürokratlar Beni Güldürmeyin”, *Yeni Devir*, 25 Ağustos 1978
- “Kabahat Kimde?” , *Yeni Devir*, 26 Ağustos 1978
- “Fevkalade Şartlar”, *Yeni Devir*, 27 Ağustos 1978
- “İlmi Aşan İrfan”, *Yeni Devir*, 28 Ağustos 1978
- “Masonca Düşünmek”, *Yeni Devir*, 29 Ağustos 1978
- “Kim Neye Tapıyorsa”, *Yeni Devir*, 30 Ağustos 1978
- “Kime Güvenelim?” , *Yeni Devir*, 31 Ağustos 1978
- “Roman ve Kader, (Kahvecioğlu Celil)”, *Mavera*, nu:22, Eylül 1978
- “İyi Edebiyat Kötü Edebiyat”, (Taşkın Gaffar), *Mavera*, nu:22, Eylül 1978
- “Hikâye Üstüne”, *Mavera*, nu:22, Eylül 1978
- “Yazı” ve Ötekiler”, *Mavera*, nu:22, Eylül 1978
- “Sonuna Yaklaşırken”, *Yeni Devir*, 1 Eylül 1978
- “CHP Niçin Başaramaz?”, *Yeni Devir*, 2 Eylül 1978
- “Şeriat Yaşanmaz, Sınanır?”, *Yeni Devir*, 3 Eylül 1978
- “Bayram Yazısı”, *Yeni Devir*, 4 Eylül 1978
- “Tiyatro da Mesele mi?”, *Yeni Devir*, 7 Eylül 1978
- “Sezar’ın Hakkı Nedir?”, *Yeni Devir*, 8 Eylül 1978
- “Ankara'nın Yolları”, *Yeni Devir*, 9 Eylül 1978
- “CHP Kendine Muhalif”, *Yeni Devir*, 10 Eylül 1978
- “Kültür Olarak Din Yahut Dine Ait Kültür”, *Yeni Devir*, 11 Eylül 1978
- “CHP'yi Kim İktidara Getirmiş?” , *Yeni Devir*, 12 Eylül 1978
- “Net Hedef, Net Davranış”, *Yeni Devir*, 13 Eylül 1978
- “Etkinliğimizin Sınırları”, *Yeni Devir*, 14 Eylül 1978
- “Demokratlaşma Çalışmaları Şah ve Başkan”, *Yeni Devir*, 15 Eylül 1978
- “Müslüman Nefs Yahut Kaynaklar Meselesi”, *Yeni Devir*, 16 Eylül 1978
- “Bin Yıllık Tarihimiz”, *Yeni Devir*, 17 Eylül 1978
- “İçtihad, İndi Görüş, Evham Vesaire... ”, *Yeni Devir*, 18 Eylül 1978

“Medet Ya Mütercim”, *Yeni Devir*, 19 Eylül 1978

“Kültür Olarak Din Yahut Dine Ait Kültür”, *Yeni Devir*, 20 Eylül 1978

“İrfan Arif ve Aydın”, *Yeni Devir*, 21 Eylül 1978

“İrfansız Bir Dünyada”, *Yeni Devir*, 22 Eylül 1978

“Yeni İnsanı Ararken”, *Yeni Devir*, 23 Eylül 1978

“İrfanla Muhakeme Etmek”, *Yeni Devir*, 24 Eylül 1978

“Patolojik Bir Duygu”, *Yeni Devir*, 25 Eylül 1978

“Sen İstemedikçe”, *Yeni Devir*, 26 Eylül 1978

“Bir Sözü Anlamları”, *Yeni Devir*, 27 Eylül 1978

“Bir Lideri Beklemek” *Yeni Devir*, 28 Eylül 1978

“Ahmet Yürüyor”, *Yeni Devir*, 29 Eylül 1978

“Bağlanmada Yöntem”, *Yeni Devir*, 30 Eylül 1978

“Gerçekliğin Anlaşılması Açısından T. S. Eliot’ın Nesnel Karşılık Kuramı ve Hamlet Eleştirisi”, *Mavera*, nu:23, Ekim 1978

“Yazarın Verimliliği Düşüyor mu?”, (Taşkın Gaffar) , *Mavera*, nu:24, Kasım 1978

1979

“Ücük Devrimi Üzerine”, (Gaffar Taşkın), *Mavera*, nu:26, Ocak 1979

“Yeni Bir Dergi: Divan”, *Mavera*, nu:26, Ocak 1979

“Varlık’tan Çizgiler”, (Gaffar Taşkın), *Mavera*, nu:27, Şubat 1979

“Roman Üzerine Konuşma”, *Mavera*, nu:28, Mart 1979

“Yumurtayı Hangi Ucundan Kırmalı?” , *Mavera*, nu:29, Nisan 1979

“Eskimo Niçin Böyle Yapar?” , *Mavera*, nu:30, Mayıs 1979

“Picasso’nun Hatları”, *Mavera*, nu:32, Temmuz 1979

“Ebu Talib Kompleksi”, *Mavera*, nu:33, Ağustos 1979

“Bağımsızlığın Boyutları” *Akıncılar*, 19 Eylül 1979

“Roman Ne Zaman Ölür?” , *Mavera*, nu:35, Ekim 1979

“Müslümanca Bir Politika İzlerken”, *Akıncılar*, 4 Ekim 1979

“Kurulu Düzen Açısından Teröre Bir Yaklaşım Denemesi”, *Akıncılar*, 21 Ekim 1979

“Emperyalizm ve Terör”, *Akıncılar*, 8 Kasım 1979

“Hicretin Anlamı”, *Akıncılar*, 23 Kasım 1979

“Hicret Üzerine Bir Deneme”, *Mavera*, nu:37, Aralık 1979

1980

“1960 Sonrası Edebiyatımız ve Bazı Nitelikleri”, *Mavera*, nu:38, Ocak 1980

“Dış Politika” (II), *Yeni Devir*, 1 Ocak 1980

“Mesaj”, *Yeni Devir*, 2 Ocak 1980

“Afganistan!”, *Yeni Devir*, 3 Ocak 1980

“Afganistan’ın İşgalini ABD Dört Gözle Bekliyordu”, *Yeni Devir*, 4 Ocak

1980

“Afgan Müslümanlarının Yalnızlığı ve Susan Dünya”, *Akıncılar*, 4 Ocak

1980

“Üç Tutum”, *Yeni Devir*, 5 Ocak 1980

“Silahlı Kuvvetlerin Görüşü”, *Yeni Devir*, 6 Ocak 1980

“Orta Doğu’da Durum”, *Yeni Devir*, 7 Ocak 1980

“Savaş Geliyor Korkutmacası”, *Yeni Devir*, 8 Ocak 1980

“Pakistan Oyuna Gelmiyor”, *Yeni Devir*, 9 Ocak 1980

“Afgan Dersi”, *Yeni Devir*, 10 Ocak 1980

“İspat Meselesi”, *Yeni Devir*, 11 Ocak 1980

“Korkunç Riya”, *Yeni Devir*, 12 Ocak 1980

“Okuyucu Mektupları ve Bir Teklif”, *Yeni Devir*, 13 Ocak 1980

“Pakistan Oyuna Gelmiyor”, [ikinci kez], *Yeni Devir*, 14 Ocak 1980

“Detant Zedelenmeyecek”, *Yeni Devir*, 15 Ocak 1980

“Küçük Tilkiler”, *Yeni Devir*, 16 Ocak 1980

“Afganistan Olayında Türkiye'nin Sağladığı Avanta”, *Yeni Devir*, 17 Ocak

1980

“Tilki Hilesi”, *Yeni Devir*, 18 Ocak 1980

“Amerikancı mısın? Rusçu musun?“, *Yeni Devir*, 19 Ocak 1980

“Haysiyetli Şalgam Suyu”, *Yeni Devir*, 20 Ocak 1980

“ABD’nin Maksudı Afganistan Değil İran”, *Yeni Devir*, 21 Ocak 1980

- “Bozmak İsterler mi?” , *Yeni Devir*, 22 Ocak 1980
- “Manzara Gerçeği Yansıtıyor mu?” , *Yeni Devir*, 23 Ocak 1980
- “Mandacılar”, *Yeni Devir*, 24 Ocak 1980
- “Arka Arkaya Olaylar”, *Yeni Devir*, 25 Ocak 1980
- “Olimpiyat 1980”, *Yeni Devir*, 26 Ocak 1980
- “Olimpiyat 1980” (II) , *Yeni Devir*, 27 Ocak 1980
- “Babrak Karmal”, *Yeni Devir*, 28 Ocak 1980
- “Devalüasyon”, *Yeni Devir*, 29 Ocak 1980
- “Devalüasyon” (II) , *Yeni Devir*, 30 Ocak 1980
- “Müstemleke Olmaktan Başka Çare Yok mu?” , *Yeni Devir*, 31 Ocak 1980
- “Zihniyet Faktörü”, *Yeni Devir*, 1 Şubat 1980
- “Hangi İslam Âlemi”, *Yeni Devir*, 2 Şubat 1980
- “Devalüasyon ve Demokrasi”, *Yeni Devir*, 3 Şubat 1980
- “Gene Devalüasyon”, *Yeni Devir*, 4 Şubat 1980
- “Bir Karşılaştırma”, *Yeni Devir*, 5 Şubat 1980
- “Çay mı, Kahve mi Yoksa Beni mi?” , *Yeni Devir*, 6 Şubat 1980
- “TİME'in Yazısı”, *Yeni Devir*, 7 Şubat 1980
- “Aşındırılmış Beyin Yahut Bir Tür Müslüman”, *Yeni Devir*, 8 Şubat 1980
- “Vay Anasını Sayın Seyirciler!” , *Yeni Devir*, 9 Şubat 1980
- “İsraf Yapısaldır”, *Yeni Devir*, 10 Şubat 1980
- “Devalüasyonun Bir Sonucu Bağımlılığın Perçinlenmesi”, *Yeni Devir*, 11 Şubat 1980
- “Harcamada Ölçü”, *Yeni Devir*, 12 Şubat 1980
- “Demirel ve İran”, *Yeni Devir*, 13 Şubat 1980
- “Ecevit'in Kaygıları Ciddi mi?” , *Yeni Devir*, 14 Şubat 1980
- “Sofya'nın Orta Yerinde Amerikan Pazarı”, *Yeni Devir*, 15 Şubat 1980
- “Güney Amerika Tartışması”, *Yeni Devir*, 16 Şubat 1980
- “İşte Bütün Mesele”, *Yeni Devir*, 17 Şubat 1980
- “Bir Politika Çizmek”, *Yeni Devir*, 18 Şubat 1980
- “Tutarlılık”, *Yeni Devir*, 19 Şubat 1980
- “Boyunduruktan Çıkmak Meğer Neymiş”, *Yeni Devir*, 20 Şubat 1980
- “İki İran”, *Yeni Devir*, 21 Şubat 1980

- “Soljenitsin Uyarıyor Ama...” , *Yeni Devir*, 22 Şubat 1980
- “Emperyalizme Niçin "Evet" Deniyor”, *Yeni Devir*, 23 Şubat 1980
- “Oportünistler”, *Yeni Devir*, 24 Şubat 1980
- “Olimpiyatlara Girelim mi Girmeyelim mi?” , *Yeni Devir*, 25 Şubat 1980
- “Taşıma Suyla Değirmen Dönmez”, *Yeni Devir*, 26 Şubat 1980
- “Afganistan’ın Arka Yüzü” , *Akıncılar*, 26 Şubat 1980
- “Karıncı İle Cırcır Böceği”, *Yeni Devir*, 27 Şubat 1980
- “Ümit Fakirin Ekmeği”, *Yeni Devir*, 28 Şubat 1980
- “Komünist Ülkelerde Bile”...” , *Yeni Devir*, 29 Şubat 1980
- “Ne Okumalı”, *Yeni Devir*, 1 Mart 1980
- “Aynayı Nerde Satalım”, *Yeni Devir*, 2 Mart 1980
- “Bilgi ve Bilinç”, *Yeni Devir*, 3 Mart 1980
- “100’üncü Gün Münasebetiyle”, *Yeni Devir*, 4 Mart 1980
- “Bir Mektup Çevresinde”, *Yeni Devir*, 5 Mart 1980
- “Bir Mektup Çevresinde” (II) , *Yeni Devir*, 6 Mart 1980
- “Dil Konusu”, *Yeni Devir*,
- “Dil Konusu” (II) , *Yeni Devir*, 8 Mart 1980
- “Düğüm ve Yumurta”, *Yeni Devir*, 9 Mart 1980
- “Meselelerimizi Sınırlamak”, *Yeni Devir*, 10 Mart 1980
- “Bölmeli Kafalar”, *Yeni Devir*, 11 Mart 1980
- “Mucit Kafa”, *Yeni Devir*, 12 Mart 1980
- “Niçin Müslüman’ım?” , *Yeni Devir*, 13 Mart 1980
- “İslam’ı Kavramak”, *Yeni Devir*, 14 Mart 1980
- “Dil Konusunun Bir Başka Yüzü Yahut Kavramlarımıza Sahip Çıkmak”,
Yeni Devir, 15 Mart 1980
- “İbiş Keyfi”, *Yeni Devir*, 16 Mart 1980
- “Meselemize Nasıl Yaklaşmalı?” , *Yeni Devir*, 17 Mart 1980
- “Siyasi Partiler ve İslam”, *Yeni Devir*, 18 Mart 1980
- “Nefsin İzzeti”, *Yeni Devir*, 19 Mart 1980
- “Batı Karşısında Tavır”, *Yeni Devir*, 20 Mart 1980
- “Abdülhamit Han ve Batı”, *Yeni Devir*, 21 Mart 1980
- “Tabular”, *Yeni Devir*, 22 Mart 1980

“Fas Kralı, ABD, Cihad ve Saire”, *Yeni Devir*, 23 Mart 1980

“Bir Anlık Durum Muhakemesi”, *Yeni Devir*, 24 Mart 1980

“Sanayileşme Konusunda Dr. Ersin Gürdoğan'la Konuşma”, *Yeni Devir*, 25 Mart 1980

“Dr. Ersin Gürdoğan'la Konuşma” (II) , *Yeni Devir*, 26 Mart 1980

“Dr. Ersin Gürdoğan'la Konuşma” (III) , *Yeni Devir*, 27 Mart 1980

“Dr. Ersin Gürdoğan'la Konuşma” (IV) , *Yeni Devir*, 28 Mart 1980

“Dr. Ersin Gürdoğan'la Konuşma” (V) , *Yeni Devir*, 29 Mart 1980

“Materyalistik Şartlanma”, *Yeni Devir*, 30 Mart 1980

“Bu da Bizim Gradovski'miz”, *Yeni Devir*, 31 Mart 1980

“Dil Konusu”, *Mavera*, nu:41, Nisan 1980

“Kimse”, *Mavera*, nu:41, Nisan 1980

“İktisat Siyasetsiz Olur mu?”, *Yeni Devir*, 1 Nisan 1980

“Cumhurbaşkanı Seçimi Üzerine mi Düşünelim, İslam'ın Dedikodusunu mu? Yapalım?” , *Yeni Devir*, 2 Nisan 1980

“İslami Bir Yaşayış Mistik Yaşantıya Karşı”, *Yeni Devir*, 3 Nisan 1980

“Russell, Mistik Tecrübe ve Müslüman”, *Yeni Devir*, 4 Nisan 1980

“Satranç ve Siyaset”, *Yeni Devir*, 5 Nisan 1980

“Maymun da Maymun Değilmiş”, *Yeni Devir*, 6 Nisan 1980

“İslami Tebliğ”, *Yeni Devir*, 7 Nisan 1980

“Kamu Oyu”, *Yeni Devir*, 8 Nisan 1980

“Tarihin Hükmü”, *Yeni Devir*, 9 Nisan 1980

“Tilkilerin Tarihi”, *Yeni Devir*, 10 Nisan 1980

“İslam'da Nazariye de Bir Ameliyedir”, *Yeni Devir*, 11 Nisan 1980

“Kadın Özgürlüğü mü Diyorlar, Nedir?”, *Yeni Devir*, 12 Nisan 1980

“Nihai Hedefin Doğruluğu”, *Yeni Devir*, 13 Nisan 1980

“Ben”, *Yeni Devir*, 14 Nisan 1980

“Hürriyet ve İrade”, *Yeni Devir*, 15 Nisan 1980

“Bir Mektup”, *Yeni Devir*, 16 Nisan 1980

“Tabiata Aykırı”, *Yeni Devir*, 17 Nisan 1980

“Tabiata Aykırı”, [ikinci kez], *Yeni Devir*, 18 Nisan 1980

“Batının Aynası”, *Yeni Devir*, 19 Nisan 1980

- “Mafia İle Başa Çıkılabilir mi?”, *Yeni Devir*, 20 Nisan 1980
- “Mantığı Aşmak Mantığa Aykırılık”, *Yeni Devir*, 21 Nisan 1980
- “Bir Etkinlik Olarak: Düzen”, *Yeni Devir*, 22 Nisan 1980
- “Müslüman ve Müslüman”, *Yeni Devir*, 23 Nisan 1980
- “Mülkün Temeli”, *Yeni Devir*, 24 Nisan 1980
- “Satre'den Bahsetmek”, *Yeni Devir*, 25 Nisan 1980
- “Piyano Çalan Köylü”, *Mavera*, nu:42, Mayıs 1980
- “İlk Yazı”, (Taşkın Gaffar), *Yeni Devir*, 14 Mayıs 1980
- “Ah Tito, Vah Tito”, (Taşkın Gaffar), *Yeni Devir*, 15 Mayıs 1980
- “Afganistan ve Emperyalizm”, (Taşkın Gaffar), *Yeni Devir*, 16 Mayıs 1980
- “Olayların Boyutları”, (Taşkın Gaffar), *Yeni Devir*, 17 Mayıs 1980
- “Tarih ve Tekerrür”, (Taşkın Gaffar), *Yeni Devir*, 18 Mayıs 1980
- “Kötümserlik Endüstrisi”, (Taşkın Gaffar), *Yeni Devir*, 19 Mayıs 1980
- “İstifa, Demokrasi ve Ahlak”, (Taşkın Gaffar), *Yeni Devir*, 20 Mayıs 1980
- “Miskinler İçin Kolaylık: Slogan”, (Taşkın Gaffar), *Yeni Devir*, 21 Mayıs 1980
- “1980 Suç ve Ceza”, (Taşkın Gaffar), *Yeni Devir*, 22 Mayıs 1980
- “Küçük Amerika”, (Taşkın Gaffar), *Yeni Devir*, 23 Mayıs 1980
- “Terörün Arasındaki Güç”, (Taşkın Gaffar), *Yeni Devir*, 24 Mayıs 1980
- “Terörün Arasındaki Güç” (II) , (Taşkın Gaffar), *Yeni Devir*, 25 Mayıs 1980
- “Olimpiyatlara Katılmıyoruz”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 26 Mayıs 1980
- “Tarihte Bugün”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 27 Mayıs 1980
- “İç Savaş Derken”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 28 Mayıs 1980
- “İç Savaş”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 29 Mayıs 1980
- “Temel Tercih Önemlidir”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 30 Mayıs 1980
- “Sultan’üş Şuara”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 31 Mayıs 1980
- “Faiz”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 1 Haziran 1980
- “Faiz” (II) , (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 2 Haziran 1980
- “İMF’ ye Gebe Kalmak Zorunda mıydık?” , (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 3 Haziran 1980
- “İMF ve Faiz, (Taşkın A.Gaffar)”, *Yeni Devir*, 4 Haziran 1980
- “Amerika’ya Dikkat”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 5 Haziran 1980
- “Bir Konuşma Dolayısıyla”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 6 Haziran 1980

- “CIA'nin Aleni Gizli Manevraları”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 7 Haziran 1980
- “Macbeth Mantığı”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 8 Haziran 1980
- “Partilerin Son Durumu”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 9 Haziran 1980
- “Turizmin Meselesi”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 10 Haziran 1980
- “AP Seçim İster mi?”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 11 Haziran 1980
- “Faiz Hadleri Yahut Necasetle Temizlemek”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 12 Haziran 1980
- “Orhan Türköz Olayı”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 13 Haziran 1980
- “Erbakan Haklı mı?”, (A.Gaffar Taşkın), *Yeni Devir*, 14 Haziran 1980
- “400 Bin Kaldırım Mühendisi”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 15 Haziran 1980
- “Yeni Bir Nefes”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 16 Haziran 1980
- “İktisadi Tedbirler Yahut Bir Ekmeğin Bedeli”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 17 Haziran 1980
- “Eski Çamlar/Yeni Bardaklar”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 18 Haziran 1980
- “Sulfata Fabrikası mı Açalım”, Bataklığı mı Kurutalım?”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 19 Haziran 1980
- “Nakşi Bendi Cumhuriyeti”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 20 Haziran 1980
- “Arapça Öğrenimi”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 21 Haziran 1980
- “Borç ve Bağımlılık”, (A.Gaffar Taşkın), *Yeni Devir*, 22 Haziran 1980
- “ABD ve İslam”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 23 Haziran 1980
- “ Yamalı Pantolon”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 24 Haziran 1980
- “Tarihçi ve Yorum”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 25 Haziran 1980
- “Gondol Safası ve Afganistan”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 26 Haziran 1980
- “1980 Hıristiyan Batı ve İslam Dünyası”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 27 Haziran 1980
- “NATO'nun Fonksiyonu:”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 28 Haziran 1980
- “Batı, AP İle CHP'nin Birleşmesini İstiyor”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*,

29 Haziran 1980

“Ecevit Sosyalist mi? Yahut Duvar Edebiyatı”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 30 Haziran 1980

“Ben Diyorum Ekmek Tahtası”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 1 Temmuz 1980

“Kapitalizm ve Sosyalizm İttifakı”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 2 Temmuz 1980

“Schmidt Moskova'da”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 3 Temmuz 1980

“Amerikancı mısınız? Rusçu musunuz?” , (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 4 Temmuz 1980

“Kalıplar ve Zihniyet”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 5 Temmuz 1980

“İslam ve Emperyalizm”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 6 Temmuz 1980

“İlgimizin Sınırları”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 7 Temmuz 1980

“Sinek Küçük de Olsa”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 8 Temmuz 1980

“MSP'yi Yıpratmak”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 9 Temmuz 1980

“Çorum'da Neler Oluyor?” , (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 10 Temmuz

“ 1980 “Türkiye-AET-İsrail”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 11 Temmuz 1980

“Erzurum Üniversitesi ve Sakal Meselesi”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 12

“Temmuz 1980 Uluslar Arası Hukukçular”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 13 Temmuz 1980

“Müslüman Kendini Korum”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 14 Temmuz 1980

“12 Adet Fantom”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 15 Temmuz 1980

“Keşmekeş”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 16 Temmuz 1980

“Alevi-Sünni”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 17 Temmuz 1980

“Kelimeler Aynı Fakat (Taşkın A.Gaffar)”, *Yeni Devir*, 18 Temmuz 1980

“Zulüm Nedir?” , (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 19 Temmuz 1980

“ Soljenitsin Uyarıyor Ama...” , (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 20 Temmuz 1980

“Bu Adam İlginç”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 21 Temmuz 1980

“Araçlar ve Amaçlar”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 22 Temmuz 1980

“Diri Mevsim”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 23 Temmuz 1980

- “Siyasi Partiler ve İslam”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 24 Temmuz 1980
 “Mezhep Kavgası Yok”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 25 Temmuz 1980
 “Anlamadın Değil mi?”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 26 Temmuz 1980
 “Sıcak Günler”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 27 Temmuz 1980
 “Kudüs'ün Son Günleri”, (A.Gaffar Taşkın), *Yeni Devir*, 28 Temmuz 1980
 “Yerimizi Bilmek”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 29 Temmuz 1980
 “Don Kişot'u Küçümsemeli mi?” , (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 30

Temmuz1980

- “Açıktaki Gizli Putlar”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 31 Temmuz 1980
 “Taviz Vermek”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 1 Ağustos 1980
 “Ördek Ali”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 2 Ağustos 1980
 “İsrail'i Kınamak”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 3 Ağustos 1980
 “Hâlâ Ayin Diyorlar”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 4 Ağustos 1980
 “Temel Tercih Önemlidir”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 5 Ağustos 1980
 “Yazarın Görevi”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 6 Ağustos 1980
 “Okuyucunun Görevi”, (A.Gaffar Taşkın), *Yeni Devir*, 7 Ağustos 1980
 “İrak Seyahati Çevresinde”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 8 Ağustos 1980
 “İslam Birliği Versus Nasyonalizm”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 9

Ağustos 1980

- “Harcamada Ölçü”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 10 Ağustos 1980
 “Uyanık Olmak”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 11 Ağustos 1980
 “İç Savaş Derken”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 12 Ağustos 1980
 “Bugün Size Ne Demeli?” , (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 15 Ağustos 1980
 “Taraf Olmak”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 16 Ağustos 1980
 “☒ Yanlışlığın Kaynağı”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 17 Ağustos 1980
 “Şeriatsız Ahlak Olur mu?” , (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 18 Ağustos 1980
 “Kudüs Sahtekârları”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 19 Ağustos 1980
 ”Batı Usulü Boşanma”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 20 Ağustos 1980
 “Mafia İle Başa Çıkabilir mi?”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 21 Ağustos

“1980

- “Müslümanlar ve İslam'ın Siyaseti”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 22

Ağustos 1980

“İrak ve Diğerleri”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 23 Ağustos 1980

“Üsler Kime Karşı”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 24 Ağustos 1980

“Şeytan Üçgeni Arasında Polonya”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 25

Ağustos 1980

“Müslüman ve Müslüman”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 26 Ağustos 1980

“İngiliz İslam Sentezi”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 27 Ağustos 1980

“Kutu Kutu İçinde”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 28 Ağustos 1980

“Demagoji”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 29 Ağustos 1980

“Mantığı Aşmak Mantığa Aykırılık”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 30

Ağustos 1980

“Altın Denge”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 31 Ağustos 1980

“Hikâye Üstüne Ukalalık”, *Mavera*, nu:46, Eylül 1980

“Nasıl Meydan Okumak”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 1 Eylül 1980

“Okumak Mokumak”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 2 Eylül 1980

“Eroin İmalatçıları”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 3 Eylül 1980

“Bir Uyuşturucu: Gelenek”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 4 Eylül 1980

“Kötü Bir Dünyada İyi Bir Müslüman”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 5

Eylül 1980

“İğdiş Bir Kafa Yapısı”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 6 Eylül 1980

“Emir Kulu Olmak”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 7 Eylül 1980

“Bir de Kendi Kalemlerinden Okuyalım”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 8

Eylül 1980

“Yamalı Pantolon”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 23 Eylül 1980

“Ümit Fakirin Ekmeği”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 24 Eylül 1980

“Bir Tür Müslüman”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 25 Eylül 1980

“Hangi İslam Âlemi”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 26 Eylül 1980

“Şattülarap Yahut Bu Savaş Kime Yarar”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 28

Eylül 1980

“Ah Efendim Ah”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 29 Eylül 1980

“Gazete Yazarlığı”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 30 Eylül 1980

1981

“Niçin Kör Dövüşü”, *Mavera*, nu:50, Ocak 1981

“Akif, Fikret Yahut Ters Yüz Edilmiş Kavramlar”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 2 Nisan 1981

“Dostoyevski’nin İlhamı”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 3 Nisan 1981

“Terör”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 4 Nisan 1981

“Eleştirme Şerhe Karşı”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 5 Nisan 1981

“. . . Birer Eşya İdik”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 6 Nisan 1981

“İrfanla Muhakeme Etmek”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 7 Nisan 1981

“Korku”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 26 Nisan 1981

“Bir Sözü Anlamları”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 27 Nisan 1981

“Okumak Yarışı”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 29 Nisan 1981

“Dikkat Dağılması”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 30 Nisan 1981

“Düşünce Disiplini Üstüne”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 3 Mayıs 1981

“Üslup”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 4 Mayıs 1981

”Bağlanma Üzerine”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 10 Mayıs 1981

“Edebiyat Her Şey Değil Ama...” , (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 17 Mayıs

“1981 “Harcamada Ölçü”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 18 Mayıs 1981

“Kültür Boşluğu”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 19 Mayıs 1981

“Cihan Sedat’ın Mantalitesi”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 21 Haziran

1981

“Ne Sosyalizmi”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 23 Haziran 1981

“Asabi Bir Dünya”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 24 Haziran 1981

“Okurun Durumu”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 25 Haziran 1981

“Yaşamak Neymiş”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 26 Haziran 1981

“Kültür Saplantısı”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 27 Haziran 1981

“Hayat Standardı”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 28 Haziran 1981

“Kültürel Bağlam”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 29 Haziran 1981

“Batıda Bilim ve Din Karşıtlığı”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 30 Haziran

1981

“Aydınlar ve Suçlar”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 1 Temmuz 1981

“Aydınlar ve Suçlar” (II) , (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 2 Temmuz 1981

- “Seri Üretim Kişisizleştirme ve Deha”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 3 Temmuz 1981
- “Oyuncakçı Dükkânı”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 4 Temmuz 1981
- “Yalancılık Yarısı”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 5 Temmuz 1981
- “Şizofrenler İçin Bir Kelime”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 7 Temmuz 1981
- “1981
- “Sıkılğan Katiller”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 8 Temmuz 1981
- “İsveç'te İnsan Görüntüleri”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 9 Temmuz 1981
- “Çağdaş İnsanın Özelliği: Hastalık”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 10 Temmuz 1981
- “Sohbet Nutuk'a Karşı”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 11 Temmuz 1981
- “Sporcu”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 12 Temmuz 1981
- “Üretken Olmak Ölçü mü?” , (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 13 Temmuz 1981
- “Filozofça Tavır Yahut Orwell'in Eşeği”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 15 Temmuz 1981
- “Fazla Hesapçı Olmak”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 16 Temmuz 1981
- “Hümanizma ve Barbarlık”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 17 Temmuz 1981
- “Disiplinli Düşünme”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 18 Temmuz 1981
- “Ağız”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 19 Temmuz 1981
- “Sloganlarla Yaşamak”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 20 Temmuz 1981
- “Işık Alıştırmaları”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 21 Temmuz 1981
- “Sözün Değeri”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 22 Temmuz 1981
- “Mikrofon”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 23 Temmuz 1981
- “Allah Rızası”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 24 Temmuz 1981
- “Kendi Kaynaklarımız”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 25 Temmuz 1981
- “Bir Anlık Kesinti”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 26 Temmuz 1981
- “Çatık Kaşlar”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 27 Temmuz 1981
- “İlim Yoldan Çıkar mı?” , (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 28 Temmuz 1981
- “Kul veya Sürgün”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 29 Temmuz 1981
- “Yarına Kalma Hırsı”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 30 Temmuz 1981
- “Russo da Russoymuş Ha”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 31 Temmuz 1981

“ 1981

“Dünyada ve Türkiye’de Gazetecilik”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 1

Ağustos 1981

“Düğün”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 5 Ağustos 1981

“Bugünkü Dünyada Yaşamak”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 7 Ağustos

1981

“Materyalist Mantık”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 8 Ağustos 1981

“Dikkat Dağılması”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 9 Ağustos 1981

“Bir Sözün Anlamları”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 10 Ağustos 1981

“İyi Bir Dünya”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 11 Ağustos 1981

“Bilimin Ardındaki Niyet”, (A. Taşkın Gaffar), *Yeni Devir*, 12 Ağustos 1981

“Batı'nın Telkin Ettiği”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 13 Ağustos 1981

“Pozitivizm Çıkmazı”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 14 Ağustos 1981

“Akıl Yürütme ve Soyut Kurallar”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 15

Ağustos 1981

“Kavramlara Bakarken”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 16 Ağustos 1981

“Aziz Okuyucu”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 17 Ağustos 1981

“Kafadaki Çatlak” (Mavera), *Mavera*, nu:59, Ekim 1981

“Alt Yapı Hangisi”, *Mavera*, nu:60, Kasım 1981

“Yirmi beş bin Tımarhane”, *Mavera*, nu:60, Kasım 1981

“Parçalanmış Kavramlar”, *Mavera*, nu:60, Kasım 1981

“... Ve Bölmeli Kafalar”, *Mavera*, nu:60, Kasım 1981

“Peki, Biz Nerdeyiz?” , *Mavera*, nu:60, Kasım 1981

“İrade ve Özgürlük”, (Mavera), *Mavera*, nu:61, Aralık 1981

“Hangi Mantık Düzlemindeyiz?” , *Mavera*, nu:61, Aralık 1981

1982

“Afganistan Olayı”, (Mavera), *Mavera*, nu:62, Ocak 1982

“Fas Kralı, ABD, Cihad ve Saire”, *Mavera*, nu:62, Ocak 1982

“Çapraz İlişkiler”, *Mavera*, nu:62, Ocak 1982

“Kutu Kutu İçinde”, *Mavera*, nu:62, Ocak 1982

- “İslami Edebiyat Tartışmaları”, (Mavera), *Mavera*, nu:63, Şubat 1982
- “Alain’in Ayı ve Güneşi”, *Mavera*, nu:63, Şubat 1982
- “Bilimsel Bağışıklık”, (Mavera), *Mavera*, nu:64, Mart 1982
- “Tarihe Bakmak”, *Mavera*, nu:64, Mart 1982
- “Materyalistik Şartlanma”, (Mavera), *Mavera*, nu:65, Nisan 1982
- “Yazı Bir Mahremiyettir”, *Mavera*, nu:65, Nisan 1982
- “Gelenek Meselesi”, (Mavera), *Mavera*, nu:66, Mayıs 1982
- “Okuyucu Faktörü”, (Mavera), *Mavera*, nu:67, Haziran 1982
- “Tarihin Hükmü”, (Mavera), *Mavera*, nu:68, Temmuz 1982
- “Zengin Kim? Yoksul Kim?”, (Mavera), *Mavera*, nu:69, Ağustos 1982
- “Bitmeyen Savaş”, (Mavera), *Mavera*, nu:70, Eylül 1982
- “Kitle İletişim Aracı Olarak TV”, *Mavera*, nu:71, Ekim 1982
- “Yazmamak da Vardı”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 11 Ekim 1982
- “Günün Farkına Varmak”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 12 Ekim 1982
- “Yüzeydeki Paradoks”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 13 Ekim 1982
- “Enayi Yerine Konulmak”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 14 Ekim 1982
- “Kravatlı İnsan”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 15 Ekim 1982
- “Dikkat: Tek Yön”, ((Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 18 Ekim 1982
- “Oku Buyruğu Var Ama” (Taşkın A.Gaffar)”, *Yeni Devir*, 19 Ekim 1982
- “Sporda ve Edebiyatta Saptırma”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 21

Ekim1982

- “Gövde”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 22 Ekim1982
- “Açlık ve Okuma-Yazma”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 25 Ekim 1982
- “Bir TV Dizisinin Etkileri”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 26 Ekim 1982
- “Tarihten Kaçan Tarih”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 27 Ekim 1982
- “Muzibin Biri”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 28 Ekim 1982
- “Kötü Edebiyat ya da Laf Salatısı”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 29 Ekim

1982

- “Kültürel Ortam”, *Mavera*, nu:72, Kasım 1982
- “Yazarlık Zenaati”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 1 Kasım 1982
- “Kültürel Ortam”, *Mavera*, *Mavera*, nu:72, Kasım 1982
- “Fabrikasyon İş Fikir”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 2 Kasım 1982

- “Okul ve Hapishane”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 3 Kasım 1982
- “Uygarlık ve Suç”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 4 Kasım 1982
- “Turunç Ağacı Dikmek”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 5 Kasım 1982
- “Tabiat Karşısında”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 8 Kasım 1982
- “Ayrı Dünyalar”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 9 Kasım 1982
- “Paradokslar Dünyası”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 10 Kasım 1982
- “Hilkat Garibesi Üretimi”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 11 Kasım 1982
- “Paradoks ve Çelişki”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 12 Kasım 1982
- “Uzak Perspektifler”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 15 Kasım 1982
- “İslam’dan Medet Ummak”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 16 Kasım 1982
- “Okuma Neyin Göstergesi”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 17 Kasım 1982
- “Bilmek ve Bilincinde Olmak”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 18 Kasım 1982
- 1982
- “İstatistik”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 19 Kasım 1982
- “Yaşadığımız Günler”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 22 Kasım 1982
- “Virgül”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 23 Kasım 1982
- “Hamlet’i Zımbırdatmak”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 24 Kasım 1982
- “İki Eşrefli Mahlûkat”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 25 Kasım 1982
- “Delilerin Hanı”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 26 Kasım 1982
- “Yazar Düşünüre Karşı”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 29 Kasım 1982
- “Safsatacılık”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 30 Kasım 1982
- “Dil Konusuna Bir Dipnot”, (Mavera), *Mavera*, nu:73, Aralık 1982
- “Bankerlik Olayında Sosyal Değişmenin Göstergesi Olarak Yararlanılması”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 1 Aralık 1982
- “Bir İmaja Oy Vermek”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 2 Aralık 1982
- “Hastalık Kampanyası”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 3 Aralık 1982
- “Soya Yağı Yemek Ne Demek?” , (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 6 Aralık 1982
- 1982
- “Kızılderililer”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 7 Aralık 1982
- “Amerikan Sineması”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 8 Aralık 1982
- “Adlandırma”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 9 Aralık 1982
- “Adlandırma” (II) , (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 10 Aralık 1982

“Davranışlarımız”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 13 Aralık 1982

“Ortak Davranış Yoluyla Meşrulaştırma”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 14 Aralık 1982

“Yorum ya da Aklileştirmek”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 15 Aralık 1982

“Tutarlı Olmak”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 16 Aralık 1982

“Hz. Ali'nin Cenkleri”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 17 Aralık 1982

“Nesnel Eleştiri”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 20 Aralık 1982

“Nesnel Eleştiri”(II) , (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 21 Aralık 1982

“Bilimin Nesnelliği”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 22 Aralık 1982

“Bilimin Nesnelliği”(II) , (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 23 Aralık 1982

“Adlandırma”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 24 Aralık 1982

“Şiir İşe Yarar mı?” , (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 27 Aralık 1982

“Hesap Vermek”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 28 Aralık 1982

“Dakik Olma”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 29 Aralık 1982

“Dil Konusuna Bir Dipnot”, (Mavera), *Mavera*, nu:73, Aralık 1983

“Umursanmak veya...” , (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 30 Aralık 1982

“Talih Kuşu Size de Gülebilir”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 31 Aralık 1982

1983

“Ben”, (Mavera), *Mavera*, nu:74, Ocak 1983

“İslam Akılcı mı?”, (Mavera), *Mavera*, nu:75, Şubat 1983

“İki Türlü Düşünce”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 8 Şubat 1983

“Russell’ın Peştemalı”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 11 Şubat 1983

“Bir Düşüncenin Koordinatları”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 14 Şubat 1983

1983

“Düşünce ve Pratik”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 15 Şubat 1983

“İlkellik Suçlaması”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 16 Şubat 1983

“Müslüman Ruhçu mudur?” , (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 17 Şubat 1983

“İki Taraflı Kılıç”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 18 Şubat 1983

- “İntikam”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 21 Şubat 1983
- “Flamingo Yolu”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 22 Şubat 1983
- “Pozitivizmin Dar Alanı”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 23 Şubat 1983
- “Tuhaf Bir Sembol”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 24 Şubat 1983
- “Ve Bir Gün Amerika’da. . .”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 25 Şubat 1983
- “Magazin”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 28 Şubat 1983
- “Rasyonalizmin Farklı Yüzleri”, (Mavera), *Mavera*, nu:76, Mart 1983
- “Kültür Savaşı”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 1 Mart 1983
- “Bir Evrak Çantasının Şifresi”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 3 Mart 1983
- “İlgilenecek Ne Kaldı?“, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 4 Mart 1983
- “İlimler de Niyete Göre...”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 7 Mart 1983
- “Bilmek, Bilmemek”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 8 Mart 1983
- “İnsanlığın Hali”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 9 Mart 1983
- “İlim İnsanı Ayartır mı?”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 10 Mart 1983
- “Niçin Bazı Nesiller Şanslı, Bazıları Şanssız Oluyor?” , (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir* 11 Mart 1983
- “Sentez mi Orta Yol mu?”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 15 Mart 1983
- “Çağdaş İkonlar”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 16 Mart 1983
- “Çağdaş İkonlar” (II) , (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 17 Mart 1983
- “Batılı Müslümanlar”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 18 Mart 1983
- “Programlanmış Hayat”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 21 Mart 1983
- “İlim Bir Nokta İken”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 22 Mart 1983
- “Tabiat İntikamını Alıyor”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 23 Mart 1983
- “Kültürel Dönüşüm”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 24 Mart 1983
- “Kültür Yayılmacılığı”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 25 Mart 1983
- “Hastalık Kampanyası”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 28 Mart 1983
- “İşsizlik Meselesi”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 29 Mart 1983
- “Bir Bozukluk Var mı?”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 30 Mart 1983
- “Çağdaş Gerçeklik”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 31 Mart 1983
- “İbadetin Veçheleri”, (Mavera), *Mavera*, nu:77, Nisan 1983
- “Batının Seçeneği Var mı?”, (Mavera), *Mavera*, nu:78, Mayıs 1983
- “Üstad” I, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 27 Mayıs 1983

“Üstad” II, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Devir*, 28 Mayıs 1983

“Arapça Öğrenimi”, (Mavera), *Mavera*, nu:79, Haziran 1983

“Bu Sayıyı Sunarken”, (Mavera), *Mavera*, nu:80, Temmuz 1983

“Necip Fazıl Kısakürek”, *Mavera*, nu:80–81–82, Temmuz-Ağustos-Eylül 1983

“Üstad” I-II , [2.kez], (Taşkın A.Gaffar), *Mavera*, nu:80–81–82, Temmuz-Ağustos-Eylül 1983

“Üstad Hakkında Bir Çalışma Krokisi,” (Taşkın A.Gaffar), *Mavera*, nu:80–81–82, Temmuz-Ağustos-Eylül 1983

“İletişim Yılı ve Çağdaş Gerçeklik”, (Mavera), *Mavera*, nu:83, Ekim 1983

“Teknoloji ve Davranışlarımız”, (Mavera), *Mavera*, nu:84, Kasım 1983

“İletişim ve Etkileşim”, (Mavera), *Mavera*, nu:85, Aralık 1983

1984

“Çağdaş İkonlar”, (Mavera), *Mavera*, nu:86, Ocak 1984

“İlmi Aşan İrfan”, (Mavera), *Mavera*, nu:87, Şubat 1984

“Nüfus Üzerine Spekülasyon”, (Mavera), *Mavera*, nu:88, Mart 1984

“Tabiat İntikamını Alıyor”, (Mavera), *Mavera*, nu:89, Nisan 1984

“İnsan”, (Mavera), *Mavera*, nu:90, Mayıs 1984

“Yeni Bir Dönemin Eşiğinde”, (Mavera), *Mavera*, nu:96, Kasım-Aralık 1984

1985

“Demek ki Yüz Ayı Geride Bırakmışız”, *Mavera*, nu:100, Nisan 1985

“İnsanlığın Hali”, *Mavera*, nu:102, Haziran 1985

1986

“Tutarlılık”, *Mavera*, nu:124, Nisan 1986

1987

“Lafız ve Ruh”, *Mavera*, nu:125, Mayıs 1987

“Makro ve Mikro Perspektifler”, *Mavera*, nu:126, Haziran 1987

“Bölük Pörçük Son Günler”, *Mavera*, nu:127, Temmuz 1987

“Muzibin Biri”, *Mavera*, nu:128, Ağustos 1987

“Cahit Zarifoğlu’nun Şiirindeki Müphemlik Üzerine Bazı Düşünceler”,
Mavera, nu:129, Eylül 1987

“Ağız”, *Mavera*, nu:130, Ekim 1987

“Yorum ya da Aklileştirme”, *Mavera*, nu:131, Kasım 1987

1988

“Ortak Davranış ya da Meşrulaştırma”, *Mavera*, nu:133, Ocak 1988

“Tepki Duymak”, *Mavera*, nu:134, Şubat 1988

“Kurtulmak”, *Mavera*, nu:135, Mart 1988

“Hakikat”, *Yedi İklim*, nu:14, Nisan 1988

1990

“Yeniden Başlarken”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 10 Ekim 1990

“Kanlı Pazartesi”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 17 Ekim 1990

“Değişen Dünya”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 24 Ekim 1990

“Bir Senaryo da Benden”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 31 Ekim 1990

“İllyet Rabitası”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 7 Kasım 1990

“Türkiye’de Doğru Düşünülebilir mi?” , (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 14 Kasım

1990

“Nöbet Yine İrticada”, *Zaman*, (Taşkın A.Gaffar), 21 Kasım 1990

“Demokrasi Üzerine Çeşitleme”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 28 Kasım 1990

“Cahit’le İlk Zamanlar”, *Yönelişler*, nu:53, Aralık 1990

“Demokrasi Üzerine Çeşitleme” (II), (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 5
Aralık 1990

“Ödünç Kavramlarla Düşünmek”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 12 Aralık 1990

“Dünya Politikasında Yeni Oluşumlar”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 19 Aralık 1990

“Türkiye'de Demokrasi”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 26 Aralık 1990

1991

“Aydın Zorbalığı”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 2 Ocak 1991

“Savaş Çıkmayacak Beyler...”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 7 Ocak 1991

“Kavram Kargaşasından Ne Umuluyor?”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 16 Ocak 1991

“Trajik Açmaz”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 23 Ocak 1991

“Kafaları Karıştıran Bir Savaş”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 30 Ocak 1991

“Dünya Yeniden Yapılanırken”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 6 Şubat 1991

“Savaşın Bir de Sonrası Var”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 13 Şubat 1991

“Müslümanın Yeri”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 20 Şubat 1991

“Dersler”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 27 Şubat 1991

“Çağdaşlık Saplantısı”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 6 Mart 1991

“Çağdaş Demagoglar”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 14 Mart 1991

“Savaştan Sonra”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 20 Mart 1991

“Gelişmelerin İstikameti”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 27 Mart 1991

“Hürriyetin Kullanımında Eşitsizlik”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 3 Nisan 1991

“Müslümanların Yel Değirmeni”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 10 Nisan 1991

“Yılın Aydından Sonra”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 24 Nisan 1991

“Artık 163 Yok”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 1 Mayıs 1991

“Yeni Düzen ve Türkiye”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 8 Mayıs 1991

“Alternatif”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 16 Mayıs 1991

“Yeteneksizlik Düzeyindeki Aydın”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 23 Mayıs 1991

1991

“İktisadi Ortam ve Partiler”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 29 Mayıs 1991

“İktisadi Ortam ve Partiler (II)”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 5 Haziran 1991

“Seçmenin Durumu”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 12 Haziran 1991

“Türk Seçmeni Ne İstiyor”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 20 Haziran 1991

“Seçmenin Yönlendirici Etkisi”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 3 Temmuz 1991

“İslami Hareket Denildikçe”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 10 Temmuz 1991

“Türkiye'de Liberalizmin Kökleri Var mı?” , (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 17 Temmuz 1991

“Baskıdan Başıboşluğa” (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 24 Temmuz 1991

“Liberalist İğva, (Taşkın A.Gaffar)”, *Zaman*, 31 Temmuz 1991

“Mantık ve Hayat”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 7 Ağustos 1991

“Batı Uygarlığının Bir Özelliği: İki Yüzlülük”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 14 Ağustos 1991

“Demokrasi Üzerine Çeşitleme”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 21 Ağustos 1991

“Demokrasi Üzerine Çeşitleme “(II), (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 28 Ağustos 1991

“Demokrasi ve İslam Partileri”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 4 Eylül 1991

“İslam ve Demokrasi”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 11 Eylül 1991

“İsmarlama Batılılık”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 18 Eylül 1991

“Değişen Dünyada Değişmeyen İslam”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 25 Eylül 1991

“Görünmeyen Türkiye”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 2 Ekim 1991

“Tarihin Görünmeyen Eli Var mı?”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 9 Ekim 1991

“İrkçilikte İdeoloji Olur mu?” , (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 16 Ekim 1991

“Yeniden Yapılanma Sürecinde Türkiye”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 2 Ekim 1991

“Altın Fırsat”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 30 Ekim 1991

“Batı, Aynı Batı”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 6 Kasım 1991

“Damdaki Eşek”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 13 Kasım 1991

“Tekin Bulmuyorum: İnsan Hakları Gene Gündemde”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 20 Kasım 1991

“İnsan Hakları Sahtekârlığı”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 27 Kasım 1991

“Ağzımızla Kuş Tutsak”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 4 Aralık 1991

“Kafayı Düzeltmek”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 11 Aralık 1991

“Çarpıklık”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 18 Aralık 1991

“Otuz Yıldan Beri Bu Günün İçindeydik”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 25 Aralık 1991

1992

“Benim Maraşım”, *Milliyet İl İl Türkiye Ansiklopedisi*, 1992

“2000'lerin Yıldızı Türkiye”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 1 Ocak 1992

“Eskimiş İlkeler Yenilenen Şartlar Uymuyor”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 8 Ocak 1992

“İyi de ABD Sanki Selamette mi? “, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 15 Ocak 1992

“Kabul Edelim Artık Dünyada Demokrasi Tekeli Var”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 22 Ocak 1992

“Niçin İlla Demokrasi?”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 29 Ocak 1992

“Müslüman Olduğumuzu Biz Unutsak da Başkaları Unutmuyor”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 5 Şubat 1992

“Biz ve Onlar Ayrımı Yapanlar Kim?”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 12 Şubat 1992

“Asıl Soğuk Savaş”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 19 Şubat 1992

“Müslümanların Önündeki Hedef”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 26 Şubat 1992

“İslam Birliği”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 4 Mart 1992

“Karabağ'da Niçin Acze Düşüldü?” , (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 11 Mart 1992

“Anayasayı Niye Değiştirmek İstediler ki? “, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 18 Mart 1992

“Gerçekten Yeni Dünya Düzeni Var mı?” , (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 25 Mart 1992

“Müslümanlar Irkçılığı Tanımaz?” , (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 1 Nisan 1992

“Dünya Tek Kültürlü Olabilir mi? “, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 8 Nisan 1992

“Kürt Sorununun Sahibi Kim?” , (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 15 Nisan 1992

“Şimdi Karamsarlık Moda”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 22 Nisan 1992

“Türkiye'de Demokrasi Olur mu?” , (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 29 Nisan

1992

“Batı Medeniyeti Irkçısıdır”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 6 Mayıs 1992

“İskenderiye'yi Kim Yaktı? “Veya Bir Zihniyet Meselesi, (Taşkın A.Gaffar),
Zaman, 13 Mayıs 1992

“Hekimoğlu İsmail veya Bir Tutuklamanın Asıl Sebebi”, (Taşkın A.Gaffar),
Zaman, 20 Mayıs 1992

“TC' nin Bir Dış Politika Stratejisi Olabilir miydi?” , (Taşkın A.Gaffar),
Zaman, 27 Mayıs 1992

“Akif İnan’ın Şiirleri Üzerine Genellemeler”, *Yedi İklim*, 2.Dön. , nu:92–
94, Haziran 1992

“Bir Dış Politika Stratejisi Belirlemek”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 3
Haziran 1992

“Bir Kedi Hikâyesi”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 10 Haziran 1992

“Müslüman Demokrat Olabilir mi?”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 17 Haziran
1992

“Müslümanca İrade,” (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 24 Haziran 1992

“Maksat Üzüm Yemek mi, Bekçi Dövmek mi?”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*,
1 Temmuz 1992

“Müslümanca İrade Ne Demek?”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 8 Temmuz
1992

“Demokrasiyi Kavramak”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 15 Temmuz 1992

“Üzümü Yiyip Bağını Sormayalım mı?”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 22
Temmuz 1992

“Putları da Gözden Geçirelim”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 29 Temmuz 1992

“Herkes Kendi Amerika’sını Keşfetsin”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 5
Ağustos 1992

“Vakıalar, Gönümüzün İstedğine Karşı”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 12
Ağustos 1992

“İkinci Cumhuriyet ya da”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 19 Ağustos 1992

“Türkiye'nin Doğru Politika İzlemesi Mümkün mü?”, (Taşkın A.Gaffar),
Zaman, 26 Ağustos 1992

“Batı, Türkiye'den Korkar mı?” , (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 2 Eylül 1992

“Bir Strateji Belirlemek...” , (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 9 Eylül 1992

“İkinci Cephe,” (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 16 Eylül 1992

“Şer’i Devlet Demokrasi İle Yönetilebilir mi?” , (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*,
23 Eylül 1992

“Şefkat ve Merhamet Edebiyatı”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 30 Eylül 1992

“Sahip olunan Haklar Verilebilir”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 7 Ekim 1992

“Arz Ayağımızın Altından mı Kayıyor Ne?” , (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*,14
Ekim 1992

“Bastığı Yeri Bilmek”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 21Ekim 1992

“Kafa Karışıklığının Bir Sebebi de...” , (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 28 Ekim
1992

“Müslüman’ın Yeri Meselesi”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 4 Kasım 1992

“Bir Amerika Yazısı da Benden...” , (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 11 Kasım
1992

“Gene İrtica mı Geliyor Ne? “, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 18 Kasım 1992

“Müslümanın İbadeti de Gizli Kimliği de”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 25
Kasım 1992

“Deve ve Diyar”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 2 Aralık 1992

“Cici Müslüman”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 9 Aralık 1992

“Yorum, Reform Demek mi?” , (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 16 Aralık 1992

“Laik Kurumlara Kutsallık İzafe Ediliyor”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 23
Aralık 1992

“Ortsinn”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 30 Aralık 1992

1993

“Cezayir'den Korkan Demokrasi Ekmez”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 6 Ocak
1993

“Müslümanca İrade Oportünizme Karşı”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 13 Ocak
1993

“Aydın Diye Kime Derler?” , (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 20 Ocak 1993

“Çifte Standart Kafa Karıştırıyor”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 27 Ocak 1993

- “Türkiye Demokrasinin Neresinde, Demokrasi İslam’ın Neresinde?” , *Bilgi ve Hikmet*, nu:1, Kış 1993
- “Bir Edebiyatın Kimliğini Belirlemek”, *İzlenim*, nu:2, Şubat 1993
- “Kurumlar, Fonksiyonlar”, Sloganlar, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 3 Şubat 1993
- “Ruh Kirlenmesi”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 10 Şubat 1993
- “Değişim”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 17 Şubat 1993
- “Halka Rağmen Ne Demek?” , (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 24 Şubat 1993
- “Bir Eleştiri Çerçevesi”, *İzlenim*, nu:3, Mart 1993
- “Yenidünya Düzeni ve Liberalizm Karşısında Türkiye ve İslam”, *Bilgi ve Hikmet*, nu:2, Bahar 1993
- “İslam’ın Tilsimi Nerede? “, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 3 Mart 1993
- “İki Lider Tipi”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 10 Mart 1993
- “Gündemdeki Sorunlar Karşısında Aydınların Tavrı”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 17 Mart 1993
- “Bayram Müslüman’ın Fabrikası”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 24 Mart 1993
- “Yeni Düzenin Karakteristiği Hıristiyanlık mı Belirleyecek?” , (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 31 Mart 1993
- “Eleştiri Zemininin Tanımlanması”, *İzlenim*, nu:4, Nisan 1993
- “İslam, Demokrasi, Despotluk Var?” , (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 7 Nisan 1993
- “İyi At Kalmadı mı, Yoksa Attan Anlayan mı Kalmadı?” , (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 14 Nisan 1993
- “O, Bir Tabu Yıkıcı İdi”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 21 Nisan 1993
- “Hâkimiyet Kaynağı Ya da Müslümanca İrade”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 28 Nisan 1993
- “Eleştirmede Öznellik Keyfiliğe Karşı”, *İzlenim*, nu:5, Mayıs 1993
- “Müslüman Ahlak Versus Liberalizm”, *Bilgi ve Hikmet*, nu:3, Yaz 1993
- “Niçin Uzlaşma Değil de Çatışma”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 5 Mayıs 1993
- “Eşek”, (Gaffar Taşkın), *Zaman*, 12 Mayıs 1993
- “Niçin Liberalizm veya Bir Panorama”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 19 Mayıs 1993

- “27 Mayıs Nedir?” , (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 26 Mayıs 1993
- “Eleştirmeci’den Beklenen, İzlenim”, nu:6, Haziran 1993
- “Kurban”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 2 Haziran 1993
- “Batı Medeniyeti Eşittir Kan, Ateş, Ölüm”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 9 Haziran 1993
- “İslam'ın Yayılması İktisadiyatla mı İlgili?” , (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 16 Haziran 1993
- “Hicretin Anlamı”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 23 Haziran 1993
- “Uzaklaşma Keyfimize Bağlı”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 30 Haziran 1993
- “Trajik Fenomenin Anlamı”, *İzlenim*, nu:7, Temmuz 1993
- “Dinsizlik mi, Densizlik mi?” , (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 7 Temmuz 1993
- “Laikliğin Bekçisi Kim?” , (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 14 Temmuz 1993
- “Verhovenski Kompleksi”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 21 Temmuz 1993
- “Müslüman’a Kim Sahip Çıkacak?”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 28 Temmuz 1993
- “Bağdat Örumceği, Akrep Vesaire”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 4 Ağustos 1993
- “Niçin Birlik Çağrısı?” , (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 11 Ağustos 1993
- “Birlik... Ama Hangi Zeminde”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 18 Ağustos 1993
- “Siyasal Rejim Medeniyet ve Suç”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 25 Ağustos 1993
- “Hacıların Develerinin Döşlerine Dayanarak Duruşları”, *İzlenim*, nu:9, Eylül 1993
- “Müslüman Gençlik Demek Yanlış mı?” , (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 1 Eylül 1993
- “Nereye Gidiyoruz”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 8 Eylül 1993
- “Bir Baştan Çıkarıcı Kan”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 15 Eylül 1993
- “Bu Emri Nereye Koymalıyız? “, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 22 Eylül 1993
- “İslam'ın Anatomisi ve Kendisi”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 29 Eylül 1993
- “Çatışma”, *İzlenim*, nu:10, Ekim 1993
- “Görüşler Farklı Diye Kötümser mi Olalım?” , (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 6 Ekim 1993

- “Tavır Farkı”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 13 Ekim 1993
 “Patolojik Özgürlük”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 20 Ekim 1993
 “Düşünce Derbederliği”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 27 Ekim 1993
 “Kötü Romanın Faydası”, *İzlenim*, nu:11, Kasım 1993
 “İki Cumhuriyet”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 3 Kasım 1993
 “Çok Bilinmeyenli Bir Olay: Terör”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 10 Kasım

1993

- “İnsanlar Kardeş Değil mi?” , (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 17 Kasım 1993
 “Kart Tilkiler”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 24 Kasım 1993
 “Aslanlar Ağlar mı?” , *İzlenim*, nu:12, Aralık 1993
 Doğu-Güneydoğu İçin Ne Yapılmalı?”, *Altınoluk*, nu:94, Aralık 1993
 “Eşeği Semersiz Vurmak”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 1 Aralık 1993
 “Biz Neyi Tartışıyoruz ki?” , (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 8 Aralık 1993
 “Fırsatlardan Yaralanmak mı, Fırsatçılık mı?” , (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 16

Aralık 1993

- “Hindi Eti, Sığır Eti, Hediyeler, Kutlamalar”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 23

Aralık 1993

- “1993: Irkçılığın Hortladığı Yıl”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 30 Aralık 1993

1994

“Necip Fazıl’ın Fikir Özellikleri”, *Türkiye Yazarlar Birliği & Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Eğ. Fak.* , nu:120–124,1994

- “Bir Kafa Yapısı” , (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 20 Ocak 1994
 “Zorunlu Fakat Yanlış Eğilim”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 27 Ocak 1994
 “Yeteneksizlik”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 3 Şubat 1994
 “Büyük Engizisyoncular”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 10 Şubat 1994
 “Tek Kişilik Diyalog”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 17 Şubat 1994
 “Sistem Kendine Yel Değirmeni İcat Ediyor,” (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 24

Şubat 1994

- “Üzüldüm... Cemil Meriç’i Kırmışım”, *Kayıtlar*, nu:40, Şubat 1994
 “Tekinsiz Bir Fenomen”, *Bilgi ve Hikmet*, nu:6, Bahar 1994

- “O, Başbakan mı, Parti Başkanı mı?” , (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 3 Mart 1994
- “Cinnet Toplumu”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 10 Mart 1994
- “Bağımsızlık Yine Gündemde”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 17 Mart 1994
- “Bağımsızlığın Yeni Anlamı”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 24 Mart 1994
- “Mesajlar ve Dersler”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 31 Mart 1994
- “1930'lara mı Dönüyoruz”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 7 Nisan 1994
- “Acı Reçete Kısırdöngüsü”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 14 Nisan 1994
- “Gerçeğin Farkında Olmak Onunla Başa Çıkmanın Ön Adımıdır”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 21 Nisan 1994
- “Tarantella Dansı ve Onun Nevrozu”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 28 Nisan 1994
- “Ne İdim Deme Ne Olacağım De!” , (Gaffar Taşkın), *Zaman*, 5 Mayıs 1994
- “Dışa Doğru Açılmıyoruz, İçe Doğru Büzülüyoruz”, (Gaffar Taşkın), *Zaman*, 12 Mayıs 1994
- “Ben Derimi THK'ya Vermeyeceğim”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 19 Mayıs 1994
- “Geçmişle Gelecek Arasında: Şimdi”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 26 Mayıs 1994
- “Aşırı Fikirler, Hukuk ve Bu Ne Tuhaf Adalet”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 2 Haziran 1994
- “Toynbee'nin Bir Gözlemi ve Resmi İdeoloji”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 9 Haziran 1994
- “Kuruntu Küpü”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 16 Haziran 1994
- “Din Siyasetten Yalıtılabilir mi? “, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 23 Haziran 1994
- “Anayasa Tartışmalarının Niçin Kısır Kaldığına Dair”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 30 Haziran 1994
- “Bizim Asıl Kaybımız Ne? “, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 7 Temmuz 1994
- “Vesayet Kafası Devam Ediyor”, (Gaffar Taşkın), *Zaman*, 14 Temmuz 1994
- “Bir Politikacı Tipi”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 21 Temmuz 1994
- “İntihar”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 28 Temmuz 1994

- “Zihin Perişanlığı”, *Altınoluk*, nu:102, Ağustos 1994
- “Gençleri Seviyorum”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 4 Ağustos 1994
- “Laiklik İdeoloji mi?”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 11 Ağustos 1994
- “Ne İçin Yeniden Din”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 18 Ağustos 1994
- “İki Yazı İki Olay”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 25 Ağustos 1994
- “Bugün Ne Yaptın?” , (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 1 Eylül 1994
- “Zaman Bana Uymazsa...” , (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 8 Eylül 1994
- “Doluya mı Koymalı Boşa mı ya da 3. Yolun Açıklığı Meselesi”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 15 Eylül 1994
- “Yalpalama”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 22 Eylül 1994
- “Türkiye'de Siyasi Partiler Niçin Var?” , (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 29 Eylül 1994
- “Yoğun Bir Kimlik Sorunu Yaşıyoruz” *Altınoluk*, nu:104, Ekim 1994
- “Türkiye'de Siyasi Partiler Niçin Var?” (II) , (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 6 Ekim 1994
- “Yalan Diktatörlüğü”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 13 Ekim 1994
- “İslam'la Barışmak Ne Demek”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 20 Ekim 1994
- “Barışmak mı, Teslim Olmak mı? ”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 27 Ekim 1994
- “Hüküm”, *İzlenim*, nu:15, Kasım 1994
- “İslam Uyanıyor, Peki ya Liderler?” , (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 3 Kasım 1994
- “Dış Politika İlişkileri”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 10 Kasım 1994
- “Mantık, Hezeyan ve Gerçek”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 17 Kasım 1994
- “Tepki Politikasının Sonuçsuzluğu”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 24 Kasım 1994
- “Ortadoğu'nun Kalbi: Türkiye”, *İzlenim*, nu:16, Aralık 1994
- “Sürçmenin Anlamı”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 1 Aralık 1994
- “Kırıklıklar”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 8 Aralık 1994
- “Lider ve Millet””, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 22 Aralık 1994
- “1994: Gündemde İslam Vardı”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 29 Aralık 1994

1995

“Tavır Koymanın Dili- Nuri Pakdil’in Denemeleri-”, *Yedi İklim*, nu:58, Ocak 1995

“Laiklik İdeoloji mi?” , *İslâmi Araştırmalar*, C. 8, nu:3-4, 1995

“Adlandırma”, *İzlenim*, nu:17, Ocak 1995

“Zihniyet Faktörü”, (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 5 Ocak 1995

“Peki, Ben Ne İstiyorum?” , (Taşkın A.Gaffar), *Zaman*, 12 Ocak 1995

"220. Hafta, (Taşkın A.Gaffar)", *Zaman*, 19 Ocak 1995

“Hezeyan, Dil Sürçmesi ve Gaf”, *Yeni Şafak*, 24 Ocak 1995

“Solun Problemi Birleşmemek mi?” , (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Şafak*, 26 Ocak 1995

“Tıkanıklık”, (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Şafak*, 27 Ocak 1995

“Ahlak”, *Yeni Şafak*, 31 Ocak 1995

“Baskı, Sanat ve Yasak”, *İzlenim*, nu:18, Şubat 1995

"İhkak-ı Hak", (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Şafak*, 02 Şubat 1995

"Hüküm Sürmek İdare Etmek", (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Şafak*, 3 Şubat 1995

"İslam ve Kültür", *Yeni Şafak*, 7 Şubat 1995

"Teşhir, Şeffaflık, Gösteriş", (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Şafak*, 9 Şubat 1995

"Bir Zihniyet", (Gaffar Taşkın), *Yeni Şafak*, 10 Şubat 1995

"Utanmazlık", *Yeni Şafak*, 14 Şubat 1995

"İffet Meselesi", (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Şafak*, 15 Şubat 1995

"Şeffaflık Entrikayla Gider mi?", (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Şafak*, 17 Şubat

1995

"Demokraside Zorlama Olur mu?", *Yeni Şafak*, 21 Şubat 1995

"Kir", (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Şafak*, 23 Şubat 1995

"Spekülyasyondan Kaçalım mı?", (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Şafak*, 24 Şubat

1995

"İki Hiç", *Yeni Şafak*, 28 Şubat 1995

"Sanat Ürünündeki Amaçlanmış Anlamı Dile Getirmek", *İzlenim*, nu:19,

Mart 1995

"Sıra Üç Nal İle Atta", (A.Taşkın Gaffar), *Yeni Şafak*, 2 Mart 95

"Spekülyasyondan Kaçalım mı?", (2), (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Şafak*, 3 Mart 1995

"Konuşma / Düşünme", (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Şafak*, 7 Mart 1995

"Kir", (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Şafak*, 9 Mart 1995

"Endişeye Mahel Var mı?" , (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Şafak*, 10 Mart 1995

"Skandal", (Gaffar Taşkın), *Yeni Şafak*, 14 Mart 1995

"İslam'ı Kavramak", (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Şafak*, 16 Mart 1995

"Hokkabaz Hoodini'yi Taklit Etmek", *Yeni Şafak*, 17 Mart 1995

"Layıkını Yaşamak", (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Şafak*, 21 Mart 1995

"Fransa, İslam ve Türkiye", (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Şafak*, 22 Mart 1995

"Hazırsızlık", (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Şafak*, 23 Mart 1995

"Hazırsızlık" (II), (Taşkın A.Gaffar), *Yeni Şafak*, 24 Mart 1995

"Bilmek ve Bilgi Edinmek", *İzlenim*, nu:20,Nisan 1995

"Bir Olay Nasıl Önem Kazanır?" , *Yeni Şafak*, 20 Nisan 1995

"İçimiz Hayat Dolsun", *Yeni Şafak*, 23 Nisan 95

"Amasya Huzuru Versus Paris Sıkıntısı", *Yeni Şafak*, 27 Nisan 1995

"Bamyanın Tanımı", *Yeni Şafak*, 30 Nisan 1995

"Köpekçe Düşünceler", *Yeni Şafak*, 4 Mayıs 1995

"Köpekçe Düşünceler" (II) , *Yeni Şafak*, 7 Mayıs 1995

"Maç ve Kurban", *Yeni Şafak*, 11 Mayıs 1995

"Küçük Pişmanlıklar", *Yeni Şafak*, 14 Mayıs 1995

"Değersiz Şeyler", *Yeni Şafak*, 18 Mayıs 1995

"Küçük Pişmanlıklar Düşünmek, Tuz ve Salyangoz", *Yeni Şafak*, 21 Mayıs

1995

"Sokakta", *Yeni Şafak*, 25 Mayıs 1995

"Hecenin Kentleşmesi", *Yeni Şafak*, 28 Mayıs 1995

"Neslihan Hanımefendi", *Yeni Şafak*, 1 Haziran 1995

"Penceremden Bakarken", *Yeni Şafak*, 4 Haziran 1995

"Cahit: O Bir Yaşama Ustasıydı", *Yeni Şafak*, 8 Haziran 1995

"Kavisi Olmayan Kent", *Yeni Şafak*, 11 Haziran 1995

"Tek Ayak Üstünde Durma Cezası", *Yeni Şafak*, 15 Haziran 1995

"Tek Ayak Üstünde Durma Cezası" (II) , *Yeni Şafak*, 18 Haziran 1995

- "Nastenka'nın Çengelli İğne Cezası," *Yeni Şafak*, 22 Haziran 1995
- "Nastenka'nın Çengelli İğne Cezası" (II) , *Yeni Şafak*, 25 Haziran 1995
- "Müstehzi Dilenci", *Yeni Şafak*, 29 Haziran 1995
- "Küçük Pişmanlıklar", *Yeni Şafak*, 2 Temmuz 1995
- "Zaaf", *Yeni Şafak*, 6 Temmuz 1995
- "Zaaf Derken", *Yeni Şafak*, 9 Temmuz 1995
- "Korkak Kim", *Yeni Şafak*, 13 Temmuz 1995
- "Korkuyu Dışarda Tutmak", *Yeni Şafak*, 16 Temmuz 1995
- "Sessiz Bir Ölüm", *Yeni Şafak*, 20 Temmuz 1995
- "Birkaç Saatlik Yalnızlık", *Yeni Şafak*, 23 Temmuz 1995
- "Yalnızlığa Teğet Geçmek", *Yeni Şafak*, 27 Temmuz 1995
- "Yalnızlık Bir Cezadır", *Yeni Şafak*, 30 Temmuz 1995
- "Ölüm: Mutlak Yalnızlık", *Yeni Şafak*, 3 Ağustos 1995
- "Yalnızlık: Ölümün Taslağı", *Yeni Şafak*, 6 Ağustos 1995
- "Beğenilme ve Kendini Beğendirme", *Yeni Şafak*, 10 Ağustos 1995
- "Beğenilmenin Öteki Yarı", *Yeni Şafak*, 13 Ağustos 1995
- "Eşeğe Binmeyi Niçin Reddedtim?" , *Yeni Şafak*, 17 Ağustos 1995
- "Eşeğe Binmeyi Niçin Reddedtim?" (II) , *Yeni Şafak*, 20 Ağustos 1995
- "Hata Yapma Korkusu", *Yeni Şafak*, 24 Ağustos 1995
- "Kibir", *Yeni Şafak*, 27 Ağustos 1995
- "Kibrin Durduğu Yer", *Yeni Şafak*, 31 Ağustos 1995
- "Evlilik", *İzlenim*, nu:25, Eylül 1995
- "Alınganlık, Rüya ve Kibir", *Yeni Şafak*, 3 Eylül 1995
- "Rüya Görüyorum Öyleyse İnsanım", *Yeni Şafak*, 7 Eylül 1995
- "Rüya Anlatılmak Gerekir", *Yeni Şafak*, 10 Eylül 1995
- "Aylaklık", *Yeni Şafak*, 14 Eylül 1995
- "Aylaklık" (II) , *Yeni Şafak*, 17 Eylül 1995
- "Saint Louis'li Negro ya da Fırsat", *Yeni Şafak*, 21 Eylül 1995
- "Saint Louis'li Negro ya da Fırsat" (II) , *Yeni Şafak*, 24 Eylül 1995
- "Benim Kedilerim", *Yeni Şafak*, 28 Eylül 1995
- "Benim Kedilerim" (II) , *Yeni Şafak*, 1 Ekim 1995
- "Yılan", *Yeni Şafak*, 5 Ekim 1995

"Yılan" (II) , *Yeni Şafak*, 8 Ekim 1995

"Sıradan İnsanın Önemsizliğinin Olağanüstü Ağırlığı", *Yeni Şafak*, 12 Ekim 1995

"Sıradan İnsanın Meydan Okuyuşu", *Yeni Şafak*, 15 Ekim 1995

"Sıradan Olmak mı Üstün, Yoksa Üstün Olan mı Sıradan", *Yeni Şafak*, 19 Ekim 1995

"Sıradan Olan Herkes Gerçekten Sıradan mı?" , *Yeni Şafak*, 22 Ekim 1995

"Dürüstlük Budalalık mı?" , *Yeni Şafak*, 26 Ekim 1995

"Budalalık Sıradan İnsanın Harcı Değildir", *Yeni Şafak*, 29 Ekim 1995

"Budalalık Yalana Karşı", *Yeni Şafak*, 2 Kasım 1995

"Dürüstlüğün Halleri", *Yeni Şafak*, 5 Kasım 1995

"Hüsran", *Yeni Şafak*, 9 Kasım 1995

"Dürüstlük Doğruluk ve Hüsran", *Yeni Şafak*, 12 Kasım 1995

"Smerdyakov", *Yeni Şafak*, 16 Kasım 1995

"Hüsran" (II), *Yeni Şafak*, 19 Kasım 1995

"Aksama", *Yeni Şafak*, 23 Kasım 1995

"Mutluluğun Hüsranla Buluştuğu Nokta", *Yeni Şafak*, 26 Kasım 1995

"Bir Kere Daha Ölüm", *Yeni Şafak*, 30 Kasım 1995

"İslam Kıskançtır", *İzlenim*, nu:28, Aralık 1995

"Ölüm İhanet Etmez", *Yeni Şafak*, 3 Aralık 1995

"Öte Dünya", *Yeni Şafak*, 7 Aralık 1995

"Öte Dünya" (II) , *Yeni Şafak*, 10 Aralık 1995

"Ka'ab'ın Ahlaklılık Olanı", *Yeni Şafak*, 14 Aralık 1995

"Ka'ab'ın Ahlaklılık Olanı" (II) , *Yeni Şafak*, 17 Aralık 1995

"İbrahim (A.S.) ve Ka'ab (R.A.) ", *Yeni Şafak*, 21 Aralık 1995

"Ka'ab'ın Eyleminin Mahiyeti", *Yeni Şafak*, 24 Aralık 1995

"Arınma", *Yeni Şafak*, 28 Aralık 1995

"Arınma" (II) , *Yeni Şafak*, 31 Aralık 1995

1996

"Yıldızları Sevmek Ne Demek?", *İzlenim*, nu:29, Ocak 1996

- "Tövbe ve Af", *Yeni Şafak*, 4 Ocak 1996
- "Tövbe ve Tarih", *Yeni Şafak*, 7 Ocak 1996
- "Tövbe ve Eylem", *Yeni Şafak*, 11 Ocak 1996
- "Olgunlaşma İlerlemeye Karşı", *Yeni Şafak*, 14 Ocak 1996
- "Karlı Bir Geceydi", *Yeni Şafak*, 18 Ocak 1996
- "Karlı Bir Geceydi" (II) , *Yeni Şafak*, 21 Ocak 1996
- "Taz Dağı'ndaki Tipi, Onno, Emrah, Selçuk vs", *Yeni Şafak*, 1 Şubat 1996
- "Hayatın Gerçeği Hukukun Normu, Sarah ve Musa", *Yeni Şafak*, 4 Şubat 1996
- "Yiğitlik ve Ödleklik", *Yeni Şafak*, 8 Şubat 1996
- "Yiğitlik ve Özgürlük", *Yeni Şafak*, 11 Şubat 1996
- "Köfte", *Yeni Şafak*, 15 Şubat 1996
- "Son Taam", *Yeni Şafak*, 18 Şubat 1996
- "Sırtını Kapiya Dönebilmek", *Yeni Şafak*, 22 Şubat 1996
- "Güvenlik Alanı", *Yeni Şafak*, 25 Şubat 1996
- "Bir Gönülde İki Sevda Olmaz mı?" , *Yeni Şafak*, 28 Şubat 1996
- "Bisiklet Dersleri", *İzlenim*, nu:31, Mart 1996
- "Bir Gönülde İki Sevda Olamaz mı?" (II) , *Yeni Şafak*, 3 Mart 1996
- "Mecnun'un Durumu", *Yeni Şafak*, 7 Mart 1996
- "Mecnun'un Durumu" (II) , *Yeni Şafak*, 10 Mart 1996
- "Kıskançlık", *Yeni Şafak*, 14 Mart 1996
- "Kıskançlık" (II) , *Yeni Şafak*, 17 Mart 1996
- "Sevgili ve Dost", *Yeni Şafak*, 21 Mart 1996
- "Sevgi ve Hukuk", *Yeni Şafak*, 24 Mart 1996
- "Savaş", *Yeni Şafak*, 28 Mart 1996
- "Savaş" (II) , *Yeni Şafak*, 31 Mart 1996
- "Sorumluluk ve Cesaret", *İzlenim*, nu:32, Nisan 1996
- "Savaş ve Uygarlık", *Yeni Şafak*, 4 Nisan 1996
- "Savaş ve Siyaset", *Yeni Şafak*, 7 Nisan 1996
- "Savaş ve Kahraman", *Yeni Şafak*, 11 Nisan 1996
- "Kahraman Kimdir?" , *Yeni Şafak*, 14 Nisan 1996
- "İnsan Ne Yaparak Kahraman Olur?" , *Yeni Şafak*, 18 Nisan 1996

- "Ölümü Göze Almak! Ama Niçin? , *Yeni Şafak*, 21 Nisan 1996
- "Kahraman ve Meydan Okuyuş", *Yeni Şafak*, 25 Nisan 1996
- "Savaş ve Barış", *Yeni Şafak*, 28 Nisan 1996
- "Kent ve Ölüm", *İzlenim*, nu:33–34, Mayıs-Haziran 1996
- "Peki, Benim Hasmım Kim?" , *Yeni Şafak*, 2 Mayıs 1996
- "Kahraman ve Fatih", *Yeni Şafak*, 5 Mayıs 1996
- "Bülbüllerin Ötme Zamanı Gelmiş", *Yeni Şafak*, 9 Mayıs 1996
- "Yaşamayı Seviyorum", *Yeni Şafak*, 12 Mayıs 1996
- "Hayal ve Gerçek", *Yeni Şafak*, 16 Mayıs 1996
- "Sükûneti Yazmak", *Yeni Şafak*, 19 Mayıs 1996
- "Dağlarda Bir Tay Olmak", *Yeni Şafak*, 23 Mayıs 1996
- "Saadette Mahsur Kalmak", *Yeni Şafak*, 26 Mayıs 1996
- "Saadet Dokunulabilir Bir Şeydir", *Yeni Şafak*, 30 Mayıs 1996
- "Saadet ve Hüzün", *Yeni Şafak*, 2 Haziran 1996
- "Bilinmeyen Bir Kentin Sokaklarında Yürümek", *Yeni Şafak*, 6 Haziran 1996
- "Ahşap Pencereleler", *Yeni Şafak*, 9 Haziran 1996
- "Hayatın Baskısı", *Yeni Şafak*, 13 Haziran 1996
- "Ormanda Anlam Avcılığı", *Yeni Şafak*, 16 Haziran 1996
- Tehlike Karşısında", *Yeni Şafak*, 20 Haziran 1996
- "Ayrıntının Anlamı", *Yeni Şafak*, 23 Haziran 1996
- "Saçmalık Duygusu", *Yeni Şafak*, 27 Haziran 1996
- "Musluğun Suyu Damlıyordu", *Yeni Şafak*, 30 Haziran 1996
- "Olan Şey Niçin Oluyor?" , *İzlenim*, nu:35–36, Temmuz Ağustos 1996
- "Terceme-i Hal", *Yeni Şafak*, 4 Temmuz 1996
- "Kimse Zaten Başkası Olamıyor", *Yeni Şafak*, 7 Temmuz 1996
- "Kendinin Dışında Kalmak", *Yeni Şafak*, 11 Temmuz 1996
- "Hayat, Boşluk Kabul Etmez", *Yeni Şafak*, 14 Temmuz 1996
- "Cansıkıntısı", *Yeni Şafak*, 18 Temmuz 1996
- "Ayna", *Yeni Şafak*, 21 Temmuz 1996
- "Hız Değişim ve Bilgelik", *Yeni Şafak*, 25 Temmuz 1996
- "Bir Değişim Öyküsü", *Yeni Şafak*, 28 Temmuz 1996
- "Serseriliğe Hevesleniyorum", *Yeni Şafak*, 1 Ağustos 1996

- "Racon", *Yeni Şafak*, 4 Ağustos 1996
- "Serseri", Göçebece Macera, *Yeni Şafak*, 8 Ağustos 1996
- "Serseri ve Hakikat", *Yeni Şafak*, 11 Ağustos 1996
- "Hayatın İstisnai Yüzü", *Yeni Şafak*, 15 Ağustos 1996
- "Suç ve Vicdan", *Yeni Şafak*, 18 Ağustos 1996
- "Suç İşlemenin Tadı", *Yeni Şafak*, 22 Ağustos 1996
- "Suç İşlemenin Tadı" (II), *Yeni Şafak*, 25 Ağustos 1996
- "Bakir Suçun Suçluları", *Yeni Şafak*, 29 Ağustos 1996
- "Ve... Suç İşlemenin Tadı (...)", *Yeni Şafak*, 1 Eylül 1996
- "Mahkûm", *Yeni Şafak*, 5 Eylül 1996
- "Mahkûm" (II), *Yeni Şafak*, 8 Eylül 1996
- "Tatil", *Yeni Şafak*, 26 Eylül 1996
- "Nekahet Gibi Bir Şey", *Yeni Şafak*, 29 Eylül 1996
- "Yol Düşünceleri", *Yeni Şafak*, 3 Ekim 1996
- "Yol Düşünceleri" (II), *Yeni Şafak*, 6 Ekim 1996
- "Sinek", *Yeni Şafak*, 10 Ekim 1996
- "Yoksa Ben Havainin Biri miyim?", *Yeni Şafak*, 13 Ekim 1996
- "Yuvaya Dönüyorum", *Yeni Şafak*, 17 Ekim 1996
- "Yuvaya Dönüyorum" (II), *Yeni Şafak*, 20 Ekim 1996
- "Yuvaya Dönüyorum" (III), *Yeni Şafak*, 24 Ekim 1996
- "Yol Üstünde Cenaze Namazı Kılmak", *Yeni Şafak*, 27 Ekim 1996
- "İssizlik Duygusu", *Yeni Şafak*, 31 Ekim 1996
- "Kavuşma", *Yeni Şafak*, 3 Kasım 1996
- "Konaklama", *Yeni Şafak*, 7 Kasım 1996
- "Hasan'ın Penceresi", *Yeni Şafak*, 10 Kasım 1996
- "Takkeci İbrahim'in Üzümlü", *Yeni Şafak*, 14 Kasım 1996
- "Damda Kalan Eşek", *Yeni Şafak*, 17 Kasım 1996
- "Notlarımı Karıştırırken", *Yeni Şafak*, 21 Kasım 1996
- "Burada Sineğe Yer Yok", *Yeni Şafak*, 24 Kasım 1996
- "O Son Anı Merak Ediyorum", *Yeni Şafak*, 28 Kasım 1996
- "O Son Anı Merak Ediyorum" (II), *Yeni Şafak*, 1 Aralık 1996
- "Her Şey Bir Anda Oldu Yargıç Bey", *Yeni Şafak*, 5 Aralık 1996

- "Bir 'An' Meselesi", *Yeni Şafak*, 8 Aralık 1996
 "Soğuk Bir Güz Gecesi ve Kader", *Yeni Şafak*, 12 Aralık 1996
 "Yaşanmamış Farz Et Yavrum", *Yeni Şafak*, 15 Aralık 1996
 "Bir Kaldırımdan Ötekine Geçerken", *Yeni Şafak*, 19 Aralık 1996
 "Bir Kaldırımdan Ötekine Geçerken" (II) , *Yeni Şafak*, 22 Aralık 1996
 "Orası: Bir Kere Daha O Kent", *Yeni Şafak*, 26 Aralık 1996
 "Ben Kimim, Nedir mi?" , *Yeni Şafak*, 29 Aralık 1996

1997

- "Bir Adrese Yönelmek", *Yeni Şafak*, 2 Ocak 1997
 "Özgürlük de Saçmaya Dönüşebilir", *Yeni Şafak*, 5 Ocak 1997
 "Tevekkülü Hak Etmek", *Yeni Şafak*, 9 Ocak 1997
 "Nahırdaki İnek ya da Yoldaki İnsan", *Yeni Şafak*, 12 Ocak 1997
 "Tereddüt Yoksa Hayat da Yok", *Yeni Şafak*, 16 Ocak 1997
 "İnsanın Nasibi", *Yeni Şafak*, 19 Ocak 1997
 "Akıllı Hakikate Ulaşmak", *Yeni Şafak*, 23 Ocak 1997
 "Hakikati Ararken", *Yeni Şafak*, 26 Ocak 1997
 "Hakikat Nerde Yetişir?" , *Yeni Şafak*, 30 Ocak 1997
 "Mağara", *Yeni Şafak*, 2 Şubat 1997
 "YanlıŞ Kitap", *Yeni Şafak*, 6 Şubat 1997
 "Öteki Günler Gibi Olmayan Bir Gün", *Yeni Şafak*, 9 Şubat 1997
 "Mağara Bir Uğraktır", *Yeni Şafak*, 13 Şubat 1997
 "Sırtını Kapıya Dönebilmek", *Yeni Şafak*, 16 Şubat 1997
 "Mağara ve Yol", *Yeni Şafak*, 20 Şubat 1997
 "Mağarada Olup Bitenler", *Yeni Şafak*, 23 Şubat 1997
 "Mola", *Yeni Şafak*, 27 Şubat 1997
 "Mola" (II) , *Yeni Şafak*, 2 Mart 1997
 "Bir Kelebek Olmayı İstemek", *Yeni Şafak*, 6 Mart 1997
 "Salyangozun Duyargası", *Yeni Şafak*, 9 Mart 1997
 "Gece Yürüyüşü", *Yeni Şafak*, 13 Mart 1997
 "Şeffaf Mağara", *Yeni Şafak*, 16 Mart 1997

- "Yönsüzlük", *Yeni Şafak*, 20 Mart 1997
- "Kelimesizlik", *Yeni Şafak*, 23 Mart 1997
- "Anlatılamaz Olanın Anlatılması", *Yeni Şafak*, 27 Mart 1997
- "Sır, Sır Olmaktan Çıkmıyor", *Yeni Şafak*, 30 Mart 1997
- "Kendini Arkada Bırakmak", *Yeni Şafak*, 3 Nisan 1997
- "Bıraka Bıraka Vuslat", *Yeni Şafak*, 6 Nisan 1997
- "Kopma", *Yeni Şafak*, 10 Nisan 1997
- "Göç ve Miraç", *Yeni Şafak*, 13 Nisan 1997
- "Sükûn ve Hırs Üzerine", *Yeni Şafak*, 17 Nisan 1997
- "Ramazan ve Kurban", *Yeni Şafak*, 24 Nisan 1997
- "Bir Tayf Gibi Geçti", *Yeni Şafak*, 27 Nisan 1997
- "Köpekler", *Hece*, nu:5, Mayıs 1997
- "Hazırlanmak", *Yeni Şafak*, 1 Mayıs 1997
- "Hazırlanmak" (II), *Yeni Şafak*, 4 Mayıs 1997
- "Dal Demeti Kuş Tüyü", *Yeni Şafak*, 8 Mayıs 1997
- "Bir Paris Kartpostalı", *Yeni Şafak*, 11 Mayıs 1997
- "Her Zaman İşe Yarayan Sözler", *Yeni Şafak*, 15 Mayıs 1997
- "Bir 'O' Sesi", *Yeni Şafak*, 18 Mayıs 1997
- "Necip Fazıl'ın Şiiri ve Şehri", *Yeni Şafak*, 22 Mayıs 1997
- "Necip Fazıl'ın Şiiri ve Şehri" (II), *Yeni Şafak*, 25 Mayıs 1997
- "Duras'ın Paris'i", *Yeni Şafak*, 29 Mayıs 1997
- "Köpekler" (II), *Hece*, nu:6, Haziran 1997
- "Ankara'nın Ortasında Bir Gül Odacığı", *Yeni Şafak*, 1 Haziran 1997
- "Cahit'in Maraş'ı ya da ya Maraş Yoksa", *Yeni Şafak*, 5 Haziran 1997
- "Cahit'in Maraş'ı ya da ya Maraş Yoksa" (II), *Yeni Şafak*, 8 Haziran 1997
- "Aynaya Dönüşen Eşya", *Yeni Şafak*, 12 Haziran 1997
- "Leylalaşan Eşya", *Yeni Şafak*, 15 Haziran 1997
- "Balık Çeşitlemesi", *Yeni Şafak*, 19 Haziran 1997
- "Ölü Pişmiş Balık", *Yeni Şafak*, 22 Haziran 1997
- "Hüzün: O da Kusurlu Bir Sıfattır", *Yeni Şafak*, 26 Haziran 1997
- "Abeslikteki Ahenk mi Yoksa Ahenkteki Abeslik mi?", *Yeni Şafak*, 29 Haziran 1997

- "Bu Kez Bir Köpeğin Gözleriydi", *Yeni Şafak*, 3 Temmuz 1997
- "Örtünün Kırışığı", *Yeni Şafak*, 6 Temmuz 1997
- "Sukut Sukuta Karşı", *Yeni Şafak*, 10 Temmuz 1997
- "Dilsizler ve Kulaksızlar", *Yeni Şafak*, 13 Temmuz 1997
- "Yokluğun Yansıması", *Yeni Şafak*, 17 Temmuz 1997
- "Sukutun Yankısı", *Yeni Şafak*, 24 Temmuz 1997
- "Buzu Güneşte Eritmek", *Yeni Şafak*, 27 Temmuz 1997
- "Yitik Yer", *Yeni Şafak*, 31 Temmuz 1997
- "Ulu Yabanıl Çöl", *Yeni Şafak*, 3 Ağustos 1997
- "Tufandan Sonra", *Yeni Şafak*, 21 Ağustos 1997
- "Tufandan Sonra" (II), *Yeni Şafak*, 24 Ağustos 1997
- "Ben Benim", *Yeni Şafak*, 27 Ağustos 1997
- "Ben Senim", *Yeni Şafak*, 31 Ağustos 1997
- "Cik", *Yeni Şafak*, 4 Eylül 1997
- "İçerdeki Süleyman", *Yeni Şafak*, 7 Eylül 1997
- "Çöl ve Kent", *Yeni Şafak*, 11 Eylül 1997
- "Berbat Bir Kent: Timon'un Atinası", *Yeni Şafak*, 14 Eylül 1997
- "Berbat Olan Atina mı?", *Yeni Şafak*, 18 Eylül 1997
- "Sözün Bittiği Yerde", *Yeni Şafak*, 21 Eylül 1997
- "Kaçma ve Göçme", *Yeni Şafak*, 25 Eylül 1997
- "Kaçma ve Göçme" (II), *Yeni Şafak*, 28 Eylül 1997
- "Kent ve Bulutlar", *Yeni Şafak*, 2 Ekim 1997
- "Göç ve Fetih", *Yeni Şafak*, 5 Ekim 1997
- "Odamda Yapma Çiçek", *Yeni Şafak*, 9 Ekim 1997
- "Odamda Yapma Çiçek" (II), *Yeni Şafak*, 12 Ekim 1997
- "Bir Kentten Sıkılmak", *Yeni Şafak*, 16 Ekim 1997
- "Kaçmak mı, Kavuşmak mı?" *Yeni Şafak*, 19 Ekim 1997
- "Kent İlişkileri", *Yeni Şafak*, 23 Ekim 1997
- "Kent'in Sonu: ve Başlı", *Yeni Şafak*, 26 Ekim 1997
- "Kent ve Yalnızlık", *Yeni Şafak*, 30 Ekim 1997
- "Bir Kenti Keşfetmek", *Yeni Şafak*, 2 Kasım 1997
- "Sabahın Dördündeyim", *Yeni Şafak*, 6 Kasım 1997

- "Sürgün", *Yeni Şafak*, 9 Kasım 1997
 "Dönüş Gene Kente Yönelir", *Yeni Şafak*, 13 Kasım 1997
 "Gülümseyiş", *Yeni Şafak*, 16 Kasım 1997
 "Sur", *Yeni Şafak*, 20 Kasım 1997
 "Kentin İçi ve Dışı", *Yeni Şafak*, 23 Kasım 1997
 "Kent ve Bedevi", *Yeni Şafak*, 27 Kasım 1997
 "Kent ve Tüccar", *Yeni Şafak*, 30 Kasım 1997
 "Kent: Tetikte Beklenen Rızık", *Yeni Şafak*, 4 Aralık 1997
 "Kent ve Özgürlük", *Yeni Şafak*, 7 Aralık 1997
 "Karşı Mabet: Karşı Kent", *Yeni Şafak*, 11 Aralık 1997
 "İlk Ev", *Yeni Şafak*, 14 Aralık 1997
 "Ve Boş Evler", *Yeni Şafak*, 18 Aralık 1997
 "Mantar Kent", *Yeni Şafak*, 21 Aralık 1997
 "Üstün İnsanın Kenti", *Yeni Şafak*, 25 Aralık 1997
 "Eski Kent/Yeni Kent", *Yeni Şafak*, 28 Aralık 1997

1998

- "Kardeşlik, Yenidünya", nu:52, Ocak 1998
 "Ur", *Yeni Şafak*, 1 Ocak 1998
 "Ur" (II) , *Yeni Şafak*, 4 Ocak 1998
 "Kır, Kent ve Gök", *Yeni Şafak*, 8 Ocak 1998
 "Yolcu ve Kent", *Yeni Şafak*, 11 Ocak 1998
 "Tavanarası Varoş, Banliyö", *Yeni Şafak*, 15 Ocak 1998
 "Tavanarası Varoşa ve Banliyöye Karşı", *Yeni Şafak*, 18 Ocak 1998
 "İnsan Yüzleri ve Kent", *Yeni Şafak*, 22 Ocak 1998
 "Kent ve Yozlaşma", *Yeni Şafak*, 25 Ocak 1998
 "Ölüm Günü Yok Olmaz", *Yeni Şafak*, 1 Şubat 1998
 "Belh'i Unutmak", *Yeni Şafak*, 5 Şubat 1998
 "Kent Kokusu", *Yeni Şafak*, 8 Şubat 1998
 "Kentin Sesi", *Yeni Şafak*, 12 Şubat 1998
 "Kentin Rengi", *Yeni Şafak*, 15 Şubat 1998

- "Örtü", *Yeni Şafak*, 19 Şubat 1998
- "Örtü" (II) , *Yeni Şafak*, 22 Şubat 1998
- "Ölüm Hayatın Gerçeği", *Yenidünya*, nu:53, Mart 1998
- "Sokaktaki Çocuk", *Yeni Şafak*, 26 Şubat 1998
- "Kör Kemancı", *Yeni Şafak*, 1 Mart 1998
- "Otomobilde Doğum", *Yeni Şafak*, 5 Mart 1998
- "Havaalanı: Yalnızlık Köşesi", *Yeni Şafak*, 8 Mart 1998
- "Yangın", *Yeni Şafak*, 12 Mart 1998
- "Yangın" (II) , *Yeni Şafak*, 15 Mart 1998
- "Duman", *Yeni Şafak*, 19 Mart 1998
- "Ayrılık ve Umutsuz Aşk", *Yeni Şafak*, 22 Mart 1998
- "Saçmalığın Yüzleri", *Yeni Şafak*, 26 Mart 1998
- "Sokağa Temas Eden Namlu", *Yeni Şafak*, 29 Mart 1998
- "Bir İstişare: Kurban ve Kent Kurbanı", *Yenidünya*, nu:54, Nisan 1998
- "Bir Ceset Karşısında", *Yeni Şafak*, 2 Nisan 1998
- "İhtiyar Satıcı", *Yeni Şafak*, 5 Nisan 1998
- "Tohum", *Yeni Şafak*, 12 Nisan 1998
- "Tohum Ukdesi", *Yeni Şafak*, 16 Nisan 1998
- "Yalvarırım Biraz Ölüm Getirin", *Yeni Şafak*, 19 Nisan 1998
- "Saçmanın Mantığı", *Yeni Şafak*, 23 Nisan 1998
- "Saçmanın Mantığı (II)" , *Yeni Şafak*, 26 Nisan 1998
- "Saçmanın Dibi", *Yeni Şafak*, 30 Nisan 1998
- "Lider ve Edep ve Millet", *Yenidünya*, nu:55, Mayıs 1998
- "İnfazdan Önce", *Yeni Şafak*, 3 Mayıs 1998
- "Başkasının Rüyasını Seyretmek", *Yeni Şafak*, 7 Mayıs 1998
- "Tuhaf Bir Hayat Fragmanı", *Yeni Şafak*, 10 Mayıs 1998
- "Zillet'in Yüzü", *Yeni Şafak*, 14 Mayıs 1998
- "Ehlileşmiş Hayvan Yüzü", *Yeni Şafak*, 17 Mayıs 1998
- "Bozguncunun Yüzü", *Yeni Şafak*, 21 Mayıs 1998
- "Bozguncunun Yüzü" (II) , *Yeni Şafak*, 24 Mayıs 1998
- "İki Korku", *Yeni Şafak*, 28 Mayıs 1998
- "Korkağın Yüzü", *Yeni Şafak*, 31 Mayıs 1998

- "Dua, Eylem, Özgürlük", *Yenidünya*, nu:56-57, Haziran-Temmuz 1998
- "Nankörün Yüzü", *Yeni Şafak*, 4 Haziran 1998
- "Nankörün Karşı Yüzü", *Yeni Şafak*, 7 Haziran 1998
- "Nankör Yoksa Yüzsüz Biri mi?" , *Yeni Şafak*, 11 Haziran 1998
- "Nankör ve Kısas", *Yeni Şafak*, 14 Haziran 1998
- "Nankörlük Karşısında", *Yeni Şafak*, 18 Haziran 1998
- "Hasetçinin Yüzü", *Yeni Şafak*, 21 Haziran 1998
- "Kıskançlıktan Hasetliğe", *Yeni Şafak*, 25 Haziran 1998
- "Kibrin Yüzü", *Yeni Şafak*, 28 Haziran 1998
- "Bir Park Kanepesi Olmak", *İsfalt /Yol Kültürü*, nu:2, Temmuz 1998
- "Bahanecinin Yüzü", *Yeni Şafak*, 2 Temmuz 1998
- "Ramak", *Yeni Şafak*, 5 Temmuz 1998
- "Tüketilen ve Tüketilmeyen Bahaneler", *Yeni Şafak*, 9 Temmuz 1998
- "Koğucunun Yüzü", *Yeni Şafak*, 12 Temmuz 1998
- "Müstehzinin Yüzü", *Yeni Şafak*, 16 Temmuz 1998
- "Müstehzinin Yüzü" (II) , *Yeni Şafak*, 19 Temmuz 1998
- "Fısıltı", *Yeni Şafak*, 23 Temmuz 1998
- "Hamlet'in Kulağına Gelen Fısıltı", *Yeni Şafak*, 26 Temmuz 1998
- "İvan'ın Şeytanı: Adını Yitiren Hayalet", *Yeni Şafak*, 30 Temmuz 1998
- "Duvarlar Çok İşe Yarar", *Yenidünya*, nu:58-59 Ağustos-Eylül 1998
- "İvan Karamazof'un Durumu", *Yeni Şafak*, 2 Ağustos 1998
- "Othello'nun Şeytanı: Habisin Biri", *Yeni Şafak*, 6 Ağustos 1998
- "Iago: Habisin Biri", *Yeni Şafak*, 9 Ağustos 1998
- "Raskolnikof: Tek Adamın Monologu ya da Kendinin Şeytanı", *Yeni Şafak*, 13 Ağustos 1998
- "Raskolnikof: Estetik Böcek", *Yeni Şafak*, 16 Ağustos 1998
- "Kaltağın Yüzü", *Yeni Şafak*, 20 Ağustos 1998
- "Gruşenka: Ağlayan ve Kalbe Kamayı Saplayan Kadın", *Yeni Şafak*, 23 Ağustos 1998
- "Temple: Okul Kaçağı Küçük Aşüfte", *Yeni Şafak*, 27 Ağustos 1998
- "M.D: Dişi, Yaşlı, Entelektüel Azgın", *Yeni Şafak*, 30 Ağustos 1998
- "Demokrasi Bir Yaşama Biçimidir", *Yeni Türkiye*, nu:23-24, Eylül-Aralık

1998

- "Muhterisin Yüzü", *Yeni Şafak*, 3 Eylül 1998
- "Macbeth: Kötülükle Eşleşmiş İhtiras", *Yeni Şafak*, 6 Eylül 1998
- "Küstahın Yüzü", *Yeni Şafak*, 10 Eylül 1998
- "Küstahın Öteki Yüzü", *Yeni Şafak*, 13 Eylül 1998
- "Bölmeli Kafa", *Altınoluk*, nu:152, Ekim 1994
- "Sabır ve Eylem", *Yenidünya*, nu:60 Ekim 1998
- "Tuzakçı", *Yeni Şafak*, 8 Ekim 1998
- "Tuzakçı ve Başarı", *Yeni Şafak*, 11 Ekim 1998
- "Uşağın Yüzü", *Yeni Şafak*, 15 Ekim 1998
- "Sırnaşığın Yüzü", *Yeni Şafak*, 18 Ekim 1998
- "Utanmaz", *Yeni Şafak*, 22 Ekim 1998
- "Arsız", *Yeni Şafak*, 25 Ekim 1998
- "Vehimlinin Yüzü", *Yeni Şafak*, 29 Ekim 1998
- "Kalp Aşk ve ağlamak", *Yenidünya*, nu:61, Kasım 1998
- "Vurdumduymaz", *Yeni Şafak*, 1 Kasım 1998
- "Kurt İnsan", *Yeni Şafak*, 5 Kasım 1998
- "Tilki İnsan", *Yeni Şafak*, 8 Kasım 1998
- "Kahrolan Baba", *Yeni Şafak*, 12 Kasım 1998
- "Kızını Anlamayan Baba", *Yeni Şafak*, 15 Kasım 1998
- "Cellât", *Yeni Şafak*, 19 Kasım 1998
- "Cellât" (II), *Yeni Şafak*, 22 Kasım 1998
- "Süregiden Anlar Arasında Bir Enstantane", *Yeni Şafak*, 26 Kasım 1998
- "Enstantenin İçinde Anlam", *Yeni Şafak*, 29 Kasım 1998
- "Bütün Anları Aynı Olan Bir Hayat Olur mu? ", *Yenidünya*, nu:62, Aralık

1998

- "[İsimsiz Yazı]", *Kitap Dergisi*, nu:93, Aralık 1998
- "Sezai Karakoç Çevresinde", *Kitap Dergisi*, nu:93, Aralık 1998
- "Şıllık", *Yeni Şafak*, 3 Aralık 1998
- "Yağcı", *Yeni Şafak*, 6 Aralık 1998
- "Geçmişinden Utananın Yüzü", *Yeni Şafak*, 10 Aralık 1998
- "Kendinden Kaçan İnsan", *Yeni Şafak*, 13 Aralık 1998

- "Bu Günün Cadısı", *Yeni Şafak*, 17 Aralık 1998
 "Otelde Bir Ramazan", *Yeni Şafak*, 20 Aralık 1998
 "Rutinün Bozguna Uğratılması", *Yeni Şafak*, 24 Aralık 1998
 "Nefsaniyete ve Şaytaniyete Karşı", *Yeni Şafak*, 27 Aralık 1998
 "Bugün Günlerden Ne? ", *Yeni Şafak*, 31 Aralık 1998

1999

- "Ben Kendim miyim?" , *Yenidünya*, nu:63, Ocak 1999
 "Takdir ve Keyfilik", (Gaffar Taşkın), *Yeni Şafak*, 1 Ocak 1999
 "Çocuk ve Oruç", *Yeni Şafak*, 3 Ocak 1999
 "Otelde Bir Ramazan", *Yeni Şafak*, 7 Ocak 1999
 "Yoğurt, Süt ve Sansür", (Taşkın Gaffar), *Yeni Şafak*, 8 Ocak 1999
 "Gurbet ve Ramazan", *Yeni Şafak*, 14 Ocak 1999
 "Zorbalık, Gaffar Taşkın", *Yeni Şafak*, 15 Ocak 1999
 "Bilgisizlik İçinde Bilgi", *Yeni Şafak*, 17 Ocak 1999
 "Köhne Zihniyeti", (Taşkın Gaffar), *Yeni Şafak*, 22 Ocak 1999
 "Tüketilen ve Tüketilmeyen Bahaneler", *Yeni Şafak*, 24 Ocak 1999
 "Sırtlanınsan", *Yeni Şafak*, 28 Ocak 1999
 "Yasakçılık Sınır Tanımıyor", (Taşkın Gaffar), *Yeni Şafak*, 29 Ocak 1999
 "Kargainsan", *Yeni Şafak*, 31 Ocak 1999
 "Rüzgâr ve Tayfun", *Yenidünya*, nu:64, Şubat 1999
 "Aldatma Saplantısı", *Yeni Şafak*, 4 Şubat 1999
 "Nesneleşmeye Karşı Nesneleşmek", *Yeni Şafak*, 7 Şubat 1999
 "Ameliyat", *Yeni Şafak*, 18 Mart 1999
 "Korkmaktan Korkmak", *Yeni Şafak*, 21 Mart 1999
 "Bir Nekahet Hediyesi: Yedi İklim", *Yeni Şafak*, 25 Mart 1999
 "Hayatın Sahici Yüzü", *Yeni Şafak*, 28 Mart 1999
 "Değişme", *İsfalt /Yol Kültürü*, nu:6-7, Nisan 1999
 "Teşhis", *Yeni Şafak*, 1 Nisan 1999
 "Hastalık ve Bilgelik", *Yeni Şafak*, 4 Nisan 1999
 "Sevgi ve Katlanamazlık", *Yeni Şafak*, 8 Nisan 1999

- “Sevgi ve Katlanamazlık” (II) , *Yeni Şafak*, 11 Nisan 1999
- "Kendisi İçin Yazmak", Başkası İçin Yazmak, *Yeni Şafak*, 15 Nisan 1999
- “Yazı”, *Yeni Şafak*, 18 Nisan 1999
- "Cazibe Versus Güzellik", *Yeni Şafak*, 22 Nisan 1999
- "Meziyete Dönüştürülen Kusur", *Yeni Şafak*, 25 Nisan 1999
- "Dişi Tavşanın Şikâyeti", *Yeni Şafak*, 29 Nisan 1999
- “Aşk ve Sır”, *Yenidünya*, nu:67, Mayıs 1999
- "Ah, Başka Bir Hayat Daha Varmış", *Yeni Şafak*, 2 Mayıs 1999
- "Benim Karanlığım", *Yeni Şafak*, 6 Mayıs 1999
- "İhanet", *Yeni Şafak*, 9 Mayıs 1999
- "Vahşetin Sesine", *Yeni Şafak*, 13 Mayıs 1999
- "Fal", *Yeni Şafak*, 16 Mayıs 1999
- "Direniş", *Yeni Şafak*, 20 Mayıs 1999
- "Mutluluk", *Yeni Şafak*, 23 Mayıs 1999
- "Işıklar Sönünce", *Yeni Şafak*, 27 Mayıs 1999
- "Sanatçı, İnsan ve Oyun", *Yeni Şafak*, 30 Mayıs 1999
- “Fetih Nedir?” , *Yenidünya*, nu:68, Haziran 1999
- "Ahmaklık", *Yeni Şafak*, 3 Haziran 1999
- "Gönül Ferman Dinler mi, Dinlemez mi?" , *Yeni Şafak*, 6 Haziran 1999
- "Suç ve Ceza ve Soruşturma", *Yeni Şafak*, 10 Haziran 1999
- "Aleniyet Mahremiyet", *Yeni Şafak*, 13 Haziran 1999
- "Tiğriliği Cesaretlendirmek", *Yeni Şafak*, 17 Haziran 1999
- "Birdenbire Aşk", *Yeni Şafak*, 20 Haziran 1999
- "Horhop", *Yeni Şafak*, 24 Haziran 1999
- "Sevginin Biricikleştirilmesi", *Yeni Şafak*, 27 Haziran 1999
- “Takipçilik Suçu”, *Yenidünya*, nu:69, Temmuz 1999
- "Hecenin Kentleşmesi", [ikinci kez], *Ünlem*, nu:3, Temmuz 1999
- “Şair-i Materzad: Cahit Zarifoğlu”, *Ünlem*, nu:3, Temmuz 1999
- "Fanus", *Yeni Şafak*, 1 Temmuz 1999
- "Hasta ve Âşık", *Yeni Şafak*, 4 Temmuz 1999
- "Küçük Adamın Şereften Pay Kapma Hırsı Büyük Adamın Mesuliyet Duygusuna Karşıttır", *Yeni Şafak*, 8 Temmuz 1999

- "Zor Yazmak, Kolay Yazmak", *Yeni Şafak*, 11 Temmuz 1999
- "Tarihin Sakladığı Sır", *Yeni Şafak*, 15 Temmuz 1999
- "Modern Zamanlarının Bir Çılgılığı", *Yeni Şafak*, 25 Temmuz 1999
- "Kendini Aşma Cehdi ve Âşık", *Yeni Şafak*, 29 Temmuz 1999
- "Dikkat Komünist Var", *Yeni Şafak*, 1 Ağustos 1999
- "Bir Ülkenin Görünmeyen Yüzü", *Yeni Şafak*, 5 Ağustos 1999
- "Dinin Hayattaki Yeri Edebiyatı Irgalıyor", *Yeni Şafak*, 8 Ağustos 1999
- "Ne Zaman Bir Bombayla... ", *Yeni Şafak*, 12 Ağustos 1999
- "Kapris", *Yeni Şafak*, 15 Ağustos 1999
- "İstisnai Olan Gelenek Olur mu?" , *Yeni Şafak*, 22 Ağustos 1999
- "Şiddetin Geleneği", *Yeni Şafak*, 26 Ağustos 1999
- "Yazmak Cesaret İstiyor", *Yeni Şafak*, 29 Ağustos 1999
- "Köle Edebiyatı", *Yeni Şafak*, 2 Eylül 1999
- "Gerçek İle Kurgu", *Yeni Şafak*, 5 Eylül 1999
- "Değişme", *Yeni Şafak*, 9 Eylül 1999
- "Acıyı Konuşmak, Acı Konuşmak", *Yeni Şafak*, 12 Eylül 1999
- "Kral Çıplak mı, Değil mi?" , *Yeni Şafak*, 16 Eylül 1999
- "Gerçeği Görmek Demek... ", *Yeni Şafak*, 19 Eylül 1999
- "Ölüm: Yok Gibi Bir Şey Ama... ", *Yeni Şafak*, 23 Eylül 1999
- "Karşı Fiesta", *Yeni Şafak*, 26 Eylül 1999
- "Mahremiyetin İhlali", *Yeni Şafak*, 30 Eylül 1999
- "Özeleştiriden Kaçmak", *Yenidünya*, nu:72, Ekim 1999
- "Âşık ve Kaygılar", *Yeni Şafak*, 3 Ekim 1999
- "Aşkın Sınırı", *Yeni Şafak*, 7 Ekim 1999
- "Aşkın Sınırı" (II) , *Yeni Şafak*, 10 Ekim 1999
- "Zamanımızın Bir Seyyahı: Nazif Gürdoğan", *Yeni Şafak*, 14 Ekim 1999
- "Âşık ve Hedef", *Yeni Şafak*, 17 Ekim 1999
- "Yazmak Keşfetmektir", *Yeni Şafak*, 21 Ekim 1999
- "Âşık ve Engel", *Yeni Şafak*, 24 Ekim 1999
- "Yazmak, Yıldırımını Çekmektir", *Yeni Şafak*, 28 Ekim 1999
- "Âşık ve Terk Edilmişlik", *Yeni Şafak*, 31 Ekim 1999
- "Bir Anlık Fısıltı", *Yenidünya*, nu:73, Kasım 1999

"Polisiye ve Tarih", *Yeni Şafak*, 4 Kasım 1999

"Nastasya Filippouna'yı Niçin Öldürdüler?" , *Yeni Şafak*, 7 Kasım 1999

"Bahanesiz de Olabilir", *Yeni Şafak*, 11 Kasım 1999

"Âşık ve Ayrılık", *Yeni Şafak*, 14 Kasım 1999

"Günümüzün Bir Yazarı", *Yeni Şafak*, 18 Kasım 1999

"Aşk Çaba İstiyor", *Yeni Şafak*, 21 Kasım 1999

"Günümüzün Bazı Başka Yazarları", *Yeni Şafak*, 25 Kasım 1999

"Engelledikçe Gürleşen Olgı: Aşk ya da Tahir İle Zühre", *Yeni Şafak*, 28 Kasım 1999

"Dua ve Rahmet", *Yenidünya*, nu:74, Aralık 1999

"İki Kuyu ya da Niçin Yazıyorum Bir Cevap Denemesi", *Yeni Şafak*, 2 Aralık 1999

"Aşk ve Ölümün Tadı", *Yeni Şafak*, 5 Aralık 1999

"Arınma", *Yeni Şafak*, 9 Aralık 1999

"Aşk Yola Koyuluktur", *Yeni Şafak*, 12 Aralık 1999

"Aşk Yola Koyuluktur", *Yeni Şafak*, 16 Aralık 1999

"Aşk Bir Aşkındır", *Yeni Şafak*, 19 Aralık 1999

"Yazarlık Mesleği", *Yeni Şafak*, 23 Aralık 1999

"Aşk: Fetih ve Teslimiyet", *Yeni Şafak*, 26 Aralık 1999

"Akif İnan ve Hastalık", *Yeni Şafak*, 30 Aralık 1999

2000

"Sürür", *Yenidünya*, nu:75, Ocak 2000

"Aşk: Gideceği Yeri Bilememek", *Yeni Şafak*, 2 Ocak 2000

"Metalaşan Yazı", *Yeni Şafak*, 6 Ocak 2000

"Aşk ve Ateş", *Yeni Şafak*, 9 Ocak 2000

"Akif İnan ve Ölüm", *Yeni Şafak*, 13 Ocak 2000

"Kendinden Soyluydu", *Yeni Şafak*, 16 Ocak 2000

"Akif İnan: Çorak Toprakta Akan İnsan", *Yeni Şafak*, 20 Ocak 2000

"Yazı Kendini Savunuyor", *Yeni Şafak*, 23 Ocak 2000

"Yazmaktan Değil, Yaşamaktan Yanaydı", *Yeni Şafak*, 27 Ocak 2000

"Niçin Yazmak", *Yeni Şafak*, 30 Ocak 2000

"AB'ye Girme Sürecinde Müslümanların ve Türkiye'nin Konumu", *İslami Araştırmalar*, C.13, nu:2, Şubat 2000

"Çile", *Yenidünya*, nu:76, Şubat 2000

"Söyleyecek Sözü Olmak", *Yeni Şafak*, 3 Şubat 2000

"Yazı Gerçeği Saptırır", *Yeni Şafak*, 6 Şubat 2000

"Sözünü Sakınmazdı", *Yeni Şafak*, 10 Şubat 2000

"Gerçeği Yeniden Kurmak", *Yeni Şafak*, 13 Şubat 2000

"Mahcubiyet Sebebi Olarak Hastalık", *Yeni Şafak*, 17 Şubat 2000

"Başı ve Sonu:", *Yeni Şafak*, 20 Şubat 2000

"Ç' Harfi Orağa mı Benziyor? ", *Yeni Şafak*, 24 Şubat 2000

"Yazmak: Tuhaf Bir Eziklik", *Yeni Şafak*, 27 Şubat 2000

"Aşk ve Hakikat Duygusu", *Yenidünya*, nu:77 Mart 2000

"Akif İnan'ın Mahcup Şiirleri", *Yedi İklim*, nu:120, Mart 2000

"Eflatun Diyor Ki"... , *Yeni Şafak*, 2 Mart 2000

"Anlatılmaz Olanın Anlatılamazlığını Anlatmak", *Yeni Şafak*, 5 Mart 2000

"Olduğu Gibi Olmak Nasıl Bir Şeydir?" , *Yeni Şafak*, 9 Mart 2000

"Hayat ve Yazı", *Yeni Şafak*, 12 Mart 2000

"Merhamet Günleri", *Yeni Şafak*, 16 Mart 2000

"Yazı İhtimalleri Çoğaltıyor", *Yeni Şafak*, 19 Mart 2000

"Kül Tablası", *Yeni Şafak*, 23 Mart 2000

"Kül Tablasının Öyküsü", *Yeni Şafak*, 26 Mart 2000

"Akif İnan'ı Anmak", *Yeni Şafak*, 30 Mart 2000

"Hicret: Açmazın Aşılması", *Yenidünya*, nu:78, Nisan 2000

"Leonardesk Gülüş ya da Ukde", *Yeni Şafak*, 2 Nisan 2000

"Bulutsu Durum", *Yeni Şafak*, 6 Nisan 2000

"Aşk: Ateşle Beslenen Öz", *Yeni Şafak*, 9 Nisan 2000

"Âşık ve Yalnızlık", *Yeni Şafak*, 13 Nisan 2000

"Yazı ve Kısıtlanmışlık", *Yeni Şafak*, 16 Nisan 2000

"Üç Hamal Öyküsü", *Yeni Şafak*, 20 Nisan 2000

"Ulaşılmazlık Yolunda", *Yeni Şafak*, 23 Nisan 2000

"Ben, Hayret ve Ölüm", *Yenidünya*, nu:79, Mayıs 2000

- "Bu İkincisi Oluyor", *Yeni Şafak*, 4 Mayıs 2000
- "İlk Kelime", *Yeni Şafak*, 7 Mayıs 2000
- "Anlık Yaşantı", *Yeni Şafak*, 11 Mayıs 2000
- "Yazar Ne Kadar Kendisi?" , *Yeni Şafak*, 14 Mayıs 2000
- "Yazmak Şizofreni mi?" , *Yeni Şafak*, 18 Mayıs 2000
- "Âşık ve Hakir Görme", *Yeni Şafak*, 21 Mayıs 2000
- "Babam", *Yeni Şafak*, 25 Mayıs 2000
- "Atıl Bilinç", *Yeni Şafak*, 28 Mayıs 2000
- "Kirlilik, Tövbe ve Arınma", *Yenidünya*, nu:80, Haziran 2000
- "Necip Fazıl'ı Anmak", *Yeni Şafak*, 1 Haziran 2000
- "Yazmanın Keyfi ve Kederi", *Yeni Şafak*, 4 Haziran 2000
- "Cahit Zarifoğlu Okuru", *Yeni Şafak*, 8 Haziran 2000
- "Cahit Zarifoğlu'nu: Anma Gecesi", *Yeni Şafak*, 15 Haziran 2000
- "Aşk ve Günah Duygusu", *Yeni Şafak*, 18 Haziran 2000
- "Yazı ve Boşluk", *Yeni Şafak*, 22 Haziran 2000
- "Patty Diphusa", *Yeni Şafak*, 25 Haziran 2000
- "Yazı Hayatla Aramızı mı Açıyor?" , *Yeni Şafak*, 29 Haziran 2000
- "Değişim ve Hayâ Duygusu", *Yenidünya*, nu:81, Temmuz 2000
- "Hedefini Bulamamış Aşk", *Yeni Şafak*, 2 Temmuz 2000
- "Genetik Müdahale Muhabbeti", *Yeni Şafak*, 6 Temmuz 2000
- "Kerem: Ateşin Sınırını İhlal Eden Âşık", *Yeni Şafak*, 9 Temmuz 2000
- "Halk ya da Seyirci Profili", *Yeni Şafak*, 13 Temmuz 2000
- "Aşk ve Hüsrân", *Yeni Şafak*, 16 Temmuz 2000
- "Yazı: Meçhule Riayet", *Yeni Şafak*, 20 Temmuz 2000
- "Aşk ve İhanet", *Yeni Şafak*, 23 Temmuz 2000
- "Ustalık ve Sahtelik", *Yeni Şafak*, 27 Temmuz 2000
- "Kışkırtıcı Edilgenlik", *Yeni Şafak*, 30 Temmuz 2000
- "İp ve Yön", *Yenidünya*, nu:82, Ağustos 2000
- "Eleştirmecinin Değeri", *Yeni Şafak*, 3 Ağustos 2000
- "Aşk ve Hakikat Duygusu", *Yeni Şafak*, 6 Ağustos 2000
- "Okunan Kitap, Okunmayan Kitap", *Yeni Şafak*, 10 Ağustos 2000
- "Aşk ve Korku", *Yeni Şafak*, 13 Ağustos 2000

- "Deprem Edebiyatı", *Yeni Şafak*, 17 Ağustos 2000
- "Aşk ve Delilik", *Yeni Şafak*, 20 Ağustos 2000
- "Konusuz Yazı", *Yeni Şafak*, 24 Ağustos 2000
- "Önce İmge mi Gelir, Kelime mi? ", *Yeni Şafak*, 27 Ağustos 2000
- "Çingiraklı Yılanın Çingırağı", *Yeni Şafak*, 31 Ağustos 2000
- "Mantığın Çıkarımı/Hayatın Gerçeği", *Yenidünya*, nu:83, Eylül 2000
- "Durduk Yere Cinayet", *Yeni Şafak*, 3 Eylül 2000
- "Tabutçu", *Yeni Şafak*", 7 Eylül 2000
- "Bir Anlık Aşk ya da Uğursuz Güzellik", *Yeni Şafak* 10 Eylül 2000
- "Yazar", *Yeni Şafak*", 14 Eylül 2000
- "Sessiz Sinema Kelimesiz Şiir", *Yeni Şafak*, 17 Eylül 2000
- "Şablon", *Yeni Şafak*, 21 Eylül 2000
- "Konusuz Yazı", *Yeni Şafak*, 24 Eylül 2000
- "Aşk ve Akıl", *Yeni Şafak*, 28 Eylül 2000
- "Dikmenin ve Sökmenin Zamanı", *Yenidünya*, nu:84, Ekim 2000
- "Öykü Yazmak", *Hece*, nu:46–47, Ekim-Kasım, 2000
- "Remzi Matur İle Müzik Sohbeti", *Yeni Şafak*, 1 Ekim 2000
- "Sağaltan Yazılar", *Yeni Şafak*, 5 Ekim 2000
- "Aşk ve Akıl" (II) , *Yeni Şafak*, 8 Ekim 2000
- "Malatyalı Fahri", *Yeni Şafak*, 12 Ekim 2000
- "Aşkın Diyalektiği", *Yeni Şafak*, 15 Ekim 2000
- "Maviyi İptal", *Yeni Şafak*, 19 Ekim 2000
- "Aşk ve Hicap", *Yeni Şafak*, 22 Ekim 2000
- "Okuyucu Faktörü", *Yeni Şafak*, 26 Ekim 2000
- "Okuyucusuz Yazı Olur mu?" , *Yeni Şafak*, 29 Ekim 2000
- "Bunalım", *Yenidünya*, nu:85, Kasım 2000
- "İstidat", *Yeni Şafak*, 2 Kasım 2000
- "Yerliliği Tüketmek", *Yeni Şafak*, 5 Kasım 2000
- "Yazılabilen ve Yazılamayan", *Yeni Şafak*, 9 Kasım 2000
- "Susan Yazar", *Yeni Şafak*, 12 Kasım 2000
- "Yaşamak, Tanımak, Yazmak", *Yeni Şafak*, 16 Kasım 2000
- "Üslûp Ele Veriyor", *Yeni Şafak*, 19 Kasım 2000

- "Dikiz ve Gözlem", *Yeni Şafak*, 23 Kasım 2000
 "Öykü Neyi Anlatır?" , *Yeni Şafak*, 26 Kasım 2000
 "Maşukun Durumu", *Yeni Şafak*, 30 Kasım 2000
 "Oruç: Kökten Değişimin Adı", *Yenidünya*, nu:86, Aralık 2000
 "Maşukun Durumu" (II) , *Yeni Şafak*, 3 Aralık 2000
 "Bitmeyen Koşu", *Yeni Şafak*, 7 Aralık 2000
 "Ya Aşk Yoksa?" , *Yeni Şafak*, 10 Aralık 2000
 "Soğuk Hava, Cenaze ve Ölüm", *Yeni Şafak*, 14 Aralık 2000
 "Rabıta", *Yeni Şafak*, 17 Aralık 2000
 "Kuklacı Nerde?" , *Yeni Şafak*, 21 Aralık 2000
 "Düzleşmiş Beyin", *Yeni Şafak*, 24 Aralık 2000
 "İlke", *Yeni Şafak*, 28 Aralık 2000
 "Saklı Olmak", *Yeni Şafak*, 31 Aralık 2000

2001

- "Nefsin Bir Arazı: Bencillik", *Yenidünya*, nu:87, Ocak 2001
 "Taklit ve Aslı", *Yeni Şafak*, 4 Ocak 2001
 "Kurallara Bağlı Şair: Akif İnan", *Yeni Şafak*, 7 Ocak 2001
 "Akif İnan'ın Daveti", *Yeni Şafak*, 11 Ocak 2001
 "Yusuf Bozkurt Özal", *Yeni Şafak*, 14 Ocak 2001
 "Benim Urfa'm", *Yeni Şafak*, 18 Ocak 2001
 "Hangisi Doğru, Hangisi Yanlış", *Yeni Şafak*, 21 Ocak 2001
 "Yazı Sabitleştirmeye Karşı", *Yeni Şafak*, 25 Ocak 2001
 "Şiir: Şerefli Sanat", *Yeni Şafak*, 28 Ocak 2001
 "Kendinden Arınmak", *Yenidünya*, nu:88, Şubat 2001
 "Karıncanın Ölümü", *Yeni Şafak*, 1 Şubat 2001
 "Aşk ve Tahakküm", *Yeni Şafak*, 4 Şubat 2001
 "Esat Coşan Hoca", *Yeni Şafak*, 8 Şubat 2001
 "En Ağır Şartlarda Bile", *Yeni Şafak*, 11 Şubat 2001
 "Ahmet Kabaklı", *Yeni Şafak*, 15 Şubat 2001

- "Yaşamak: Alıştığımız Bir Şey mi?" , *Yeni Şafak*, 18 Şubat 2001
- "İkellik, Tabu, Hezeyan ve Mantık", *Yeni Şafak*, 22 Şubat 2001
- "Kurban ve Şehadet", *Yenidünya*, nu:89, Mart 2001
- "Ali Haydar Haksal'ın Öyküsü", *Yeni Şafak*, 1 Mart 2001
- "Kurbanın Anlamı", *Yeni Şafak*, 4 Mart 2001
- "Kafayı Düzeltmek", *Yeni Şafak*, 8 Mart 2001
- "Kayıp Hikâyeci Kim? ", *Yeni Şafak*, 11 Mart 2001
- "İki Lider Tipi", *Yeni Şafak*, 15 Mart 2001
- "Zaman mı Bana Uyacak, Ben mi Zamana...", *Yeni Şafak*, 18 Mart 2001
- "Opportunizm: Belalı Bir Eğilim", *Yeni Şafak*, 22 Mart 2001
- "Aşk ve Yitirme Korkusu", *Yeni Şafak*, 25 Mart 2001
- "Aydın Diye Kime Derler?" , *Yeni Şafak*, 29 Mart 2001
- "Eski Fakat Eskimeyen Bir Sapkınlık: İsraf", *Yenidünya*, nu:90, Nisan 2001
- "Soyut Zeminde Sahih Düşünce Kurma Arayışı", *Umran*, nu: 80, Nisan 2001
- "Aşkın Teşhisi", *Yeni Şafak*, 1 Nisan 2001
- "Sahici Kurum, Sahici Düşünce", *Yeni Şafak*, 5 Nisan 2001
- "Şairin Durumu", *Yeni Şafak*, 8 Nisan 2001
- "Ukalalığın Sırasıdır", *Yeni Şafak*, 12 Nisan 2001
- "Üçüncü Yol Açık Duruyor", *Yeni Şafak*, 15 Nisan 2001
- "Ölümünün Sekizinci Yılında Özal'ı Anlamak", *Yeni Şafak*, 19 Nisan 2001
- "Sanatçı ve Eseri", *Yeni Şafak*, 22 Nisan 2001
- "Bela", *Yeni Şafak*, 26 Nisan 2001
- "Roman Kahramanı Denetlenebilir mi?" , *Yeni Şafak*, 29 Nisan 2001
- "Başlangıçta Tek Başına", nu:91, Mayıs 2001
- "AB Sürecinde Yaşanan İdeolojik Çelişki", *Umran*, nu: 81, Mayıs 2001
- "Kafka'nın Hüküm Öyküsünde Saçma ve Akıl Dışı Gerçekler", *Kaşgar*, nu:21, Mayıs-Haziran 2001
- "Düşünce", *Yeni Şafak*, 3 Mayıs 2001
- "Soap, Opera ve Gerçeklik", *Yeni Şafak*, 6 Mayıs 2001
- "Tarihin Görünmeyen Eli Var mı?" , *Yeni Şafak*, 10 Mayıs 2001
- "Sen Beni Sonsuz Kıldın", *Yeni Şafak*, 13 Mayıs 2001
- "Tavır Farkı", *Yeni Şafak*, 17 Mayıs 2001

- "Hep Aynı Öykü", *Yeni Şafak*, 20 Mayıs 2001
- "Şimdinin İçinde", *Yeni Şafak*, 24 Mayıs 2001
- "Dama", *Yeni Şafak*, 27 Mayıs 2001
- "Gün Bugündür", *Yeni Şafak*, 31 Mayıs 2001
- "Feraset, Yüzük ve Değirmentaşı", *Yenidünya*, nu:92 Haziran 2001
- "Türkiye Nerede Duruyor?", *Umrans*, nu: 82, Haziran 2001
- "Narkissos İle Ekho", *Yeni Şafak*, 3 Haziran 2001
- "Aşk ve Kimlik Kayması", *Yeni Şafak*, 10 Haziran 2001
- "Dar Kafalılık ve Bağnazlık", *Yeni Şafak*, 14 Haziran 2001
- "Aşk ve Savaş", *Yeni Şafak*, 17 Haziran 2001
- "Aşk ve Kapris", *Yeni Şafak*, 21 Haziran 2001
- "Aşkın, İhanetin, İntikamın Öteki Adı: Samson ve Delila", *Yeni Şafak*, 24 Haziran 2001
- "Samson ve Delila", *Yeni Şafak*, 28 Haziran 2001
- "İnsan ve Günah", *Yenidünya*, nu:93 Temmuz 2001
- "Kur'ân'ı Okumak", *Umrans*, nu: 83, Temmuz 2001
- "Samson ve Delila" (II), *Yeni Şafak*, 1 Temmuz 2001
- "Yasa mı, Kafa mı? ", *Yeni Şafak*, 5 Temmuz 2001
- "Aşk ve Koketlik", *Yeni Şafak*, 8 Temmuz 2001
- "Entrika Dolambacı", *Yeni Şafak*, 12 Temmuz 2001
- "Drakula'nın Çivisi", *Yeni Şafak*, 15 Temmuz 2001
- "İslam'ın Anatomisi ve Maneviyatı", *Yeni Şafak*, 19 Temmuz 2001
- "Işıklar Sönünce", *Yeni Şafak*, 22 Temmuz 2001
- "Profan Kutsallık", *Yeni Şafak*, 26 Temmuz 2001
- "Yalan", *Yeni Şafak*, 29 Temmuz 2001
- "Ödünc Kavramlarla Düşünmek", *Umrans*, nu: 84, Ağustos 2001
- "İslam ve Demokrasi", *Rahle*, nu:10, Ağustos 2001
- "Kutsal Bakımsız İnek", *Yeni Şafak*, 2 Ağustos 2001
- "Kısa Yazı", *Yeni Şafak*, 5 Ağustos 2001
- "Eşek Gitti Oyunu", *Yeni Şafak*, 9 Ağustos 2001
- "Söyletmen Urun! ", *Yeni Şafak*, 12 Ağustos 2001
- "Ahlak Meselesi", *Yeni Şafak*, 16 Ağustos 2001

- "Çalıyı Dolanmakla İş Bitiyor mu? ", *Yeni Şafak*, 19 Ağustos 2001
- "Terziler ve Politikacılar", *Yeni Şafak*, 23 Ağustos 2001
- "Kapital'i Ezberlemek İsteyen Şair", *Yeni Şafak*, 26 Ağustos 2001
- "Erkeği Değerli Kılan Nedir?" , *Yeni Şafak*, 30 Ağustos 2001
- "Bugünkü Müslümanın Kimlik Sorunu", *Yenidünya*, nu:94, Eylül 2001
- "Edebiyatın Ortamı ve Dili", *Umran*, nu: 85, Eylül 2001
- "Hecenin Kentleşmesi Necip Fazıl'ın Şiiri ve Şehri", *Kaşgar*, nu:23, Eylül-Ekim 2001
- "Bir Günün Kesiti", *Yeni Şafak*, 2 Eylül 2001
- "Kanun mu Değişmeli, Zihniyet mi?" , *Yeni Şafak*, 6 Eylül 2001
- "Pergel", *Yeni Şafak*, 9 Eylül 2001
- "Hyde Park Hatibi, Riya ve Hukuk", *Yeni Şafak*, 13 Eylül 2001
- "Hayvanlar Âleminde Latifeler", *Yeni Şafak*, 16 Eylül 2001
- "İskenderiye'yi Kim Yaktı?" , *Yeni Şafak*, 20 Eylül 2001
- "Aşk ve Zillet", (Şeyh-i Sa'na'nın Hikâyesi), *Yeni Şafak*, 23 Eylül 2001
- "Aşk ve Zillet" (II) , (Şeyh-i Sa'na'nın Hikâyesi), *Yeni Şafak*, 27 Eylül 2001
- "Aşk ve Zillet" (III), (Şeyh-i Sa'na'nın Hikâyesi) , *Yeni Şafak*, 30 Eylül 2001
- "Ahlak", *Yenidünya*, nu:96, Ekim 2001
- "Afganistan'a Yöneltilen Saldırı Karşısında Müslümanların Yaşadığı Trajik Durum", *Umran*, nu: 87, Ekim 2001
- "Aşk ve Zillet" (IV) (Şeyh-i Sa'na'nın Hikâyesi) , *Yeni Şafak*, 4 Ekim 2001
- "Aşk ve Zillet" (V) , (Şeyh-i Sa'na'nın Hikâyesi), *Yeni Şafak*, 7 Ekim 2001
- "Aşk ve Zillet" (VI) , (Şeyh-i Sa'na'nın Hikâyesi), *Yeni Şafak*, 11 Ekim 2001
- "Mesaj", *Yeni Şafak*, 14 Ekim 2001
- "Kimlikleri Belirleyen Bir Savaş", *Yeni Şafak*, 18 Ekim 2001
- "Düğün", *Yeni Şafak*, 21 Ekim 2001
- "Bir Öğle Yemeği", *Yeni Şafak*, 25 Ekim 2001
- "Utanma", *Yenidünya*, nu:97, Kasım 2001
- "Banliyö Treni", *Yeni Şafak*, 1 Kasım 2001
- "Bir Mevsimlik Macera", *Yeni Şafak*, 4 Kasım 2001
- "Hırs", *Yeni Şafak*, 8 Kasım 2001
- "Simitçi Çocuğun Sesi", *Yeni Şafak*, 11 Kasım 2001

- "Şaşırtmayan Şaşırtmaca'nın Edebiyatı Yok", *Yeni Şafak*, 15 Kasım 2001
 "Çekimserin Yüzsüzlüğü", *Yeni Şafak*, 18 Kasım 2001
 "Yalın Edebiyat", *Yeni Şafak*, 22 Kasım 2001
 "İt ve Çalı", *Yeni Şafak*, 29 Kasım 2001
 "İslam'ı Kavramak", *Yenidünya*, nu:98, Aralık 2001
 "Şiirin Sahnelenmesi", *Yeni Şafak*, 2 Aralık 2001
 "İnanılır Olan ve İnanılır Olmayan", *Yeni Şafak*, 6 Aralık 2001
 "Osmanlı Devleti'nin 1879 Yılı Bütçesi", *Yeni Şafak*, 9 Aralık 2001
 "İyi Şeyler... Son İyi Şeyler", *Yeni Şafak*, 13 Aralık 2001
 "Kimlik Sorgulamasının Vakti", *Yeni Şafak*, 16 Aralık 2001
 "Verhovenski Kompleksi", *Yeni Şafak*, 23 Aralık 2001
 "Spekülasyon", *Yeni Şafak*, 27 Aralık 2001
 "Spekülasyon" (II) , *Yeni Şafak*, 30 Aralık 2001

2002

- "Gizli Fitne", *Yenidünya*, nu:99, Ocak 2002
 "Modern Düşünme Tarzının Hâsılası: Kuşku ve Sıkıntı", *Umran*, nu: 89,
 Ocak 2002
 "Sükût ve Tehdit", *Yeni Şafak*, 3 Ocak 2002
 "Şimdiki Şairlerde İş Yok, Öyle mi?" , *Yeni Şafak*, 6 Ocak 2002
 "Akif İnan ve Urfa, *Yeni Şafak*", 10 Ocak 2002
 "Yanlışlık, *Yeni Şafak*", 13 Ocak 2002
 "Siyasal Rejim, Uygarlık ve Suç", *Yeni Şafak*, 17 Ocak 2002
 "Onlar Afrikalıdır Efendim", *Yeni Şafak*, 20 Ocak 2002
 "Ani Hastalık", *Yeni Şafak*, 24 Ocak 2002
 "Ani Hastanın Karşı Yüzü", *Yeni Şafak*, 27 Ocak 2002
 "İçime Öyle Doğuyor", *Yeni Şafak*, 31 Ocak 2002
 "Haccın Anlamı", *Yenidünya*, nu:100, Şubat 2002
 "Kısıntının ve Sıkıntının Kaynağı", *Yeni Şafak*, 3 Şubat 2002
 "Akif İnan Konya'da", *Yeni Şafak*, 7 Şubat 2002
 "Hayatın Gerçeği, Kurgunun Gerçeği", *Yeni Şafak*, 10 Şubat 2002

- "Edebiyat ve Reklâm", *Yeni Şafak*, 14 Şubat 2002
- "Kitap ve Para", *Yeni Şafak*, 17 Şubat 2002
- "Ahmaklık ve Delilik", *Yeni Şafak*, 21 Şubat 2002
- "Hatalara Göğüs Germek", *Yeni Şafak*, 24 Şubat 2002
- "Mandepsi", *Yeni Şafak*, 28 Şubat 2002
- "Düşünce ve Suç", *Yenidünya*, nu:101, Mart 2002
- "Bir Öykü Niye Anlatılır?", *Yeni Şafak*, 3 Mart 2002
- "Saate Ateş Açmak", *Yeni Şafak*, 7 Mart 2002
- "Deneme", *Yeni Şafak*, 10 Mart 2002
- "Domuzdan Kıl Kopartmak", *Yeni Şafak*, 14 Mart 2002
- "Ulusal Edebiyat/Ulusalçı Edebiyat", *Yeni Şafak*, 17 Mart 2002
- "At ve Seyis", *Yeni Şafak*, 21 Mart 2002
- "Sıradanlık ve Büyüklük", *Yeni Şafak*, 24 Mart 2002
- "Seyirci Olmak Zor Zenaat", *Yeni Şafak*, 28 Mart 2002
- "Rüya, *Yeni Şafak*", 31 Mart 2002
- "Hezeyan Dil Sürçmesi ve Gaf", *Yenidünya*, nu:102, Nisan 2002
- "Müslümanca Düşünme Açısından İslâm ve Demokrasi Uzlaşmazlığı Meselesi", *Umran*, nu:92, Nisan 2002
- "Keser Döner Sap Döner", *Yeni Şafak*, 4 Nisan 2002
- "Bir örneklik", *Yeni Şafak*, Nisan 2002
- "Demokrasi İleri Gidecektir", *Yeni Şafak*, 11 Nisan 2002
- "Edebiyat ve Aktüalite", *Yeni Şafak*, 14 Nisan 2002
- "Sahada ve Ekranda Futbol", *Yeni Şafak*, 18 Nisan 2002
- "İslam Aydını Olur mu?", *Yeni Şafak*, 21 Nisan 2002
- "Samsun: Dostlar Yumağı", *Yeni Şafak*, 25 Nisan 2002
- "11 Eylül ve Sanat", *Yeni Şafak*, 28 Nisan 2002
- "Büyük Engizisyoncu", *Yenidünya*, nu:103 Mayıs 2002
- "Müslümanca Düşünmenin Hâlihazırdaki Uğrağı", *Umran*, nu:93, Mayıs 2002
- "Yazar Ne Kadar Kahramandır?", *Hece*, nu:65-66-66, Mayıs-Haziran-Temmuz 2002
- "Gazete Ormanı Tüketecek", *Yeni Şafak*, 2 Mayıs 2002

- "Çapulun da İlkesi Olmalı", *Yeni Şafak*, 5 Mayıs 2002
 "Adana: Bir Kitap Dünyası", *Yeni Şafak*, 9 Mayıs 2002
 "İki Kâfir Tipi", *Yeni Şafak*, 12 Mayıs 2002
 "Porno Önlenebilir mi?" , *Yeni Şafak*, 16 Mayıs 2002
 "Geleceği İnşa Etmek", *Yeni Şafak*, 19 Mayıs 2002
 "Kitap-lık Dergisi'nde Edebiyatta İslami Çizgiler Tartışması", *Yeni Şafak*, 23

Mayıs 2002

- "Edebiyatta İslami Çizgiler Tartışması" (II), *Yeni Şafak*, 26 Mayıs 2002
 "Hece: Türk Romanı Özel Sayısı", *Yeni Şafak*, 30 Mayıs 2002
 "İhtiyaç Ahlak ve Arayış", *Yenidünya*, nu:104, Haziran 2002
 "Yeni Dünya Düzeni ve Futbol", *Umran*, nu:94, Haziran 2002
 "İnsan/Doğa", *Yeni Şafak*, 2 Haziran 2002
 "Cahit'i Anlatan Birkaç Satır", *Yeni Şafak*, 6 Haziran 2002
 "Haksal'ın Yeni Öykü Kitabı", *Yeni Şafak*, 9 Haziran 2002
 "Orhan Kemal'i Okurken", *Yeni Şafak*, 13 Haziran 2002
 "Dedikodu ve Entrika", *Yeni Şafak*, 16 Haziran 2002
 "Fecir'de Bir Öğle Yemeği", *Yeni Şafak*, 20 Haziran 2002
 "Hikemi Şiirler Toplamı: Yarım Ağaçlar", *Yeni Şafak*, 23 Haziran 2002
 "Kültürel Hayat ve Propaganda", *Yeni Şafak*, 27 Haziran 2002
 "Sıkılmışlık/Sıkışmışlık", *Yeni Şafak*, 30 Haziran 2002
 "İslam: Denge Dini", *Yenidünya*, nu:105, Temmuz 2002
 "Öykü/Hikâye", *Yeni Şafak*, 4 Temmuz 2002
 "Çocuk, M.Ruhi Şirin ve Şiir", *Yeni Şafak*, 7 Temmuz 2002
 "Dostoyevski, Gorki ve Nazım Hikmet", *Yeni Şafak*, 11 Temmuz 2002
 "Azgınlaşan Bir Ateş Halinde..." , *Yeni Şafak*, 14 Temmuz 2002
 "Faşizan Yönelimin Özellikleri", *Yeni Şafak*, 18 Temmuz 2002
 "Cahit Zarifoğlu Şiir Ödülü," *Yeni Şafak*, 21 Temmuz 2002
 "Fehmi Kuru'nun 11 Eylül'ü", *Yeni Şafak*, 25 Temmuz 2002
 "Aşk Mülahazalarına Bir Zeyil", *Yeni Şafak*, 28 Temmuz 2002
 "Hakikat ve Zevahir", *Yenidünya*, nu:106 Ağustos 2002
 "İhanet", *Yeni Şafak*, 1 Ağustos 2002
 "Sebepsiz Serçe", *Yeni Şafak*, 4 Ağustos 2002

- "Eser Gürson da... Öyle mi?", *Yeni Şafak*, 8 Ağustos 2002
- "Bey'fendinin İlke Takıntısı", *Yeni Şafak*, 11 Ağustos 2002
- "Despotluğa Kulp Bulmak", *Yeni Şafak*, 15 Ağustos 2002
- "Kişinin Dokunulur Olduğu Yer", *Yeni Şafak*, 18 Ağustos 2002
- "Devlet Kim?", *Yeni Şafak*, 22 Ağustos 2002
- "Öğrenci Kafasıyla Yurt Yönetimi", *Yeni Şafak*, 25 Ağustos 2002
- "Bir Kafa Yapısının Anatomisi", *Yeni Şafak*, 29 Ağustos 2002
- "Sorumluluğu Sisteme Yükleme", *Yenidünya*, nu:107, Eylül 2002
- "Müslümanın Meydan Okuyuşu", *Umran*, nu:97, Eylül 2002
- "Barut", *Yeni Şafak*, 1 Eylül 2002
- "Şeref Meselesi", *Yeni Şafak*, 5 Eylül 2002
- "Susmak ve Konuşmak", *Yeni Şafak*, 8 Eylül 2002
- "İhtilal ve Darbe", *Yeni Şafak*, 12 Eylül 2002
- "Hukuk ve Hokkabazlık", *Yeni Şafak*, 15 Eylül 2002
- "Demokrasıcılık Oyunu", *Yeni Şafak*, 19 Eylül 2002
- "Kukla ve Kuklacı", *Yeni Şafak*, 22 Eylül 2002
- "Harikalar Diyarı", *Yeni Şafak*, 26 Eylül 2002
- "Cadı Kazanında Hukuk", *Yeni Şafak*, 29 Eylül 2002
- "Uşak", *Yeni Şafak*, 3 Ekim 2002
- "Makyavel Yaşıyor", *Yeni Şafak*, 6 Ekim 2002
- "Toplum Mühendisi Versus Seçim Sistemi", *Yeni Şafak*, 10 Ekim 2002
- "Görünmeyen Temiz Eller", *Yeni Şafak*, 13 Ekim 2002
- "Oy ve Güç", *Yeni Şafak*, 17 Ekim 2002
- "Siyasetin de mi İki Ucu Keskin?", *Yeni Şafak*, 20 Ekim 2002
- "EntriKa Zemininde Tipler", *Yeni Şafak*, 24 Ekim 2002
- "Kamera Gizli mi, Kirli mi?", *Yeni Şafak*, 27 Ekim 2002
- "Kokuşmuşluk", *Yeni Şafak*, 31 Ekim 2002
- "Zaman ve Sen", *Yenidünya*, , nu:109 Kasım2002
- "Irak Krizi Dolayımında Türkiye'nin Dış Politika Tutumuna Bakış", *Umran*, nu:99, Kasım 2002
- "Tek Kişilik Diyalog", *Kaşgar*, nu:30, Kasım-Aralık 2002
- "Macbeth'in Kirli Elleri ya da Kirli Siyaset", *Kaşgar*, nu:30, Kasım-Aralık

2002

- "İhkak-ı Hak", *Yeni Şafak*, 3 Kasım 2002
- "Bir de Halka Rağmenciler Var...", *Yeni Şafak*, 7 Kasım 2002
- "Devletin İki Temeli", *Yeni Şafak*, 10 Kasım 2002
- "İnsan ve Devlet-", *Yeni Şafak*, 14 Kasım 2002
- "Bağımsızlığın Yeni Anlamı", *Yeni Şafak*, 17 Kasım 2002
- "Gülümseyen Gün", *Yeni Şafak*, 21 Kasım 2002
- "Duvar", *Yeni Şafak*, 24 Kasım 2002
- "Saplantı", *Yeni Şafak*, 28 Kasım 2002
- "Kapitalistik Patinaj", *Yenidünya*, nu:110, Aralık 2002
- "İki Örümcek Türü", *Yeni Şafak*, 1 Aralık 2002
- "Hüküm Sürmek /İdare Etmek", *Yeni Şafak*, 5 Aralık 2002
- "Kedi ve Fil", *Yeni Şafak*, 8 Aralık 2002
- "Mantık ve Hezeyan", *Yeni Şafak*, 12 Aralık 2002
- "Hukuk ve Risk ya da Hukukun Siyasallaşması", *Yeni Şafak*, 15 Aralık 2002
- "İşlevsel Kurumlar / Düzmece Kurumlar", *Yeni Şafak*, 19 Aralık 2002
- "Helik", *Yeni Şafak*, 22 Aralık 2002
- "Devlet ve Şefkat", *Yeni Şafak*, 26 Aralık 2002
- "Kişi Savunmasız Bırakılabilir mi? ", *Yeni Şafak*, 29 Aralık 2002

2003

- "İslam kendine Yetiyor mu, Yetmiyor mu?" *Yenidünya*, nu:111 Ocak 2003
- "Sezai Karakoç (Bir Entelektüelin Profili)", *Hece*, nu:73, Ocak 2003
- "Dal Demeti Kuş Tüyü", *Kaşgar*, nu:31, Ocak-Şubat 2003
- "Tarantella Dansı", *Yeni Şafak*, 2 Ocak 2003
- "Dışımızdaki Türkiye", *Yeni Şafak*, 5 Ocak 2003
- "Susan Ülke", *Yeni Şafak*, 9 Ocak 2003
- "Düşünce Derbederliği", *Yeni Şafak*, 12 Ocak 2003
- "Kir", *Yeni Şafak*, 16 Ocak 2003
- "Sistem Karşısında", *Yeni Şafak*, 19 Ocak 2003
- "Taşıma Demokrasi", *Yeni Şafak*, 23 Ocak 2003

- "Skandal", *Yeni Şafak*, 26 Ocak 2003
- "Tartışma Adabı", *Yeni Şafak*, 30 Ocak 2003
- "İslam'ın Anatomisi ve Kendisi", *Yenidünya*, nu:112, Şubat 2003
- "Yasak Meselesi", *Yeni Şafak*, 2 Şubat 2003
- "Hukuk ve Riya", *Yeni Şafak*, 6 Şubat 2003
- "Kurban Eti İle Kasaptaki Et", *Yeni Şafak*, 9 Şubat 2003
- "Batı Medeniyeti: Kan, Ateş, Ölüm Üçgeni", *Yeni Şafak*, 13 Şubat 2003
- "Şaşkınlık", *Yeni Şafak*, 16 Şubat 2003
- "Açmaz", *Yeni Şafak*, 20 Şubat 2003
- "Maskaralık", *Yeni Şafak*, 23 Şubat 2003
- "Hayatın İstisnai Yüzü", *Yeni Şafak*, 27 Şubat 2003
- "Hicretin Anlamı", *Yenidünya*, nu:113, Mart 2003
- "Kafka'nın Fare İstiaresi", *Kaşgar*, nu:32, Mart-Nisan 2003
- "Hamidullah Hoca İle Bir Görüşme", *Yedi İklim*, nu:157, Nisan 2003
- "Alâeddin'in Şiiri", *Hece*, nu:76, Nisan 2003
- "Gri Hırkalar", *Yeni Şafak*, 16 Mart 2003
- "Yalın Edebiyat Olur mu? ", *Yeni Şafak*, 20 Mart 2003
- "Geç Kalmak", *Yeni Şafak*, 23 Mart 2003
- "Hüthüt İle Karga", *Yeni Şafak*, 27 Mart 2003
- "Trajik Durum", *Yeni Şafak*, 30 Mart 2003
- "Bilenler/Bilmeyenler", *Yenidünya*, nu:114, Nisan 2003
- "Alâeddin'i Ziyaret", *Yeni Şafak*, 3 Nisan 2003
- "Doğru Hüküm/YanlıŞ Sonuç", *Yeni Şafak*, 6 Nisan 2003
- "Alâeddin'in Şiirinde Doğanın Kaynağı", *Yeni Şafak*, 10 Nisan 2003
- "Sahne", *Yeni Şafak*, 13 Nisan 2003
- "Sağır İki Defa Güler", *Yeni Şafak*, 17 Nisan 2003
- "Yalın Edebiyat Olur mu?", *Yeni Şafak*, 20 Nisan 2003
- "Çatışma", *Yeni Şafak*, 24 Nisan 2003
- "Kör Kuvve", *Yeni Şafak*, 27 Nisan 2003
- "Yorum Reforma Karşı", *Yenidünya*, nu:115, Mayıs 2003
- "Sahte Dalkavuk", *Yeni Şafak*, 1 Mayıs 2003
- "Kendini Aramak", *Yeni Şafak*, 4 Mayıs 2003

- "Despotluk", *Yeni Şafak*, 8 Mayıs 2003
- "Öç", *Yeni Şafak*, 11 Mayıs 2003
- "İrticain Sahibi Kim?", *Yeni Şafak*, 15 Mayıs 2003
- "Fanus", *Yeni Şafak*, 18 Mayıs 2003
- "Millet ve Liyakat", *Yeni Şafak*, 22 Mayıs 2003
- "Geleceği İnşa Etmek", *Yeni Şafak*, 25 Mayıs 2003
- "Zorba", *Yeni Şafak*, 29 Mayıs 2003
- "Acının Köşeleri", Âlim Kahraman: "Yürek Safında Bir Şair", Haziran 2003
- "Ümmet Telakkisi ve Irkçılık", *Yenidiünya*, nu:116, Haziran 2003
- "Alâeddin'in Şiirinde Doğa", *Yedi İklim*, nu:159–160–161, Haziran-Temmuz-Ağustos 2003
- "Bir Bursa Dönüşü", *Yedi İklim*, nu:159–160–161, Haziran-Temmuz-Ağustos 2003
- "Yalan Diktatörlüğü", *Yeni Şafak*, 1 Haziran 2003
- "Teşhir, Şeffaflık, Gösteriş", *Yeni Şafak*, 5 Haziran 2003
- "Yazı Gazeteye Ulaşmamıştır", *Yeni Şafak*, 8 Haziran 2003
- "Cahit'in Kişiliği ve Şiiri", *Yeni Şafak*, 12 Haziran 2003
- "Düşünmüyorsan Mesele Yok", *Yeni Şafak*, 15 Haziran 2003
- "Hurufat Tozundan Hurufî Melal'e", *Yeni Şafak*, 19 Haziran 2003
- "Tartışmanın Düzlemi", *Yeni Şafak*, 22 Haziran 2003
- "İnsanlığın Rapsodisi: Nisyan Rapsodi", *Yeni Şafak*, 26 Haziran 2003
- "Karşı Fiesta ya da Ahlaki Yozlaşmanın Önemi", *Yenidiünya*, nu:117
- Temmuz 2003
- "Bilincin Ölümsüzlüğü", *Semerkand*, nu:55, Temmuz 2003
- "İkiz Kardeşimdi O..." , *Yeni Şafak*, 6 Temmuz 2003
- "Bir Bursa Dönüşü 13 Nisan '03", *Yeni Şafak*, 10 Temmuz 2003
- "Bir Şiir", *Yeni Şafak*, 13 Temmuz 2003
- "Ölüm ve Düğün", *Yeni Şafak*, 17 Temmuz 2003
- "Deniz Şiiri: Sonra Sessizlik", *Yeni Şafak*, 20 Temmuz 2003
- "Bir Şairin Yeni Soluğu: Gül ve Hançer", *Yeni Şafak*, 24 Temmuz 2003
- "Alâeddin Özdenören Özel Bölümü İle Yedi İklim: 159–161", *Yeni Şafak*, 27 Temmuz 2003

- "Melankolik Harfler", *Yeni Şafak*, 31 Temmuz 2003
- "İslam ve Genç Adam", *Yenidünya*, nu:118, Ağustos 2003
- "Kanepe", *Semer kand*, nu:56, Ağustos 2003
- "Sakin Şiirler: Nisan Çobanı", *Yeni Şafak*, 3 Ağustos 2003
- "Hüseyin Cöntürk", *Yeni Şafak*, 7 Ağustos 2003
- "Suç ve Ceza ve Soruşturma", *Yeni Şafak*, 10 Ağustos 2003
- "Pencere", *Yeni Şafak*, 14 Ağustos 2003
- "Halk ya da Seyirci Profili", *Yeni Şafak*, 17 Ağustos 2003
- "Çekimser", *Yeni Şafak*, 21 Ağustos 2003
- "Sıradan ve Sıradışı İnsan", *Yeni Şafak*, 24 Ağustos 2003
- "Sükût ve Tehdit", *Yeni Şafak*, 28 Ağustos 2003
- "Yasa mı Önde Gelir, Zihniyet mi?" , *Yeni Şafak*, 31 Ağustos 2003
- "Eşg û Zillet", (Kürtçeye Tercüme: Ayhan Geverî), *Nûbihar*, nu:90, Sonbahar 2003
- "Çocuk Yaştaki Anneler", *Yenidünya*, nu:119 Eylül 2003
- "İp ve Yön", *Semer kand*, nu:57, Eylül 2003
- "Alâeddin: Bir Yalnızlık ve İstirap Adası", *Hece*, nu:81, Eylül 2003
- "Taklit ve Aslı", *Kaşgar*, nu:34, Eylül- Ekim 2003
- "Pencere", *Eylül Öykü*, nu:2, Eylül- Ekim 2003
- "Tutulamazın Tutulması: Camtutan", *Yeni Şafak*, 4 Eylül 2003
- "Devletin İçinde Olmak", *Yeni Şafak*, 7 Eylül 2003
- "Muhteris", *Yeni Şafak*, 11 Eylül 2003
- "Nesneleşmeye Karşı Nesneleşmek", *Yeni Şafak*, 14 Eylül 2003
- "Hırs", *Yeni Şafak*, 18 Eylül 2003
- "Keser Döner Sap Döner", *Yeni Şafak*, 21 Eylül 2003
- "Vahşetin Sesi", *Yeni Şafak*, 25 Eylül 2003
- "Örtünün Kırışığı", *Yeni Şafak*, 28 Eylül 2003
- "Saate Ateş Açmak", *Yenidünya*, nu:120 Ekim 2003
- "Pahalı Afet ya da Kumdan Uygarlık", *Semer kand*, nu:58, Ekim 2003
- "Elia Kazan ve Bizimkiler", *Yeni Şafak*, 2 Ekim 2003
- "Yeni Roma Neresi?" , *Yeni Şafak*, 5 Ekim 2003
- "Edebiyatta Lobcilik", *Yeni Şafak*, 9 Ekim 2003

"Dua ve Belâ", *Yeni Şafak*, 12 Ekim 2003

"Kutsal ve Tabu", *Yeni Şafak*, 16 Ekim 2003

"Hayatın İki Yüzü: Kan ve Süt", *Yeni Şafak*, 19 Ekim 2003

"Benim Karanlığım", *Yeni Şafak*, 23 Ekim 2003

"İlke ve Adalet", *Yeni Şafak*, 26 Ekim 2003

"Konya Öykü Günleri", *Yeni Şafak*, 30 Ekim 2003

"Alışılmışı Bozguna Uğratan Gerçeklik: Oruç", *Yenidünya*, nu:121 Kasım

2003

"Oruç: Kökten Değişim Süreci", *Semerkand*, nu:59, Kasım 2003

"Onarım", *Yeni Şafak*, 2 Kasım 2003

"Arınma", *Yeni Şafak*, 6 Kasım 2003

"Gerçekle Yüzleşmek..." , *Yeni Şafak*, 9 Kasım 2003

"Keyfiliğin Ahlakı Var mı?", *Yeni Şafak*, 13 Kasım 2003

"Sapkın Bir Tavır", *Yeni Şafak*, 16 Kasım 2003

"Arap Harfi Nesli", *Yeni Şafak*, *Yeni Şafak*, 20 Kasım 2003

"Bayram", *Yeni Şafak*, 23 Kasım 2003

"Işıklar Sönünce", *Yeni Şafak*, 27 Kasım 2003

"Bir Mevsimlik Macera", *Yeni Şafak*, 30 Kasım 2003

"Tasavvuf ve Fıkıh", *Yenidünya*, nu:122 Aralık 2003

"Bağdat Örümceği ve Çingiraklı Yılan", *Semerkand*, nu:60, Aralık 2003

"Ne Zaman Bir Bombayla... " *Kaşgar*, nu:35, Kasım-Aralık 2003

"Cevdet'in 'Horozlu Ayna'sı", *Yeni Şafak*, 4 Aralık 2003

"Ölüm: Yok Gibi Bir Şey, Ama..." , *Yeni Şafak*, 7 Aralık 2003

"Şeffaflık ve Entrika", *Yeni Şafak*, 11 Aralık 2003

"Maksat ve Rivayet", *Yeni Şafak*, 14 Aralık 2003

"Okuntu'nun 10. Sayısı: Altın Vuruş", *Yeni Şafak*, 18 Aralık 2003

"Acı", *Yeni Şafak*, 21 Aralık 2003

"Yanlıklık", *Yeni Şafak*, 25 Aralık 2003

"Hindi Eti, Sığır Eti ya da Yılbaşı", *Yeni Şafak*, 28 Aralık 2003

2004

- “İki Kâfir Tipi”, *Yenidünya*, nu:123 Ocak 2004
- "Nuri Pakdil: Eylemin Arka Yüzü", *Hece*, nu:85, Ocak 2004
- "Oturmuş Düşünürken", *Semerkand*, nu: 61, Ocak 2004
- "Tülin Bumin ve Türban", *Yeni Şafak*, 1 Ocak 2004
- "Üç Yalnızdan Biri: Akif İnan", *Yeni Şafak*, 4 Ocak 2004
- "Akif İnan ve Urfa", *Yeni Şafak*, 8 Ocak 2004
- "Her İşin Vakti Varsa", *Yeni Şafak*, 11 Ocak 2004
- "Eğriliğin Cesaretini Kırma", *Yeni Şafak*, 15 Ocak 2004
- "Tıkanma", *Yeni Şafak*, 18 Ocak 2004
- "Bilder Bülteni'nde Alâeddin Özdenören", *Yeni Şafak*, 22 Ocak 2004
- "Sanat ve Keder", *Yeni Şafak*, 25 Ocak 2004
- "Dr. Guillotin", *Yeni Şafak*, 29 Ocak 2004
- “Kurbanın Anlamı”, *Yenidünya*, nu:124, Şubat 2004
- "Haccın Anlamı", *Semerkand*, nu: 62, Şubat 2004
- "Kurban ve Ölüm", *Yeni Şafak*, 1 Şubat 2004
- "Sabah Molası", *Yeni Şafak*, 5 Şubat 2004
- "Yeni Kitap: Açılı/Yorum", *Yeni Şafak*, 8 Şubat 2004
- "İhanet, *Yeni Şafak*", 12 Şubat 2004
- "Yeni Kent/Yeni İnsan", *Yeni Şafak*, 15 Şubat 2004
- "Punkçılar ve Paparazziler", *Yeni Şafak*, 19 Şubat 2004
- "Hicretin Üç Anlamı", *Yeni Şafak*, 22 Şubat 2004
- "Modern Zamanların Bir Çılgılığı", *Yeni Şafak*, 26 Şubat 2004
- "Eylemin Değeri", *Yeni Şafak*, 29 Şubat 2004
- “Uzlaşma”, *Yenidünya*, nu:125, Mart 2004
- "Ebu Talip Kompleksi", *Semerkand*, nu: 63, Mart 2004
- "Kanun Kapısı", *Kırklar, İkinci Dön.*, nu:6, Mart-Nisan 2004
- "Garip'in 'Mavi Türkü'sü", *Yeni Şafak*, 4 Mart 2004
- "Hukuk ve Despotluk", *Yeni Şafak*, 7 Mart 2004
- "Sahih Düşünce/ Sahte Düşünce", *Yeni Şafak*, 11 Mart 2004
- "Takdir ve Keyfîlik", *Yeni Şafak*, 14 Mart 2004
- "Yüzeydekiler/Derindekiler", *Yeni Şafak*, 18 Mart 2004
- "Yüzeydekiler/ Derindekiler" (II), *Yeni Şafak*, 21 Mart 2004

"Düşman", *Yeni Şafak*, 25 Mart 2004

"Fal", *Yeni Şafak*, 28 Mart 2004

"İslamî Uyanış ve Karşıtları", *Yenidünya*, nu:126, Nisan 2004

"Yeni Teknoloji Yeni suç", *Semer kand*, nu: 64, Nisan 2004

"Ahlakın İçi/Dışı", *Yeni Şafak*, 1 Nisan 2004

"Remzi Matur-Canım Kardeşim", *Yeni Şafak*, 4 Nisan 2004

"İslam'ın Anatomisi ve Maneviyatı", *Yenidünya*, nu:127, Mayıs 2004

"Eski Fakat Eskimeyen Sapkınlık: İsrâf", *Semer kand*, nu: 65, Mayıs 2004

"Gecenin Sesi", *Yeni Şafak*, 23 Mayıs 2004

"Özafagus Divertikülü", *Yeni Şafak*, 27 Mayıs 2004

"Gözlerimi Açarken", *Yeni Şafak*, 30 Mayıs 2004

"Benim Maraş'ım", *Dört Mevsim Maraş*, nu: 3-4, Yaz / Güz 2004

"Müslümanın İrası", *Yenidünya*, nu:128, Haziran 2004

"Sevgi, Müslümanca Sevgi", *Semer kand*, nu: 67, Haziran 2004

"Roman, Hayat ve Kader, ["Roman ve Hayat", "Roman ve Kader"

Yazılarının Bir Arada Yeniden yayınlanmış Şekli], *Hece*, nu:90-91-92, Haziran-Temmuz-Ağustos 2004

"Hasta Yürüyüşü", *Yeni Şafak*, 3 Haziran 2004

"Okuma-Yazma", *Yeni Şafak*, 6 Haziran 2004

"Sessizlik", *Yeni Şafak*, 10 Haziran 2004

"Oda", *Yeni Şafak*, 13 Haziran 2004

"Çiçekler", *Yeni Şafak*, 17 Haziran 2004

"Acaba Hangi Hemşire... ", *Yeni Şafak*, 20 Haziran 2004

"Koku", *Yeni Şafak*, 24 Haziran 2004

"Alâeddin'i Anmak", *Yeni Şafak*, 27 Haziran 2004

"Akif İnan", *Kaşgar*, nu:37-38, Temmuz-Ağustos 2004

"Faulkner'da İki İffet Sahnesi", *Kaşgar*, nu:37-38, Temmuz-Ağustos 2004

"Hastalık ve Bilgelik", *Yenidünya*, nu:129, Temmuz 2004

"Hastane Alacası", *Yeni Şafak*, 1 Temmuz 2004

"Müslümanca TV ya da Bir Kırgınlığın Giderilmesi", *Yeni Şafak*, 4 Temmuz

2004

"Medeniyetin Burçlarından: M. Akif İnan", *Yeni Şafak*, 8 Temmuz 2004

"Kafayı mı Değiştirmeli Yasayı mı?" , *Yeni Şafak*, 11 Temmuz 2004

"Kuklacı", *Yeni Şafak*, 15 Temmuz 2004

"Dışımızdaki Ülke", *Yeni Şafak*, 18 Temmuz 2004

"Rasgele Ölmek", *Yeni Şafak*, 22 Temmuz 2004

"Çalıyı Dolanmak", *Yeni Şafak*, 25 Temmuz 2004

"Ultrasonografi", *Yeni Şafak*, 29 Temmuz 2004

"Hız ve Değişim", *Yenidünya*, nu:130,Ağustos 2004

"Barut", *Yeni Şafak*, 1 Ağustos 2004

"Hastanın Kimliği", *Yeni Şafak*, 5 Ağustos 2004

"Hastanın Kimliği" (II) , *Yeni Şafak*, 8 Ağustos 2004

"Dönmezer Hoca", *Yeni Şafak*, 12 Ağustos 2004

"Kaşgar'da Erdem Bayazıt, Ay Vakti'nde A. Özdenören", *Yeni Şafak*, 15

Ağustos 2004

"Emeğin Somut Hali: Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi", *Yeni Şafak*, 19

Ağustos 2004

"Bir Kez Daha Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi", *Yeni Şafak*, 22 Ağustos 2004

"Enrika Dolambacı", *Yeni Şafak*, 26 Ağustos 2004

"Mahcubiyet Sebebi Olarak Hastalık", *Yeni Şafak*, 29 Ağustos 2004

"Miraçtaki Sır", *Yenidünya*, nu:131, Eylül 2004

"Saplantı", *Yeni Şafak*, 2 Eylül 2004

"Sahipsiz Olmak", *Yeni Şafak*, 5 Eylül 2004

"Eylemin Değeri", *Yeni Şafak*, 9 Eylül 2004

"Kayıt", *Yeni Şafak*, 12 Eylül 2004

"Devlet: En Büyük Tehlike", *Yeni Şafak*, 16 Eylül 2004

"İlke", *Yeni Şafak*, 19 Eylül 2004

"Açmaz", *Yeni Şafak*, 23 Eylül 2004

"Ev, Hastane, Otel", *Yeni Şafak*, 26 Eylül 2004

"Özgürlük Sorunu", *Yeni Şafak*, 30 Eylül 2004

"Ar, Utanma, Edep", *Yenidünya*, nu:132, Ekim 2004

"Medya Edebiyat İlişkisi Üzerine", *Hece*, nu:94, Ekim 2004

"Ariyet Fikir", *Yeni Şafak*, 3 Ekim 2004

"Profan Kutsallık", *Yeni Şafak*, 7 Ekim 2004

"Bir Kafa Yapısı," *Yeni Şafak*, 10 Ekim 2004

"Terk Meselesi", *Yeni Şafak*, 14 Ekim 2004

"Terk Konusuna Bir Dipnot", *Yeni Şafak*, 17 Ekim 2004

"Allah'ın Resulü (SAV) ve Şiir", *Yeni Şafak*, 21 Ekim 2004

"Fare, Kapan, Kedi Üçgeni", *Yeni Şafak*, 24 Ekim 2004

"Medya Edebiyat İlişkisi Üzerine", *Yeni Şafak*, 28 Ekim 2004

"Genetik ve İman", *Yeni Şafak*, 31 Ekim 2004

"Edebiyat-Yazar-Yayıncı", *Hece*, nu:95, Kasım 2004

"Sanatın Amaç Dışı Amacı Olur mu", *Kırklar, İkinci Dönem*, nu:9, Kasım-Aralık 2004

"İnsanla Doğa Arasında", *Yeni Şafak*, 4 Kasım 2004

"Postadan Çıkan Kitaplar", *Yeni Şafak*, 7 Kasım 2004

"Halkın Beğenisi", *Yeni Şafak*, 11 Kasım 2004

"Tavsiye", *Yeni Şafak*, 14 Kasım 2004

"Direniş", *Yeni Şafak*, 18 Kasım 2004

"Sokaktaki Çocuk", *Yeni Şafak*, 21 Kasım 2004

"Keçeleşmiş Zihin", *Yeni Şafak*, 25 Kasım 2004

"Dar Kafalılık ve Bağnazlık", *Yeni Şafak*, 28 Kasım 2004

"İslâmi Uyanış ve Karşıtları", *Yenidünya*, nu:133, Aralık 2004

"Sanal Ortamda Edebiyat", *Hece*, nu:96, Aralık 2004

"Dar kafalılık ve Mankafalılık", *Yeni Şafak*, 2 Aralık 2004

"Verhovenski Kompleksi", *Yeni Şafak*, 5 Aralık 2004

"D. Mehmet Doğan'ı Dehşete Düşüren Şey: Anlama Aczi", *Yeni Şafak*, 9 Aralık 2004

"Ebu Gureyb de Ne?" , *Yeni Şafak*, 12 Aralık 2004

"Şerh Okumak Yeterli mi?" , *Yeni Şafak*, 16 Aralık 2004

"AB: Nerden Nereye", *Yeni Şafak*, 19 Aralık 2004

"Özeleştirir", *Yeni Şafak*, 23 Aralık 2004

"Özeleştiriden Ne Çıkar?" , *Yeni Şafak*, 26 Aralık 2004

"Rezerv", *Yeni Şafak*, 30 Aralık 2004

2005

- “İslâm’ın Anatomisi ve Maneviyatı”, *Yenidünya*, nu:134, Ocak 2005
- "Kutluer'in Aydınlığı", *Yeni Şafak*, 2 Ocak 2005
- "Rahşan Ecevit'in Kaygısı", *Yeni Şafak*, 6 Ocak 2005
- "Fena Risalesi", *Yeni Şafak*, 9 Ocak 2005
- "Akif İnan: Ay Vakti'nde", *Yeni Şafak*, 13 Ocak 2005
- "Futbol Üzerine", *Yeni Şafak*, 16 Ocak 2005
- "Bir'de Buluşmak", *Yeni Şafak*, 20 Ocak 2005
- "Nihat Armağan", *Yeni Şafak*, 23 Ocak 2005
- "Nihat Armağan'dan Anılar", Nükteler, *Yeni Şafak*, 27 Ocak 2005
- "Sanal Ortamda Edebiyat", *Yeni Şafak*, 30 Ocak 2005
- “Müslümanın İrası”, *Yenidünya*, nu:135, Şubat 2005
- "Maraşlı ve Adanalı Yazarlar", *Yeni Şafak*, 3 Şubat 2005
- "Oyun Ya da Siyaset", *Yeni Şafak*, 6 Şubat 2005
- "Dönüşüm Versus Değişim..." , *Yeni Şafak*, 10 Şubat 2005
- "Sülün", *Yeni Şafak*, 13 Şubat 2005
- "Özeleştiriden Kaçmak", *Yeni Şafak*, 17 Şubat 2005
- "Berk ve Bukowski ya da Yalınlık Meselesi", *Yeni Şafak*, 20 Şubat 2005
- "Resmî İdeoloji / Yazınsal İktidar", *Yeni Şafak*, 24 Şubat 2005
- "Yalın Edebiyat", *Yeni Şafak*, 27 Şubat 2005
- “Hastalık ve Bilgelik”, *Yenidünya*, nu:136, Mart 2005
- "Yaşamayı Sevmek", *Mostar*, nu:1, Mart 2005
- "Adaletin Gereği", *Yeni Şafak*, 3 Mart 2005
- "Özeleştiriri ve Düz Mantık", *Yeni Şafak*, 6 Mart 2005
- "Adalet Duygusu", *Yeni Şafak*, 10 Mart 2005
- "Soyut Adalet", *Yeni Şafak*, 13 Mart 2005
- "Görünüşün Mantığı ve Gerçek", *Yeni Şafak*, 17 Mart 2005
- "Kavgam", *Yeni Şafak*, 20 Mart 2005
- "Düşman", *Yeni Şafak*, 24 Mart 2005
- "Düşman" (II) , *Yeni Şafak*, 27 Mart 2005
- "Bir İdeoloji Olarak Milliyetçilik", *Yeni Şafak*, 31 Mart 2005
- "Hece 100 Aylık", *Hece*, nu:100, Nisan 2005

- "Sıradanlık ve Büyüklük", *Mostar*, nu:2, Nisan 2005
- "Düşünsel Bir Sorun Olarak AB ve Türkiye", *Vaha*, nu:1, Bahar 2005
- "Bir İşaret Olarak Muhammedî Hakikat", *Yenidünya*, nu:138, Nisan 2005
- "İdeoloji Olarak Milliyetçilik", *Yeni Şafak*, 3 Nisan 2005
- "Gene Milliyetçilik", *Yeni Şafak*, 7 Nisan 2005
- "Şeref Meselesi", *Yeni Şafak*, 10 Nisan 2005
- "Feodal Ahlâk", *Yeni Şafak*, 14 Nisan 2005
- "Özal'ın Ölümü: 12. Yıl", *Yeni Şafak*, 17 Nisan 2005
- "Derin Devlet", *Yeni Şafak*, 21 Nisan 2005
- "Siyasetçi Kimdir?" , *Yeni Şafak*, 24 Nisan 2005
- "Ben Kimim", *Yeni Şafak*, 28 Nisan 2005
- "Müslümanca Yaşamın Anlamı" , nu:139, Mayıs 2005
- "Edebiyat Reklâm İlişkisi, ", *Hece*, nu:101, Mayıs 2005
- "Gelenek Meselesi", *Mostar*, nu:3, Mayıs 2005
- "Yasakçılık Konusu", *Yeni Şafak*, 1 Mayıs 2005
- "Susarak Konuşmak", *Kitap Postası*, nu:2, Mayıs 2005
- "Yasakçılığın Kitaba Yansıması - Sansür-", *Yeni Şafak* 5 Mayıs 2005
- "Gene Yasakçılık", *Yeni Şafak*, 8 Mayıs 2005
- "Ahmağın Amacı Doğru, Ama..." , *Yeni Şafak*, 12 Mayıs 2005
- "Edebiyat Reklâm İlişisine Eklenti", *Yeni Şafak*, 15 Mayıs 2005
- "Çankırı: Necip Fazıl ve Çankırı", *Yeni Şafak*, 19 Mayıs 2005
- "Yargının Siyasallaşması", *Yeni Şafak*, 22 Mayıs 2005
- "Necip Fazıl: Bir Karakter Anıtı", *Yeni Şafak*, 26 Mayıs 2005
- "Özgürlüğe Uyanmak", *Yeni Şafak*, 29 Mayıs 2005
- "Pâyımâl Edilen Mahremiyet", *Yenidünya*, nu:140, Haziran 2005
- "Peter İlkesi", *Kitap Postası*, nu:3, Haziran 2005
- "Batı Kültürünün Kirli Siyaseti", *Mostar*, nu:4, Haziran 2005
- "Hedef Tahtası", *Yeni Şafak*, 2 Haziran 2005
- "Cahit'in Kişiliği ve Şiiri", *Yeni Şafak*, 5 Haziran 2005
- "İstanbul", *Yeni Şafak*, 9 Haziran 2005
- "Heder Olan Fikirler", *Yeni Şafak*, 12 Haziran 2005
- "Konya", *Yeni Şafak*, 16 Haziran 2005

"Düşkünlük", *Yeni Şafak*, 19 Haziran 2005

"Kayseri", *Yeni Şafak*, 23 Haziran 2005

"Açılı/Yorum'da Öyküleme", *Yeni Şafak*, 26 Haziran 2005

"Devletin İki Temeli", *Yeni Şafak*, 30 Haziran 2005

"İnsanın Hakikati: Emanet Yüklenici", *Yenidünya*, nu:141, Temmuz 2005

"Eskiden Okuduğum Kitaplar", *Kitap Postası*, nu:4-5, Temmuz-Ağustos

2005

"Siyasal İktidar ve Edebiyat", *Hece*, nu:103, Temmuz 2005

"Çağdaş Hayat ve Hız", *Mostar*, nu:5, Temmuz 2005

"Kıl", *Yeni Şafak*, 3 Temmuz 2005

"Halka", *Yeni Şafak*, 7 Temmuz 2005

"Ziyaretçi", *Yeni Şafak*, 14 Temmuz 2005

"Profan Kutsallık", *Yeni Şafak*, 24 Temmuz 2005

"Sabaha Doğru" *Yeni Şafak*, 28 Temmuz 2005

"Karanlığın İçinden", *Yeni Şafak*, 31 Temmuz 2005

"Kayıp Hikâyeci Kim?" ,[2.kez], *Kitap Postası*, nu:4-5, Ağustos 2005

"Yaralı Yazılar mı, Sağaltan Yazılar mı/İçim Su Berraklığında", *Kitap Postası*, nu:4-5, Ağustos 2005

"İffetin Ne Olduğu Biliniyor mu?" , *Yenidünya*, nu:142, Ağustos 2005

"Mostar Köprüsü'nün Romanı", *Mostar*, nu:6, Ağustos 2005

"Söyletmen Urun!" , *Yeni Şafak*, 4 Ağustos 2005

"Kavuşma", *Yeni Şafak*, 7 Ağustos 2005

"Çölde Bir Yalnız Âdem", *Yeni Şafak*, 11 Ağustos 2005

"Ülkenin Maskesi", *Yeni Şafak*, 14 Ağustos 2005

"Güneş", *Yeni Şafak*, 21 Ağustos 2005

"Ölümcül Çelişki", *Yeni Şafak*, 28 Ağustos 2005

"Kitap Üzerine Çeşitleme", *Kitap Postası*, nu:6, Eylül 2005

"Sömürgeci Batılı İnsanın Tıyneti", *Mostar*, nu:7, Eylül 2005

"Çocukların Orucu Can Eriği Yemekle Bozulmaz", *Yenidünya*, nu:143, Eylül

2005

"Kaygı", *Yeni Şafak*, 1 Eylül 2005

"Teşhis", *Yeni Şafak*, 4 Eylül 2005

"Tartışmanın Temeli", *Yeni Şafak*, 8 Eylül 2005

"Herkes Doğru Dese de Yanlış Yanlıştır", *Yeni Şafak*, 11 Eylül 2005

"Türkiye Nasıl Bir Yer..." , *Yeni Şafak*, 15 Eylül 2005

"Yokluğu İstemek", *Yeni Şafak*, 18 Eylül 2005

"Asıl Sorun Hangisi: Kürt Sorunu: mu, Türk Sorunu mu?" , *Yeni Şafak*, 22

Eylül 2005

"Sorun Derindeymiş... ", *Yeni Şafak*, 25 Eylül 2005

"Tutucular Direnme Sürecinde... ", *Yeni Şafak*, 29 Eylül 2005

"Orucun Dönüşüm Vetiresi", *Yenidünya*, nu:144, Ekim 2005

"Nazım Hikmet ve Dostoyevski", *Kitap Postası*, nu:7, Ekim 2005

"Oruç Üzerine", *Mostar*, nu:8, Ekim 2005

"İslam ve Özeleştiri", *Yeni Şafak*, 2 Ekim 2005

"Ramazan Yürüyüşü", *Yeni Şafak*, 6 Ekim 2005

"Çaktırmamak: Bir Ahlâk Sorunu" *Yeni Şafak*, 13 Ekim 2005

"Çaktırmamak: Bir Ahlak Sorunu" (II) , *Yeni Şafak*, 16 Ekim 2005

"Düz Mantık, Çelişki Mantığı'na Karşı", *Yeni Şafak*, 20 Ekim 2005

"Bir Karıncayı Ezmek", *Yeni Şafak*, 23 Ekim 2005

"Yönelişler", *Yeni Şafak*, 27 Ekim 2005

"Kasabada Balo", *Yeni Şafak*, 30 Ekim 2005

"Necip Fazıl Kısakürek", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Cilt 6 /*

İslamcılık, İletişim Yayınları, Kasım 2005

"Ulusal Edebiyat/ Ulusalçı Edebiyat", *Kitap Postası*, nu:8, Kasım 2005

"Şirazesini Koptan Toplum", *Mostar*, nu:9, Kasım 2005

"Uygarlık ve Suç", *Yenidünya*, nu:145, Kasım 2005

"Orucun Bayramı", *Yeni Şafak*, 3 Kasım 2005

"Kör Nokta", *Yeni Şafak*, 6 Kasım 2005

"Elbistan! Elbistan!" , *Yeni Şafak*, 10 Kasım 2005

"AİHM, İnsan Hakları, Adalet vs.", *Yeni Şafak*, 13 Kasım 2005

"Adalet ve Yasa Arasındaki Çelişki", *Yeni Şafak*, 17 Kasım 2005

"Derin Devlet ve Büyük Engizisyoncu", *Yeni Şafak*, 20 Kasım 2005

"Edebiyat ve Günah", *Yeni Şafak*, 24 Kasım 2005

"Roman: Pencerenin Arkasına Bakmak", *Yeni Şafak*, 27 Kasım 2005

- "Pây mâl Edilen Mahremiyet", *Yenidünya*, nu:146, Aralık 2005
- "Sansür ve Düşünce Özgürlüğü", *Kitap Postası*, nu:9, Aralık 2005
- "Bu Ülkenin Çocukları", *Mostar*, nu:10, Aralık 2005
- "Roman ve Psikiyatri", *Yeni Şafak*, 1 Aralık 2005
- "Gene Roman, Gene Psikiyatri", *Yeni Şafak*, 4 Aralık 2005
- "Romancının Kaç Kişiliği Var? ", *Yeni Şafak*, 8 Aralık 2005
- "Romancının Kaç Kişiliği Var?" (II) , *Yeni Şafak*, 11 Aralık 2005
- "Jüri ve Eleştiri", *Yeni Şafak*, 15 Aralık 2005
- "Eleştirmeci ve Sıradan Okur", *Yeni Şafak*, 18 Aralık 2005
- "Nasrettin Hoca, Noel Baba Olur mu? ", *Yeni Şafak*, 22 Aralık 2005
- "301, 159'a Göz Kırıyor", *Yeni Şafak*, 25 Aralık 2005
- "Yasa ve Zihniyet", *Yeni Şafak*, 29 Aralık 2005

2006

- "Söyle Fakat Dinleme" *Yenidünya*, nu:147, Ocak 2006
- "Ç harfi Orağa mı Benziyor?" , *Kitap Postası*, nu:10, Ocak 2006
- "Özeleştiriden Kaçmak Aymazlıktır", *Mostar*, nu:11, Ocak 2006
- "Ölüm Günü Yok Olmaz", *Yeni Şafak*, 1 Ocak 2006
- "İrk Meselesi", *Yeni Şafak*, 5 Ocak 2006
- "Akif İnan ve Urfa", *Yeni Şafak*, 8 Ocak 2006
- "Değişen Dünya Karşısındaki İslam", *Yeni Şafak*, 19 Ocak 2006
- "Değişim", *Yeni Şafak*, 22 Ocak 2006
- "İslam'ın Fazlası Nedir?" , *Yeni Şafak*, 26 Ocak 2006
- "Uzaktaki Soğuk", *Yeni Şafak*, 29 Ocak 2006
- "İffet", *Yenidünya*, nu:148 Şubat 2006
- "Benim Maraş'ım", [2.kez], *Dört mevsim Düşünce*, nu:2, Şubat 2006
- "Kanun Kapısı", *Kitap Postası*, nu: 11, Şubat 2006
- "Kimlik Sorunu", *Mostar*, nu:12, Şubat 2006
- "Pakistan'a Battaniye..." , *Yeni Şafak*, 2 Şubat 2006
- "Belh'i Unutmak", *Yeni Şafak*, 5 Şubat 2006
- "Bursa, Her Zaman Bursa..." , *Yeni Şafak*, 9 Şubat 2006

- "Kelimesiz Konuşma", *Yeni Şafak*, 12 Şubat 2006
- "Kafa Karıştıran Bir Durum", *Yeni Şafak*, 16 Şubat 2006
- "R.Tayyip Erdoğan", *Yeni Şafak*, 19 Şubat 2006
- "Sınır, *Yeni Şafak*", 23 Şubat 2006
- "Toplumsal Bozukluğu Protesto Eden Bir Düş", *Yeni Şafak*, 26 Şubat 2006
- "Oruçla Dönüşüm Vetiresi", *Yenidünya*, nu:149, Mart 2006
- "Zamanımızın Bir Seyyahı: Nazif Gürdoğan", *Kitap Postası*, nu: 12, Mart 2006
- "İletişim, Çağdaş Kirlenme ve Zihinsel Kirlenme", *Mostar*, nu:13, Mart 2006
- "Sinsilik", *Yeni Şafak*, 2 Mart 2006
- "Benim Evlerim", *Yeni Şafak*, 5 Mart 2006
- "Benim Evlerim" (II) , *Yeni Şafak*, 9 Mart 2006
- "Yargının Bağımsızlığı", *Yeni Şafak*, 12 Mart 2006
- "Bir Milat..." , *Yeni Şafak*, 16 Mart 2006
- "Yılgınlık", *Yeni Şafak*, 19 Mart 2006
- "Tamah", *Yeni Şafak*, 23 Mart 2006
- "Dön Dolaş Zihniyet Meselesi", *Yeni Şafak*, 26 Mart 2006
- "Söz ve Eylem", *Yeni Şafak*, 30 Mart 2006
- "Teşekkür Konuşması", *Kitap Postası*, nu:13, Nisan 2006
- "Toynbee'nin Bir Gözlemi ve Resmi İdeoloji", *Mostar*, nu:14, Nisan 2006
- "Gerçekliğin Gömülü Olduğu Yer", *Yeni Şafak*, 2 Nisan 2006
- "Kahramanmaraş'ta Sezai Karakoç'la Kırk Saat", *Yeni Şafak*, 6 Nisan 2006
- "Bir Emekli Yargıcın Yargı Bağımsızlığı Üzerine Görüşü", *Yeni Şafak*, 9 Nisan 2006
- "Bir Emekli Yargıcın Yargı Bağımsızlığı Üzerine Görüşü" (II) , *Yeni Şafak*, 13 Nisan 2006
- "Bakü'de Üç Gün", *Yeni Şafak*, 16 Nisan 2006
- "40. Sanat Yılında M.Atilla Maraş", *Yeni Şafak*, 20 Nisan 2006
- "Hukukla Oynamak", *Yeni Şafak*, 23 Nisan 2006
- "Gerçek ve Görüntü", *Yeni Şafak*, 27 Nisan 2006
- "Bir 28 Nisan Anısı", *Yeni Şafak*, 30 Nisan 2006
- "Eleştiri Kılıcı", *Yenidünya*, nu:151, Mayıs 2006

"İstanbul: Benim Kişisel Başkentim, Dünyanın Başkenti", *Mostar*, nu:15, Mayıs 2006

"Demirel'in Sözü'nün Değeri", *Yeni Şafak*, 4 Mayıs 2006

"1962 Yılında Sezai Karakoç ile Tanıştım" *Edebiyat Yıllığı 2006*, Mayıs 2006

"Güçler Dengesinin Ayarını Bozan Tedahül", *Yeni Şafak*, 7 Mayıs 2006

"Laiklik Tartışması Niçin Bitmiyor?" , *Yeni Şafak*, 11 Mayıs 2006

"Kökleri Derinde Olan Ülke: İran", *Yeni Şafak*, 18 Mayıs 2006

"Derin Kökünden Haber Veren Ülke", *Yeni Şafak*, 21 Mayıs 2006

"İdeolocya Örgüsü'nün Düşünsel Karakteristiği", *Yeni Şafak*, 25 Mayıs 2006

"Necip Fazıl 101 Yaşında Konya'da", *Yeni Şafak*, 28 Mayıs 2006

"Mavera'dan Bu Yana Atilla Maraş ve Şiiri", *Memleket Edebiyat Dergisi*,

nu:1, Yaz 2006

"İrkçılık İdeoloji Olur mu? ", *Yenidünya*, nu:152, Haziran 2006

"Halka Rağmen Ne Demek?" , *Mostar*, nu:16, Haziran 2006

"Bakü'de Üç Gün", [ikinci kez], *Alatoran*, nu:7, Haziran 2006

"Rejim Kavgası Biterse Rejim Biter", *Yeni Şafak*, 1 Haziran 2006

"Zahmet Vakti' Bu Yıl da Böyle Analım Cahit'i", *Yeni Şafak*, 8 Haziran 2006

"Cahit Zarifoğlu Haftası, *Yeni Şafak*", 11 Haziran 2006

"Ölüm: Yok Gibi Bir Şey, Ama... ", *Yeni Şafak*, 22 Haziran 2006

"Şiirin Dar Kapısı", *Yeni Şafak*, 29 Haziran 2006

"Beslenme Çarpıklığı ve Arkasındaki Çarpık Düzen", *Yenidünya*, nu:153,

Temmuz 2006

"Tarantella Dansı", *Mostar*, nu:17, Temmuz 2006

"Sağır İstihza", *Yeni Şafak*, 2 Temmuz 2006

"Eksik Etek Sözlükten Çıkıyormuş", *Yeni Şafak*, 13 Temmuz 2006

"Sözün Gücü", *Yeni Şafak*, 16 Temmuz 2006

"Fırlatılmak", *Yeni Şafak*, 23 Temmuz 2006

"Özür Dileyici Tavrın Sonucu", *Yenidünya*, nu:154, Ağustos 2006

"Modern Hayat Yeni Suçlar", *Mostar*, nu:18, Ağustos 2006

"Silah", *Yeni Şafak*, 10 Ağustos 2006

"Bir Günlüğüne Maraş: Kederli ve Dolu Bir Gün", *Yeni Şafak*, 20 Ağustos

2006

- "İstasyon", *Yeni Şafak*, 31 Ağustos 2006
- "Çağımızda Kurumsallaşan Fitne", *Yenidünya*, nu:155, Eylül 2006
- "Aydın Zorbalığı", nu:19, *Mostar*, Eylül 2006
- "İstasyon" (II), *Yeni Şafak*, 3 Eylül 2006
- "Konya", *Yeni Şafak*, 7 Eylül 2006
- "Adıyaman: Güneşe Takla Attıran Ülke", *Yeni Şafak*, 14 Eylül 2006
- "Adıyaman: Güneşe Takla Attıran Ülke(II)", *Yeni Şafak*, 17 Eylül 2006
- "Yeni Dünya Çeşme'de", *Yeni Şafak*, 21 Eylül 2006
- "Nefs ve Onun Aşılması", *Yeni Şafak*, 24 Eylül 2006
- "İrtica'nın Sahibi Kim?", *Yeni Şafak*, 28 Eylül 2006
- "Bulanık Ortamda İslam'ı Yaşamak", *Yenidünya*, nu:156, Ekim 2006
- "Toplumsal Çalkantı ve Sanat", *Kitap Postası*, nu:19, Ekim 2006
- "Fikir, Üslûp ve Kişilik", *Mostar*, nu:20, Ekim 2006
- "Deneme", *Yedi İklim*, nu:199, Ekim 2006
- "Mehmet Akif Etkinlikleri", *Yeni Şafak*, 1 Ekim 2006
- "Bir Mürtecinin Portresi", *Yeni Şafak*, 5 Ekim 2006
- "Özeleşiri ve Kakofoni", *Yeni Şafak*, 8 Ekim 2006
- "Hızır", *Yeni Şafak*, 12 Ekim 2006
- "İkilem", *Yeni Şafak*, 15 Ekim 2006
- "Kafalar Karmakarışık", *Yeni Şafak*, 19 Ekim 2006
- "Yabancılaşma", *Yeni Şafak*, 26 Ekim 2006
- "Trenle Uçmak", *Yeni Şafak*, 29 Ekim 2006
- "İki Yüzlülüğün Siyasal Kökeni", *Yenidünya*, nu:157, Kasım 2006
- "Hayvan Çiftliğinde Hukuk", *Kitap Postası*, nu:20, Kasım 2006
- "Sezai Karakoç'u Sezai Karakoç Yapan Atılım", *Yedi İklim*, nu:200, Kasım 2006
- 2006
- "Terörü Anlamak", nu:21, *Mostar*, Kasım 2006
- "Brütüs Hain miydi?", *Yeni Şafak*, 2 Kasım 2006
- "Trajedi ve Dram", *Yeni Şafak*, 5 Kasım 2006
- "F Tipi'nden Mektup", *Yeni Şafak*, 19 Kasım 2006
- "Burnundan Kıl Aldırmayan Adam", *Yeni Şafak*, 23 Kasım 2006
- "Anne, Baba, Sevgi, Kimsesizlik, Yurt...", *Yeni Şafak*, 30 Kasım 2006

- "Futbolun İktidarı, nu:22, *Mostar*, Aralık 2006
- "İrkçılık İdeoloji Olur mu?", *Yenidünya*, nu: 158, Aralık 2006
- "Uçağın arkasından koştum", *SkyLife*, nu: 281, Aralık 2006
- "Ziyaret, *Yeni Şafak*, 3 Aralık 2006
- "Kıyam, Haç, Hilal, Mütekabiliyet vs.", *Yeni Şafak*, 7 Aralık 2006
- "Niçin Yazıyorum?", *Yeni Şafak*, 10 Aralık 2006
- "Devlet Politikası mı, Vesayet Kafası mı?" , *Yeni Şafak*, 14 Aralık 2006
- "Özeleştirici Sorunu" *Yeni Şafak*, 17 Aralık 2006
- "Demokrasi Kimin İçin", *Yeni Şafak*, 21 Aralık 2006
- "Tutucu ve Özeleştirici", *Yeni Şafak*, 24 Aralık 2006
- "Bayramın Anlamı", *Yeni Şafak*, 28 Aralık 2006
- "Merhamet Üzerine Eşitleme" , *Yeni Şafak*, 31 Aralık 2006

2007

- "Dünyamızın ve Kalbimizin Fatihleri", *Mostar*, nu:23, Ocak 2007
- "Gerçek Aydın Yeteneksiz Aydına Karşı", *Yenidünya*, nu:159, Ocak 2007
- "Cellât" , *Yeni Şafak*, 4 Ocak 2007
- "Yargısız İnfazcının Riyası" , *Yeni Şafak*, 18 Ocak 2007
- "Boş Konuşmanın Aynası Boş İcraat" , *Yeni Şafak*, 21 Ocak 2007
- "Kalles" , *Yeni Şafak*, 25 Ocak 2007
- "Kafa Karışıklığı" , *Yeni Şafak*, 28 Ocak 2007
- "Bir Devrim Kenti Tahran", *Yenidünya*, nu:160, Şubat 2007
- "Adalet Alçaklığa Karşı", *Mostar*, nu:24, Şubat 2007
- "Derin Devler Hangisi", *Yeni Şafak*, 1 Şubat 2007
- "Konuşma Korkusu ve Yabancılaşma", *Yeni Şafak*, 8 Şubat 2007
- "Ahmaklık ve Delilik", *Yeni Şafak*, 11 Şubat 2007
- "Kedi ve Devrimci", *Yeni Şafak*, 18 Şubat 2007
- "Fırsat", *Yeni Şafak*, 22 Şubat 2007
- " Televizyona Teslim Olmayalım Ama Nasıl?" , *Yenidünya*, nu:161, Mart

2007

- "Tankın Üstüne Kim Çıkacak?", *Yeni Şafak*, 1 Mart 2007

- “Maraş-İstanbul Demiryolu Hattı”, *Yeni Şafak*, 8 Mart 2007
- “Yazarlık Nedir?”, *Yeni Şafak*, 11 Mart 2007
- “Çelişki Mantığı”, *Yeni Şafak*, 15 Mart 2007
- “Trendeki Hayaller”, *Yeni Şafak*, 18 Mart 2007
- “Anı ve Tarih”, *Yeni Şafak*, 29 Mart 2007
- “Değişen Dünya / Değişmeyen İslam”, *Yenidünya*, nu:162, Nisan 2007
- "Gençlikteki Güzellikleri Görmeli", *Genç*, Nisan 2007
- "Bin Fersah Koşacak At", *Mostar*, nu:26, Nisan 2007
- “Sözün Tükendiği Yer”, *Yeni Şafak*, 1 Nisan 2007
- “Cumhurbaşkanı Erdoğan Olmalı”, *Yeni Şafak*, 5 Nisan 2007
- “Devlet Adamı Geniş Ufuklu Olur”, *Yeni Şafak*, 12 Nisan 2007
- “Özal: Ölümünün 14. Yıldönümü”, *Yeni Şafak*, 15 Nisan 2007
- “Özal'ın İkinci Değişim Programı”, *Yeni Şafak*, 19 Nisan 2007
- “Hukuk ve İlla Hukuk”, *Yeni Şafak*, 22 Nisan 2007
- “Hocadan Fıkralar”, *Yeni Şafak*, 29 Nisan 2007
- “Hayatın Anlamı Nedir?”, *Yenidünya*, nu:163, Mayıs 2007
- "Birlik Çağrısının Anlamı", *Mostar*, nu:27, Mayıs 2007
- “Sisifos'un Köyü”, *Yeni Şafak*, 3 Mayıs 2007
- “Sancı”, *Yeni Şafak*, 6 Mayıs 2007
- “Yüzleşme”, *Yeni Şafak*, 10 Mayıs 2007
- “Eski Tüfek”, *Yeni Şafak*, 13 Mayıs 2007
- “İki Hadis İki Ayet”, *Yeni Şafak*, 17 Mayıs 2007
- “Laiklik Bir Hayat Tarzı Olur Mu?”, *Yeni Şafak*, 20 Mayıs 2007
- “Savrulma”, *Yeni Şafak*, 24 Mayıs 2007
- “Eski Bir Cumhurbaşkanlığı Yazısı”, *Yeni Şafak*, 27 Mayıs 2007
- “Siyaset, Diplomasi ve Savaş”, *Yeni Şafak*, 31 Mayıs 2007
- “Ruh Kirlenmesi”, *Yenidünya*, nu:164, Haziran 2007
- "Geçmişini Görüp Geleceği İnşa Etmek", *Mostar*, nu:28, Haziran 2007
- “Hırs”, *Yeni Şafak*, 7 Haziran 2007
- “Dil”, *Yeni Şafak*, 14 Haziran 2007
- “Sanki Anamızdan Bilgisayarla Doğduk”, *Yeni Şafak*, 17 Haziran 2007
- “Ya Roma Yoksa”, *Yeni Şafak*, 21 Haziran 2007

- “Tuhaf Günler”, *Yeni Şafak*, 24 Haziran 2007
- “Uçağın Arkasından Koştum”, *Yeni Şafak*, 28 Haziran 2007
- “Her Musa’ya Bir Hızır Gerek”, *Yenidünya*, nu:165, Temmuz 2007
- “Kuşbakışı”, *Hece*, nu:126–127–128, Haziran-Temmuz-Ağustos 2007
- “Gerçeklik ve Mantık”, *Mostar*, nu:29, Temmuz 2007
- “Duygularla Oynamak”, *Yeni Şafak*, 5 Temmuz 2007
- “Diyelim ki”... *Yeni Şafak*, 8 Temmuz 2007
- “Cumhurbaşkanlığı Meselesi”, *Yeni Şafak*, 12 Temmuz 2007
- “CHP Refleksi”, *Yeni Şafak*, 15 Temmuz 2007
- “Tarih ve Dogma”, *Yeni Şafak*, 19 Temmuz 2007
- “Atatürk'e Oynamak Nafile”... , *Yeni Şafak*, 26 Temmuz 2007
- “Koku”, *Yeni Şafak*, 29 Temmuz 2007
- “Siyasal Bağımsızlığın Anlamı Değişiyor”, *Yenidünya*, nu:166, Ağustos 2007
- “Ölüm Sürgün Edilmiş Gerçeklik”, *Mostar*, nu:29, Ağustos 2007
- “Avuntu”, *Yeni Şafak*, 2 Ağustos 2007
- “Sessizliğin Ölümü: Ingmar Bergman”, *Yeni Şafak*, 5 Ağustos 2007
- “Sanat ve Kamufraj”, *Yeni Şafak*, 9 Ağustos 2007
- “Hiroşima Sızıısı”, *Yeni Şafak*, 12 Ağustos 2007
- “Susuz Yaz”, *Yeni Şafak*, 16 Ağustos 2007
- “Suç İşlemek ya da Sivil Anayasa”, *Yeni Şafak*, 19 Ağustos 2007
- “Çekimser”, *Yeni Şafak*, 23 Ağustos 2007
- “Çekimser” (II) , *Yeni Şafak*, 26 Ağustos 2007
- “Sivilleşme’ye Doğru”... , *Yeni Şafak*, 30 Ağustos 2007
- “Çağdaş Saçmalıktan Bir Kesit”, *Yenidünya*, nu:167, Eylül 2007
- “Durağanlık Bir Hastalıktır” , *Yeni Şafak*, 2 Eylül 2007
- “Dar Vakit” , *Yeni Şafak*, 9 Eylül 2007
- “Karmaşa ya da Paranoyanın Dibi”... , *Yeni Şafak*, 16 Eylül 2007
- “Snopsisler” *Yeni Şafak*, 30 Eylül 2007
- “Sivilleşme Yolunda”, *Mostar*, nu:31 Ekim 2007
- “Oruç ve Müslümanca Akt”, *Yenidünya*, nu:168, Ekim 2007
- “Abes Savaşım”, *Yeni Şafak*, 4 Ekim 2007
- “Erdem Bayazıt’ın Şiirleri”... , *Yeni Şafak*, 7 Ekim 2007

- “Aradaki Günler”, *Yeni Şafak*, 11 Ekim 2007
- “Eylül Gerginliği” *Yeni Şafak*, 18 Ekim 2007
- “Yaz Sinekleri” 21 Ekim 2007
- “Oyun” , *Yeni Şafak*, 25 Ekim 2007
- “Devlet Kapris Yapar mı?”, *Yeni Şafak*, 28 Ekim 2007
- “Orda Duruyordu”, *Yeni Şafak*, 1 Kasım 2007
- “Eşek Gitti Oyunu”, *Yenidünya*, nu:169, Kasım 2007
- “Yanlış Güvercinler, Yanlış Kartallar”, *Yeni Şafak*, 4 Kasım 2007
- “Bir Senaryo Taslağı”, *Yeni Şafak*, 8 Kasım 2007
- “Dağınıklık ve Parçalanmışlık”, *Yeni Şafak*, 11 Kasım 2007
- “Volta”, *Yeni Şafak*, 15 Kasım 2007
- “Bulaşmak”, *Yeni Şafak*, 18 Kasım 2007
- “Evrene Uzanan Ses: Tren Düdüğü” *Yeni Şafak*, 22 Kasım 2007
- “Evrene Uzanan Sesin Yankısı”, *Yeni Şafak*, 25 Kasım 2007
- “Yazmak / Ölmek / Öldürmek”, *Yeni Şafak*, 29 Kasım 2007
- “Beş Dakikada Yazı Yazan Adam”, *Memleket Edebiyat Dergisi*, nu:2-3, Kış 2007
- “Terör Meselesi”, *Yenidünya*, nu:170, Aralık 2007
- “ABD Özelinde Dış Siyasal İlişkiler ve Irak Sorunu”, *Mostar*, nu:33, Aralık 2007
- “Bekleyen”, *Yeni Şafak*, 2 Aralık 2007
- “Sabahattin Zaim Hocanın Ardından” , *Yeni Şafak*, 13 Aralık 2007
- “Kaybolmak”, *Yeni Şafak*, 16 Aralık 2007
- “Bir Sembol Olarak Kurban”, *Yeni Şafak*, 20 Aralık 2007
- “Kan”, *Yeni Şafak*, *Yeni Şafak*, 23 Aralık 2007
- “Kurban İlişkisi”, *Yeni Şafak*, 27 Aralık 2007
- “Yarılmış Görüntüler”, *Yeni Şafak*, 30 Aralık 2007

IV.4.ÖZDENÖREN'DEN BAŞKA DİLLERE YAPILAN ÇEVİRİLER

Kitap

“Kırlı Şişeler”⁵⁸¹, Azerbaycan 2006

Öykü

“Eş”, (Acı), Kürtçe, *Nûbihar*, nu:90, Sonbahar 2002

“Eşg û Zillet”, Kürtçe, *Nûbihar*, nu:90, Sonbahar 2003

“İndi Çox Uzaqlarda”, Azeri Türkçesi, *Alatoran*, nu:3, Eylül 2004

Antoloji

“Modern Türk Öyküsü Antolojisi”, (Ocak), Flemenkçe, Hollanda 2005

IV.5.ÖZDENÖREN'İN ÇEVİRİLERİ

1965

“Baba” (William Saroyan’dan), *Yeni İstiklal*, nu:183, Şubat 1965

“Ana”, (Kahvecioğlu Celil), (William Saroyan’dan), *Yeni İstiklal*, nu:187, 10

Mart 1965

1966

“Din ve Demokrasi”, (M.Kerim Gani’den), *Diriliş*, 2.Dön., nu:1, Mart 1966

“Kültürün Üç Anlamı”, (T.S.Eliot, Notes Towards The Definition Of Culture’den), *Diriliş*, 2.Dön., nu:2, Nisan 1966

⁵⁸¹ Bu eser, Rasim Özdenören’den yapılan seçkilerle Azerbaycan’da basılmıştır.

“İslam Dünyasının Ekonomik Durumu”, (İnamullah Han’dan), *Diriliş*, nu:3, Mayıs-Haziran 1966

“Olayların Işığında: Müslüman Nijerya’da Krizler”, (İnamullah Han’dan), *Diriliş*, 2.Dön., nu:5, Ağustos 1966

“Müceddid-İ Elf-i Sani”, (Şerif Mücahit, Müslim News’ten), *Diriliş*, 2.Dön., nu:7, Ekim 1966

“İslam’da Hâkimiyet Kavramı”, (Ebü’l’ A’la El- Mevdûdi, First Principles Of The İslamic State’den), *Diriliş*, 2.Dön., nu:9, Aralık 1966

1967

“İslam’da Devlet Nizamı”, (Ebü’l’ A’la El- Mevdûdi’den), *Hilal*, nu:66, Şubat 1967

“İslam’da Devlet Nizamı” (II), (Ebü’l’ A’la El- Mevdûdi’den), *Hilal*, nu:67, Mart 1967

“İslam’da Devlet Nizamı” (III), (Ebü’l’ A’la El- Mevdûdi’den), *Hilal*, nu:68, Nisan 1967

“İslam’da Devlet Nizamı” (IV), (Ebü’l’ A’la El- Mevdûdi’den), *Hilal*, nu:69, Mayıs 1967

“İslam’da Devlet Nizamı” (V), (Ebü’l’ A’la El- Mevdûdi’den), *Hilal*, nu:70, Haziran 1967

“İslam’da Devlet Nizamı” (VI), (Ebü’l’ A’la El- Mevdûdi’den), *Hilal*, nu:71, Temmuz 1967

1969

İslam Ekonomisi, (1 ve 2.Bölüm), (Ahmed Mahmud’tan), *Diriliş*,3.Dön., nu:1, Ekim 1969

1971

“Öteki Amerika” , (Michael Harrington’dan), *Edebiyat*, nu: (19)+1, Kasım 1971

“Öteki Amerika” (II), (Michael Harrington’dan), *Edebiyat*, nu:(19)+2, Aralık 1971

1972

“İki Mektup: Mektup” , (Malik El Şahbaz’dan [Malcolm X]), *Edebiyat*, nu: (19)+3, Ocak 1972

“İki Mektup: Mektup” (II), (Malik El Şahbaz’dan [Malcolm X]), *Edebiyat*, nu: (19)+3, Ocak 1972

IV.6.ÖZDENÖREN’İN YAPTIĞI RÖPORTAJLAR

“Sanayileşme konusunda Dr. Ersin Gürdoğan’la konuşma”, *Yeni Devir*, 25 Mart 1980

“Dr. Ersin Gürdoğan’la konuşma” (II), *Yeni Devir*, 26 Mart 1980

“Dr. Ersin Gürdoğan’la konuşma” (III), *Yeni Devir*, 27 Mart 1980

“Dr. Ersin Gürdoğan’la konuşma” (IV), *Yeni Devir*, 28 Mart 1980

“Dr. Ersin Gürdoğan’la konuşma” (V), *Yeni Devir*, 29 Mart 1980

“Cevat Ülger’le Konuşma”⁵⁸², *Mavera*, nu:11, Ekim 1977

“Cahit Zarifoğlu İle Konuşma”, *Mavera*, nu:11, Ekim 1977

“Cahit Zarifoğlu İle Sohbet”, *Mavera*, nu:39, Şubat 1980

“Atasoy Müftüoğlu İle Bir Konuşma”, *Mavera*, nu:41, Nisan 1980

⁵⁸² Bu konuşmanın aslı *Yeni İstiklal*’de yayımlanmıştır. Ancak, ilgili nüshaya ulaşamadım.

“Afganistan Tolculuğu Üzerine Sohbet”, Konuşulan: Erdem Bayazıt, Ahmet Bayazıt, Şenol Demiröz ve H.İbrahim Sarıoğlu, *Mavera*, nu:62, Ocak 1982

“Orhan Türköz’e Afganistan ve Afganistan’daki İzlenimleri Üzerine Sorular”, *Mavera*, nu:62, Ocak 1982

“Kadir Tanır’a Hikâye ve Hikâyecilik Üzerine”, nu:63, Şubat 1982

IV.7.ÖZDENÖREN’LE YAPILAN RÖPORTAJLAR

1974

“Rasim Özdenören ile Konuşma”, Konuşan: Nabi Avcı, Ahmet Kot, *Gelişme*, nu:7, Güz 1974

1977

“İki Dünya”, Konuşan: Ahmet Sağlam, *Mavera*, nu:13, Aralık 1977

1978

“Gül Yetiştiren Adam”, Konuşan: Cahit Zarifoğlu, *Mavera*, nu:19, Mayıs 1978

“Rasim Özdenören ‘Gül Yetiştiren Adam’ı Anlatıyor”, Konuşan: Cahit Zarifoğlu, *Yeni Devir*, 25 Mayıs 1978

“Rasim Özdenören’in Hikâyeleri ve Çözülme”, Konuşan: Osman Can, *Yeni Devir*, 30 Haziran 1978

1979

“Rasim Özdenören’le Roman Üzerine Konuşma”, *Mavera*, nu:28, Mart 1979

“Rasim Özdenören’le Bir Konuşma”, Konuşan: Necmettin Türinay, *Hisar*, nu:262, Ağustos-Eylül 1979

“Rasim Özdenören ‘Gül Yetiştiren Adam’ı Anlatıyor”, Konuşan: Cahit Zarifoğlu, *Mavera*, nu:34, Eylül 1979

1980

“Edebiyat Üzerine Rasim Özdenören’le Bir Konuşma”, Konuşan: Ahmet Sağlam, *Akıncılar*, 19 Mart 1980

“Rasim Özdenören’le Bir Sohbet”, *Yeni Devir*, 19–20–21 Haziran 1980

“Rasim Özdenören’le Edebiyat ve Sanat Üzerine”, Konuşan: Ersin Gürdoğan, *Mavera*, nu: 42, Mayıs 1980

“Rasim Özdenören’le Bir Konuşma”, Konuşan: Yaşar Kaplan, *Mavera*, nu:46, Eylül 1980

1983

“Sanat-Edebiyat Üzerine Rasim Özdenören’le Bir Söyleşi”, Konuşanlar: Halit Akel-Hüseyin Korkmaz, *Güldeste*, nu:17, Mayıs 1983

1984

“Uzun Bir Aradan Sonra Rasim Özdenören’le”, Konuşan: Şakir Kurtulmuş, *Millî Gazete*, 19 Aralık 1984

1985

“Mavera Dergisi Üzerine Rasim Özdenören’le Bir Konuşma”, Konuşan: Hüseyin Durukan, *Millî Gazete*, 10 Ocak 1985

“Denize Açılan Kapı Çevresinde Rasim Özdenören’le Bir Konuşma”,

Konuşan: Âlim Kahraman, *Mavera*, nu: 98, Şubat 1985

“Demek ki Yüz Ayı Geride Bırakmışız”, Konuşan: Âlim Kahraman,

Mavera, nu:100, Nisan 1985

1986

“Rasim Özdenören’le Maraş’ı Konuştuk”, Konuşan: Hüseyin Yorulmaz,

Uzunoluk/12 Şubat Kahramanmaraş Dergisi, nu:1, Şubat 1986

“Rasim Özdenören ile Bir Konuşma”, Konuşan: Sadettin Elibol, *Türk*

Edebiyatı, nu:153, Temmuz 1986

“Ruhun Malzemeleri Üzerine Rasim Özdenören’le”, Konuşan: Necip Tosun,

İslam, nu:36, Ağustos 1996

“Rasim Özdenören’le Sanatı Üzerine Bir Konuşma”, Konuşan: Hüseyin

Yorulmaz, *Mavera*, nu:116, Ağustos 1986

1987

“Rasim Özdenören’le Sanat, Magazin ve Hayat Üzerine”, Konuşan: Necip

Tosun, *Zaman*, 24 Şubat 1987

“Edebiyattan Günümüze İslami Edebiyat Nedir, Ne Değildir?”, Konuşan:

Bekir Oğuzbaşaran, *Zaman*, 20 Ocak 1987

“Rasim Özdenören’le Cahit Zarifoğlu Üzerine”, Konuşan: Mustafa Şahin,

Zaman, 1 Temmuz 1987

“Cahit’in Şiiri Hem Kaynakları Hem Yapısı İtibari İle Müstakil Bir Alanın

Ürünüdür”, Konuşan: Âlim Kahraman, A.Haydar Haksal, *Yedi İklim*, nu:5–6,

Temmuz-Ağustos 1987

“Rasim Özdenören’le Sinema Tutkusu Üzerine”, Konuşan: Necip Tosun,

Zaman, 6–7 Eylül 1987

“Cahit Zarifoğlu’nun Kişiliği ve Sanatı Çevresinde Söyleşi”, Söyleşiye

Katılanlar: Rasim Özdenören, Akif İnan, Alâeddin Özdenören, Erdem Bayazit,

D.Mehmet Doğan, Nabi Avcı, Konuşan: Şaban Abak, *Mavera*, nu: 129, Eylül 1987

1989

“Rasim Özdenören’le '80 Sonrası Kültürel Değişim Üzerine”, Konuşan: Recep Koçak, *İlim ve Sanat*, nu:26, Ekim 1989

1990

“Rasim Özdenören ile: Ben Şimdi Yeni Fikirlerin Müşterisiyim”, Konuşan: Ahmet Ersöz, *Zaman*, 20 Mayıs 1990

1991

“Rasim Özdenören’le Tüm Eserleri Üzerine”, İzlenim, 1991

1992

“Konuşa Konuşa”, Konuşan: Mehmet Öztürk, *Mesaj*, 14-20 Mayıs 1992

“Çarpık Bir Temele Düzgün Bina Yapılmaz”, Konuşan: Altınoluk, *Altınoluk*, nu:81, Kasım 1992

1993

“Akif İnan ve Rasim Özdenören’le Necip Fazıl’ın Şiirine Dair”, Konuşan: Ramazan Dikmen, *Kayıtlar*, nu: 31, Mayıs 1993

“Rasim Özdenören: Korkusuzca, Hakikatin Ardına Düşebilirsek Kendimizi Selamette Buluruz”, Konuşan Bilal Çetin, *Yeni Asya*, 11 Aralık 1993

1994

“Rasim Özdenören ile Hikâye Üzerine”, Konuşan: Fatma Karabıyık Barbarosoğlu, *Türk Edebiyatı*, nu:243, Ocak 1994

“Rasim Özdenören’le Cahit Zarifoğlu Üzerine”, *Zaman*, 19 Haziran 1994

1995

“Rasim Özdenören’le Kitapları Üzerine”, Konuşan: Kamil Aydoğan, *Yeni Şafak*, 5 Şubat 1995

"Kendimizi Yeniden Müslüman Kılmak...", Konuşan: Altınoluk Haber Merkezi, *Altınoluk*, nu:115, Eylül 1995

1996

Rasim Özdenören ile Yazı Hayatı Üzerine (1–4), Konuşan: İlyas Dirin, *Yeni Şafak*, 9–12 Eylül 1996

1998

“Söyleşi/Rasim Özdenören”, Konuşan: Nevzat Demirkol, *Yeni Şafak/Haftalık* (İlave), nu:15, 15–18 Nisan 1998

1999

“Rasim Özdenören’le Öyküsü ve Sanatı Üzerine Bir Konuşma”, Konuşan: A.Haydar Haksal, *Yedi İklim*, nu:107–108, Şubat-Mart 1999

“Rasim Özdenören’le Bir Konuşma”, Konuşan: Şaban Sağlık, *Yedi İklim*, nu:107–108, Şubat-Mart 1999

“Rasim Özdenören’e Bir Soru, Bir Cevap”, Konuşan: Osman Bayraktar, *Yedi İklim* nu:107–108,Şubat-Mart 1999

“İnsan Tükenmek Bilmez Bir Hazine-dir”, *Vazife Malûlü ve Şehit Aileleri Polis Derneği Dergisi*, nu:2, Ekim 1999

“Rasim Özdenören’le Öyküleri Üzerine”, Konuşan: Nusret Kılıç, *Yedi İklim*, nu:116, Kasım 1999

2000

“Büyük Hikâye Yazılamaz Olandır”, Konuşan: Fadime Özkan, *Yeni Şafak*, 8 Şubat 2000

“Rasim Özdenören’le Akif İnan Üzerine Söyleşi”, Konuşan: Numan Efkâr, *Hece*, nu:39, Mart 2000

“Rasim Özdenören’le Akif İnan Üzerine”, Konuşan: Abdullah Öztürk-Arif Kaya-Bilal Yılmaz, *Özel Yavuz Sultan Lisesi Dergisi*, nu:3, Mayıs 2000

“Rasim Özdenören’le Aşka Dair”, *İlahiyat Bülteni*, nu:19, Mayıs 2000

“Rasim Özdenören’e On Soru”, Konuşan: Ahmet Usta, *Yolcu*, nu:11, 2000

“Rasim Özdenören ile Öykücülüğü Üzerine Söyleşi”, Konuşan: Veysel Doğar, *Esin Sanat*, nu:3, Yaz 2000

“Rasim Özdenören ile Türk Müziği Üzerine Konuşma”, Konuşan: Remzi Matur, *Tutanak*, nu:10, 4 Eylül 2000

“Yazar Rasim Özdenören’le Günümüz Aydınlarının İçinde Bulunduğu Durumu Değerlendirdik”, *Doğuş*, nu:16–17, Eylül 2000

2001

“Rasim Özdenören’le Ruhun Malzemeleri Üzerine”, Konuşan: Recep Garip, *Ay Vakti*, nu:4, Ocak 2001

“Rasim Özdenören’le Ben İsterim ki Bu öyküler Okunduğu Zaman İnsan Kendini Yücelmiş Hisssetsin”, Konuşan: Cevdet Karal, Ömer Erdem, *Kaşgar*, nu:20, Mart-Nisan 2001

“Huzurun Öyküsü Olmaz, Rasim Özdenören’le Söyleşi”, Konuşanlar: Emir Osmanoğlu, Ekrem Özdemir, *Mağara*, nu:10, Mayıs-Haziran 2001

“Rasim Özdenören ile Tarihî roman Üzerine”, Konuşan: Veysel Doğar, *Esin Sanat*, nu:5, Güz 2001

“Rasim Özdenören’le”, *Ayaz Seçki*, nu:14–16, 2001

“İslâm Dünyası Kendi Sorusunu Sormalı”, Konuşan: Altınoluk Haber Merkezi, *Altınoluk*, nu:190, Aralık 2001

2002

“Rasim Özdenören’le Röportaj”, Konuşan: Mehmet Kurtoğlu, *Seyir*, nu:1, Bahar 2002

“Yazar Rasim Özdenören: İslam Her Dönem Moda”, *Anadolu Gençlik*, nu:13, Temmuz 2002

“Rasim Özdenören ile Batılılaşma Üzerine Söyleşi”, Konuşan: Osman Selvi, *Fecre Doğru*, nu:82, Ağustos 2002

“Hakikatin Çağrısı: Rasim Özdenören”, Konuşan: Ahmet Edip Başaran, *Kırklar*, nu:22, Ekim 2002

2003

“Zarifoğlu Üzerine Rasim Özdenören-Cevat Akkanat Sohbeti”, *Vivo*, nu:5-6’ya ek, Ocak-Mart 2003

“Rasim Özdenören ile Türk Öyküsünün Modernleşme Serüveni Üzerine Söyleşi”, Söyleşen: A.Sait Akçay, *Eylül Öykü*, nu:1, Temmuz-Ağustos 2003

“Rasim Özdenören’le Cahit Zarifoğlu’na Dair”, Konuşan: Ali Bayram, Alişan Demirci, Osman Özbahçe, *Okuntu*, nu:10, 2003

2004

“Rasim Özdenören ile Öykü Üzerine”, Konuşan: Remzi Matur, *Hece*, nu:89, Mayıs 2004

“Rasim Özdenören ile Futbol Üzerine E-Söyleşi”, Konuşan: Çağrı Gürel, *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, nu:57, Kasım 2004

“Her Dönemde Müslümanca Düşünebiliriz”, Konuşan: Bekir Fuat, *Gerçek Hayat*, nu:218, 24 Aralık 2004

2005

“Her İnkâr, Bağrında Kendi Teslimiyetini Barındırır”, Konuşan: Yaşar Bedri, *Mortaka*, nu:1, Kış-Bahar 2005

“Rasim Özdenören: Batı, Şirin Gösterilmeye Çalışılıyor”, *Vakit*, 16 Haziran.2005

“Özdenören'le "Düşünsel Duruş"u Çerçevesinde”, Konuşan: Suavi Yazgıç, *Milli Gazete*, 23 Mayıs 2005

“Elli Yıldır An'ın Peşindeyim”, Konuşan: Fadime Özkan, *Yeni Şafak*, 17 Ağustos 2005

“Her İnkâr, Bağrında Kendi Teslimiyetini Barındırır”, *Mortaka*, nu:1, Kış/Bahar2005

2006

“İnsan Varsa Trajedi de Var”, Konuşan: M. Mücahit Küçükylmaz, *Anlayış*, nu:34, Mart 2006

“Zihinsel Hicretimizi Gerçekleştirmek Zorundayız”, Konuşan: M.Emin Babacan, *Mecra*, nu:10, Mart 2006

“Yazıyorum Çünkü Derdim Var”, Konuşan: Ayşe Adlı, *Aksiyon*, nu:597, 15 Mayıs 2006

“Kendisiyle O Türün Bittiğini Zanneden Sanatçı İstikbale Miyop Bakıyordur”, Konuşan: Kamil Yeşil, *Derkenar*, nu:16, Mayıs-Haziran 2006

“Dev Bir Yazarla Baş Başa”, Konuşan: Hanifi Kurtaran, Ahmet Karadağ, *Yaşama Sanatı*, nu:6, Ekim-Kasım-Aralık 2006

“Rasim Özdenören'le Hikâyesi Üzerine” (I), *Edebiyat Otağı*, Konuşan: Lemara Abibulayeva, nu:13, Ekim 2006

“Beş Yazar Bir Başkent”, Konuşan: Rıdvan Öztürk, *Aksiyon*, nu:621, 30 Ekim 2006

“Rasim Özdenören'le Hikâyesi Üzerine” (II), *Edebiyat Otağı*, Konuşan: Lemara Abibulayeva, nu:14, Kasım 2006

“Sezai Karakoç’u Sezai Karakoç Yapan Esas Büyük Atılım Seslerle Olmuştur”, Konuşan: Cevdet Karal, *Yedi İklim*, nu:200, Kasım 2006

“Rasim Özdenören’le Maveria Yolculuğu”, Konuşan: Âlim Kahraman, Şeref Yılmaz, *Burç FM*, Kasım 2006 [Bu program, 15 Kasım 2006 tarihinden beri her Çarşamba günü yapılmaktadır.]

“Kendi Nişanıma Gidemedim”, Konuşan: Mahmut Bıyıklı, *Yenidünya*, Aralık,2006

“Aşk Bir Arayıştır”, Konuşan: Mehmet Kurtoğlu, *Seyir*, nu:13, Kış 2006

“Rasim Özdenören ve Muhterem Eşi Ayşe Özdenören’le Evliliklerini Mutluluklarını, Hayata Dair Uzun Yürüyüşlerini Konuştuk”, Konuşan: Mahmut Bıyıklı, *Yeni Dünya*, nu:164, Aralık 2006

“Rasim Özdenören İle Söyleşi”, Akif Aytaç, İbrahim Baran, *Kaçakçay*, nu:3, Aralık 2006-Ocak 2007

2007

“Biz Kelimeyi Bütün Harfleri ile Telaffuz Ettik”, Konuşan: A.İşık, A.H.Peçe, Ö.F.Çevik, Y.Ramazan, *Vaha*, nu:4, Kış 2007

“Özdenören İle 50 Yılın Öyküsü”, *Röportaj STV*, 9 Mayıs 2007

“Seyahate Çıkarken Kendimi Yanıma Almam”, Konuşan: Âlim Kahraman, *Işıyan Kelimeler*, Haziran 2007

“İlk Cümlesinden Hazzetmemişsem O Kitabı Bir Daha Elime Almam”, Konuşan: Âlim Kahraman, *Işıyan Kelimeler*, Haziran 2007

“İyi Bir Edebiyat Ürünü Okuyucusuna Sonsuzca Açıktır”, Konuşan: Âlim Kahraman, Şeref Yılmaz, *Işıyan Kelimeler*, Haziran 2007

“Medeniyet Dine Sarılarak İhya Olur”, Konuşan: Murat Şentürk, *Ay Vakti*, nu:82, Eylül 2007

IV.8.ÖZDENÖREN'İN KATILDIĞI OTURUMLAR

1977

“Edebiyatta Evrensellik ve Yerellik Konusunda Oturum”, Katılanlar: Ersin Gürdoğan (yöneten), Rasim Özdenören, İsmet Özel, Akif İnan, *Mavera*, nu:3, Şubat 1977

“Çok Sesli Bir Ölüm ve Milli Sinema”, Katılanlar: Ahmet Sağlam (yöneten), Rasim Özdenören, Şenol Demiröz, Yücel Çakmaklı, Tuncay Öztürk, *Mavera*, nu:7 Haziran 1977

“Bir Adam Yaratmak Üzerine Oturum”, Katılanlar: Ahmet Sağlam (yöneten), Rasim Özdenören, Akif İnan, Ahmet Bayazıt, Yücel Çakmaklı, *Mavera*, nu:13, Aralık 1977

1978

“Çözülme Üzerine Konuşmalar”, Katılanlar: Ahmet Sağlam (yöneten), Rasim Özdenören, Erdem Bayazıt, Bahri Zengin, Perihan Ceylan, *Mavera*, nu:20, Temmuz 1978

1980

“Sivas Fetih Mitingi Üzerine Bir Toplantı”, Katılanlar: Ahmet Sağlam (yöneten), A.Gaffar Taşkın, Erdem Bayazıt, Ersin Gürdoğan, *Mavera*, nu:44, Temmuz 1980

“Hikâye Üstüne Oturum”, Katılanlar: Mehmet Maraşlıoğlu (yöneten), Rasim Özdenören, Necmettin Türinay, Alâeddin Özdenören, Âlim Kahraman, *Mavera*, nu:46, Eylül 1980

“Hicret Üstüne Bir Toplantı”, Katılanlar: Bahri Zengin (yöneten), Rasim Özdenören, Orhan Karmış, Akif İnan, *Mavera*, nu:49, Aralık 1980

1981

“IV. Murat TV Filmi Üzerine Toplantı”, Katılanlar: Şenol Demiröz (yöneten), Rasim Özdenören, Yücel Çakmaklı, Ahmet Bayazıt, D.Mehmet Doğan, *Mavera*, nu:53, Nisan 1981

1987

“Cahit Zarifoğlu'nun Kişiliği ve Sanatı Çevresinde Söyleşi”, Katılanlar: Şaban Abak (yöneten), Rasim Özdenören, Erdem Bayazıt, Akif İnan, Alâeddin Özdenören, Beşir Atalay, D.Mehmet Doğan, Nabi Avcı, *Mavera*, nu:129, Eylül 1987

1993

“Sezai Karakoç Üzerine Bir Oturum”, Katılanlar: Osman Bayraktar, Ali Göçer, Ali Haydar Haksal (Yönetenler), Rasim Özdenören, Erdem Bayazıt, Akif İnan, *Mavera*, nu: 44–45, Kasım-Aralık 1993

1995

“Nuri Pakdil Üzerine Bir Açıkoturum”, Katılanlar: Kamil Aydoğan (yöneten), Rasim Özdenören, Akif İnan, Erdem Bayazıt, Nazif Gürdoğan, Hasan Seyithanoğlu, Arif Ay, Mehmet Kahraman, Ümran Özdenören, *Yedi İklim*, nu:58, Ocak 1995

2000

“M. Akif İnan Üzerine Bir Oturum”, Katılanlar: Ali Haydar Haksal, Âlim Kahraman (yönetenler), Rasim Özdenören, Erdem Bayazıt, Nazif Gürdoğan, Mustafa Uzun, Abdullah Uçman, *Yedi İklim*, nu:120, Mart 2000

2004

“Bilge Karasu’yu Anma Programı”, Katılanlar: Rasim Özdenören, Cevat Çapan, Özdemir Nutku , Sadık Yalsızuçanlar, Müge Gürsoy Sökmen , Sevgül Sönmez, Güven Turan, *Okudukça TRT 2*, 24 Ağustos 2004

2005

Doğumunun 100. Yıldönümünde Necip Fazıl Kısakürek”, Katılanlar: Rasim Özdenören, Prof . Dr. Nazif Gürdoğan , Vehbi Vakkasoğlu, *Ufuk Ötesil Samanyolu TV*, 3 Haziran 2005

IV.9.ÖZDENÖREN’İN KATILDIĞI SORUŞTURMALAR**1985**

“Kapitalistleşme Sürecinde Edebiyat Dergileri”, Yöneten: Hüseyin Yorulmaz, *Mavera*, nu:99, Mart 1985

1989

“İslam Nedir?, Müslümanlar Ne Yapmak İstiyorlar?, İslami Hareket Yolun Başında mı, Yoksa Yolun Sonuna mı Geldi?, Laikliği, İslamlaştırma Hareketleri İle İslami Hareketin Bugünü”, *Dış Politika*, nu:4 Ocak 1989

1995

“Münevverlerimizin Bakışıyla Öncelikli Meseleler”, Hazırlayan: Altınoluk

Haber Merkezi, *Altınoluk*, nu:109, Mart 1995

“İlke Sorgulaması”, Hazırlayan: Altınoluk Haber Merkezi, *Altınoluk*, nu:111, Mayıs 1995

1996

“Kimlik Arayışı İçindeki Gençliğin Durumu”, Hazırlayan: Ankara Tefvik İleri İmam Hatip Lisesi, *Damla*, nu:2, Temmuz 1996

“İktidar ve Müslüman”, Hazırlayan: Y. Selman Tan, H. İbrahim Kurucan, *Altınoluk*, nu:127, Eylül 1996

2000

“Öykü Soruşturması: Öykü türünün sizdeki yazınsal karşılığı nedir?”, *Öykülerinizi Nasıl Yazıyorsunuz?*, Hece, nu:46-47, Ekim-Kasım 2000

2001

“İslamcılık Dosyası”, Hazırlayan: A.Demirhan, M. Menteş, F.Okumuş, *Gerçek Hayat*, nu:14, Ocak 2001

2002

“Roman soruşturması: Yaklaşık 150 Yıllık Geçmiş Olan Türk Romanının Bugün Bulunduğu Yeri Nasıl değerlendiriyorsunuz?” *Hece*, nu:65–66–67, Mayıs-Haziran-Temmuz, 2002

2003

“Eleştiri Kılıcı, [Eleştiri Üzerine Soruşturma]”, *Hece*, nu:77–78–79, Mayıs-Haziran-Temmuz 2003

2005

“Edebiyatta İktidar Etiği”, Yöneten: Yaşar Bedri, *Mor Taka*, nu:3, Güz 2005

2006

“Türkçenin Sözlükleri Türkçenin Edebiyatını Karşılıyor mu?”, *TRT 2 Okudukça*, 21 Ocak 2006

“Efendimiz Özel Sayısı, ‘Ne Dediler’: O”, *Anadolu Gençlik*, nu:75, Nisan 2006

“Beş Yazar Bir Başkent”, Yöneten: Rıdvan Öztürk, *Aksiyon*, nu:621, 30 Ekim 2006

2007

“Sezai Karakoç Haftası”, Katılanlar: Rasim Özdenören, Süreyya Berfe, Mevlana İdris, Mustafa Miyasoğlu, Ebubekir Eroğlu, Enis Batur, Doğan Hızlan, *Kırkambar Kanal 7*, Ocak 2007

“Nazım Hikmet Soruşturması: Kapital’i Ezberlemek İsteyen Şair”, *Hece*, nu:121, Ocak 2007

“Kısa Öykünün İmkânları ve Zorlukları?”, *Hece Öykü*, nu:20, Nisan-Mayıs 2007

IV.10.ÖZDENÖREN’İN KATILDIĞI PANEL VE SEMPOZYUMLAR

1988

“1.Millî Basın Kurultayı”, Yöneten: Ali Gedik, Katılanlar: Rasim Özdenören, Mehmet Akif İnan, Ayhan Songar, Mustafa Özcan, Haydar Baş, *İcmal ve Öğüt dergileri*, 7-8 Mayıs 1988

1995

“Cahit Zarifoğlu’nu Anma Gecesi”, Katılanlar: Rasim Özdenören, Yrd. Doç. Dr. Turan Koç, Doç. Dr. Ramazan Kaplan, Mehmet Maraşlıoğlu, M. Akif İnan, Erdem Bayazıt, *Kahramanmaraş Belediyesi*, 17 Haziran 1995

1996

“Necip Fazıl Kısakürek’i Anma Günü”, Katılanlar: M. Akif İnan, Rasim Özdenören, Mehmet Doğan, Cumali Ünal, 25 Mayıs 1996

1998

“Zarifoğlu Günleri, ‘Şairin Portresi’”: Katılanlar: Rasim Özdenören, Erdem Bayazıt, Ersin Nazif Gürdoğan, Alâeddin Özdenören, Akif İnan, *İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı*, 22 Şubat 1998

2000

“Mehmet Akif İnan’ı Anma Toplantısı”, Katılanlar: Rasim Özdenören Erdem Bayazıt, E. Nazif Gürdoğan, Âlim Kahraman, İsmail Kılıoğlu, Osman Sarı, Hasan

Seyithanoğlu, Zübeyir Yetik, Bahri Zengin, Mustafa Çelik, *Türkiye Yazarlar Birliği İstanbul Şubesi*, 22 Ocak 2000

“M. Akif İnan Dostlar Paneli”, Katılanlar: Rasim Özdenören, Erdem Bayazıt, Şevket Sezer, Ali Haydar Haksal, Recep Garip, Turan Koç, Nazif Gürdoğan, Şükrü Karatepe, *Eminönü Belediyesi*, 25 Mart 2000

“Necip Fazıl’ı Anma Toplantısı”, Katılanlar: Rasim Özdenören, Erdem Bayazıt, Ahmet Kabaklı, Ergun Göze, *Ankara Nene Hatun Eğitim Kurumları*, 25 Mayıs 2000

“Cahit Zarifoğlu’nu Anma-Şiir ve Müzik Gecesi”, Yöneten: İhsan Işık, Katılanlar: Rasim Özdenören, D. Mehmet Doğan, M. Atilla Maraş, Dr. Nazif Öztürk, Prof. Dr. Ramazan Kaplan, *Altındağ Belediyesi*, 7 Haziran 2000

2001

“M. Akif İnan’ın Daveti”, Katılanlar: Rasim Özdenören, Erdem Bayazıt, Şükrü Karatepe, Nazif Gürdoğan, Çetin Baydar, D. Mehmet Doğan, Mehmet Adil Oymak, Yöneten: M. Atilla Maraş, *Şanlıurfa Belediyesi*, 6 Ocak 2001

“Üstad Necip Fazıl’ı Anmak”, Katılanlar: Rasim Özdenören, Alâeddin Özdenören, Yöneten: Prof. Dr. Ramazan Kaplan, *Server Vakfı*, 25 Mayıs 2001

2002

“Akif İnan’ı Anma Toplantısı”, Katılanlar: Rasim Özdenören, Prof. Ramazan Kaplan, Mustafa Başoğlu, Niyazi Yavuz, *Memursen Konya Şubesi*, 2 Şubat 2002

“Akif İnan’ı Anma Toplantısı”, Katılanlar: Rasim Özdenören, M. Atilla Maraş, Prof. Dr. Ramazan Kaplan, Doç. Dr. Şükrü Karatepe, Hüseyin Tanrıverdi, D. Mehmet Doğan, Niyazi Yavuz, *Şanlıurfa Belediyesi*, 12 Şubat 2002

“21. Yüzyılda Bir Alperen”, Katılanlar: Rasim Özdenören, Ragıp Karcı, Prof. Dr. Orhan Kavuncu, Cumali Ünal, İrfan Çiftçi, *TYB Ankara Şubesi*, 12 Ekim 2002

2003

“Konya Öykü Günleri 1” , (Sempozyum), Katılanlar: Mehmet Harmancı, Hüseyin Su, Yunus Develi, Prof. Dr. Mehmet Tekin, Ömer Lekesiz, Necati Mert, Abdürrahim Karadeniz, Yönetenler: Rasim Özdenören, (1.Oturum), İbrahim Demirci, (2.Oturum), Prof. Dr. Mehmet Tekin, (3.Oturum), *Konya Yazarlar Birliği*, 24-25 Ekim 2003

2004

“Sivil Toplum Kuruluşlarının Toplumsal Gelişmedeki Önemi, M. Akif İnan’ı Anma Paneli”, Katılanlar: Rasim Özdenören, D. Mehmet Doğan, Zübeyir Yetik, Salim Uslu, *Şanlıurfa Belediyesi*, 3 Ocak 2004

“Samsun Necip Fazıl Günleri”, Katılanlar: Rasim Özdenören, Necmettin Türinay, Lütfü Şehsuvaroğlu, Yusuf Kaplan, *Yeni Şafak Gazetesi Samsun Temsilciliği*, 8 Ekim 2004

2005

“Doğumunun 100. Yılında Necip Fazıl Kısakürek”, (Sempozyum), Katılanlar: Rasim Özdenören, Sadık Yalsızuçanlar, Dr. Âlim Kahraman, İsa Koca Kaplan, Yöneten: Dr. Necmettin Türinay, *Çankırı Belediyesi*, 14 Mayıs 2005

“Doğumunun 100. Yılında Necip Fazıl Kısakürek”, (Sempozyum), Yöneten: Prof. Dr. Nazif Gürdoğan, Katılanlar: Rasim Özdenören, Mehmet Niyazi, Vehbi Vakkasoğlu, Mehmet Doğan, Mustafa Armağan, *Burç FM*, 25 Mayıs 2005 Kahramanmaraş

“Doğumunun 100. Yıldönümünde Necip Fazıl Kısakürek”, Katılanlar: Rasim Özdenören, Prof. Dr. Nazif Gürdoğan ve Vehbi Vakkasoğlu, *Samanyolu TV Ufuk Ötesi*, 3 Haziran 2005

“Doğumunun 100. Yılında Necip Fazıl Kısakürek”, Yöneten: Prof. Dr. Turan Koç, Katılanlar: Rasim Özdenören, Prof. Dr. Ramazan Kaplan, M. Atilla Maraş, Yücel Çakmaklı, D. Mehmet Doğan, *AKSED Kayseri*, 18 Haziran 2005

2006

“Kahramanmaraş'ta Sezai Karakoç'la Kırk Saat”, (Sempozyum), Katılanlar: Rasim Özdenören, Kurtuluş Kayalı, Duran Boz, Muhittin Bilge, İbrahim Demirci, Köksal Alver, Mahmut Özbay, Durmuş Günay, Yönetenler: Rasim Özdenören, Akif Emre, Prof: Dr. Ramazan Kaplan, *Kahramanmaraş Belediyesi*, 1-2 Nisan 2006

“M. Atilla Maraş'ın 40. Sanat Yılı”, Yöneten: Mehmet Oymak, Katılanlar: Rasim Özdenören, Mustafa Özçelik, D. Mehmet Doğan, Metin Önal Mengüşoğlu, Mehmet Sılay, *Türkiye Yazarlar Birliği Şanlıurfa Şubesi*, 15 Nisan 2006

“Necip Fazıl Kısakürek: Şiiri, Düşüncesi, Kişiliği ve Karakteri” Katılanlar: Rasim Özdenören, Prof. Dr. Sami Güçlü, Erdem Bayazıt, Yöneten: D. Mehmet Doğan, *Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü*, 25 Mayıs 2006

“Cahit Zarifoğlu'nu Anma Toplantısı”, Yöneten: Mehmet Şah Erincik, Katılanlar: Rasim Özdenören, Âdem Turan, Özcan Ünlü, Hüseyin Akın, Hüseyin Kaya, Mevlana İdris, Yusuf Özkan Özburun, *Anadolu Gençlik Derneği Bolu*, 6 Haziran 2006

“Cahit Zarifoğlu'nu Anma Toplantısı”, Katılanlar: Rasim Özdenören, Âdem Turan, Nurettin Durman, *Beykoz Belediyesi*, 7 Haziran 2006

“Yerel Yönetimler Kültür Şurası”, Yönetenler: Mustafa İsen, Musa Taşdelen Katılanlar: Rasim Özdenören, Ahmet Turan Alkan, Hasan Kurt, Yasin Aktay, Edibe Sözen, Necdet Subaşı, *Konya Büyükşehir Belediyesi*, 1-2 Eylül 2006

2007

“Ölümünün 7. Yılında Akif İnan”, Katılanlar: Rasim Özdenören, Prof. Dr. Ramazan Kaplan, Doç. Dr. Hicabi Kırılancı, Şevket Kazan, Ahmet Aksu, *Memur-Sen Ankara*, 12 Ocak 2007

“Ölümünün 7. Yılında Akif İnan”, Katılanlar: Rasim Özdenören, Ahmet Aksu, Zübeyir Yetik, Mehmet Sarmış, *Şanlıurfa Belediyesi*, 16 Ocak 2007

“Türkiye’de İslami Dergicilik”, Katılanlar: Rasim Özdenören, Ali Kaçar, Hamza Türkmen, D. Mehmet Doğan, Yöneten: Süleyman Arslantaş, *Genç Birikim*, 21 Şubat 2007

“Gençlik Sempozyumu”, Katılanlar: Rasim Özdenören, Prof. Dr. Ramazan Kaplan, Mehmet Doğan, Yöneten: Doç. Dr. Hanifi Vural, *Tokat Belediyesi*, 21 Nisan 2007

“Alâeddin Özdenören ve Cahit Zarifoğlu’nu Anma Programı”, Katılanlar: Rasim Özdenören, Şaban Abak, Necmettin Türinay, Yusuf Turan Günaydın, *TYB Ankara*, 8 Haziran 2007

“Sezai Karakoç’a Saygı Gecesi”, Katılanlar: Rasim Özdenören, Erdem Bayazıt, Doç. Dr. Turan Karataş, M. Akif Tunç, *Sapanca Kaymakamlığı*, 6 Eylül 2007

“80 Sonrası Türk Hikâyesi Sempozyumu”, Katılanlar: Rasim Özdenören, Ferit Edgü, Prof. Dr. Fatih Andı, Prof. Dr. Kazım Yetiş, Prof. Dr. Mehmet Tekin, Dr. Âlim Kahraman, Yrd. Doç. Dr. Ali Yıldız, Yrd. Doç. Dr. Mehmet Narlı, Yrd. Doç. Dr. Yılmaz Daşçioğlu, Bahtiyar Aslan, Prof. Dr. Nurullah Çetin, Prof. Dr. Hasan Akay, Prof. Dr. Ali Duymaz, Doç. Dr. Şaban Sağlık, Yönetenler: Prof. Dr. Abdullah Uçman, Prof. Dr. Mehmet Tekin, *Ümraniye Belediyesi*, 19-20 Ekim 2007

“Vefatının 30. Yılında Fikir ve Aşk Adamı Fethi Gemuhluoğlu”, Katılanlar: Rasim Özdenören, Mehmet Genç, Sadettin Ökten, Mustafa Özdamar, Yöneten: İrfan Çiftçi, *İstanbul Büyükşehir Belediyesi/ Kültür A.Ş.*, 27 Ekim 2007

IV.11.ALDIĞI ÖDÜLLER

“Çok Sesli Bir Ölüm’le Uluslar arası Altın Prag TV Filmleri Festivali Jüri Özel Ödülü”, 1977

“İki Dünya ile Fikir Dalında Jüri Özel Ödülü”, *Türkiye Milli Kültür Vakfı*, 1978

“Denize Açılan Kapı’yla Yılın Hikâyecisi Ödülü”, *Türkiye Yazarlar Birliği*, 1984

“Ruhun Malzemeleri’yle Yılın Deneme Yazarı Ödülü”, *Türkiye Yazarlar Birliği*, 1987

“Yılın En Yaxşı Ecnebi Yazarı Sanat Mükâfatı”, *Azerbaycan Sanat Gazetesi*, Nisan 2006

“Türkçeyi Güzel ve Doğru Kullanan Edebiyatçı Ödülü”, *Karaman Belediyesi, TDK, RTÜK, Kültür Bak.*, Mayıs 2008

V. HAKKINDA YAZILANLAR

V.1.ÖZDENÖREN’İ ANLATANLAR

Kitaplar

“Türk Öykücülüğünde Rasim Özdenören”, Necip Tosun, *İz Yayıncılık*, İstanbul 1996

“İşyan Kelimeler”, Âlim Kahraman, *Kaknüs Yayınları*, İstanbul 2007

“Rasim Özdenören -Ruh Denizinden Öyküler-”, Ali Haydar Haksal, İnsan Yayınları, İstanbul 2008

Tezler

“Rasim Özdenören’in Hikâyeciliği ve Romancılığı”, Gülseren Akbaş, *Ankara DTCF*, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Ankara 1983

“Rasim Özdenören’in Öykülerinde ve Romanlarında Kişiler”, Tevfik Yılmaz Demir, *Ankara DTCF*, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Ankara 1983

“Rasim Özdenören” (Eserlerinin Tematik İncelenmesi), Şaban Sağlık, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi SBE*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun 1992

“Rasim Özdenören’in Hikâyelerinde Şahıslar Kadrosu”, İbrahim Yıldırım, *Selçuk Üniversitesi SBE*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 1995

“Türk Öykücülüğünde Rasim Özdenören”, Kamuran Eronat, *Fırat Üniversitesi SBE*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 1995

“Rasim Özdenören’in Öykülerinde İnsan”, Nusret Kılıç, *Kırıkkale Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi*, TDE Böl., Yayınlanmamış Lisans Tezi, Kırıkkale 1997

“Rasim Özdenören ve Feodor Dostoyevski Arasında Tahkiye Anlayışı Bakımından Karşılaştırma”, Lemara Abibulayeva, *Ankara Üniversitesi SBE*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2005

“Rasim Özdenören Düşüncesinde ‘Müslüman’”, Ömer Faruk Çevik, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, Yayınlanmamış Bitirme Tezi, Ankara 2008

Dergi Özel Sayıları/ Özel Dosyalar

Yedi İklim, nu:107-108, Şubat- Mart 1999

Kaşgar, nu: 20, Mart-Nisan 2001

Kafdağı, nu:60, Ocak 2006

Kitap Postası, nu:13, Nisan 2006

Kaçakçay, nu:3, Aralık 2006-Ocak 2007

V.2.ÖZDENÖREN’DEN SÖZ AÇAN KİTAPLAR

“Sütun I”, Sezai Karakoç, *Fatih Yayınevi*, İstanbul 1969

“Biat II”, Nuri Pakdil, *Edebiyat Dergisi Yayınları*, Ankara 1977

“Yurt Ansiklopedisi-VIII”, *Anadolu Yayıncılık*, İstanbul 1982-1983

“Ansiklopedik Edebiyat Sözlüğü”, S. Kemal Karaalioğlu, *İnkılâp ve Aka Kitabevleri*, İstanbul 1983

“Bir Duyarlığın Çağdaş Biçimleri”, Âlim Kahraman, *Akabe Yayınları*, İstanbul 1985

“Kültürler Savaşı”, Mehmet Arslan, *Akabe Yayınları*, İstanbul 1986

“Hikâye Tahlilleri”, Mehmet Kaplan, *Dergâh Yayınları*, İstanbul 1986

“Günümüz Yazarlarından Seçme Hikâyeler I”, Hazırlayanlar: Bilal Coşkun, Sırrı Er, Rıfki Kaymaz, *Timaş Yayınları*, İstanbul 1987

“Hikâyeciliğimizin 100. Yılında Yüz Örnek”, Hazırlayanlar: Sadık K. Tural, Zeynep Kerman, M. Kayahan Özgül, *Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları*, Ankara 1987

“Anne Hikâyeleri”, Hazırlayan: Arif Ay, *Devlet Bakanlığı Yayınları*, İstanbul 1991

“Ardımızdaki Yıllar”, Ahmet Ersöz, *Timaş Yayınları*, İstanbul 1991

“Aydınlar Konuşuyor, ‘Cumhuriyetle Birlikte Oluşan Tabuları Yıkmalıyız’”, *Yeni Asya Neşriyat*, İstanbul 1995

“Günler Akarken”, Ersin Nazif Gürdoğan, *İz Yayıncılık*, İstanbul 1996

“Türk Edebiyatından Seçme Hikâyeler II”, Erhan Sezai Toplu, *Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları*, Ankara 1997

“Yazarlar Sözlüğü”, İhsan Işık, *Risale Yayınları*, İstanbul 1990

“Çağdaş Türkiye’de İslam”, Yayına Hazırlayan: Richard Tapper, *Sarmal Yayınevi*, İstanbul 1993

“Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü”, Behçet Necatigil, *Varlık Yayınları*, İstanbul 1995

“Hikâyemiz İnsanımız Kültürümüz, Modern Türk Hikâyesinden Seçmeler”, 2. Cilt, Hazırlayan: Ayşegül Külahlıoğlu İslam, *Akçağ Yayınları*, Ankara 1996

“Unutulmuşluklar”, Alâeddin Özdenören, *İz Yayıncılık*, İstanbul 1999

“Şairler ve Yazarlar Sözlüğü”, Şükran Kurdakul, *İnkılâb Kitabevi*, İstanbul 1999

“Modern Türk Edebiyatında 99 Hikâyeciden 99 Hikâye”, Hazırlayan: Selim İleri, *Oğlak Yayınları*, İstanbul 1999

“Maraşlı Şair-Yazar-Âlimler”, Cemil Çiftçi, *Kitabevi*, İstanbul 2000,

“Yeni Türk Edebiyatında Öykü 4”, Ömer Lekesiz, *Kaknüs Yayınları*, İstanbul 2001

“Türk Edebiyatı V”, Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları*, İstanbul 2002

- “Günümüz Türkiyesinde Kim Kimdir”, *Kişisel Yayınlar*, İstanbul 2002
- “Türk Edebiyatında Sûfi Öyküler”, Hazırlayan: Halit Ömer Camcı, *Okul Yayınları*, İstanbul 2003
- “Türk Edebiyatından Öyküler -2, Yeni Bir Yüzyıl İçin Gençlere”, Hazırlayanlar: Enver Ercan-İdil Önemli, *İnkılâp Kitabevi*, İstanbul 2003
- “Yazar Olacak Çocuklar”, Mehmet Nuri Yardım, *Selis Kitaplar*, İstanbul 2004
- “Yaşamak”, Cahit Zarifoğlu; *Beyan Yayınları*, İstanbul 2004
- “Unutulmayan Edebiyatçılarımız”, Mehmet Nuri Yardım, *Nesil Yayınları*, İstanbul 2004
- “Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi”, İhsan Işık, *Elvan Yayınları*, Ankara 2004
- “Türk Edebiyatı’ndan Seçme Öyküler”, Hazırlayan: Şefik Memiş, *Kadın Koordinasyon Merkezi*, İstanbul 2005
- “Ay Vaktinde Konuşmalar-1”, Derleyen: Şeref Akbaba, *Ay Vakti Kitap*, İstanbul 2005
- “Roman Sanatı -1”, Mehmet Tekin, *Ötüken Yayınları*, İstanbul 2006
- “Dönüştüren Düşünceler”, Osman Toprak, *Birey Yayınları*, İstanbul 2006
- “Edebiyatımızın Güler Yüzü”, Mehmet Nuri Yardım, *Selis Kitaplar*, İstanbul 2006
- “Dersimiz Edebiyat Konuşmaları”, Mehmet Nuri Yardım, *Nesil Yayınları*, İstanbul 2006
- “Hayata Edebiyatla Bakmak”, Prof. Dr. M. Fatih Andı, *3F Yayınları*, İstanbul 2006
- “Hafızasını Arayan Şehir”, Mehmet Kurtoğlu, *Tıla Yayınları*, Mayıs 2007
- “Türk Hikâyelerinden Seçmeler 1”, Hazırlayan: Kevser Terzioğlu, *Fide Yayınları*, 2007
- “Türkiye Söyleşileri 2: Kültür”, Anlayış Dergisi, *Küre Yayınları*, İstanbul 2007
- “Roman Ne Anlatır”, Dr. Mehmet Narlı, *Akçağ Yayınları*, Ankara 2007
- “Edebiyatın İç Yapısı”, Âlim Kahraman, *Kaknüs Yayınları*, İstanbul 2008
- “İnanmış Aydının Problemleri”, *Kadim Yayınları*, İstanbul 2008

“Doğu Öyküleri”, Hazırlayan: İnan Çetin, *Notos Kitap*, İstanbul 2008

Tezler

“1960-1980 Arası Türk Hikâyeciliğinde Yabancılaşma Kavramı”, Ömer Say, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van 1995

V.3.ÖZDENÖREN İÇİN YAPILAN TOPLANTI VE PROGRAMLAR

“Okudukça, Haftanın Portresi: Rasim Özdenören”, Katılanlar: Sadık Yalsızuçanlar, Ali Haydar Haksal, Cevdet Karal, Necati Mert, Hulki Aktunç, Hüseyin Su, Bülent Ata, Murat Yalçın, *TRT 2 Okudukça*, 29 Nisan 2005

“Yaşayanlara Saygı”, Katılanlar: Prof. Dr. Ramazan Kaplan, Ömer Erdem, Âlim Kahraman ve Hulki Aktunç, *Kültür AŞ*, 30 Nisan 2005

“Yazarlığının 50. Yılında Rasim Özdenören’e Saygı”, Katılanlar: Erdem Bayazıt, prof. Dr. Turan Koç, Sadık Yalsızuçanlar, Mücahit Küçükyılmaz, Asım Gültekin, Bahtiyar Aslan, Âlim Kahraman, Cevdet Karal, Taner Yüncüoğlu, *Bilim Sanat Felsefe Akademisi&Mostar*, 25 Mart 2006

“Uzun Mesafelerin Yazarı: Sanatının 50. Yılında Rasim Özdenören”, Görüntülü Belgesel, *Niğde Umut FM*, 18 Aralık 2006

V.4.ÖZDENÖREN’İ KONU ALAN ÖNEMLİ YAZILAR

Fikret Şahoğlu, “Açık Mektup”, *Türk Sanatı*, nu: 60, Ekim 1957

1968

Muzaffer Uyguner, “Hastalar ve Işıklar”, *Varlık*, nu: 728, 15 Ekim 1968

1969

Sezai Karakoç, “Hastalar ve Işıklar”, *Sütun I*, 1969 [Bu yazı ilk olarak *Babiâli'de Sabah* gazetesinde, 1968 yılı başlarında yayınlanmıştır.]

1973

Abdullah Uçman, “Romancıyı Müjdeleyen Bir Hikâye”, *Hareket*, nu:85-86, Ocak-Şubat 1973

Ali Başoğlu, “Çözülme”, *Millî Gazete*, 14 Haziran 1973

Abdullah Uçman, “Hikâyemizde Gelişme”, *Edebiyat*, 4.Dön. , nu:5, Kasım 1973

1975

Nuri Pakdil, “Çatışmaya Bir Yaklaşım Denemesi”, *Edebiyat*, 5.Dön. , nu:1, Şubat 1975

E. E., “Çok Sesli Bir Ölüm”, *Diriliş*, nu:7, Mart 1975

İbrahim Sarı, “Rasim Özdenören'in Hikâyelerine Bakış”, *Millî Gazete*. 24 Eylül 1975

1976

Selim İleri, “Yeni Edebiyat Kitabı”, *Politika*, 1 Kasım 1976

1977

Mustafa Şerif Onaran, “Mavera'da Bir Öykü (Ay Doğarken Geceleri

Üzerine)", *Türk Dili*, nu: 305, Şubat 1977

Mehmet Maraşlıoğlu, "Rasim Özdenören'in Öyküsünde İnsan", *Mavera*, nu: 3, Şubat 1977

Cahit Zarifoğlu, "Çok Sesli Bir Ölüm Hazır", *Mavera*, nu:5, Nisan 1977

Mehmet Maraşlıoğlu, "Çarpılmışlar Üstüne", *Mavera*, nu:6, Mayıs 1977

Ahmet Sağlam, "Çok Sesli Bir Ölüm Tartışması", *Mavera*, nu:10, Eylül 1977

1978

Mustafa Kutlu, "Niçin Çarpılmışlar", *Hisar*, nu:171, Mart 1978

Erdem Bayazıt, "Çözülme Üstüne Konuşmalar" *Mavera*, nu: 20, Temmuz 1978

Hüsamettin Çelebi," Çok Sesli Bir Alarm", *Günaydın*, 2 Ağustos 1977

Fikri Göynük, "Ölünün Odaları", *Yeni Devir*, 1 Ekim 1978

1979

Mehmet Kaplan, "Aile", *Hikâye Tahlilleri*, İstanbul 1979

Mustafa Kutlu, "Gül Yetiştiren Adam", *Hareket*, nu: 9-10, Kasım-Aralık 1979

1980

Adnan Tekşen, "Gül Yetiştiren Adam", *Mavera*, nu: 38, Ocak 1980

Erdem Bayazıt, "Gül Yetiştiren Adamlara Tutunarak", *Yeni Devir*, 7 Mart 1980

Âlim Kahraman, “‘Gül Yetiştiren Adam’ veya Çağdaş İnsanımızın Ser-gilenmesi”, *Mavera*, nu: 41, Nisan 1980

Mehmet Çağlar, “Gül Yetiştiren Adamlar”, *Yeni Devir*, 7-8 Mayıs 1980

Mehmet Maraşlıoğlu, “İki Dünyanın Romanı”, *Mavera*, nu: 44, Temmuz 1980

1981

Hüseyin Akan, “Rasim Özdenören’in Anlattıkları”, *Mavera*, nu: 53, Nisan 1981

1982

Sadık Albayrak, “Elbette Anlayamazlar”, *Millî Gazete*, 21 Şubat 1982

Nuri Üngör, “Hastalar ve Işıklar”, *Yeni Devir*, 7 Temmuz 1982

Y..., “Hastalar ve Işıklar”, *Yönelişler*, nu: 16, Eylül 1982

1983

Âlim Kahraman, “Hastalar ve Işıklarla Gelen”, *Mavera*, nu:74, Ocak 1983

Mehmet Sümer, “Rasim Özdenören’in Öyküsünde Sosyal Çevre Gerçekçiliği ve Metafizik Tema”, *Güldeste*, nu:17, Mayıs 1983

1984

Âlim Kahraman, “Denize Açılan Kapı”, *Türkiye Kültür ve Yıllığı* 1984

Ömer Lekesiz, “Arasat'ta”, *Mavera*, nu: 86, Ocak 1984

İbrahim Sarı, “Hikâyeye Açılan Kapı”, *Mavera*, nu: 90, Mayıs 1984

“Denize Açılan Kapı”, *Yönelişler*, nu: 31-32, Mayıs-Haziran 1984

Âlim Kahraman, “Denize Açılan Kapı”, *Mavera*, nu: 91, Haziran 1984

Selçuk Kaplan, “Denize Acılan Kapı Üzerine”, *Mavera*, nu:96, Aralık 1984

1985

Ömer Lekesiz, “Eskiler ve Yeniler” I-II, *Mavera*, nu:99, Mart-Nisan 1985

Hüseyin Yorulmaz, “Yaşadığımız Günler”, *Mavera*, nu:105, Eylül 1985

Necip Tosun, “Ruhun Malzemeleri”, *Mavera*, nu:115, Temmuz 1986

Yaşar Akgül, “Müslümanca Düşünmek' ve 'Yaşadığımız Günler’”,
Girişim, nu:4, Ocak 1986

1987

Bekir Oğuzbaşaran, “İslamî Edebiyat Nedir Ne Değildir”, *Zaman*, 20 Ocak 1987

Mehmet Hakan, “Yeniden İnanmak”, *Zaman*, 15 Mart 1987

Eyüp Köktaş, “Kafa Karıştıran Kelimeler”, *Millî Gazete*, Haziran 1987

Recep Duran, “Bilim Diye Bir Şey”, *Zaman*, 11 Ağustos 1987

Necip Tosun, “Yeni Düşün”, *Zaman*, 12 Ağustos 1987

Kerim Türkoğlu, “Umutsuzluk Haram Kılınmıştır”, *Zaman*, 26 Eylül 1987

Mümin Yıldıztaş, “Yumurtayı Hangi Ucundan Kırmalı”, *Millî Gazete*, 29 Eylül 1987

Murathan Mungan, “Kitaplara Özgürlük”, *Söz*, 17 Kasım 1987

1988

Ruşen Çakır, “Edebiyatın Müminleri”, *Nokta*, nu:40, 11 Ekim 1988

1990

Kamil Yeşil, "Hikâyenin Gizil Gücü", *Yönelişler*, nu: 51, Ekim 1990, s. 46-47

Fikri Çelik, “Türkiye'de Hikâye, Rasim Özdenören'in Hayatı ve Sanatı

Üzerine Bir İnceleme”, *İkinci Yazıları*, nu: 97, Eylül 1990

1991

Mehmet Efe, “Kitaplar Ardında Saklıdır Hikâyemiz”, *Kitap Dergisi*, Haziran 1991

1992

Sadık Uçanlar, “Yaşadığımız Günler”, *Yeni Asya*, 31 Aralık 1992

1993

Sadık Uçanlar, “Çözülme”, *Yeni Asya*, 27 Şubat 1993

Necip Tosun, “Rasim Özdenören'in Öykülerinde Çözülmenin Ekonomik Boyutları”, *Kayıtlar*, nu: 29 Mart 1993

Sadık Uçanlar, “Müslüman Olma Şuuru”, *Yeni Asya*, 13 Haziran 1993

Sadık Uçanlar, "Kara Sevda", *Yeni Asya*, 14 Haziran 1993

Necip Tosun, "Rasim Özdenören'in Öykülerinde Çocuk", *Kayıtlar*, nu: 33, Temmuz 1993

Âlim Kahraman, “Günlük'ten II 16 Ocak 1989 Pazartesi”, *Kayıtlar*, nu: 35, Eylül 1993

Necip Tosun, “Rasim Özdenören'in Öykülerinde Ölüm ve Ahiret Düşüncesi”, *Kayıtlar*, nu: 35, Eylül 1993

1994

Arif Ay, “Pupa Yelken”, *Kayıtlar*, nu:39, Ocak 1994

Şaban Sağlık, “Ritmik Oluşum Açısından Rasim Özdenören'in 'Hışırıtı' Hikâyesine Bir Yaklaşım”, *Yedi İklim*, nu: 54, Eylül 1994

1995

Mehmet Erdoğan, “Hikâyemizin Hikâyesi II, Özdenören ve Yeni Üslup Arayışları”, *Yeni Şafak*, 28 Kasım 1995

1996

Maraş’ın İkiz Yazarları, Yalçın Salay, *Aksiyon*, nu:74, 4 Mayıs 1996

Feridun Andaç, “Öykülerin Öykücülerin Evreninden Notlar-Türk Öykücülüğünde

Rasim Özdenören”, *Varlık Kitap Eki*, nu: 1068, Eylül 1996

Rahim Ertekin, “Bir Sanat ve Düşünce Dervişi”, *Millî Gazete*, 20 Aralık 1996

1997

H.D., “Türk Öykücülüğünde Rasim Özdenören” [Necip Tosun’un kitabı üzerine], *Hece*, nu: 2, Şubat 1997

Necmeddin Şahiner, “Çok Sesli Bir Ölüm”, *Yeni Asya*, 13 Mayıs 1997

Selahattin Eş, “Bugün Siyaset Yok”, *Selâm*, 14 Haziran 1997

Mihriban İnan, “Çok Sesli Bir Ölüm’de Bakış Açısı ve Anlatıcı”, *Yedi İklim*, nu: 77, Ağustos 1997

1999

Ali Haydar Haksal, “Hastalar ve Işıklar Çevresinde”, *Yedi İklim*, nu:107-108, Şubat-Mart 1999

Seyfettin Ünlü, “Zaman Defterinden: 8 Eylül 1979-Yazarın Odası”, *Yedi İklim*, nu:107-108, Şubat-Mart 1999

Âlim Kahraman, “Baba ve Oğul”, *Yedi İklim*, nu:107-108, Şubat-Mart 1999

Nazif Gürdoğan, “Sanat Özetlenemez”, *Yedi İklim*, nu:107-108, Şubat-Mart 1999

Mehmet Kahraman, “Rasim Özdenören ve Hikâyesi”, *Yedi İklim*, nu:107-108, Şubat-Mart 1999

İsmet Tokgöz, “Özdenören’in Öykülerine Kısa Bir Değınme” *Yedi İklim*, nu:107-108, Şubat-Mart 1999

Ali Haydar Haksal, “Bendeki Rasim Özdenören”, *Yedi İklim*, nu:107-108, Şubat-Mart 1999

Necip Tosun, “Rasim Özdenören'in Öykü Geleceğı”, *Yedi İklim*, nu:107-108, Şubat-Mart 1999

Osman Sarı, “Rasim Özdenören'in Hikâyeleri Şiir Tütüyor, *Yedi İklim*, nu:107-108, Şubat-Mart 1999

Seyfettin Ünlü, “Hastalar ve Işıklar ya da İnsanı İçerden Kuşatan Tavır”, *Yedi İklim*, nu:107-108, Şubat-Mart 1999

Hüseyin Yorulmaz, “Bir Yazarın Şehri”, *Yedi İklim*, nu:107-108, Şubat-Mart 1999

Ali Haydar Haksal, “Çözülme”, *Yedi İklim*, nu:107-108, Şubat-Mart 1999

Ahmet Albayrak, “Eşyayı Görebilen insan”, *Yedi İklim*, nu:107-108, Şubat-Mart 1999

Âdem Turan, “Sabahın Seher Vaktinde Aman'ı Yeniden Okumak”, *Yedi İklim*, nu:107-108, Şubat-Mart 1999

İlyas Dirin, “Rasim Özdenören”, *Yedi İklim*, nu:107-108, Şubat-Mart 1999

Ali Göçer, “Güllerin Açılma Vakti”, *Yedi İklim*, nu:107-108, Şubat-Mart 1999

Mihriban İnan Karatepe, “Gül Yetiştiren Adamda Anlatım Tutumu ve Tekniğıe Dair Bir İnceleme”, *Yedi İklim*, nu:107-108, Şubat-Mart 1999

Kemal Kahraman, “Gül Yetiştiren Adam”, *Yedi İklim*, nu:107-108, Şubat-Mart 1999

Ahmet Sait Akçay, “Gül Yetiştiren Adam”, *Yedi İklim*, nu:107-108, Şubat-Mart 1999

Suavi Kemal Yazgıç, “Gül Yetiştiren Adam'ı Okuma Notları”, *Yedi İklim*, nu:107-108, Şubat-Mart 1999

Vedat Aydın, “Trajedi ve Ölümle Yontulmuş Öyküler”, *Yedi İklim*, nu:107-108, Şubat-Mart 1999

Ali Haydar Haksal, “Denize Açılan Kapı”, *Yedi İklim*, nu:107-108, Şubat-Mart 1999

M. Asım Gültekin. “Rasim Özdenören Denemelerinin Genç Okura Etkisi Üzerine”, *Yedi İklim*, nu:107-108, Şubat-Mart 1999

Cihat Arınç, “Çağdaş Bir Sokrates: Rasim Özdenören”, *Yedi İklim*, nu:107-108, Şubat-Mart 1999

Remzi Matur, “Rasim Özdenören”, *Yedi İklim*, nu:107-108, Şubat-Mart 1999

Mehmet Nuri Yardım, “Gül Yetiştiren Adam”, *Yedi İklim*, nu:107-108, Şubat-Mart 1999

Korkut Soylu, “Kent İlişkileri”, *Hece*, nu: 32, Ağustos 1999

Remzi Matur, “Müslümanca Düşünme Üzerine Denemeler”, *Virgül*, nu:23, Ekim 1999

Nusret Kılıç, “Rasim Özdenören’le Öyküleri Üzerine”, *Yedi İklim*; nu:116, Kasım 1999

2000

Korkut Soylu, “Köpekçe Düşünceler”, *Hece*, Nu: 37, Ocak 2000

Nazif Gürdoğan, “Bizim Romanımız”, *Yeni Şafak*, 11 Mart 2000

Ali Haydar Haksal, “Düş ile Gerçeğin Öyküsü: Kuyu”, *Yedi İklim*, nu:122, Mayıs 2000

Hüseyin Durukan, “Gül Yetiştiren Adam Yoksa Bahçeci Hoca mı”, *Yeni Şafak*, 22 Ekim 2000

2001

Remzi Matur, Beklediğimize Değdi”, *Yeni Şafak*, 6 Ocak 2001

Suavi Kemal Yazgıç, “Dinmeyen Ruh Hıştırları”, *Gerçek Hayat*, nu:5, 2/8 Şubat 2001

Cevdet Karal, “Söyleşiye Geçmeden Önce”, *Kaşgar*, nu:20, Mart-Nisan 2001

Cevdet Karal, “Benim Rasim Özdenören'im”, *Kaşgar*, nu:20, Mart-Nisan

2001

Ömer Erdem, “Benim Rasim Özdenören'im”, *Kaşgar*, nu:20, Mart-Nisan

2001

Cevdet Karal, “Öykücü'nün Tuttuğu Ayna”, *Kaşgar*, nu:20, Mart-Nisan

2001

Suavi Kemal Yazgıç, “Maraş-Eyüp Hattında Bir Öykücü”, *Gerçek Hayat*, nu:14(24), 6/12 Nisan 2001

Nurdan Gültekin, “İnsan Yüzler'i”, *Milli Gazete*, 13 Ekim 2001

Meral Demirel, “Rasim Özdenören'in Mevsim Sonu Öyküsünün Kişileri Üzerine”, *Hece Öykü*, nu: 6, Aralık-Ocak 2001-2002

2002

Dücan Cündioğlu, “Bir Pazar Çeşitlemesi”, *Yeni Şafak*, 26 Mayıs 2002

Remzi Matur, “Yazmak Keşfetmektir”, *Yeni Şafak*, 24 Haziran 2002

Ahmet Edip Başaran, “Hakikatin çağrısı: Rasim Özdenören”, *Kırklar*, nu:22, Ekim 2002

Bülent Selim, “İlaç Gibi İki Kitap”, *Yeni Şafak*, 28 Aralık 2002

2003

Yücel Oğurlu, “Rasim Özdenören'in Denemelerinde Hukuk”, *Kaşgar*, nu: 31, Ocak-Şubat 2003

Ömer Say, “Toplumsal Çözülme ve Rasim Özdenören'in Hikâyeciliği (Çözülme ve Çok Sesli Bir Ölüm)”, *Kaşgar*, nu: 31, Ocak-Şubat 2003

Kemal Sayar, “Aşkın Diyalektiği'ne Derkenar”, *Kaşgar*, nu: 31, Ocak-Şubat 2003

Nihal Bengisu Karaca, “Aşkın Aşıl Topuğu/Sinemada Bir Örnekle ‘Aşkın Diyalektiği’”, *Kaşgar*, nu: 31, Ocak -Şubat 2003

Bülent Ata, “Toz Bize Neyi Hatırlatır?”, *Kaşgar*, nu: 31, Ocak -Şubat 2003

Ali Haydar Haksal, “Toz: insanın Ruh Damarlarında Gezinen Öyküler”,
Kaşgar, nu: 31, Ocak-Şubat 2003

Ali Çolak, “Gülün bir dalı düştü...”, *Zaman*, 28 Haziran 2003

Sadettin Acar, “Rasim Özdenören İçin Bir Portre Denemesi”, *Kırklar*, 2.
Dön. , nu:3, Eylül-Ekim 2003

Mehmet Niyazi, “Bir Vefa Örneği”, *Zaman*, 20 Ekim 2003

Şaban Özüdoğru, ” Yazının Serüveni Üzerine Denemeler:1 Niçin Yazarız?”
Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, nu:45, Kasım 2003

2004

Meral Demirel, “Rasim Özdenören’in Mevsim Sonu Öyküsünün Kişileri
Üzerine” *Hece Öykü*, nu: 6, Aralık-Ocak 2004

Hüseyin Yorulmaz, “Rasim Özdenören'in Yazılarında Maraş” , *Dört
Mevsim Maraş*, nu:3-4, Yaz/Güz 2004

Osman Akkuşak, “Rasim Özdenören'e”, *Yeni Şafak*, 14 Haziran 2004

Sadık Yalsızuçanlar, Denize Açılan Kapı'ya Doğru, *Hece Öykü*, nu:5,
Eylül-Ekim 2004

2005

Kürşat Bumin, “Kurban Bayramı Dolayısıyla”, *Yeni Şafak*, 22-23 Ocak
2005

Âlim Kahraman, “Kendi Ayakları Üzerinde Bir Yazar”, *Yeni Şafak*, 9
Mayıs 2005

Meral Demir, “Hastalar ve Işıklar'dan Denize Açılan Kapı'ya Çözüme
Doğru”, *Hece Öykü*, nu: 10, Ağustos-Eylül 2005

Âlim Kahraman, “Rasim Özdenören: Kendi Ayakları Üzerinde Bir Ya-
zar”, *Yedi İklim*, nu:186, Eylül 2005

Cemal Sakar, “Sembollerin Tevili Olarak Öykü”, *Hece Öykü*, nu: 11,
Ekim-Kasım 2005

Sadık Yalsızuçanlar, “Dilsiz Kulaksız Söze Dair Öykü-Tasavvuf

İlişkileri” *Hece Öykü*, nu:11, Ekim-Kasım 2005

Osman Akkuşak, “Roman, Romancı, Psikiyatri...”, *Yeni Şafak*, 20 Aralık 2005

2006

Kürşat Bumin, “Kurban Bayramı” (III), *Yeni Şafak*, 14 Ocak 2006

Kürşat Bumin, “Kurban Bayramı” (IV), *Yeni Şafak*, 15 Ocak 2006

Kürşat Bumin, “Kurban Bayramı” (V), *Yeni Şafak*, 16 Ocak 2006

Murat Soyak, “Gül Yetiştiren Adam”,

<http://edebiyatevi.blogcu.com/278241>, 17 Şubat 2006

Nihat Dağlı, “Aşk İle Akleden Bir Kalbimiz Olsun”, *Kitap Zamanı*, nu:2, 6 Mart 2006

Mehmet Şeker, “Hayatımız Trajedi, Ne diyorsun!”, *Yeni Şafak*, 16 Mart 2006

Fadime Özkan, “Ömrüne Bereket Gül Yetiştiren Adam”, *Yeni Şafak*, 24 Mart 2006

Ali Çolak, “Dilimiz Yıkanır, Hayatımız da...” *Zaman*, 25 Mart 2006

Nihat Dağlı, “Aşk İle Akleden Bir Kalbimiz Olsun”, *Kitap Zamanı*, nu:2, 26 Mart 2006

Elif Tunca, “Elli Yıldır Gül Yetiştiren Adam”, *Zaman*, 27 Mart 2006

Fatma K. Barbarosoğlu, “Çınar’ın Gölgesini İkrâm Edebilmek...”, *Yeni Şafak*, 28 Mart 2006

Bünyamin Yılmaz, “Gül Yetiştiren Adam”, *Milli Gazete*, 28 Mart 2006

Fadime Özkan, “İyi Şeyler Olsun”, *Yeni Şafak*, 1 Nisan 2006

Mehmet Niyazi, “Yıllar Nasıl Geçmiş”, *Zaman*, 3 Nisan 2006

Akif Emre, “Şiir ve Şehir”, *Yeni Şafak*, 6 Nisan 2006

Atasoy Müftüoğlu, “Niteliğin ve Bilgeliğin Sesi”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Cihan Aktaş, “Uzun Mesafelerin Yazarı”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan

2006

Arif Ay, “Görünen Üniversite: Rasim Özdenören”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Yasin Aktay, “Bir Yazardan Daha Fazlası”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Cevat Akkanat, “Alâeddin'in Gözüyle Rasim: İkizim Beyanıdır” (Alâeddin Özdenören'in değişik yerlerde yazdıklarından kurgulanmıştır), *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Mehmet Aycı, “Sözcüklerden Bir Adam: Rasim Özdenören”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Nazif Gürdoğan, “Hayatı Edebiyatla Bütünleştiren Sanatçı”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

İbrahim Demirci, “Bizden, Özden ve İçten Bir Anlama Çabası”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Bülent Ata, “‘Rasim Abi’ Diyebilmek”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Erdem Bayazıt, “Müthiş Bir Ayrıntı Avcısı”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Mustafa Şahin, “Konuşurken İnsana Tam Yönelmek”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Süleyman Gündüz, “Çarpıcı ve Sarsıcı”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Bahri Zengin, “Bu Toprakların Yazarı”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Yasin Şafak, “Rasim Özdenören'in Köşe Yazarlığı”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Mevlana İdris, “Aniden Baktığımda”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Hasan Basri Kurt, “Öykücü mü Mütefekkir mi?”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Ahmet Edip Başaran, “Özdenören Denemelerini Tasnif Denemesi”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Yıldız Ramazanoğlu, “Rasim Özdenören'le Verimli Bir Akşam”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Mahmut Öz, “Yaşadığımız Günler”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Ali Görkem Userin, “Bütüncül Bakış: Yumurtayı Hangi Ucundan Kırmalı”,
Kitap Postası, nu: 13, Nisan 2006

Sümeýra Sağlam, “Papuçtaki Taş ve Fark Etmediğimiz Mutluluklar”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006,

Zeki Dursun, “Zengin Bir Yolculuk Kitabı”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Ahmet Edip Başaran, “Düşünsel Duruş ya da Krala Çıplak Diyebilmek”,
Kitap Postası, nu: 13, Nisan 2006

Ahmet Dağ, “Suya Sabuna Dokunmuyor mu?”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Emre Altıntaş, “Kafa karıştıran Kelimeler”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Cihat Arınç, “Red Yazıları”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Suavi kemal Yazgıç, “Rasim Özdenören'den Kimi Poetik Notlar”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Suavi kemal Yazgıç, “Rasim Özdenören Çevirileri”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Mehmet Özay, “Özdenören'in Tercüme Faaliyetine Bakış”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Hüseyin Yorulmaz, “Gül Yetiştiren Adam Kimdir?”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Mahmut Bıyıklı, “Saygı Uyandırıcı Bir Kitap: Yüzler”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Kamil Büyüker, “Her Gün Yeni Gayretle O işe Sarıl, Öyle Çalış, Öyle ibadet Et, Öyle Yaşa”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Lütfi Arslan, “Bilincin ilk Tohumları”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Saadettin Acar, “Yazıyor Durmadan”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Yusuf Turan Günaydın, “Rasim Özdenören'de Öykü ve Deneme Tadında Tasavvuf”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Necip Tosun, “Rasim Özdenören'in Son Dört Kitabında Tasavvuf, Kadın ve Aşk”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Murat Yalçın, “Özden Ören Bir Rasim”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan

2006

Remzi Matur, “Rasim Baba!”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

İsmet Tokgöz, “Aile' Öyküsünde Zaman ve Kaygı”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Cevdet Karal, “Rasim Özdenören'in 'Kundak' Öyküsü İçin Bir Okuma Denemesi”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Hüseyin K. Ece, “Öykü ve Denemesi ile Bir Sanatçı”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Ahmet Mercan, “Toz, Hışırta ve Ansızın Yola Çıkmak'ta Ölüm”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Murat Soyak, “Gül Yetiştiren Adam”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Osman Sarı, “Çarpılmışlarda Şiir Esintileri”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Âdem Turan, “Kuyudan Arınarak Çıkmak”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

M. Fatih Andı, “Rasim Özdenören Hikâyesine Dair Kısa Dikkatler”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Mehmet Sait Çakar, “Türk Öyküsünün 3Ç'si”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Ali Ayçıl, “Düşünen Bir Adam Olarak Hikâyeci”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Ali Haydar Haksal, “Hışırta'ya Uzanan Süreçte insan Ruhunun Öyküleri”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Ömer Faruk Pekuz, “Özdenören'in Eserlerinde Yazarlar Kitaplar”, *Kitap Postası*, nu: 13, Nisan 2006

Mehmed Niyazi, “Yıllar Nasıl Geçmiş”, *Zaman*, 3 Nisan 2006

Bahtiyar Aslan, “Modernizm ve Muhafazakârlığın Kavşağında Rasim Özdenören Hikâyesi”, *Türk Edebiyatı*, nu:391, Mayıs 2006

Abdullah Yıldız, “Müslümanca Düşünmeyi Öğreten Adam”, *Umran*, nu:153, Mayıs 2007

Bahtiyar Aslan, “Modernizm ve Muhafazakârlığın Kavşağında Rasim Özdenören Hikâyesi”, *Türk Edebiyatı*, nu:391, Mayıs 2006

Yusuf Ziya Cömert, “Sende mi Rasim Abi”, *Yeni Şafak*, 6 Kasım 2006

Ali Pektaş, “Rasim Özdenören- Yazmaya devam...”, *Zaman*, 12 Kasım 2006

Yılmaz Meteer, “Bir Yazarın 50.Yılı Neden Önemlidir?”, *Milli Gazete*, 13 Kasım 2006

Kürşat Bumin, “Şura’ya Soralım”, *Yeni Şafak*, 18 Kasım 2006

Münire Danış, “Rasim Özdenören’i Okumak”, *Kafdağı*, nu.60, Aralık 2006

Ahmet Ufuk Erkan, “O Benim Arkadaşım”, *Kafdağı*, nu.60, Aralık 2006

Asım Gültekin, “Özdenören’in Edebiyat Meselelerine Bakışı Üzerine”, *Kafdağı*, nu.60, Aralık 2006

Dilek Aslaner, “Çok Sesli Ölüm, Bir Tablo/ Gezer Gibi”, *Kafdağı*, nu.60, Aralık 2006

Necip Tosun, “Yabancılaşma, Başkaldırı ve Ailedeki Çözümle: Rasim Özdenören’in Öykücülüğü”, *Kafdağı*, nu.60, Aralık 2006

Şaban Sağlık, “‘Aşkın Diyalektiği’, ‘Kuyu’ ve ‘Toz’ Penceresinden-Rasim Özdenören’in Aşka Bakışı”, *Kafdağı*, nu.60, Aralık 2006

Sadık Yalsızuçanlar, “Ölüm Yokluk Değil”, *Kafdağı*, nu.60, Aralık 2006

Muhsin Mete “Çok Sesli Bir Ölüm ve Çözümleme’nin Uyarlamaları”, *Kafdağı*, nu.60, Aralık 2006

Yasin Ramazan, “Yazı, İmge ve Rasim Hoca”, *Kaçakçay*, nu:3, Aralık 2006- Ocak 2007

Volkan Akmeşe, Rasim Özdenören ve Yerli Oryantalizm, *Kaçakçay*, nu:3, Aralık 2006- Ocak 2007

Hadi Ensar Ceylan, “Eşikte Durmak”, *Kaçakçay*, nu:3, Aralık 2006- Ocak 2007

Hüseyin Rahmi Göktaş, “Fizik ve Fiziköncesinin Alacakaranlığında”, *Kaçakçay*, nu:3, Aralık 2006- Ocak 2007

Ömer Faruk Çevik, “Bir Müslümanca Düşünme Denemesi”, *Kaçakçay*, nu:3, Aralık 2006- Ocak 2007

Akif Aytaç, “Rasim Özdenören’in Harika Volesi”, *Kaçakçay*, nu:3, Aralık 2006- Ocak 2007

Sönmez Zorlu, “Rasim Özdenören; Anın Zamana Yansıması”, *Kaçakçay*,

nu:3, Aralık 2006- Ocak 2007

Derya Güney, “Takkeci İbrahim’in üzümü”, *Milli Gazete*, 4 Eylül 2007

2007

Suavi Kemal, “Kadim Hikâye, Yeni Öykü”, *Milli Gazete*, 15 Ocak 2007

Kürşat Bumin, “Slogan Meselesine Devam” (II), *Yeni Şafak*, 29 Ocak 2007

Necip Tosun, “1970’den Türk Öykücülüğü”, *Türk Edebiyatı*, nu:401, Mart 2007

İhsan Deniz, “Çankaya’ya Erdoğan Çıkmalı”, *Yeni Şafak*, 9 Nisan 2007

Emeti Saruhan, “İnsanı İnsan Yapan Bilincin Öykücüsü”, *Yeni Şafak*, 16 Haziran 2006

Şaban Sağlık, “Rasim Özdenören ve Yaşar Kaplan’ın Öyküleri Örneğinde Öykümüzde Biçimsel Yenilikçi Arayışlar”, *Hece Öykü*, nu:21, Haziran-Temmuz 2007

Ahmet Edip Başaran, “İnsanın Kalbine Müslümanca Bir Yolculuk” *Yeni Dünya*, nu:165, Temmuz 2007

Elif Tunca, “Elli Yıldır ‘İşyan Kelimeler’/Rasim Özdenören”, *Zaman*, 18 Temmuz 2007

Hüseyin Atlansoy, “Hışırta”, *Hece*, nu: 22, Ağustos- Eylül 2007

M. Gül Uluğtekin, “Kimlik, Kamusallaşma ve ‘Gül Yetiştiren Adam’”, *Varlık*, nu: 1200, Eylül 2007

Asım Gültekin, “Rasim Özdenören’le 12 Saat”, *Gerçek Hayat*, nu:363, 5 Ekim 2007

V.5.ÖZDENÖREN'LE İLGİLİ ÖNEMLİ HABERLER

“Çok Sesli Bir Ölüm Hazır”, *Mavera*, nu:5, Nisan 1977

“Çok Sesli Bir Ölüm Uluslar arası Yarışmada Ödül Aldı”, *Mavera*, nu:8,
Temmuz 1977

“İki Dünya”, *Mavera*, nu: 13, Aralık 1977

“Rasim Özdenören Memurluktan Ayrıldı”, *Mavera*, nu:19, Haziran 1978

“Sözün Çağrısı'nda 94'ün panoraması”, *Zaman*, 4 Ocak 1995

“Yeter ki Okusunlar!”, *Türkiye*, 5 Nisan 2004

“Bilge Karasu'yu Anlatacaklar”, *Zaman*, 24 Ağustos 2004

“Yazar Okulu Başlıyor”, *Türkiye*, 21 Şubat 2006

“Yarım Asırdır Yazıyor”, *Türkiye*, 22 Mart 2006

“Rasim Özdenören'in Yazı Hayatının 50. Yılı Kutlanıyor”, *Zaman*, 2
Mart 2006

“Rasim Özdenören'in yazarlıkta 50. Yılı”, *Yeni Şafak*, 23 Mart 2006

“Elli Yıldır Gül Yetiştiren Adam”, *Zaman*, 27 Mart 2006

“Karakoç Gibisi, Yüz Yılda Bir Gelir”, *Zaman*, 3 Nisan 2006

“Özdenören'e Azerbaycan'dan Ödül”, *Yeni Şafak*, 9 Nisan 2006

“50 Yıla Sığan Çok Sesli Yazılar”, *Milli Gazete*, 13 Nisan 2006

“Özdenören Kılavuzu”, *Zaman*, 17 Nisan 2006

“İnsanı İnsan Yapan Bilincin Öykücüsü”, *Yeni Şafak*, 6 Haziran 2006

“Özdenören'in Yazarlığının 50. Yılı Kutlanıyor”, *Zaman*, 11 Kasım 2006

“TRT Yönetim Kurulu Üyeliği İçin 66 Kişi Başvurdu”, *Zaman*, 13 Kasım
2006

“Nobel Ödülü, Edebiyat Dünyasını İkiye Böldü”, *Zaman*, 17 Ekim 2006

“Rasim Özdenören Günü!”, *Milli Gazete*, 10 Kasım 2006

“Ömrüm Yettiğince Öykü Yazacağım”, *Zaman*, 12 Kasım 2006

“Rasim Özdenören- Yazmaya Devam...”, *Zaman*, 12 Kasım 2006

“Gıyaben Nişanlandım Ama Nikâhta Oradaydım”, *Yeni Şafak*, 12 Kasım
2006

“Özdenören İle Maveria Yolculuğu’na Var Mısınız?”, *Zaman*, 9 Aralık 2006

“50 Yıldır Yazıyorum, Tamamdır Diyemedim”, *Yeni Şafak*, 27 Mart 2006

“Özdenören AK Gençlik’le Buluştu”, *Yeni Şafak*, 4 Şubat 2007

KAYNAKÇA

Kitaplar

CÖNTÜRK, Hüseyin, *Çağının Eleştirisi 1-2*, YKY, İst. 2006

FORSTER, E.M, *Roman Sanatı-1*, Adam Y. , İst. 1982

KARATAŞ, Turan, *Doğunun Yedinci Oğlu Sezai Karakoç*, Kaknüs Y. , İst.
1998

KAPLAN, Mehmet, *Hikâye Tahlilleri*, Dergâh Y., İst., 2005

KAPLAN, Mehmet, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar-3*, Dergâh Y., İst.,
2007

TEKİN, Mehmet, *Roman Sanatı*, Ötüken Y. , İst. 2004